

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

AB ÜLKELERİNDE TOPLUMSAL UYUM: EĞİTİM
POLİTİKALARINA DEMOGRAFİK ETKİLER

Mithad ALOMEROVİÇ

2502120440

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Sadık ÜNAY

2023 - İstanbul

ÎTHAF

Bana cesaret veren:

güzel annem, Diba Alomeroic'e

mert babam, Zeko Alomeroic'e

ve

sevgili eşim, Elida Dj. Alomeroic'e

ÖZ

AB ÜLKELERİNDE TOPLUMSAL UYUM: EĞİTİM POLİTİKALARINA DEMOGRAFİK ETKİLER

MİTHAD ALOMEROVİÇ

Yeni milenyum, Avrupa Birliği'ne üye devletlerde bölgelerarası eşitsizliklerde kayda değer bir artışı da beraberinde getirmiştir. Söz konusu eşitsizlikler 2004'te on yeni devletin Birliğe katılmasıyla doruk noktasına ulaşmıştır. Üye ülkeler arasında ekonomi, altyapı, kişi başına düşen GSYİH, sosyal hizmetler gibi hemen tüm alanlarda büyük eşitsizlikler kendisini göstermeye başlamıştır. Eşitsizlikler çoğunlukla yeni Üyelerin on yılı aşan bir geçiş döneminden¹ yeni çıkmış olmalarından kaynaklanıyordu. Bu farklılıklar tüm Avrupa'da ve özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde yaşam koşullarının ve fırsatların her yerde aynı düzeyde olmayabildiklerini göstermektedir. Avrupa Birliği'ne üye devletlerde refah devleti anlayışı bir dereceye kadar genel ekonomik eğilimlere karşı duruş sergilemektedir. Bu bilimsel çalışmada refah devletinin göç, eğitim süreçleri ve sosyal uyum boyutları başta olmak üzere kültürel ve sosyal bütünleşmede oynadığı önemli rol irdelenecektir. Ancak eğitim kurumlarının erişilebilirliği boyutundaki farklılıklar bu noktada belirleyici bir faktör olabilir. Ekonomik nedenlerden kaynaklanan eğitilmiş personel eksikliği, kurumsal altyapı ve mesafelerin öğrencileri maruz bıraktığı zorluklar da eklenince daha düşük entegrasyon seviyeleri ortaya çıkar ve bu da sosyal uyumu olumsuz etkiler. Bu çalışmada fiiliyatta ortaya çıkan çeşitli koşul ve durumlar incelenecek ve Avrupa Birliği'nde bölgeler arasındaki farklılıkları yaratan unsurlar mercek altına alınacaktır. Araştırma, alt hipotezler aracılığıyla, nüfus yoğunluğunun belirli bir bölgedeki üniversitelerin veya okulların sayılarını etkilediğini ve bunun da erişilebilirliği etkilediğini göstermektedir. Aynı zamanda, nüfus yoğunluğunun eğitimi erken terk edenlerin sayılarını ve öğrencilerin eğitim süreçlerine katılımını etkilediğini ortaya koymakta; son bölümde ise yüksek göç oranlarının öğrencilerin eğitim sürecine katılımını etkilediğini göstermektedir. Sonuç olarak, Avrupa Birliği'ndeki düşük sosyal uyum düzeyini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Üye Devletler, Bölge, Sosyal Uyum, Eğitim, Eşitsizlikler, Demografik Değişiklikler, Göç

¹ Avrupa Birliği'ne katılmaları öncesinde bu on yeni üye devletin çoğu sosyalist federasyon devletlerinin (Yugoslavya, Çekoslovakya, Sovyetler Birliği) parçasıydı veya Sovyetler Birliği'nin (Macaristan, Polonya) doğrudan etkisi altındaydı.

ABSTRACT

SOCIAL COHESION IN EU COUNTRIES: DEMOGRAPHIC IMPACTS ON EDUCATIONAL POLICIES

MITHAD ALOMEROVIĆ

The new millennium has brought with it a significant increase in interregional inequalities in the member states of the European Union. These inequalities culminated in 2004, when ten new states joined the Union. Major inequalities have started to show themselves in almost all areas such as economy, infrastructure, GDP per capita, social services among member countries. Inequalities were mostly due to the fact that new Members had just come out of a transition period of more than a decade. These differences show that living conditions and opportunities may not be at the same level everywhere in Europe and especially in European Union countries.

The understanding of the welfare state in the member states of the European Union, to some extent, opposes the general economic trends. In this scientific study, the important role played by the welfare state in cultural and social integration, especially in the dimensions of migration, education processes and social cohesion will be examined. However, the differences in the size of the accessibility of educational institutions can be a determining factor at this point. When the lack of trained personnel emerge due to economic reasons, the institutional infrastructure and the difficulties that the distances expose students to, decrease the level of integration, and this negatively affects social cohesion. In this study, various conditions and situations that arise in practice will be examined and the differences between regions in the European Union will be examined. The research shows, through sub-hypotheses, that population density affects the number of universities or schools in a particular region, which in turn affects accessibility. At the same time, it reveals that population density affects the number of early school leavers and the participation of students in educational processes; In the last part, it shows that high immigration rates affect the participation of students in the education process. As a conclusion, it shows the low level of social cohesion in the European Union.

Keywords: European Union, Member States, Region, Social Cohesion, Education, Inequalities, Demographic Changes, Migration

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği ve üye devletler bağlamında sosyal uyumun tanımlanması, Avrupa kıtasının gelecekteki gelişimini doğru anlamak için elzemdir. Demografi ve eğitim sistemleri ile örgün ve yaygın eğitim süreçleri arasındaki ilişkiler, geleceğin getireceği değişim ve durumlar dikkate alınarak araştırılması ve geliştirilmesi gereken konulardır. Belirli bir toplulukta sosyal uyum denince, aynı perspektifin paylaşılması bir kişi veya grubun söz konusu topluluğa kabulü ve aidiyetiyle de güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Sosyal uyum bir yandan da devlet ve diğer resmi yapıların bir kişiye veya gruba yapacağı potansiyel yatırıma da bağlantılıdır.

Eğitimin tarihsel süreçteki gelişimi ve etkisi de sosyal uyumda oynadığı rol açısından büyük önem arz eder. Örneğin, 15. ve 16. yüzyıllarda Rönesans, Balkanlar'ın nüfusunun azalması ve eğitim olanaklarının Orta Avrupa'ya ve Apenin yarımadasına kaymasıyla başlamıştır. Bu süreç yüksek düzeyde eğitilmiş bilim kurumlarının kalkınmayı ve değişimi nasıl etkileyebileceğinin klasik bir örneğidir. Aynı olgu kültürel, dinî, dilsel ve sosyal kökenleri farklı farklı birçok grubun çoğunlukla siyasi koşullar ve ayrımcılık nedeniyle daha iyi entegrasyon arayışı içinde bir bölgeden diğerine göç etmenin yollarını aradığı 20. yüzyılda da görülebilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yugoslavya'yı terk eden İtalyanlar, Polonya'dan kaçan Almanlar, Romanya'dan ayrılan Macarlar, ya da yüzyılın çeşitli dönemlerinde Balkanlardan göç eden Müslümanlar bu duruma örnek gösterilebilir.

Koşulların değiştiği günümüz dünyasında Avrupa devletleri dünya çapında beşeri sermayeye yatırım yapan ülkeler arasında ön sıralarda gelmekte ve bu bağlamda erişilebilirliği ve kalitesiyle eğitimin öncelikli amaçlarına vurgu yapmaktadırlar. Yeni bin yıllara artan beklentiler ve köklü değişiklikler siyasi kararlardan ziyade ekonomik kararlara gerçekleştirilebilir. Bu tablonun beraberinde getirdiği ekonomik zorluklar, küreselleşme ve uluslararası rekabet gücü ile de paralellik arz eder. Ekonomik kalkınma ve uluslararası rekabet boyutunda ilerlemeyi sağlamak için de malların üretim ve tüketim süreçlerine dâhil olan kesimlerin nüfus açısından büyümeleri günümüzün ekonomik topluluklarının belirleyici özelliği haline almıştır.

Avrupa Birliği'nin ekonomik gelişimi, yüksek teknolojik gelişme oranı ve genel olarak yüksek eğitilmiş nüfus arayışının yansıması olarak kendisini gösteren nüfus hareketliliği ile güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Yüksek eğitilmiş ve vasıflı nüfus hedefine ulaşmanın ön koşulu olarak görülen eğitim süreçlerinde sürdürülebilir kalkınmayı sağlama amacıyla Avrupa Birliği, üye devletlerini ve bölgelerini birbirine bağlayan birçok adım atmaktadır.

Genel ekonomik resimde bağlantı ve bölgesel entegrasyon denklemin bir tarafını oluştururken kalıcı ve geçici göç de diğer tarafında yer alır. Ancak bu süreç içerisinde terk edilmiş ya da nüfus yoğunluğunu kaybetmiş büyük bölgeler ortaya çıkmakta ve ekonomik kalkınma perspektifinde birer sorun haline almaktadır. Nüfus kaybına uğrayan bu alanlar, çoğunlukla eğitim altyapısının oluşturulmasında veya sürdürülmesinde temel unsurların eksikliği, daha doğrusu azalan ve/veya yaşlanan nüfus ve düşen öğrenci sayısı nedeniyle eğitimin geliştirilmesi bağlamında da sorun teşkil ederler. Öte yandan, aşırı nüfuslu büyük şehirlerde yaşam da kolay olmaktan uzaktır ve eğitim kalitesi büyük pazarlar tarafından yutulmaktadır. Kalabalık şehirlerdeki okulların öğrenci sayısının kontrolden çıkıyor oluşu da sorunun bir başka boyutudur. Pek çok açıdan bu durum eğitim süreçlerini etkilerken bu bilimsel çalışma, Avrupa Birliği şemsiyesi altında demografi ve eğitim ilişkilerini ayrıntılarıyla irdelemeyi amaçlamaktadır.

Bu tezde kanıtlanan bir gerçek, üye devletlerdeki belli bölgeler arasında eğitim kalitesi farklılıklarının çok belirgin olduğudur. Bu yüzden tüm üye devletlerde bölgelerin tam kapasitelerine ulaşip ulaşamayacakları sorusu akıllara gelmektedir. Aynı bölgedeki üye devletler arasında birçok benzerlikler bulunurken, farklı coğrafi bölgelerde yer alan üye devletler arasında birçok farklılık gözlemlenmektedir. Tüm haritalarda, tablolarda ve grafiklerde Doğu Avrupa ve Güney Avrupa'daki devletlerin Batı ve Kuzey Avrupa'daki devletlere kıyasla kalkınma endekslerinde farklı bir konumda oldukları açıktır. Doğu ve Güney'deki devletlerde daha yüksek oranlı negatif göç vardır. Özellikle Batı ve İskandinav ülkelerine kıyasla yüksek öğretim kurumlarının sayısı da daha azdır. Birçok istatistikte, aynı devlete ait bölgelere kıyasla, farklı devletlerin bölgeleri arasında daha büyük benzerlikler görülebilmektedir. Bunun birçok nedeni bulunmakla birlikte ekonomik faktörler ve sosyal kurumlara erişilebilirlik bunlar arasında başı çekmektedir.

Mithad ALOMERVIÇ

İstanbul 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACS	iii
ÖNSÖZ	iv
HARİTA, TABLO VE ŞEKİLLER	x
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1 Araştırmanın Sosyal ve Bilimsel Gerekçesi.....	10
1.1.1 Tez Cümlesi ve Teorik Tespitler	11
1.2 Araştırma Sorusu	12
1.3 Araştırmanın Amaçları.....	15
1.4 Metodoloji	16
1.4.1 Araştırma Yöntem ve Teknikleri.....	16
1.4.2 Kullanılan Yöntemler.....	19
1.4.3 Araştırma Yöntemleri	20
1.4.4 Veri İşleme ve Analizi	22
1.4.5 Değerlendirme ve Zorluklar	22
1.5 Çalışmanın Katkıları.....	23
1.5.1 Teorik Çerçeveye Katkı	24
1.5.2 Metodolojik Katkı.....	25
1.6 Araştırmanın Ana Sorunsalı	25

1.6.1 Araştırmanın Hipotezleri.....	26
1.6.2 Genel ve Alt Hipotezler	27
1.6.3 Araştırmanın Yapısı.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

2. AVRUPA'DA EĞİTİM	29
Giriş	29
2.1 Sosyal Bir Olgu Olarak Eğitim ve Birleşik Avrupa Fikri.....	30
2.2 Avrupa'da eğitimin tarihsel perspektifi	32
2.2.1 Klasik Yunan'da (Helenik Dönemde) Eğitimi: Eflatun ve Aristo	33
2.2.2 Yunan, Roma, Hristiyan ve Germen Kùltürleri Bir Potada Erirken Eğitim Geleneklerinin, Kurumlarının ve Manastır Sisteminin Bileşimi	37
2.2.3 İlk Yüksek Öğretim Kurumları ve Avrupa'da Din	42
2.2.4 Güney Avrupa'da Batılı olmayan eğitim gelenekleri.....	44
2.2.5 Ulus Devletler ve Kilise: 17 ve 18. Yüzyıllarda Avrupa'da Eğitim Alanındaki Çatışmalar, Toplumsal Değişiklikler ve Fransız Devrimi	47
2.2.6 Comenius'tan Rousseau'ya, eğitime toplumsal bakışın değişmesi	52
2.2.7 Ulus Devletler ve Avrupa'da Eğitimin Gelişimi.....	55
2.2.8 Milli eğitim sistemleri: Fransız İhtilali öncesi ve sonrasında Büyük Britanya, Fransa, Almanya ve İtalya	65
2.2.9 Avrupa'da Demokratik Okullar ve Önemli Sosyal Kurumlar Olarak Eğitim Kurumlarının Gelişimi	71
2.2.10 İkinci Dünya Savaşından Sonra Avrupa'da Eğitim	76
2.3 Avrupa Eğitim Sistemleri ve Küreselleşme Etkileri.....	83
2.4 Eğitim Müfredatı	98

2.5 Yüksek Sosyal Gelişim İçin Eğitimin Önemi	101
2.6 Karşılaştırmalı Eğitim.....	104
2.7 Sonuç	110

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN SOSYAL UYUMU	111
3.1 Giriş	111
3.2 Avrupa Birliği'nde Sosyal Değişim	112
3.3 Kurumların Kavramsallaştırılması ve Organizasyonu.....	117
3.4 Avrupa Birliği ve Uluslarüstü Kurumları	118
3.5 Sosyal Uyum	121
3.5.1 Sosyal Uyumun Haritalandırılması.....	121
3.5.2 Sosyal Uyum Söylemleri.....	123
3.5.3 Sosyal Uyum ve Avrupa Birliği	126
3.5.3.1 Yapısal Fonlar.....	128
3.5.3.2 Avrupa Birliği'nde Sosyal Uyum ve Siyasi Gündem.....	132
3.6 Avrupa Birliği'nde Bölgesel Uyum	139
3.7 Avrupa Birliği Uyum Politikasının Evrimi	152
3.8 Avrupa Birliği'nde Uyumun Önündeki Engeller	159
3.8.1 Avrupa Birliği'nin Genişlemesi ve 21. Yüzyılda Sosyal Uyum Bekleyen Zorluklar	169
3.9. Eğitim ve Sosyal Uyum Arasındaki Bağlar ve Amacı	172
3.10 Avrupa Birliği'nde Uyumun Önemli Bir Unsuru Olarak Eğitim Süreci	177
3.11 Avrupa Birliği'nde Eğitim Gelişimi.....	181

3.12 Eğitimin Gelecekteki Gelişimi ve Avrupalılaşma	184
3.13 Sonuç.....	186

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE NÜFUS DEĞİŞİMİ VE EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİLER.....	188
4.1 Giriş	188
4.1.1 Metodoloji	189
4.2 Alt hipotez 1 - H1.....	190
4.2.1 Değerlendirme	208
4.3 Alt Hipotez 2 - H2.	212
4.3.1 Değerlendirme	228
4.4 Alt Hipotez 3 - H3.	232
4.4.1 Değerlendirme	247
4.5 Alt hipotez 4 - H4.	251
4.5.1 Değerlendirme	263
4.6 Alt Hipotez 5 - H5.	265
4.6.1 Değerlendirme	280
4.7 Alt Hipotez 6 - H6.	283
4.7.1 Değerlendirme	296
5. Tezin sonucu	299
KAYNAKÇA	304
EKLER / APPENDİX	317
Özgeçmiş	

HARİTA, TABLO VE ŞEKİLLER

Harita No. 1 - NUTS bölgelerinin Eurostat sınıflandırması.....	149
Harita No. 2 - 2014–2020 için yeni mimari Bölgelerin sınıflandırılması	151
Harita No. 3 - AB'de İstihdam Oranı (20-64).....	164
Harita No. 4 - AB Nüfus değişiklikleri 2005 – 2015	165
Harita No. 5 - AB'de işsizlik oranı, 2016	166
Harita No. 6 - Bölgesel rekabet edebilirlik endeksi 2016	168
Harita No. 7 – AB Bölgesel yenilik performansı.....	169
Tablo No. 1 - İkinci Dünya Savaştan Sonra Avrupa’da Yükseköğretim Kurumları	78
Tablo No. 2 - NUTS bölgelerinin Eurostat sınıflandırması	149
Tablo No. 3 - Sosyal uyumu ölçmek aracı	209
Tablo No. 4 - Bertelsmann modeli	229
Grafik No. 1 – H1 / Benelüks	193
Grafik No. 2 – H1 / Orta Avrupa	195
Grafik No. 3 – H1 / Fransa	196
Grafik No. 4 – H1 / Almanya.....	198
Grafik No. 5 – H1 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar	200
Grafik No. 6 – H1 / İtalya	201
Grafik No. 7 – H1/ Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa	202
Grafik No. 8 – H1 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika	203

Grafik No. 9 – H1 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS2 bölgeleri	205
Grafik No. 10 – H1 / İspanya, Portekiz ve Malta.....	206
Grafik No. 11 – H1 / Birleşik Krallık ve İrlanda	208
Grafik No. 12 – H2 / Benelux NUTS2 bölgeleri	214
Grafik No. 13 – H2 / Orta Avrupa	215
Grafik No. 14 – H2 / Fransa.....	216
Grafik No. 15 – H2 / Almanya.....	218
Grafik No. 16 – H2 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar.....	220
Grafik No. 17 – H2 / İtalya	221
Grafik No. 18 – H2 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa	222
Grafik No. 19 – H2 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika	223
Grafik No. 20 – H2 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs	225
Grafik No. 21 – H2 / İspanya, Portekiz ve Malta.....	227
Grafik No. 22 – H2 / Birleşik Krallık ve İrlanda	228
Grafik No. 23 – H3 / Benelüks	234
Grafik No. 24 – H3 / Orta Avrupa	236
Grafik No. 25 – H3 / Fransa.....	237
Grafik No. 26 – H3 / Almanya.....	238
Grafik No. 27 – H3 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar.....	240
Grafik No. 28 – H3 / İtalya	241
Grafik No. 29 – H3 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa	242
Grafik No. 30 – H3 / En dış bölgeler ve Kuzey Afrika	243
Grafik No. 31 – H3 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs	244

Grafik No. 32 – H3 / İspanya, Portekiz ve Malta.....	246
Grafik No. 33 – H3 / Birleşik Krallık ve İrlanda	247
Grafik No. 34 – H4 / Benelüks NUTS 2.....	252
Grafik No. 35 – H4 / Orta Avrupa	254
Grafik No. 36 – H4 / Fransa.....	255
Grafik No. 37 – H4 / Almanya Bölge Bölümü	256
Grafik No. 38 – H4 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar.....	256
Grafik No. 39 – H4 / İtalya NUTS 2	257
Grafik No. 40 – Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa	258
Grafik No. 41 – H4 / En Dış Bölgeler ve Afrika	259
Grafik No. 42 – H4 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs	261
Grafik No. 43 – H4 / İspanya, Portekiz ve Malta.....	262
Grafik No. 44 – H4 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS 2	263
Grafik No. 45 – H5 / Benelüks NUTS2.....	267
Grafik No. 46 – H5 / Orta Avrupa NUTS 2.....	269
Grafik No. 47 – H5 / Fransa NUTS 2.....	270
Grafik No. 48 – H5 / Almanya.....	271
Grafik No. 49 – H5 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar.....	272
Grafik No. 50 – H5 İtalya NUTS2	273
Grafik No. 51 – H5 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS2	275
Grafik No. 52 – H5 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika	276
Grafik No. 53 – H5 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs	278
Grafik No. 54 – H5 / İspanya, Portekiz ve Malta.....	279

Grafik No. 55 – H5 / Birleşik Krallık ve İrlanda	280
Grafik No. 56 – H6 / Benelux NUTS2	284
Grafik No. 57 – H6 / Orta Avrupa NUTS2.....	286
Grafik No. 58 – H6 / Fransa NUTS 2 bölgesi.....	287
Grafik No. 59 – H6 / Almanya.....	288
Grafik No. 60 – H6 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alan NUTS2.....	289
Grafik No. 61 – H6 / İtalya NUTS2	290
Grafik No. 62 – H6 / Kuzey ve Kuzey Avrupa NUTS2.....	292
Grafik No. 63 – H6 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika	292
Grafik No. 64 – H6 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs	294
Grafik No. 65 – H6 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS2.....	295
Grafik No. 66 – H6 / Birleşik Krallık ve İrlanda	296

KISALTMALAR

COMETT	: Üniversiteler ve İşletmeler Arasında Eğitim İşbirliği Konusunda Teknoloji Alanı
CPR	: Ortak Hüküm Düzenlemeleri
AKTS	: Avrupa Kredi Transfer Sistemi
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
EEP	: Avrupa Eğitim Politikası
EES	: Avrupa Eğitim Alanı
EPB	: Ekonomik ve Parasal Birlik
ERDF (ABKF)	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
ESF	: Avrupa Sosyal Fonu
AB	: Avrupa Birliği
GSYİH (GDP)	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GH / H0	: Genel Hipotez / Hipotez Sıfır
GSMG (GNI)	: Gayri Safi Milli Gelir
H1/H2/H3/H4/H5/H6	: Alt Hipotezler
LLP	: Hayat Boyu Öğrenme Programı
İBBS (NUTS)	: Bölgesel İstatistik Birimlerinin İsimlendirilmesi
OMC	: Açık Koordinasyon Yöntemi
Ar-Ge	: Araştırma ve Geliştirme
TA	: Bölgesel Gündemi
TC	: Bölgesel Uyum
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Acil Durum Fonu
VET	: Mesleki Eğitim ve Öğretim

GİRİŞ

Sosyal uyum iyi bir öğretmen gibidir. Bir öğretmen tüm öğrencilerinin kapasitelerinin tümünü kullanabilmesini istediğinde, dersle ilgili alanların yanında karşılaştıkları sosyal ve finansal zorluklar karşısında da onlara destek verir. Böylelikle öğretmen, tüm öğrencileri çalışmaya motive edebilecek ve onların kapasitelerini toplumun ve gelecek nesillerin yararı için kullanmaya yönlendirebilecektir. Daha fazla fırsat yaratmak ve bunları daha geniş kesimlerin erişimine sunmak genel olarak yaşam kalitesini arttırır. Ekonomik açıdan bakıldığında, daha rekabetçi olmak ve farklı pazarlara daha fazla erişim sağlamak amacıyla ekonomiye destek vermek üretkenliği ve sermaye akışını artırma olanağı sağlar.

Her toplum, en küçük yapıtaşı olan çekirdek aile başta olmak üzere birçok farklı insan grubundan ve çeşitli dilsel veya ırksal gruplardan oluşur. Bu gruplarsa bazı ortak duygusal bağlantılar veya temeller ekseninde kümelenirler. Farklı grupların üyelerini birbirlerine bağlayan unsurlar da farklıdır ve kendilerini diğer gruplardan veya grup dışında kalan bireylerden bu şekilde ayırırlar. İnsanlık tarihi boyunca farklı sosyal veya politik yapılanmalar belirli grupları kontrol etmeye çalışmaktadırlar. Bu çabalar da çatışmaların doğuşuna ve gruplar arasındaki mesafelerin artmasına neden olmaktadır. Tarihte birçok kez, farklı grupları kontrolleri altına alan büyük siyasi yapılanmalar sahneye çıkmış ve ortak bağlar bularak bu farklı grupları aynı şemsiye altında tutmaya çalışmışlardır.

Sosyal düzenin sorunları toplumlar açısından önem arz eder. Bu nedenle antik çağda Aristoteles'ten 17. yüzyılda Hobbes'a ve sonrasına kadar birçok filozof bu sorunlar hakkında kafa yormuştur. On dokuzuncu yüzyıl geldiğinde ise Preston toplumu bir arada tutan ya da tutamayan güçleri, kurumları ve değerleri inceleyerek soruna açıkça sosyolojik bir yaklaşımın

geliştirildiğini göstermiştir.² Karl Marx sosyal sınıfın üretim araçları üzerindeki mülkiyet ve kontrol tarafından belirlendiğini ifade etmiştir. Bu da ekonominin insanlar ve toplumlar arasındaki eşitsizlikleri faktörlerin başında geldiği anlamına gelir. Böyle bir tabloda toplumdaki grupları bir araya getiren doğal bağlantılar ikinci plana atılırken maddi mülahazalar öne çıkar.

Geçmişten bugüne kusursuz toplumun nasıl yaratılacağı ve tüm imkânların devletin ihtiyaçları için nasıl kullanılacağı tartışma konusu olmuştur. Bu çerçevede grup üyelerini birbirine ve bir bütün olarak gruba bağlayan bağların kendiliğinden geliştiği söylenemez. Uyum, grup üyelerinin ortak görevlerini tamamlamak veya hedeflerini gerçekleştirmek için birlikte çalışma taahhütlerinden gelir. Tarihte büyük imparatorluklar gibi birçok büyük siyasi güç, tam anlamıyla işlevsel bir toplum yaratmaya çalışmışsa da, sadece birkaçı bu çabalarında kısmen başarılı olabilmisti. Birçok hükümdar, devletin okul, hastane, yol veya kutsal kurumlar gibi sosyal tesislere yaptığı yatırımların bir topluluğa aidiyet duygusunu artıracaklarının farkındalığıyla hareket etmiştir. Aynı zamanda topluluklarının her parçasının farklı özelliklere sahip olduğunun ve nihai amaç işlevsel bir toplum ise, uyumun dikkate alınması gerektiğinin farkında olmuşlardır.

Sosyal uyum, uzun ve karmaşık bir geçmişi olan bir kavramdır. Aslında, sosyal düzen ve sosyal uyum, 19. yüzyılda Comte, Saint-Simon, Durkheim, Spencer ve Weber tarafından geliştirilen sosyoloji disiplininin tanımlayıcı sorunsalını temsil etmektedir. Sosyal uyum, sosyal çatışmanın tersidir. Farklı gruplar arasında daha geniş kapsamlı ortak noktalar veya çıkarlar bulmaya ve bunları daha büyük bir çerçeveye dâhil etmeye çalışan bir dizi uygulamadan oluşur. Sosyolog Emile Durkheim sosyal uyum kavramını ilk kullanan kişidir ve sosyal uyumun toplumda düzen oluşturmaya yönelik bir nitelik olduğunu söyler. Carron ve

² John Preston, Andy Green, **The Macro-Social Benefits of Education, Training and Skills in Comparative Perspective**, Londra, 2003, s. 10

Brawley gibi başka sosyologlar ise sosyal uyumu bir grubun bir amaç için çalışırken veya üyelerinin duygusal ihtiyaçlarını tatmin ederken birlik içinde olma eğilimi olarak görmüşlerdir.³

Sosyal uyum açısından bakıldığında, varılan sonuçlar yalnızca işgücü piyasasına veya küçük gruplara entegrasyon açısından değil, daha geniş anlamda değerlendirilmelidir. Ancak, küçük gruplardaki veya küçük gruplar arasındaki işlevsellik, işlevsel ve uyumlu toplum için bir ön koşuldur. Daha geniş toplumsal kesimler açısından ise gelir eşitsizliği, düşük ücret ve sosyal çatışma gibi ekonomik sorunlar ile güven, hoşgörü, siyasi katılım ve özgürlükleri kapsayan bir dizi kültür unsuru da bu tabloya dâhildir. Belirli alanlardaki uygun politikalarla birlikte uygulandığında eğitimin toplumsal uyum üzerinde de önemli etkileri olmuştur. Yukarıda toplum yapıları ile ilgili olarak ifade edilenlere ek olarak sıradan insanlar tarafından oluşturulan ve Green ve Preston tarafından tanımlanan sosyal uyuma yönelik bir çerçevenin de varlığı bu noktada dikkat çeker. Çoğu insan açısından bunun düşük suç oranları ve yüksek toplumsal işbirliği ve güvende yansımaları bulan nispeten uyumlu bir toplumu ifade ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.⁴

Grup üyeleri arasındaki benzerliğin grup içindeki bağlılık üzerinde farklı etkileri vardır. Gruba bağlılık ile genel olarak olumlu bir ilişkisi olan arka planın (örneğin ırk, etnik köken, meslek ya da yaş gibi unsurların), tutum ve değerlerin nasıl tanımlanacağı bu noktada önemlidir. Genellikle bir gruba giriş kriterleri veya prosedürlerinin zorluğu onu daha özel gösterir. Grup ne kadar seçkin olarak algılanırsa, o grubun üyesi olmak da o kadar prestijli olur.

³ Albert Carron, Lawrence Brawley, **Cohesion: Conceptual and measurement issues**, Ontario – Kanada, 2000, ss. 89 – 106

⁴ Andy Green, Preston John, Janmaat JG, **Education, Equality and Social Cohesion A Comparative Analysis**, New York, 2006, s. 4

Küçük gruplar büyük gruplara kıyasla daha uyumludurlar. Zira kapsam büyüdükçe kültür ve tutumlarda da farklılıklar ortaya çıkar. Bununla birlikte, bazı gruplar daha geniş bir bölgede yaşamalarına ve nüfus bakımından daha büyük olmalarına rağmen, diğerlerinden daha güçlü bir uyum-performans ilişkisine sahip olabilir. Carron'a göre en yüksek uyum-performans ilişkisi düzeyi spor takımlarında görülmektedir. Bunları ise sırasıyla askeri birlikler, bir amaç için oluşan gruplar ve deneysel ortamlardaki gruplar izler.⁵

Dinler, özellikle de tektanrıci inançlar uyumun yaratılmasında da güçlü bir araç olarak kullanılmışlardır. Ancak tarih boyunca tek tanrılı dinler büyük ve güçlü devletlerin doğumunda rol oynarken bir yandan da birçok etnik köken, dil ve kültürün de yok olmasına neden olmuşlardır. Çoğu din için başlıca zorluk, toplumsal uyumu hoşgörünün ve farklılıklara saygının kurumsal gelişimine değil, soyut tek bir parametreye dayandırmalarında yatmaktadır.

Sanayi Devriminden sonraki dönemde toplumsal bütünleşmeye farklı açılardan da bakılır olmuş ve eğitim toplumsal düzenin önemli bir parçası olarak görülmeye başlanmıştır. Bugün, kitlesel eğitim ve Sanayi Devrimi, dünyanın birçok ülkesinde dini kurumların etkisinin zayıflamasının temel nedenleri olarak görülmektedir. Bu süreçte de belirleyici olan devletlerin iradesinin yanında ve hatta devletlerin iradesinden ziyade Durkheim ve Talcott Parsons gibi düşünürlerin sosyal teorileri olmuştur.

20. yüzyıl boyunca Avrupa'da siyaset ve yaşam çoğunlukla liberal ve muhafazakâr yönelimli iki siyasi grup tarafından yönetilmiştir. Her iki grup da eğitimi sosyal uyumu geliştirmek bağlamında en önemli araçlardan biri olarak görmüş ve kullanmıştır. Eğitimi toplumsal düzeni sağlama ve şekillendirmede belirleyici bir unsur olarak görme eğilimleri, özellikle bütünleşik ulusal siyaset yaratma niyetlerinde net bir biçimde kendisini göstermektedir.

⁵ Albert Carron V., **Cohesion and Performance in Sports**, Ontario - Kanada, 2002, ss. 68-76

Sosyal uyum yolunda bir dizi engelden söz edilebilir. Kültürel veya dini farklılıklar, gelir ve zenginlik, doğal kaynaklar ve kurumlarda temsil gücünün dağılımındaki dengesizlikler bunlardan sadece birkaçıdır. Tüm bu zorlukların üstesinden gelmeye yönelik adımlarda toplumun içinden ve uluslararası camiadaki nüfuz odakları ve bunlar karşısında toplumun konumu dikkate alınmalıdır. Örneğin, uyumlu toplum deyince akla gelen ne farklılıklarla dolu bir toplum ne de basit ve homojen bir toplumdur. Daha ziyade toplumun ortak değerlerinin, birlikte aşılacak sorunların ve eşit fırsatların, toplumun tüm üyeleri arasında güven, umut ve karşılıklılığa dayalı bir süreçte gelişimi önemlidir.

Sosyal uyumu tanımlarken, işlevselliğinin ya da işlevsel olmamasının nedenlerini de tespit etmek gerekir. Örneğin, Avrupa Komisyonu sosyal uyumu, bir toplumun tüm üyelerinin refahını sağlama, eşitsizlikleri en aza indirme ve marjinalleşmeyi önleme kapasitesi olarak tanımlar.⁶ Birçok yazar işsizlik, yoksulluk, sosyal dışlanma ve son dönemde de bilgi toplumuna erişimin önündeki engelleri bir toplumun işlevsizliğinin nedenleri arasında saysa da, bunlar aslında sosyal bütünleşmenin karşı karşıya olduğu zorlukların tümü de değildir. Başka çalışmalarda da kültürel değerler, sosyal hareketlilik veya etnik köken kavramı işlevselliğin veya işlevsizliğin gerekçesi olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte, genel anlamda işlevsellik, farklılıklara ve kabul edilemezliğe dayanmaktadır. Sonuç olarak, dünyadaki tüm toplumların farklı koşullarda yaşayan farklı vatandaşlardan oluştuğu ve devlet müdahalesi olmadan da çeşitli grupların ortaya çıkıp varlıklarını sürdürebildiği düşünüldüğünde işin ne denli çetrefilli olduğu anlaşılabilir.

Dahası, sosyal uyum kavramı daha önce de gördüğümüz üzere geniş bir kullanım ve tanım yelpazesine sahiptir. Gelişimi ve kullanımı birçok faktöre ve siyasi, ekonomik ve sosyal olaylar gibi çeşitli tarihsel koşullara ilişkin farklı yaklaşımlara bağlıdır. UNDP'ye göre sosyal

⁶ Council of Europe, **Report of High-Level Task Force on Social Cohesion – Towards an Active, Fair and Socially Cohesive Europe**, Strasbourg, 2008, s. 14

uyum barışçıl, demokratik ve müreffeh ulusların önde gelen nitelikleri arasında yer alır. Sosyal uyum farklı gruplar içinde ve arasında daha güçlü bağlar yaratır ve devlet kurumlarına daha fazla güven duyulmasını sağlar.⁷ Bu yaklaşıma göre, modern toplumlarda, özellikle de demokrasi ve barış alanlarında sosyal uyumun çok önemli olduğu sonucuna varabiliriz.

Açıkçası, uyum var olan bir olgudan ziyade bir harekettir. Ekonomik ve sosyal kalkınma süreçleri, ekonomik, sosyal ve bölgesel farklılıklar boyutunda kendiliğinden ortaya çıkan kutuplaşmalara, bölgeler arasında olduğu kadar bölgelerin kendi içinde de eşitsizliğin artmasına yol açar. Kendiliğinden gelişen bu tabloları düzeltmek ve bölgeler arası ve her bir bölge içinde ayrı ayrı dayanışmayı tesis etmek bilinçli tercihlere dayalı politikaların sonucu olabilir. Sosyal uyum üç düzeyde incelenir: bireysel düzey, grup düzeyi ve makro düzey. Bireysel düzeyde çalışmalar insanların özelliklerine ve sosyal katılımlarına odaklanır. Grup düzeyinde, çalışmalar üyeleri bir arada tutan ilişkilere odaklanır. Makro düzeyde ise demokrasi, eşitlik, hoşgörü, güven ve sosyal adaletin sosyal kaynaşmaya katkıda bulunduğu vurgulanır. Eğitim gibi kurumlara önem veren Kantzara, öğrencilerin topluma tam anlamıyla katılımı için önemli bir araç olarak gördüğü referanslar ile kültürel ve sosyal sermayeyi sağlamak suretiyle kaynaşmaya katkıda bulunduğunu düşündüğü eğitim gibi kurumlara özel bir önem atfeder.⁸ Bu genel yaklaşım sosyal uyumun tüm seviyelerini kapsadığı için bilhassa dikkat çekicidir.

Bugün zorunlu eğitimin önemi inkâr edilemez. Ayrıca artık kanıksamış olduğumuz eğitim sisteminin Batı dünyasında 18. ve 19. yüzyıllarda ortaya çıkarak şekillenmiş olduğu da genel kabul gören bir bilgidir. Ancak bu dönemde şartlar ve durumda da çok büyük değişimler meydana gelmiştir. Günümüzde hemen hemen her çocuk eğitim almak için okula gitmekteyse de, eğitimin ve eğitim kurumunun önemi bununla da sınırlı değildir. 21. yüzyılda eğitim,

⁷ UNDP, **Social Cohesion for Stronger Communities, UNDP Social Cohesion Framework**, 2015, s. 4

⁸ Vasiliki Kantzara, **The Relation of Education to Social Cohesion**, Atina, 2017, s. 39

yaşam boyu giden bir süreç haline gelmektedir. Böylelikle, eğitim süreci ve bilginin aktarımı, uyumlu bir toplum için daha önemli hale gelir.

Şehirler, dünyadaki çoğu ülkede ekonomik büyümenin, inovasyonun ve ücretli istihdamın odak noktalarıdır. Bunun başlıca nedenlerinden biri, kentleşmiş alanların daha fazla ve daha yüksek düzeyde eğitim kurumlarına sahip olmalarıdır. BM'nin 2011 tarihli raporuna göre, kent sakinleri eğitim ve sağlık hizmetlerinin yanı sıra temiz su, sağlık önlemleri ve ulaşım gibi diğer temel hizmetlere kırsal kesimde yaşayanlara kıyasla daha rahat erişebilirler. Raporun da tespit ettiği üzere, iyi yönetilirse kentleşme, ekonomik ve sosyal kalkınma için önemli fırsatlar sunmaya devam edebilir.⁹

Bir toplumda sosyal uyumun gelişimini irdeleyen çalışmalarda farklı gruplara ve bu gruplar arasındaki ilişkilere bakmak şarttır. Bu gereksinim de daha ziyade gruplar arasındaki farklılıkların belirleyiciliğinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla farklılıkları tespit edebilirsek analizi tamamlamak da mümkün olabilir. Farklılıkları belirlemek için 2000 yılında sosyal uyumu artırma bağlamında Schmitt'in belirlemiş olduğu sosyal uyumun beş boyutuna atıfta bulunmak faydalı olacaktır:

- Paylaşılan değerler, kimlik, bağlılık duygusu anlamına gelen aidiyet / izolasyon;
- Erişimde eşit fırsatlarla ilgili olan dâhil etme / hariç tutma;
- Katılım / dâhil olmama;
- Çoğulcu bir toplumda farklılıklara saygı duyma ve hoşgörü gösterme konusunu ele alan tanıma / reddetme;
- Çoğulcu bir toplumda ortaya çıkabilen çatışmalarda arabuluculuk yapan kurumlar açısından meşruiyet / gayrimeşruluk.¹⁰

⁹ United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division, **Population Distribution, Urbanization, Internal Migration and Development**, United Nations - New York, 2011, s. 1

¹⁰ Regina Berger-Schmitt, **Social Cohesion as an Aspect of the Quality of Societies: Concept and Measurement**, Mannheim, 2000, s. 3

Sosyal uyum genellikle bir toplumun bazı olumlu özelliklerini tanımlamak için kullanılır. McCracken de sosyal uyumu olumlu bir açıdan tanımlar ve bunu yaparken de belirli bir toplumun üyeleri arasındaki ilişkilere odaklanır. Ona göre sosyal uyum toplumdaki gruplar için destekleyici bir yapı olma niteliğiyle, "sosyal doku" ile eş anlamlıdır.¹¹ Ancak, daha güçlü kimliklere ve daha fazla farklılığa sahip iki veya daha fazla grup arasında bir çatışma söz konusu olduğunda, bunları aşmak için uluslar üstü bir karar alma yapısına ve araçlara ihtiyaç olduğunu vurgular. Bu süreci başlatmak bağlamında ise sosyal uyum, her toplumun karşı karşıya kaldığı zorlukları tespit etmelidir.

Bu noktada sosyal uyumun tanımını yaparken Wooley'nin atıfta bulunduğu üç niteliğe de değinmek gerekir::

- Sosyal dışlanmanın olmaması;
- Sosyal sermayeye dayalı etkileşim ve bağlantıların bulunması;
- Grup kimliğine dayalı ortak değerler ve yorumları paylaşan toplulukların olması.¹²

Wooley'nin gruba ve kurumsal yapıya odaklandığı açıktır. Öte yandan toplumsal bütünleşme sürecinin ayrılmaz parçası olan bireysel kesimi ise dışlamıştır.

Sosyal uyum, başta Avrupa Birliği olmak üzere dünyanın birçok ülkesinin siyasi gündeminin ve politikalarının önemli bir unsurudur. Avrupa Birliği bağlamında da bölgesel uyum, bölge ve devlet bazında devlet kalkınmanın önemli bir unsurudur. Avrupa Birliği'nin eylemlerine ve gelişen stratejilerinde sosyal uyumun önemine bakıldığında Birliğin sosyal uyum politikası “Avrupa’yı oluşturan bölgeleri bir arada tutan bağ” olarak düşünülebilir. Bu durum özellikle kültürel ve ekonomik farklılıklar anlamında belirgindir. Büyük Sanayi Devrimi veya İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da Kapitalizmin Altın Çağı sırasında İtalya bu noktada faydalı bir örnek sunar. Söz konusu dönemde, uyum ve bölgesel politikanın genel anlamda

¹¹ Mike McCracken, **Social Cohesion and Macroeconomic Performance**, Ottawa, 1998, s. 3

¹² Frances Wooley, **Social Cohesion and Voluntary Activity: Making Connections**, Ottawa, 1998, ss. 2-5

Avrupa politikaları üzerinde büyük bir etkisi olmamıştır. O yıllarda İtalya'da kırsal Güney'den endüstriyel Kuzey'e doğru göç ülkenin demografik ve ekonomik haritasını değiştirmiştir. 50 yıl sonra bile İtalya'nın farklı bölgeleri arasında hala yaşam koşulları ve sosyal kurumlara erişim açısından büyük farklar söz konusudur. Bugünün İtalya'sına bakıldığında belirgin bir ayrışma göze çarpmaktadır: bir yanda sanayileşmiş ve gelişmiş Kuzey, diğer yanda ise göçlerin nüfus uçurumu yarattığı yoksul Güney. Bu durum 1990'lardan sonra dikkat çekmeye başlamış ve geleneksel bölgesel işletmeciliğin geliştirilmesi yoluyla eşit bölgesel kalkınmayı amaçlayan politikalarla bir U dönüşü yapılmıştır. Çünkü kırsal kalkınmaya yönelik kamu yatırımları da kentsel alanlardan kırsal alanlara göçü beraberinde getirmişlerdir. Bu noktada İtalya Avrupa Birliği'nde sosyal uyumun ve bölgesel politikaların geliştirilmesinin önemini kanıtlayan örneklerden sadece biridir. İtalya'da Avrupa Birliği'nin başlattığı bölgesel politikalar olmasaydı, bugün ülkede çok daha farklı bir tabloyla karşılaşılması beklenebilirdi.

Bir toplumdaki hareket veya örgütlerin diğer ülkelerdeki hareket veya örgütlerle bağlantılı oldukları açıktır. Sosyal uyum da bu kural çerçevesinde değerlendirilebilir. Söz konusu olan toplumsal hareket ve yapılanmalar, bir toplumun iyi işleyişinin ön koşulu olarak iyi sosyal ilişkiler ve denge gerektirir. Hareketler ve ilişkiler sadece insanlar arasında değil, aynı zamanda kurumlar ve insan grupları arasındadır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de toplumlar sosyal adalet ve sosyal uyum arasındaki dengenin tesisi için belirli kurum ve mekanizmalardan yararlanırlar. Söz konusu mekanizma ve kurumlar değerleri, eşitliği, herkese fırsat tanınmasını ve tüm kesimler için adaleti öne çıkaran yapılardır. Bunu da ortak hareket etme kapasitesini arttırmak amacıyla yaparlar.

Sosyal uyum, sosyal eşitlik fikrine de öncülük eder. Sosyal eşitlik de sosyal kutuplaşmalarla sürekli mücadele halindedir. Sosyal uyum esasında sosyal eşitsizliğin zıttı olduğundan doğal olarak sosyal dışlanma ve yoksulluğa karşı bir duruş sergiler. Her ne kadar bazı açılardan toplumsal uyum bazı toplumsal hareketlerin önünü açan bir neden olarak görülse de, başka

açılardan bakıldığında toplumsal hareketlerin bir sonucu olarak görülebilir. Ancak hangi açıdan olursa olsun, sosyal uyum kavramının artan önemini inkâr edemeyiz.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1 Araştırmanın Sosyal ve Bilimsel Gerekçesi

Avrupa Birliği, tüm vatandaşlarına eşit fırsatlar sağlayacak tek bir devletler kümesi olarak işlev görmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, demografik yapı ve farklılıklar sosyal uyumun gelişimini güçleştirmektedir. Bu araştırmada, sosyal uyumun gelişimi bağlamında eğitim kurumlarının mevcudiyeti ve kullanımındaki farklılıklar irdelenecektir. Aynı zamanda Avrupa Birliği'nin tüm bölgelerinin NUTS 2 sınıflandırmasına göre özellikleri ve kapasiteleri gösterilecektir.

AB bölgesel kalkınma politikasının piyasa güçlerinin ülkeler ve bölgeler arasında eşitsizlik yaratma eğilimini etkisiz hale getirmesi gerekmektedir. Bu amaçla her Üye Devlet kendi topraklarını farklı bir şekilde idari birimlere ayırır. Avrupa Birliği de programların yönetilebilmesi ve istatistiklerin karşılaştırılabilmesini sağlamak amacıyla her ülkeyi istatistiksel birimlere (NUTS bölgeleri) bölerek NUTS sistemini tasarlamıştır. Bu çalışmada kullanılan veri analizi NUTS 2 bölgelerine dayanmaktadır. Avrupa Komisyonu'nun tanımına göre Avrupa Birliği (Büyük Britanya dâhil), her biri Bölgeler Komitesi (CoR) tarafından uluslararası düzeyde temsil edilen 281 NUTS 2 bölgesinden oluşur. Bölgelerin sınırları genellikle doğal sınırlara (nehirler, dağlar ve kıyı şeritleri gibi), tarihi sınırlara ve/veya (nispeten keyfi unsurlar içerebilecek) idari sınırlara dayanır. Söz konusu sınır türleri arasında

belirli ölçüde örtüşme de görülebilmektedir.¹³ Birlik şu anda her biri 800,000 ila 3 milyon nüfusa sahip 281 'NUTS 2' bölgesine bölünmüştür.¹⁴

Böylelikle gelecekte Avrupa Birliği'nde yaşanabilecek uyum sorunlarının ve eşit bölgesel kalkınma sorununun aşılabilmesi için ihtiyaç duyulabilecek bilgiler ortaya konulabilmektedir. Çalışmanın sonuçları ve tartışmaları, Avrupa Birliği bağlamı dışında sosyal uyumla bağlantılı araştırmalarda ve strateji geliştirme çalışmalarında kullanılabilmektedir.

Bilimsel açıdan öne çıkan amaç, Avrupa Birliği'nde eğitim alanında sosyal uyumun geliştirilmesi çalışmalarına dair veri toplamak ve bu konuda gelecekte yapılacak araştırma projeleri için ihtiyaç duyulan zemini hazırlamaktır. Sahada görülen koşulların karşılaştırılması, sosyal uyumu geliştirme ve zincirdeki halkaların kapsamını anlama girişimlerinde önemli bir perspektif sağlayacaktır.

1.1.1 Tez Cümlesi ve Teorik Tespitler

Bu çalışma, örgün eğitim kurumları üzerinden Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde kurumsal temsildeki bölgesel farklılıklara ve demografik koşullar ile sosyal uyumu etkileyen hareketler arasındaki bağlantıya açıklık getirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda düşük ve yüksek nüfus yoğunluğu olan bölgelerde örgün eğitim kurumlarının kullanımı arasındaki farklar araştırılacaktır. Nüfus değişkenindeki farklılıklar ve göçün eğitim kurumlarının oluşturulması ve kullanılması üzerindeki etkisi incelenecek ve aşağıdaki üç soru irdelenecektir:

1. Bölgelerin eşit kalkınmasını ve büyümesini sürdürmek için gerekli olan örgün eğitim gibi sosyal hizmetlere erişim veya bunları kullanma fırsatları açısından farklılıklar var mıdır?

¹³ Caitlin Daw, **Cohesion policy of the European Union: Facilitated by supranational institutions and regional autonomy or Hindered by national sovereignty?** The George Washington University, 2013, s. 55

¹⁴ **Background** (30 Ocak 2019) Avrupa Komisyonu'nun resmi internet sitesi, URL = < <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>

2. AB'ye üye devletlerde bölgeler arasında (dağlık ya da kırsal, dağlık ya da düzlük bölgeler gibi ayrımlar bazında) örgün eğitim kurumlarının kullanımı ve sundukları hizmetler arasında farklılıklar var mıdır?
3. Bir bölgenin nüfus yoğunluğunun yüksek veya düşük olması, söz konusu bölgede faaliyet gösteren örgün eğitim kurumlarının türü konusunda ne ölçüde belirleyicidir?

1.2 Araştırma Sorusu

Toplumların hayatta kalması, belirli normların tesis edilmelerine ve alt sistemlerin kurulmalarına bağlıdır. İyi örgütlenmiş ve işlevsel bir toplum hedefine, tüm vatandaşlara hizmet veren işlevsel ve düzgün işleyen kurumlar oluşturulmadan ulaşılamaz. Kurumlar hem kaosun önüne geçmeye, hem de yapı ve işlevselliği artırmaya yardımcı olurlar. Her sektör, toplumun genel işleyişini ve istikrarını etkileyen ve bu boyutlarda katkıda bulunan belirli görev ve sorumluluklara sahiptir. Farklı toplumların sorumlulukların belirlenmesine yaklaşımları da farklılık gösterebilir. Ancak yönetim, ekonomi, aile, din ve eğitim ile ilgili kurumlar tüm toplumlarda ortak unsurlardır. Bunlar toplumsal yaşamın dayanıklılığının ve kalitesinin ifadesi, ya da Giddens'in dediği gibi 'tanım gereği toplumsal yaşamın daha kalıcı özellikleridir'.¹⁵

Kurumlar, toplum büyüdükçe veya köklendikçe artan karmaşıklık düzeyini de yansıtırlar. Ulusal veya bölgesel siyaset ekseninde farklılıklar söz konusu olabilse de bölgesel etkiler, bölgesel olmayan politikalar tarafından da şekillendirilebilir. Uzun soluklu bir devletler birliği olarak Avrupa Birliği, Avrupa kıtasındaki tüm ülkeleri daha iyi yaşam ve yaşam koşullarının standartlaştırılması fikri etrafında bir araya getirmeyi ve yaşamın her kesimindeki çatışmaları sona erdirmeyi hedeflemektedir. Üye devletler arasında ekonomik, sosyal ve bölgesel uyum

¹⁵ Antony Giddens, **The Constitution of Society**, University of California, 1984, s. 24

ve dayanışmayı teşvik eden bir yapıdır (AB'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma Madde 3)¹⁶. Böyle bir fikri gerçeğe dönüştürmek, sadece bir irade beyanı ve yüzeysel destekten çok daha fazlasını gerektirir. Avrupa Birliği gibi karmaşık bir yapı için kurumların oluşturulması çok önemlidir. Ancak bu kurumlar, sadece Birliğin merkezi tarafından kurulan ve sürdürülen kurumlar olmanın ötesine geçip aynı zamanda üye devletlerin kendi kurumlarını da kapsar hale gelmişlerdir.

Gerek ülkeler, gerekse ülkelerden oluşan birlikler, toplum nezdinde meşruiyet sağlamak için herkesin ihtiyacına göre kurumlar tesis etmektedirler. Bu durumun en iyi örneği de kurumsal olarak örgütlenmiş ve güçlü bir eğitim sisteminde görülebilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde ülkeler arasında kayda değer birleşme teşebbüslerine örnek olarak sadece Avrupa Birliği, bazı Arap Cumhuriyetleri ve Çin'in yaşadığı bazı süreçlerden bahsedilebilir. Bu süreçlerde belirleyici olansa ilk etapta ilgili ülkelerin mevcut kurumları olmuştur. Ancak Avrupa Birliği, Avrupa Kıtası'nda neredeyse tüm siyasi güçleri kurumsal bağlamda özümseyen ve barışçıl yollarla genişlemesini sürdüren nadir bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Büyük yapıyı işlevsel hale getirmek için Avrupa Birliği, büyük kentlerin daha hızlı ekonomik kalkınma oranları, daha iyi altyapıları ve sundukları olanaklar gibi unsurların etkisiyle doğal yapısını yitirmiş demografik tablodaki bozulmayı azaltmayı ve eşit kalkınmayı hedefleyen uyum politikaları uygulamaya başlamıştır.

Avrupa ülkeleri özgün ulusal eğitim sistemlerine, programlarına ve kurumlarına sahiplerdir. Ancak birleşmenin sağladığı faydalar, daha iyi refah koşulları ve Avrupa'daki çatışmaların sona ermesi hedefi ışığında kıta üzerindeki bölgelerin bir şemsiye altında bir araya gelmesini desteklemeye karar vermişlerdir. Oluşturdukları eğitim programları herkes için fırsatları iyileştirmeyi ve gelecekteki gelişim ve benzeri standartlar için istikrarlı bir zemin oluşturmayı

¹⁶ *Official Journal* 115 , 09/05/2008 P. 0017 – 0017 (2008. 9 May), **Consolidated version of the Treaty on European Union - TITLE I: COMMON PROVISIONS - Article 3 (ex Article 2 TEU)** - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A12008M003>

amaçlamaktadır. Avrupa Birliği bu yaklaşımı paralel eğitim programları ve yaygın eğitim ile desteklemeye karar vermiştir. Bunu yaparken de amacı, Avrupa Birliği'ni bir bütün haline getirme yolunda üye devletler arasındaki birleşme ve standardizasyonu sağlarken farklılıkları da azaltmak olmuştur. Boli ve Ramirez'e göre "Avrupa devletleri, tek bir Avrupa Birliği yolunda benzersiz bir ulusal politika inşa etme çabası kapsamında yaygın eğitimi benimseme ve finanse etme konusunda kararlı bir duruş içindedirler".¹⁷

Sosyal uyum ortaklar arasındaki dayanışmanın bir ifadesidir. Amaç, gerek yerelde gerekse bölge ve devlet düzeyinde eşit kalkınma sağlamaktır. Avrupa Birliği bağlamında eşit kalkınma ise bölgeler arasındaki yapısal farklılıkları azaltmak ve herkes için eşit fırsatlar sağlamak demektir. Ancak Avrupa kıtasında hâkim eski siyasi ve ekonomik sistemlerin ekonomik güç farklılıklarına ve kalkınma düzeyinde farklılıklara yol açması gibi birçok nedenden dolayı bu ideale kısa sürede ulaşmak zordur. Siyasi, tarihi ve kültürel farklılıklar nedeniyle farklı ülkelerde homojen kurumlar oluşturmanın kolay bir iş olmadığı, ancak ilerleme ve refah artışı fikrinin Avrupa Birliği'nin itici gücü olduğu ifade edilmektedir. Literatürde de birçok yazar sosyal uyumun bir toplumun işleyişi ve gelişmesinde çok önemli bir rol oynadığına vurgu yapmıştır. Örneğin Jenson'un ifadesiyle "bir toplumun iyi işlemesi için en önemli unsurlardan biri sosyal uyum ve sosyal sermayedir. Bunlar, aynı topluluğa ait olma duygusunu yeniden kazanmaya yardımcı olan ve insanların o topluluğun üyesi olarak kabul edildiklerini hissetmesine yardımcı olan bir dizi sosyal süreci ifade eder".¹⁸

Bu çalışmanın yazarının yüksek lisans çalışmaları sırasında odaklandığı Makedonya Cumhuriyeti'nde sosyal uyum ekseninde kurumların mevcudiyeti ve kullanımının bir analizi de sunulmuştur. Bu çerçevede eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve ekonomik güç gibi birçok alanda bölgeler arasında demografik yapıyla bağlantılı orantısızlıklar tespit edilmiştir.

¹⁷ Ramirez ve Boli, **Political Construction of Mass Schooling**, San Francisco State University/University of Lund, 1987, s. 67

¹⁸ Jane Jenson, **Mapping Social Cohesion**, Ottawa, 1998, s. 4

Bölgeler arası etkileşim ve ilişkileri anlatmada sadece bölgeler arası ulaşım ve bağlantılara atıf yapılması yeterli olmaz. Aynı zamanda sağlık hizmetleri, eğitim, sürdürülebilir enerji, geniş bant internet erişimi, iyi işleyen ağlarla güvenli bağlantılar ve iş ve araştırma merkezleri arasında güçlü bağlantılar da bu noktada öne çıkar. Bu çalışmada eğitim, sosyal uyumun temel boyutlarından biri ve maddi koşullarının bir unsuru olarak irdelenecektir. Bu noktada Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki eğitim kurumlarının bölgesel gelişimi betimlenecektir. Eğitim kurumları ve eğitim süreçleri ile bunların Avrupa Birliği'ndeki demografik değişimlerle bağlantısı bu çalışmanın odaklandığı temel alandır.

Bu araştırma aynı zamanda Avrupa Birliği'ne üye devletlerin bölgeleri arasındaki farklılıkların analizini kapsamakta ve kurumların dağılımını incelemektedir. Bunlar eğitim üzerinden sosyal uyumu tesis etmede elzemdir. Gelecekte Avrupa Birliği açısından en önemli zorluk, Birliğin tek bir birim olarak sürdürülebilir sosyal kalkınmasını sağlamak olacaktır.

1.3 Araştırmanın Amaçları

Araştırma, Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği'ne üye devletlerde eğitim alanında sosyal uyum ile uyum işlevsizliğine yol açan nedenleri incelemeyi amaçlamaktadır. Eğitimin gelişmesi boyutunda uyumun tarihsel geçerliliği ve önemi araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Genel itibarıyla araştırma alanı, Avrupa Birliği'ne üye devletlerde eğitim ve bunun demografik değişim üzerindeki etkisidir.

Araştırmanın bilimsel amacı demografik farklılıklar ile eğitim kurumlarının mevcudiyeti ve erişilebilirliği konusunda bölgeler arasındaki farkları gösteren mevcut veriler üzerinden Avrupa Birliği'ndeki hâkim tabloyu analiz etmektir.

Araştırmanın pratiğe yönelik amacı ise önceden belirlenmiş amaçlara göre eğitim sektöründeki kurum ve hizmet kullanıcılarının sayısı hakkında sistematik ve nesnel bilgiye ulaşmaktır. Söz konusu bulguların demografik koşullar ve değişimlerle bağlantıları ve sosyal

uyumun inşası sürecine etkileri açıklanacaktır. NUTS2 sınıflamasına göre Avrupa Birliği'ndeki tüm bölgeler incelenecek ve analiz edilecektir. Bu çalışmada kullanılan veri analizi NUTS 2 bölgelerine dayanmaktadır. Avrupa Komisyonu'nun tanımına göre Avrupa Birliği (Büyük Britanya dâhil), her biri Bölgeler Komitesi (CoR) tarafından uluslararası düzeyde temsil edilen 281 NUTS 2 bölgesinden oluşur. Bölgelerin sınırları genellikle doğal sınırlara (nehirler, dağlar ve kıyı şeritleri gibi), tarihi sınırlara ve/veya (nispeten keyfi unsurlar içerebilecek) idari sınırlara dayanır. Söz konusu sınır türleri arasında belirli ölçüde örtüşme de görülebilmektedir.¹⁹

1.4 Metodoloji

1.4.1 Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Araştırmada birleşik araştırma stratejisi kapsamında nicel ve nitel yaklaşım bir arada kullanılmaktadır.

* Kantitatif (Nicel) yaklaşım, fenomenler arasındaki bağlantıların ve ortaya çıkan değişimlerin somut bir biçimde ölçümü için fırsatlar sunduğu için değerlidir. Sayısal karşılaştırma bir yandan da değişkenler arasında sebep-sonuç ilişkisi kurmaya da yardımcı olmaktadır. Nicel yöntemde toplanan bilgiler sayı, katsayı ve indekslerle ifade edilmektedir.

* Nitel yaklaşım bir dizi farklı kaynak üzerinden uygulanmaktadır:

1. Sosyal uyum gelişimini doğrudan etkileyen mevzuatın ve düzenleyici çerçevenin analizi;
2. Amaçların irdelenmesi bağlamında mevcut çalışmaların analizi;

Bu bağlamda ikincil araştırmalar (var olan materyaller) kullanılmaktadır. İkincil araştırmalar bizi yeni teorilere, önerilere ve fikirlere götürür. İkincil araştırmalardan toplanan veriler,

¹⁹ Caitlin Daw, **Cohesion policy of the European Union: Facilitated by supranational institutions and regional autonomy or Hindered by national sovereignty?** The George Washington University, 2013, s. 55

amaçların geniş ulusal ve uluslararası soru ve koşullarla bağlantılı olması nedeniyle kullanılmaktadır. Kurumsal kullanılabilirlik ve yayılma yoluyla sosyal kalkınma ve sosyal uyum fikri mercek altına alındığı için bir bütün olarak Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği'ne üye ülkeler araştırma alanı olarak alınmıştır.

Bu araştırma temelde nicel bir araştırmadır. Demografi ve Eğitim arasındaki durumu ve ilişkileri yürütür ve karakterize eder. İstatistiksel araştırma eğitim kurumlarını, eğitim kurumlarına kayıtları, eğitim kurumlarından erken Ayrılanları ve AB üye devletleri NUTS 2 bölgelerindeki nüfus hareketlerini kapsar.

- Her tür okuldaki ilk ve orta öğretim ile Üniversitelere odaklanan yüksek öğretimi kapsar. Her tür Üniversiteyi (kamu ve özel) içerir ancak merkezi farklı bir ülkede bulunan üniversiteleri kapsamamaktadır.

- Araştırma, 15 ila 24 yaşları arasındaki orta ve yüksek öğrenim kurumlarına katılan tüm katılımcı sayısını kapsamaktadır;

- Araştırma, 18-24 yaş arası, çoğunlukla yüksek öğretim olmak üzere eğitim kurumlarından erken Ayrılanların sayısını kapsamaktadır;

- Araştırma, toplam sayılarda ortalama nüfus yoğunluğunu kapsamaktadır;

- Araştırma, 1.000 kişi başına doğan çocuk doğurganlık oranını;

- Araştırma, belirli bir bölge veya devletteki tüm nüfustan yüzde olarak Göç Oranlarını kapsar;

Bir NUTS 2 bölgesi, 800.000 ila 3 milyon nüfusu içerir. Araştırma ihtiyacı ve verilerin daha iyi istatistiksel sunumu için Avrupa Birliği 9 bölgeye ayrılmıştır. Ayrıca, eklenen dış alanlar

ve bölgelerden farklı olarak değerlendirilen nüfus yoğunluğu yüksek bir grup kentsel alan vardır.

1. Benelüks (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg);
 2. Orta Avrupa (Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Avusturya ve Polonya);
 3. Fransa;
 4. Almanya;
 5. Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar (Londra, Brüksel, Viyana, Berlin, Budapeşte, Bremen, Atina, West Midlands (İngiltere), Prag, Hamburg, Great Manchester (İngiltere), Merseyside (İngiltere), Bükreş, Paris);
 6. İtalya,
 7. Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa (Danimarka, İsveç, Estonya, Litvanya, Letonya, Finlandiya);
 8. Dış Bölgeler (İspanya ve Fransa'nın);
 9. Orta ve Güneydoğu Avrupa (Macaristan, Yunanistan, Bulgaristan, Hırvatistan, Romanya, Kıbrıs);
 10. İspanya, Portekiz ve Malta;
 11. Birleşik Krallık (İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda) ve İrlanda Cumhuriyeti;
- İlköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, demografik hareketler ve değişikliklere ilişkin istatistiksel anketlerden elde edilen veriler farklı yollarla dağıtılır.

1. İstatistik yayınları: İstatistik Yıllığı, İstatistik Referans kitabı vb.;

2. İnternet: resmi bakanlık ve hükümet web siteleri ve yıllık olarak güncellenen bilgi sistemleri;

3. Ad hoc veri talebi: farklı istatistik kuruluşları (Eğitim Bürosu, Eğitim Bakanlığı, Bölgesel istatistik ofisleri), Uluslararası kuruluşlar (Avrupa Komisyonu, Avrupa İstatistik Bürosu, vb.;

Bu araştırmada sunulan tüm istatistikler, aksi belirtilmedikçe resmi kurumlar tarafından yıllık olarak işlenmektedir. Toplanan tüm istatistikler diğer AB bölgeleriyle ve bazen ülkelerle karşılaştırılabilir. Ayrıca, ulusal ihtiyaçları ele almak ve güvenilir bir genel resim oluşturmak için, istatistikler bazen yalnızca diğer istatistiksel bilgiler mevcut olmadığı için ulusal düzeyde kullanılmaktadır.

Toplanan veriler, seçilen alandan diğer bölgelerle eş zamanlı olarak karşılaştırılır. Sonunda tüm bölgeler değerlendirildiğinde, alt hipotez için tüm bölgeleri içeren bir sonuç sunulmaktadır. Araştırmanın sonunda bir sonuç, alt hipotezlerden çıkan tüm sonuçları toplayacak ve Avrupa Birliği'ndeki koşullar hakkında bir resim sunacak ve Genel Hipotez'i (GH) oluşturmaktadır.

Araştırma aksi belirtilmedikçe 2017/2018 eğitim öğretim yılı hakkında bilgi vermektedir. Bu, AB Üye Devletleri tarafından kabul edildiği şekliyle tüm akademik yılı kapsar.

Bu araştırma kapsamında eğitim kurumu, örgün eğitim kursları veren kurumdur. Bu nedenle, bir eğitim kurumunun birden fazla düzeyi olabilir. Ayrıca, öğrencinin yerli veya yabancı olmasına bakılmaksızın, incelenen eğitim öğretim yılında belirli bir eğitim kurumuna kayıtlı olan öğrencileri ifade eder.

1.4.2 Kullanılan Yöntemler

* Seçilen eserlerin analizi ile tematik inceleme;

* Belirli resmi kaynaklardan sağlanan verilerin analizi;

* Sosyal uyum, eğitim ve nüfus değişimi alanında Avrupa Birliği ve üye devletlerin mevzuatının analizi;

1.4.3 Araştırma Yöntemleri

Nitel veriler için araştırma, ikinci ve üçüncü bölüm özellikle, verilerdeki kalıpları ve anlamları yorumlamak için tematik analiz gibi yöntemler kullanılmaktadır. Fikirler, deneyimler ve anlamlarla ilgili sorular için nitel veriler toplanmıştır.

Nicel veriler için araştırma, değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek için istatistiksel analiz yöntemlerini kullanır. Araştırma hipotez testini içerdiğimizden, konuyla ilgili daha mekanik bir anlayış geliştirmek istediğimiz sorular, dördüncü bölüm özellikle, için nicel veriler toplanmıştır.

İkincil kaynaklardan sağlanan veriler, daha önce farklı araştırmacılar tarafından toplanmış bilgiler: sosyal göstergeler, devletler veya uluslararası kuruluşlarca toplanan bilgiler vb. Bu verilere erişmek daha kolay ve daha hızlıdır. Aynı zamanda bu tür veriler daha uzun zaman dilimlerinde ve daha geniş coğrafi konumlarda toplanabilmektedir.

1. Kitap kullanımı (yayınlanmış bilimsel çalışmalar)

Ampirik araştırmalarda tarih, siyaset bilimi ve demografi gibi alanlardaki bilimsel çalışmalardan yararlanılır. Avrupa'da eğitimin tarihsel gelişimi konusunda çok sayıda çalışma mevcuttur. Burada da söz konusu çalışmalar arasından en uygun olanlardan yararlanılmıştır.

Bir yandan da kullanılabilirlik ve dağıtım gibi sosyolojinin genel kabul gören kavramlarına da vurgu yapılmaktadır. Kaynakların kullanımı sırasında sonuçlar özellikle ön plana çıkarılmaktadır.

2. (Resmi) İstatistikler

Gerek elektronik formatta gerekse çeşitli raporlar kapsamında eğitim ve nüfus verilerinin toplanması, yayınlanması ve kaydedilmesi konusundaki resmi yükümlülükler nedeniyle, Avrupa Birliği ve üye devletler bilimsel amaçlar için kullanılabilecek önemli kaynaklara sahiptir. Söz konusu veriler siyasi, idari ya da sosyal amaçlarla toplanabilmektedir. Araştırmanın Avrupa Birliği'nin bölgesel perspektiften görünümünü ortaya koymak amacı ışığında, temel verilerin yer yer bölük pörçük olduğu tespiti karşısında sınıflandırma elzemdir.

2.1. Devlet kurumları:

Avrupa Birliği'ne Üye Devletlerin Eğitim Bakanlıkları, Göç İdareleri, Bölgesel Kalkınma İdareleri, İstatistik Kurumları ve Avrupa Birliği'nin resmi ajansları ile AGİT, UNICEF ve BM gibi çeşitli kurumlar istatistikler tutmakta ve yayınlamaktadır.

Resmi istatistiklerin bu çalışmada kullanım amaçları arasında şunlar sayılabilir:

- Veri karşılaştırması;
- Politikaların amaçlarını da anlamaya çalışarak sonuç analizi;
- Yine amaçlar ışığında uzun süreli trendlerin belirlenmesi;
- Devletler ve bölgeler bazında karşılaştırmaların yapılması.

3. Belgeler, resmi raporlar ve mevzuat

3.1. Avrupa Birliği üyesi devletlerce veya uluslararası kuruluşlarca (AB, UNICEF, BM) düzenlenen resmi rapor ve komisyon direktifleri bu belgeler arasında ilk akla gelenlerdir. Çalışmada resmi olmayan belge ve raporlardan yararlanılmamıştır.

1.4.4 Veri İşleme ve Analizi

Elde edilen verilerin işlenmesi ve analizi, konu ve kategorilere göre sınıflandırma, kodlama, gruplama ve kategorilere ayırma yoluyla yapılmıştır. Böylelikle elde edilen verilerin açık betimleme, analiz ve yorumlama yoluyla, araştırmaya konu olan belirli bir durumu anlamak için karşılaştırmalı yaklaşım kullanılarak anlatısal ilişki ve sonuçları ortaya çıkarmak için değerlendirilmiştir. Belgelerin ve çeşitli kaynaklardan gelen verilerin işlenmesi sonucunda nicel analiz mümkün olabilmektedir. Bu maksatla verilerin bir çerçevesi oluşturulmuş ve tasnifi sağlanmıştır. Akabinde veriler kodlanmış ve uygun bilgisayar teknikleri kullanılarak mantıksal kontrol ve analize tabi tutulmuştur. Böylelikle veri girişı, mantıksal kontrol ve verilerin yorumlanmasını kolaylaştıracak tablo ve grafiklerin hazırlanması adımlarına geçilebilmiştir.

1.4.5 Değerlendirme ve Zorluklar

Araştırmada ele alınan değişkenlerden birini coğrafi kesitler oluşturmuştur. Bu noktada bir bütün olarak Avrupa Birliği, birliğin bölgesel bölütleri ve üye devletler de ayrı ayrı irdelenmiştir. Birlikte çok sayıda dilin kullanılması ve bir ülkede her zaman tek bir dilin kullanılmaması gibi nedenlerden dolayı kaynaklara tek bir dil üzerinden erişmek mümkün olmadığı için veri işleme süreci uzun sürmüştür.

Bazı durumlarda Avrupa Birliği'ne Üye Devletlerin veri işleme sistemlerinde değişiklikler yapılabilmekte ya da kamuya açık olarak veri işleme uygulamalarına son verilebilmektedir.

Seçilen değişkenlere ve onerilen yöntemlere göre araştırma olgusu doğru bir şekilde analiz edilmiştir. Örneğin sadece okul sayısı ğrenci sayısını ve uyumu belirlemede bir gösterge olarak alınamayacağından, rakamlardaki farklılıklar ve diğer faktörlerin de dikkate alınması ve kıyaslamaların yapılması gerekmektedir.

1.5 Çalışmanın Katkıları

Çalışma kapsamında eğitim ve nüfus değişimlerdeki farklılıkların etkileri ve bunların Avrupa Birliği ile ye devletlerde bölgesel düzeyde sosyal uyum üzerindeki tesiri irdelenmiştir. Sosyal uyum alanındaki mevcut bilgiler çok boyutlu unsurlardan oluşmakta ve ekonomi ve refah, sosyal koruma, demografi gibi alanları kapsamaktadır. Bu noktada çalışmanın bölgesel farklılıklara ilişkin araştırmalarda bugüne kadar yeterince irdelenmemiş bir alana katkıda bulunduğu ifade edilmektedir. Belirli bir alanda Avrupa düzeyinde bölgesel araştırmaları desteklemenin ve genişletmenin önemi de bu tez çalışmasında ele alınan hususlardan biridir.

Avrupa Birliği'nin istatistiksel analizi bağlamında bölgelere ve alt bölgelere ayrılmasında kullanılan NUTS (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) sınıflandırmasının ikinci kademesi olan NUTS2 seviyesinde yürütülen çalışmada ele alınan parametreler arasında en önemlisi belirli bir bölgede yaşayan insan sayısıdır. Bu tür bir genel bölümlemede, özellikle nüfus değişimleri nedeniyle bir bölgenin ekonomik gücünü kaybetmesi bölgenin başka boyutlarda da geri kalmasını tetikleyebilmektedir. Nüfus boyutundaki değişiklikler ekonomik istikrarı ve gücün yanında kalkınmayı da etkileyebilmektedir. Avrupa Birliği'ndeki nüfus değişiklikleri, Avrupa Birliği'nin temel direklerinden biri olan dolaşım özgürlüğü politikasından oldukça etkilenmektedir. "Dolaşım zgrlė" geleneksel ekonomik faaliyet alanlarından değil ye ülkelerin ekonomik ihtiyaçları ve küreselleşme ışığında şekillenir. Bir ülkenin nüfus kaybı, dışarı yönde artan g,

düşen doğurganlık oranları, kurumsal kapsama ve koruma yapılarının zayıflaması ve devlet otoritesinin azalması gibi çeşitli gelişmelerle de etkileşim içindedir.

1.5.1 Teorik Çerçeveye Katkı

Bu tez, nüfus değişiklikleri ve eğitimin değerlendirmesinde yenilikçi bir analitik ve metodolojik yaklaşım sunmaktadır. Bunu da sosyal politikaların ve yasal yapının eşzamanlı bir yaklaşımla incelenmesi üzerinden yapmaktadır. Göçlerin nedenlerini ve eğitim kurumlarını ihmal etmenin doğurduğu olumsuzlukları ortaya koymaktadır. Böyle bir çalışmayı gerçekleştirmenin temel nedeni ise yaşam döngüsünde karşılaşılan büyük sosyal risklerin ve her modern toplumu şekillendiren başlıca araçlardan olan eğitimi ihmal etmenin etkilerini anlamak istiyakıdır.

Kurumlara yaklaşımda eşitlik hukuk sisteminden kaynaklanır, ancak sosyal politikalarla da yakından ilgilidir. Bu tez çalışması eşit kalkınmanın yanında mal ve hizmetler sağlayan devlet kurumlarına erişimde sosyal uyumun önemine ilişkin daha geniş tartışmanın bir parçasıdır. Birçok yazar, artan göç ve uyum bağlamında yaşanan sorunların nedenlerini ekonomik istikrarsızlık, küreselleşme ya da modernleşme gibi çeşitli faktörlerde arasa da, bu bağlamda eğitim kurumlarına erişim genellikle göz ardı edilen kilit bir etkidir.

Öte yandan ulusal kaynaklarda ve araştırmalarda farklı dillerin kullanımının yarattığı zorluklar ışığında bu alanda güçlü bir analiz gerçekleştirmenin kolay olmadığı da açıktır. Uygulanan sistemler arasındaki farklılıklar ve eğitim sosyolojisi anlayışlarının çeşitliliği de bu alandaki çalışmaları güçleştiren etkenler arasında sayılabilir. Halen bölgesel işbirliği ve nüfus değişiklikleri ile eğitim kurumları arasındaki etkileşim hakkında çok az veri mevcuttur. Genellikle ulusal istatistikler, eğitim merkezlerinin sayısı ve mevcudiyetinden ziyade öncelikle öğrenci veya öğretmen sayısına odaklanmaktadır. Bu nedenle de bu doktora tezinde

eğitim kurumlarının nüfus değişiklikleri üzerindeki etkisini değerlendirmek için verilerden yararlanılmıştır.

Bu çalışma, sosyal kurumların erişilebilirliği gibi teorik olduğu kadar yasal çerçeveden de etkilenen uygulamalı karşılaştırmalı sosyal politikalar alanındaki literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Avrupa Birliği'ne üye devletlerde belirli bir zaman diliminde görülen eğitim koşullarını araştırarak ve alt bölgelere ayrılmış heterojen bir coğrafyada nüfus değişiklikleri üzerindeki etkilerini ölçerek yenilikçi bir yöntem sunmaktadır.

1.5.2 Metodolojik Katkı

Önerilen tezin özgünlüğü metodolojisinde yatmaktadır. Araştırmanın temel metodolojik katkısı, ANT kavramlarının (şekil ve grafikler) ve bağlamsal yaklaşımların bir arada uygulanmasında tezahür eder. Bunu yaparken de çeşitli girişimlerin benimsenmesi ve uygulanması sürecini Avrupa perspektifinde izlenmesi amaçlanmaktadır.

Vaka çalışması stratejisinin ve veri toplamada kullanılan yorumlayıcı yaklaşım ve tekniklerin uygulanması bağlamında kazanılan deneyim de çalışmanın metodolojik katkıları arasında yer alır. Böylesi bir deneyim ilgili kuruluş ve topluluklarda gelişmekte olan ülkeler ve yaşam koşulları bağlamında alana yönelik girişimlerin benimsenmesi ve kullanılmasına ilişkin diğer çalışmalar için faydalı olabilir.

1.6 Araştırmanın Ana Sorunsalı

Eğitim kurumlarına sınırlı erişim modern toplumda fırsat eşitliğini olumsuz etkileyen faktörler arasında en önemlileri arasındadır. Bu eşitsizliklerin bir sonraki adımdaki sonucu ise belirli bir bölge veya ülkenin ekonomik gücünü ve genel gelişimini doğrudan etkileyen süreçler olan göç ve doğurganlık hızındaki düşüş olmaktadır. Avrupa düzeyinde, hem ilgili bölgelerin yerli halkları hem de diğer bölgelerden gelerek oraya yerleşen çalışanlar yaşam

döngüsü riskleriyle karşı karşıya kalsa da, bölgenin yerli halkı ikamet ettikleri ülkenin vatandaşları iken serbest dolaşımdan faydalanarak çalışmak için gelenler tüm Avrupa bölgesinin vatandaşları niteliğindedir.

Yasal çerçeve her vatandaş için eşit muamele ve fırsat eşitliği öngörse de, fiiliyatta başta coğrafi mesafeler ve koşullar olmak üzere birçok zorluk kendisini gösterebilmektedir. Bu nedenle, bu araştırmada nüfus değişiklikleri ve eğitim arasındaki etkileşime dair ampirik kanıtlar sunulmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel sorusu, eğitim kurumlarının erişilebilirliğinin çeşitli yönlerinin nüfus değişikliklerini ve genel anlamda kalkınmayı nasıl etkilediğidir.

1.6.1 Araştırmanın Hipotezleri

H_0/GH^{20} hipotezi araştırmanın ana hipotezidir. Genel Hipotez veya H_0 , alt hipotezlerin bir toplamı olarak da görülebilir. Alt hipotezler, Genel Hipotezi veya H_0 'ı oluşturan sosyal ve bölgesel uyumun farklı görünümelerini, yaklaşımlarını ve yönlerini ortaya koymaktadır. Alt hipotezlerdeki değişkenler Genel Hipotezin veya H_0 'ın gereklerine göre seçilmiştir. Alt hipotezlerden elde edilen değişkenler, resmi kaynaklardan elde edilen verilere göre alt hipotezlerin oluşturulmasında kullanılmıştır. Alt hipotezler bağlamında elde edilen sonuçlar koşulların net bir resmini oluşturacak ve Genel Hipotez veya H_0 'ın doğrulanmasında kullanılacak net verileri sağlayacaktır.

Genel Hipotez/ H_0 'ın en az 5 alt hipoteze dayandırılmasına özen gösterilmiştir.

- Alt bir hipotez gerçeklerle tutarlı, ancak H_0/GH 'ye uygun değilse. (olasılıklar mevcuttur, ancak dâhil edilen alanlar H_0/GH ile uygundur);
- Alt bir hipotez gerçeklerle büyük ölçüde tutarlı, ancak GH/H_0 ile uyumluysa.

²⁰ Ana Hipotez / Main hypothesis – General Hypothesis

Eğitim kurumları bağımsız değişken olarak alınmış olup, demografik yoğunlaşma, nüfus yoğunluğu, doğurganlık oranları ve nüfus değişimleri bağımlı değişkenleri oluşturmaktadır.

1.6.2 Genel ve Alt Hipotezler

Genel Hipotez GH: Avrupa Birliği Üyesi Devletlerin bölgelerindeki nüfus değişimi, resmi eğitim kurumlarının temsil ve erişilebilirliği üzerinden sosyal uyumu etkiler ve bu AB’de sosyal uyum düşük olduğunu gösteriyor.

Alt Hipotez:

H1: Nüfus yoğunluğu daha yüksek olan bölgeler, nüfus yoğunluğu daha düşük olan bölgelere göre daha fazla sayıda örgün eğitim kurumuna (okul) sahiptir ve bu bize AB’de sosyal uyum düşük olduğunu gösteriyor;

H2: Nüfus yoğunluğu daha yüksek olan bölgeler, nüfus yoğunluğu daha düşük olan bölgelere göre daha fazla Üniversiteye sahiptir ve bu bize AB’de sosyal uyum düşük olduğunu gösteriyor;

H3: Nüfus yoğunluğu yüksek olan bölgelerde 18-24 yaş arası öğrencilerin okulu erken terk etme oranları daha düşüktür ve bu bize AB’de sosyal uyum düşük olduğunu gösteriyor;

H4: Nüfus yoğunluğu fazla olan bölgelerde 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılım oranları daha yüksektir ve bu bize AB’de sosyal uyum düşük olduğunu gösteriyor;

H5: Göç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılım oranı daha yüksektir ve bu bize AB’de sosyal uyum düşük olduğunu gösteriyor;

H6: 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımının yüksek olduğu bölgelerde doğurganlık oranları daha düşüktür ve bu bize AB’de sosyal uyum düşük olduğunu gösteriyor;

1.6.3 Araştırmanın Yapısı

Bu tez organizasyonel olarak 4 bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde giriş kısmına yer verilmiş ve ayrıntılı açıklamalarla amacı ortaya koyulmuştur. İkinci bölümde Avrupa'da eğitimin tarihsel gelişimi ve nüfus değişimleri ile bunların arasındaki ilişki ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Eğitimin gelişimi ve Avrupa'nın gelişimi ve kimliği üzerindeki etkileri hakkında bahsedilmekte. Yunan eğitim kurumlarının ve felsefesinin başlangıcından itibaren dini dogmanın etkileriyle ve bugün sahip olduğumuz demokratik ve yaygın eğitime ulaşarak. Müfredatın toplumları nasıl modifiye ettiğini ve genelde toplumu nasıl etkilediğini bahsedilmekte.

Üçüncü bölümde sosyal uyum kavramı ele alınarak insani ve sosyal kalkınma, sosyal tabakalara ayrılma, bölgesel uyum ve kalkınma gibi bu alandaki diğer kavramlarla benzerlikleri ve farklılıklarına değinilmiştir. Avrupa Komisyonu'nun ilk planda sosyal uyum ile ilgilenen AB kurumlarından bahsedilmekte. Ayrıca üye ülkelerdeki koşullar ve durumlar anlatılmakta. AB programların ve onların sosyal uyum üzerindeki etkisinden bahsedilmekte. Aynı zamanda sosyal uyum ve eğitim arasındaki bağlantıyı da açıklar. Nihayet dördüncü bölümde ise eğitim altyapısının mevcudiyeti ve erişilebilirliği ile ilgili koşulların bir analizi ve bunların nüfus değişiklikleri ile bağlantısı sunulmaktadır. nicel bir araştırma ve istatistiksel veri karşılaştırmasına odaklanmaktadır.

Araştırma, 2017/2018 eğitim yılına ait koşulları karakterize eden yıllık kapsamlı istatistiksel araştırmalardan elde edilen genel verileri içermektedir. Bilgiler bölgesel inceleme bölümünde sistematik hale getirilmiştir. İdari-bölgesel birimler, İstatistik için Bölgesel Birimler Sınıflandırmasına (NUTS 2) göre Avrupa Birliği'nin Bölgesel Organizasyonuna göre sunulmaktadır. Mevcut NUTS 2 sınıflandırması 2016 tarihlidir ve 281 bölgeyi listeler (Birleşik Krallık dâhil). Ankette göreceğimiz gibi, bazı NUTS 2 sınıflandırmaları, belirli Üye

Devletlerdeki bölgesel sınıflandırmalara karşılık gelmekte ancak, bazı sınıflandırmalar bunlara karşılık gelmemektedir. Biz mevcut verileri ve sınıflandırmayı kullanacağız. Bu istisnalar çoğunlukla bazı bölgelerin tarihsel sınıflandırmasından ve devlet siyasetinden kaynaklanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AVRUPA'DA EĞİTİM

Giriş

Medeniyet tarihi boyunca bilgi aktarımı, toplumların değişiminde ve fikirlerle ideolojilerin yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Önemli düşünceler ve buluşlar eğitim süreçleri aracılığıyla geliştirilmiş ve aktarılmışlardır. Bilgi aktarımının önemi, eğitim kurumlarının yıkıldığı ve entelektüel gelişimin toplumlarda aktif rol almadığı dönemlerde kendisini daha da net göstermiştir. Eğitim kurumlarının yıkılmasıyla o zamana kadar sağlanan deneyim ve bilgi birikimi kaybedilir ve birincil toplumlara doğru bir gerileme yaşanır. Sonraki aşamada eğitim kurumları toplumlardaki yerlerini geri kazandığında ancak ilerleme kaydedilebilmekte ve birçok soruya cevap bulunabilmektedir.

İkinci bölümde Avrupa'da eğitimin tarihsel gelişimi ve nüfus değişimleri ile bunların arasındaki ilişki ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Eğitimin gelişimi ve Avrupa'nın gelişimi ve kimliği üzerindeki etkileri hakkında bahsedilmekte. Yunan eğitim kurumlarının ve felsefesinin başlangıcından itibaren dini dogmanın etkileriyle ve bugün sahip olduğumuz demokratik ve yaygın eğitime ulaşarak. Müfredatın toplumları nasıl modifiye ettiğini ve genelde toplumu nasıl etkilediğini bahsedilmekte.

2.1 Sosyal Bir Olgu Olarak Eğitim ve Birleşik Avrupa Fikri

*Eğitim, her neslin kendisinden sonra gelenlere bilerek bıraktığı kültürdür.*²¹

Eğitim, tanımlanmış standartlar aracılığıyla eğitilmiş orta kuşak tarafından bilginin bir nesilden diğerine aktarılması sürecidir. Eğer yeni gelen nesil önceki neslin tutum ve deneyimlerini yanlış okursa, gelecek nesiller yanlış kurulacak ve geleneğin aktarımı bozulacak ya da beklenen şekilde gerçekleşmeyecektir. Bir orta kuşak, bir önceki kuşağın bilgisini ya da deneyimini dışlar veya kullanmayı reddederse ve diğer bölgelerden veya farklı siyasi kuruluşlardan gelen bilgi ve deneyimleri kullanmaya karar verirse, önceki kuşağın sürekliliği, değerleri ve kurdukları kültürü yok olacaktır. Bu da asimilasyonun en kolay yoludur.

Eğitim müfredat üzerinden kendini geliştirme ve bilgi dağarcığını genişletmeyi amaçlar. Ancak bugüne kadar eğitim kurumlarının bölgesel yayılımı birçok faktörden dolayı sınırlı kalmıştır. Son bir iki yüzyıla kadar toplumların aristokrasi ve dini otoriteler tarafından yönetildiği gerçeği karşısında birçok Avrupa ülkesinde eğitim kurumlarının bölgesel ekseninde genişletilmesi pek mümkün olmamıştır. Dolayısıyla bugün bildiğimiz şekliyle eğitim sistemlerinin ve okulların işleyişinde okulun kurucuları olan aristokrasi ve din görevlileri başı çekmiştir.

Çocuğun potansiyelinin gelişmesinde aile ve çevre önemli rol oynamaktadır. Süreç boyunca çocuğun çevresindeki insan grubu ve ekonomik konumu da bu noktada önemlidir. Smith, eğitimde en belirleyici faktörlerden biri olarak çocuğun içinde büyüdüğü mahalle ve camianın kültürel kalitesine vurgu yapar. Ona göre bir çocuk iyi bir geleneğe sahip ve söz konusu geleneği sürdürebilecek ve zenginleştirebilecek kişilerin yaşadığı bir yörede büyüyorsa

²¹ Wendy Donner, Richard Fumerton, **Mill**, Oxford, 2009, s. 85

şanslıdır. Ayrıca özellikle orta öğretimin bugün olduğundan daha az erişilebilir olduğu günlerde bu görüşün geçerli olduğu da vurgulanabilir.²²

Tüm ebeveynler çocukları için daha iyi bir yaşam ve gelişim fırsatları ister ve bunları sağlamaya çalışır. Birçok devlet de kalkınma ve küresel rekabet gücünü sağlayacak eğitilmiş insanlara ihtiyaç olduğunu hissetmektedir. Plat'a göre bu ihtiyacın ardında yatan saik eğitimin çocuğun yanında aileye de statü ve prestij sağlama gücüne duyulan güvendir. Eğitimin giderek bir zorunluluk halini alması ve beraberinde kalkınma yönündeki motivasyonun artışı ile birlikte `devletler artık bir bütün olarak eğitim politikasına dâhil olmalıdır` diyen Plat'ın bakış açısından eğitim insanların ve devletlerin gelişmesi için bir araçtır.²³

Avrupa'daki eğitime dönersek, tarihte hiçbir zaman standartlar, amaçlar ve çalışmaları belirleme bağlamında birleşme ve uyumluluğa hiç bu kadar yakın olmadığını görebiliriz. Bugün insanlık tarihinde ilk kez tüm kıtada hâkim bir Avrupa eğitimi fikrinin var olduğu ve bu fikrin gerçekleşmesi için çaba sarf edildiğini söylemek de yanlış olmaz. Bununla birlikte, Avrupa Birliği tarafından temsil edilen Avrupa'nın Avrupa kıtasındaki ulus devletlerin sahip olduğu tüm olanak ve yapısal avantajları bir araya getirerek organize etme noktasında işlevsel farklılık ve benzerlikleriyle bir bütün teşkil ettiği söylenebilir. Avrupa Birliği'nin farklı farklı parçalarıyla sorunsuz bir şekilde işlemesi ve tüm vatandaşlarının aynı düzeyde sosyal koruma ve haklardan yararlanması gerçekten mümkün müdür? Güney İtalya, Romanya, Bulgaristan, Portekiz, Yunanistan, Litvanya, Polonya'nın bazı kesimleri ya da İspanya'nın güneyi gibi bazı bölge ve ülkelerin ve buralarda yaşayan vatandaşların kalkınma ve ilerleme için gereken kurumlara Hollanda, İsveç, Almanya, Belçika, Fransa gibi zengin ülkelerin vatandaşlarıyla aynı düzeyde erişebilmeleri ve aynı olanaklardan faydalanabilmeleri mümkün müdür? Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri Avrupa Birliği'nin gelişimine öncülük etmeye devam edecekler

²² Lester Smith O.E., **Education**, New York, 1976, s. 69

²³ William Platt J., **Conflict in educational planning**, Princeton New Jersey, 1965, s. 566

mi, yoksa Avrupa kurumlarına ilişkin sorumluluklar tüm üye ülkelerin dengeli ve eşit gelişimini sağlayacak şekilde mi düzenlenecek? Zengin Avrupa ülkeleri, diğer üye ülkeleri kendi ürünleri için büyüyen bir pazar olarak görmeye mi devam edecek, yoksa onlarla birlikte Avrupa Birliği kurumlarında daha küçük ve ekonomik olarak zayıf Avrupa ülkelerinin olanaklarını artırmak için çaba gösterilecek mi?

Bu soruların cevapları gelecekte çeşitli hedeflere ulaşıldıkça alınacaktır. Avrupa Birliği'nin karşı karşıya olduğu zorlukları tanımlama yolumuzda başlamanız gereken başlangıç noktası , sosyal uyumu güçleştiren faktörlerin belirlenmesidir. Elbette, bir ülkede ve bir bütün olarak Avrupa Birliği'nde eşitsiz gelişimine işaret eden en güçlü değişkenlerden biri eğitim, sağlık, sosyal koruma, yol ağı ve altyapısı ve ekonomik güç gibi kalkınma için elzem kurumların mevcudiyeti, koşulları ve ölçeğidir.

2.2 Avrupa'da Eğitimin Tarihsel Perspektifi

Avrupa kıtasının tarihinde birleştirici trendlerden ziyade bölünme yönündeki eğilimler hâkim olagelmıştır. Avrupa kimliği diğer kıtalar ve medeniyetler üzerinde çeşitli alanlarda Avrupa'nın üstünlüğü üzerine inşa edilmiş ve en önemli alan da eğitim, yapısı ve işlevselliği olmuştur. Avrupa'da eğitimin dünya üzerindeki etkisi bir dizi faktöre dayanır. Son birkaç yüzyılda Avrupa'da eğitim dünya çapında önem kazanmakta ve diğer alanların önüne geçmektedir. Weiler'a göre ulusal kitlesel eğitim sistemlerinin kurulmasında en büyük rolü, kapitalist fabrika sisteminin yabancılaştırıcı çalışma düzenlemeleri karşısında uysal ve sosyalleşen bir iş gücü geliştirme ihtiyacıdır. Bunun yanında sömürgeci güçlerin, hâkim toplumların ihtiyaçlarına hizmet etmek üzere ekonomik, kültürel ve siyasi bağlamda boyun eğdirilmiş koloniler geliştirme ihtiyacının da bu noktada işlev üstlendiğini belirtmektedir.²⁴ Bu açıdan ifade etmek istediği şey, eğitim politikalarını uygulayacak siyasi gücün yokluğunda

²⁴ Hans Weiler N., **Educational planning and social change**, Paris - UNESCO: International Institute for Educational Planning, 1980, s. 15 - 16

eğitimin kendi başına bir gücü olmadığıdır. Eğitimin gücü ideolojiye, grupların ve siyasi açıdan hâkim olunan toplumların çıkarlarına kadar çeşitli unsurlara bağlı olabilir.

2.2.1 Klasik Yunan'da Eğitim: Eflatun ve Aristo

Klasik uygarlıklar, deneyimin ve bilginin aktarımının önemi konusunda derin bir anlayışa sahipti. Aristokrasi yaratmak ve devlet işlerinin yetenekli insanların elinde olmasını sağlamak için bilgi transferini kullandılar. Ancak dış etkilere çok açık değillerdi ve toplumlarını çoğunlukla kendi deneyimlerine ve kültürlerine göre örgütlüyorlardı. Eğitimin önemini ve eğitim sürecini eski Yunan filozoflarına atıfla anlatan Heckscher eğitimin sadece bir okul ya da kolej "işletme" meselesi olmadığını ifade eder. Eflatun ve Aristoteles ekolünün bir devletin veya topluluğun kendi istikrarını ve sürekliliğini nasıl sağladığı konusunda zaten yeterince kafa yorarak bu konuya hâkim olduklarını da ekler. Vardığı sonuçsa bu nedenle ülkede eğitimin ancak kendi kültürünün değerleri ve eğitimin kendisiyle ilişkili olarak anlaşılabilir. ²⁵ Nitekim Helenistik dönemde ortaya çıkan öğretim şekli, okul müfredat yapısı, not sistemi ve yeni nesillerin oluşturulma şekli bugün de tüm dünyada kullanılmaktadır.

Eski çağlardan beri eğitim dini ve devleti geliştirme ve kontrol etme aracı olmuştur. Bu bağlamda birçok devlet farklı teknikler geliştirmişse de çocukların 7 yaşından önce resmi kurumlarda eğitim görmesi oldukça nadir rastlanan bir durum olmuştur. Avrupa'da bilinen ilk okullar ve eğitim merkezlerinden bugüne modern Avrupa ve Dünya'da eğitim anlayışı ve yaklaşımı üzerinde Klasik Yunan (Helen) uygarlığının etkisi hala güçlü bir biçimde hissedilmektedir. O dönemlerde Doğu Akdeniz'de Helen uygarlığının etkili olduğunu anlatan Marrou, okulların önemli bir rol oynadığını ve önceki yüzyıllarda Yunan şehirlerinde bulunan

²⁵ August Heckscher, **Education in the Nation's Service**, New York, 1960, s. 85

okulların artık Helenizm'in etkisiyle tüm bölgede görülür olduğunu ifade etmektedir.²⁶ Öte yandan o çağlarda bir süreç olarak eğitimin sadece özgür ve zenginler için olduğu, ancak çoğu insanın özgür ya da zengin olmadığı da not edilmesi gereken bir gerçektir.

Eski Yunan'da ve Helenistik devletlerde okulların gelişimi birkaç dönem üzerinden anlatılabilir. Küçük Asya, Orta Doğu, Kuzey Afrika, İran, Orta Asya ve Akdeniz çevresindeki birçok farklı yer ve bölgede Helen uygarlığının etkisi o dönemde oldukça belirgindi. Monroe Yunan eğitim tarihini genel itibarıyla üç kısma ayırmıştır: Homeros döneminden beşinci yüzyılın ortalarına kadarki ilk dönemin ardından dördüncü yüzyılın sonlarında İskender'in fetihlerinin şekillendirdiği ikinci dönem ve felsefe okullarının yapısının somutlaştığı ve Atina Üniversitesinde şekil bulduğu son dönem.²⁷

Helen kültürü ve perspektifi güçlü bir şekilde yapılandırılmış ve gelişmiş eğitim kurumlarıyla bağlantılıydı. Yunan uygarlığı ve Helenik uygarlığın gücü, devletin kontrolü ve girişimleriyle yayıldı. Eğitim sistemi şehirlere dayanıyordu ve okullar gerçek anlamda eğitim merkezi olarak işleyerek idealler ve kültürü güçlü bir biçimde yayıyordu. Nitekim Monroe yazılarında Yunan eğitiminden devletin projesi olarak bahseder ve Eski Yunan Okullarının karakter ve örgütlenmesinin şehir devleti tarafından belirlendiğini iddia eder.²⁸

En güçlü biçimde organize olmuş ve en başarılı eğitim kurumları en güçlü Yunan şehir devletleri olan Atina ve Sparta'daydı. Ancak Milet, Korint veya Teb gibi başka birçokları da hatırı sayılır okullara sahipti. Eski Yunan'daki şehirlerin gelişimi ile eğitim kurumları ve yapılanmalarına güçlü bir şekilde bağlıydı. Kent devletleri kendi güçlerini ve ideallerini empoze etmeye istekliydi; bunu da okullar aracılığıyla yapıyorlardı. Farklı okulların farklı müfredatları olsa da amaçları her daim tekti: devletin askeri ve siyasi yaşamını güçlendirmek.

²⁶ Marrou H.I. **A history of education in antiquity**, London, 1956, ss. 144 – 145

²⁷ Paul Monroe, **Source book of the history of education - for the Greek and Roman period**, London, 1928 s.

²⁸ a.g.e 3

Monroe'ya göre, ahlaki eğitim, eylem ve konuşmada özdenetim, dayanıklılık, hürmet, vatansever bir özveri ruhu, eylemde saygınlık ve tüm duygusal ifadelerin kontrol altına alınmasını amaçlamaktaydı. Yunanistan'ın başka yerlerinde olduğu gibi Atina'da da örgün eğitim müzik ve jimnastiğin yanında üçüncü bir alan olarak da dansı içeriyordu.²⁹

Eski Yunan'daki aristokrasi her zaman toplumdaki en deneyimli ve en saygın öğretmenleri okullarda görevlendirmeyi amaçlardı. Bunun en iyi örneği döneminin diğer uluslarından kültürel olarak üstün ve güçlü bir Yunan (Helen) ulusunun yaratılmasındaki rolü yadsınamaz olan, Büyük İskender'in öğretmeni Aristo'dur. Eski Yunan'daki eğitim sistemi ve okulları o denli gelişmişti ki, Büyük İskender'in askeri seferleri ve onun Balkanlar'dan Hindistan ve Orta Asya'ya uzanan devasa coğrafyadaki seferlerinden sonra Yunan kültürü bölge üzerinde tesirli olmuş ve Helenistik devletler ile Yunan kültürü yüzyıllarca bu coğrafyada hâkimiyetini sürdürmüştür.

20. ve 21. Yüzyıllarda aynı adı taşıyan ülke ve ulusa kıyasla Eski Yunan kültürünün Batı medeniyeti, düşüncesi ve kültürü üzerindeki etkileri yadsınamaz. Aristo, Sofokles, Euripides, Sokrat, Eflatun, Hipokrat, Homeros ve diğerlerinin Batı uygarlığını idealleriyle etkilediği dönemlerden itibaren, Grek kültürü ve dilinin yayılmasında okullar önemli rol oynamıştır. Helenistik dönemde de mimari, edebiyat, retorik, matematik, felsefe, siyaset, müzik vb. alanlarda geliştirilen teknikler günümüze kadar varlığını sürdürmüştür ve halen kullanılmaktadır. Bu dönemde ortaya çıkan su değirmeni, yol ölçer, çalar saat, haritacılık, Olimpiyatlar, geometri, tıp alanında kayıtlara geçen en eski çalışmalar, felsefe, demokrasi kavramı, fizik, astronomi gibi buluş ve fikirler Yunan uygarlığının Batı medeniyeti başta olmak üzere günümüz dünyası üzerindeki benzeri görülmemiş etkisinin açık kanıtlarıdır. İskenderiyeli Feneri, Olympos'taki Zeus Heykeli, Efes'teki Artemis Tapınağı, Halikarnas Mozolesi, Rodos'taki Heykeli gibi Antik dünyanın Yedi Harikasından beşi Helen uygarlığının

²⁹ a.g.e ss. 10 - 12

ürünleri olmuştur. Atina ve Sparta'daki eğitim yapıları birçok açıdan benzerse de bazı temel boyutlarda da farklılıkları bulunuyordu. Monroe'ya göre bun tablonun neden Atina'da eğitimin Sparta'dakine kıyasla daha edebi niteliğinin ahlaki ve sosyal baskın güdülerle tamamlanmasında yatmasıdır. Bu bağlamda esas amaç aktif Atina vatandaşlığına hazırlanmaktır ve bu vatandaşlık konsepti de askeri hizmetlerin yanı sıra siyasi boyutlarıyla da öne çıkan bir olgudur.³⁰

Eflatun ve Aristo belki de tüm zamanların en etkili Helen filozof ve düşünürleri olsalar da devlet ve eğitimin amaçlarını birbirinden ayırma ihtiyacı hissetmediklerini görebiliyoruz. Ayrıca eserlerinde eğitimin demokratik unsurlarına herhangi bir atıf da yer almamaktadır. Eflatun'un analizinde eğitim üç sınıfa odaklanır: yöneticiler (koruyucu), askerler (yardımcılar) ve işçiler (çiftçiler dâhil). Öte yandan Eflatun'un Devlet'indeki eğitim sisteminin özellikle koruyucu sınıf için tasarlandığını biliyoruz. Söz konusu eser devlet ve eğitim türü tartışması içeren iki genel bölüme ayrılır.

Daha sonra Yunan kültürünün etkisi altında kalan toprakların Makedon hanedanının fetihleri sonucunda tek bir siyasi güç odağı altında birleşmesi ile şehir devletleri ve onların bağımsız eğitim sistemleri itibar ve güç kaybetmiştir. Bir yandan da İskender'in dünyaya hâkim olma hırsı eğitimin içsel gücünü de doğuya doğru yaymıştır. Belirli şehir devletlerinin eğitim politikalarının önemsizleşmesi sonucunu doğuran bu süreç, eğitimde, özellikle de yüksek öğrenimde daha yaygın ve homojen bir yapıya duyulan ihtiyacı da daha belirginleştirmiştir.

³⁰ a.g.e 13

2.2.2 Yunan, Roma, Hristiyan ve German Kùltürlerinin Ortak Eğitimi Gelenekleri ve Kurumlarına Yönelik Bileşimi

Roma'nın siyasi gücünün gerilemesi İmparatorlukta tam bir kaosa yol açmıştır. Yüzyıllar boyu İmparatorlukta yozlaşma önu alınamayan bir sorun olagelirken özellikle İmparatorluğun son yüzyılında işgalci kabile ve halklar da büyük bir tehdit haline gelmiştir. Tüm bunlar karşısında İmparatorluğun tek gerçek koruyucusu tarihsel süreçte kurulmuş olan yönetim sistemi ve ekonomik yapı ile kurumların istikrarıydı. Bu sistemler düzgün işlemediğinde ise İmparatorluk dışarıdan paralı askerler tutmak ve bunların giderlerini karşılamak için gereken büyük miktardaki maddi kaynağı bulamayacaktı. Nitekim tarihsel süreçler bağlamında nispeten kısa bir süre içerisinde İmparatorluk borçlarını ödeyemez hale geldi.

Yozlaşmış Roma İmparatorluğu'na karşı açık bir savaştan sonra, kuzey ve kuzeydoğu Avrupa'dan gelen istilacı kabileler İmparatorluğun batı bölümünü ele geçirdiler. Bununla birlikte, bölgede toprakları ele geçiren gruplar askeri zaferleriyle kurdukları siyasi hâkimiyeti eski İmparatorluk toprakları üzerinde paralel bir kültürel hâkimiyetle perçinleyemediler. Elbette kuzeyden gelen işgalcilerin kendi gelenekleri ve kùltürleri olmadığı söylenemez. Ancak ele geçirdikleri Roma topraklarının kùltürü ile etkileşimlerinde Roma İmparatorluğu'nun kurumsal gelenekleri ve kùltürünün güçlü yapısının galip geldiği anlaşılmaktadır. Bölgeye yeni gelen grupların eski kültürel alışkanlık ve tutumlarının bu coğrafyanın yüzyıllardır kökleşmiş kùltürüyle karışımı bir süre devam etmiştir. Sonrasında ise tüm eski Roma topraklarında geçmişte uygulanan resmi hukuk, din, kùltür ve eğitim kurumları aracılığıyla temsil edilen Roma yaşam tarzı tekrar ön plana çıkarak etkisini geri kazanmıştır. Graves'e göre çökmekte olan Antik dünyayı ele geçirmiş olan vahşi German toplumlarının zaman içinde tekrar yüksek bir bilinç ve başarı düzeyine ulaşabilmesini

mümkün kılan şey Orta Çağlar boyunca kendilerine uyarlayarak benimsemiş oldukları, antik çağların uygarlığına dayanan somut imparatorluk yapılarıydı.³¹

Romalıların ve Yunanlıların kadim kültürleri ile Hristiyan dininin birleştirici unsurlarının şekillendirdiği ve artık dışarıdan etki kabul etmeyecek ölçüde sofistike bir hal almış olan yaşamın kuzeyden gelen halklar için değiştirilmesi mümkün olmayan çok güçlü bir psikolojik yapı oluşturduğunu belirtmek gerekir. Dolayısıyla kuzeyden gelenler de tersini yaparak bu yapıyı taklit etmeye başlamışlardır. Ancak bu yavaş işleyen bir süreçti ve aradaki geniş boşluğu kapatmak nesiller almıştı.

Hristiyanlık, eski dini kurumların yerini alarak MS 4. yüzyıldan itibaren İmparatorlukta önemli bir rol oynamıştır. Hristiyanlığın benimsenmesi yeni standartlar ve değerleri de beraberinde getirmiştir. Bu değerler arasında en başta gelenlerden biri de bir tür yasal ahlakı ki, bu niteliğiyle toplum tasarımı açısından oldukça elverişliydi. Ancak Graves'e göre Hristiyanlığın hâkim dini inanç olması sonrasında Roma kültürünün Roma'yı fetheden German kavimlerin kültürüyle kaynaşması, söz konusu kavimlerin daha özgür ve daha esnek kurumlarının Yunan, Roma ve Hristiyan perspektifleriyle uyumsuzluğundan kaynaklanan sorunları beraberinde getirmiştir.³² Hal böyleyken Avrupa'daki yeni German devletleri Kiliseyi fethettikleri geniş topraklardaki kitleleri kontrol edebilmek için güçlü bir araç olarak görmüşlerdir. Bu yaklaşımı benimseyen German seçkinleri ise iktidar konumunu kullanarak çok geçmeden Romalılaşmış ve Avrupa'nın aristokrasisi halini almıştır.

4. yüzyılda gerileme sürecine giren Roma İmparatorluğu işgalci güçlerin askeri gücü karşısında zorlanırken, bu kavimlerin Roma standartlarına kıyasla daha zayıf kültürel geleneklere sahip olması nedeniyle İmparatorluğun kurumları Roma uygarlığı ve kültürünün mirasını koruma görevini de üstlenmişlerdir. İmparatorluğu sarsan tehdit kuzey ve kuzeydoğu

³¹ Frank Pierrepont Graves, **A history of education - during the middle ages and the transition to modern times**, New York, 1931 s. 1

³² a.g.e 2

Avrupa'dan geliyordu. Bu nedenle Romalıların güneye doğru çekilmeleri doğaldı ve bu süreçte Mısır da artan bir önem kazanmıştı. İmparatorluğun ağırlık merkezindeki bu kayma dini kurumlarla koordineli olarak sağlandığı içindir ki dördüncü yüzyılın ortalarında ilk manastır Pachomius tarafından Nil vadisindeki Tobbennae adasında kurulmuştur. Daha sonraları ise kuzeyli kavimler Roma geleneklerine karşı giderek daha hoşgörülü tavırlar takındıkça dini kurumların merkezleri ve manastırlar ters yöne, Batı Avrupa ve Kuzey Afrika'ya doğru kayacaktı. Kilisenin himayesi altında manastırların eski Roma topraklarının her tarafına yayılması geniş çapta kabul görecekti ve bu merkezler gerçekten eğitim kurumları ve Roma geleneklerinin koruyucuları haline gelecekti.

Temel amaçları Hristiyanlığın ve eski yaşam biçiminin korunması olan manastırlar bir yandan da topluma yönelik programlar da geliştirmeye başladılar. Manastırlardaki itici güç 'Batı medeniyetinin' devamını sağlamaktı. Graves'e göre manastırların başı çektiği projelerle bataklıklar kurutulmuş, ormanlar temizlenmiş ve çölleşmiş bazı topraklar geri kazanılmıştır. Bu süreçlerde de köylüler tarım alanında eğitilmiş, çeşitli zanaatlar ve sınai faaliyetler korunmuş, terk edilmiş tarlalar sahiplerinin elinden alınarak onları kullanacak kişilere verilmiş ve şehirlerin temelleri atılmıştır. İlk başta kitaplar için özel bir oda ayrılmasa da zaman içinde manastır kütüphanelerinin hem kitap sayısı hem de kitapların konularının niteliği bakımından genişlemesi de bu sürece farklı bir boyut katacaktı.³³ Yüzyıllar boyunca manastır faaliyetlerinin yaygınlaşmasının nedeni harap olmuş topraklarda bitme noktasına gelmiş tarım, ticaret ve zanaatlardı. Resmi eğitim kurumları çoğunlukla işgalciler tarafından eski rejimin kendisini sürdürme ve propaganda aracı olarak görüldükleri için yok edilmişlerdi. Yerlerini alansa manastırlar olmuştu. Ayrıca manastırlar herhangi bir siyasi yapıya bağlı değillerdi. Çoğunlukla servet peşindeki istilacı güçlerin gözünde bu kurumlar maddiyatı dışlayan hayata bakışları ve servetten mümkün olduğunca uzak kalma çabalarıyla hedef

³³ a.g.e 10

olmaktan da kurtuluyordu. Manastırların eğitici yönü ve Kilise idealleriyle bağlantıları çok açıktı. Hizmetkârların bir manastıra hizmet edebilmeleri için daha sonrasında eğitim kurumlarının belkemiğini oluşturacak olan yazma, okuma, kopyalama ve diğer birçok beceriyi geliştirmeleri gerekiyordu.

Smith'in de ifade ettiği üzere, o dönemde Kilisenin işleyişi Kilisenin merkezi hükümeti gibi düşünülebilecek bir karar alma ve yürütme organı, aktif bir piskoposluk örgütü ve lonca veya başka bir kanal üzerinden okulla bağlantılı bir yönetim organını kapsayan çok basit temellere dayanıyordu.³⁴ Kilise hiyerarşisinin basitliği değişen güçler için büyük bir tehdit oluşturmazken kitlelerin kontrolü için güçlü bir araç sunuyordu. Manastırların gelişimine pek itiraz gelmeyişinin en büyük nedeni de buydu.

Eğitim sürecinin çeşitli aşamalar ve derslere ayrılması da ilk kez manastırlarda görülen bir olgudur. Aslında bugün Avrupa'da bildiğimiz anlamda eğitimin örgütlenmesi ve finansmanı ile temellerinin atılması o dönemlerde başlayan süreçlerdir. Ancak Graves'in de belirttiği gibi, keşiş veya rahip olmayı düşünenler için eğitim her yerde ücretsizken ruhban sınıfı dışındakiler daha yüksek kademelere yönelik eğitim almak istediklerinde bazen küçük bir ücret ödemek zorunda kalabiliyordu.³⁵ Bu yaklaşım yüzyıllar boyunca devam edecek ve eğitim münhasır bir hak haline gelecekti.

7. yüzyılda Batı dünyası ve kültürü bir kez daha tehditle karşılaşacaktı: Bu seferki tehdit güneyden ve yüksek örgütlenme gücü ve yazılı kurallara dayalı ahlak perspektifi ve güçlü psikolojik etkisiyle yükselişteki bir güç olan İslam'dı. Bu dinin bölgedeki hızlı genişlemesi Hristiyanlığı tehdit etmeye başlamıştı. Bu tehdide karşı ilk somut tedbir 8. yüzyılda Papa'nın Şarlman'ı İslam'ın genişlemesini durdurmaya ikna etmesiyle alınmış oldu. Birkaç başarılı askeri seferden sonra, Batı dünyasındaki tüm insanların tek bir liderin hükmü altında bir araya

³⁴ Lester Smith O.E., **Education**, New York, 1976, s. 129

³⁵ Frank Pierrepont Graves, **A history of education - during the middle ages and the transition to modern times**, New York, 1931, s. 31

gelmesine yönelik uzun bir süreç başladı. Bu süreci yürütme görevi de kıtadaki okullara verildi. Avrupa'daki bu durum büyük imparatorlukların genel geçer özellikleri olan yüksek baskı ve asimilasyon ortamını da beraberinde getirecekti. Dahası, Şarlman'ın himayesinde yeni nesillerin eğitimi ve telkin edilmesi Batı Dünyasının en büyük ideali haline gelirken manastırlar da bu hedefe doğru yol almanın en önemli aracı olarak benimsendi. Nitekim İmparator kuzey ülkelerinde Roma medeniyetinin ve Hristiyanlığın yayıcısı olarak işlev görecektir. Aksine, Avrupa'daki koşulların ışığında o dönemin Batı dünyasının bir birlik olarak nitelenebileceği söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında, Batı ve Orta Avrupa'daki eski Roma topraklarının yanına Töton topraklarının da eklenmesiyle aynı sosyal yapıya, evrensel bir dile (kilisenin dili) ve tek bir uluslararası eğitim sistemine sahip olan bir yapının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.³⁶

Bu yıllar Hristiyanlığın Avrupa siyasetinde önemli bir rol oynamaya ve Batı Avrupa'ya yönelik tüm işgalci gruplara ve yabancı etkilere karşı birleştirici bir güç olmaya başladığı dönemdi. Okullar ve eğitilmiş insanlar devletten itibar ve destek görmeye başladılar. Bu da kilisenin bu kesimleri kendi konumunu güçlendirmek için kullanmasını daha da avantajlı bir hale getirdi. Şarlman ile yaşanan deneyimden sonra Avrupa'daki tüm okulları kontrol etmede Kilisenin tekel konumu yüzyıllar boyunca sorgulanmayacaktı. Zamanın tüm eğitilmiş insanları Kilise dogmasının ve çıkarlarının doğrudan kontrolü altındaydı. Hans'ın ifade ettiği üzere Latince olarak Aristo ve Katolik teolojisi eğitimi almış olan din adamları, öğretmenler, hukukçular ve hekimleri de kapsayan bir "ruhban" sınıf Batı toplumunun tüm kesimlerini birleştiren bir rol oynar olmuştu. Söz konusu ruhban sınıfın eğitimiye hem içerik hem de yönetim bağlamında kiliseye tabiydi. Hans'ın da ifade ettiği üzere öğretmenler ve bilginler

³⁶ Nicholas Hans, **Comparative education -a story of educational factors and traditions**, Londra, 1949, s. 88

laik hukuk sistemlerinden muaf olup Kilisenin kendi yasalarına tabiydi.³⁷ Ancak bu tür bir sistem kitlesel eğitim için pek uygun değildi ve kilisenin aslında bu eğitim sistemini kitleler için tasarlamadığını varsaymak yanlış olmaz. Söz konusu dönem sonraki yüzyıllar boyunca Avrupa'yı kilise ile birlikte yönetecek olan feodalizmin temellerinin atıldığı belirsizlik zamanlarıydı.

2.2.3 İlk Yüksek Öğretim Kurumları ve Avrupa'da Din

Manastır okullarından beri Avrupa'da eğitim toplumları kontrol etmek ve geliştirmek için bir araç olarak görülmüştür. Daha yetenekli ve yüksek eğitilmiş kişilere olan ihtiyacın artmasıyla birlikte eğitim süreleri uzamış ve müfredat genişletilmiştir. Bunlar ilk yüksek öğretim okulları ve üniversitelerin de başlangıcıydı.

Daha önce belirtildiği üzere, kısmen Kuzeyli siyasi yapılanma şekillerinden duyulan korku ve daha çok da Kilise hiyerarşisinin varlığı ve kitleleri kontrol etme isteği nedeniyle Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Batı dünyası uzunca bir süre eğitimde yeterli gelişmeyi gösteremedi. Bu dönemde Yunan ve Roma uygarlıklarından kalan eski organizasyon yapıları ise çoğunlukla eski İmparatorluğun Doğu kesiminde varlıklarını sürdürebilmiştir. Ancak zamanla Kilise gelişme için daha sağlam temellere ihtiyaç olduğunu fark ederek bazı girişimleri başlatmıştır. Dış etkilere dayanabilecek gelişmiş bir toplum oluşturma ihtiyacından dolayı daha yüksek seviyeli bir eğitimin gerekliliği zamanla fark edilmiştir. Graves'e göre Avrupa'daki üniversitelerin gelişiminde İmparatorluk, Kilise ve Papalık, eski okullar ve Ortaçağın diğer önemli kurumlarının gelişimi rol oynamıştır. Ayrıca, İspanya'da Haçlılar ve Araplar arasındaki temaslar aracılığıyla Arap bilim ve kültürü ile Yunan felsefesi ile etkileşime geçilmesinin, diyalektik ve teolojik tartışmalara olan ilginin gelişimi ve skolastik perspektifin kendisini hissettirmesi ile, Doğu'nun ürettiği bilginin ve farklı gelenek ve

³⁷ Nicholas Hans, **Comparative education -a story of educational factors and traditions**, Londra, 1949, s. 89

göreneklerin farkındalığını arttırmıştır. Şövalyelik ideallerinden uzaklaşmayla şehirlerin ve zenginliğin büyümesinden dolayı “aşırı dünyeviliğe” karşı biriken tepki ve bunun sonucunda laik çıkarlara ve bilgiye yapılan vurgu da bu yapıların gelişmesi için gereken entelektüel atmosferin ortaya çıkmasında rol oynamıştır.³⁸

Orta Çağ'ın başlarında, Batı Avrupa'da belirli kesimlerde gelişmeler kendisini hissettirirse de ancak en etkili değişimlerden biri gerek fikri gerekse fiziksel her türlü mülkiyeti devretme olanağının ortaya çıkışıydı. Ticaretle birlikte, yeni gelenekler, teknikler ve bilgi, bin yıl boyunca Batı'nın en güçlü aracı olarak kalacak okulların çok yönlü gelişiminin yolunu açtı. Batı kültürünün birçok ilkesi bu dönemde ortaya çıktı ve birçok önemli bağlantı kuruldu. Bu döneme kadar Batı Avrupa halkları arasındaki bağlantılar daha çok Kilisenin etkisiyle ve onun Hristiyanlığı yayma idealiyle kurulmuştur. Vaizy'e göre bu gelişme İtalya'nın Bizans üzerinden Arap dünyası ile kurduğu temaslardan bağımsız değerlendirilemez. Böylece, Ortaçağ Avrupa'sında eğitimde nihai yetki Papa, İmparator veya Kralın elinde kalmış ve Hristiyan âleminin üniversitelerinde hukuk, tıp ve teolojinin gizemlerini öğretmek için erkek çocuklar manastır ve katedrallerde üniversite düzeyinin altında eğitim almak zorunda bırakılmışlardı.³⁹

Takip eden yüzyıllar boyunca ekonomi ön plana çıkana kadar Avrupa'daki üniversiteler Kilisenin kontrolü altında varlıklarını sürdürdüler. Zaman içinde ekonomik kurumlar ve rekabet ihtiyacı Kilisenin dogmasını da etkilemiş ve buradaki çıkarlar paylaşılmaya başlanmıştır. Toplum inanışları açısından güçlü bir kontrole tabi olmasına rağmen ekonomik boyuttaki ihtiyaç ve daha hızlı gelişme gereksinimi göz önünde bulundurularak, siyasi arenada tartışılan diğer konularla birlikte eğitim müfredatı da yeniden düzenlenmeye başlandı. Örneğin Vaizy özellikle Güney Avrupa'daki üniversitelerin modern dünyanın anahtarı olan

³⁸ Frank Pierrepont Graves, **A history of education - during the middle ages and the transition to modern times**, New York, 1931, s. 76

³⁹ John Vaizy, **Education in the Modern World**, New York, 1967, s. 88

büyük hümanizm patlamasının aracısı olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu kurumlar da bunu iki şekilde sağlamıştır: yeni konuların araştırılmasına öncülük ederek ve yoksul ailelerin yetenekli oğullarının toplumda yükselmesi için bir araç sağlayarak.⁴⁰ Üniversitelerin giderek daha popüler hale gelmelerinin ve daha yüksek itibar kazanmalarının nedenleri bunlardır.

Orta Çağ'ın başlarında kasabaların köylerden daha fazla büyümesi Kilise açısından bir sorun teşkil ediyordu, zira okullar kasabaları değiştirirken köyler Kilisenin kontrolü altındaydı. Bu dönemdeki âlimlerin çoğu aristokrasiden ve zengin ailelerden gelseler de tıpkı şehir dışından toplanan ve Kiliseye hizmet etmek üzere yetiştirilen yetenekli ama yoksul ailelerde doğmuş adamlar gibi onlar da Kiliseye hizmet etmeye yönelmişlerdi. Nitekim Vaizey de aynı hususa dikkat çekmiş ve dinin köylerde her zaman kasabalardan daha güçlü olması nedeniyle dinin gücünün eğitimin yayılmasını engelleme eğiliminde olduğunu ifade etmiştir.⁴¹

2.2.4 Güney Avrupa'da Batılı Olmayan Eğitim Gelenekleri

Güney Avrupa her daim Avrupa kıtası için önemli bir sınır bölgesi olmuştur. Bu bölge Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonraki yüzyıllarda yoğun çatışmalara sahne olmuş, önce Avrupa'da kavimler göçüyle harekete geçen topluluklarca, sonra da İslam devletleri tarafından fethedilmiştir. İberya, Apeninler ve daha sonraları da Balkanlar, Hristiyan Batı düşüncesinin varlığı için tehdit oluşturan farklı etkiler altına girmişlerdir. Avrupa'daki iç mücadeleler, İslam'ın Müslüman olmayan Avrupa ülkelerini de derinden etkilemesine zemin hazırlamıştır. Hatta bazı Halifeler Hristiyanlığın farklı mezheplerinin kurulma süreçlerine mali destek sağlamış olabilirler.

İber Yarımadasındaki İslam'ın Avrupa'nın eğitim gelenekleri üzerinde güçlü bir tesiri olduğunu söylemek yanlış olmaz. Zira çoğu Avrupa devleti üzerlerindeki Kilise kontrolünün azalmasını istiyordu. Bölgede arz-ı endam eden bu yeni dinse farklı seviyelerde okulların

⁴⁰ John Vaizey, **Education in the Modern World**, New York, 1967, s. 89

⁴¹ a.g.e s.s. 166 – 180

kurularak eğitimli kişilerin yetiştirilmesinde teşvik edici bir faktördü. İspanya'nın güneyi ve Kuzey Afrika'daki üniversiteler, bugün bildiğimiz kadarıyla dünyanın en eski organize eğitim merkezleridir ve sonraki yüzyıllarda Avrupa'da yükseköğretimin gelişimini de etkilemişlerdir. Hans'a göre Avrupa'nın liberal düşünceye kapalı olduğu zamanlarda, hoşgörülü Müslüman kralların yönetimindeki İspanya'da Yahudi, Müslüman ve Hristiyan âlimler, öğrenimin teşvik edilmesinde birbirleriyle yarışmışlardır. 10. yüzyılda yaşayan Buharalı İbni Sina'nın ve 12. yüzyılda Kurtubalı İbni Rüşd'ün Avrupa'da bilim ve felsefeyi etkileyen en önemli isimler arasında yer aldığı bugün genel kabul gören bir tespittir. Rönesans'ın başlarında Hristiyan ve Müslüman âlimlerin sadece çalışmalar ve yazışmalar yoluyla birbirlerini etkilemekle kalmayıp, çoğu zaman kişisel temas ve dostluk ilişkileri kurdukları da ifade edilmektedir.⁴²

Kıtanın diğer tarafında, Batı ve Güneydoğu Avrupa arasındaki çatışma ise Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra kesintisiz olarak devam eden bir münazaa niteliğindedir. İmparatorluğun batısı kuzeyli kavimlerce istila edilirken ve birçok gelenek ve kurum zar zor ayakta kalırken, başkenti Konstantinopolis olan Doğu Roma, 15. yüzyılda Osmanlılarca sindirilene kadar Roma ve eski Yunan dünyasının geleneklerini yaşatmaya devam etmiştir. 5. ve 6. yüzyıllardaki çalkantılı dönemlerden geçtikten ve Karadeniz'in kuzeyinden gelen Hunlar, Slavlar, Avarlar, Bulgarlar ve daha birçok gruba karşı savaşlar yürüttükten sonra Bizans bölgeye yeni gelen kavimleri kendi parçası haline getirmeyi ve onlar üzerinde nüfuz tesis etmeyi amaçlayan bir strateji benimsemiştir. Bu bağlamda özellikle Balkanlar'daki çeşitli grupların ve bölgeye yeni gelen kavimlerin denetimi, onları bir arada toplayabilecek yöntem ve tekniklerle yapılmalıydı. Tıpkı Batı Avrupa'da olduğu gibi, doğudaki Bizans İmparatorluğu da Kiliseyi siyasi amaçları için kullanacaktı. Örneğin, Makedonya'dan iki Slav havari/rahip olan Cyril ve Methodius kardeşler, Balkanlar ve Moravya'daki Slavları Hristiyanlaştırmışlardır. Bu çabalarından dolayı övgüyle anılan bu kardeşler bir yandan da

⁴² Nicholas Hans, **Comparative education-a study of educational factors and traditions**, Londra, 1949, s. 101

Kiril adıyla bilinen Slav Alfabetini icat eden, Slavların 'aydınlatıcıları' olarak görülmektedirler.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Bizans'ı yıkması sonrasında Balkanlar'daki Hristiyan nüfusun ruhani yönetimi Osmanlı Padişahlarının doğrudan kontrolü altındaki Rum Patriklerine bırakıldı. Siyaset alanındaki güçsüzlüklerinin farkında olan Rum Patrikleri, İmparatorluk topraklarındaki Hristiyanları bir arada tutarak kontrol etmek için Ortodoks Kilisesinin elindeki araçları kullanıyor, çeşitli Hristiyan gruplar içinde tek bir ulusal veya kültürel kimliğin ön plana çıkmasına izin vermiyorlardı. Bir yandan da Hristiyan nüfus İstanbul'daki Patriğin kontrolü altındaki Roma ulusunu betimleyen bir ifade olan 'Rum Milleti' etiketi altında örgütlenmişti. Sonuç olarak, Hans'ın belirttiği gibi genel olarak Sultanlar, Doğu Ortodoks Kilisesinin yönetimine müdahale etmezken İstanbul Patriği de İmparatorluk topraklarında yaşayan Hristiyan milletlerin genel anlamda yaşayışı üzerinde Sultanlardan daha fazla yetkiye sahip kaldılar. Öte yandan “Roma ulusunun” büyük çoğunluğunun Sırplar, Makedonlar, Bulgarlar, Yunanca bilmeyen Ulahlar, Moldovyalılar ve Arnavutlar gibi Slavlardan oluştuğu da önemli bir husus olarak not edilmelidir.⁴³

Balkanlar'daki okulların gelişimi her zaman bir takım siyasi gelişmelerle bağlantılı olmuştur. Uzun bir süre boyunca her türlü ulusal okul ya da Rum okullarından farklı herhangi bir okul oluşturma teşebbüsü karşısında Rum Patriğini bulmuştur. Bu nedenle Balkanlar'da küçük ölçekli ulusal kimliklerin dahi somutlaşarak sahneye çıkabilmesi 19. yüzyıldaki milliyetçilik hareketlerinden önce mümkün olamamıştır. Hans, Slav veya Romen okullarının veya ulusal karakterdeki herhangi bir kültürel hareketin kurulmasının önündeki en büyük engelin Fener Rum Patrikhanesi olduğunu belirtir. İmparatorluğun son yüzyılında laik milliyetçi hareketlerin başarılı isyanlarıyla kurulan bağımsız ülkelerde sıfırdan tesis edilen yapılar olarak bu tür eğitim sistemleri dini yapılanmadan bağımsız kalabilmiş ve yalnızca laik

⁴³ a.g.e s. 95

devletin eğitim politikalarının aracı halini almışlardır. Bu tabloya bakarak Bizans imparatorları veya Osmanlı padişahları döneminde Doğu Ortodoks kilisesinin laik hükümetin bir aracı olarak kaldığı ve kendine ait bir okul sistemi kurmadığı söylenebilir.⁴⁴ Osmanlı padişahlarının yaklaşımı millet sistemi adı verilen bir yapılanma içinde belirli dini gruplar oluşturmak ve onları din üzerinden kontrol etmektir. 19. Yüzyıla kadar Osmanlı'nın laik okullar ve eğitim sistemi kurmak için fazla çaba göstermemesinin en büyük nedeni de budur.

2.2.5 Ulus Devletler ve Kilise: 17 ve 18. Yüzyıllarda Avrupa'da Eğitim, Sosyal Çatışmalar ve Fransız Devrimi

Manastırların, katedrallerin ve kilisenin yüksek öğretim kurumlarının Avrupa'da Katolik dünyasının her köşesine yayılması, nüfusun artması ve Katolik Kilisesinin getirdiği ek vergilerle birlikte zorlu bir mücadele olmuştur. Roma merkezli Katolik Kilisesinin güçlü konumu ve kitleleri kontrol etmek için dayattığı eğitim yöntemleri, Avrupa'daki krallıkların bağımsız yapılar oluşturmalarının önünde büyük bir engel olmuştur. Aydınlanma dönemine kadar eğitim, ruhban sınıf, sağlık çalışanları, avukatlar ve yazıcılar gibi yalnızca küçük bir kesime sunulan bir olanaktı ve bunların hemen tümü daha büyük devrimler ya da eğitim düşüncesinin gelişmesiyle pek ilgilenmeyen erkeklerdi. Öte yandan Katolik Kilisesinin dogmasına ve otoritesine meydan okuma, bilime ve bilimsel yöntemlere olan ilgiyi artırarak aydınlanma hareketini tetiklemiştir. Fransız İhtilali ile devletle kilise birbirinden tümüyle ayrılana kadarki dönemin düşünürleri eğitim sisteminin aktif bir biçimde kullanılması ve fikirlerin aktarımında merkezi bir rol oynamasını istemiştir.

Reform hareketinin başlangıcından itibaren Luther iki krallık doktrinine vurgu yaparak modern dönemde belirleyici hal alan kilise-devlet ayrımının temellerini atmış oldu. Robinson, Avrupa'da bu ayrımı getiren tabloyu resmederken, “Papa üçlü taç takarken, en güçlü kral

⁴⁴ a.g.e s. 97

sadece bir ta takar” diyordu ve ekliyordu: yine de görevi “Hristiyanlık için sürekli ağlayıp dua etmekten ve insanlığa örnek olmaktan bağka bir Şey olmamalı” der. İtalya ve Almanya’da kiliseye ait çok zengin manastırlar, vakıflar, mülkler ve hayırlar bulunduğu ve bunları Roma’nın kontrolü altına almak için de Kardinallikler oluğturulduğu ve piskoposluk makamları ve kilise hiyerarėisinde bağka makamlar verildiği belirtilir. Bu da Kiliseyi ve oluğturduğu yapının Tanrı’nın hizmetiyle bağını koparan adımlar olarak görülür. Yine Robinson’un anlatısında İtalya’nın artık bu yüzden neredeyse bir l halini aldığından dem vurulur ve manastırların yıkıldığı, tüm kilise gelirlerinin Roma’ya aktarıldığı, Şehirlerin çürümeye terk edildiği ve ülke ile insanlar artık Tanrı’ya ibadet veya vaaz olmadığı için mahvolduğu ifade edilir.⁴⁵ Avrupa’da hâkim tablonun bu hali almasının nedeni de feodalizmde sıradan insanların, yani büyük çoğunluğun hemen hemen hiçbir hakka sahip olmaması, herhangi bir toprağa sahip olmaması ve herhangi bir eğitime eriğimlerinin olmamasıdır. Yalnızca yetenekli zanaatkrlar, askerler ve zengin toprak sahipleri eğitim alabilme olanağına sahipti ve bunlar da kitlesel eğitimin gerçek destekçileri sayılamazdı.

Avrupa tarihinin farklı dönemlerine kıtanın dört bir yanından farklı dğnrlere damgalarını vurmuğtur. Ancak bunların hepsinin birleğtiği nokta kitleler için eğitimin Şart olduğudur. Bu dğnce doğrultusunda yeni kurulan birçok eğitim merkezi sadece bilim ve matematik alanlarıyla sınırlı olsa da daha pratiğe dönük eğitim vermeye bağlamığ ve Sanayi Devriminin temel kaynakları haline gelmiğlerdir. Bu çerçevede dğnrlere hakkındaki grğlerini yazıya döken Good Comenius ve Locke gibi isimlerin modern müfredat ve geliğmiğ yöntemlere duyulan ihtiyaa vurgu yaptığını, Comenius ve Mulcaster’ın da evrensel eğitimi tercih ettiğini dile getirmiğtir. Campanella ve Andrae gibi topyacıların ise eğitimle toplum arasında daha

⁴⁵ James Harvey Robinson, **Reading in European History**, Boston, 1904, s. 79

yakın bağlar tesis etmeye çalıştıklarına da değinmiştir.⁴⁶ Bunun için başvuru alan temel yollardan biri de okullarda endüstriyel ve mesleki eğitimin desteklenmesiydi.

Bilimin tıpta ve askeri alanda kullanılması, 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa'da eğitimin arkasındaki en büyük destekleyici unsurdur. Ameliyatta ve savaş alanında zorlukların üstesinden gelmenin gözle görülür etkileri kıtanın her yerinde yeni yükseköğretim kurumlarının yaratılmasında itici güç olmuştur. Avusturya, İngiltere, Fransa, Prusya ve İsveç gibi güçlü yükseköğretim kurumlarına sahip olan ülkeler daha sonraki dönemde dünya güçleri haline gelmişlerdir.

18. yüzyılın 1789'daki Fransız Devrimi'ne kadarki keşifler, hoşgörü ve değişimle anılan bir zaman dilimi olmuştur. Köleliğe karşı savaşın, köylülerin yaşam koşullarını iyileştirmenin, daha fazla insanın eğitimini sağlamanın ve çocuklara yönelik yaklaşımda şiddetten zeka odaklılığa doğru bir dönüşümün yaşandığı bu dönemde Newton, Rousseau, Kant, Locke, Spinoza, Voltaire ve Smith gibi alanlarında çığır açan isimler Avrupa'nın da ötesine uzanan etkileriyle gerçek anlamda dönüşüm yaratmışlardır. Dahası, düşünceleriyle Batı ve Avrupa ilkelerinin bayraktarlığını yapmış ve eğitim anlayışı üzerinde güçlü bir etki bırakmışlardır. Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan demokratik dönüşüm eğitim alanındaki somut gelişmelerin büyük devrimlerle taçlanan sonuçları olmuştur. Avrupalı düşünürler ve onların toplum anlayışı dünyanın başka yerlerinde de birçok devrimi etkilemiştir. Hatta Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağımsızlık Bildirgesinin Avrupalı düşünürlerin etkisiyle yazıldığını söylemek de yanlış olmaz.

18. yüzyılda yaşamış pek çok düşünür eğitim alanında da fikirleriyle etkili olmaya çalışmış ve eğitimi kalkınma ve gelişmenin aracı olarak görmüştü. Avrupalı hükümdarlar diğer Avrupa ülkelerine karşı rekabette avantaj sağlama çabaları bağlamında eğitimi önemli bir araç olarak

⁴⁶ Good H.G., **A history of Western Education**, Ohio - New York, 1961, s. 170

görmüşler ve giderek daha fazla okul açmaya başlamışlardır. Bu bağlamda Pestalozzi eğitim kurumlarını yaşam koşullarını iyileştirmek ve toplumda reform yapmak için kullanmaya çalışmıştır. Yükselişteki milliyetçilik kitlelerin eğitimi bir tercih değil bir ihtiyaç olarak görmüştür. Bunun farkında olan liderler de okulları güçlü ve büyük milletler yaratma sürecinde bir araç olarak görmeye başlamışlardır.

18. yüzyılda Roma Katolik Kilisesi'nin gücünün azalmaya başlamasıyla toplumsal hayatta akıl yürütme ve laik bilgi için yer açılmış oldu. Bu dönem toplum üzerindeki kontrolünü pekiştirme mücadelesinde Kilise ile Avrupa'nın laik hükümdarları arasındaki rekabetin iyice belirginleştiği bir zaman dilimiydi. Sonuç olarak her iki güç odağı da eğitime daha fazla yatırım yapmaya başladı. Bu rekabet özellikle Fransa'da çok belirgindi ve daha önce de değinildiği üzere Cizvitlerin Papa'ya bağlılığı bir sorun teşkil ediyordu. Kitlelerin eğitiminin önemi Fransız aydınları tarafından Fransız Devriminden önce bile fark edilmişti. Ancak devrim bu perspektifteki çabaların önündeki tüm engelleri ortadan kaldıran gelişme oldu. Günümüz dünyasının gerçek temelleri 18. yüzyılda atılmış ve eğitim tam anlamıyla bu temellerin taşıyıcısı olmuştur. Öte yandan Kiliseyle bağlantılı birçok grup, kuruluş ve topluluk kitlelere yönelik yaygın eğitime tamamen karşıydı. Yine de özellikle 1789 Fransız İhtilalinden sonra bu gruplar ellerindeki tüm yetki ve güce rağmen yeni keşiflere karşı hiçbir şey yapamayacaklardı. Good, Cizvitlerin eğitimin kontrolünü ellerinde tuttukları Fransa'da milli eğitim fikrinin La Chalotais, Condorcet ve diğerlerince dillendirilmeye başlandığı 18. yüzyılın ikinci yarısına kadar yeterli desteği görmediğini belirtir. Nitekim Good La Chalotais tarafından 1763'te kaleme alınan "Milli Eğitim Denemesinin", eğitimin kendisinden ziyade siyasi ve dini ayrıcalıklara ve özellikle de Cizvitlere ve onların okullarına yönelik olduğunu, ancak yine de laik bir devlet okulları sistemi ile böyle bir sistemin işleyişine yönelik bir plan da sunduğunu ifade etmektedir.⁴⁷ Kitlelerin eğitimi fikri Fransız Devrimi öncesinde, sırasında

⁴⁷ a.g.e s. 218

ve sonrasında çok önemli bir rol oynamıştır. Devrimden önce devletin kontrolü altındaki kitle eğitime ilişkin olarak alınan kararlar geleceğin Napolyon ideolojisinin ve bağlantılı gelişmelerin tohumları olarak da görülebilir. Kitlelere yönelik yaygın eğitim takip eden dönemde Fransız idari ve askeri yapılarının belkemiğini oluşturacak çok sayıda yetenekli personelin yetişmesini sağlamıştı.

Gelişimi sağlama ve herkesin yetenekleri ışığında sahip olacağı fırsat eşitliği fikri hızlı bir şekilde geniş kitlelerce kabul gördü. Ayrıca Fransız Devrimiyle gelen idealler hiçbir dışlama ve ayırım gözetmeksizin herkes için eğitimi temel almaktadır. Nitekim Good, Condorcet'in dillendirdiği temel ilkelerin herkese eşit fırsatlar sunan, para ve zamanın elverdiği ölçüde eksiksiz müfredat ve olanaklara sahip evrensel eğitimle gerçekleştirilebileceğini dile getirir. Aynı zamanda siyasi denetimden, siyasi propagandadan ve hakikatin siyasi sebeplerle bastırılmasından mümkün olduğunca fazla özgürlük ve yaşam boyu yetişkin eğitimi için sürekli fırsat tanınması da bu ideallerin ön şartı niteliğindedir.⁴⁸ Herkes için ücretsiz eğitimin babası sayılan Condorcet, ilkokul, ortaokul ve liseye bölünmüş modern Avrupa eğitim sistemlerinin kurucusudur.

Eğitim alanında kafa yoran pek çok düşünür insan yetenekleri ve bunların gerçekleştirilmesi için olanak sağlama konusunda benzer fikirleri paylaşıyor olsa da, Condorcet insan kapasitesinin verimli bir şekilde kullanılması ile okullar, mali kaynaklar ve öğretim kadrosu gibi araçların mevcudiyeti arasındaki bağlantıyı açıkça dile getirmekteydi. Dolayısıyla Condorcet okulların erişilebilirliğinin önemine vurgu yapan ve aksi takdirde eğitim sürecinin başarılı olamayacağını belirten ilk isimlerdendir. Condorcet “geleceğin” kitle okullarının önündeki engelleri görmüş ve bunların özel sektörden ziyade devlet eliyle kurulacak sistemlerle aşılabileceğinde ısrar etmiştir.

⁴⁸ a.g.e s. 220

Fransız Devrimi, Fransa’da eğitimde tarihi bir değişimi tetiklemenin de ötesinde, siyasetin de bu alanında büyük değişikliklere neden olmuştur. Yetenekli nesiller yetiştiren bir okullar ağına dayanan sofistike bir siyasi sistemin yaratılmasındaki başarı ilerleyen dönemlerde Alman devletleri, Büyük Britanya, Osmanlı İmparatorluğu, Amerika Birleşik Devletleri, Çarlık Rusyası ve İtalya gibi birçok ülkede de büyük değişiklikler yaparak başarılı yönetişimin anahtarı olarak kitlelerin eğitiminden yararlanma yönünde bir motivasyonu doğuracaktı.

2.2.6 Comenius'tan Rousseau'ya, Eğitime Toplumsal Bakışın Değişmesi

Entelektüeller eğitim alanında çalışan ve düşünenlerin ilgisini çeken bir grup olagelmıştır. Gerek devlet okullarında gerekse özel eğitimde eğitim sürecinde ortaya çıkan nihai ürün aynı zamanda sürecin en büyük zorluğu. Farklı müfredata sahip okullar farklı yeteneklere sahip insanlar yetiştirecektir. Örneğin din okulları dini kuruluşlara sadık hizmetkârlar yetiştirirken, teknik okullar yetenekli teknisyenler üretecek, felsefe okullarıysa sofistike konulara hâkim düşünürler mezun edecektir. Ancak geçmişte eğitimi seçme ve kişinin becerilerini bağımsız olarak geliştirme fırsatı her zaman sunulmuyordu. Özellikle dini kurumların bu alanda sıkı bir kontrolü söz konusuydu ve kendi dogmalarından farklı biçimlerini yasaklamaktan hiç de imtina etmiyorlardı.

Geçmişte dini kuruluşların toplum üzerindeki etkisi çok güçlüydü ve aydınlar çoğu zaman yalnız kalmaktaydılar. Bir yandan tecrit onları asosyalliğe sürüklerken, diğer yandan bu durum aydınların toplumdan ve toplumda hâkim yozlaşmadan daha az etkilenmesine ve liberal bir şekilde düşünerek hareket etmesine olanak sağlıyordu. O'Hear zamanın liberal düşünürlerini tasvir ederken liberal entelektüellerin zihinlerinin gelişme biçimi nedeniyle varlıklarının içgüdüsel köklerinden kopmuş olduğunu, yani sıradan bir insanın doğal olarak sahip olduğu temel ahlak ve yaşam anlayışından yoksun olduğunu belirtir ve ekler:

liberallerin kafası teorilerle ve sahte bilimle doludur, ancak yaşam hakkında önemli şeyleri idrak edebilme yetisinden mahrumdurlar.⁴⁹

Liberal düşünürlerin dini kurumlardan duyduğu korku iki kesim arasında karşılıklı kısıtlama ve düşmanlık ortamı yaratmıştır. Çoğu zaman dini kurumlar dini dogmalarının tehdit altına girdiği durumlarda sorumluluğu liberal düşünürlerde aramaktaydı. Bu açıdan özellikle laik eğitim sık sık saldırıya uğramış ve insan varlığının düşmanı olarak gösterilmiştir.

Bütün dinler değişen miktarda da olsa eğitimi desteklemiştir. Ancak söz konusu eğitimin dinsel öğretilerine karşı dayatmalar içermemesi bu noktada onlar için bir ön koşul olmuştur. Farklı dini dogmalar belirli eğitim yaklaşımlarına başvurmuşsa da özetle tüm bu yaklaşımların bazı hususlarda örtüştüğünü söylemek yanlış olmaz. O'Hear Hristiyanlığın orta çağ döneminde olduğu gibi geleneksel İslam'da da güçlü bir matematik geleneği olmasına rağmen eğitimde temel disiplinlerin teoloji, hukuk ve tefsir olduğunu yazmıştır.⁵⁰ Batı yarım küredeki tek tanrılı dinlerin tümü zaman içinde ürettikleri ilişkiler ağının bir sonucu olarak benzer eğitim gelenekleri geliştirmiştir. Tüm bu gelenekler benzer amaçları paylaştığı ve uygulamada iç içe kullanıldıkları için deneyimlerin paylaşımına bağlı olduklarını da söyleyebiliriz. Ayrıca din ve eğitim arasındaki karşılıklı bağımlılığın önemini vurgulayan düşünürler de eğitimin amacının her şeyden önce geleneksel inancı ve uygulamalarını korumak ve teşvik etmek ve bir yandan da yeryüzünde ilahi öğretilere göre yaşayan bir topluluk yaratmak olması gerektiği görüşünü savunmuşlardır.⁵¹

17. ve 18. yüzyılda yaşayıp da bugün hala fikirleriyle dünya çapında eğitim üzerinde etkili olan pek çok düşünür olduğu yadsınamaz bir gerçektir. 17. yüzyılın en büyük eğitim filozoflarından John Amos Comenius aynı zamanda büyük bir eğitim sistemi kurucusuydu ve

⁴⁹ Anthony O'Hear, **Education, society, and human nature - an introduction of philosophy of education**, London and New York, 1981, s. 6

⁵⁰ a.g.e s. 12

⁵¹ Brown and Hiskett, **Conflict and Harmony in Education in Tropical Africa**, New Jersey, 1975, s. 95

modern eğitimin babası olarak kabul edilir. Birçok Avrupa ülkesinde yaşamıştır ve eserlerini Latince yerine ana dilinde kaleme alan ilk düşünürdür. Pek çok Avrupalı hükümdarın eğitim sistemlerini inşa etme ve yönetme çabalarına yardımcı olmasına rağmen tabiatla iç içe yaşayıp çalışmaktan da hiç vazgeçmemiştir. Bazı yazarlara göre Comenius Amerika’da bugün uygulamada olan anaokulu, ilkokul, ortaokul, kolej ve üniversite sistemine tekabül eden bir okullar sisteminin ana hatlarını çizmiştir.⁵² Genel eğitim teorisi ve bu teorinin pratikte uygulamasına ilişkin planlar Comenius’un büyük etkisi altında oluşturulmuştur. Aynı zamanda Rousseau’nun öncülü olarak kabul edilen Comenius "doğaya göre eğitim" fikrinin önde gelen destekçileri arasındaydı.

Fransız Devrimi insanlık tarihinin en önemli olaylarından biridir. Ancak eğitim ve beraberinde getirdiği sistemli yaklaşım olmadan bu devrimin insanlık tarihi üzerinde böylesine büyük bir etkiye sahip olması mümkün olmazdı. Eğitim alanında Fransız Devriminden sonra filizlenen fikirler dünyayı değiştirmiş ve toplumsal yaşamda, yönetim biçiminde, ekonomide ve savaş biçimlerinde farklı bir tabloyu vücuda getirmişti. Devrimle özdeşleşen düşünürler arasında en önde geleni hiç şüphesiz Jean Jacques Rousseau’dur. Fikirleri o kadar güçlüydü ki hala Avrupa ülkeleri başta olmak üzere dünyanın dört bir yanında etkileri hissedilmektedir. Rousseau temelde iki eğitim sistemi önermiştir. Bunlardan birincisi ve muhtemelen ilk tercihi bir halk ve milli eğitim sistemi, diğeri ise “Emile’in” “Doğal İnsanı” yaşama hazırlayacak olan özel ve bireysel eğitimidir. Ancak onun eğitilmiş adamı 18. yüzyılın koşullarına hazırlıklı olacaktı. Good Rousseau’nun iyi eğitime ilişkin beklentilerini sayarken iyi bir halk eğitiminin ancak iyi bir devlet yapısında var olabileceğine ve iyi bir devletin ancak iyi eğitimle korunabileceğini belirtir.⁵³

⁵² Thurston H.T., Colby F.M., (1905) **Comenius - Johannes Amos**, New York - 15.01.2017
https://en.wikisource.org/wiki/The_New_International_Encyclop%C3%A6dia/Comenius,_Johann_Amos

⁵³ Good H.G., **A history of Western Education**, Ohio - New York, 1961, s. 208

Rousseau'nun iyi bir devlet ve ona hizmet eden güçlü eğitim idealinin birkaç sacayağı vardır ve bunların hepsi de günümüzde modern toplumunun bir parçası haline gelmiş durumdadır. Halkın tümünün yönetimindeki bir devlet, halkın iradesine göre yönetim, ve toplumun itici gücü olacak bir yasama sistemi Rousseau'ya göre okullarda öğretilmelidir. Okullar farklı bir vatandaşlık perspektifi ve zihniyet oluşturmali ve öğrencilere de devlete itaat etmeyi öğretmelidir. Tıpkı Rousseau'nun ideallerini anlatırken Good'un ifade ettiğı gibi, iyi bir devlet yapısında tüm insanlar yönetime dâhil olmalıdır ve çoğunluğun iradesine herkesin itaat etme zorunluluğı bağlayıcı ilkedir.⁵⁴ Rousseau'nun ideali ulus devletin her unsurunda belirleyicidir. Eğitimin bir ulus yaratma aracı olduğı konusundaki ısrarı ve okullara verdiğı önem, ölümünden sonraki yüzyıllarda tüm dünyada iz bırakacaktır.

2.2.7 Ulus Devletler ve Avrupa'da Eğitimin Gelişimi

Eğitim, siyasi idealin ana hatlarıyla şekillendirdiğı fikre ve eğilime bağıli süreçler bütünüdür. 19. yüzyıl, Batı'nın dünyanın geri kalanından ayrışmasında eğitimin çok önemli bir rol oynadığı Büyük İmparatorluklar dönemi idi. Zaman içinde eğitimin etkisi o denli önem kazandı ki, Avrupa'da ortaya çıkan siyasi yapılar tüm dünyayı fethetti ve bugün de devam eden Dünyanın Avrupalılaşması sürecine giden yolu açtı. Bununla birlikte Avrupa kıtasındaki milletler çoğunlukla kültür, dil, tarih, geleneklerindeki farklılıklar nedeniyle hiçbir zaman tek bir siyasi birim bünyesinde örgütlenmemiştir. Her zaman işbirliğinden ziyade rekabet içinde hareket ettiler. 19. ve 20. yüzyıllarda Avrupa uluslarının yaratılmasına yönelik sonraki girişimler, kıtadaki büyük kültürel ve dilsel farklılıkları etkileyen eğitim süreçleriyle güçlü bir şekilde bağlantılıydı. Büyük düşünürlerin odaklandığı alanlarda da kültürel farklılıklar belirgindi. Fransa ve Büyük Britanya'nın büyük düşünürleri kendi uluslarının hizmetindeyken, Almanya'da büyük düşünürler küçük Alman devletlerinin, yaşadıkları bölgedeki hâkim aristokratların ve üniversitelerin hizmetindeydiler. Bu nedenle büyük bir Alman ulusu fikrinin

⁵⁴ a.g.e s. 209

somutlaşması uzun sürmüştür. İki grup arasındaki yaklaşım farklılıkları da koşullar ve gelişmelerin farklılığına dayanıyordu. Tugwell ve Keyserling Almanya'nın Alman milletini etkileyen bir destandan yoksun olsa da örnek gösterilebilecek büyük şahsiyetlere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu şahsiyetlerse kitlelerden ayrı durmaları nedeniyle bakış açılarının bağımsızlığını ve saflığını koruyabilmişlerdir.⁵⁵ Bugünün perspektifinden farklı siyasi öznelerin ihtiyaçlarına göre düşünür istihdam etmesi belki anlaşılabilir. Ancak Barbarossa, Melanchthon, Luther, Lessing, Kant, Goethe, Büyük Frederick, Schiller, Fichte, Hegel, Nietzsche, Bach, Beethoven, Wagner ve diğerleri gibi kişiler insanlığın gelişiminde derin izler bıraktığı yadsınamaz.

Almanya'da entelektüel düşünce siyasi ve sosyal etkilerden büyük ölçüde bağımsızdı. Bu da mesleki gelişimde yüksek seviyelere ulaşılmasının ana nedenidir. Siyasi ve sosyal koşullar Büyük Alman ulusu fikri yeterince olgunlaşana kadar özgür düşüncenin gelişimini etkileyememiştir. Bu tabloda 19. yüzyılda Birleşik Almanya'nın ortaya çıkışında eğitimin büyük bir rolü olmuştur. Sonuç olarak, yeni devletteki hemen hemen her önemli siyasi pozisyonda kayda değer bir akademik geçmişe ve toplumsal bilgiye sahip aydınları görmek şaşırtıcı olmuyordu. Bazı yazarlar Almanya Cumhuriyeti Anayasasının yazılmasında da belirleyici olan kişinin profesyonel bir siyasetçi değil, bir siyaset bilimi profesörü olmasının dikkat çekici olduğunu ifade eder. Aynı tutum hem Reich seviyesinde hem de çeşitli devletlerde akademik unvan sahibi kişilerin bakanlık görevlerine atanmasında da defalarca tezahür etmiştir.⁵⁶ 19. yüzyılda Alman okullarında liyakatin çok önemli bir ilke olduğunu ne kadar vurgulasak azdır.

19. yüzyılda Almanya gerçek anlamda okullarının büyük etkisi altındaydı ve Alman devletini bu okulların şekillendirdiğini söylemek yanlış olmaz. Liyakat, Almanlar arasında bir adalet

⁵⁵ Rexford Tugwell G., Leon Keyserling H., **Redirecting education**, New York, 1934, s. 10

⁵⁶ a.g.e s. 11

duygusu yaratırken ortak bir değerler sisteminin oluşturulmasıyla Alman toplumunu yabancı etkilerden koruyan bir şemsiye sağlanmış oldu. Alman İmparatorluğu'nun oluşumunda eğitim sürecinin önemi Tugwell ve Keyserling tarafından defalarca vurgulanmıştır. Nitekim yazarlar “1870 savaşının Alman okul müdürleri tarafından kazanıldığını” ve 1871 ve 1914 arasındaki Reich politikalarının başlıca amacı olan İmparatorluğun ekonomik ve politik bağlamda güçlenmesinin okullara verilen manevi ve entelektüel değer sayesinde gerçekleştirilebildiğini belirtmiştir.⁵⁷

Kuzey denizinin diğer tarafında, Büyük Britanya'da ise eğitim alanında kafa yoran düşünürler çok çeşitli halklardan oluşan devasa İmparatorluğun olanaklarını ve insan kaynaklarını nasıl kullanacakları ve onları tek bir çatı altında nasıl bir araya getirecekleri sorusuna yanıt bulmaya çalışıyorlardı. Büyük Britanya'nın o dönemdeki en büyük eğitim düşünürü olan J.S. Mill okulları ve yüksek öğretim kurumlarını genişletmenin yanında eğitim süreci üzerinde etkili olan unsurları tespit etmeye ve istenen sonuçlara başarıyla ulaşmak için yapılması gerekenleri saptamaya çalışıyordu. Onu buna iten endişe ise, İmparatorluğun birçok farklı halk üzerinde hâkimiyeti sonucunda yönetiminin giderek zorlaşmasıydı. Birçok düşünür bütünlük ve vatandaş odaklı bir eğitimin gelecekteki zorluklara çözüm olacağı fikrini paylaşıyordu. Eğitimin uzun ömürlü olması da bu çözümlerden biriydi ve insanlar net bir müfredatı olan kurumlarda eğitim aldığı sürece uyum şanslarının daha yüksek olduğu düşünülüyordu. Smith ise demokrasi ile eğitim süreci arasındaki bağlantıya işaret ederek sürekli eğitime olan inancı besleyen unsurlardan birinin Refah Devletinin sağlam bir vatandaşlık perspektifine sahip eğitilmiş bir halkın katılımıyla tezahür eden demokrasiye ihtiyaç duyduğunu anlamamız olduğunu ifade etmiştir.⁵⁸

⁵⁷ a.g.e s. 12

⁵⁸ Lester Smith O.E., **Education**, New York, 1976, s. 15

Zamanın İngiliz düşünürleri, önceki siyasi yapıların beslediği sol yönelimli eğitimin önlerindeki sorunları büyüteceğinin farkındaydı. Dolayısıyla daha önceki tüm eğitim kurumlarını yok ettiler ve tek bir Britanya eğitim perspektifi ve sistemini dayatmak için ellerine geçen her fırsatı kullandılar.

Avrupa'da siyasi elitlerin yerine yenilerinin gelmesi süreçleri birçok nedenden dolayı her zaman başarılı olmamıştır. Ancak bu nedenler arasında en önemlisi yeni düşünce ve onun kabulü ile vatandaşların genel beklentileri olmuştur. Vatandaşların beklentileri ekonomik ve sosyal koşullar ya da yönetimdeki elitlerin askeri hırsları ile bağlantılıydı. Avrupa'daki her yeni siyasi elit eğitimi en uygun iklimi yaratmak ve kendi ihtiyaçları doğrultusunda yeni nesilleri şekillendirmek için kullanmaktan imtina etmemiştir. Vaizey de bu noktaya parmak basarak "Nüfus ve milliyetçiliğin" yani bir ulusal mücadele veya toplumsal devrimden sonra bağımsızlığın genellikle yeni nesle yeni bir bakış açısı kazandırma girişiminin ilk adımı olduğunda ısrar etmiştir.⁵⁹ Bu iki olgu arasındaki korelasyon ve birbirlerini nasıl tamamladıkları bu çalışma kapsamında da değinilecek hususlardandır.

Değişimden bahsederken, her ne kadar daha çok Batı dünyasına etki etmekten ziyade Batı'dan etkilenen konumunda olsa da, Rusya'yı da es geçmek olmaz. Ekim Devrimi önceki Çarlık sisteminden kalan her şeyi yok etmişti. Dünyada bu kadar şiddetli ve derinlemesine bir değişim yaşayan başka bir ülke muhtemelen yoktur. Devletin sistemli değişimi okullarda başlamış ve yine okullarda sona ermiştir. Bir yandan da Rusya çok çeşitli etnik grupların bir arada yaşadığı bir yapıydı ve yalnızca merkezi yönetimin ihtiyaçları ışığında oluşturulan güçlü bir siyasi ideoloji böyle bir coğrafyada başarılı olabilirdi.

Avrupa'daki tüm bu değişimler 18. yüzyılın sonlarında Devrim Fransa'sında başladı. Sonrasında ise Fransa Napolyon döneminde devrimden sadece on yıl sonra yepyeni bir

⁵⁹ John Vaizey, **Education in the Modern World**, New York, 1967, s. 27

görünümüne bürünecekti. Tüm bu sürecin etkileri küreseldi ve Avrupa ile Fransa'nın çok ötesinde de hissedilecekti.

19. yüzyılda, sömürge imparatorluklarının gücü çok büyüktü. Bu imparatorlukların yöneticileri de bu gücü paylaşmaya veya bir üst otoriteyi kabul etmeye yanaşmıyorlardı. Öte yandan, daha önce gördüğümüz gibi Kilise Orta Çağ'dan beri Hristiyan Avrupa'da bir üst otorite konumundaydı. Bu da Kilisenin sömürge imparatorluklarının doğrudan baskısına maruz kalmasına neden oluyordu. Bu tabloda faaliyet gösterdikleri ülkenin siyasi otoritesinin gücünü baltalayan eğitim kurumları ilk darbeyi aldılar. Çeşitli ülkelerin dini eğitimin sınırlandırılmasına yönelik uygulamaları neredeyse tüm Avrupa'da Kilisenin okullar üzerindeki etkisinin azaltılmaya çalışıldığı bir durumu ortaya çıkaracaktı. Bu ülkelerden bazıları bu çabalarında başarıya ulaşırken bazıları o derece başarılı olamadılar. Kilise üzerindeki bu baskılara değinen Hans Fransa'nın, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Britanya İmparatorluğunun din özgürlüğünün etkilerini tüm yönleriyle kabul ettiğini ve farklı kiliselerin kontrolü altında bağımsız okulların kurulmasına izin verdiğini, ancak bu okullara herhangi bir kamu fonundan destek verilmesini yasakladığını belirtir.⁶⁰ Sadece bağışlarla faaliyet gösteren kurumlarınsa uzun vadede Kilisenin etkisini koruyamayacağı açıktı.

19. yüzyıldaki tüm toplumsal kurumlar özellikle kültür ve siyasi ideolojilerde bazı benzerliklerine karşın esasında farklı temellere sahipti. Bu farklılıklar da ülkeden ülkeye kurumların işleyişinde farklılıklara neden oluyordu. Bir yandan da Avrupa'daki devlet ve imparatorlukların büyük kısmı arasında ciddi bir mücadele devam ederken ve kiliseyi siyasetten ve ideolojilerden ayırma çabaları sürerken, birleşik Almanya kiliseyi devletin doğrudan finansmanı ile kontrol altına almaya çalıştı. Tek Almanya fikrinin tüm Alman düşünürleri birleştirdiği ve söz konusu düşünürlerin etkisi ve liyakatin Almanya'yı küresel arenada güçlü bir konuma getirdiği yukarıda da belirtilmişti. Almanya'da bu amaçla

⁶⁰ Nicholas Hans, **Comparative education-a study of educational factors and traditions**, Londra, 1949, s. 240

kullanılan birleştirici güç aslında milliyetçilikti ve milli okullar da Alman ulusunun ideolojiler yoluyla bölünmesini engelleme amacına hizmet ediyordu. Böylece milli okullar ve eğitim yapısı bu dönemde Almanya’da eğitimi şekillendiren düşünürlerin elindeki en güçlü araç ve Alman birliğinin simgesi haline geldi. Bu noktada, birleşik Almanya fikrine destek vermeleri kaydıyla farklı dini kuruluşlara bile izin verildiğini belirtmek gerekir. Bu süreci anlatırken Hans, Almanya'daki Weimar anayasasının ideolojik farklılıkları tanıdığını ve kamu fonlarını Katolik, Protestan ve Marksist okullara eşit olarak dağıttığını söyler. Diğer bazı Avrupa ülkeleriyle yaptığı karşılaştırmalarda İngiltere ve Hollanda gibi eski demokrasilerde böyle bir yaklaşımın nispeten iyi işleyebileceğini, ancak İspanya veya Yugoslavya gibi ülkelere uygulanması durumunda ne yazık ki haklı çıkan bir analizle bir iç savaşın kaçınılmaz olacağını ekler.⁶¹

Büyük Britanya'daki entelektüel düşünce İngiliz İmparatorluğu'nun genişlemesi üzerinde de oldukça etkiliydi. Entelektüel düşünce İmparatorluk topraklarında faaliyet gösteren güçlü eğitim merkezlerinden kaynaklanıyordu. Bu eğitim merkezleri de İngiltere’de eğitimin genel yapısını şekillendiriyordu. Ulich siyasi ve dini kulüplerin inançlı, deist, muhafazakâr ve liberallerin ateşli tartışmalarının heyecanını bir araya getirdiğini söyler ve Mason örgütlerinin devlette yolsuzluk, din ve devlet ilişkileri ve vatandaşların hakları konularındaki benzer tartışmalarının Fransa'da devrimin tutkularını alevlendirdiğini ekler.⁶²

Büyük Britanya'nın eğitim ve yaşam koşulları alanında ulaştığı nokta kısa vadede elde edilen bir başarı değildi. Milletvekilleri, aydınlar ve hükümet organları gibi toplumda kayda değer tüm güç odaklarının sürece dâhil edilmesi çok önemli bir rol oynadı ve bununla beraber çalışan sınıfların durumunun iyileştirilmesi de bu çabalarda önemli bir başlangıç noktası sundu. Çalışan kesimlerin durumu, çalışma ve yaşam koşullarıyla yakından bağlantılıydı. Bu

⁶¹ a.g.e.s. 241

⁶² Robert Ulich, **The education of Nations**, Harvard University press, 1961, s. 90

durumda da çok zaman eğitim belirleyici oluyordu. Ulich, Michael Thomas Sadler'in 1831'de işverenlerin hükümet müdahalesine karşı argümanlarını çürütmek ve çalışan vatandaşlarının sefaletini medeni dünyaya teşhir etmek için parlamentoda etkileyici bir konuşma yaptığını ifade eder.⁶³ Bu konuşmadan sonra Büyük Britanya'da merkezileştirici etkiler güç kaybetmeye, Fransa da merkezi devletin sembolü haline gelmeye başlar.

Fransa'nın tarihi, tıpkı Büyük Britanya tarihi gibi, birçok fikir ve örgütlenme mücadelesinden oluşmaktadır. Fransa'nın siyasi sistemi birçok kez değişmiş ve tarihin farklı noktalarında Avrupa'da ve tüm dünyada en verimli sistem konumuna gelmiştir. Endüstriyel açıdan güçlü olan Fransa, oldukça merkezileşmiş özel bir eğitim sistemine sahipti. Bu konum, kralla birlikte devletin yönetiminde rol oynayan Kilise ve aristokrasi gibi birçok farklı sosyal yapıyı da beraberinde getirmişti. Ancak zamanla bu nevi siyasi yapılanmalar canlılıklarını ve enerjilerini yitirdiler. Bu tabloyu inceleyen Ulich inanç ve liderlik sembollerinin yozlaştığı tüm toplumlarda olduğu gibi, Fransa'da da insanların şüpheciliği benimsediğini ifade eder. Ayrıca Fransız mutlakiyetçiliğinin halkın siyasi eğitimini tamamen ihmal etmesinin 1789 devriminin yanında söz konusu devrimin nihai başarısızlığına da zemin hazırladığını ekler.⁶⁴

18. ve 19. yüzyıllarda Fransa, Batı toplumunun itici gücü olarak görülüyordu ve özellikle eğitim ve kültür konularında birçok toplum Fransız modelini kendisine örnek almıştı. Bu modeli özetleyen Ulich, Fransızların milliyet duygusunun Roma mirasına olan inançlarıyla güçlendiğini ve kendilerini Roma'nın mirasçıları olarak hissettiklerini belirtir.⁶⁵ Dünya lideri olarak Fransa'nın da Roma mirasının korunması için zemin yaratma konusunda Papalık iradesiyle bağları derindir. Ancak bu bağlar daha sonra Fransız Devrimi ile kesintiye uğramıştır.

⁶³ Robert Ulich, **Memories of the life and writings of M.T. Sadler - London 1842 - The education of Nations**, Harvard University press, 1961, s. 103

⁶⁴ Robert Ulich, **The education of Nations**, Harvard University press, 1961, s. 132

⁶⁵ a.g.e s. 135

Devrime kadar Fransa'da teknolojik gelişmenin eğitim üzerindeki etkisi belirgindi. Burada değinilmesi gereken bir nokta, eğitim sisteminin merkezi olmasına rağmen sadece belirli toplumsal kesimlerin ihtiyaçlarına göre uygulanmış olmasıdır. Öte yandan, ülkedeki daha geniş nüfus gruplarının eğitimi Kiliseye bırakılmıştır. Ancak daha sonraları Kilisenin konumunun yanlış yorumlanması Devrim'in itici gücü halini almıştır. Bu sürece ışık tutan Ulich devrime kadar büyük kitlelerin eğitimi bağlamında okuma yazma öğrenmek isteyen bazı topluluklarla rahiplerin ve Katolik kilisenin ilgilenmesi dışında çok az şey yapıldığını belirtir.⁶⁶

Cizvitlerin tasfiyesi Fransa'da farklı bir duruma yol açtı. Ancak, Rousseau gibi toplumun yeni örgütlenmeye olan ihtiyacından ilham alan eğitim aydınları olmadan güçleri kırılamazdı. Örneğin Fransız toplumundaki ve eğitimdeki koşulları anlattığı eğitim romanı Emile çok etkiliydi. Ulich'in de belirttiği üzere Rousseau'nun etkisi altında hareket eden Kral Louis XV 1762'de, Papa'yı Cizvitler tarikatını feshetmeye çağıracaktı. Bu adımsa büyük bir boşluk yarattı ve tarikatın sürgün edildiği dönemde halkın ulus devletin himayesi altında genel eğitimini talep eden sesler çoğaldı.⁶⁷

Uzun bir süre Avrupa'nın birçok ülkesinde yönetici sınıflar sıradan insanların durumuyla pek ilgilenmiyordu. Ancak 18. Yüzyıl dönemin önde gelen gücü olan Fransa'da eğitim düşünürleri tarafından sıklıkla atıfta bulunulan yeni koşulları beraberinde getirecekti. Fransa'daki düşünürler, zamanın diğer düşünürlerinden daha ilerici ve farklı bir perspektife sahipti. Bury zamanın Fransız eğitim düşünürlerinin insanın yozlaşma ve gericilik eğilimlerini birleştirmek yerine ilerleme eğilimlerini birleştirerek öne çıkaracak yeni bir uygarlık devleti yaratma

⁶⁶ a.g.e s.s. 140 – 143

⁶⁷ a.g.e s. 145

kapasitesine inandığını belirtir. Bir diğer deyişle, Fransa'nın diğer devletlerin de ötesine geçen bir düzeyde karamsarlığa değil, ilerlemeye sarıldığını ifade eder.⁶⁸

Fransız Devrimi muazzam etkileri olan bir olaydı ve devrimin nedeni de Kilisenin eğitim kurumları aracılığıyla siyasete, karar alma süreçlerine ve Fransız toplumunun yapılanmasına müdahale etmesiydi. Yeni nesil Fransız vatandaşları Kilisenin hizmetinde olmayan bir ülke istiyorlardı. Ancak kilisenin Fransız toplumu üzerindeki etkisi çok güçlüydü ve bu etkinin tümüyle kırılması ancak Napolyon döneminde sağlanabilecekti. Ulich siyasi bir mimar ve yasa koyucu olarak Napolyon'un kendisini yıkılmış bir şehirde bir şehir plancısı durumunda bulunduğunu söyler. Bu tablo da onun Fransa'nın idari yapısını sıfırdan düzenleyebilmesine, ülkenin en iyi beyinlerini yüksek eğitilmiş bir bürokrasi kurmaya çağırabilmesine olanak vermişti. Modern Kıta Avrupası Hukukunun en temel örneği haline gelen bir yasal sistemin uygulamaya koyulması ve halk eğitiminin yeni rejimin çerçevesinde sağlam bir şekilde şekillendirilmesi de bu döneme rastlar.⁶⁹ Napolyon'un gerçekleştirdiği reformlar çoğunlukla dönemin kültürel liderlerinin zihniyetinde değişim gerektirdiği için alternatif bir yol olarak toplumun derinlemesine eğitime başvurulmuştu. Napolyon'un aklındaki tek ideoloji Cumhuriyetçilikti. Bu yaklaşımı ışığında güçlü ideolojik eğitimin destekçisiydi. Harold, Napolyon'un gelecekteki Fransız toplumuna yönelik vizyonunun bir örneğini şu alıntıyla aktarır: "çocuklara monarşist ya da cumhuriyetçi, Katolik ya da özgür düşünür vs. olmaları gerektiği öğretilmedikçe... devlet bir ulus oluşturamayacak, ve ancak muğlak ve değişken temellere dayanacaktır. Hatta kaotik ve sallanan zeminler üzerine kurulu bir yapı olarak varlığını sürdürecektir".⁷⁰

⁶⁸ Bury J.B., **The idea of progress: an inquiry into its origin and growth**, London: Mac Millan, 1924, s. 57

⁶⁹ Robert Ulich, **The education of Nations**, Harvard University press, 1961, s. 151

⁷⁰ Herold J.C., (ed. and trans.), **The mind of Napoleon, a selection of his written and spoken words**, New York - Colombia University press, 1955, p.107

Fransız Devrimi'nden sonra Fransa'da eğitim tamamen merkezileşmiş, tüm organizasyonu ve yönetimi devlete bırakılmıştır. Université' Imperiale, Fransız merkezileşmesinin en güçlü simgesiydi. Ulich de bu üniversitenin adının tek bir Üniversiteyi değil, ülkedeki kamu tarafından desteklenen ve kontrol edilen tüm okulların külliyyatını ifade ettiğini belirtir.⁷¹ Devrimden sonra sistemi işler hale getirmek için Fransız devleti bir sadık hizmetkârlar tabakası oluşturmaya başladı. İdeolojik perspektifin gelecekte de işlevsel kalmasını sağlayacak bir temel oluşturmayı hedefleyen Napolyon, sistemi değiştirmek için okullardan ve toplumdaki itibarlarından yararlandı. Liyakate dayalı bu sistemden hareketle Ulich Napolyon'un merkeziyetçi bir ulusal eğitim sistemi kurarken Eğitim Bakanlığının kontrolü altında Üniversitelerde ve 'lise' adlı okulların üst sınıflarında görev yapacak öğretmenlerin seçiminde 'kümeleme' adı verilen ve katı kuralları olan bir sistemi uygulamaya koyduğunu ifade eder.⁷²

Avrupa'nın gelişim dönemlerini net çizgilerle birbirinden ayırmak mümkündür. Tüm bu dönemler sistemler veya bireylerin neden olduğu güçlü değişimlerin etkilerine maruz kalmıştır. Daha önce gördüğümüz üzere, İtalya'daki Rönesans'tan 17. ve 18. yüzyıllarda İngiltere, Fransa ve Almanya'daki tüm bu değişimlerde eğitim ve okullar çok önemli bir rol oynamıştır. Söz konusu ülkelerin sistemleri bazı açılardan birbirine benzer, bazı açılardansa farklıydı. Eğitim sistemlerindeki değişimler dünya genelinde ve sömürgelerde hâkimiyet kurma çabası içindeki ülkelerin artan eğitilmiş insan ihtiyacını, alt kesimlerden yetişmiş beyinler üreterek karşılamayı amaçlıyordu. Bu durum, yaygın eğitim ve tüm halkın okullaşan kitlelere dâhil edilmesi sürecini etkilemeye başlayarak bazen yetenek gelişimi, bazen de devletin ideolojik güçlenmesi çabalarında mesafe kat edilmesini sağlamıştır.

⁷¹ Robert Ulich, **The education of Nations**, Harvard University press, 1961, s. 152

⁷² a.g.e s. 153

2.2.8 Milli Eğitim Sistemleri: Fransız Devrimi Öncesi ve Sonrasında Büyük Britanya, Fransa, Almanya ve İtalya

Kitlesel eğitim, Avrupa toplumlarının topyekûn bütünleşmesi ve toplumun tüm kesimlerinin tek bir şemsiye altında bir araya gelmesinin önündeki ilk engelin aşılabilmesi için bir adımdı. Otokratik rejimler ve Kilisenin kitleler üzerindeki kontrollerini sürdürme istidadı yüzyıllar boyunca Avrupa genelinde tam bir entegrasyon mümkün olamamıştı. 20. yüzyıla kadar Avrupa toplumları arasında büyük toplumsal farklılıklar söz konusuydu ve aristokrasi de konumunu sıradan insanlarla paylaşmaya pek hevesli değildi. Öte yandan 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında özellikle sanayideki hızlı gelişim ve artan küresel rekabet devletin hizmetinde daha eğitimli personele duyulan ihtiyacı belirgin bir hale getirecekti. Bu tablonun en açık örneklerden biri, kıtaya hâkim olmak için kitlesel eğitimi kullanan Almanya'ydı. Ancak bu yaklaşım Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar tam anlamıyla devlet stratejisinin bir parçası olamamıştı. Bazı yazarlar eğitimin demokratikleştirilmesinin Almanya'da Cumhuriyetçi hükümetin önemli bir hedefi olarak görüldüğünü ifade etmişlerdir. Bu yazarlara göre Cumhuriyetten önce zengin ve aristokrat sınıflar çocuklarının sıradan okullara devam eden yoksul ve daha az seçkin ailelerin çocuklarıyla temas içinde olabilmesine neredeyse hiç fırsat vermemişlerdir. Ancak Cumhuriyet rejimi bu sınıf ayrımlarını neredeyse tamamen ortadan kaldırmıştır.⁷³

Dahası, Cumhuriyetçi siyaset, zengin olsun olmasın tüm Alman vatandaşlarından oluşan tek bir ulus inşa etmekte kararlıydı. Öte yandan bu süreçte bazı gruplar sonraları tamamen tecrit edilmelerine yol açacak biçimde dışlanmıştı. İlk ayrımcılığa uğrayanlar siyasi muhalifler ve daha sonra da Yahudiler ve Slavlar gibi üstün Aryan ırkı için tehdit olarak görülen bazı azınlıklardı. Cumhuriyet rejimi zaman içinde bu grupların kamusal yaşamdan dışlanmalarına başladı. Dönemin bazı yazarları, 1933 Nisan'ında Reich için ilan edilen ünlü *Numerus*

⁷³ Rexford Tugwell G., Leon Keyserling H., **Redirecting education**, New York, 1934, s. 29

Clausus kapsamında yüksek öğrenime ve üniversitelere kabul edilen Yahudi öğrenci oranının azaltıldığını not ederler. Bu da 1932 yazında üniversitelerdeki öğrencilerin %4'ünden fazlasını oluşturan Yahudi dinine mensup öğrencilerin oranının %1,5 düzeyine düşmesi sonucunu doğuracaktı.⁷⁴ Alman toplumunun birleştirici gücü olarak görülen eğitim sürecinden Yahudilerin dışlanması sonraki yıllarda olacakların bir işareti olarak kabul edilebilir. Fakat Almanya neden bu grupları eğitimden ve daha sonra da genel olarak sistemden dışlamaya karar vermiştir? Amaç merkezi Alman hükümetlerinin niyet ve adımlarını sorgulamayacak sadık vatandaşlar yaratmaktır. Bu bağlamda Yahudiler küresel bir toplumun parçası, Slavlar ise Rusya ile ilintili bir tehdit olarak görülüyordu. Ayrıca, devletin iradesine itaat edecek homojen bir yurttaşlar kitlesinin yaratılması için Alman devleti yüksek düzeyde fiziksel gelişimi en birinci hedef olarak belirlemiştir. Bazı gözlemciler bu dönemde yönetimde olan Nazi rejiminin okullarda öğrencilerin entelektüel etkinliklerinden çok beden eğitimine önem verdiğini dile getirmişlerdir.⁷⁵

Cumhuriyet döneminde Almanya, 18. yüzyıl Fransa'sına benzer şekilde Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun yaratılmasına ve Almanların geleneklerine dayanan bir ideal olarak, tamamen Batı kültürünü koruma amacı ile inşa edilmiştir. Tıpkı Fransa'da olduğu gibi, kökenleri eski Yunan'a dayalı Batı eğitiminin ilkeleri itici güçtü. Bazı yazarlar Aristo'nun eğitimin bir devletin işlevi olduğu ve esasen devletin amaçları için yürütüldüğü görüşünün pratikte modern Almanya'dakinden daha iyi ve daha eksiksiz bir örneği olmadığını ifade ederler.⁷⁶ Yunan felsefesi ve Yunan dili Almanya'nın her yerinde eğitim sürecinin bir parçasıydı ve ülke, Batı ve Roma kültürünün sembollerinden biri haline geldi.

⁷⁴ a.g.e s. 30

⁷⁵ a.g.e s. 33

⁷⁶ Foght H.W., Hope A.H., Candel I.L., Russell W., Peter Ford S., **Comparative education**, Londra ve Toronto, 1918, s. 107

İngiltere’de ise eğitimin sisteminin karşı karşıya kaldığı zorluklar daha farklıydı. Bu bağlamda Tugwell ve Keyserling İngiliz eğitim yapısını birçok yönden temelleri VIII. Henry döneminde el konularak Tudor tarzında yenilemeler geçiren orta çağ manastırlarına dayanan, 17. ve 18. Yüzyıllarda dışarıdan bakıldığında Palladyan simetriyle bir uzlaşmaya maruz bırakılan, 19. Yüzyılda bazı Gotik eklentilerle genişletilen ya da süslenen ve 20. Yüzyılda da elektrik ve şebeke suyu ile bir güncelleme daha gören İngiliz kır evlerine benzetir.⁷⁷ Ne var ki, eğitim sektörünün bu durumu, Britanya'daki toplumsal durumu gerçek anlamda yansıtmaktan uzaktı; sınıf farklılıkları da bariz biçimde belirginleşiyordu. Bugün bile Büyük Britanya'da benzer bir gelenek varlığını sürdürmekte ve aristokrasi ile sıradan kitlelerin birbirine karıştırılmadığı bir yapı devam ettirilmektedir. Nitekim 20. yüzyılın başlarında pek çok İngiliz aydınının örgün eğitim kurumlarından mezun olmadığı bilinmektedir.

Anglikan Kilisesinin etkisi güçlüydü. Ancak 19. yüzyılda Fransa ve Almanya’nın eğitim alanındaki başarıları İngiltere’de de eğitime, özellikle de kitlelerin eğitime bakışı etkiledi. Tugwell ve Keyserling, III. George'un her çocuğun İncil'i okuyabilmesini istediğini ve Samuel Whitbread, Southey, Robert Owen, Wordsworth ve Henry Brougham gibi önde gelen şahsiyetlerin evrensel eğitime inandığını kaydeder. Bir yandan da 1831'e kadar İngiltere’de Kilisenin 400.000 öğrenciye sahip 13.000 vakıf okulunun kontrolünü elinde bulundurduğuna atıfla önceki dönemde Kilisenin gücünü ifade eder.⁷⁸

Bu dönemde Almanya veya İtalya gibi birçok Avrupa ülkesi yeni vücut bulan imparatorluklarda daha uyumlu bir nüfus yaratmak amacıyla dil, etnik köken, ırk ve kültür alanındaki farklılıkları ortadan kaldırmaya çalışıyordu. Ancak İngiltere’de 20. yüzyıl sınıf mücadelesinde farklı bir meydan okumayı da beraberinde getirecekti. Ülkede ekonomik sınıfları ortadan kaldırmak ve uyumlu bir toplum yaratmak amacıyla birçok çalışma

⁷⁷ Rexford Tugwell G., Leon Keyserling H., **Redirecting education**, New York, 1934, s. 63

⁷⁸ a.g.e s. 71

yapılmıştır. Bunların altında yatan temel nedenlerinden biri toplumdaki yüksek düzeydeki hoşnutsuzluğu ortadan kaldırmaktı. Tüm sınıfların eğitim sürecine dâhil edilmesi başvurulacak önlemlerden sadece biriydi ve böylelikle tüm nüfus grupları arasındaki iyimserliği artırmak hedefleniyordu. Yaygın eğitim ile kitlelere zenginlerle aynı topluma ait oldukları ve devleti daha yakın hissedebilecekleri anlatılmış oldu. Fred Clarke'ın 1940'ta yayınlanan etkili çalışması “Eğitim ve sosyal değişim”, sosyolojik bakış açısını benimsemiş ve bunun İngilizce eğitimi alanındaki somut uygulamasını irdelemiştir. Clarke'a göre İngiliz eğitim geleneklerinin değişmez varsayılan temel özelliklerinin birçoğu, doğası gereği eğitim yapısından ziyade sosyolojik kaynaklara dayanıyordu.⁷⁹

David Glass, İngiltere’de Sosyal Hareketlilik (1954) adlı eserinde İkinci Cihan Harbi sırasında 1944’te çıkarılan kanunun sosyal sınıfları ve tabakalaşmaları ortadan kaldırmak için en önemli önlem olduğuna dikkat çeker.⁸⁰ Glass’ın analizlerinden hareketle akademik çevreler ve İngiliz hükümeti ekonominin toplumsal uyum üzerindeki güçlü etkisini kabullenerek kitleleri eğitimin önemini teslim etmiştir.

Bu dönemde Kıta Avrupası’nda üst düzey merkezi eğitim sisteminin en bariz örneği, hala Fransa’da uygulanan modeldi. Bu sistemin belirleyici nitelikleri Devrimler çağıının çalkantılı Fransa’sında dahi değişmeden kalacaktı. Fransız eğitim sisteminin temel ilkesi devlet kontrolünde merkezileşmedir. Tugwell ve Keyserling söz konusu merkezileşmenin tarihsel perspektifte Fransa’da yerel tikelciliğe son vermek amacıyla Devrimci meclisler tarafından başlatılan ve Napolyon tarafından tamamlanan reformların parçası olduğunu belirtir.⁸¹ Bu doğrultuda devrim sonrası Fransız toplumunda eğitimin etkisi büyük olmuştur. Yine Tugwell ve Keyserling Fransız eğitiminin hükümet mekanizmasının ayrılmaz bir parçası olduğunu,

⁷⁹ Gary McCulloch, William Richardson, **Historical research in educational settings (Education and social change)**, Philadelphia, 2000, s. 57

⁸⁰ David Glass, **Social Mobility in Britain**, Londra: Routledge, 1954, s. 4

⁸¹ Rexford Tugwell G., Leon Keyserling H., **Redirecting education**, New York, 1934, s. 83

eğitim alanındaki ihtilafların kabine devirebilecek kadar önemli görüldüğünü ifade eder.⁸² Fransa'da eğitimin merkezileştirilmesi Fransız aydınları tarafından da desteklenmiş olup, 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde ülkedeki aydınların çoğu devlet kontrolü altında tüm çocuklar için zorunlu ve ücretsiz eğitim konusunda ısrarcı idi. Öte yandan, bir asır önce Kiliseye sağlanan kamu finansmanını durdurma kararı bu duruşla bir araya gelerek Kilisenin konumunu daha da sarsmıştır.

Laik eğitim müfredatı, Avrupa devletlerinin ortak değerleri ekseninde gelişen bir olguydu. İçindeki bazı eşitlikçi unsurlarla birlikte bir bütün olarak Avrupa kültürünün bel kemiğini oluşturmaktaydı. Kilisenin egemenliğinin geride kaldığı dönemde Avrupa'daki eğitim müfredatlarında Grek ve Roma gelenekleri yer bulabilmekteydi. Dolayısıyla Latince ve Yunanca da eğitim sürecinin temel parçalarıydı. Klasik müfredat, konular ve hatta kitaplar Batı geleneklerini ve kültürünü korumak amacıyla aynı tutuluyordu. Bu tabloda İtalyan devletleri ve daha sonraki dönemde de Birleşik İtalya yer alacak ve Avrupa'nın geri kalanıyla aynı ilkeleri paylaşacaktı.

Apenin yarımadasının 1871'de tek bayrak altında birleşmesine kadar bölgede eğitim sadece varlıklı sınıfların erişilebildiği bir hizmetti. Birleşmeden sonra da bu durum hemen değişmemiş ve ekonomik faktörler önemli rol oynamaya devam etmişlerdir. İtalya'nın kitlesel eğitime önem vermesine rağmen bölgeler arasındaki ekonomik farklılıklar çok yüksekti ve gelişmişlik düzeyleri de aynı şekilde farklılık gösteriyordu. Bazı yazarlar İtalyan yaşamındaki belki de en temel faktörün ekonomi olduğunu ve İtalya'nın ekonomik koşulları hakkında doğru bir izlenim edinilebilirse, ulusun güncel sorunlarının çok daha iyi anlaşılabileceğini ifade etmiştir.⁸³

⁸² a.g.e s. 84

⁸³ a.g.e s. 181

İtalyan toplumundaki farklılıkların 19. yüzyıldan beri tümüyle ortadan kalkmadığını ve bugün de toplumun birçok kesimini etkilediklerini söylemek yanlış olmaz. Güney İtalya'dan gelen yoğun göç ve bu kişilerin durumu, halen gündemde olan bir konudur. Daha zengin bölgeler ve toplumun daha zengin grupları üst düzey eğitim süreçlerinden yararlanabilirken daha fakir bölgelerde eğitim için gereken altyapı dâhi geliştirilememiştir. Yoksul Güney ile endüstriyel olarak gelişmiş ve zengin Kuzey arasındaki açık farklar, tüm halkın tam anlamıyla entegrasyonunun önünde bir engel olmuştur. Aynı bağlamda Katolik Kilisenin İtalya'daki etkisi de hiçbir zaman tam anlamıyla ortadan kalkmamıştır. İtalya halkı ile Katolik Kilisesi arasındaki bağlar her daim çok güçlü olmuştur ve zaman içinde ancak çok sınırlı bir değişim görmüştür. 19. ve 20. yüzyılların siyasi buhranlarında bile Kilise yarımada yaşayan halkların çoğunluğunun bağlılık hissettiği kurumdu. Eğitim alanında ise Roma'nın mirası ve geleneklerini en büyük ölçüde koruyan kurumun da bu alanda siyasi elitlerle de gerektiğinde işbirliğinden imtina etmeyen Kilise olduğu açıktır. Kilise ile İtalya'daki çeşitli siyasi ideolojiler arasındaki çatışmaya atıfla bazı yazarlar Faşizmin Kilise ve devletin siyasi düşmanlığını miras aldığını ve soruna teknik bir çözüm geliştirilmiş olmasına rağmen, Faşizm ile Katolik inancı arasında İtalyan halkının sadakati için bir rekabet yaşandığını ve bu rekabetin en yoğun olarak tezahür ettiği alanlardan birinin eğitim olduğunu belirtirler.⁸⁴ Öte yandan bu açık rekabete karşın Kilise bir yandan da Faşist hareketle yakın ilişkiler içindeydi. Zira Faşistler Kiliseyi daha derin bir meşruiyet ve halk gözünde popülerlik kazanmak için kullanmak istiyordu.

Genel anlamda İtalya'da eğitime bakıldığında bunun ülkedeki insan çeşitliliğini birleştirmeyi amaçlayan ve nesiller boyu devam eden bir süreç olduğunu söyleyebiliriz. Yarımadanın tarihi boyunca Yunan etkisi, Roma uygarlığı, Rönesans ve Kilise eğitim süreci üzerinde büyük etki etmiştir. Bu nedenle de bu etkileri bir araya getirerek tek bir birlik oluşturmak çok önemliydi.

⁸⁴ a.g.e s. 184

Bu noktada İtalya'nın diğer Avrupa ülkeleri gibi bir birleşme süreci yaşamadığını belirtmekte fayda var. Bir ülke olarak İtalya sonraları İtalya Kralı unvanını alacak olan Piyemonte Kralı'nın liderlik ettiği bir askeri harekât sonucunda birleştirildi. İtalyan ulusu denen kavram da böylelikle sahneye çıkmış oldu. Yaygın eğitime yönelik kitle okullarının İtalyan tarihinde çok önemli bir rol oynamasının bir nedeni de budur.

Birleşmeden sonra İtalya'da kamusal alanda sesi duyulan ve eğitim alanında çalışan düşünürlerden hiçbiri Gentile kadar etkili olamamıştır. Gentile Faşist İtalya'da bile çok güçlü bir araç olan, tarihe dayalı kültürel birlik felsefesinin temellerini atan kişidir. Birleşmeden sonra İtalya'nın çeşitlilik açısından o denli zengindi ki, başka ülkelerde rastlanan türden daha yavaş ve uzun bir ulusal birleşme süreci daha fazla zorluk doğurabilirdi. Almanlar, Fransızlar, Slavlar, Arnavutlar, Yunanlılar, Sicilyalılar, Venedikliler, Lombardlar, Romalılar ve Sardunyalılardan oluşan ülke uyum sürecinde ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Böylesi karmaşık bir yapıda ise Roma Katolik Kilisesinin önemi yadsınamaz. Bugün İtalya'nın eğitim müfredatına bakıldığında bu unsurların hala varlığını sürdürdüğü görülecektir.

2.2.9 Avrupa'da Demokratik Yaklaşımlar ve Eğitim Kurumlarının Gelişimi

Eğitimin herkese açık ve ücretsiz olması ve her türlü ayrımcılık unsurundan arı olması gerekliliği İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana Batı Avrupa'da uygulamaya konmuş her eğitim stratejisinde yer bulmuştur. Ancak bu fikirlerin yeni olmadığı, bu alanda kafa yoran düşünürlerin Rönesans'tan beri bunları tartıştığı da yadsınamaz bir gerçektir.

Batı Avrupa devletleri arasındaki rekabet koşulları ve daha zorlu mücadelelere için daha eğitilmiş ve sofistike bir nüfusa duyulan ihtiyaç, Batı Dünyasında eğitim alanında atılan adımların itici gücü olmuştur. Avrupa devletleri farklı zamanlarda daha rekabetçi siyasi koşullar yaratma yolunda artık üzerinde mutabık kalınmış ideal eğitim olanaklarını sağlayarak eğitimin gücünden faydalanmaya çalışır olmuşlardır. Bu süreçte devletler genellikle farklı

etnik ve dilsel gruplardan tek bir ulus yaratma süreçlerinde bazen aşırıya kaçan roller oynamışlardır.

Topyekûn ya da demokratik eğitim fikri üzerinde çalışan tek bölge Batı Avrupa değildi. Amerikan eğitim sistemi hakkında kafa yoran düşünürler de Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşundan bu yana aynı ideali paylaşmışlardır. Meyer'e göre tüm insanlar özgür ve eşit yaratılmıştır ve yaratıcıları tarafından bahşedilmiş yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı gibi devredilemez belirli haklara sahiptir.⁸⁵ Dolayısıyla modern devletlerin insanların gelişimine veya kapasitelerini kullanmalarına olanak tanımamak gibi bir lüksü söz konusu olamaz. Modern toplumlarda demokratik eğitim hem toplum hem de devlet için bir ihtiyaç olmuştur. Bununla birlikte, her devletin kendi halkının gelişimi için olanak sağlama yolunda adımlar atması ve elindeki gücü kendi halkının geleneklerine ve tarihine karşı kullanmaktan imtina etmesi gerektiğini savunan J. Coleman adil bir eğitimin başarılı bir şekilde sağlanabilmesi için bir çerçeve sunmuştur. Buna göre:

1. Eşitlik, sosyal statü, siyasi statü veya ırksal veya etnik kökenden ziyade potansiyel beceri ve yetenekleri ölçmeye yönelik nesnel testler tahtında tesis edilmelidir.
2. Gelişim ve eğitimin bir amacı, bireylerin mümkün olduğunca gelişimlerini sağlayabilmelerinin önünü açmaktır.
3. Birey, yaşama ve çalışmasını düzenleyen kuralların oluşturulmasına ve uygulanmasına katılmalıdır.
4. Yeteneğin gerçek anlamda değerlendirilmesi, serbest bırakılması, yani yaratıcılığın ve anlayışın teşvik edilmesi için eğitimin içeriği ve yöntemlerine ilişkin bir rehber hazırlanmalıdır.

⁸⁵ Adolph Meyer E., **Grand masters of educational thought**, New York, 1975, s. 165

5. Bir kültürdeki geleneksel uygulamaları modernize etmek ve yeniden yorumlamak için onlara anlam ve günün ihtiyaçlarıyla bağlantı vermek için bilinçli bir çaba gösterilmelidir.

6. Çeşitli seviyelerde liberal eğitim evrensel olarak sunulmalıdır.

7. Eğitime yönelik çabalar aşırı seyrelti noktasına gelmeyecek biçimde kurumlar arasında dağıtılmalıdır. Söz konusu dağıtılmış yapı, eğitime yönelik çabaların coğrafi bazda merkezden uzak bölgelere ulaşmasını sağlayarak yerel yönetimlere toplumsal sorumluluklarını yerine getirmeleri için teşvikler sunabilir.⁸⁶

Demokratik okullar ideali Avrupa'da yüzyıllardır mevcuttur. Ancak altyapı sorunları ile ekonomik, toplumsal veya siyasi nedenlerden dolayı bu ideale ulaşmak kolay olmamıştır. Avrupa'da devletlerin her köşesinde amaca uygun okulların oluşturulması, 20. yüzyıla ve emperyalizmin çöküşüne kadar mümkün olmamıştır. Emperyalizmin çöküşü eşitlik ihtiyacını beraberinde getirmiş ve okullar da bu amaçla kullanılmaya başlanmıştır.

Uzun bir süreç olarak eğitim, birçok toplumsal sorunun ilacı olarak görülebilir. Eğitim sürecinin kısımlara bölünmesi ise öğrencileri cezbetmek açısından önemlidir. Eğitim geleneklerinin korunması ve modernleşme için kullanılan bir araç olmanın yanında bazı ülkelerde elitlerin hâkimiyetini sürdürmek işlevini de görebilir. Ortaya çıkacak sonuçlar organizasyona ve yaklaşıma bağlıdır. Eğitim süreci ayrımcılık, dışlanma, ekonomik koşullar gibi sorunların üstesinden gelen bir araç olagelmıştır. 20. Yüzyılda ise süreç, tüm dünyada ulus devletlerin başvurusu gereken ve uluslararası rekabette başarılı olmak isteyen toplulukların geliştirmesi elzem olan bir araç olarak görülüyordu. Eğitim bir yandan da sosyal kurumların işlevselliğine yeni bir bakış açısını sunar. 20. ve 21. yüzyıllarda okullar fiziksel olarak en çok ziyaret edilen kurumlar niteliğindedir. Çoğu insan da hayatının belli bir dönemini bu okullara devam ederek geçirmiştir. İçinde okullardan daha uzun süre

⁸⁶ James Coleman S., **Education and political development**, Princeton University - New Jersey, 1968, ss. 576 - 577

geçirdiğimiz zorunlu veya seçimlik başka hiçbir sosyal kurum bulunmamaktadır. Ne dini inançlar, ne spor etkinlikleri, ne ekonomik ya da başka herhangi bir sosyal kurum bu bağlamda okulların önüne geçemez. Modern dünyada sosyal ve dini faaliyetlerden ekonomiye, spordan siyasi faaliyetlere kadar her şey bir okul ve eğitim süreciyle başlar. Diğer kurumların sadece faaliyetleri değil, işlevsellikleri de okula bağlıdır ve bu durum bilhassa Batı dünyasında aşikârdır. Özel olsun, kamu kurumu olsun, tüm kurumlar eğitim sürecinde edinilen bilgiler ışığında faaliyet gösterir. Eğitim kurumları gibi sosyal kurumların önemi, bunların işlevselliği ve bir toplumun mevcut ve gelecekteki gelişimi üzerindeki etkileri üzerinden değerlendirilebilir. Hatta Dewey'e göre ekonomik, yerel, politik, yasal ya da dini herhangi bir sosyal kurumun değeri, deneyimi genişletme ve iyileştirme etkisine bağlıdır.⁸⁷ Kuşaklar değiştikçe deneyimin korunması ve yeni kuşaklara aktarılması gerekir. Dolayısıyla okullar olmadan hiçbir modern toplumun mümkün olmadığı sonucuna rahatlıkla varabiliriz.

Geçmişte özellikle Avrupa'daki Kavimler Göçü döneminde eğitim kurumları, ki o dönemde Kilise kurumları niteliğindelerdi, bir grubu özümseme, asimile etme ve aidiyet duygusu yaratmada önemli rol oynuyorlardı. Belirli grupların daha güçlü gruplarca asimilasyona mesafesi ve bu sürece karşı korkuları, eğitim ve bilgi aktarımında dolaylı bir yaklaşımı öne çıkarmıştır. Bu da bazı standartların bazı ülkelerde daha erken, bazılarındaysa daha geç kabul edilmesinin ana nedenlerinden biridir. Bazı ülkeler deneyimlerini paylaşmaya hazır değildir. Dewey'e göre, özel bir çevre olarak okulun başlıca işlevi yetişkinlerin yeni kuşaklara verilen eğitim türünü bilinçli olarak kontrol etmelerinin tek yolu olarak görülen ortamı kontrol edebilme olanağını sağlamasıdır.⁸⁸ Bu bağlamda da yetişkin nesillerin sahip olduğu bilgi ve deneyimlerinin aynı toplumun genç nesillerine aktarılması ihtiyacı öne çıkar.

⁸⁷ John Dewey, **Democracy and Education**, New York, 1924, s. 7

⁸⁸ a.g.e s. 22

Eğitimin bugün ve geçmişteki gelişimi birçok soruyu beraberinde getirir de bunlar arasında en belirgin olanı tüm insanların kapasitelerini kullanmak için bir başlangıç noktası olarak toplama uyumu ilgilidir. Ele alınan konuların kalitesi ve gerçek hayatta uygulanabilirlikleri sürecin en önemli unsurları olsa da, ekonomik koşullar, erişilebilirlik, kültür gibi yan etkenlerin de önemi yadsınamaz. O'Hear eğitim fırsatları ve eğitim başarılarında eşitliğin her zaman sağlanamayacağını ve bu boyutlardaki eşitsizliklerin de yetenek eşitsizliklerinin yanı sıra doğumda ve yetiştirmedeki eşitsizliklere dayanabileceğini ifade eder. Ayrıca her öğrenciye tam olarak aynı eğitimi vermenin de her durumda aynı sonucu vermeyeceğini ekler.⁸⁹ Kitlesele veya demokratik eğitimin amaçlarını incelerken aynı zamanda okullaşmanın nedenlerini de analiz ederiz. 19. ve 20. yüzyıllar eğitim ve yaşam standardı arasında güçlü bir korelasyonu da beraberinde getirmiştir. Bu ilişki nüfusun psikolojisini etkilemiş ve temel motivasyon unsurları olarak ekonomik kendi kendine yeterlilik ile müşteri memnuniyeti arasında güçlü bağlantılar oluşturmuştur.

Eğitimde başarı ile öğrencinin ekonomik durumu arasındaki bağlantı birçok yazar tarafından tespit edilmiş ve hemen hemen her Avrupa ülkesinde eşitliğin önündeki önemli engellerden olduğu kanıtlanmıştır. Bu iki önemli sosyal faktör arasındaki bağlantılar ve karşılıklı ilişkilerin tam anlamıyla bütünleştiğini söylemek yanlış olmaz. Sınıf farklılıkları ve yaşam standardındaki farklılığın büyük önem taşıdığı açıktır. Bununla birlikte, uyumu sağlamak için sınıf farklılıklarının azaltılması da gerekir. Birleşik Krallık'taki koşullar hakkındaki değerlendirmesinde O'Hear kâğıt üzerinde eşit eğitim fırsatlarına rağmen, eğitimin çeşitli seviyelerde getirdiği kazanımların hala öğrencilerin geçmişini ve yetiştirilme tarzını yansıttığını ifade eder. Örneğin, Birleşik Krallık'ta, her düzeyde 30 yılı aşkın bir süredir faaliyet gösteren ücretsiz devlet okullarına rağmen, işçi sınıflarından gelenlerin üniversiteye

⁸⁹ Anthony O'Hear, **Education, society, and human nature- an introduction of philosophy of education**, London and New York, 1981, s. 137

kayıt oranının hala bu sınıfların nüfus içindeki oranının altında kaldığını belirtir.⁹⁰ Eğitim süreci üzerindeki yan etkiler bazen sürecin kendisinden dahi daha fazla belirleyici olabilmektedir. Bu açıdan ailenin, çevrenin, ekonomik durumun ve kültürün etkisi önemlidir. Dolayısıyla sürece yalnızca bilgi aktarımı olarak değil, toplumsal bir olgu olarak bakmak gerekir.

2.2.10 İkinci Dünya Savaşından Sonra Avrupa'da Eğitim

1945'te Potsdam Konferansı ile İkinci Dünya Savaşı'nın geride bırakıldığı artık resmiyete döküldüğünde kazanan taraflar, Avrupa'nın gelecekteki gelişimi için yeni bir planı da masaya koymuş oldular. 1948 ise Marshall Planı ile ABD destekli ekonomik kalkınmanın başladığı yıl olmuştur. Planın ana fikri Sovyetler Birliği'nden esen güçlü komünist rüzgârlara karşı Avrupa ekonomilerini güçlendirmektir. Plan ile ABD, Avrupa ekonomisine doğrudan mali destek vermiştir. Ancak planın ana eksenini mali yardımdan ziyade sağlanan mali yardımla Avrupa ülkelerinin ABD'den kaynak ve malzeme satın alabilmesini sağlamaktır. Buna ek olarak Avrupa ülkelerinin tek tek değil, bir grup olarak plana dâhil olarak toplu satın alım yapması da koşullar arasındaydı. Amerika'nın sağladığı finansmanla ABD ekonomisinin ABD'den sağlanan finansmanla yapılan toplu adımlarla desteklenmesi de birleşik Avrupa yolunda atılan ilk adımdır. Bir yıl sonra, 1949'da NATO kuruldu, ki bu da komünizmden korunmak için resmi bir ittifak oluşturulması anlamına geliyordu. 1950'de Schumann bildirgesi ile Avrupa'yı ideolojik ve fiziksel olarak birleştirme ve koruma ve Avrupa'yı küreselleşmiş bir dünyaya hazırlama girişimi somutlaşmış oldu. 1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulmasına yönelik Paris Anlaşması ve daha sonra 1957'de Roma Anlaşması ve Avrupa Ekonomik Topluluğunun oluşturulması, Avrupa'nın federalleşmesi ve birleşmesi yolunda atılan ilk resmi adımlar olarak görüldüler. 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasına kadarki yıllarda Avrupa Birliği Yunanistan'ı da kapsayacak şekilde daha çok Batı

⁹⁰ a.g.e s. 140

lkelerinin katılımıyla Őekillendi. Bugün bildiğimiz anlamda Avrupa Birliği ise, 1992 yılında Maastricht Antlaşması veya Avrupa Birliği Antlaşması ile resmen kurulmuş oldu.

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra tüm Avrupa lkeleri yıkıntılar üzerinde yeni yapılanmalar sağlamaya çalıŐtılar. Sanayi ve inŐaat dalları, toparlanma ihtiyaı nedeniyle hızla büyüyordu. Takip eden 20 yıllık dönemde de eğitim alanında çeşitli değişiklikler yaŐandı. Bu değişiklikler genellikle ulusal eğitim sistemlerinin Avrupa eğitim sistemi çatısı altında bütünleşmesi yönündeydi. Avrupa'yı birleştirmeye yönelik antlaşmalar ulusal eğitim politikalarına, sistemlerine ve müfredatlarına doğrudan müdahale etmese de, Avrupa toplumlarının daha sıkı bir birlik içinde olmalarına duyulan ihtiyaç, bu yönde de mesafe kat edilmesi için farklı gruplara yönelik olarak farklı amaçlara hizmet eden çeşitli programları da beraberinde getirecekti. Çeşitli sektörlerde İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde yapılan yatırımlar, daha ziyade kentsel alanlarla ilişkili gelişmeleri beraberinde getirdiler. Savaştan sonra kırsal alanlarsa esasen sosyal kurumlara ve eğitime ulaşımın zorluğu nedeniyle kentlere göre geri kalmaya başladı.

Bir zamanlar tüm dünyanın hâkimi olan Avrupa Kıtası ve barındırdığı toplumlar, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hayal dahi edilemeyecek kadar kötü bir durumdaydı. Yıkılan Şehirler, savaşın etkilerini yaşamış kırsal alanlar, milyonlarca l ve yaralı, değişen sınırlar, göç eden yüzbinler, yıkılan sığınaklar, berbat sağlık koşulları ve altyapıya bakıldığında söylenebilecek tek Şey Batı dünyasının tam anlamıyla harap olduğuuydu. Nüfusun ve altyapının uğradığı yıkım ideolojilerin ve sistemlerin de çöküŐünü beraberinde getirmiş ve yeni bir toplumsal yapı ve düzen arayışı elzem hale gelmişti. Bu noktada eğitim ve bilim kıtayı bir kez daha kurtaracaktı. Dünya Savaşı sırasında itici güç haline gelen bilim atom bombası veya uzaya gönderilen uydular gibi tarihin akışını değiştiren teknolojik ve askeri avantajları da beraberinde getiriyordu. İkinci Dünya Savaşı teknolojik olarak üstün uluslar tarafından kazanılmıŐ ve sonrasında dünya büyük fikirlerin gelişen projelere dnŐtđu eğitim

kurumlarında yaratılan büyük beyinlerin ürettiği ileri teknolojilerle yeniden inşa edilmiştir. Bazı Avrupa ülkelerinde iç savaşlar İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da devam ettiyse de büyük savaşın Avrupa ülkelerini ve uluslarını işbirliğine ve farklılıkları kabule daha açık hale getiren, Avrupa'da refah ve barış döneminin başlangıcı olan bir dönüm noktası olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Avrupa devletleri açısından koşullar ve zorluklar İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çarpıcı bir şekilde değişti. Ancak eğitim hakkındaki algı, ülkelerin genellikle vasat eğitilmiş insanlardan ziyade yetenekli insanlara ihtiyaç duyması nedeniyle çok fazla değişemedi. Dolayısıyla eğitim tüm nüfus grupları üzerinde aynı oranda etkili olamadı. Aynı zamanda Avrupa'daki üst düzey eğitim kurumlarının çoğu, kalkınma projelerinin en büyük yatırımcısı niteliğindeki ulus devletlerin kontrolündeydi.

Tablo No. 1: İkinci Dünya Savaşından Sonra Avrupa'da Yükseköğretim Kurumları

Ülke	Okul Türü
Norveç	Devlet Üniversiteleri
İsveç	Devlet Üniversiteleri
Finlandiya	Devlet Üniversiteleri
Danimarka	Devlet Üniversiteleri
Almanya	Devlet Üniversiteleri
Avusturya	Devlet Üniversiteleri
Çekoslovakya	Devlet Üniversiteleri
Polonya*	Devlet Üniversiteleri ve Bir Kilise Üniversitesi

Belçika	Devlet Üniversiteleri ve İki Kilise Üniversitesi
Lüksemburg	
Hollanda	Devlet Üniversiteleri ve Üç Kilise Üniversitesi
İngiltere	Devlet Üniversiteleri
İskoçya	Devlet Üniversiteleri
Fransa	Devlet Üniversiteleri
İspanya	Devlet Üniversiteleri ve Bir Kilise Üniversitesi
Portekiz	Devlet Üniversiteleri
İtalya*	Devlet Üniversiteleri ve Bir Kilise Üniversitesi
Yugoslavya	Devlet Üniversiteleri
Yunanistan	Devlet Üniversiteleri
Bulgaristan	Devlet Üniversiteleri

* Polonya bağımsız bir üniversitenin faaliyet göstermesine olanak tanıyan tek komünist ülkeydi. İtalya ise Avrupa’da en yüksek üniversite sayısına sahip ülke idi.⁹¹

Tabloda da görüldüğü gibi, eğitim ulus devletlerin kontrolündeydi ve Avrupa'nın hemen her yerinde okulların gücünden yararlanan ulus devletlerdi. Avrupa ülkeleri, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyadaki liderliklerini kaybetmeye başlamışlar ve diğer milletler ve sömürge bölgeleri üzerindeki üstünlüklerini yitirmişlerdir. Eski sömürgelerin çok büyük bir çoğunluğu 20. yüzyılda bağımsızlığını kazanmıştır. Bu tablo karşısında İkinci Dünya

⁹¹ Anthony Kerr, **Universities of Europe**, Maryland - Büyük Britanya, 1962, ss. 31-181

Savaş'ndan önce ve sonra eğitimin kullanımında küçük bir farktan söz edilebilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce eğitim, savaş için daha yetenekli ancak devletin diğer sorumlulukları açısından aynı etkinlik düzeyine ulaşamayacak mezunlar yetiştirmeye odaklanıyordu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Avrupa ülkeleri çoğunlukla komünizm korkusuyla endüstriyel olarak yetenekli toplumlar kurmaya ve bağımsızlık fikrini yaymaya çalışmışlardır. Bu noktada Bryan Conant'ın fikirleri, Batının eğitime yaklaşımında savaş sonrası dönemde müfredat geliştirmedeki ana itici güç olmuştur. Nitekim Conant erkeklerin savaşa hazırlandığı bir çağda barış için de en azından buna denk bir sayının mevcut olması gerektiğini iddia ediyordu.⁹² Bu fikir, uluslar arasında daha büyük çatışmalar yaratmadan yeni işbirliği yolları arayan bir dünyada ilginç bir yaklaşıma işaret ediyordu.

Dünya Savaşlarından önce, otoriter rejimler ideolojileri ve doktrinleri toplumları belirli yönlerde şekillendirmek için eğitim kurumlarını kullanıyorlardı. Tarihe baktığımızda bu yaklaşımın demokratik toplumların zaferiyle sonuçlandığını görebiliyoruz. Bu tespiti katılan Hans her iki dünya savaşının da batılı güçler tarafından demokrasi adına yapıldığını ve her ikisini de demokratik tarafın kazandığını ifade eder.⁹³ Yine de, Dünya Savaşlarından sonra da otoriter rejimler eğitim kurumlarını kendi çıkarları için kullanmayı bırakmadılar. Örneğin İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki Faşistler ve Naziler'in yerini İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra komünistler almıştı.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi, hemen hemen her alanda sistematik değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bizim açıımızdan ilginç olan bir husus ise eğitim müfredatında çeşitli bölgeleri arasında büyük farklılıkların ortaya çıkmasıdır. Savaş öncesinde uygulanan eğitim politikaları savaştan sonra bazı ülkelere küçük de olsa avantaj sağlamıştır. Zira bu ülkelerde eğitim sürecini tamamlamış insanlar işe girdiklerinde de verimli olabiliyordu. Ancak bazı

⁹² James Bryant Conant, **Education in a divided world**, Cambridge Massachusetts, ABD, 1949, s. 40

⁹³ Nicholas Hans, **Comparative education - a study of educational factors and traditions**, Londra, 1949, s. 235

yazarların ifade ettiği üzere, bugün bazı ÷lkelerde çalışanların neredeyse yarısı çok değil daha geçen y÷zyılda var olmayan işlerde alışıyor.⁹⁴ Bu gerçek, ÷lkeleri eğitime daha fazla yatırım yapmaya ve gelecek nesillere daha fazla bilgi aktarmaya, onları birçok farklı koşula ve bilinmeyene hazırlamaya zorlamıştır.

Roma İmparatorluğu'nun y÷zyıllar önceki çöküşünü analiz ettiğimizde silahı doğru bir şekilde kullanabilecek nüfus eksikliği ve paralı askerlere olan bağımlılığın bu çöküşün başlıca nedenlerinden olduğu sonucuna varabiliriz. 19. ve 20. y÷zyılda Avrupa ÷lkeleri ise fiziksel güce değil, akıl ve anlayışa dayalı silah kullanabilen nüfusa sahiptiler ve bu onların dünya hâkimiyetinin temel direğiydi.

İkinci Dünya Savaşından harap da çıksa Avrupa, okulları sayesinde yine de dünya liderliğindeki yerini alabilecekti. Avrupalılar kendilerine yeterli bilgiyi verecek eğitim süreçlerine katılmaları gerektiğinin farkındalığıyla teknolojiadaki gelişmelerin kullanımının eğitimle ne kadar bağlantılı olduğunu bilerek sistemlerini tasarlıyorlardı. 20. y÷zyılın ikinci yarısında geri dönüşü olmayan bir başka gelişme daha yaşandı: kırsal alanların aleyhine kentleşme. Hızlı kentleşme, sanayileşme ve başta farklı düzeylerdeki okullar olmak üzere sosyal hizmetlere erişim ile güçlü bir şekilde bağlantılıydı. Kentleşmeye odaklanmak Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da bir ihtiyaç olsa da, İkinci Savaşın bütün kentleri dümdüz etmiş olması halkta da bir korku yaratacaktı. 1976'da Lester Smith Batı'daki kırsal alanlara ilişkin değerlendirmesinde bir noktaya dikkat çekmiştir: Köyler arasında sosyal ve kültürel yaşam tarz ve olanakları açısından büyük farklılıklar mevcuttur. Örneğin bazılarında köy konağı ya da kahvesi önemli bir etkinlik alanı iken, başka köylerde böyle bir sosyalleşme yeri yoktu ve bölge sakinlerinin de bu yönde pek bir talebi yoktu.⁹⁵ Daha sonraları özellikle komünist rejimlerde bazı eğlence merkezleri dışında ortak buluşma alanlarının olmayışı alkol

⁹⁴ Faure E., Herrera F., Kaddoura A.R., Lopez H., Petrovsky A.C., Rahnema M., Ward F.C., **Learning to Be - The World of Education, today and tomorrow**, Paris, 1972, s. 67

⁹⁵ Lester Smith E.O., **Education**, New York, 1976, s. 85

kullanımının artışına neden olacaktı. Ne yazık ki, bu süreçte Avrupa'nın birçok kırsal bölgesinde eğitim merkezleri ihmal edilecek veya böyle merkezler mevcut olsalar bile bölgedeki eğitim seviyesinin yükselmesi yönünde çaba sarf edilmeyecekti.

Avrupa ülkelerinin diğer Avrupa ülkelerinin yanında dünyanın geri kalanı ile de etkileşim içinde olduğu yukarıda da değinilen bir husustur. Avrupa dışındaki diğer ülkelerle temaslar her iki taraf için de gelişim adına önemli rol oynamıştır. Bunun bariz bir örneği Müslüman dünyasındaki ülkelerdir. Son iki yüzyılda Avrupa'dan gelen eğitim gelenekleri, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki ülkeleri Avrupa felsefesine yakınlaştırmak, işbirliğini artırmak, Batı medeniyetinin ve dininin etki alanını genişletmek ve Avrupa mallarının tüketici sayısını artırmak boyutunda önemli etki yapacaktı. Bazı yazarlar Batı ile temasın ve Batı tarzı eğitimin etkisinin 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Batı ve İslami düşünceleri bütünleştirme çabalarını da beraberinde getirdiğini ve Mısır, Hindistan ve Türkiye'de İslami modernleşme olarak adlandırılabilen bir akımın gelişmesine yol açtığını belirtmektedir. Örneğin Mısır'da Muhammed Abduh (1849-1905), Batı bilimi ile İslam öğretinin tam anlamıyla takip edilmesi halinde aralarında çelişki bulunmayacağı görüşünden hareketle Kuran'ın öğretilerini çağdaş terimlerle yeniden ifade etmeye girişmiştir.⁹⁶ Tarih boyunca sadece bu yazarlar bu iki konu arasında bağlantı noktaları bulmaya çalışmıyorlardı. Avrupa ne zaman Müslüman dünyadan daha zayıf hissetse uzlaşma yolları bulmaya çalıştı, ama ne zaman daha güçlü hissetse İslam ülkelerine hâkim olmaya çalıştı.

20. yüzyılda eğitim alanında birçok zorlukla karşılaşılacaksa da, bunların en önemlisi gelenektir. Geleneğin yıkılması, küreselleşmenin ve tek bir dünya kültürünün oluşumunun kapısını açtı. Bu süreçte de eğitim geleneksel değerlerini yitirdi ve Batı standartlarına göre asimilasyon su yüzüne çıktı. Bazı yazarlar değişimi kolaylaştırmak ve değişime ayak

⁹⁶ Caroline Ware F., Panikkar K.M., Romein J.M., **History of Mankind - Cultural and scientific development**, Londra, 1966, s. 879

uydurmak için bir araç olarak hizmet etmeye zorlansa da eğitimin esas olarak eski yöntemleri korumak ve sürdürmek için bir kurum olarak işlev göremeyeceği görüşündedir.⁹⁷ Böylesi bir kullanım eğitime çok farklı bir yaklaşım anlamına geliyordu ki bu yaklaşımla eğitim küreselleşme için bir araca indirgenmişti.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra eğitim sektöründe çok şey değişti. Ancak eğitim ve organize öğretimin ana ihracatçıları hâlâ Batı Avrupa ülkeleri olan Fransa, İngiltere ve Almanya idi. Bu ülkelerin etkisi dünyanın Batı'nın ihtiyaçlarına göre değiştirilmesi sürecinde Batı ülkeleri ve dünyanın geri kalanı arasında önemli bir bağlantı olarak kaldı. Bazı yazarlar İngiliz ve Fransız sistemlerinin İngiltere ve Fransa dışında yoğun bir şekilde takip edildiğini ifade ederler. Genel İngiliz modelinin İngiliz Milletler Topluluğu ve eski İngiliz sömürgelerinde hala kullanılmakta olduğu yaygın bir tespittir. Fransız eğitim sistemi de yalnızca Fransız hâkimiyetindeki bölgelerde ve eski Fransız sömürgelerinde “asimile” edilen yerlilere uygulanmakla kalmamış, çoğu Ortadoğu ülkesi için de model teşkil etmiştir. Alman sisteminin de Doğu Avrupa'da etkili olduğu sıklıkla belirtilir.⁹⁸ Avrupa dışındaki ülkeler arasında eğitim alanında Batının etkisi altında güçlü ve etkili bir işleyiş oluşturabilen ülkelere örnek olarak Japonya, Türkiye ve Kore sayılabilir.

2.3 Avrupa Eğitim Sistemleri ve Küreselleşme Etkileri

Batı Avrupa, nesiller boyunca birçok alanda dünyada lokomotif konumunda, gelişmenin ve ilerlemenin sembolü olagelmıştır. Bu konum ve etki kütüphaneler ve basılan kitaplarla da tescillenmiştir. Sonrasında da Batı Dünyası'nın başlattığı gelişim ve toplumsal değişimler dünyanın geri kalanı tarafından takip edilecekti. Sosyal yapı ve ilişkilerde tezahür eden Batı kaynaklı gelişmeler birçok geleneği ve ideolojiyi etkilemiş ve değiştirmiştir. Türkiye, Japonya veya Hindistan gibi ülkelerin müfredatlarını incelediğimizde Grek veya Roma uygarlıklarının

⁹⁷ a.g.e s. 897

⁹⁸ a.g.e s. 902

kültür ve eğitim müfredatlarının unsurlarına rastlayabiliriz. Batı tarzı eğitimin etkileri Sanayi Devrimi'nden bu yana küresel bağlamda kendisini hissettirmektedir. Günümüzde en geleneksel toplumlar ve hatta imparatorluklar ve medeniyetler bile Batı kaynaklı teknolojik gelişmelere ayak uydurma ihtiyacını hissetmektedir.

20. yüzyılın ikinci yarısında dünya genelinde örgün eğitim tarihte hiç olmadığı kadar yaygın ve ileri bir seviyedeydi. Tüm ülkeler örgün eğitimde kullanılan okulların ve yetişmiş personelin sayısını artırmaya çalışıyordu. Giderek daha fazla insan bilgi ve eğitim alma sürecinden geçiyordu. Bir yandan da eğitim süreci ve okullar giderek daha fazla efor, enerji, insan kaynağı, zaman ve fon tüketiyordu. Sonuç olarak örgün eğitim sisteminin organizasyon ve boyut olarak büyüdüğünü söyleyebiliriz. Her ülkede gelişmenin hızı farklı faktörlere dayanmaktadır. Ülkenin kültürel gelenekleri, değişen sosyal sistemi, sanayileşme derecesi, eğitimin genişlemesi için mevcut ekonomik kaynaklar, toplumun fırsat eşitliği ilkesine ve ülkenin ekonomik kalkınmayı sürdürme iradesine bağlılığı ve eğitimi bu süreçte bir araç olarak kullanmaya çalışma hevesi bu faktörlerden bazılarıdır.⁹⁹

Batı dünyasında ve ardından tüm dünyada endüstriyel gelişme, örgün eğitim kurumlarında verilen eğitimin temellerinde yatmaktadır. Bu nedenle halihazırda en gelişmiş müfredat olan ve endüstriyel gelişimle de en uyumlu yaklaşımı yansıtan Batı eğitim müfredatı çok hızlı bir şekilde tüm dünyaya yayılmıştır. Batı modeli örgün eğitim kurumlarında okuyarak, Batı modeli yazılı kaynaklar ve düşünce tarzından eleğinden geçmek ve diploma almanın önemi her toplumda kabul gördü. Batı Avrupa'da önemli olan kitaplar ve aydınlar, dünya çapında önemli kitaplar ve aydınlar haline geldiler.

19. yüzyılın çoğu ve 20. yüzyılın ilk yarısında dünyadaki en büyük siyasi güç sayılabilecek İngiltere'nin küresel bazda en büyük nüfuz kaynaklarından biri de İngiliz eğitim sistemiydi.

⁹⁹ a.g.e s. 908

Bu sistem aynı zamanda Batı standardına göre küreselleşme ve Batı kültürünün ve dininin yayılması süreçlerinde de etkili olacaktı. Britanya topraklarındaki yapılanma ve burada elde edilen deneyimler ve sonuçlar, Büyük Britanya'nın dünya genelinde eğitimde liderliği elde etmesine de yardımcı oldu. Bu nedenle İngiliz eğitim sistemi İngiliz toplumunun özelliklerine daha büyük ölçüde bağlı, ve dışarıya karşı daha bağımsız kalabilmeyi başardı. Bununla birlikte bu sistem İngiliz İmparatorluğunun ve aristokrasisinin ihtiyaçlarına hizmet etmekten de asla vazgeçmedi. İkinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde Nazi Almanyası'nın enerjik duruşu karşısında İngiliz vatandaşlarının savaşa katılma motivasyonu oldukça düşüktü. Bu kritik dönemde seferberliğe soğuk bakan toplumla ordunun ihtiyaçlarının karşılanamayacağını gören İngiliz Hükümeti aktif vatandaş algısında değişikliğe gitmiştir. Bazı yazarlara göre bu değişiklikler hem İngiliz hem de dünya tarihinin seyrini değiştirmiştir. Akademik, teknik ve genel eğitim olmak üzere üç tür orta öğretim öngören 1944 tarihli İngiliz Eğitim Yasası öğrencilerin ilgi alanları ve yetenekleri doğrultusunda bir alandan diğerine geçiş için fırsatlar da sunuyordu.¹⁰⁰ Bu da İngiliz vatandaşlarının kendilerini hükümete daha yakın hissetmesini ve geçmişte çoğunlukla aristokrasinin sahip olduğu eğitim ayrıcalıklarını paylaşabilmesini sağlayacaktı.

Öte yandan Kıta Avrupası'ndaki devletler, demokratik gelişmelerde başı çeken Fransa'daki gibi güçlü merkezi eğitim sistemlerine sahipti. Fransız merkezi eğitim sistemi, daha önce de değinildiği üzere İngiltere'nin tüm imparatorluğa odaklanan yaklaşımının aksine Avrupa'daki Fransız topraklarına odaklanmıştı. Sistem dünyanın dört bir yanından gelen tüm göçmenleri, Fransız standartlarına göre, 'Birleşik bir Fransız ulusu' ihtiyacı için bir araya getirme ve asimile etme amacını güdüyordu. İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya'da eğitim, Fransız eğitim sisteminin aksine eğitimin temel ilkelerine odaklanmıştır. Alman eğitim sistemi yetenekli vatandaşlar yetiştiren okulları desteklemiştir. Birçok sanayi sektöründe rahatlıkla

¹⁰⁰ a.g.e s. 910

görev alabilen vatandaşlar yetiştirmek ülkenin 19. Yüzyıldaki birleşme sürecinden bu yana somut olarak temel amaçtı. Bu ise Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda işgal edilip bölündüğünü bir tabloda muhtemelen mümkün olan tek yaklaşımdı.

İkinci Dünya Savaşı'nın galiplerinden biri olarak Sovyetler Birliği Avrupa ve Asya'da geleceğe ilişkin kendi plan ve vizyonuna sahipti. Bunun yanında küresel bağlamda da aktif olma çabaları vardı. Savaştan sonra Sovyetler Birliği temelde Almanya ile aynı yolu izlemiş ve endüstri açısından yetenekli insanlar yaratmayı hedef edinmişti. Mesleki eğitim ülke ekonomisinin gelişiminde en önemli faktörlerden biriydi. Ancak burada bir parantez açıp Sovyet mesleki eğitim sürecinin Batı'daki eğitim süreçleri kadar uzun sürmediğini belirtmekte fayda var. Alman ve Sovyet sistemlerini karşılaştırdığımızda her iki sistemin de yüksek öğrenime devam etmeyenlere mesleki ve teknik eğitim verdiğini görebiliriz.

19. ve 20. yüzyıllarda Avrupa'daki eğitim politikaları amaç, müfredat ve yapı bakımından farklılık gösteriyordu. Ancak bu durum Avrupa ülkelerinin Avrupa dışındaki bölgeleri sömürgeleştirmesini engellemeyecekti. Aslında Avrupalı sömürgeci güçler kıta dışında işbirliği yapmaktan da imtina etmiyorlardı. Aynı zamanda Avrupalıların kurduğu sömürge imparatorluklarını yüksek düzeyde asimilasyon ve sanayileşmenin izleyeceği bir süreç öngörülüyordu. Bu amaçla sömürgeciler Avrupa'da uygulananlara benzer eğitim yöntemleri ve müfredatları sömürgelerinde de kullanıyorlardı. Bu çabaların en öne çıkan bileşeni ise yerli halkın Hristiyanlaştırılmasıydı. Avrupa ülkelerinin kendi kıtalarında liberalizm ve demokrasi savunuculuğu yaparken dünyanın geri kalanında sömürgecilik yoluyla zorbalık ve korku yaydıklarını belirtmek elzemdir.

Modern dünyada teknoloji ve sınai gelişmişlik güç demektir. Avrupa'da da sanayi ve teknoloji alanındaki rekabet temel çekişme konusu olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçları ve kıtanın dünyanın geri kalanı üzerindeki mutlak üstünlüğünün sona ermesi Avrupa devletlerini

işbirliği yapmaya ve gelecekte küresel ölçekteki hareketleri için daha güçlü bir temel oluşturmaya zorlayacaktı. Dolayısıyla geçmişte sömürge imparatorlukları bağlamında zaman zaman işbirliğine giderek dünyanın geri kalanını paylaşan Avrupa ülkeleri şimdi de Avrupa'yı yabancı etkilerden korumak için işbirliğine gitmekteydi.

18. ve 19. yüzyıllar Avrupa'nın Dünya'nın daha büyük bölgeleri üzerinde hâkimiyet kurduğu bir dönemdi. Avrupalı güçlerin bu dönemde sömürgeleştirmede ulaştığı başarıyı ve savaştan sonra güçlerinin ne ölçüde azaldığını daha iyi anlayabilmek için atılan belirli adımları izlemek faydalı olacaktır. Öncelikle Batılı eğitim sisteminin yayılması dünyanın Avrupa standartları doğrultusunda kültürel asimilasyonu ile birlikte Batı etkilerine ve fikirlerine açık siyasi yapılar tarafından dayatılmıştır. Eski bir kültürü ve tutumu reddetmekle yeni bir kültür ve tutumu kabul etmek arasında oluşan boşluk, Katolik Kilisesi tarafından da kullanılmıştır. Mevcut perspektiften bakıldığında, Fransız Devrimi'nden sonra Avrupa'da etkisini ve gücünü kaybetmeye başlamış olsa da, Katolik Kilisesinin sömürgeleştirmede bir "ortak" olduğu görülmektedir. Kilise, Batı'nın endüstrisinin gereksinimleri ve etkisi ile birlikte değişim için uygun zemini oluşturmuştu. Sömürge devletlerdeki merkezi hükümetler sömürgeci güçlerin kontrolü altındaydı ve bazı yazarların iddia ettiği gibi neredeyse tüm ülkelerde eğitimin kapsamının devlet tarafından genişletilmesi hükümetin vatandaşlarına karşı bir yükümlülüğü olarak görülüyordu.¹⁰¹ Bu uygulama da dönüşüm sürecinin geneli düşünüldüğünde Avrupalı sömürgeciler açısından avantaj teşkil ediyordu. Ayrıca İngiltere, Almanya, İtalya, İspanya, İsveç ve hatta Rusya gibi bazı Avrupa devletlerinin diplomatik teşkilatlarının dünyanın dört bir yanında birbirini desteklediği bir ortamda ve Avrupa'nın çıkarları hilafına bir kararın alınabilmesi beklenemezdi. Bu süreçte Batı standartlarına uygun eğitim sistemleri ve müfredatı, benzer görünüş ve zihniyette aydınlar yaratmış ve Avrupa'nın gücüne güç katmıştır.

¹⁰¹ a.g.e s. 918

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Batı dünyası eski konumunu geri kazanmaya ve geçmişte Batının kaydetmiş olduğu genişlemenin meyvelerini kullanmaya çalışıyordu. Ancak savaşın neden olduğu büyük yıkım nedeniyle bu çok da kolay olmayacaktı. Güç dengelerindeki eski pozisyonlarını kaybetmiş olan ve geleceğin tahmin edilemezliğini dikkate alan bazı Avrupa devletleri bir Birlik oluşturmaya yönelmiştir. Fransa, İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan tarafın bir parçası olsa da savaş sırasında maruz kaldığı işgalde topraklarının hemen tümünü yitirmiş olduğu için eski egemenliğini ve gücünü tekrar tesis etmek istiyordu. Bu tabloya bakan Fransız siyasi seçkinleri ve aydınları Avrupa'nın Birleşmesinin başlaticılarıydı. Savaşın sona ermesinden sadece 6 yıl sonra, 1951'de Paris Antlaşması ile Avrupa Çelik ve Kömür Topluluğu kurulmuş, bir yıl sonra 1952'de de yürürlüğe girmişti. Bu yapının siyasi birlik kurma ya da büyük bir devlet işlevi üstlenme gibi bir amacı yoktu ve ana fikir pazarların ve işgücünün etkin bir biçimde genişletilmesiydi. Topluluk ve sonrasında da Birlik 1980'lere kadar iç politikaya ve sosyal politikalara müdahil olmamıştır. Bu açıdan Avrupa'da uluslarüstü bir yapı olarak, Kilisenin Ortaçağ'daki uluslarüstü konumundan ayrışıyordu. Bir yandan da Topluluk/Birlik tek bir kültür ekseninde Birliğin yaratılmasına yönelik boşluğu doldurmaya çalışıyordu. Bu görev ülkeler arasındaki benzerlikleri bulmaya yönelik pek çok yaklaşımı gerektiriyordu. Fakat kültürel birlik neden önemliydi? Çünkü insanlar engelleri aşmak ve işbirliğine hazırlanmak zorundaydı. Bu amaçla, mümkünse birleşik bir eğitimin geliştirilmesi üzerinde durulması gereken en önemli sosyal meselelerden biriydi. Öte yandan Avrupa'da eğitim ulus devletlerin kontrolünde olduğu için bu çok zorlu ve hassas bir konuydu.

1980'lere kadar Birlik/Topluluklar Üye Devletlerin ulusal eğitim politikalarına müdahale etmemiştir. Topluluk şemsiyesi altındaki ilk eğitim programı (COMETT), 1987 yılında sanayi ve üniversiteler arasında bağlantı kurmak amacıyla yapılmıştır. 1992'den sonra Avrupa Birliği halini alan Topluluk eğitim alanındaki politikalarını daha güçlü bir biçimde sürdürmüş ve

Avrupa'da eğitimi desteklemek üzere iki farklı mekanizma oluşturmuştur. Öncelikle ulusal bazda eğitime müfredatta birlik sağlama yönünde doğrudan destek vermiş, bir yandan da üye devletler arasında uluslararası işbirliği için programların oluşturulmasını sağlamıştır.

Erasmus, Pluteus, Lifelong Learning, Comenius, Grundtvig, Leonardo, Jean Monet gibi pek çok program Birlik tarafından başlatılmış hayata geçirilmiştir. Avrupa geneline yönelik eğitim programları, Avrupa Birliği'nin popüler projeleri arasında yer alıp eğitimde uluslararası işbirliği stratejilerinin parçası olmuştur. Öte yandan ulusal hükümetler ve eğitim bakanlıkları için de doğrudan destek sağlayan programlar geliştirilmiştir. Eğitimin insanların hayatındaki yeri ve toplumsal konumları açısından önemi hiç bu kadar büyük olmamıştır. Bazı yazarlara göre eğitim gelecekteki kalkınma için çok önemlidir ve AB ekonomisi daha hizmete dayalı bir ekonomiye dönüşerek ve imalattan uzaklaştıkça düşük vasıflı işgücü için iş olanakları da azalacaktır.¹⁰²

Bu çalışmada ulusal farklılıkların ve gelecekteki politikaların daha iyi anlaşılabilmesi için istatistiksel bağlamda Birlik bölgelere ayrılmıştır. Avrupa'nın bu alt bölgeleri belirli parametrelere göre oluşturulmuştur. Bir bölgede yaşayan insan sayısı da coğrafi ve yapısal bölümlene şemasının belirleyici unsuru olmuştur. Daha az nüfuslu bölgeler orada yaşayanlar için daha az fırsat sunan daha az cazip alanlardır. Bu noktada belirli bir bölgede yer alan kentleşmiş alanlar büyük rol oynamaktadır. Ekonomik olarak gelişmiş birçok bölge toplam nüfus açısından daha geride olsa bile, daha yüksek gelişmişlik düzeyine sahip olabilir.

Avrupa'da göç ve kentleşme belirli bölgelerde daha yüksek bir toplumsal gelişme düzeyini beraberinde getiren olgulardır. Öte yandan bu süreçler geride nüfus yoğunluğu çok düşmüş geniş bölgeler de bıraktılar. Bu olumsuz etkileri sınırlamak için alınması gereken en önemli tedbirlerden biri, ilköğretimden lisansüstü programlara kadar erişilebilir eğitim kurumlarının

¹⁰² Marina Mastrostefano, Lewis Dijkstra, Hugo Poelman, **Globalisation Challenges for European Regions**, Brüksel, 2009, s. 12

geliştirilmesidir. Bu kurumlardaki programlar, belirli bir bölge veya alanın kapasitelerine göre uygulanmalıdır. Cox'a göre bu bir problem çözme yöntemidir ve problem çözmenin genel amacı da belirli sorun kaynaklarıyla etkin bir şekilde ilgilenecek toplumsal ilişkilerin ve güç ilişkilerinin yanı sıra bunların içinde örgütlendiği kurumların sorunsuz çalışmasını sağlamaktır.¹⁰³ İmkân sağlanırsa ve yetenekli insanlar eğitilirse bu amaca ulaşılabilir. Parametreleri iyi belirlemek ve belirli bir bölgenin sahip olduğu kapasiteden daha fazla genişleme arayışına girmemek de önemlidir.

EES/AEA - Avrupa Eğitim Alanı – EEP/AEP - Avrupa Eğitim Politikası

Dale ve Robertson tarafından sunulan Avrupa Eğitim Alanı ve Avrupa Eğitim Politikası anlayışı, entelektüel güçlerin daha iyi bir biçimde birleştirilmesi açısından iyi başlangıç noktaları sağlayacak birleşik politikaların ihtiyaçlarının tanımını vermektedir.

- * Bölgesel ve ulusal eğitim politikaları arasında bir denklik düzeyi;
- * Eğitim politikalarının işlev, kapsam ve konumlarının birbirine uyumlu hale getirilmesi;
- * Avrupa düzeyi ile ulusal düzeyler arasında hiyerarşik bir ilişki tesisi;
- * Metodolojik milliyetçi ve devletçi varsayımlar;¹⁰⁴

En başından beri, Avrupa Birliği küreselleşme sürecinin bir parçası olarak varlığını sürdürmüştür. Hızlı kalkınma programları da onun itici gücünü oluşturmuştur. Avrupa Birliği fikrinin Üye Devletler üzerindeki etkisi, sürekli ilerlemesi, hukukun üstünlüğü, ekonomik ve teknolojik gelişimi ve Batı kültürünün uluslararasılaşması, dünya çapında da kalkınmanın en önemli ilkeleri olagelmıştır. Aynı zamanda, bu ilkeler ve Avrupa Birliği sisteminin işlevselliği, Avrupa kıtasındaki diğer ülke ve bölgeleri, hatta kıtanın dışından bile Fas gibi

¹⁰³ Harvey Cox, **The secular city: secularization and urbanization in theological perspective**, New York, 1966, s. 88

¹⁰⁴ Roger Dale, Susan Robertson, **Globalization and Europeanization of Education**, Cambridge University, 2009, s. 24

lkeleri cezbeden gler olmuştur. Avrupa Birliği'nin genişlemesi ve ilkelerinin uluslararasılaşması, küreselleşme sürecinin bir parçası olmuştur. Bunun sebeplerinden biri Avrupa'daki birçok ekonomik dev niteliğindeki şirket ve grubun birçok çalışanı ve büyük finansal kaynakları olan dünya ekonomik devleri arasında yer almasıdır. Rosamond'a göre küreselleşme ve Avrupalılaşma arasındaki ilişki disiplinden disipline farklı bir tezahür göstermektedir. Ayrıca belki de kavramlarla en yakında ilgili disiplin olan uluslararası ilişkiler açısından bu ilişkinin karmaşıklığını anlamanın bir yolunun Castells paradoksundan geçmektedir.¹⁰⁵ Daha geniş anlamda Avrupa'nın entegrasyonu küreselleşme sürecinin en gelişmiş ifadesidir. Avrupalılaşmanın küreselleşme üzerindeki etkisi dünyanın her yerinde ekonomik olarak güçlü Avrupa kuruluşlarının nitelikli ve yetenekli işgücüne ihtiyaç duyması nedeniyle eğitim politikalarına güçlü bir şekilde bağlıdır. Batı standartlarına göre daha iyi eğitilmiş işçilere duyulan ihtiyaç, Avrupa'nın eğitim perspektifini küreselleşme sürecinde lider konuma getirmektedir. Dale ve Robertson'a göre her iki hareket de birbirine bağlıdır ve temel argüman Avrupa'nın AB üzerinden küreselleşmenin inşasına dâhil olduğu ve küreselleşmenin Avrupa için ekonomik, politik, kültürel vb. olasılıklar içerdiğidir.¹⁰⁶

Küreselleşmenin Avrupa Birliği'nin birçok boyutu üzerinde etkisi olduğu açıksa da, bunların en belirgin olanları bölgesel kalkınma ve AB bölgelerinin tek bir şemsiye altında birleşmesidir. Farklı bölgeler arasında bir bütünlük ve uyum ihtiyaı en başından beri Birlik için en büyük zorluk olmuştur. Bölgesel eğitim politikalarının ekonomik kalkınma ile güçlü bir ilişkisi vardır. Ekonomik kalkınmanın da gle, gn de uyumla ilişkisi açıktır. Dale ve Robertson'a göre bu meseleyi ele almanın ilk akla gelen yolu "kreselin" bölgesel üzerindeki "etkilerini" olacaktır. Sonraki adımda küreselleşme ile AB arasındaki dolaylı araç ilişkisinin

¹⁰⁵ Ben Rosamond, **Globalization, European integration and the discursive construction of economic imperatives**, University of Warwick, 2002, s. 348

¹⁰⁶ Roger Dale, Susan Robertson, **Globalization and Europeanisation of Education**, Cambridge University, 2009, p.25

niteliğini irdelemek ve oradan da AB'nin eğitim politikası için ne anlama gelebileceğini anlamak yoluna gidilecektir.¹⁰⁷

Dale ve Robertson bir yandan da Avrupalılaşma ve küreselleşme arasındaki ilişkileri açıklarken, ulus devletin gerilemesi, sınırların önemini kaybetmesi, birçok devlet faaliyetinin sivil topluma devredilmesi gerektiğinin kabul edilmesi, devletin ekonomik refahı getirecek yapıyı kuran olgu olması, üretken sosyal politikalar, ve güvenlik ve risk bağlamında bireyin sorumluluğunu kapsayan altı alandaki sorunlara ve değişim ihtiyacına da işaret eder.¹⁰⁸

Burada en önemli noktanın liberal model ve ulus devletin azalan rolü olduğu açıktır. Ayrıca, küreselleşme ve Avrupalılaşmanın aslında sınırların önemini yitirmesi ve ulus devletlerin zayıflamasıyla ilgili olduğunun farkında olmak da bu olguların ulus devletler açısından ne kadar yıkıcı olduğunu görebilmemize yardımcı olur.

Tarihte birçok kez cehalet bilginin gelişmesinin önündeki en büyük engel olmuştur. Modern dönemde okul sistemi insanların kendi potansiyellerini gerçekleştirmesinin ana araçlarından biri olarak tasavvur edilmiş ve insanların düşünceleri üzerinde psikolojik bir tekel yaratmıştır. Aslında modern dünyadaki toplum, kültür, tarih, gelecekteki gelişim ve günlük tutumlar tümüyle okulların ürünleridir. Okul sıralarında kazanılan tutum ve bilgiler insanların yaşamlarının, karakterlerinin ve zihniyetlerinin bir parçası halini alacakları uzun bir değişim ve gelişim sürecinden geçer.

Toplumsal hareketler ve eğitim süreçleri arasındaki bağlantı açıktır. Bunun en belirgin unsuru da eğitim ile ekonomi arasındaki bağlardır. Kitlesele eğitim fikri sanayinin ihtiyaçlarını karşılamak ve nüfusun siyasi mekanizmalarca kontrolünü sağlamak amacıyla, her şeyden önce iyi bir işçi ve iyi bir vatandaş yaratmak için geliştirilmiştir. Hatta güç ve bilgi arasında

¹⁰⁷ Roger Dale, Susan Robertson, **Regional Organizations on Education Policy**, University of Bristol, 2002, s. 401

¹⁰⁸ Roger Dale, Susan Robertson, **Globalization and Europeanisation of Education**, Cambridge University, 2009, ss. 30 - 31

tarihsel bir bağlantı bile bulmak mümkündür. Dale ve Robertson sosyal organizasyonla ilgili olarak bilginin iki türlü entegrasyonundan bahseder: ulus devlet anlatılarında veya ulusal destanlarda kendisini hissettiren bir meşrulaştırma faktörü; ve devletin ve genel anlamda sivil hayatın bürokratik örgütlenmelerinde görüldüğü gibi toplumsal yaşamın düzenleyici bir ögesi.¹⁰⁹

Eğitimin arkasındaki gücün ne olduğunu anlamak için bazı önemli unsurları görmek gerekir. 20. yüzyılda kitlesel eğitimin kolay kabul görmesini sağlayan temel psikolojik katkı "İş dünyasında bir yerim var, öyleyse varım" Kartezyen sloganından gelmişti. Nitekim bu yaklaşım dünyayı fetheden güç olacaktı. Eğitim düzeyi ve bu süreçte kazanılan beceriler ile sosyal statü ve kazanılan para arasındaki bağlantı güçlü bir karşılıklı ilişki yaratmıştır. 20. yüzyıldan önce becerileri geliştirme süreci örgün eğitime ve bazı toplumsal gruplar veya devlet tarafından belirlenen süreçlerle bu denli yakından bağlantılı değildi. Dolayısıyla örgün eğitim sürecinin becerilerin geliştirilmesinin yanında ideolojilerin oluşturulması ve uygulanması için de kullanıldığını söyleyebiliriz. 19. yüzyılda pek çok devlet, 20. yüzyılda ise neredeyse tüm devletler dini zeminlerden sosyolojik ve yurttaşların özdeşleşebileceği ideolojik meşruiyet zeminlerine geçiş yapmıştır.

20. yüzyıl teknolojik gelişme yüzyılı olarak değerlendirilebilir. Bu dönemde eğitim süreci, nüfusun muhtevası ve ekonomik kalkınma ile bağlantıların kaçınılmaz olduğu da ortaya çıkmıştır. Teknolojik gelişme ise eğitimin daha önce hiç olmadığı kadar tüm nüfusa ve bazı ülkelerde ömür boyu uygulandığı bir tabloyu ortaya çıkarmıştır. Teknolojinin bu denli belirleyici olduğu bir dönemde Batı medeniyeti dünyanın önde gelen medeniyeti konumunu korumuştur. Ancak Batılı dediğimizde Batı'daki çeşitliliğin de farkında olmalıyız. Örneğin mimaride, teknolojiye, popüler kültürde, aile bağlarında ve diğer birçok alanda kıtanın Batı, Orta, Doğu, Güney ve Güneydoğusunda farklı farklı tutumlar kendisini göstermiştir. Bu

¹⁰⁹ a.g.e s. 47

farklılıkların geleneksel, dini ve kültürel boyutları vardır. Bazı belirli boyutlar milliyetçi sistemlerin özellikleri olagelmışken Avrupa Birliği, eğitim programlarıyla Üye Devletlerin kimliklerini yok etmeden hepsini birleştirmeye ve tek bir kimlik oluşturmaya çalışmıştır. Siyasi açıdan bu imparatorlukların ulusları yok etmekten ziyade tüm özellikleriyle birlikte yuttuğu emperyalist bir yaklaşım olarak görülebilir. Avrupa'daki ulusların Avrupalılaşma sürecine ışık tutan Phillips bu uluslardan bazıları için eğitimin içeriğinin bir Avrupa kültürel kimliğinin oluşturulmasının aracı olduğunu belirtir. Phillips'e göre diğer uluslar açınsındansa müfredat ulusal ve hatta ulus-altı kimliklerin nihai savunmasıdır ve Avrupa Birliğinin de bu savunma hattına saygı göstermelidir.¹¹⁰ Değişen anlayışlar, üye devletlerin eğitim politikalarının uyumlaştırılmasını gerektirdi, 1992 ise bu açıdan bir kırılma noktası oldu ve Maastricht Antlaşması ile Üye Devletlerin kendi milli eğitimlerini şekillendirme hakları kabul edildi.

Avrupa Birliği fikri, karşılıklı anlayışa, gelişmeye ve farklı insanların bir arada yaşaması için koşullar yaratmaya dayanmaktadır. Öte yandan, sadece milliyetçi perspektiften görülen ya da tek bir devlet ideolojisinin gözlükleriyle okunan tarih karşılıklı anlayış koşulunu asla sağlayamayacaktır. Bu nedenle Avrupa Birliği'nin ideolojik ve ekonomik bütünleşmesinin önündeki en büyük zorluklardan biri bölünme yerine bağlantı üzerine inşa edilen birleşik eğitimin yaratılması olmuştur. Phillips Topluluk kurumlarının uzun süredir Avrupa'da eğitim üzerinde etkisini göstermeye hevesli olduklarını ifade eder. Bunun iki nedeni vardır: birincisi, tek pazarın insani bir yüze ihtiyacı olduğunun bilincinde olan Topluluğun eğitimi nüfusu etkilemenin bir araç olarak görebileceği; ikincisi de AB anlaşmasının temelinde yatan fikirlerinden birinin "Avrupa halkları arasında her zamankinden daha yakın bir birlik" oluşturmak oluşudur.¹¹¹

¹¹⁰ David Phillips, **Aspects of Education and the European Union**, Cambridge University press, 1995, s. 29

¹¹¹ a.g.e s. 13

Tek bir kültüre karşı olsa bile, Avrupa kıtasının küreselleşmesi veya Avrupalılaşması kısa sürede yapılamaz. Maastricht Antlaşması'ndan sonra, AB'nin esasen ulusal sınırların garantörü ve ulus devletlerin ana aktörler olarak kabul edildiği bir merkez olduğunun teyidi milliyetçi kaygıların çoğunun ortadan kalkmasını sağlamıştır. Bu noktadan hareketle Avrupa Birliği çeşitliliğin ve her türlü farklı kültürü kabulü yönünde hareket etmektedir. Gerçekte üye devletler ulusal sınırlar söz konusu olduğunda gergin bir duruş sergilemektedirler. Birçok Avrupa ülkesinde artan göç korkusuyla farklı kültürlerin kabulü, özellikle Avrupa dışından gelen göçmenler bağlamında hala sorgulanabilir bir olgudur. Avrupalılar, coğrafi veya sosyal yapının Dünya'yı daha fazla hareketlilikten alıkoyamayacağına uzun zamandır farkındaydılar. Turist, ziyaretçi, işçi veya mülteci olarak seyahat etmek birçok ülkede normal bir durumdur ve birçok ülke aslında toplumların açıklığını teşvik etmektedir. Ulusal ve etnik sınırlar uzun süredir önemini yitirmekte, endüstriyel ve ekonomik kalkınmaya uygun tek bir nüfus birimi oluşturmak isteyen Avrupa Birliği, milliyetçi söylemlerle çatışan Üye Devletlerin resmi sınırlarını ikinci plana atmaktadır. Bu durum Üye Devletler arasında daha güçlü bir bağlantıların kurulmasına ve işbirliğine yol açmıştır. Günümüzde Avrupa devletleri arasındaki ulusal sınırlar kaldırılmasını talep eden bazı siyasi çevreler olsa da, birçok nedenden dolayı bunun yapılması mümkün değildir. Teknolojinin gelişmesi, bilginin paylaşılması ihtiyacı, her devlette üretilmeyen mallara duyulan gereksinim birleşmeye duyulan ihtiyacı artırmıştır.

Tıpkı geçmişte Çin, İslam veya Hristiyan medeniyetlerini oluşturan devletlerin kendi aralarındaki iletişimin önünde pek bir engelin olmadığı dönemlerde olduğu gibi bugün Batı medeniyeti de devletler arasındaki iletişimin önündeki tüm engelleri ortadan kaldırmaktadır. Hatta bu süreç küreselleşme ile daha da ileri gitmekte ve bugün dünya 'da iletişimin önünde daha önce hiç olmadığı kadar az engel bulunuyor. Bu süreçteki en güçlü araç ise istisnasız her ülkede kurulan resmi okullarda ve eğitim merkezlerinde Batılı ellerle aktarılan veya öğrenilen Batı standartlarındaki ideolojidir. Ayrıca, bilgi her daim duvarları yıkan bir olgu olagelmıştır.

Bazı teknolojik ya da toplumsal idealler her zaman ulusal ya da uluslararası bağlamda kendine bir yol bulabilir. Tarih bize ideallerin bölge, devlet, din veya siyasi örgütlenme tanımadığını göstermiştir. Bazı araştırmacılar bilginin küreselleşmesinin tarihsel olarak zaman içinde kültürler arasındaki karşılıklı etkileşimle bağlantılı olabileceğini dile getirmektedirler.¹¹²

Toplum ve siyasetle bağlantılı alanlardaki eğitim müfredatı, Avrupalılaşıma ve küreselleşme süreçlerinde önemli bir rol oynar. Avrupa ülkeleri müfredatı kullanarak geçmişin birleştirilmesi ve benzer bir tarih anlatısı yoluyla geleceğe yönelik tek bir görüşü pekiştirmeyi başardılar. Böylelikle eğitim merkezleri, ilerleme ve birleşme merkezleri olarak güvenilirlik kazanmışlardır. Teknolojinin gelişmesi, örgün eğitim kurumlarına sıkı sıkıya bağlı olmayan yeni nesillerin eğitime yeni boyutlar katmaktadır. Yine de örgün eğitim kurumları çocukların zamanlarının çoğunu geçirdiği yerler olarak kalmıştır. Buna ek olarak, eğitim müfredatı toplumsal kalkınma ve devletlerin ihtiyaçları ile güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Örgün eğitim kurumlarında ele alınan birçok konu arasında tarih eğitim yatırımları için en büyük siyasi motivasyonu sağlayan alandır. Wulf'un belirttiği üzere tüm Avrupa ülkelerinde tarih öğretimi ulus inşası ile ilişkilendirilmiştir. Wulf ayrıca tarih öğretiminin ulusal kimliğin inşasına, ulusal bilincin oluşmasına ve ulusal bir devletin gelişmesine katkı sağladığını da belirtir.¹¹³ Aslında milliyetçiliğin temeli olan tarih, Avrupa'nın birleşmesinin önündeki en büyük engel olmuştur ve bu süreçte de en büyük zorluk olacaktır.

Avrupa'nın eğitim alanındaki amaçlarına oldukça benzeyen bir tablo tüm dünyada da kendisini göstermektedir. Bugün yaşadığımız dünya küreselleşme hareketlerinin birçok olumlu ve olumsuz boyutunu gözler önüne sermektedir. Bunun en büyük nedeni de daha önce de gördüğümüz üzere ekonomi/sanayi olmuştur. Asya-Pasifik bölgesinin yükselişinde

¹¹² OIC - Research Centre for Islamic History, Art and Culture, **Globalization and The Images of The Other - Challenges and new perspectives for history teaching in Europe**, Istanbul, 2009, s. 27

¹¹³ Christoph Wulf, **Globalisation and History Teaching, The Need to develop Historical Anthropology**, Berlin, 2009, s. 61

ataerkilliğe meydan okumak, çevre konusundaki evrensel vicdan, internet toplumu, siyasi yapıların demokratikleşmesi, terörizm, ekonomik hedeflerin siyasi yansımalarıyla bağlantılı olarak kitlelere yönelik propaganda gibi bazı başka etkenler de rol oynamıştır. Ancak Schissler dünyanın birlikte büyürken, aynı zamanda yeni şekillerde ve yeni fay hatları boyunca parçalandığı konusunda da uyarılarda bulunmaktadır. Bunun anlaşılması gerektiğini ve gençlerin (ve gençleri bu dünyaya yönlendirmesi gereken öğretmenlerin) en azından bu süreçler ve insanların hayatlarının kırılганlığı hakkında temel bir anlayışa sahip olmaları gerektiği açıktır.¹¹⁴

Güç, toplumları bazen daha büyük ölçüde bazense daha az da olsa her zaman etkileyen bir olgudur. Avrupalaşma, küreselleşme ile birlikte benzer etkilerle artan göç ve nüfus hareketleriyle karşı karşıya kalmıştır. Avusturya, Osmanlı, Alman, İtalyan, İngiliz veya Fransız hegemonyalarının ve imparatorluklarının çöküşünden sonra olduğu gibi, bugünün Avrupa'sındaki göçmenler de toplumları yeniden şekillendirmektedir. 20. yüzyılın ilk yarısında başka ülkelere göçün ardında yatan motivasyon can güvenliği iken, yüzyılın ikinci yarısında ekonomik koşullar ve yaşam koşulları harekete geçirici güç olmuştur. Bu koşullara bakıldığında ise eğitim müfredatının gelecekteki değişim ve vizyon açısından çok önemli bir rol oynayacağı tartışmasızdır.

2.4 Eğitim Müfredatı

Avrupa'da müfredata baktığımızda hemen hemen tüm konuların bağlantılı olduğunu ve Batı medeniyetinin gelişimine atıfla ele alındığını görebiliriz. Batı medeniyeti yabancı etkilere tolerans göstermemiş, Batılı olmayan kaynaklardan benimsenen unsurlar olsa da bunlar değiştirilip standartlaştırılmıştır. Ayrıca, Avrupa dışındaki çoğu ülkenin eğitim müfredatını

¹¹⁴ Hanna Schissler, **Navigating a globalized world**, Georg Eckert Institute - Braunschweig, 2009, s. 105

bakıldığında da benzer bir tablo veya Batı medeniyetine bağı bir müfredat buluruz. Bu, Batı'nın dünya üzerindeki etkisini gösteren yadsınamaz bir gerçektir.

Müfredatın eğitim sürecindeki gücünü anlayabilmek için, eğitimin toplumsal gücünün yeni nesiller yaratabilecek, tarihi silebilecek, diğer topluluklar için işgücü veya köleler yaratabilecek kadar güçlü olduğunun da ayırımında olmak gerekir. Bu güç tarihte birçok kez medeni ihtiyaçların yanında sömürgeleştirme, işgal ve yıkım için de kullanılmıştır.

Küreselleşen dünyada bazı toplumların yabancı toplumlara nüfuzu belirleyici bir unsurdur. Bu da medya, sivil toplum örgütleri ve en büyük ölçüde de eğitim yoluyla gerçekleşir. Bu şekilde belirli bir toplumun olanak ve kaynakları kendi ihtiyaçlarının yanında diğer toplumların ihtiyaçları için de kullanılabilir. Heckscher eğitimin içinde bulunduğu toplumun bir işlevi olduğunu belirtir. Süreç topluma uygun olmadığı ve topluluğun geleceğe yönelik projeksiyonlarının dışında bir tablo öngördüğü sürece bunun eğitim değil, din değiştirme ya da asimilasyon olacağını belirtir. Tıpkı bizim Kızılderililerin ya da Güney denizlerindeki insanların yaşadığı süreçler gibi.¹¹⁵

Eğitimin işlevi o kadar güçlüdür ki, bir toplumda çarpıcı biçimde değişimi o toplumun tarihinin akışını mutlaka değiştirecektir. Avrupa devletleri de bu gücün farkındaydı ve okullarda geliştirilen herhangi bir Avrupa dışı etki düşmanca görülüyordu. Heckscher bu korkuya örnekler vererek bunun içinde var olduğu topluluğun bir işlevi, hatta en önemli işlevi olduğunu, ve bir otomobil üreticisinin yeni bir modeli tasarlayıp üretime aldığı gibi kolaylıkla eğitim politikasında köklü değişiklikler yapılamayacağını ifade etmiştir.¹¹⁶ Bir başka deyişle dramatik değişikliklerin yalnızca dış etkilerle veya yabancıların etkisi ile gerçekleşebileceğine dikkat çekmiştir.

¹¹⁵ August Heckscher, **Education in the Nation's Service**, New York, 1960, s. 8

¹¹⁶ a.g.e ss. 8-9

Günümüzde yabancı deneyimlerin eğitime dâhil edilmesi ve kültürler arası alışveriş tüm dünyada normal bir uygulama olarak görülmektedir. Öte yandan temel teknikleri belirli bir kültüre göre uygulamak kolay olabilirse de belirli bir tutumu günlük rutine dâhil etmek daha zordur. Bu durum özellikle 20. yüzyılda Batılı ülkeler tarafından somut bir biçimde kullanılmıştır. Avrupa’da müfredat bir asimilasyon aracı olarak, eski kültürlerden gelen duygu ve tutumları ortadan kaldırmak ve Batı kültürünü ve tutumunu yaygınlaştırmak için kullanılmıştır. Öğrenciler ve hatta yetişkinler eğitim ortamında çok fazla zaman harcadıkları için bu da oldukça pratik bir yoldur. Dolayısıyla Batı standartlarını normal bir duruşa getirmek diğer herhangi bir yer veya kurumdan çok daha kolaydır.

20. yüzyılda Batı’nın eğitime yönelik tutumu ve eğitimin Batı medeniyetini yaymak için kullanılması, Avrupa dışındaki birçok siyasi özne tarafından düşmanca bir yaklaşım olarak görülmüştür. Birçok ülkede Batı’nın sistemine dayalı eğitime karşı tepki verilmişse de bunların çoğu başarısız olmuştur. Bazı yazarlar Rusya’nın Batılı eğitim planlarından duyduğu korkudan bahsederken, Rus Çarı Nikola’nın eğitim bakanlarından Batı etkisiyle şekillenen eğitiminin tehlikeli müdahalesiyle başa çıkmalarını istediğinde, bakanları toplumun alt kesimlerinin orta dereceli okullara ve üniversitelere erişimini katı bir şekilde reddeden planlar önermişlerdir.¹¹⁷ Ancak Rusya’da Batı standartlarına göre kitlesel eğitime yönelik bu yaklaşım nihai bir tutuma dönüşmeyecekti ve Çarlık Rusya’sının çöküşünden sonra Bolşeviklerin tamamen farklı bir politikayı uygulamaya koymasıyla son bulmuştu.

Avrupa’da kitlesel eğitimin başlamasına ve müfredatın değiştirilmesine kadar etkisi süren bir zorluk daha vardı: geleneksel olmayan aristokrasinin kitlesel eğitimin getirdiği ayrıcalıkları hissettiğinde yaşadığı sınıf farkı temelli şok. Ancak bu noktadan geriye dönüş yoktu. Devrimlerin fitili ateşlenmiş, toplumlar kitlelerin ihtiyacına göre değişmeye başlamış ve bazı toplumlarda aristokrasinin rolü yok olma düzeyine inmişti. Bu süreçteki değişimse İkinci

¹¹⁷ Bereday G.Z.F., William Brickman, Gerald Read H., **The changing Soviet school**, Boston, 1960, ss. 37-40

Dünya Savaşı'nın beraberinde getirdiği köklü dönüşümle tamamlanacaktı. Nitekim Coleman 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana yeni yetenek arayışı ve fırsat eşitliğine yönelik daha keskin taleplerin çeşitli sınıfların avantajlarını ortadan kaldırmak için artan bir baskıyı da beraberinde getirdiğini belirtir. Eğitimde fırsat eşitliğine yönelik bu hareketin eğitimin karakterini değiştirmeye yönelik hareketle eş zamanlı olduğunu da sözlerine ekler.¹¹⁸

Küreselleşme, Avrupalılaşıma ve düşük işlevsel sınırlarla şekillenen bir dünyada kalkınmayı etkileyen bazı geleneksel faktörlerden de söz etmek gerekir. 20. yüzyıl toplumsal, kültürel, teknolojik, politik, bilimsel vb. birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Ancak yine de az gelişmiş toplumlar gibi bu değişimleri yaşama geçirmeye çalışan birçok toplum bulunmaktadır. Bu toplumlar insani gelişme trendine ayak uydurmanın zorluklarını da hissetmektedirler. Vaizey'e göre az gelişmiş toplumların genç nesilleri hem babalarının daha geleneksel işlerini sürdüremeyecek hem de yeni teknik işlerle hayatlarını kazanamayacak şekilde hayata hazırlıksızdır ve giderek kalabalık bir şehir proletaryasının parçası haline gelmektedirler. Ve böyle gruplar da devrimci hareketlerin besleyici gücü haline gelmektedir.¹¹⁹ Bu son sözlerle, eğitim müfredatının her toplumda çok önemli bir rol oynayabileceğini ve her ülkenin onu kendi ihtiyaçlarına ve geleneklerine göre değiştirmesi gerektiğini bir kez daha vurgulamak gerekir. Ancak toplumlar artık 20. yüzyılın başlarındaki dünyanın ve o zamanki mesleklerin artık ortadan kalktığını ve işgücünün bir alandan diğerine geçişini gerektiren güç bir adaptasyon sürecinin yaşanması gerektiğini anlamalıdır.

2.5 Yüksek Sosyal Gelişim İçin Eğitimin Önemi

Değişim zorunlu ya da gönüllü olabilir. Bir yandan da gerçek anlamda değişim yaşandığında kayıp ve mücadele de beraberinde gelir. Bu fenomenleri doğal olarak kabul etmiyorsak, değişimin önemli yönlerini görmezden geliyoruz demektir. Kaybın, geçişin ve kazancın

¹¹⁸ James Coleman S., **Education and political development**, Princeton University - New Jersey, 1968, s. 59

¹¹⁹ John Vaizey, **Education in the Modern World**, New York, 1967, s. 36

farkına varmaksa tutuculuğumuzdan vazgeçmeyi ve değişimi daha kolay kabullenmeyi sağlar. Bu yaklaşım sürekli bir değişim ve gelişim süreci niteliğindeki eğitimde de uygulanmalıdır. Steigelbauer ve Fullan'a göre eğitimde değişim sürecinin üç aşaması vardır: taklit, seferberlik ve benimsemeden oluşan ilk adım; uygulama öngören ikinci adım; ve son olarak şirketleşme, rutinleşme veya kurumsallaşma.¹²⁰ Eğitimde planlama her zaman bir zorluktur. Bir sürecin başlayabilmesi için bir sebep ve iyi bir planlama olmalıdır. Bazen süreç başlamadan önce çözülmesi daha uzun zaman alan sorunlar olabilir: bölgesel veya yerel iletişim eksikliği; profesyonel ve deneyimli personel eksikliği; eğitim merkezi ile yaşam alanı arasındaki mesafenin bir sonucu olarak öğrenci bulunamaması; kültür; dil; siyaset vb.. Tüm bu faktörler eğitimde ilerleme ve uyumun önünde, başka zorlukları da doğuran birer duvar halini alabilir. Dahası, bir toplumun gelişimi için işlevsel kurumlar elzemdir. Böyle kurumlarsa onları oluşturan insanların gelişimini sağlamadan tesis edilemez. Nihayet, insanların gelişimi ve yetiştirilmesi de ancak eğitimle ve eğitim kurumlarıyla sağlanabilir. Bu açıdan bakarsak, sürekli eğitim kurumlarının ve sürekli eğitimin gelişmenin ön koşulu olduğu sonucuna varabiliriz. Ayrıca bu karşılıklı ilişkiler sürekli hareket halindedir ve birbirine bağlıdır. Karmaşık veya başarılı toplumların temelinde eğitim, müfredat ve erişilebilirlik yatar. Fullan ve Steigelbauer daha da ileri giderek eğitim sürecinde ağ oluşturmaya önem vererek, en güçlü stratejilerden bazılarının okullar, bölgeler ve üniversiteler, işletmeler ve bölgeler, okul koalisyonları vb. arasındaki kurumlar arası ortaklıkları içerdiğini belirtmiştir.¹²¹ Gelişimin bir boyutu sistemlerin stratejilerine ve insanların iradesine bağlıdır. Bunlar genellikle bağlantılı olsa da bazen kurumlar uzun vadeli hedefleri ışığında özgürce hareket edebilmelidir. Bu noktaya işaret eden Fullan insanların değişmekle ölüm arasında tercih yapmak zorunda bırakıldığında bile değişimi tercih etmemek için ellerinden geleni yapacaklarını iddia eder.¹²²

¹²⁰ Michael Fullan, Suzanne Steigelbauer, **The Meaning of Educational Changing**, New York, 1991, s. 47-48

¹²¹ a.g.e s. 349

¹²² Michael Fullan, **The New Meaning of Educational Change**, New York, 2007, s. 42

Hükümetler veya yönetimdeki seçkinler her zaman eğitim kurumlarıyla bağlantılı olmuştur. Özellikle seçkinler, toplumlar üzerinde daha iyi kontrol sağlamak için her zaman daha iyi eğitimi bir araç olarak kullanmışlardır. Dolayısıyla dünyanın her yerinde seçkinlerin eğitim aldığı okullar güçlü teknikleri ve derecelendirme sistemleri sayesinde ülkeleri yöneten ve kontrol eden sınıfların yeniden üretildiği kurumlardır. İyi organize edilmiş okullar her zaman kitlelerin erişemediği bilgilere, uygulanabilir tekniklere ve iyi organize edilmiş ağlara bağlı olmuştur. Bazı eğitim merkezleri arasında kayda değer benzerlikler görülebilmektedir. Shils modern devletin eğitim sistemini işlettiğini, iletişim ve ulaşımdan sorumlu olduğunu ve ekonomik büyümeyi teşvik etmeye çalıştığını belirtir. Ayrıca Shils'e göre rasyonel yönetim için daha iyi yetişmiş memurlara, avukatlara, yargıçlara, bilim ve teknoloji uzmanlarına ihtiyaç vardır. Rasyonel bir ekonomik sistem işletmeler ve yöneticiler, ekonomistler, muhasebeciler, kimyagerler, ziraatçılar, avukatlar ve ulaştırma ve pazarlama uzmanları olmadan varlığını sürdüremez. Siyasette ise politikacılar, parti yetkilileri, editörler ve muhabirler, akademisyenler ve sosyal araştırma görevlileri, telekomünikasyon mühendisleri ve yapımcıları kilit rol oynarlar.¹²³ Modern bir eğitim sistemi olmadan bu meslekleri layıkıyla yerine getirebilecek kadroların yetiştirilemeyeceği ve sürdürülemeyeceği açıktır.

Eğitimin ve eğitim kurumlarının bir toplum için ve genel olarak insanlığın gelişimi için önemi aşîkârdır. Uzun soluklu kurumlar tesis etmek, belirli bir karakter geliştirmek ve diğer kültürler veya kuruluşlarla işbirliği yapmak isteyen bir toplumun bilginin ve değişimin gücünü kullanması şarttır. Nitekim Coleman eğitim sistemlerine büyük önem vermiş ve modern entelektüel eylem üreten kurumsal sistemin unsurları olan üniversiteler, bilimsel araştırma kurumları, bilgiye dayalı kurumlar, edebi yayınlar, kütüphaneler ve kültür yapımlarının da

¹²³ Edward Shils, **Toward a modern intellectual community in the new states**, Princeton University, 1965, ss. 498 – 520

modern egemen devlet açısından modern silahlarla donatılmış bir ordu, bir havayolu, hatta bayrak kadar önemli olduğunu ifade eder.¹²⁴

Gelişmiş bir toplum tablosu çizerken her zaman iyi huylu insanlar, iyi yaşam koşulları ve yetenekli işgücüne de tablomuzda yer veririz. Bu unsurlarsa ancak eğitim merkezlerinde üretilebilir. Her kesimde gelişmiş bir toplumun nasıl oluşturulacağını analizi ise bizi iyi organize edilmiş ve erişilebilir eğitim kurumlarına götürecektir. Hoselitz gibi bazı yazarlar ekonomik kalkınma için eğitimin önemine vurgu yaparak insana yapılan yatırımın getirisinin yüksek olduğu ülkelerin oldukça gelişmiş ve oldukça hızlı büyüyen bir ekonomiye sahip olduğuna işaret ederler. Öte yandan böyle ülkelere geçimlik tarımla uğraşanların oranı göz ardı edilebilir bir düzeye gerilemiştir ve kaynaklar, mallar ve hizmetler esasen aracılıkla uğraşan bir sektörce ya da başka bir kompleks dağıtım mekanizması ile ekonomi içerisinde ihtiyacı olanlara tahsis edilir.¹²⁵

Bilimin yüzyılları olarak anılabilecek 18. ve 19. yüzyıllara kıyasla 20. ve 21. yüzyıllar teknoloji ve organizasyonun öne çıktığı dönemlerdir. Organizasyonun kalkınma için ne kadar önemli olduğu daha önce de ifade edilmişti. Nitekim Whitehead de bir bilim çağının bir organizasyon çağına dönüşmesinin tesadüf olmadığını ısrarla ifade eder.¹²⁶ Tüm bu gelişmeler bir yandan da eğitim süreciyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Literatürde de aynı fikri paylaşan çok sayıda çalışma mevcuttur. Bu noktada özellikle uluslararası arenada eğitimin şekillenmesinde söz sahibi olan ülkelerin diğer ülkelere göre daha başarılı ve gelişmiş olacağını söylemek abartılı olmaz.

2.6 Karşılaştırmalı Eğitim

¹²⁴ James Coleman, **Education and political development**, Princeton University - New Jersey, 1968, s. 499

¹²⁵ Bert Hoselitz, **Investment in education and its political impact**, Princeton University, 1965, s. 541

¹²⁶ Alfred North Whitehead, **The aims of education**, New York, 1949, p.106

Örgütlü bir toplum için şart olan eşit kalkınma, yapısal gelişimi iyi olmayan ve eğitime eşit erişilebilirliği olmayan bir toplumda sağlanamaz. Eğitim, tarih boyunca toplumların temel dayanaklarından olmasına rağmen, nüfusun ihtiyaçlarına ve kurumların ihtiyaçlarına göre birçok değişim ve dönüşümden geçmektedir. Devlet düzeyinde, sistemde veya müfredatta yapılan her türlü değişikliğin en iyi biçimde uygulanabilmesi için bir uyum süreci gereklidir. Hatta bazı yazarlara göre eğitimin etkinliği ve gelişimi devletin profiline de bağlıdır ve dolayısıyla bir kamu yararı olarak eğitimin adil dağılımı da bu durumdan etkilenir.¹²⁷

18. yüzyıldan beri bir devletin gelişimi eğitime güçlü bir şekilde bağlıdır ve bu tartışılmaz bir gerçektir. Dolayısıyla birçok kültür ve hatta medeniyet, bilimsel ve teknolojik gelişmenin baskısı altında kalmıştır. Yanıtsa genellikle köklü değişikimde bulunmuştur. Bilimle bağlantılı olsun olmasın, bilgiyi aktarma gücü bugün her zamankinden daha büyük oranda gerçek güç halini almıştır. Bu bağlamda benzer veya farklı sistemlere ilişkin verilerin karşılaştırılmasına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç, işbirliği ve kalkınma ile aynı yönde bir gereksinimdir. Fikirlerin daha hızlı geliştirilmesi ve genişletilmesi için işbirliğine ihtiyaç vardır ve süreçlerin değer kazanması ve uluslararası sınıflandırmada yer bulması için gelişime yönelik kıyaslamalara ihtiyaç vardır.

Başarılı eğitim sistemleri ve müfredatlar çoğunlukla bir devletin ekonomik kalkınmasını sağlar. Ancak büyük ve yapılanması homojen olmayan devletler olanaklarının kullanımında önemli farklılıklarla karşılaşabilir. Birçok devlet, devlet eliyle verilen eğitimin özel eğitim üzerindeki olumlu etkisine örnektir. Ancak devlet eliyle verilen eğitim geleneklere, kültüre, olanaklara veya diğer birçok dış faktöre göre iyi organize edilmemişse uzun vadede zorluklar yaşanabilir. Bazı yazarlara göre hükümetler veya okulların müfredatın uygulanışı veya eğitim türü açısından etkisiz eğitim uygulamalarına veya temelde iyi politikaların yanlış kullanımına

¹²⁷ Hofman R.H., Hofman W.H.A., Gray J.M., Daly P., **Institutional Context of Education Systems in Europe**, Boston/Londra, 2004. s. 1

(herkes için yeterli kalite garantisi olmadan eğitim sisteminin adem-i merkeziyetçi bir yapıya dönüştürülmesine) odaklanabilir. Bu noktada zengin ülkeler bile eğitim kalitesi ve etkinliği açısından gerilerde kalabilir.¹²⁸

Avrupa düzeyinde, uluslararası eğitim politikaları ve Avrupa Birliği'ne Üye Devletler arasındaki uzun vadeli işbirliği stratejilerinin, devletler arasında eğitim alanında işbirliğinin gelişmesine katkıda bulunabileceği ve karşılıklı işbirliği ile farklılıkların aşılaraq istenen etkiye ulaşılabilceği kanıtlanmıştır. Bilginin sınır tanımadığı bilinen bir gerçektir ve defalarca kanıtlanmıştır. Ancak dışarıya kapalı eğitimin daha yüksek duvarlar inşa edebileceği de bilinmektedir. Bir bölgenin veya alanın iki veya daha fazla siyasi yapı arasında bölünebileceğinin farkındalığıyla eğitimde karşılaştırmalara başvurmak önemlidir. Bu da karşılaştırmalı eğitim geliştirme analizlerini mümkün kılacaktır. Farklı ülkeler arasında ayrıntılı analizler yapmak avantajları ve dezavantajları da gösterecek ve marjinalleştirilmiş ve ayrıcalıklı grupların birbirinden nasıl ayrıştığını ortaya koyacaktır.

Eğitimde karşılaştırmının belli bir zaman diliminde yapılması da önemlidir. Toplanan veriler gelişen akışları ve süreçleri gösterebilir. 20. yüzyıl çoğunlukla merkezi düzeyde eğitime yapılan büyük yatırımlarla başlamıştı. Ancak, her devlet veya bölgesel merkez yeterli kaynağa veya insan kapasitesine sahip değildir. Bu nedenle 20. yüzyılda eğitim yaklaşımları değişmiş, uzak ve daha az kentleşmiş bölgelerde de eğitim merkezleri açılmıştır. Bu uygulama zaman içinde daha da ileri götürülmüştür. Zira çoğu kırsal alan çoğunlukla sanayileşme ve kentleşme süreci nedeniyle ekonomik kapasitelerini ve nüfusunu kaybetmekteydi. Dolayısıyla daha küçük bölgelere yönelik olarak üçüncül eğitim merkezleri açılmıştır. Bu uygulamaların Avrupa'da en iyi bilinen örneği İtalya'dır. Ancak neredeyse tüm ülkelerin 'kırsal' eğitimi eşitsiz kentleşme sürecini yavaşlatmak için bir fırsat olarak gördüğünü söylemek yanlış olmaz. Eğitim, var olduğu merkezlerin itibarını artırırken, verilmediği yerlerin itibarının

¹²⁸ a.g.e s. 3

düşmesine neden olan bir olgudur. İtalya yaşam standartlarını yükselterek ve okullar gibi sosyal kurumlar inşa ederek kırsal alanların çehresini değiştirme yoluna başvurana kadar bir köyde yaşamak toplumun daha alt bir bölümüne aidiyet nişanesi olarak görülüyordu.

Eşitlik, hakkaniyet, temsil ve adil kalkınmanın belirli bir toplumun taşıyıcısı olabileceği bir ortamı ancak eğitim yaratabilir. Avrupa Birliği ulus devletlerin vatandaşları üzerindeki görüşlerini etkilemeye çalışmaktadır. Bu noktada geleneksel olarak kurumsallaşmış toplumların deneyimleri çok değerlidir ve bu da Açık Koordinasyon Yöntemi ile gerçekleşir. Bu yöntem, karşılaştırma ve standartlarla yakından bağlantılıdır. Ayrıca Birlik vatandaşların manipülasyon veya kötüye kullanım için bir araç olarak görülmeceği bir ortamı da yaratmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede okulların gerçek bir istikrar üreticisi, kalkınmanın taşıyıcıları ve liyakat yayıcısı olarak görülmesi bazı temel standartlara bağlıdır. Daha önce müfredatın toplumun sahibi olduğu olanakların başlıca üreticisi olduğu vurgulanmıştı. Ancak dış faktörler ve yönetim de önemli unsurlardır. Tüm Avrupa ülkelerinin eğitim politikaları bağlamında karşı karşıya kaldıkları bazı ortak sorunlar vardır. Literatürde bunlar listeleme, merkez-yerel ilişkileri ve adem-i merkezîyetçilik, okulların özerkliği, topluluk ve okul seçimi sorunları olarak belirtilir.¹²⁹ Buna ek olarak, geçmişten bugüne eğitim belirli nüfus gruplarının siyaset, tarih ya da sanayi gibi konularda belirli bilgileri alacağı veya milliyetçilik, dini amaçlar veya finansal perspektiflerle endoktrine edileceği bir alan olagelmıştır. Bu gerçekler her zaman çok aşikar olmadığı için halen birçok zorluk mevcuttur.

Yakın geçmişten pek çok örnek de eğitim kendini geliştirmeye bırakılırsa o sürecin sonunun gelmeyeceğini göstermiştir. Diğer bilimler gibi eğitim de gerçeklere ve gözlemlere dayanır ve işlevsel bir organizmaya benzetilebilir. Bu doğrultuda Hans, eğitimin bilinçsizce rutine bağlı

¹²⁹ Jeri Nowakowski, Mary Anne Bunda, Russel Working, Gerald Bernacki, Phillip Harrington, **A Handbook of Educational Varieties**, Western Michigan University - ABD, 1985, s. 67

sistemler ve yeniliklere karşı önyargılı dar görüşlerle, yöneticilerin hevesleri ve keyfi kararı doğrultusunda yönetilmesi yerine pozitif bir bilim olarak uygulanması gerektiğini belirtir.¹³⁰

Eğitim insan hayatındaki en uzun süreli süreçlerden biridir ve gerek karşılaştırılabilir gerekse kıyaslamaya olanak vermeyen çeşitli farklı faktörlerin etkisi altında kalabilir. Eğitim süreci her zaman okul müfredatına ve başta ekonomi olmak üzere dış faktörlere bağlı olmuştur. Bu, dünyadaki birçok toplumun okulları daha iyi yaşam fırsatları yaratma yolunda geçici araçlar olarak gördüğü bir dönemde eğitimin karmaşıklığını ve önemini bir kez daha vurgulayan bir durumdur. Bu doğrultuda okullar insanlık tarihinde en çok vakit geçirilen kurumlar olmuştur. Bu noktadan hareketle eğitimin karakterini belirleme bağlamında sosyal, kültürel veya politik birçok faktör ulusal eğitim sistemlerini etkilemektedir. Dünyadaki her ülke de benzer zorluklarla uğraşmaktadır.

Avrupa devletlerinin konumunu takip etmek bize karşılaştırmalı analizler için iyi bir zemin sağlayabilecektir. Avrupa kıtası, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürekli bölünmelere ve çatışmalara sahne olmuştur. Birçok yazar da Avrupa'nın herhangi bir milliyetçi ideoloji standardına göre birleştirilemeyeceği konusunda hemfikirdir. Öte yandan ulus devletlerin tarihini takip edersek, bu yapıların başlangıcını yaygın eğitimin başlangıcıyla bağlantılandırmak mümkündür. Bir ulus devleti oluşturan unsurları inceleyen birçok yazar, kontrollü müfredatla okulda bir ulus devletin yaratıldığına dikkat çekmiştir. İlginçtir ki, ulus devlet düzeyinde birleşik ve kontrollü bir müfredat, AB'nin de izlediği yaklaşımdır.

Karşılaştırmalı eğitim analizleri yerleşimler, bölgeler ve ülkeler düzeyinde veya uluslar arasındaki farklılıklarla bağlantılı sorunlara odaklanır. Irk farklılıkları, dil farklılıkları ve ekonomik koşullar eğitim sürecini derinden etkileyen faktörlerdir. Ayrıca eğitim süreci, bireylerin hırslarıyla da güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Eğitim, sosyal statü ve gelecekteki

¹³⁰ Nicholas Hans, **Comparative education -a study of educational factors and traditions**, Londra, 1949, s. 1

kazançlar arasındaki bağlantı, eğitimin gelişmesinde yaygınlaşmasında ve sürecin ana hatlarını belirlemede en etkili faktör olmuştur. Nitekim Hans, uygar ülkelerde merkezi ve yerel yönetimlerin eğitim sistemlerini ulusal ve yerel ekonomik koşullar ve ihtiyaçlarla yakın ilişki içinde planlamaları gerektiğinin altını çizmektedir.¹³¹

Eğitimin sistematik gelişimi her zaman devletin ekonomik gücüne bağlı olmuştur ve bugün bile maddi açıdan zengin üniversiteler diğerlerinden daha çekicidir. Özellikle üniversitelerin toplumun ve gücünün aynası olduğu dikkate alındığında bu psikolojik etki özellikle önem arz eder. Bir ülke eğitim gibi uzun süreçleri destekleyecek sürdürülebilir bir ekonomiye sahipse, eğitilmiş insan gücü yetiştirmede ve bilgiyi gelecek nesillere aktarmada da başarılı olacaktır. Bu ilişki, yirminci yüzyılda etkili sosyal ilişki alanları arasında en çok araştırılanlardan biridir. Bu ilişkiden bahseden Vaizy varlıklı ulusların eğitime büyük miktarda para harcayabileceklerini, ve bir yandan da servetlerinin kısmen yüksek eğitilmiş bir işgücüne sahip olmalarına bağlı olduğunu belirtir.¹³² Bu da bir döngüye işaret eder.

Eğitim alanındaki araştırmalar bir organizma gibidir. Müfredatın bel kemiğinin önceki nesillerden edinilen bilgilerin aktarılması olduğunu söyleyebiliriz. Ancak eğitimin temel amacı geleceği bugüne getirmektir. Eğitim alanındaki karşılaştırmalarla değişimi, gelişimi, ilerlemeyi veya gerilemeyi, etkileri, yaratma veya yok etme süreçlerini vs. de karşılaştırırız. Günümüzde birçok ülke belirli sınıflar ve toplumsal gruplar tarafından yönetilmektedir. Buna ek olarak, sadece birkaç yüzyılda eğitim, hemen hemen her toplumun yapısını değiştirmiş ve dünyayı her zamankinden daha fazla kendi içinde bağlantıları olan bir yer haline getirmiştir. Yine de ulus devletlerin en yaygın siyasi yapılanma olduğunu da belirtmek gerekir.

Çok sayıda araştırmada okulların ekonomik sınıf üretim merkezleri ve yönetici sınıf yaratma merkezleri olarak ikiye ayrıldığını göstermiştir. Bunun yanı sıra eğitim sayesinde her ülkede

¹³¹ a.g.e s. 63-64

¹³² John Vaizy, **Education in the Modern World**, New York, 1967, s. 26

oldukça nitelikli insanlar bulabilmek mümkün hale gelmiştir. Bu nitelikli gruplar da eğitime uluslararası bir görünüm kazandıran ülkeler, bölgeler ve hatta kıtalar arasında daha iyi bir işbirliği ortamı yaratmaktadır. Eğitim gelişimini etkileyen ekonomik koşulların yanı sıra erişilebilirlik ve iklim de önemli faktörlerdir. Erişilebilirlik özellikle eğitim sürecinin yaygınlaştığı 20. yüzyılda, kırsal alanlarda eğitim kurumlarının gelişimi bağlamında önemli bir husus olmuştur. Bu durum, kentsel alanlarda daha iyi yaşam standardı fırsatlarını, ve böylelikle de göç rakamlarını artırmıştır. Bilginin aktarımı, potansiyel, hareketlilik ve entelektüel gelişim açısından önemli bir faktör olarak göç, kentsel olmayan alanları da yaşam için cazip olmayan yerler haline getirmiştir. Gerek ortaöğretim gerekse yüksek öğretim programları için belirli sayıda öğrenciye ihtiyaç duyulduğundan bu tür programlar genellikle nüfusun yoğun olduğu bölgelerde açılmaktadır. Bu da daha az nüfuslu alanların giderek daha az cazip kalmasına ve daha da fazla nüfus kaybetmesine neden olan bir kısır döngüye neden olmaktadır. Dolayısıyla kentler modern toplumlarda yaşayanlar için birer çekim odağı, kırsal alanlarsa bunun tam tersi haline gelmiştir. Eğitim tek başına işlev göremeyen, ancak diğer alanları etkileyen ve onlardan etkilenen bir alandır. Bu etkiler karmaşıktır ve daha derin analiz gerektirir. Bu nedenle, karşılaştırmalı eğitim analizleri, her zaman bir ilişkiyi kanıtlamak isteyen araştırmacılar açısından önemli bir rol oynayagelmıştır.

2.8. Sonuç

Eğitim tarihini incelediğimizde eğitimin gelişimi dünya tarihinin en önemli parçası olarak kendisini gösterir. Geçmişin en önemli şahsiyetleri bilgi toplama ve geliştirme sürecinden geçerek büyümüşlerdir. Yunan ve Roma dönemlerinden modern zamanlara kadar eğitim ve bilginin aktarılması süreci, organize yaşam için önemli olan devletler, örgütler ve yapılar yaratmıştır. En büyük imparatorluklar ve siyasi örgütler bile, fikirleri ve ideolojileri geliştirmek ve paylaşmak için eğitimi en güçlü araç olarak kullanmıştır. Antik Yunan Roma uygarlığını etkilemişken, eğitim kurumlarının eksikliği Karanlık Çağ ve Ortaçağ'ı tanımlayan

başlıca unsurdur. Gerek gelişmiş eğitim kurumları, gerekse eğitim kurumlarının bir bütün olarak eksikliği de bunların önemini açıkça ortaya koyabilen durumlar doğurur. Modern dönemde ise eğitimde ileri giden ve bu alanda önemli yatırımlar yapan ülkeler dünyayı şekillendirmekte, ekonomik ve kültürel olarak fayda sağlamaktadır. Dünya ölçeğinde en son oluşturulan uluslararası siyasi örgüt olan Avrupa Birliği, konumunu güçlendirmek ve eğitim sürecinde yarattığı insan sermayesinden yararlanmak için eğitimi kullanmaktadır. Özetlemek gerekirse, Birliğin ulusal ve uluslararası programları, ilerleme ve yenilikler için önemli olan geniş bir paylaşılabılır bilgi alanı yaratmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN SOSYAL UYUMU

3.1 Giriş

Üçüncü bölümde sosyal uyum kavramı ele alınarak insani ve sosyal kalkınma, sosyal tabakalara ayrılma, bölgesel uyum ve kalkınma gibi bu alandaki diğer kavramlarla benzerlikleri ve farklılıklarına değinilmiştir. Avrupa Komisyonu'nun ilk planda sosyal uyum ile ilgilenen AB kurumlarından bahsedilmekte. Ayrıca üye ülkelerdeki koşullar ve durumlar anlatılmakta. AB programların ve onların sosyal uyum üzerindeki etkisinden bahsedilmekte. Aynı zamanda sosyal uyum ve eğitim arasındaki bağlantıyı da açıklar.

Toplumlarda değişim durdurulamaz bir süreçtir. Kurumlar bile bazen insanların yeni ihtiyaçlarına ve devletin yeni amaçlarına göre değişmekte ve uyum sağlamaktadır. Avrupa Birliği de sürdürülebilir projelere öncülük edecek, hayata geçirecek ve daha iyi bir uyum yaratacak kurum ve kuruluşlar oluşturmaya çalışmaktadır. Ancak bir yandan da ulus devlet kurumlarının işlevini sürdürmesi ve diğer ulus-üstü kurumlarla tamamlanmasına dayalı bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu ulus-üstü kurumların amacı, işlevsel bir siyasal mekanizma ve Avrupa toplumu yaratmak olarak özetlenebilir. Ancak bu Avrupa toplumu homojen değil, aynı demokratik değerleri paylaşan birçok ulus ve dinden oluşan heterojen bir yapıdır.

Öte yandan, Avrupa Birliği kalkınmada büyük zorluklarla da karşı karşıyadır. Birlik birçok gelişmiş bölgeden ve birçok az gelişmiş bölgeden oluşmaktadır ve az gelişmiş bölgeler için bölgesel kalkınma programları oluşturmuştur. Bu programlar bölgelerin kalkınmasına öncülük edecek ve çok büyük bir sorun teşkil eden göçü durduracak itici gücü sağlamalıdır. Tarih boyunca eğitim bütünleşmeyi sağlayan bir araç olarak görülmüştür. Bu nedenle Avrupa Birliği eğitime yapılan yatırımlara büyük önem vermektedir. Tüm bu önlemler bize Avrupa

Birliği'nin Avrupa'da gelecek nesiller için öncü bir güç olacak uzun vadeli bir işleyiş kurmakta ciddi meydan okumalarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

3.2 Avrupa Birliği'nde Sosyal Değişim

Aristokrasi veya yöneticiler gibi devleti kontrol edenler mi yoksa sanayi veya teknoloji alanında çalışanlar gibi üretim faaliyetlerinde yer alanlar mı daha büyük değişim gücüne sahiptir? Birinci grup örgütlü devlet yapılarının oluşturulmasının başlangıcından beri devletlerin yönetiminde olan grupken ikincisi endüstriyel ve teknolojik devrimleri etkilemiştir. Toplumsal değişimin lideri olarak hangi grubu seçersek seçelim, insanların beceri ve yeteneklerinin devlet aygıtında ve özel sektörde kazanılan deneyime bağlı olduğunun ve bu sektörlerin her ikisinin de belirli bir eğitim süreciyle sıkı ilişkiler içinde olduğunun bilincinde olmalıyız. Bu tabloyu yapısal düzeyde örneklendirebiliriz. Ancak değişimin çekirdek aile veya bireyin kendisi gibi toplumun en küçük yapıtaşlarında bile her gün tezahür ettiğini de biliyoruz. Bazen küçük değişiklikler bile insanları büyük hissettirebilir ve doğru malzemelerle olumlu değişim her zaman mümkündür. Bazen sadece doğru kelimeleri kullanmak bile kalpleri ve zihinleri etkileyebilir. Ancak bazen sadece kelimelerden daha fazlası gerekir. Çoğu zaman insanların desteğe ve çevre değişikliğine ya da sadece başkalarıyla bir araya gelmeye ihtiyacı vardır. Ancak değişim için insanları anlamamanın olmazsa olmaz olduğú aşıkardır.

Toplumlar kendilerini oluşturan insanlar ve aralarındaki duygusal bağlantılar hakkında ne kadar çok bilgiye sahip olursa o kadar iyidir. İnsanlar daha fazla geri dönüşüm yaparsa, hayır kurumlarına bağışta bulunursa, daha sağlıklı beslenirse, suçu azaltmaya çalışırsa, çocukların sigarayı bırakmasına yardımcı olursa, toplumun içindeki bağlar da daha güçlenecek ve daha sağlıklı ilişkiler sağlanacaktır. Bu şekilde, daha büyük bir anlayış ve işbirliği doğrultusunda değişim mümkündür. Sosyal değişim, bir toplumun sosyal düzeninde belirli bir devrim anlamına gelir. Doğa, sosyal davranışlar, sosyal ilişkiler ve sosyal kurumlar gibi çeşitli

alanlarda değişim bu çerçevede öne çıkabilir. Bu araştırma bağlamında sosyal kurumlara bağlı olarak meydana gelen değişiklikleri ve bunların toplumun gelişimi üzerindeki etkilerini tanımlamak ve açıklamak önemlidir.

Genel kabul gören başlıca üç sosyal değişim teorisinden bahsedebiliriz: Evrimsel, İşlevselci ve Çatışma teorisi. Evrimsel değişim teorisi, toplumun belirli bir yöne doğru hareket ettiği anlayışından hareketle basit yapıların zamanla daha karmaşık organizasyonlara ve biçimlere evrildiklerini ifade eder. İşlevselci teori, toplumun bir denge durumuna yöneldiğini ve bir toplumun bazı bölümleri değişme eğiliminde olsa da, diğer bölümlerinin uyum eğiliminde olduğunu iddia eder. Çatışma teorisi ise toplumu üretim araçlarına sahip olanların sahip olmayanlarla çatıştığı bir çatışma alanı olarak tanımlar. Karl Marx'ın toplumların gelişimiyle ilgili tanımından hareketle, 'Şimdiye kadar var olan tüm toplumların tarihi, sınıf mücadelelerinin tarihidir'¹³³ diyerek her toplumun sürekli hareket ve değişim içinde olduğunu belirtir.

Sosyal değişim, tüm toplumu veya alt grupları etkileyecek biçimde organizasyon kalıplarında meydana gelen değişiklikleri ifade edebilir. Panopio ve Raymundo bunun, grupların, toplulukların veya kurumsal yapıların ve işlevlerin yükseliş veya düşüşünde veya aile, iş, ortam, kilise, hükümetler, okul ve sosyal yapının diğer alt unsurlarında üyelerin statü ve rollerindeki değişiklikte ortaya çıkabileceğine dikkat çekmektedir.¹³⁴ Sosyal değişime materyalist ya da idealist bakış açısından bakmak mümkündür. Ancak sosyal değişimin nedenleri fiziksel çevre, demografi, kültür, ideoloji, ekonomi, siyasi faktörler gibi çeşitli kaynaklara dayanabilir.

Eğitim kurumları ve eğitim politikaları buluşlar yoluyla sosyal gelişim ve değişimdeki lider konumlarını kanıtlamıştır. Eğitim sürecinde oluşturulan bilgi, bir topluma farklı yaklaşımlar

¹³³ Karl Marx, Fredrik Engels, **Manifesto of the Communist Party**, Londra, 1948, s. 15

¹³⁴ Raymundo A., Panopio I., **Sociology**, Manila, 2004, s. 364

kazandırabilir ve bir toplumu daha yüksek bir gelişim düzeyine getirebilir. Bu da otomatik olarak değişime yol açar. Eğitimin gerek kendisi, gerekse eğitim süreci her toplumda önemli bir role sahiptir ve Palispis'in de belirttiği üzere eğitimin işlevleri (sosyalleşme, kültürel aktarım, yetişkinlerin işe alımı ve görevlendirilmesi, bilgi üretimi, siyasi ve sosyal bütünleşme, yetenekli öğrencilerin tespiti, becerilerin aktarımı, yenilikler)¹³⁵ ışığında eğitimin dünyayı değiştiren güç olduğu görülebilir.

Toplumdaki değişimler, toplumun bireyleri tarafından inşa edildiği ve ihtiyaçlarını ifade ettiği için eğitim sisteminde de kendini gösterir. Kısacası toplum, belirli bir toplumun parçası olarak bir insanın nasıl olması gerektiği konusundaki idealini teşvik etmek ve geliştirmek için bir eğitim sistemi yaratır. Ancak bu süreç eğitim sisteminin Durkheim'ın "kültürel belirlenim ve sosyalleşmenin etkisi" anlamında kullandığı bir terim olan bir engel veya "kısıtlama" haline de gelebilir.¹³⁶

Sosyal olgular bağlamında, suç ve diğer şiddet eylemleri insanların belirli konulardaki davranışlarını veya görüşlerini şekillendirmede etkilidir. Bu nedenle davranış ve sosyal sorumluluk bağlamında bir zıtlık teşkil etmeleri hasebiyle eğitim kurumları her toplumda önemlidir. Bu nitelikleriyle eğitim süreci boyunca bir topluma sürekli insani gelişmenin değerlerini ve ahlaki normların önemini göstermelidirler. OECD raporları eğitimin daha iyi sağlık, daha güçlü sivil ve sosyal katılım ve daha az suç gibi çeşitli sosyal sonuçlarla güçlü bir şekilde ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca OECD politika perspektifinden eğitimin, sağlığı iyileştirme ve suçu azaltma konusunda nispeten uygun maliyetli bir araç olarak gösterildiğini de belirtmektedir.¹³⁷

¹³⁵ Epitacio Palispis, **Sociology and Anthropology**, Manila, 1977, ss. 328 – 329

¹³⁶ Steve Lukes, **Emile Durkheim: His Life and Work**, New York, 1972, s. 12

¹³⁷ OECD, **Improving Health and Social Cohesion Through Education**, Paris - Centre for Educational Research and Innovations, 2010, s. 11

Seçkinler veya yetenekli olanlara yönelik eğitimden kitlesel eğitime geçiş toplumsal perspektifte çok kolay bir değişim olmasa da aynı zamanda her toplum için kendi vatandaşlarının kapasitelerinin daha fazlasını geliştirme ve kullanma fırsatı yaratmıştır. Bu değişim de tarihin akışını etkilemiş ve kültürlerin askeri veya dini etki altında kalmayacağı bir atmosfer doğurmuştur. Yaygın eğitim kurumlarının toplumda meydana getirdiği değişim kurumsal ilişkileri olduğu kadar aile içindeki ilişkileri de etkilemektedir. Ancak çeşitli toplumlarda aileler eğitim müfredatının veya okul ortamının uygunluğunu sorgulayabilmektedir. Çocuklar uyumadıkları saatlerin yaklaşık yarısını okullarda geçirmektedir. Bazı ev ve topluluk ortamlarındaki koşullarsa, politika yapıcılar, öğretmenler ve okul yöneticilerinin çabalarını kolaylıkla baltalayabilir. Örneğin, çocuklar okuldan eve dönerken fastfood restoranlarına kolay erişime sahip olduklarında ve evde fiziksel hareket gerektirmeyen aktivitelere daldıklarında sağlıklı yaşam tarzlarını ve alışkanlıklarını teşvik etmeye yönelik okul temelli eylemler etkili olmayabilir. OECD'ye göre okul dışında riskli sağlık davranışlarında bulunan çocukların (örneğin reşit değilken içki içme, sigara kullanma) akranları üzerinde de zararlı etkileri olması muhtemeldir.¹³⁸

Avrupa Birliği'nin çabaları en başından beri, insanların potansiyellerinin karışımı ile birlikte, tipik özellikleri ile tüm nüfus gruplarının kabul gördüğü bir atmosfer oluşturma yönündedir. Eğitim kurumlarının bu yönde atılan adımlarda da büyük payı vardır. Zira Avrupa'nın yeni nesillerinin her şeyden önce yeni bir Avrupa toplumunun barışçıl gelişimini benimsemesi sağlanmalıdır. Adenauer, Schuman veya Monnet gibi Avrupa Birliği'nin kurucuları, Avrupa'nın değişiminin ancak yeni nesillerin eğitimi ile gerçekleşebileceğini öngörmüşlerdir. Bu değişim camialar ve bölgeler gibi ülkelerin içindeki daha küçük siyasi birimlerle başlamıştır. Marks da toplumsal değişimin zorluklarının ve bölgesel ya da toplumsal düzeyde değişim ihtiyacının olduğunu kabul etmekte ve toplu eylemin sorunları hızla ortaya çıkabilme

¹³⁸ a.g.e s. 12

yeteneğine karşın toplulukların ancak yavaş yavaş değiştiğini belirtmektedir. Bu noktada devlet yönetiminin kolektif sorunlara etkili bir yanıt olarak değerlendirilemeyeceği de açıktır.¹³⁹

Marks'a göre Avrupa Birliği'nin temel özelliği uyum sağlayarak büyümesi, yani mali, fiziksel veya beşeri kaynaklarının bir kısmı karşılığında topluluğa bir ölçüde kendi kendini yönetme alanı tanınmasıdır.¹⁴⁰ Bunun Avrupa düzeyinde uygulanabilmesi ve bir bütün olarak düzgün işlemesi için halkın toplumun ihtiyaçlarına göre eğitilmesi ve birçok farklı halk, kültür ve dini inanca mensup kesimlerden oluşan bir topluluğa belirli bir ortak bilgi ve aidiyet duygusu verilmesi gerekir. Bu sürecin başarısı için ülkeden ülkeye değişse de otoritenin dikey düzlemde üç ila beş hükümet katmanı üzerinden uygulanması ve Avrupa düzeyinde yatay olarak iki yürütme organı, iki sekretarya, üç yasama organı ve bir mahkeme bulunması gerekmektedir.¹⁴¹

Avrupa Birliği'nin İkinci Dünya Savaşında yerle bir olan Avrupa'nın yıkıntıları üzerine kurulduğunu hepimiz biliyoruz. O dönemde insanlar çatışmasız bir bölge ve gelecek nesiller için daha müreffeh bir gelecek yaratmak istiyorlardı. Bu duygu, ulus üstü veya bölgesel otoritelerin daha saygın hale geldiği ve merkezi hükümetlerin yetkilerini paylaşmak zorunda kaldığı bir ortam yarattı. Trnski, farklı yönetim düzeylerinin ve eşdeğer kurumsal reformların esasen tek bir politikaya yol açtığını vurgular: uluslar üstü, ulusal ve ulus-altı karar alma düzeylerinde çeşitli yetkili kurumları kapsayan çok düzeyli bir yönetim sistemi. Ayrıca ona göre Birliğin çok düzeyli yönetimi başlangıçta AB yapısal politikasının ayırt edici özelliği olan “birkaç bölgesel kademedede (uluslar üstü, ulusal, bölgesel ve yerel) hükümetler arasında sürekli müzakere sistemi” olarak tanımlanabilir.¹⁴²

¹³⁹ Gary Marks, **Europe and Its Empires: From Rome to the European Union**, Amsterdam, 2012, s. 4

¹⁴⁰ a.g.e s. 5

¹⁴¹ a.g.e s. 6

¹⁴² Marko Trnski, **Multi-level governance in the EU**, Oxford University press, 2004, s. 24

Avrupa Birliği'ndeki işlevsellik ve değişiklikler bağlamında eğitim süreci üye devletler arasında uyum yaratmada önemli bir unsurdur. Açık Koordinasyon Yöntemi (Üye Devletler tüm alanlarda deneyimlerini diğer Üye Devletlerle paylaşır) de ortak bir anlayış geliştirmede önemli olmuştur. Bu yaklaşım Avrupa Birliği aracılığıyla temsil edilen Avrupa'nın dünyanın en müreffeh bölgesi olmasını sağlamıştır.

3.3 Kurumların Kavramsallaştırılması ve Organizasyonu

Bir toplumda devlet en karmaşık kurumdur. Diğer kurumları organize etmek ve ekonomik sistemleri, eğitim kurumlarını, polis ve silahlı kuvvetleri vb. düzenlemek ve koordine etmek işlevini üstlenir. Bu bilimsel çalışma bağlamında sosyal kurumları ve ihtiyaçlarını tanımlamak önemlidir. Tüm sosyal kurumların çeşitli sosyal işlevleri vardır ve hepsi sosyal bilimler açısından önemli bir konulardır. Devlet, aile, dil, üniversite, hastane, şirket ve hukuk sistemleri gibi her alanda sosyal kurumlarla karşılaşırız. Bu noktada diğer birçok sosyologla hemfikir olan Turner sosyal kurumların belirli türdeki sosyal yapılarda yerleşmiş konum, rol, kural ve değerlerden oluşan bir yapıyı temsil ettiğini ve yaşamı sürdürmeye destek olan kaynakları oluşturmanın, yeni bireyler yetiştirmenin ve belirli bir ortamda sürdürülebilir sosyal yapıları idame ettirmenin önündeki temel sorunlara ilişkin insani faaliyetlerin nispeten kararlı yapılarını düzenlediğini belirtmektedir.¹⁴³

Bir kurumdaki küçük bir değişiklik bile tüm sistemde daha büyük ölçekli değişikliklere neden olabilmektedir. Örneğin tüm okulların Çarşamba gününü tatil yapmaya karar verdiğini düşünelim. Büyük olasılıkla diğer pek çok kurum da işleyişini bu değişime göre uyarlamak zorunda kalacaktır. Çocuklara bakmak için daha çok ebeveyn evde kalıp işe gidemeyecektir. Bu durum karşısında toplumun bireylerin ihtiyaçlarını görmesi ve çözüm üretecek şekilde hareket etmesi gerekmektedir.

¹⁴³ Jonathan Turner, **The institutional order: economy, kinship, religion, polity, law, and education in evolutionary and comparative perspective**, New York, 1997, s. 6

Eğitim kurumları en önemli sosyal kurumlar arasındadır, zira liyakat eğitimde adaletin bir işlevi olarak görülmektedir. Liyakat sadece okullar için değil, tüm toplum için bir ihtiyaçtır ve okulda gelişen kapasite ve disiplin her toplum için yol gösterici olmalıdır. Okullar aslında iki kesimin birbirine bağlı olduğu gelecek nesillerin ve toplumsal düzenin yaratılmasını sağlayan kurumlardır. Tüm toplumların asli sütunlarıdır ve toplumun ve vatandaşlarının ihtiyaçlarına göre işlev görmezlerse ideolojik ve varoluşsal boşluk ciddi zorluklar yaratacaktır. Okulda çocuklar kurumsal roller ve hiyerarşi hakkında bilgi edinirler. Sadece sınavlardan etkilenmekle kalmazlar, aynı zamanda dünyaya ilişkin algılarını ve karakterlerini kısmen okulda oluştururlar.

Kurumlar sadece bir nesil için veya sadece belirli bireyler için inşa edilmiş şeyler değildirler. Anthony Giddens kurumlara çok önemli bir rol biçmiş ve tanım gereği onların sosyal hayatın en kalıcı özellikleri olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁴ Bazı eski siyasi örgütler bağlamında bile kurumlarına ve ne kadar süredir var olduklarına bakarak onları işlevsel ve işlevsiz olarak sınıflandırabiliriz. Çünkü bilgi ve deneyimin nesilden nesile aktarılması elzemdir ve bu noktada kurumlar merkezi rol oynarlar.

3.4 Avrupa Birliği ve Uluslarüstü Kurumları

İşleyişin senkronizasyonu nasıl sağlanır? Avrupa Birliği en başından beri üye devletler arasındaki anlayış ve ortak çıkarlar üzerinden işleyen somut bir bütündür. Bu anlayış üye devletlerin ulusal egemenliği ile uyumludur ve bu şekilde tanınmaz ve kabul edilmezse sorunlar ortaya çıkabilir. Birliğin üyeleri ulus devletlerdir ve bağımsızlıkları sorgulanamaz. Egemenlik ve bağımsızlık ilkeleri değişmez ve üye devletler arasındaki güvenin omurgasıdır.

¹⁴⁴ Anthony Giddens, **The Constitution of Society**, University of California, 1984, s. 24

Best'e göre Birlik bağlamında egemen devletlerin daha yüksek bir örgütlenme düzeyinde kabul edilen normlara uymayı kabul etmesi ulus-üstü alanın tanımıdır.¹⁴⁵ Bu ise, bazen bazı üye devletler tarafından açıkça kabul edilmeyen Birlik politikalarına bölgesel katılımın kapılarını açar. Ancak, üye devletler Birlikteki başlıca siyasi aktörler olduklarından, bu yaklaşım onlar açısından endişe doğuracak sonuçlar getirmez. Avrupa Birliği, uluslar üstü ve hükümetler arası karakterini yaratan bir dizi kurum tarafından yönetilmektedir:

- Avrupa Konseyi, AB üye devletlerinin devlet veya hükümet başkanları arasında diyalog için gayri resmi bir forum olarak oluşturulmuştur. Maastricht Antlaşması ayardı, Avrupa Konseyi, AB için ivme ve genel siyasi yönergeleri sağlamak için resmi bir statü ve rol kazandı. Avrupa Konseyi, Lizbon Antlaşması'nın getirdiği değişiklikleri takiben yedi AB kurumlardan biri oldu.¹⁴⁶ Avrupa Konseyi AB politikalarının itici gücüdür. Aynı zamanda kalkınma ve işbirliği için stratejik bir rehber görevi görür. Üye devletlerin Devlet veya Hükümet Başkanlarından ve Avrupa Komisyonu Başkanı'ndan oluşur. Bu grup yılda birkaç kez AB zirvelerinde bir araya gelir. Avrupa Konseyi'nin üye devletler tarafından atanan bir Başkanı vardır.

- Başlangıçta, Avrupa Toplulukların her birinin kendi kurumu vardı: 1951 yılında itibaren Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu (AKÇT) kuran Antlaşma tarafından oluşturulan Yüksek Otorite, 1957'den itibaren Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET) kuran Antlaşma tarafından oluşturulan Komisyon, ve 1957'den itibaren Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kuran Antlaşma tarafından oluşturulan Komisyon. Ancak bu üç kurum, 1967'de yürürlüğe giren Avrupa Toplulukları Tek Konseyi ve Tek Komisyonunu kuran Antlaşma altında birleşti.¹⁴⁷ Avrupa Komisyonu Birliğin yürütme organıdır. Komisyon AB kararlarını ve ortak politikaları

¹⁴⁵ Edward Best, **Supranational Institutions and Regional Integration**, Maastricht EIPA, 2006, s. 3

¹⁴⁶ History (25.07.2022) Avrupa Konseyi Resmi İnternet Sitesi, URL = <

<https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/>

¹⁴⁷ CVCE. European NAvigator, (25.07.2022) Avrupa Komisyonu Resmi internet Sitesi, URL = <

https://www.cvce.eu/obj/european_commission-en-281a3c0c-839a-48fd-b69c-bc2588c780ec.html

uygular ve yönetir. Ayrıca anlaşmaların ve kuralların düzgün bir şekilde yerine getirilmesini sağlar ve çoğu politika alanında tek yasama inisiyatifini elinde bulundurur. Her ülkeden birer tane olmak üzere, 28 Komisyon Üyesinden oluşur. Her Komisyon Üyesinin ayrı bir portföyü vardır (örneğin, tarım, ticaret, AB'nin genişlemesi). Bir Komisyon Üyesi Komisyonun Başkanı olarak görev yapar.

- Konsey ilk olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nda (AKÇT) Yüksek Otoriteyi dengelemek üzere kurulan "Özel Bakanlar Konseyi" olarak ortaya çıktı. 1993 yılında Konsey, Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği'nin kurulmasının ardından 'Avrupa Birliği Konseyi' adını benimsemiştir. Lizbon Antlaşması, sütun sistemini kaldırdı ve Parlamente'ye daha fazla yetki verdi. Ayrıca Konsey'in Yüksek Temsilcisini Komisyonun dış politika başkanıyla birleştirdi. ¹⁴⁸ Bakanlar Konseyi (veya Avrupa Birliği Konseyi) üye ülkeleri temsil eder. Üyeleri ulusal hükümetlerin bakanlarıdır. Komisyon tarafından teklif edilen ve (çoğu durumda) Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilen önerilere dayalı olarak yasaları yürürlüğe koyar. Bakanlar Konseyi Birliğin dış politikası gibi konularda tek karar alma yetkisine sahiptir. Konsey Başkanlığı altı ayda bir üyeler arasında dönüşümlü olarak üstlenilir.

- Avrupa Parlamentosu, kökenini, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran 1951 Antlaşması ile oluşturulan Ortak Meclis'ten alır. 1979'dan beri doğrudan genel oy ile seçilen Avrupa Parlamentosu, Avrupa entegrasyonu ilerledikçe yetkilerinin arttığını gördü. ¹⁴⁹ 13 Aralık 2007'de imzalanan ve 1 Aralık 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, bu gelişmelere son rötuşları yaptı. Lizbon Antlaşması 'parlamentolar Antlaşması'dır. ¹⁵⁰ Avrupa Parlamentosu AB vatandaşlarını temsil eder. Avrupa Parlamentosu üyeleri kendi devlet ülkelerinde doğrudan seçimle seçilirler. Parlamento çoğu AB mevzuatının yürürlüğe girmesi

¹⁴⁸ The History of the European Council (25.07.2022) Bakanlar Konseyi Resmi İnternet Sitesi URL = < https://www.cvce.eu/en/obj/the_history_of_the_european_council_in_photos_1961_1993-en-1210d0a4-6331-4f2e-b38a-6b58c0af27d4.html

¹⁴⁹ European Parliament (25.07.2022) Avrupa Birliğin Resmi İnternet Sitesi URL = < https://www.cvce.eu/obj/european_parliament-en-ad6a0d57-08ef-427d-a715-f6e3bfaf775a.html

¹⁵⁰ Lammert Norbert, **Europa-Rede**, Humboldt Universität zu Berlin, Berlin, 2009

sürecinde Bakanlar Konseyi ile sorumluluğu paylaşır. Konsey ile birlikte AB bütçesinin tahsisine de karar verir. Parlamenterler milliyetlerine göre değil, siyasi görüşlerine göre gruplar oluştururlar. Avrupa Birliği'nin bir devletin demokratik işleyişi için gereken tüm kurumlara sahip olduğunu görüyoruz. Tabii ki işleyişi üye devletler tarafından verilen desteğe dayanmakta ve onların çıkarları doğrultusunda şekillenmektedir.

3.5 Sosyal Uyum

3.5.1 Sosyal Uyumun Haritalandırılması

Sosyal uyum için insan faktörünün veya finansal faktörler ne denli önemli olduğu sık sık değinilen bir konudur. Bununla birlikte kurumsal yaygınlık ve erişilebilirlik sadece uyumun yaratılması sürecinde değil, aynı zamanda nihai resimde de önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim kurumları belirli bir siyasi öznenin tüm topraklarına yayılırsa, bazı alanlarda daha hızlı, bazılarında daha yavaş da olsa uyum yaratılmak istenir.

Bölgesel uyum kavramı hakkında birçok tartışma yapılmışsa da, uyum düzeyinin ölçümü yapılamazsa bu tartışmalarda da pek bir yere varmak mümkün olamaz. Medeiros'a göre belirli bir bölgedeki bölgesel uyum eğilimlerinin ölçülmesi söz konusu olduğunda, iki hususun dikkate alınması gerekir. İlk olarak, uyum kavramı görecelidir, çünkü analiz edilen bölge içindeki (bölgesel, ulusal veya kıtasal düzeydeki) farklılıkların azaltılmasına yönelik bir yol önermektedir. İkincisi, bu farklılıklar uyumun ekonomik ve sosyal boyutlarının yanında çevresel sürdürülebilirlik ve bölgesel yönetim/işbirliği ile ilgili bileşenleri de kapsamalıdır.¹⁵¹

Bir toplumda sosyal uyuma sahip olmak, söz konusu toplumun otomatik olarak yüksek bir ekonomik gelişme düzeyine sahip olması gerektiği anlamına gelmez; ancak üyelerinin sosyal ve kurumsal kapasitelerde eşit paya ve bunlara aynı düzeyde erişebilme olanağına sahip

¹⁵¹ Eduardo Medeiros, **Territorial Cohesion: a conceptual analysis**, Lizbon Portekiz, 2015, s. 27

olması gerekmektedir. Her toplum birçok farklı insan ve gruptan oluştuğundan, kurumların güç, kaynaklar ve değerler arasındaki resmi veya gayri resmi farklılıkların üstesinden gelmek için derinlemesine analiz ihtiyacı kaçınılmazdır. Vatandaşlar diğerlerinin onların özelliklerini tanıdığı hissine sahip olmak isterler. Dolayısıyla yüksek düzeyde oybirliği ve homojenlik ulus devletleri daha az uyumlu hale getirebilir.

Piyasa güçlerine artan güven, yüksek seviyede ekonomik, politik ve sosyal harcamalara endişeyle bakan bir piyasa ortamı doğurduğu için sosyal uyum ikinci plana atılır. Bu şekilde sosyal eşitsizlikleri tespit etmek ve kurumsal bir biçimde hareket etmek için sosyal uyumun haritasını çıkarmak zorundayız. Jensen'e göre sosyal uyum kavramı, iyi işleyen bir toplumu karakterize eden belirli toplumsal düzey koşulları ve süreçleri olduğunu ve bu koşulların yerine getirilemediği bir durumun söz konusu olabileceğini varsayar. Söz konusu ekonomik, politik ve sosyal koşullar karşılanmadığında veya bu süreçler işlemediğinde, vatandaşlar, gruplar ve devletler “işlerin kontrolden çıktığını” ve “yapılanların işe yaramadığını” hissetmeye başlarlar.¹⁵²

Bir toplumda uyum yaratmak için parametrelere ve kabul edilebilir standartlara ihtiyaç vardır. Kendi standartlarını oluşturan bir toplum yabancı etkilerden daha kolaylıkla uzak durabilir. Zira dünyanın dört bir yanındaki birçok eğitim kurumu standart kurallara göre işlemektedir. Bir toplumda uyumun artması için çalışan eğitim kurumları (devletin eğitim kurumları) ile uyumu dış çıkarılara göre etkilemek isteyen eğitim kurumları (yabancı ve misyoner okulları gibi) bir arada faaliyet gösterebilmektedir. Maxwell sosyal uyum kavramının, paylaşılan değerler ve yorum toplulukları inşa etmeyi, servet ve gelir eşitsizliklerini azaltmayı kapsadığını belirtir, ki bu topluluklar genel olarak insanların ortak bir girişimde bulundukları,

¹⁵² Jane Jensen, **Mapping Social Cohesion**, Ottawa, 1998, s. 3

ortak zorluklarla karşı karşıya oldukları ve aynı topluluğun üyeleri oldukları duygusuna sahip olmalarını sağlamaktadır.¹⁵³

Bir toplumda sosyal uyumu etkilemenin en güçlü aracı, tek bir topluma aidiyet duygusunu etkilemektir. Her toplum farklı özelliklere sahip farklı gruplardan oluştuğu için belirli bir grubun üyelerine topluluk içinde eşit olarak tanımak sosyal uyumu her zaman olumlu yönde etkilemektedir. Jensen sosyal uyumun bireylerde aynı topluluğa ait olma duygusunu ve bu topluluğun üyeleri olarak kabul edildikleri hissini yerleştirmeye yardımcı olan bir dizi sosyal sürece tekabül ettiği görüşünü dile getirmiştir.¹⁵⁴ İnsanlar arasındaki ve insanlarla siyasi güçler arasındaki ilişkilerin önemi, uyum ve iyi işleyen bir toplum için elzemdir.

3.5.2 Sosyal Uyum Söylemleri

Sosyal uyum terminolojisi kapsamındaki çok sayıda tanım bize bu kavramın tarih boyunca sıklıkla ön plana çıktığını, ancak çoğu zaman farklı bir zeminde, farklı bir perspektiften ele alındığını göstermektedir. Kavramın anlaşılması toplumların sosyal gelişimi, konumları, koşulları, ekonomik ve askeri güçleri gibi uyumun ön koşulu olarak kabul edilen birçok faktöre bağlıydı. Tarihte pek çok kez toplumların “yöneticileri” toplumsal uyumu geliştirmek amacıyla yarardan çok zarar getirecek adımlar attılar. Sosyal uyumu makro ve toplumsal düzeyde bir kavram olarak inşa etmek için Bernard, sosyal ve ilişkisel özellikleri ve kurumsal özellikleri birleştirmeyi önerdi.¹⁵⁵ Model, karmaşık diyalektik ilişkilerde etkileşime giren üç ilkeyi (özgürlük, eşitlik ve dayanışma) içerir ve uyumlu bir toplum ancak üç ilke iyi bir dengeye ulaştığında var olabilir.¹⁵⁶ Örneğin, özgürlüğü olmayan bir toplum, zorlama ve köleleştirme tehlikesiyle karşı karşıyadır; ancak, ağırlıklı olarak özgürlüğü, özellikle ekonomik özgürlüğü vurgulayan bir toplum, kutuplaşmaya ve sosyal altüst olmaya yol

¹⁵³ Judith Maxwell, **Social Dimensions of Economic Growth**, Ottawa, 1996, s. 13

¹⁵⁴ Jane Jensen, **Mapping Social Cohesion**, Ottawa, 1998, s. 4

¹⁵⁵ Bernard Paul, **Social cohesion: A critique**, Canada, 1999, s. 10

¹⁵⁶ Saint-Arnaud Sébastien, and Paul Bernard, "Convergence or resilience? A hierarchical cluster analysis of the welfare regimes in advanced countries." *Current sociology* 51.5 (2003), s. 499-527.

açabilir. Dayanışmayı değil de özgürlüğü ve eşitliği vurgulayan ülkelerde, devlet tarafından yürütülen temel sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetlerini sağlamak için hükümet politikaları ve düzenlemeleri olabilir, ancak girişimci özgürlüğün teşvik ettiği ekonomik eşitsizlikler, zenginlerin diğerlerinden daha iyi hükümler elde etmesini sağlayabilir.¹⁵⁷

Ayrıca sosyal uyum her zaman tüm toplumun lehine olmayabilmekte ve belirli bazı (milliyetçi, ırkçı, baskıcı vs.) amaçların gerçekleştirilmesi için kullanılabilmekteydi. Sosyal uyuma üç söylem üzerinden bakılabileceğini söyleyebiliriz: Liberal, Cumhuriyetçi ve Sosyal Demokrat.

Liberal söylem

Tüm liberal düşünceler, bireyin doğasından ve özgürlüklerinden, devletle ve sivil toplumla olan ilişkilerinden kaynaklanır. Liberal sosyal uyum söylemi esasen sivil toplumla, ve özellikle de yerel yönetim düzeyinde bağlantılıdır. Bazı yazarlar, bireyin konumu ve toplumla olan ilişkilerinden bahsederken 'liberal düşüncede bireyin toplumdan önce geldiği ve belirli doğal özgürlüklere veya haklara sahip olduğu kabul edilir; devletin rolü de bunları korumaktır' görüşünü dile getirir.¹⁵⁸ Bu yaklaşım aynı zamanda devletin konumunun da altını oyar ve 'bireysel özgürlük, sürekli olarak tiranlığa doğal bir eğilimi olan devletin tehdidi altındadır. Bu nedenle devletin rolünün bireysel özgürlükleri koruma nedeniyle asgaride tutulması gerekir' görüşünü savunur.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Ying-Chih Chuang, Kun-Yang Chuang and Tzu-Hsuan Yang, **Social cohesion matters in health**, International Journal for Equity in Health, (2013), s. 2-12

¹⁵⁸ Andy Green, Jan Gemen Janmaat, Christine Han, **Regimes of Social Cohesion**, Londra, 2009, s. 24

¹⁵⁹ a.g.e s. 24

Liberal söylemde, sosyal uyumun ekonomik eşitliğe, devlete ve onun kamu kurumlarına bağlı olduğu görülmemektedir.¹⁶⁰ Örnek olarak, birey devletin önüne geldiğinde özgürlük eşitlikten daha değerlidir.

Cumhuriyetçi söylem

Cumhuriyetçi düşüncenin babası Rousseau egemenin belirli bir biçimde kurulmuş ve hukukun egemenliğine tabi bir devlet olacağı görüşünden hareketle söz konusu egemenin kabul ettiği/onayladığı kurallara uygun bir merkezi yönetime olan ihtiyaca dikkat çekmiştir.¹⁶¹ Burada hukukun üstünlüğü her şeyden önce gelse de her toplumun aynı şekilde yönetilemeyeceği sonucuna varır: özgürlük her iklimin meyvesi değildir ve bu nedenle her halkın kapasitesi dâhilinde değildir.¹⁶²

Cumhuriyetçi söylem sivil toplumdan çok devlete vurgu yapmaktadır. Devlet, sosyal yardım, sosyal koruma ve araçların yeniden dağıtımı için kurumları aracılığıyla uyumu teşvik eder. Aynı zamanda devlet, bir milli kimlik duygusu yaratarak halk eğitimi yoluyla değerler çemberini yayar. Green'e göre cumhuriyetçi düşüncede birey liberal söylemde olduğu gibi toplum ve devletten önce gelmez. Aksine onlar tarafından oluşturulur. Green bir yandan da özgürlük ve devlet iktidarının temelde karşıt olgular olmadıklarını, daha ziyade gerçek özgürlüğün devletin yasalaştırdığı ve koruduğu kolektif çıkar içinde bireysel çıkarın cisimleşmesi olarak görüldüğünü ekler.¹⁶³

Sosyal demokrat söylem

Sosyal Demokrat söylem, eşitliğin farklı bir bakış açısıyla kabul edilmesi dışında, en azından en önemli unsurları açısından Cumhuriyetçi söylemi takip eder. Sosyal Demokrasi devlete

¹⁶⁰ a.g.e s. 67

¹⁶¹ Maurice Cranston (trans.), **Jean Jacques Rousseau The Social Contract**, Londra, 1968, s. 145

¹⁶² a.g.e s. 124

¹⁶³ Andy Green, Jan Germen Janmaat, Christine Han, **Regimes of Social Cohesion**, Londra, 2009, ss. 28 – 29

vurgu yapar. Ancak aynı zamanda toplumsal uyumu desteklemek niyetiyle özerk sivil toplum örgütlerini, özerk emek örgütlerini destekler ve eşitliği toplumsal yaşamının merkezine yerleştirir.

De Tocqueville ve diğer sosyologların liberal geleneği içinde, sosyal uyum öncelikle aktif bir sivil toplum aracılığıyla sağlanır ve devletin rolü kanun ve düzeni korumaya ilişkin temel işlevlerle sınırlıdır. Ancak bazı yazarlara göre sosyal demokrat gelenek eşitliği ve sosyal uyumun temelini sağlamada devlet ve kamu kurumlarının etkinleştirici rolüne daha fazla vurgu yapmaktadır.¹⁶⁴ Ayrıca, modern toplumlarda uyumun temeli olarak devletin ve aracı konumdaki sivil toplum örgütlerinin rolünün altını çizerek farklı bir yol izleyen Avrupa sosyal demokrasisinin önemine de yazılarında değindikleri görülmektedir.¹⁶⁵ Öte yandan özellikle Kuzey ülkelerindeki sosyal demokrasi eşitliği teşvik etmede eğitimin rolüne daha fazla odaklanmış ve ortak deneyim ve öğrenme yoluyla sosyal dayanışmayı beslemiştir. İskandinav ülkeleri daha yüksek yaşam standartları geliştirip tüm üyelerin eşit fırsatlara sahip olduğu toplumlar yarattıkları için günümüzde birçok toplum tarafından örnek alınmaktadır.

3.5.3 Sosyal Uyum ve Avrupa Birliği

Avrupa Birliğin bölgesel kalkınmasına ilişkin genel tabloya baktığımızda, ekonomi ve sosyal kurumlar gibi farklı alanlarda eşit kalkınma ve yatırımlara ihtiyaç olduğunu görüyoruz. Bu alanda amaçları belirleyen Avrupa Birliği Antlaşması, Üye Devletler arasında ekonomik, sosyal ve bölgesel uyum ve dayanışmayı geliştirme ihtiyacına işaret etmiştir.¹⁶⁶ Ayrıca Birlik, yüksek düzeyde istihdamın teşviki, yeterli sosyal güvenlik garantisi, sosyal dışlanmaya karşı mücadele ve yüksek düzeyde eğitim, öğretim ve insan sağlığının korunması gibi hususlara

¹⁶⁴ Andy Green, John Preston, Jan Germen Janmaat, **Education, Equality and Social Cohesion – A Comparative Analysis**, New York, 2006, s. 5

¹⁶⁵ a.g.e s. 8

¹⁶⁶ Jens-Peter Bonde (Ed.), **Treaty on European Union – The Lisbon Treaty**, Denmark, 2009, Madde 3

ilişkin gereklilikleri de göz önünde bulundurmıştır.¹⁶⁷ Zayıf bir toplum, çok fazla refaha sahip olmayan veya sosyal ya da ekonomik kurumlara yatırım yapmayan bir toplum anlamına gelir. Toplum, kurumlarını güçlendirerek gelişim ve işlevsellik için alan yaratır. Avrupa Parlamentosu'na göre, ekonomik, sosyal ve bölgesel uyumu güçlendirmek, Birliğin ana hedeflerinden biridir. Ayrıca, faaliyetlerinin ve bütçesinin önemli bir bölümünü, kırsal alanlar, endüstriyel geçişten etkilenen alanlar ve ciddi ve kalıcı doğal veya demografik engellerden gelişmemiş bölgeler başta olmak üzere, bölgeler arasındaki farklılıkları azaltmaya ayırmaktadır. AB, bu hedeflere ulaşılmasını aşağıdaki yollarla desteklemektedir:¹⁶⁸

- ekonomik politikaların koordinasyonu;
- AB politikalarının uygulanması;
- Yapısal Fonların (EAGGF, Rehberlik Bölümü; ESF; ERDF), Avrupa Yatırım Bankasının ve diğer mevcut finansal araçların (örneğin Uyum Fonu) kullanımı.

Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma 'da şunlar ifade edilmektedir: Birlik ve Üye Devletler, 18 Ekim 1961'de Torino'da imzalanan Avrupa Sosyal Şartı ve 1989'da imzalanan İşçilerin Temel Sosyal Haklarına Dair Topluluk Şartı'nda belirtilenler gibi temel sosyal hakları göz önünde bulundurarak, istihdamın teşviki, iyileştirilmiş yaşam ve çalışma koşullarının sağlanması, iyileştirme sürdürülürken bu alanlarda uyumlaştırmayı mümkün kılmak, uygun şekilde sosyal güvence sağlanması, yönetim ve çalışanlar arasında diyalogun sağlanması, kalıcı yüksek istihdam ve dışlanmayla mücadele amacıyla insan kaynaklarının geliştirilmesi hususlarını amaç olarak belirlemişlerdir.¹⁶⁹

1980'lerin sonunda tek bir pazar yaratma çabası, Birliğin sosyal politikaları ve mali araçları açısından yeni başlangıç anlamına geliyordu. Tek Avrupa Senedi ve daha sonra da Maastricht

¹⁶⁷ **Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union**, Official Journal of the European Union, 2012, Madde 9

¹⁶⁸ Jacques Lecarte, **Economic, Social and Territorial Cohesion**, European Parliament Brüksel, 2017, ss. 1-2

¹⁶⁹ **Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union**, Official Journal of the European Union, 2012, Article 151

Anlaşması ekonomik ve sosyal uyumun güçlendirilmesine yönelik faaliyetleri teşvik etmiştir. Avrupa Birliği'nin daha az gelişmiş bölgelerindeki bölgesel politika projeleri üç fon üzerinden desteklenmektedir: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), Avrupa Sosyal Fonu (ESF) ve Uyum Fonu. Bunlar Avrupa yapısal ve yatırım fonlarını oluşturmaktadırlar. Yatırımlara, altyapıyı desteklemeye ve Üye Devletler arasında dayanışmayı geliştirmeye odaklanırlar. Buradaki ana fikir, daha zayıf devletlerin ortak pazardan faydalanmasını sağlamak ve potansiyellerini geliştirebilmektir.

3.5.3.1 Yapısal Fonlar

Yapısal fonlar, Avrupa Birliği'nin bölgesel politikasını uygulamak için oluşturduğu finansal araçlardır. Bu fonlar karayolları gibi ekonomik ve sosyal yatırımlar yoluyla Avrupa'nın zengin ve fakir bölgeleri arasındaki uçurumu kısmen de olsa kapatmayı amaçlamaktadır. Ciurea'nın vurguladığı gibi, fonların amaçları ekonomik farklılıkları azaltmak; rekabetçi ve çeşitlendirilmiş bölgesel ekonomiler geliştirmek; ve sürdürülebilir büyümeyi ve istihdamı artırmaktır.¹⁷⁰ Avrupa Konseyi, Aralık 2005'te 2007-2013 dönemi bütçesi üzerinde anlaşmaya varmış ve Yapısal ve Uyum Fonlarına %81,5'i "Yakınsama" bölgelerinde harcanmak üzere 347 milyar Euro tahsis etmiştir.¹⁷¹ 2014-2020 dönemi için mali çerçeve 900 milyar Euro'dan fazlaydı. Bu dönem için Avrupa Yapısal Yatırım Fonu €670 milyar idi ve bundan Avrupa Bölgesel Kalkınma fonu, Avrupa Sosyal fonu ve Uyum fonu tarafından €500 milyardan fazla kullanıldı.¹⁷² Bunun, Birliğin uyum için yatırım yapma kararlılığını gösteren oldukça büyük bir tutar olduğunu söylemek yanlış olmaz.

¹⁷⁰ Ion Ciurea, **Economic Disparities Between EU States and Regions**, University of Pitesti/Romanya, 2015, s. 40

¹⁷¹ a.g.e s. 40

¹⁷² Long-term EU budget 2014-2022 (25.07.2022) Avrupa Birliğin Resmi İnternet Sitesi URL = < [https://www.consilium.europa.eu/en/policies/the-eu-budget/long-term-eu-budget-2014-2020/#:~:text=The%20MFF%20for%202014-2020,prices%2C%20excluding%20technical%20adjustments\).&text=This%20is%20less%20than%20under%20the%20MFF%20for%202007-2013.](https://www.consilium.europa.eu/en/policies/the-eu-budget/long-term-eu-budget-2014-2020/#:~:text=The%20MFF%20for%202014-2020,prices%2C%20excluding%20technical%20adjustments).&text=This%20is%20less%20than%20under%20the%20MFF%20for%202007-2013.)

Avrupa Birliği'nin önündeki zorluklardan biri daha zengin ve daha fakir bölgeler arasındaki eşitsizliklerdir. Bu eşitsizlikler göç oranlarında artışa, ekonomik gerilemeye, sosyal hareketsizliğe vb. yol açmaktadır. Ciurea'ya göre, bölgesel politikası aracılığıyla AB, kaynakları daha zengin bölgelerden daha fakir bölgelere aktararak bu açıkları azaltmaya çalışmaktadır. Ayrıca uyum politikası sadece ülkeler veya bölgeler arasında bir yeniden dağıtım politikası olmayıp finansal transferlerin bölgesel kalkınma ve yakınsama gibi ikili bir amaç için kullanılmasına rehberlik etmeyi amaçlamaktadır.¹⁷³

AB bölgeleri arasında kişi başına düşen GSYİH'deki farklılıklar son on yılda azalmıştır. Bunun nedeni esasen, büyüme oranlarının başka yerlerden daha yüksek olduğu en az müreffeh bölgelerdeki büyümedir. Ulusal düzeyde, son yıllarda uyum politikasından en fazla yararlanan ülkeler olan Yunanistan, İspanya, İrlanda ve Portekiz önemli bir büyüme yaşamıştır. Örneğin 1995 - 2005 döneminde Yunanistan AB-27'nin geri kalanıyla arasındaki farkı azaltarak AB'nin kişi başına ortalama gayri safi yurtiçi hasılasının %74'ünden %88'i düzeyine ulaşmıştır. Aynı dönemde İspanya %91'den %102'ye ve İrlanda ise %102'den başlayarak Birliğin ortalamasının %145'ine ulaşmıştır.¹⁷⁴ 2021-2027 dönemi için Uyum Fonu, Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Yunanistan, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya ve Slovenya'yı içermekte.¹⁷⁵ İnsana yatırım, Avrupa Birliği'nin önde gelen ilkelerinden biridir. İnsanların serbest dolaşımı, seyahat etmesi ve çalışması, Avrupa Birliği'ni birçok alanda dünyanın zirvesine yerleştiren güçtür. Birlik, eğitimlerine yatırım yaparak insanların gelişimini destekler. İnsanların eğitimine yapılan yatırımla Birlik aslında kendi rekabet gücüne ve kapasitesine yatırım yapar. Avrupa Komisyonu'na göre Avrupa Birliği Uyum Politikası, Avrupa'nın uzun vadeli rekabet

¹⁷³ Ion Ciurea, **Economic Disparities Between EU States and Regions**, University of Pitesti/Romanya, 2015, s. 40

¹⁷⁴ a.g.e s. 43

¹⁷⁵ **Cohesion Fund** (25.07.2022) Avrupa Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, URL = < https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/cohesion-fund/

gücünü sağlamak için çok önemli olan insanların beceri ve yeterliliklerine yatırım yapmaktadır.¹⁷⁶ Birliğin refahının bir nişanesi de daha az çekici ancak geleneksel bölgelere ve uzak bölgelere yapılan yatırımlardır. Okullara, hastanelere, sosyal merkezlere ve sosyal kurumlara yatırım yapmak, daha yüksek düzeyde kalkınma ve bölgesel özelliklerin korunmasını sağlar. Avrupa Birliği vatandaşlarının sağlık ve istihdam edilebilirlik ihtiyacına işaret eden Avrupa Komisyonu, bu ihtiyacın ekonomik büyüme ve sosyal güvence ile el ele gittiğinin altını çizmektedir. Bu nedenle örneğin sağlığa yapılan yatırımlar, Avrupa Birliği vatandaşlarının refahını ve daha geniş anlamda Avrupa Birliği'nin istikrarını sağlamak için çok önemlidir.¹⁷⁷ Avrupa Birliği Uyum Politikası, esas olarak Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonları (ESIF) aracılığıyla Avrupa'daki bölgeler arasındaki ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri azaltmayı amaçlamaktadır. Bölgesel kalkınma ve rekabet gücü için önemli bir varlık olarak kabul edilen Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, şu anda bu amaçla kullanılan enstrümanların en büyüğüdür. 1957 yılından bu yana küçük ve orta ölçekli işletmelere istihdam yaratan altyapı geliştirme ve üretken yatırımlar, sağlık altyapı ve ekipmanlarının finansmanı, e-sağlık, destek ve araştırma konularında destek vermektedir. Avrupa Birliği Antlaşmasına göre Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, kalkınmada geri kalan bölgelerin kalkınmasına ve yapısal uyumuna ve bu bölgelerde rekabet gücünü yitiren sanayi kuruluşlarının dönüşümüne katkıda bulunarak Birlik bünyesindeki önemli bölgesel dengesizliklerin giderilmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.¹⁷⁸

Avrupa Sosyal Fonu (ESF), insanların becerilerini ve iş bulabilme ihtimallerini geliştirmelerine ve yoksullukla mücadele etmeye ve sosyal içerme alanında mesafe kat etmeye yönelik ulusal girişimler için fon sağlamaktadır. Avrupa Sosyal Fonu 1958'de

¹⁷⁶ **Education and Training** (6 Ocak 2019) Avrupa Komisyonu Resmi İnternet Sitesi, URL = < http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/education-training/

¹⁷⁷ **Structural Funds** (23 Ağustos 2018) Avrupa Komisyonu Resmi İnternet Sitesi Avrupa Komisyonu resmi internet sitesi URL = < https://ec.europa.eu/health/funding/structural_funds_en

¹⁷⁸ **Consolidated Versions of the Treaty on the European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, 2008/C 115/01- CONSOLIDATED VERSION OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION, Title XVIII, Article 176**, Official Journal of the European Union, 2008

kurulmuş olup programa dayalı eğitimlerin finansmanı gibi yollarla işsizlerin ve işyerinde dezavantajlı konumdaki kişilerin entegrasyonuna katkıda bulunmaktadır.¹⁷⁹ Birlik çerçevesinde Sosyal Uyumun iyileştirilmesine yönelik temel araçları sunmaktadır. ESF'nin amacı, Avrupa iç pazarına daha fazla çalışanın dâhil edilmesi ve bu insanların kapasitelerinin geliştirilmesidir. Avrupa Komisyonu, iç pazarda işçiler için istihdam olanaklarını iyileştirmek ve bu sayede yaşam standartlarını yükseltmeye katkıda bulunmak amacıyla bu fonu kurmuştur. Birlik içindeki coğrafi ve mesleki hareketlilikleri artırmak ve işçilerin özellikle mesleki eğitim ve yeniden eğitim yoluyla endüstriyel değişikliklere ve üretim sistemlerindeki değişime uyum sağlamalarını kolaylaştırmak da amaçlanır.¹⁸⁰

Uyum Fonu, Avrupa Birliği'nde uyumdan sorumlu üçüncü fondur. Ancak tüm Üye Devletleri kapsamaz. Avrupa Komisyonu'na göre Uyum Fonu, kişi başına Gayri Safi Milli Geliri (GNI) AB ortalamasının %90'ından az olan Üye Devletlere yöneliktir. Ekonomik ve sosyal farklılıkları azaltmayı ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlar.¹⁸¹ Bir cümleyle açıklamak gerekirse, Uyum politikası tüm Avrupa'da Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), Avrupa Sosyal Fonu (ESF) ve Uyum Fonu'ndan fon alan binlerce projenin arkasındaki politikadır.

Avrupa Birliği'nin üye ülkelerle birlikte işleyişindeki bir diğer önemli kesim ise sosyal kuruluşlar veya Sivil Toplum Kuruluşlarıdır (STK'lar). Avrupa'da geçiş sürecindeki toplumların çoğunun toplumsal ihtiyaçları tüm boyutlarıyla karşılayamaması nedeniyle Sivil Toplum Kuruluşları işlevsel bir sistemin oluşturulmasında önemli bir yer tutmaktadır. Farklı STK türleri vardır ve kurumlar ile vatandaşlar arasındaki arabuluculuk işlevleri onları her Üye Devlette önemli bir ortak yapar. Üye Devletler, sosyal ve ekonomik ortakları içeren hazırlık,

¹⁷⁹ **Structural Funds** (23 Ağustos 2018) Avrupa Komisyonu resmi internet sitesi URL = < https://ec.europa.eu/health/funding/structural_funds_en

¹⁸⁰ **Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union**, Official Journal of the European Union, 2012, Madde 162

¹⁸¹ **Cohesion Fund** (13 Şubat 2018) Avrupa Komisyonu resmi internet sitesi; URL = < http://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/cohesion-fund/

finansman, izleme ve değerlendirme süreçlerini kapsayan ortaklıklar kurarlar. Sonuç olarak, Uyum politikası, yapısal temelleri doğrultusunda, bireysel projelerden ziyade AB hedefleri ve öncelikleri ile uyumlu çok yıllık ulusal programları finanse eder.

3.5.3.2 Avrupa Birliği'nde Sosyal Uyum ve Siyasi Gündem

Uzun yüzyıllardır dile getirilen Birleşik Avrupa hayali ancak son yarım yüzyılda gerçeklik olabilmıştır. Geçmişte de Avrupa'nın birleşmesi için birçok girişimde bulunulduysa da bunların çoğu zorla yapılmıştı ve hepsi başarısız olmuştu. Roma döneminden beri, siyasi, tarihsel, kültürel, dini, dilsel ve etnik farklılıklar Avrupa'da hâkim tek bir siyasi gücün yaratılmasının önünde bir duvar örmüştür. Avrupa halkları arasındaki bu farklılıklar o kadar büyüktü ki, her türlü birleşme girişimi kan dökülmesiyle sonuçlanmaktaydı.

Avrupa'nın birleşmesi gerçek bir meydan okumaydı. Ancak Birleşik Avrupa hayali kuranların akıllarında çok farklı tahayyüller olduğunu söyleyebiliriz. Avrupa Birleşik Devletleri terimi (Fransızca: États-Unis d'Europe) 1849'da Paris'te düzenlenen Uluslararası Barış Kongresi'nde konuşan Victor Hugo tarafından kullanılmıştı: “kıta bir Avrupa kardeşliği oluşturacak... bir gün gelecek... Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa Birleşik Devletleri'ni yüz yüze, denizler boyunca uzanarak göreceğiz.”¹⁸² Hugo'nun Birleşik Avrupa veya kardeş Avrupa fikrinden bahsettiği konuşmasını dinleyenler büyük olasılıkla tebaa ve güçlü bir liderden oluşan bir Avrupa İmparatorluğu'nu düşündüler. Ancak bu yaklaşım Avrupa'nın kendisini yok ettiği iki Dünya Savaşı'ndan sonra değişti. Hugo'nun konuşmasından yaklaşık bir yüzyıl sonra, 1957'deki Roma Antlaşması ile Avrupa yeni bir çağa adım atmış oldu. Birleşik Avrupa'nın yaratılması, eski rakipler arasında vatandaşları için daha derin anlayış ve özgürlükleri beraberinde getiren bir ekonomik işbirliği olarak başladı. Zamanla ulus-üstü ve devletler arası unsurlar geliştirdi. Ancak ortaya çıkan yapı ne bir ulus devlet, ne de uluslararası bir örgüt

¹⁸² Metzidakis Angelo, **Victor Hugo and the idea of the United States of Europe**, University of Nebraska, 1994, ss. 72–84

olmuştu. Dolayısıyla Marks devletin pazarlık pozisyonunu etkileyen ve bu nedenle Birliğin bir bütün olarak sistemik sonuçlarını tahmin etmede dikkate alınması gereken yerel oyunların her ülkede yuvalandığı ikinci bir düzeye de atıfta bulunur.¹⁸³

Bugün Avrupa Birliği'ndeki özgürlüklerin merkezi öznesinin vatandaşlar olduğunu biliyoruz. Birlik üyesi devletlerin vatandaşları kıtanın her yerinde, belirli bir Üye Devletin kendi vatandaşlarıyla aynı haklara sahip olarak hareket etme, yerleşme, mesleki gelişim vb. özgürlüğüne sahiptirler. Ancak yine de devletler arası siyasetteki merkezi oyuncular Üye Devletlerin hükûmetleridir. Birliğin ve kendi vatandaşlarının çıkarları için ortak politikaları üretmek için birbirleriyle bir nevi pazarlık içinde olan hükûmetler Batı Avrupa'daki eğitim, sağlık hizmetleri, telekomünikasyon, ulaşım, enerji ve su temini, finansal hizmetler, tarım ve diğerleri gibi geleneksel sektörler üzerinde hâkimdir. Bu ise hizmetlerin ve altyapının doğrudan sağlanmasında devlet müdahalesinin gerekçelerinin ve yöntemlerinin çok farklı şekillerde tezahür edebildiği heterojen bir kümedir. Avrupa Birliği bu sektörlerle yalnızca destek verir ve akabinde onları Üye Devletlerin sorumluluğunda bırakır.

Avrupa Birliği, bir bakıma, uluslararası ilişkilere müdahale eden bir örgüttür ve aynı zamanda kendi topraklarında genel kalkınma ve kaynaşma konusunda da rol oynar. Uluslarüstü yönetişimin belirli unsurları vardır ve Sweet ve Sandholtz'a göre bunlar merkezi hükûmet yapılarının (uluslarüstü düzeyde oluşturulan organizasyonlar) üye devletlerden oluşan bölge içindeki belirli politika alanları üzerinde egemen olduğu bir 'uluslarüstü' yönetim modelidir.¹⁸⁴ Aynı zamanda Birliğin, belirli politika alanlarında sınır ötesi faaliyetleri olan

¹⁸³ Gary Marks, Daug McAdam, **Social Movements and the Changing Structure of Political Opportunity in the European Union**, Thousand Oaks California, 1996, p.108

¹⁸⁴ Alec Stone Sweet, Wayne Sandholtz, **European Integration and Supranational Governance**, New Haven - Yale University, 1997, s. 303

bireylerin, grupların ve firmaların ve Avrupa kurallarından fayda sağlayan ve ulusal kuralların dezavantajlı konuma getirdiği tarafların çıkarlarına hizmet ettiği söylenebilir.¹⁸⁵

Neo-realizm veya Yapısal Gerçekçilik, gücü uluslararası ilişkilerde önemli bir faktör olarak vurgulayan bir teoridir. Bir yandan da Avrupa Birliği'nin uluslararası karakterini gösteren, Avrupa siyasetindeki en baskın yaklaşımdır. Başlıca aktörleri, bölünmez eylem için çıkarları ve yetenekleri olan egemen uluslar veya ulus devletlerdir. Pek çok yazar, devletlerin içinde yaşadığı ortamın 'anarşisine' ve birbirlerine karşı duydukları içsel düşmanlığa atıfla, devletlerin 'rejimler' oluşturarak işbirlikçi faaliyetlerde bulunabileceklerini, ancak bunu yalnızca devletler arası sistemdeki göreceli güçlerini artırmak veya korumak için yapacaklarını belirtir.¹⁸⁶ Ulus devletler Avrupa Birliği siyasetinde kilit aktörler olduğundan, Birlik bölgeler arasındaki kaynaşmaya doğrudan çok fazla müdahale etmez. Bununla birlikte, Schmitter ulus-altı, yani yerel, bölgesel, veya il bazındaki birimlerin bazı politikalarla ilgili olarak ulus devletlere göre tercih edilebileceğini ifade eder.¹⁸⁷ İşbirliği, bir üye devlet aracılığıyla veya bir grup üye devletle koordinasyon içinde gerçekleşir. Birlik, Brüksel'de bölgesel merkezler veya bölgesel temsilcilikler açarak bölgelere daha büyük önem vermek istese de Üye Devletler bu tür eylemleri her zaman desteklememektedir.

Devlet merkezçiler ve bazı sağcı Avrupa hükümetleri, Avrupa Birliği'ni ulus devletler arasında kolektif eylemi kolaylaştıran bir dizi kurumdan başka bir şey olarak görmemektedir. Bu gruplar Avrupa düzeyinde bölgesel temsilin ortaya çıkmasına karşıdırlar. Devlet merkezli bakış açısına göre devletler, hükümetler arası bir devlet başkanları toplantısı olan ve genel öncelikleri belirleyen Avrupa Konseyi ve Bakanlar Konseyi üzerindeki kontrolleri nedeniyle

¹⁸⁵ a.g.e s. 299

¹⁸⁶ Gary Marks, Scharpf Fritz, Phillipe Schmitter, and Wolfgang Streeck, **Governance in the European Union**, London/Thousand Oaks/New Delhi, 1996, s. 3

¹⁸⁷ Philippe Schmitter, **Imagining the Future of the Euro-Polity with the Help of New Concepts**, Londra, 1996, s. 127

komuta eden siyasi aktörler olarak kalırlar.¹⁸⁸ Şartlar değiştiğinde Avrupa siyasetindeki milliyetçi söylemler ve sağ hareketlerin Üye Devletler ile Birlik arasındaki ilişkileri ciddi şekilde azaltması da muhtemel olabilir. Ancak Avrupa'daki hâkim siyasi yapı bu ihtimali pek ciddiye almamaktadır, çünkü tüm ülkeler, birleşik Avrupa standartlarındaki ortak ekonomik çıkarların tek başlarına sağlayabilecekleri çıkarlardan daha ağır bastığı varsayımına dayanan ortak bir pazar yaratılmasına karar vermiştir. Avrupa milliyetçi hareketler Macaristan'da ve Polonya'da büyümekte:

- Macaristan'daki Fidesz Partisi sağcı bir partidir. Ulusal muhafazakar partidir ve bankaların idaresi gibi ekonomik konularda müdahaleci politikaları tercih eder. Sosyal konularda güçlü bir muhafazakar duruşa ve Avrupa entegrasyonuna yönelik yumuşak Avrupa şüpheci bir vizyona sahiptir. Sağ popülizmi kullanır.¹⁸⁹
- Hukuk ve Adalet, Polonya'da sağcı bir koalisyonudur ve birçok iç gruba bölünmüştür. Birleşik Sağ koalisyonu dayanışmacı ve mali açıdan devletçi olarak tanımlanıyor. Daha önce paternalist muhafazakar bir hizip içeriyordu. Dış politikada, Atlantikçidir ve Avrupa entegrasyonunu Sivil Platform'dan daha az desteklemektedir. Koalisyon yumuşak Avrupa şüphesisidir.¹⁹⁰

Birliğin Üye Devletleri kendi aralarında belirli bir “statü” tablosuna sahiptir. Avrupa'nın önde gelen refah devletleri aslında Birliğin önde gelen Üye Devletleridir denebilir. Bu gruptaki ülkelerin birçoğu hâlihazırda yüksek düzeyde ekonomik ve sosyal kalkınmanın keyfini çıkaran belirli bir işleyiş sistemi geliştirmişlerdir. Birliğin sosyal politikalarını fiilen belirleyip Açık Koordinasyon Yöntemi aracılığıyla diğer Üye Devletleri hâlihazırda oluşturulmuş sosyal

¹⁸⁸ Gary Marks, Francois Nielsen, Leonard Ray, and Jane Salk, **Competencies, Cracks and Conflicts: Regional Mobilization in the European Union**, Londra, 1996, s. 41

²⁰³ Vit Hlousek ve Lubomir Kopecek, **Origin, Ideology and Transformation of Political Parties: East-Central and Western Europe Compared**, London, 2010, s. 115

¹⁹⁰ Ronald Tiersky ve Erik Jones, **Europe Today : A Twenty-First century introduction**, New York/Toronto, 2007, s. 392

politikaların daha iyi uygulanmasına yönlendirmektedirler. Streeck'e göre, bütünleşmiş Avrupa'yı yaratan ve yönetmeye devam eden ulus-devletler, uzun süredir iç siyasi meşruiyetlerinin çoğunu sosyal politikalarından alan oldukça gelişmiş refah devletleri olmuştur.¹⁹¹ Avrupa entegrasyonu Üye Devletler arasında daha iyi gelişme ve eşitlik için önemli bir faktör niteliğindeki bir süreçtir. Ekonomik dönüşüm ve adaptasyon da bu sürecin ana eksenini oluşturmaktadır. Ancak Avrupa standartlarını yakalamaya yönelik bir kültürel dönüşüm de söz konusudur. Avrupa entegrasyonu süreci, Schrapf'ın dediği gibi, uluslararası Avrupa hukuku ile hükümetler arası Avrupa politika yapımı arasındaki bir ikilik olarak tanımlanan temel bir asimetri ile karakterize edilir.¹⁹²

Üye devletler arasındaki gelişmişlik farklılıkları, İspanya, Portekiz ve Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) katılmasından sonra 1980'lerin ortalarında tanıtılan uyum politikasının oluşturulmasının ana nedeniydi. Buradaki temel önerme dayanak, piyasaya dayalı ekonomideki entegrasyonun eşitsiz etkilerini telafi etmek için Avrupa'daki daha zengin ve daha fakir bölgeler arasındaki yeniden dağıtımın gerekli olduğudur. İspanya, Portekiz ve Yunanistan'ın yanı sıra 1973'te AET'ye katılımı sonrasında İrlanda o dönemde çevre ülkeler olarak anılan gruptu. Bu devletlerin katılımı, üye devletler arasındaki ilişkilerin odağını önemli ölçüde değiştirmiştir. Bölgeler Komitesi 1994 yılında Maastricht Antlaşması ile kurulmuş ve Amsterdam, Nice ve Lizbon Antlaşmalarının onaylanmasıyla sorumlulukları artmıştır. Daw'ın vurguladığı gibi, uyum politikasının nihai hedefleri piyasada rekabet gücünü geliştirmek, Avrupa Birliği'nin küresel meşruiyetini artırmak ve "çekirdek" ile "çevre" arasında ekonomik denklik oluşturmaktır.¹⁹³

¹⁹¹ Wolfgang Streeck, **Neo-Voluntarism: A New European Social Policy Regime**, Londra, 1996, s. 72

¹⁹² Fritz Scharpf, **Negative and Positive Integration in the Political Economy of European Welfare States**, Londra, 1996, s. 15

¹⁹³ Caitlin Daw, **Cohesion policy of the European Union: Facilitated by supranational institutions and regional autonomy or Hindered by national sovereignty?** The George Washington University, 2013, s. 56

Üye Devletlerin ulusal karakterlerini korumak ve varlıklarının özüne müdahale etmemek amacıyla Avrupa Birliği, çok seviyeli yönetişime dayalı politika sürecinde yenilikçi yaklaşımlar uygulamaktadır. Ertugal çok düzeyli yönetişimi farklı bölgesel düzeyler (yerel, bölgesel, ulusal ve AB) ve sosyo-ekonomik gruplar dâhil olmak üzere çeşitli faktörlerin katılımına dayalı olarak AB tarafından hem bir kavram hem de bir gereklilik olarak niteler.¹⁹⁴ Birliğin bölgesel kalkınma ve sosyal içermelere güçlü bir ilgisi olduğundan ve daha gelişmiş ve daha az gelişmiş bölgeler arasındaki uçurumu azaltmak için net bir siyasi odak geliştirdiğinden, çok düzeyli yönetişime duyulan ihtiyaç gereğinden fazladır. Mevcut ya da kurulması düşünülen bölgesel ve yerel yönetimler AB politikalarının yapımında Avrupa Birliği ve ulus devletlerden sonra üçüncü bir bölgesel katman olarak hareket edecektir. Conzelmann gibi bazı analistlere göre işlevsel katmanlar elzemdir: Bu düzeyin eksik olduğu yerlerde AB yasalarının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak ve sivil toplumdan gelen girdileri organize etmek için gerekli organları oluşturmak için çaba gösterilmelidir. AB anlaşmalarında ifade edilen ikame ilkesi, bu yaklaşımın normatif omurgasını oluşturur.¹⁹⁵

Daha uyumlu politika ve daha etkin Birlik ihtiyacı ışığında Birliğin idari organı niteliğindeki Avrupa Komisyonu, Birlik ile Üye Devletlerin bölgeleri arasındaki ilişkileri güçlendirme üzerinde çalışmaktadır. STK'lar ile birlikte bölgesel, yerel ve diğer alt aktörler daha anlamlı bölgesel kalkınma planları üretmede önemli rol oynamaktadır. Bu aktörler ayrıca, altyapı ve yatırımlara daha geleneksel bakışın aksine, bölgesel kalkınma hakkında yeni fikirler de getirmektedir. Marks ve McAdam, Komisyonun Birliğin daha yoksul bölgelerinde ekonomik yatırımı hedefleyen yapısal politikalar yoluyla bölgesel bağları desteklemesine duyulan ihtiyacı ortaya koymuştur. Ancak bir yandan da bu yapısal politikalar etkilenen bölgelerdeki hükümetlerin temsilcileri ve ulusal hükümet yetkilileri ile birlikte tasarlandığı ve uygulandığı

¹⁹⁴ Ebru Ertugal, **Enlargement and Cohesion: Implications for Economic and Social Development in Turkey**, Ankara, 2005, s. 197

¹⁹⁵ Thomas Conzelmann, **Towards a new concept of multi-level governance**, University of Maastricht, 2008, s. 3

da belirtilmektedir.¹⁹⁶ Avrupa Birliği'ndeki ekonomik ve sosyal uyum, Üye Devletler ve Birliğin bölgeleri arasındaki dayanışmanın bir ifadesidir. Amaç, eşit gelişmenin sağlanması ve tüm Birliğin potansiyellerinin kullanılmasıdır. Aynı zamanda bölgeler arası yapısal eşitsizliklerin azaltılması ve herkese eşit fırsatlar sağlanması da bölgesel işbirliğine motivasyon sağlayan gereklerdir.

Nice'te Avrupa Konseyi tarafından onaylanan sosyal politik gündem, çalışma ve sosyal politikalarda kayda değer gelişme kaydedilmesine yönelik bir yol haritası sağlamıştır. Ayrıca, Lizbon'da masaya yatırılan gündemde de yüksek düzeyde bir sosyal uyumdan söz edilebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini ve yoksulluğun ve sosyal dışlanmanın ortadan kaldırılmasını sağlarken özellikle emeklilik fonları ve sağlık sistemlerinde yansımaları bulan sosyal güvenlik sistemlerinin modernizasyonunu öngören stratejiler kilit rol oynamaktadır. Kısacası, Birlik, belirli istihdam, eğitim ve mesleki eğitim politikalarının yanı sıra sosyal güvenlik ve sosyal içerme de dâhil olmak üzere yaşam ve çalışma koşullarını teşvik etme ve iyileştirme yoluyla sosyal ilerlemeyi ve sosyal uyumu amaçlar. Katsarova Birliğin uyum politikasının ve bunun Yapısal Fonlar aracılığıyla uygulanmasının, büyüme ve istihdam için Avrupa 2020 Stratejisini gerçekleştirmede AB eyleminin ana eksenlerinden biri olduğunu ifade eder. Nitekim bu fonlar Çok Yıllık Mali Çerçeve (2007-2013) tarımdan sonra AB bütçesinin en büyük ikinci kalemi niteliğindedir.¹⁹⁷ 2014-2020 dönemi için mali çerçeve 900 milyar Euro'dan fazlaydı. Bu dönem için Avrupa Yapısal Yatırım Fonu €670 milyar idi ve bundan Avrupa Bölgesel Kalkınma fonu, Avrupa Sosyal fonu ve Uyum fonu tarafından €500 milyardan fazla kullanıldı.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Gary Marks and Daug McAdam, **Social Movements and the Changing Structure of Political Opportunity in the European Union**, Thousand Oaks California, 1996, p.111

¹⁹⁷ Ivana Katsarova, **The (low) absorption of EU Structural Funds**, Brüksel, 2013, s. 1

¹⁹⁸ Long-term EU budget 2014-2022 (25.07.2022) Avrupa Birliğin Resmi İnternet Sitesi URL = < <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/the-eu-budget/long-term-eu-budget-2014-2020/#:~:text=The%20MFF%20for%202014->

Farklı düzeylerde uyum politikasına katkıda bulunabilecek siyasi eylemler açıktır. Avrupa Birliği de mekanizmaları aracılığıyla çevre bölgelerin gelişmişlik düzeyini artırma çabalarına devam edecektir. Eğitim, altyapı, ekonomi, geleneksel sanayi ve zanaatkârlığa yapılan yatırımlar, bölgesel ve yerel kapasiteleri Avrupa pazarında ve küresel pazarda daha yetkin hale getirecektir.

3.6 Avrupa Birliği'nde Bölgesel Uyum

Öncelikle bölge teriminin genel anlamını açıklamak gerekir. Cambridge sözlüğüne göre bölge, belirli bir ülkeye veya kişiye ait veya onunla bağlantılı olarak kabul edilen arazi veya alanı ifade eder.¹⁹⁹ Bu tanım yaygın olarak kabul görmektedir, ancak Avrupa Birliği'nden bahsettiğimizde genişletilmesi gerekir. Bunun nedeni Güney Avrupa, Orta Avrupa, Batı Avrupa veya Kuzey Avrupa örneklerinde gördüğümüz üzere bir bölgenin farklı ülkelere ait olabilmesidir. Avrupa sadece bölgelere bölünmekle kalmayıp aynı zamanda kültürel, dilsel, tarihsel, dini vb. açılardan da bölünmüş bir kıtadır. Bu bölünmeler işbirliği ve kalkınma açısından birer engel teşkil etse de Avrupa Birliği konseptinin amacı bu engelleri aşmak ve tüm vatandaşlar ve ülkeler için ortak noktalar bulmaktır. Bu buluşma noktaları da serbest dolaşım ve ekonomik kalkınmaydı. Sosyal açıdan büyük olasılıkla dünyanın en gelişmiş ülkelerinden oluşan Avrupa Birliği'nde ekonomik kalkınma olgusu çok karmaşık görünmüyor. Bu tabloya bakarak zengin Avrupa ülkelerinden biraz para toplamak ve bazı kapasiteleri geliştirmeleri ve güçlü Avrupa devletleri için pazar haline gelmeleri için nispeten daha az gelişmiş olanlara vermek pratikte çok da uygulanabilir olmayabilir. Nitekim bu süreçte söz konusu nispeten az gelişmiş Avrupa ülkeleri, zengin Avrupa devletleri için pazar olmak yerine nüfus ve kapasitelerini kaybetmeye başladılar. Son yıllarda, kendi katkılarıyla oluşan

[2020,prices%2C%20excluding%20technical%20adjustments\).&text=This%20is%20less%20than%20under%20the%20MFF%20for%202007-2013.](https://www.cambridge.org/core/terms/https://doi.org/10.1017/9781009000000.003)

¹⁹⁹ Cambridge - online dictionary (26 Ocak 2019) URL = <
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/territory>

bütçelerin daha yoksul üye ülkelere yeniden dağıtılmasına karşı çıkan Hollanda ya da Fransa gibi birçok zengin Avrupa Birliği üye ülkesi olduğu da görülmüştür. Avrupa Birliği, bu şikâyetlerin farkında olsa da küresel bağlamda rekabetçi konumunu koruyabilmek nedeniyle tüm bölgenin eşit kalkınma fikrinden vazgeçmedi. Bu eşit gelişme de Birliğin uyum politikası üzerinden yönetilir ve Bölgesel Uyum olarak adlandırılır.

İdare, her hükümet yapısında önemli bir rol oynar ve bölgeler de bu kuralın istisnası değildir. Tek bir işlevsel bölgeye sahip olmak için gerekli faaliyetleri yürütecek gelişmiş bir yönetim yapısı olmalıdır. Yönetim türüne bağlı dört bölgesel yönetim kategorisi vardır:²⁰⁰

- Birincisi, işleyen bir genel amaçlı bölge idaresinin olmadığı bir kategoridir.
- İkincisi, hiyerarşik olarak merkezi hükümete tabi olan bölgesel bir yönetime atıfta bulunan ve Napolyonik söylemde yetkilerin dağıtılması ile tezahür eden bir kategoridir. Dağıtılmış bir bölgesel yönetim, binalar, personel ya da bütçe gibi öz-yönetim araçlarına sahiptir, ancak işlevi bir merkezin uzantısı olmaktır.
- Son iki kategorinin örnekleri kayda değer düzeyde yetki sahibi bölgesel yönetimler arasında görülür. Bir bölgesel yönetim ne kadar kendi kendini yönetirse, merkezi hükümetle ilişkileri hiyerarşik olmaktan çok yanal bir yapı arz eder. Buradaki belirleyici unsur, bölgesel özyönetimin merkezi hükümetin vetosuna tabi olup olmadığıdır.

Bazı ülkelerde ülkelerin yönetimi bölgesel kalkınmaya ve hiyerarşiye bağlıdır. Devlet organlarında temsilin bölgelerin nüfusuna göre hesaplandığı bazı ülkeler vardır. Avusturya her Länd'in (bölge) ülkenin senatosunda nüfusa göre temsil edildiği bir örnek olarak gösterilebilir. Sandalye sayısı Länd parlamentosundaki temsillerine göre siyasi partiler arasında bölünür. Her nüfus sayımından sonra Länder'daki koltuk dağılımı ayarlanır. Bir

²⁰⁰ Liesbet Hooghe, Gary Marks, Arjan Schakel, **The Rise of Regional Authority- A comparative study of 42 democracies (1950-2006)**; Amsterdam, 2009, s. 22

başka örnek ise her bölgenin İtalyan senatosunda en az yedi milletvekili aldığı İtalya'dır. İtalyan senatosundaki 315 sandalyenin 306'sı 20 bölgeye (İtalya'daki toplam bölge sayısı) dağıtılmıştır. Yedi bölge nüfuslarına göre fazladan milletvekili almaktadır. Aslında, bölgenin özerkliği ve bölgesel kararların merkezi hükümetten bağımsız olarak alınabilmesi noktasında ayrışan birçok örnek çeşitli Avrupa ülkelerinde de görülebilmektedir.

Kuzey Kutup Dairesi'nden Akdeniz ve tropikal Guyana'ya, Kuzey Denizi'nden Yunan Adaları'na, Atlas Okyanusu'ndan Karadeniz'e, Tuna vadisinden Cebelitarık'a, Paris, Berlin, Roma ve Madrid gibi metropollerden küçük kasaba ve köylere kadar, Avrupa Birliği inanılmaz derecede zengin bir bölgesel çeşitlilik sergiler. Birleşik veya uyumlu Avrupa dediğimizde, Avrupa'nın her yerinin aynı görünmesini değil, tüm vatandaşlar için sosyal kurumlara daha iyi erişilebilirlik yaratmak akla gelir. Bu ise kolay bir iş değildir ve var olduğu sürece Avrupa Birliği'nin ulaşmaya çalışacağı bir hedef olacaktır. Akdeniz veya Baltık Denizi bölgesi gibi geniş alanlarda ve koordineli politika uygulamalarında bu farklılıklar büyük zorluklar yatmaktadır. Büyük şehirlerde bile yaşam koşullarının pek kolay olmadığı doğu sınırı da başlı başına bir sorun niteliğindedir. Doğudaki Üye Devletlerde, özellikle de uzak bölgelerde, eğitim, sağlık ve enerjiye erişim boyutunda karşılaşılan zorluklar rekabetçi ve sürdürülebilir toplumların yaratılmasına engel olmuştur.

Birliğin kültürel çeşitliliği, özellikle küçük bir alanda yoğunlaşmıştır ve bu da onu ABD gibi dünyanın diğer bölgelerindeki büyük ekonomik bölgelerden farklı kılan bir özelliktir. Avrupalı politikacılar, Birliğin gelişmesi yönünde bazı adımlar atarken veya stratejileri uygulamaya koyarken akıllarında hep bu gerçeği taşırlar. Bu gerçek, yani Birliğin kültürel çeşitliliği, Avrupa entegrasyonu sürecinde dikkate alınan unsurlardan biridir. Ancak, tüm Avrupa bölgeleri aynı veya benzer bir başlangıç noktasına sahip değildir. Avrupa Komisyonu'na göre, mekânsal kalkınma politikaları AB'de vatandaşlarının yaşam kalitesini

zenginleştirmeye yardımcı olan yerel ve bölgesel kimlikleri standartlaştırmamalıdır.²⁰¹ Avrupa Birliği, 27 Üye Devlet ve yüzlerce bölgeden oluşmaktadır. Bunlar arasında bazı ortak özelliklerin yanında birçok farklılık da mevcuttur. Bu farklılıklar çeşitli alanlarda tezahür edebilmekteyse de Avrupa Birliği açısından en önemlisi ekonomik ve beşeri kapasite ile ilgili olanlardır. AB İstihdam Genel Müdürlüğü'ne göre, Avrupa Birliği'nin bölgesel gelişimi, Birliğin Uyum Politikası ile hem doğrudan hem de dolaylı olarak güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Bölgesel Gündem aşağıdaki amaçlar bağlamında, bölgesel uyumu kilit bir araç olarak görmektedir:²⁰²

1. Vatandaşlar ve işletmeler için fırsat eşitliği sağlamak;
2. Ekonomik yakınlaşmayı teşvik etmede dayanışma ilkesini pekiştirmek ve
3. Bölgesel sermayeden en iyi şekilde yararlanmak.

Avrupa Birliği, Üye Devletlerin ve insanların kapasitelerini mevcut altyapıya bağlar. İyi bir altyapının bulunmadığı veya kötü durumda olduğu bölgelerde, Avrupa Birliği Üye Devletler ve bölgesel veya yerel yönetimlerle işbirliği içinde sürdürülebilir kalkınma için gereken koşulları yaratır. Bunu da devletlerin olanaklarını artırmaya, bölgesel veya yerel kuruluşlara finansal yatırım yaparak sağlar. Altyapıya yapılan yatırım insanların kapasitelerinin geliştirilmesinden sonra gelir. Daha sonra STK'lar sürece dâhil edilir. Nihayetinde vatandaşlar tam eğitim alabilecek ve Avrupa standartlarına göre kalkınma sürecine katkıda bulunabilecek bir düzeye ulaşırlar. Bu sistemin kolayca uygulanabileceği düşünülebilir. Ancak Birlik 'teki bölgesel yakınsama politikasının çoğunlukla ekonomik olduğuna dair bazı görüşler de dile getirilmektedir. Esasen ekonomik nitelikteki bölgesel yakınsama, eşitsizliğin ve sosyal eşitsizliklerin artmasına neden olabilir. Bir araştırmada bölgesel düzeyde AB uyum

²⁰¹ **European Spatial Development Perspective- Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union**, Published by the European Commission, Potsdam, 1999, s. 7

²⁰² **Equal Opportunities for All – Delivering the Lisbon Strategy Through Social Innovations and Transnational Cooperation**, Directorate-General for Employment - Social Affairs and Equal Opportunities, Belçika, 2008, s. 40

politikasının etkinliğini sorgulayan hafif bir ayrışmanın gözlemlenebileceği sonucuna varılmıştır.²⁰³ Birliğin bölgesel yakınsamaya yönelik yatırımları çoğunlukla ekonomik kalkınmaya bağlı olsa da kültürel, dilsel, etnik gelişme ve korumaya yönelik yatırımlar da bulunmaktadır. Bu yatırımlar aynı zamanda daha güçlü üyelerin daha zayıf üye devletlere asimilasyon dayatmasında bulunmayacağını da garantisidir.

Birliğin bölgesel politikası aslında Birliğin uyum politikasıdır. Amacı, Birlik 'teki bölgelerin ekonomik refah düzeyini geliştirmek ve eşitsizlikleri önlemektir. Medeiros'a göre bölgesel uyum, ekonomik etkinlik, sosyal uyum ve çevre dengesi arasında köprüler kurarak sürdürülebilir kalkınmayı politika tasarımının merkezine koymaktadır. Ayrıca bölgesel uyum aynı zamanda hizmetlere erişimin, sürdürülebilir kalkınmanın, 'işlevsel coğrafyaların' ve bölgesel analizin önemini de pekiştirir.²⁰⁴ Birliğin yıllık bütçesinin 1/3'ünden fazlasının uyum politikasına yatırıldığı dikkate alındığında, Birliğin gelişmesinde uyum politikasının önemini görebiliriz. Birliğin bölgesel politikası tüm AB bölgelerini kapsamakla birlikte bölgeler ekonomik durumlarına göre farklı kategorilere ayrılmaktadır. Mali yapı, "daha gelişmiş bölgeler" (kişi başına düşen GSYİH'nin AB ortalamasının %90'ının üzerinde olduğu yerler), "geçiş bölgeleri" (%75 ile %90 arasında kalan bölgeler) ve "daha az gelişmiş" (%75'ten az olan bölgeler) arasında farklılık göstermektedir.

Birliğin bölgesel politikası her zaman başarılı olmamıştır. Avrupa Komisyonu'na göre, 1986 ve 1996 yılları arasında AB'nin kişi başına en düşük GSYİH'ye sahip 25 bölgesi, görece geri kalmışlıklarını ancak kısmen azaltabilmiştir. Komisyon bu bölgelerin kişi başına düşen GSYİH düzeylerinin 1986'da AB ortalamasının %52'sinden 1996'ya gelindiğinde %59'a yükseldiğini belirtmiştir. İşsizlikte zirve noktası olan 18,5 milyon işsiz (1994) rakamından sonra işsiz sayısı düşmüştü de halen çalışan nüfusun neredeyse %10'una tekabül eden bir işsiz

²⁰³ Adrian Otoi and Emilia Titan, **Socio-Economic Convergence in the EU at National and Regional Level**, Bükreş, 2014, s. 1090

²⁰⁴ Eduardo Medeiros, **Territorial Cohesion: a conceptual analysis**, Lisbon University- Portekiz, 2015, s. 7

rakamından bahsedilebilmektedir.²⁰⁵ Avrupa, devletler arası ve uluslar üstü özellikleri, birleşik yargı kontrolünü ve doğrudan seçilmiş bir Avrupa Parlamentosunu birleştiren, belki de dünyadaki en gelişmiş ve karmaşık bölgesel uyum deneyimidir. Bununla birlikte, Rubio gibi bazı yazarlar AB'nin yaptıklarının üye ülkeler açısından bağlayıcı olan ve ulusal hukuka aktarılması gereken asgari sosyal ve çalışma standartlarının oluşturulmasından ibaret olan kısmına önem vermektedir. Eğitim ve öğretim, aktif işgücü piyasası politikaları veya yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadele gibi alanlarda ulusal ve yerel yönetimlere verilen mali kaynaklar bu açıdan dikkat çekicidir.²⁰⁶ Avrupa Birliği'nin uyumlu politikasında, bölgeler veya belediyeler gibi en küçük birimlerin dahi işlevlerini yerine getirmesi gereken bir sistemin karmaşıklığını görüyoruz. Bölgesel uyum, "bölgesel yakınsama süreci" olarak görülmektedir. Avrupa Birliği'ndeki yakınsama süreci, belirli bir bölgede, belirli bir zaman diliminde, belirli göstergeler üzerinden yürütülür. Bunların tümü bazı bileşenlerle ilgilidir. Hedeflenen parametrelere ulaşmak mümkün olabilir ya da olmayabilir. Hedeflere ulaşıldığı durumda başarılı bir yakınsamadan bahsedebiliriz. Medeiros'a göre belirli bir bölgede, belirli bir süre zarfında göstergelerin çoğunda yakınsama yolunda gelişme görüldüğü durumda, o zaman bir "bölgesel dışlama süreci" yerine "bölgesel uyum süreci" olarak değerlendirilebilecek bir tabloya ulaşabiliriz.²⁰⁷ Ayrıca, bu kavramın ana boyutlarından hareketle bölgesel uyumun bir tanımını vererek 'Bölgesel Uyum, daha uyumlu ve dengeli bir bölgeyi teşvik etme sürecidir' sonucuna varan Medeiros bunun da aşağıdaki yollarla yapılabileceğini ifade eder:²⁰⁸

- (i) Bölgeler arasında sosyoekonomik dengesizliklerin azaltılmasını desteklemek;
- (ii) Çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmek;

²⁰⁵ **European Spatial Development Perspective- Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union**, Published by the European Commission, Potsdam, 1999, s. 9

²⁰⁶ Eulalia Rubio, **Regional Integration and Social Cohesion: the European Experience**, Paris, 2015, s. 3

²⁰⁷ Eduardo Medeiros, **Territorial Cohesion: a conceptual analysis**, Lisbon University- Portekiz, 2015, s. 11

²⁰⁸ a.g.e s. 12

- (iii) Bölgesel işbirliği/yönetim süreçlerini güçlendirilmek ve geliştirmek ve
- (iv) Daha çok merkezli bir kentsel sistemi oluşturmak ve güçlendirmek.

Bölgesel politikaları ilk uygulayan ülke 1945'te İngiltere olmuştur. Onu 1950'de İtalya ve Almanya, ve 1954'te de Fransa izlemiştir. Hannequart, Savaşın sonra Avrupa'da bölgesel politikaların uygulanma sürecinden bahsederken, elde edilen sonuçlara rağmen Üye Devletlerde bölgesel farklılıkların varlığını sürdürdüğünü belirtir. Bu çerçevede Birleşik Krallık sanayide yeniden dönüşüm gibi zorlu bir sorunla yüzleşmekte, İtalya'nın kuzeyi ve güneyi arasındaki açık azametinden hiçbir şey yitirmeden varlığını sürdürmekte, Hollanda'nın batısı ile geri kalanı arasındaki dengeyi düzeltmek için hala çaba gerekmektedir; Fransa'da kaydedilen ilerleme, genel görünümdeki iyileşmeye rağmen bazı yeni eşitsizlikleri gizlemektedir.²⁰⁹

Avrupa Birliği daha iyi ekonomik kalkınma hedefine yönelik bir Birlik olarak kurulmuştur. Hal böyleyken 1990'lara kadar bölgesel politikalar Birliğin gündeminde önemli bir rol oynamamıştır. Bölgesel kalkınma ve işlevsellik Üye Devletlerin inisiyatifine bırakılmıştır. 1990'lardan önce Birliğin hayata geçirdiği uygulamalara baktığımızda bu alana bir miktar ilgi gösterildiğini söylemek mümkünse de o dönemde Avrupa kurumlarının bölgesel düzeyde hareket etme yeteneğinin olmadığı da açıktı. Avrupa Komisyonu'na göre AB'ye katılan her yeni ülke ile Avrupa topraklarının gelişimine dikkat etme ihtiyacı daha da belirginleşmektedir.²¹⁰ Avrupa Birliği'nin 1990'lı yıllardan önce bölgesel kalkınmaya müdahale edememesinin temel nedeni üye devletlerin duruşu ve çıkarlarıdır. Marks ve McAdam, ikili oynama korkusuna ve Üye Devletlerin Birliğe şüpheyile yaklaştıklarına atıfla bu tabloyu açıklamaktadır. Doğrudan AB seviyesinde bölgelerle ilişkiye geçilmesi ulus

²⁰⁹ Achille Hannequart, **Economic and social cohesion in Europe: A new objective for integration**, Londra ve New York, 1992, s. 63

²¹⁰ **Territorial Cohesion** (11 Mart 2018) Avrupa Komisyonunun resmi internet sitesi, URL = < http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/territorial-cohesion/

devletlerin iki ayrı siyasi düzlem arasında bağlantı kurma işlevini ve temsil gücünü ortadan kaldıran bir gelişme olarak addedilmiştir. Yine Marks ve McAdam'a göre Roma Antlaşması'nda ve sonraki antlaşmalarda üniter devletlerin önemine yapılan atıflara rağmen, Batı Avrupa'daki çoğu devlette etno-bölgesel grupların ve ulus altı hükümetlerin yetkiler için mücadele ettiği bir tablonun bugün ortaya çıktığını söyleyebiliriz.²¹¹ Üye Devletlerin pozisyonlarını çarpıcı biçimde değiştiren şey, Birliğin kalkınma ve rekabet gücü boyutunda ABD, Çin ve Japonya gibi diğer dünya güçlerinin arkasında kalacağı korkusuydu. Bir ikinci endişe ise bazı Üye Devletlerin yatırımları belirli bölgelere yönlendirdiği ve diğer bölgelere kıyasla daha fazla yatırım yaptığı durumlarda eşitsiz kalkınma ve kaynaşmanın ortaya çıkmasıdır. Bugün bir devlette sosyal uyumun gelişmesinin, devletin bölgelerine yönelik politikasına bağlı olduğunu biliyoruz.

Bölgesel yönetimler başta olmak üzere Birlik içindeki tüm yönetim yapıları merkezi hükümetler ile Birlik arasında yapılmış birçok antlaşma olduğunun farkındadır. Bu antlaşmalar, bölgesel yönetimlerin Birliğin karar alma süreçlerine doğrudan katılımı açısından bazı engeller oluşturur. Marks ve McAdam bazı bölgelerin merkezi hükümetler nezdindeki ve Birlik içindeki konumlarının net bir resmini çizmiştir: Bask Bölgesi ve Katalonya da dâhil olmak üzere İspanyol'daki özerk bölgeler, AB nezdinde Madrid hükümetinin duruşunu belirlemede veya hareketlerini kısıtlamada küçük bir rol oynamaktadır. Almanya ve İspanya'daki bölgelerin, Avrupa'da hâlihazırda iç siyasette sahip olduklarıyla orantılı bir yapıcı rol elde etmek için savunma amaçlı seferber olduğu da söylenebilir.²¹² Bununla birlikte, Avrupa Birliği, Üye Devletlerin merkezi yönetimleriyle yapılan antlaşmalara bağlıdır ve merkezi hükümetlerin iradesine saygı gösterilmelidir.

²¹¹ Gary Marks and Doug McAdam, **Social Movements and the Changing Structure of Political Opportunity in the European Union**, Thousand Oaks California, 1996, s.109

²¹² a.g.e s.110

1992'deki Maastricht Antlaşması'ndan bu yana Birlik genelindeki bölgesel ve yerel yönetimlerin temsilcileri, AB'nin siyasi sürecinde resmi bir istişare rolüne sahip yeni bir Bölgeler Komitesi'ne katılmaktadır. Gerek Maastricht antlaşmasından önce, gerekse sonrasında bölgesel yönetimlerin önceliklerinden biri, ulusal hükümetlerini Birlik 'te kendilerine daha fazla resmi yetki vermeye ikna etmek olmuştur. Maastricht antlaşması mallar, hizmetler ve emek için ortak bir pazar yaratmıştır. Avrupa politikalarına doğrudan bölgesel katılım olanağı ise, bölgesel ve sosyal politikalar arasında bir benzerlik oluşturmuştur. Günümüzde Avrupa Birliği politikaları, ekonomik ve sosyal uyum, bölgesel politika ile bir arada uygulanmaktadır. Moussis, bunların bir yandan Birlik 'teki ekonomik ve sosyal dengesizlikleri gidermeyi, bir yandan da ortak pazarın işleyişinden kaynaklanan avantajların tüm ülkeler ve tüm vatandaşlar arasında paylaşılmasını sağlamaya çalıştığını ifade eder.²¹³ Maastricht antlaşmasının amacı rekabetçi bölgeler oluşturmaktır. Bu ise beşeri ve bölgesel potansiyelin tam anlamıyla kullanımıyla yapılmalıydı. Ertugal bu fikri çok net bir şekilde açıklar: Büyük ölçüde yeni bölgecilik yaklaşımı dikkate alınarak şekillendirilen AB'nin bölgesel politikaları, daha özerk ve daha az bağımlı sürdürülebilir bölgesel kalkınmayı mümkün kılmak için daha az gelişmiş bölgelerin potansiyelini harekete geçirmeyi amaçladılar.²¹⁴ Bu doğrultuda, rekabet gücü ve refahın belirli bir alanda yer alan kişi ve işletmelerin kapasitesine ve bir bölgenin sunduğu kapasitelerin kullanımına bağlı olduğu bilinir. Bu nedenle diğer bölgelerle bağlantılar kurmak sürdürülebilirliği sağlayacaktır. Kırsal alanlar, doğal kaynaklar ve göller, ormanlar, denizler gibi doğal unsurlar açısından zengindir. Ayrıca daha iyi hava kalitesine sahiptirler ve turizm için çekici yerlerdir. Bununla birlikte Birlik, doğal kaynakları korumak ve sosyal uyumu sağlamak istiyorsa, geleneksel işletmelere yatırım yapmalıdır. Bağlılığı etkileyen faktörler hakkında ve bağlılığa nasıl ulaşılacağı konusunda çok sayıda çalışma mevcuttur. Ancak, bütünleşme konusunda mesafe kat etmenin

²¹³ Nicholas Moussis, **Access to European Union: law, economics, policies**, Rixensart, 2011

²¹⁴ Ebru Ertugal, **Enlargement and Cohesion: Implications for Economic and Social Development in Turkey**, Ankara, 2005, s. 191

en önemli unsuru toplumun buna engel olan kesimlerini tespit etmektir. Bölgesel uyumun uzun soluklu bir süreç olduğu kanıtlanmıştır ve gelişimi açıklamaya yönelik üç model formüle edilmiştir:²¹⁵

1. Yeni ekonomik coğrafya (piyasa entegrasyonu, ölçek ekonomileri, ulaşım maliyetleri ve iç pazar etkilerinin, ekonomik faaliyetin “çekirdek” bölgelerde yoğunlaşmasını desteklemek için nasıl birleştiği);
2. İnovasyon ekonomisi (yenilenmeye odaklanma – teknolojik sınırın dışı doğru hareketi ve kalite merdivenlerinin ve “ürün alanlarının” devam eden genişlemesi ve bu sınıra göre bölgelerin konumları);
3. Kurumsal faktörler (kurumların bir ekonominin kaynaklarını belirli şekillerde kullanma ve geliştirme yeteneğini şekillendirdiği tespiti ışığında bir bölgenin teknoloji sınırına veya ekonomik işlevlerin hiyerarşisine göre nerede bulunduğunu belirlemede kilit güç).

AB bölgesel kalkınma politikasının piyasa güçlerinin ülkeler ve bölgeler arasında eşitsizlik yaratma eğilimini etkisiz hale getirmesi gerekmektedir. Bu amaçla her Üye Devlet kendi topraklarını farklı bir şekilde idari birimlere ayırır. Avrupa Birliği de programların yönetilebilmesi ve istatistiklerin karşılaştırılabilmesini sağlamak amacıyla her ülkeyi istatistiksel birimlere (NUTS bölgeleri) bölerek NUTS sistemini tasarlamıştır. Bu çalışmada kullanılan veri analizi NUTS 2 bölgelerine dayanmaktadır. Avrupa Komisyonu'nun tanımına göre Avrupa Birliği (Büyük Britanya dâhil), her biri Bölgeler Komitesi (CoR) tarafından uluslararası düzeyde temsil edilen 281 NUTS 2 bölgesinden oluşur. Bölgelerin sınırları genellikle doğal sınırlara (nehirler, dağlar ve kıyı şeritleri gibi), tarihi sınırlara ve/veya (nispeten keyfi unsurlar içerebilecek) idari sınırlara dayanır. Söz konusu sınır türleri arasında

²¹⁵ Thomas Farole, Andres Rodríguez-Pose, Michael Storper, **Cohesion Policy in the European Union: Growth, Geography, Institutions**, Londra, 2009, ss. 5-6

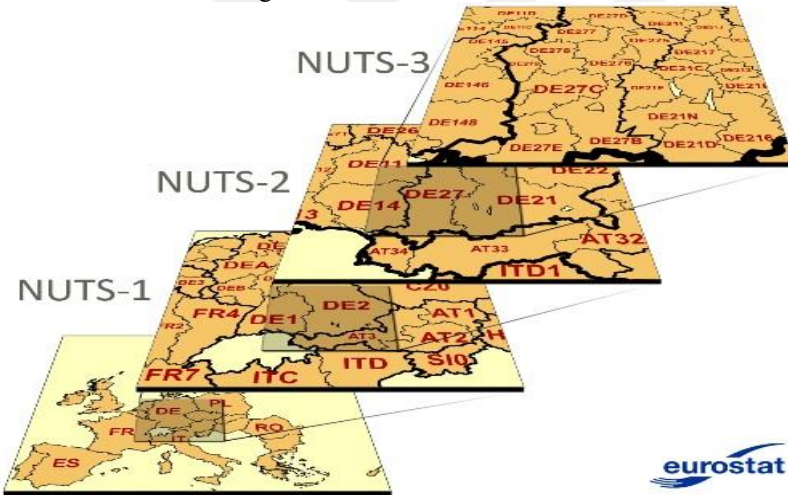
belirli ölçüde örtüşme de görülebilmektedir.²¹⁶ Birlik şu anda her biri 800,000 ila 3 milyon nüfusa sahip 281 'NUTS 2' bölgesine bölünmüştür. Bir idari birimin NUTS seviyesi aşağıdaki demografik eşiklere göre belirlenir:²¹⁷

Tablo No. 2 - NUTS bölgelerinin Eurostat sınıflandırması

Seviye	Minimum	Maksimum
NUTS 1	3 milyon	7 milyon
NUTS 2	800,000	3 milyon
NUTS 3	150,000	800,000

Kaynak: “Avrupa Komisyonu”, (2016)

Harita No. 1 - NUTS bölgelerinin Eurostat sınıflandırması

Kaynak: “Avrupa Komisyonu”, (2016) ²¹⁸

²¹⁶ Caitlin Daw, **Cohesion policy of the European Union: Facilitated by supranational institutions and regional autonomy or Hindered by national sovereignty?** The George Washington University, 2013, s. 55

²¹⁷ **Background** (30 Ocak 2019) Avrupa Komisyonu’nun resmi internet sitesi, URL = <
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>

²¹⁸ **Background** (30 Ocak 2019) Avrupa Komisyonu’nun resmi internet sitesi, URL = <
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>

Bir Üye Devletin nüfusunun bir bütün olarak bir NUTS seviyesine ilişkin asgari eşiğin altında kaldığı durumlarda o Üye Devlet kendi başına o seviyede bir NUTS bölgesel birimini oluşturur. NUTS bölgeleri 'Euro bölgeleri' ile aynı değildir. Euro bölgeleri, genellikle Avrupa bölgesel işbirliği projelerine konu olsalar da, Avrupa Birliği'nden ayrıdır. Birliğin 2014-2020 dönemine ilişkin en yakın tarihli projeksiyonu halen bölgeler arası gelişme farklılıklarının söz konusu olduğunu göstermektedir. Birçok alanda farklılıklar mevcuttur ve bunlar uyum alanında yapılacak çok şey olduğu anlamına gelmektedir. Farklılıklar, özellikle Birliğin Doğu ve Güney kısımlarındaki Üye Devletlerde belirgindir. Bölgesel Politikalar Genel Müdürlüğü kalkınma düzeylerine göre, az gelişmiş bölgeler, geçiş bölgeleri ve daha gelişmiş bölgeler olmak üzere üç tür bölgeden oluşan bir sınıflandırma geliştirmiştir.²¹⁹

Az gelişmiş bölgeler

Kişi başına GSYİH'nin AB ortalamasının yüzde 75'inden az olduğu bölgelerdir.

Geçiş Bölgeleri

Bunlar, kişi başına düşen GSYİH'nin AB ortalamasının yüzde 75 ila 90'ı arasında kaldığı bölgelerdir. Bu nedenle aldıkları fon miktarı açısından kendilerinden az gelişmiş bölgelerle daha gelişmiş bölgeler arasında bir yerde kalırlar.

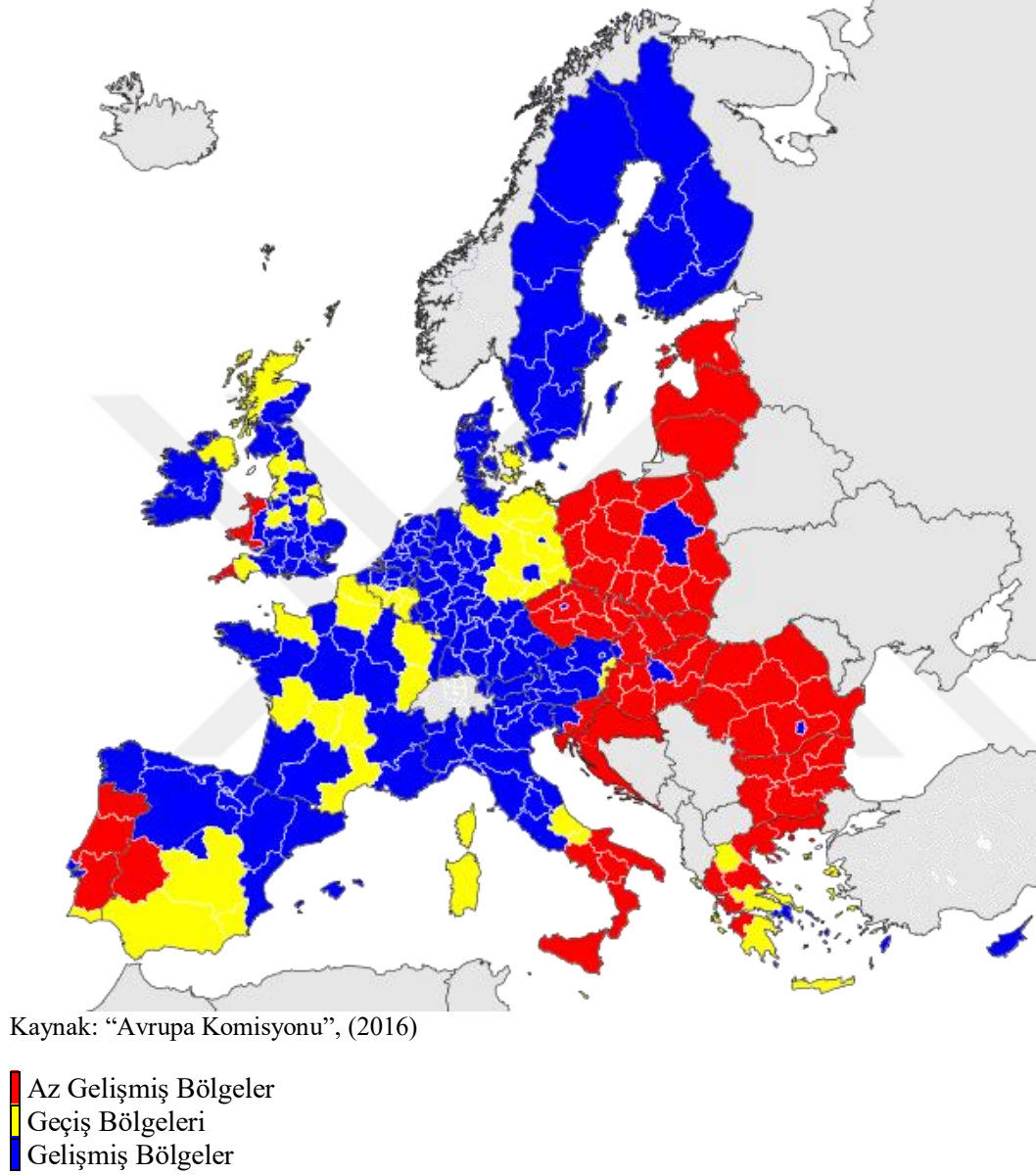
Gelişmiş Bölgeler

Diğer kategorilerde yer bulmamış, yani kişi başına GSYİH'si AB ortalamasının yüzde 90'ının üzerinde olan bölgeler bu kategoride yer alır. Bu bölgelere fon sağlamanın temel amacı, rekabet gücünü teşvik ederek ve ilgili bölgelerin şirketler ve yatırımcılar açısından cazibesini artırarak istihdam yaratmaktır. Bu bölgelerde uygulanabilmesi muhtemel projeler arasında çevre dostu ulaşımın geliştirilmesi, araştırma merkezlerinin, üniversitelerin, küçük

²¹⁹ **Background** (30 Ocak 2019.) Avrupa Komisyonu'nun resmi internet sitesi, URL = < <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>

işletmelerin ve yeni kurulan şirketlerin desteklenmesi, eğitim sağlanması ve istihdam yaratılması yer alır. Finansman, ERDF veya ESF aracılığıyla yönetilir.²²⁰

Harita No. 2 - 2014–2020 döneminde uygulanacak yeni bölge sınıflandırılması yapısı²²¹

²²⁰ **Principles** (21 Haziran 2018, 21 June) Avrupa Komisyonu’nun resmi internet sitesi, URL = http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/principles/

²²¹ European Commission, Directorate General for Regional Policy, **Cohesion Policy 2014-2020, Investing in Growth and Jobs**, Brüksel, 2011, s. 16

3.7 Avrupa Birliği Uyum Politikasının Evrimi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki düzenin nihai amacı Almanya'nın üretimin gücünü yok etmek değil, "Almanya'nın üretici güçlerini yeni bir uluslararası düzene entegre etmeyi".²²²

Batı Avrupa ekonomisini yeniden inşa etmeye çalışıyordu ve Avrupa entegrasyonu bu yönde atılan pragmatik bir adımdı. Kömür ve Çelik topluluğunun kurulduğu günün akşamı bir başka Fransız politikacı Robert Schuman 'Avrupa'da yeni bir sistem yaratıldığını' ilan ediyor ve 'bazı yazarların yazdığı gibi, büyük bir deney yapıyoruz. Yüzyıllar boyunca Avrupa insanların gerçekleştirmeye çalıştığı rüya: aralarında savaşı sona erdiren ve ebedi bir barışı garanti eden bir örgüt yaratmak' diye ekliyordu.²²³ Konuşma Mayıs 1950'de açıklanacak olan Schuman planının temeliydi. Büyük bir öngörüye sahip parlak bir hareket olsa da bu adımın temel amacı Avrupa kıtasında Fransız liderliğinde barışçıl işbirliğini sağlamaktı. Robert Schuman Birleşik Avrupa'nın yaratılmasına yönelik çabaları nedeniyle Avrupa Birliği'nin babası olarak görülmektedir. Ertesi yıl Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu antlaşması Fransa, Almanya, İtalya ve üç Benelüks ülkesi tarafından imzalanmıştır.

Avrupa bu antlaşmadan etkilenmiş ve ilk üye devletler hızlı bir ekonomik büyüme döneminden geçmişlerdir. Başarılı işbirliği 1957'de Roma Antlaşması ve 1958'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Antlaşma ile ekonomik kalkınma daha yüksek işçi hareketliliğini de zorunlu kılmıştı ve Toplulukta istihdam olanakları yaratılmıştı. O yıllarda ulus devletlerin ekonomik kalkınmasına odaklanan Toplulukta uyum politikası önemli bir rol oynamıyordu. Bölgesel politika ise tablodaki en büyük eksiklikti ve Üye Devletlerin geleneksel yaklaşımları ile yürüttükleri "bir iç mesele" olarak görülmekteydi. Bununla birlikte Roma Antlaşması önsözünde Üye Devletlerin ekonomilerinin birliğini güçlendirme ve bölgeler arasındaki farklılıkları ve daha az gelişmiş

²²² Edward Best, **Supranational Institutions and Regional Integration**, Maastricht EIPA, 2006, s. 16

²²³ Loek Halman, Inge Sieben, ve Marga Van Zundert, **Atlas of European Values: Trends and Traditions at the Turn of the Century - Extract from Schuman's Strasbourg speech 1949**, Amsterdam, 2011, s. 11

bölgelerin geri kalmışlığını azaltarak uyumlu kalkınmayı sağlama niyetlerine de vurgu yapmaktadır.²²⁴ Tüm Avrupa ülkelerinde birçok bölgesel sorun vardıysa da Roma Antlaşmasında bölgesel politikaya ayrılan yer çok azdı. Çabalar bölgesel meseleler hariç bırakılmak kaydıyla sosyal ve ekonomik uyuma odaklanmıştı. Ancak bugün Birlik ’teki Sosyal ve Ekonomik uyumunun köklerinin Antlaşma’nın ikinci maddesinde “ekonomik faaliyetlerin uyumlu bir şekilde gelişmesinin teşvik edilmesi” ibaresine dayandığını söylemek de yanlış olmaz.²²⁵ 1969’a kadar Komisyon bölgesel politikanın açıkça Üye Devletlerdeki kamu otoritelerini ilgilendirdiği görüşünde ısrarcı olmuştur. Avrupa Toplulukları Komisyonu içerdiği bölgesel politikalar kapsamındaki tedbirlerin doğrudan Üye Devletlerin siyasi, kültürel, idari, sosyolojik ve bütçesel organizasyon alanına girdiğini ifade etmiştir. Yine Komisyon’a göre bölgesel politikalar Devletin temel aldığı iç dengeler sisteminin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktaydı.²²⁶ 1970’ler Birliğin (o dönemde Topluluğun) bölgesel ve uyum politikasına yaklaşımında dönüm noktasıdır. Bu dönemde AT daha fazla fon toplamak amacıyla ulusal araçları koordine etmek üzere harekete geçmiştir. Daha sonra Topluluk 1973’te İrlanda, Danimarka ve (bugün Birlik ’ten ayrılmış olan) Birleşik Krallığın katılımıyla daha da büyümüştür. 1974’te AT Bölgesel Kalkınma Fonu kapsamında ilk bütçesel enstrümanını oluşturdu. Kaynakların tahsisinde öncelik ihtiyaçları en çok olan Üye Devletlere (İtalya, İrlanda ve Birleşik Krallık) verilecekti. 1975’te AT’nin en yoksul bölgeleri arasında güney İtalya, İrlanda’nın büyük kısmı, batı ve güneybatı Fransa, kuzey Hollanda, o dönemde Batı Almanya’nın doğu sınırını oluşturan bazı bölümleri ve Galler ile İskoçya başta olmak üzere Birleşik Krallığın büyük kısmı yer alıyordu.²²⁷ 1981’de Yunanistan, 1986’da ise İspanya ve Portekiz’e AT’ye katıldığında Topluluk artık fonların yeniden dağıtımını konusunda

²²⁴ **Treaty establishing the European Economic Community**, Roma, 1957, Önsöz

²²⁵ **Treaty establishing the European Economic Community**, Roma, 1957, 2. Madde

²²⁶ Commission of the European Communities, **A Regional Policy for the Community**, Brüksel, 1969, s. 13

²²⁷ **European Regional Development Fund** (31 Ocak 2019.) Avrupa Komisyonu’nun resmi internet sitesi, URL = < https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2015/03/european-regional-development-fund-turns-40

deneyimliydi. O zamanlar uyum politikası, Avrupa'daki daha zengin ve daha fakir bölgeler arasındaki aktarımın artan ekonomik entegrasyonun etkilerini dengeleyeceği varsayımı üzerine inşa edilmişti. 1986'daki Tek Avrupa Senedi ekonomik ve sosyal uyumu ilk kez ayrı bir Topluluk politikası olarak sunmuştur. Antlaşma sosyal ve ekonomik bütünlüğünü sağlamlaştırma yolunda uyumlu bir topluluk gelişimini teşvik etmek için tek bir Avrupa pazarı ve politikası hedefini benimsemiştir. Topluluğun ekonomik ve sosyal bütünlüğünü güçlendirmek için gereken eylemin amacı ise farklı bölgeler arasındaki farklılıkları azaltmak ve en az gelişmiş bölgeleri geliştirmektir.²²⁸ Birkaç yıl sonra, 1990'ların başında, istihdam ve sosyal konular Birlik gündeminde en üst sıralara geldi. Küresel rekabet Avrupa sosyal modelinin geleceğine, toplumsal değerlere ve sosyal güvenlik yapılarına ilişkin endişeleri artırmıştı. Bu politikalar nihayet 1992 Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu Antlaşması'na dâhil edildi. Maastricht sosyal uyum ve Avrupa Topluluğu yapıları arasındaki dayanışma ihtiyacına vurgu yapan bir metindir.²²⁹ Tek Avrupa Senedi ve daha sonra da Maastricht Antlaşması Topluluğun genel anlamda uyumlu gelişimini desteklemek için ekonomik ve sosyal uyumunun güçlendirilmesine yönelik çabalarını geliştirmesi ve sürdürmesi gerektiğini belirtmiştir.²³⁰ Birliğin odak noktasına bütünleşmeyi koymasıyla sağlanacak faydalar arasında ise zorunlu eğitimin yaygınlaşması, kadınların sosyal ve ekonomik faaliyetlere daha fazla katılımı, daha kısa çalışma süresi ve artan yaşam beklentisi ilk akla gelenlerdir. Bunları altyapı projelerinde kaydedilen ilerlemeler, birçok alanda uluslararası işbirliği ve teknolojik gelişme gibi faydalar izlemiştir. Uyumlu kalkınma ve uyum politikası ve Birliğe getirdiği enerji, Malta, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Estonya, Litvanya, Letonya, Macaristan, Polonya ve Slovenya gibi diğer birçok Avrupa ülkesi için de

²²⁸ **Single European Act – Final Act**, Lüksemburg - Lahey, 1986, Kısım V - Madde 130A

²²⁹ **Treaty on European Union**, Brüksel - Lüksemburg, 1992, Madde 2

²³⁰ **EC Treaty (Maastricht consolidated version) (2018, 4 Feb.) Treaty establishing the European Community - Part Three: Community policies - Title XVII: Economic and social cohesion - Article 158 - Official Journal C 325, 24/12/2002 s. 0103 – 0103, URL = <
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12002E158:EN:HTML>**

Birlik üyeliğini çok cazip bir hedef haline getirdi ve bu ülkeler de 2004 yılında Avrupa Birliği'ne tam üye oldular.

Yüzyılın sonu Birliğin uyum politikasını güçlendirecek olan Lizbon Antlaşması (Mart 2000) ve Nice Antlaşması (Aralık 2000) ile gelmişti. Lizbon'da toplanan Avrupa Konseyi AB'ye 'dünyadaki en rekabetçi ve dinamik, bilgiye dayalı ekonomi, daha fazla ve daha iyi iş olanağı ve daha fazla sosyal uyum ile sürdürülebilir ekonomik büyüme yeteneğine' sahip olmak için on yıllık bir hedef koydu.²³¹ 'Daha fazla sosyal uyum', yeni 'Anayasa', ve bölgesel politikanın ana hedefleri olarak ekonomik ve sosyal uyumun yanı sıra bölgesel uyum da Lizbon'da öne çıkan kararlar arasındaydı. Ayrıca AB'nin bölgesel politikası sağlık ve eğitime yapılan yatırımları ve özellikle işsiz gençler, kadınlar ve engelliler gibi dezavantajlı grupları özel olarak hedefleyen Avrupa Sosyal Fonu (ESF) aracılığıyla insan sermayesine yapılan yatırımları önceliklendirmektedir.²³² Cinsiyet eşitliği stratejileri, yoksulluk ve sosyal dışlanmanın önlenmesi, sosyal güvenlik sistemlerinin ve özellikle de emeklilik ve sağlık sistemlerinin modernizasyonu Lizbon gündeminde ele alınan en önemli konular arasındadır. Moussis'e göre Birlik istihdam, mesleki ve genel eğitime yönelik özel politikalar ve ayrıca sosyal güvenlik ve sosyal içerme dâhil olmak üzere yaşam ve çalışma koşullarının teşviki ve iyileştirilmesi yoluyla sosyal ilerleme ve uyumu hedeflemiştir.²³³

2007 tarihli Avrupa Birliği Antlaşması'nın önsözünde Birliğin 1961'de Torino'da imzalanan Avrupa Sosyal Şartı'nda ve 1989 İşçilerin Temel Sosyal Haklarına İlişkin Topluluk Şartı'nda tanımlanan temel sosyal haklara bağlılığına dair bir teyit vardır. Aynı zamanda, önsözde yazıldığı gibi, Birlik içindeki insanlar arasındaki dayanışmayı derinleştirirken tarihlerine, kültürlerine ve geleneklerine saygı gösterme arzusu da vardır. Ayrıca sürdürülebilir kalkınma

²³¹ Andy Green, John Preston, Jan Germen Janmaat, **Education, Equality and Social Cohesion a Comparative Analysis**, New York, 2006. ss. 2 – 3

²³² Ebru Ertugal, **Enlargement and Cohesion**, Ankara, 2005, s. 192

²³³ Nicholas Moussis, **Access to European Union: law, economics, policies**, Rixensart, 2011

ilkesini dikkate alarak ve iç pazarın gerçekleştirilmesi ve güçlendirilmiş uyum ve çevre koruma bağlamında Birlik halkı için ekonomik ve sosyal ilerlemeyi teşvik etmek için açık bir kararlılık vardır. Bunların yanında ekonomik bütünleşmede kaydedilen ilerlemelere paralel olarak diğer alanlarda da ilerlemeyi sağlayacak politikaları uygulama kararlılığı bulunmaktadır.²³⁴

2007 Lizbon Antlaşması ekonomik, sosyal ve bölgesel uyum olmak üzere belirlenen üç hedefte bir adım daha ileri gitmekte ve bir toplumun uyumunun doğal bir süreç değil aksine, içine konulan unsurlara ve bu unsurlar arasında kurulacak ilişkiye bağlı olduğunu ifade etmektedir.²³⁵ Uyum sağlamanın bu boyutları ekonomik, sosyal ve bölgesel boyutlar ile kazanımlar arasındaki gerilimlerin de dikkate alınmasını gerektiriyordu. Lizbon Antlaşması'ndan sonraki programların ilişkin olduğu dönemler daha uyumlu Birlik yaratma yolunda olumlu sonuçlar vermiştir. Birlik, nerede yaşarlarsa yaşasınlar tüm insanların daha iyi bir yaşam için eşit fırsatlara ve şanslara sahip olacağı bir toplum yaratma taahhüdü doğrultusunda ilerlemeye devam etmiştir. Lizbon stratejisi uyum için yeni bir yaklaşımı da beraberinde getirmiştir. 7 yıllık program periyotlarının gelişim ve uyum açısından bir parametre olması gerekiyordu. 2007 – 2013 program dönemi aslında bir yatırım stratejisiydi ve değerlendirme için iyi fırsatlar sunuyordu. Avrupa Komisyonu'na göre, 2007-2013 program dönemi boyunca Sosyal Uyum programlarının kazanımları uyum alanında ilerleme olduğunu göstermiştir.²³⁶ 2007-2013 döneminde Uyum Politikası bağlamında uygulanan programların tam program döngüsü 10 yıldan fazla sürmüştür. Süreç 2005'te (ve kısmen 2004'te) Ulusal Stratejik Referans Çerçevesinin hazırlanmasıyla başlamış ve 2015'ten sonra

²³⁴ Official Journal of the European Union (2008), **Preamble of the Consolidated Versions of the Treaty on the European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union**, 2008/C 115/01

²³⁵ Official Journal of the European Union (2008), **Preamble of the Consolidated Versions of the Treaty on the European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union**, 2008/C 115/01

²³⁶ **Key Achievement** (21 Haziran 2018) Avrupa Komisyonu'nun resmi internet sitesi; URL = < http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/key-achievements/#3

programların nihai olarak kapatılmasına kadar da sona ermemiştir.²³⁷ Çoğunlukla insanların potansiyeli ve altyapıya odaklanan planlarıyla zaman içinde Birliğin uyum politikası yatırımların odağını haline gelmiştir. Gelişmiş bölgeler ve ülkeler giderek artan ölçüde, göçlerin sınırlı kalacağı ve devletin işleyişi için bir zorluk yaratmayacağı uyumlu Avrupa'ya olan ihtiyacı görmüşlerdir. Bu konuya verilen önem 2014-2020 program döneminde de devam etmiş ve Bakanlar Düzeyindeki Resmi Olmayan Mekânsal Planlama ve Bölgesel Kalkınmadan sorumlu Bakanlar Toplantısı'nda bölgesel uyum, 2007-2013 program döneminde atılan adımların devamında Avrupa'nın daha uyumlu ve dengeli devletleri için ortak bir hedef haline geldi.²³⁸ Bu program dönemleri bölgelerin kendi sürdürülebilir kalkınma yollarını bulmak için dış desteğe ihtiyaç duyabileceğini de göstermiştir. Bu çerçevede uyum politikasının odak noktası her zaman için geri kalmış bölgelerdir.

Birliğin 2020 stratejisinde vurgu yaptığı bazı alanlar vardır. Bunların başında da bölgesel farklılıklar gelmektedir. Örneğin Bölgesel ve Kentsel Politikalar Genel Müdürlüğü Bölgesel Gündem (TA) 2020 kapsamındaki politika çabalarının ekonomik performansın bölgesel bazda kutuplaşmasını azaltmaya katkıda bulunması ve Avrupa topraklarında büyük bölgesel eşitsizliklerden kaçınmaya yardımcı olması gerektiği hususuna dikkat çeker. Burada başvurulacak araç da Avrupa 2020 Stratejisi doğrultusunda büyümenin önündeki darboğazları ele almaktır.²³⁹ TA2020'nin amacı bölgesel kalkınma için stratejik yönelimler sağlamak, bölgesel boyutun tüm yönetim düzeylerinde farklı politikalarla bütünleşmesini teşvik etmek ve Avrupa 2020 Stratejisinin bölgesel uyum ilkelerine göre uygulanmasını sağlamaktır.²⁴⁰

²³⁷ SWEKO INTERNATIONAL, **Regional governance in the context of globalisation: reviewing governance mechanisms & administrative costs**, Stockholm, 2010, s. 20

²³⁸ Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development, **Territorial Agenda of the European Union 2020 – Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions**, Gödöllő – Macaristan, 2011, s. 3

²³⁹ Directorate-General for Regional and Urban Policy, **Territorial Agenda 2020 put in practice**, Brüksel, 2015, s. 47

²⁴⁰ Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development, **Territorial Agenda of the European Union 2020 – Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions**, 2011, Gödöllő – Macaristan

2014-2020 program dönemi için uygulanan uyum politikası mimarisinin belirleyici unsuru CPR 1'in kapsayıcı ('şemsiye') niteliğidir ve politika²⁴¹, yasal ve kurumsal (örgütsel) bakış açısından da belirli çıkarımlara sahiptir.²⁴² 'Şemsiye' altında sosyal uyum fonlarını ve 2020 stratejisini kapsayan tüm düzenlemeleri bulabiliriz. Hedefler üzerinden 2014-2020 program dönemindeki kararlı duruşu da gözlemlemek mümkündür: araştırmayı artırmak, teknolojilere erişimi iyileştirmek, tarım sektöründe rekabet gücünü artırmak, ekonomiyi düşük karbon ekonomisine dönüştürmek, sürdürülebilir taşımacılığı geliştirmek, istihdamı ve işgücü hareketliliğini teşvik etmek, sosyal içermeyi teşvik etmek ve yoksullukla mücadele etmek, eğitim ve mesleki becerilere yatırım yapmak, kamu idarelerine yatırım yapmak.²⁴³ Tüm bu yatırımlar sıradan vatandaşın yararınadır ve 2020 stratejisinin aslında vatandaşa yönelik bir strateji olduğu sonucuna varabiliriz. 2020 stratejisi, sosyal politikanın birçok bölümünü ve Üye Devletlerin zayıf kaldığı birçok alanı kapsamaktadır. Program dönemlerinin planlanması aslında Üye Devletler ve Açık Koordinasyon Yöntemi arasındaki işbirliğine bağlıdır ve dönemin başlamasından önceki birkaç yılı da kapsar. Planlama ile Üye Devletlerin deneyimi ve potansiyelinden yararlanılmaktadır. Aksi takdirde, Birlik mevcut çalışmaları daha da ileriye götürmek yerine birçok alanda sıfırdan başlamak zorunda kalacaktır.

Birlik için 2020 Bölgesel Gündemi çoğunlukla bölgeler arasındaki işbirliğine odaklanmaktadır. Ortaklık ve çok seviyeli yönetim, Üye Devletlerin ortaklıklar düzenlemesi gerektiğini ima eder. Bölgeler arasındaki bu işbirliğinin, ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde daha iyi bir işbirliği getirmesi ve daha fazla kapasite oluşturması beklenmektedir. Ayrıca

²⁴¹ Common provisions regulation (CPR): **Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund and laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund and the European Maritime and Fisheries Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1083/2006 – For more info visit: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/legislation/regulations/**

²⁴² Committee on Regional Development in the European Parliament (2009-2014) **European Union Cohesion Policy 2014 – 2020: A Comparative Presentation of the Legislative Package and the Role of the European Parliament**, s. 23

²⁴³ Francisco Carballo-Cruz, **Cohesion Policy in the European Union**, Sao Paolo, s. 112

farklılıkları azaltacak ve göç rakamlarını da azaltmak için zemin yaratacak daha büyük pazarlar oluşturacaktır. Resmi Olmayan Mekânsal Planlama ve Bölgesel Kalkınmadan sorumlu Bakanlar Toplantısında bölgesel olarak çeşitli demografik ve sosyal sorunlar ve hassas grupların ayrımcılığa maruz kalması nedeniyle Avrupa'nın artan ve bölgesel olarak farklılaşan demografik zorluklarla karşı karşıya olduğuna işaret edilmiştir.²⁴⁴ Bölgesel uyumun önündeki bir başka engel de yaşlanan ve azalan nüfustur. Bu tablo karşısında yaşam kalitesi, kamu hizmetleri, işgücü piyasasının büyüklüğü ve konut olanaklarında gerileme yaşanması ve kalkınmanın genel performansının etkilenmesi beklenmektedir. Bu bağlamda bu bilimsel çalışmanın hedefi sosyal kurumlara erişimin düşük olduğu bölgelerde daha yüksek olan dışlanma riskinin artmasıyla belirgin bir hale gelmektedir. Bu alanlar daha zayıf ekonomik performansa sahiptir ve sosyal fırsatlardan yoksundur. Bu da Avrupa Birliği gibi uluslar üstü bir yapıda uyumun karmaşıklığını göstermektedir.

3.8 Avrupa Birliğinde Uyumun Önündeki Engeller

Uyumlu Avrupa Birliği, yükselen yaşam standartları ve sosyal hizmetlere erişim ile daha düşük göç seviyesi gibi gelişmeleri ifade eden bir terimdir. Bunu başarmaksa pek kolay değildir. Zira Avrupa Birliği'ne Üye Devletler arasında ekonomi, altyapı, sosyal kalkınma, siyasi sistemlerin işlevselliği, uluslararası işbirliği gibi konulardaki farklılıklar kayda değer boyuttadır. Yine de AB'nin uyum politikasının olumlu sonuçlar verdiği de yadsınamaz bir gerçektir. Birliğe katılan Üye Devletlerin çoğu yaşam standartlarında bir artış yaşamıştır. Yunanistan, İspanya, Portekiz ve tüm Doğu Avrupa ülkelerinin deneyimi bu konuda örnek teşkil eder. Peki bu artış tüm bölgeleri kapsıyor mu? Otoi ve Titan uyum hakkında beklenmedik bir tespitle bulunarak uyumun sonuçlarının genellikle ulusal düzeydeki

²⁴⁴ Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development, **Territorial Agenda of the European Union 2020 – Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions**, Gödöllő - Macaristan, 2011, s. 5

performans açısından değerlendirildiğine dikkat çekmektedir.²⁴⁵ Ancak gelişmeler ekseriyetle belirli bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Bu bölgelerin ortak özelliği de, hepsinin tek bir büyük şehir merkezini, örneğin devletin başkentini kapsıyor olmasıdır.

ESPON'a göre, dünya nüfusunun ancak %6 kadarına ev sahipliği yapmasına rağmen, bölgeler arasındaki havayolu bağlantılarının %20'si, bölgeler arası mal ticaretinin %22'si, bölgeler arası hizmet ticaretinin %27'si, bölgeler arası DYY giriş/çıkışlarının %31'i, bölgeler arası göçlerin %21'i ve bölgeler arası öğrenci akışlarının %23'üne taraf olmasıyla dikkat çekici bir ağırlığı bulunmaktadır.²⁴⁶ Doğuya doğru genişlemesi sonrasında Avrupa Birliği bir yanda dünyanın en verimli ekonomilerinden bazılarının, diğer yanda ise eşik ekonomisi seviyesini ancak geçebilen Üye Devletlerden oluşan bir yapı halini almıştır. Bu ise farklılıkların üretkenlik oranlarındaki büyük farkta tezahür ettiği anlamına gelir. Ancak, farkı yaratan verimliliğin yanı sıra devletin eğitim, sağlık, telekomünikasyon, ulaşım, enerji ve su temini, finansal hizmetler, tarım gibi sektörlerde işlevselliğidir. Hollanda, İsveç, Almanya ya da Belçika gibi devletlerin vatandaşlarına sağladığı eşit bir şekilde kurumlara erişim hakkı ve gelişim olanakları Güney İtalya, Romanya, Bulgaristan, Portekiz, Yunanistan, Litvanya, Polonya'nın bazı bölgeleri ya da Güney İspanya gibi ülkeler ve bölgeler bağlamında o kadar kolaylıkla sağlanamamaktadır. Batı Avrupa devletlerinin Birliğin gelişmesinde lider konumlarını sürdürüp sürdüremeyecekleri veya Avrupa kurumları içindeki dengeli sorumlulukların tüm Birliğin dengeli bir şekilde kalkınmasında da yansımaları bulup bulamayacağını gelecek gösterecektir. Yeni binyılda Birlik'te uyum bağlamında önem arz eden başlıca meseleler Avrupa Komisyonu tarafından 2008'de belirlenmiştir. "Bölgesel Uyum Yeşil Belgesinde" yer verilen bu konularda çeşitli perspektiflerden bakılabilir:

²⁴⁵ Adrian Otoi, Emilia Titan, **Socio-Economic Convergence in the EU at National and Regional Level**, Bükreş, 2014, s. 1091

²⁴⁶ ESPON, **Territorial Impact of Globalization for Europe and its Regions - Final Report**, 2013, s. 2

- Bir bütün olarak AB'nin sürdürülebilir ve dengeli gelişimine en iyi şekilde katkıda bulunabilmeleri için **her bölgenin güçlü yönlerinden yararlanmak.**
- **Yoğunluğu yönetmek.** Şehirlerin hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır. Kirlilik ve sosyal dışlanma boyutlarında görülen olumsuz etkilere kıyasla yenilikçiliğin ve üretkenliğin ön plana çıkması da olumlu etkiler olarak sayılabilir.
- **Bölgeler arasında daha güçlü bağlantılar sağlamak.** İnsanlar, kamu hizmetlerine erişim, etkin ulaşım, güvenilir enerji ağları ve bölge genelinde geniş bant internet olanaklarına sahip bir biçimde diledikleri yerde yaşayabilmelidir.
- **İşbirliği geliştirmek.** İklim değişikliğinin ve trafik sıkışıklığının etkileri geleneksel idari sınırlarla sınırlı kalmamaktadır. Dolayısıyla ülkeler ve bölgeler arasında yeni işbirliği biçimlerine ihtiyaç duyulmaktadır.
- **Kentsel-Kırsal kesimler arasındaki bağlantıları geliştirmek.**²⁴⁷

Bu konular mevcut 2020 Stratejisinde önemli bir yer tutmaktadır. Avrupa Komisyonu da uyum politikasının aşağıdakiler yoluyla gelecekte bölgesel uyumu nasıl iyileştirebileceği konusunda tavsiyeler ve talimatlar sağlamaktadır:

- Bölgelerin vatandaşların yaşadıkları alanlar olarak entegrasyon içerisinde gelişimine yönelik işlevsel yaklaşımı öne çıkarmak,
- Politikaların sektörler arası koordinasyonu ve yerelden Avrupa düzeyine kadar çok seviyeli yönetim yoluyla yer tabanlı politikaları teşvik etmek,
- Avrupa'da entegrasyonu geliştirmek için bölgeler arası işbirliğini teşvik etmek,
- Bölgelerin bilgi seviyelerini geliştirerek gelişimlerine rehberlik etmek,²⁴⁸

²⁴⁷ European Commission, **Green Paper on Territorial Cohesion - Turning Territorial Diversity into Strength**, Brüksel, 2008, s. 11

²⁴⁸ **Territorial Cohesion** (11 Mart 2018) Avrupa Komisyonu'nun resmi internet sitesi URL = < http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/territorial-cohesion/

Avrupa Birliği'nin farklı bölgeleri kapsayıcı bir yapıyı Üye Devletlerin bütünlüğüne dokunmadan oluşturabilmesi içinse eğitim kilit rol oynamaktadır ve bu çalışmanın yazarına göre Avrupa'nın Birleşmesi sürecindeki en önemli faktördür. Avrupa'da eğitim ile yapısal düzeyde birleşme, standartların yerleştirilmesi ve uygunluğu ile çalışma şekli hiç bu kadar yakın ilişki içinde olmamıştı. Birleşik eğitim fikrinin gerçekleştirilmesi gereklerin yerine getirilmesine dayandığı için yolun sonu da aydınlık görünmektedir. Avrupa, Birlik aracılığıyla temsil edildiğinde ulus devletlerin sunduğu tüm olanakları bir araya getirerek ve tüm yapısal avantajları kullanma yönünde işleyen çeşitlilik ve benzerliklerden oluşan bir bütün olarak belirli bir ivme kazanmıştır. Eğitimin yetenek kazandırma sürecindeki vazgeçilmez rolü karşısında ihtiyaçların verimliliği artırabilmesi için eğitime yatırım yapılması kaçınılmazdır.

Öte yandan, birçok Avrupa ülkesi eğitimde köklü geleneklere ve gelişmiş bir altyapıya sahiptir. Burada önemli olan bu altyapının uzak bölgelerde dahi herkesin erişimine açık olmasıdır. Zira pek çok düşük vasıflı işçi, ihtiyaçlarını karşılayacak eğitimi yaşam alanlarına yakın bir konumda veremeyen bölgelerde yaşadığı için sürdürülebilir kalkınmada kullanılabilecek kapasitenin gelişmemiş olduğu açıktır. Avrupa Komisyonu'na göre eğitimin kalitesi ve beceri arzı dünya çapında artmaktadır ve Avrupa da buna yanıt vermelidir. Eğitimin bu talebi karşılamak için bir yandan hem standartları hem de başarı düzeylerini yükseltmesi, bir yandan da gençlerin girişimci olabilmelerini ve kariyerleri boyunca işgücü piyasasında giderek artan kaçınılmaz değişikliklere uyum sağlamalarını sağlamak için gereken çapraz becerileri teşvik etmesi gerekiyor.²⁴⁹ Uyum Konusundaki Altıncı Raporu göre bir bütün olarak AB'de, kamu yatırımları 2008 - 2013 döneminde reelde olarak %20 azalmıştır. Yunanistan, İspanya ve İrlanda'da ise düşüş %60'a ulaşmıştır. Uyum Politikası ile sağlanan kaynakların özellikle önemli olduğu Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde brüt sabit

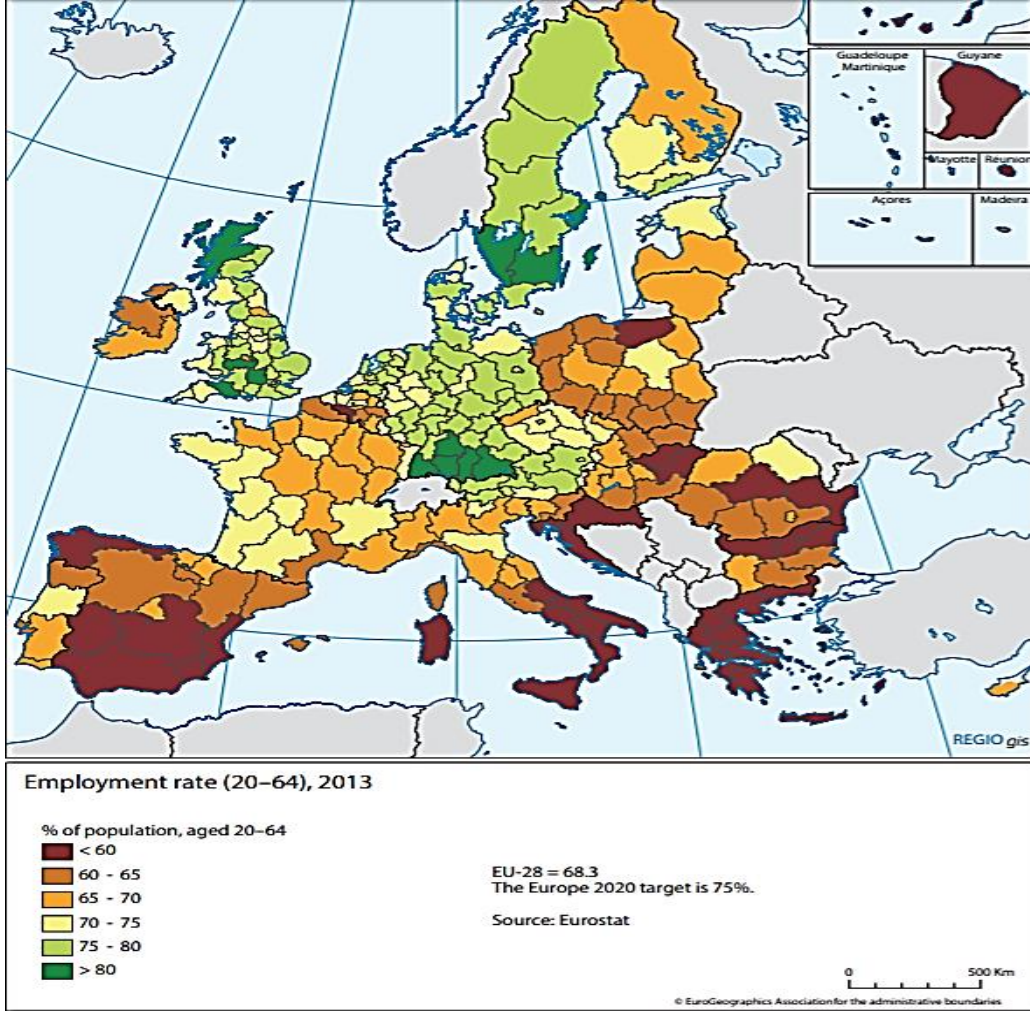
²⁴⁹ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the Regions (2017, 17 May) **Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes**, COM/2012/0669, URL = < <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52012DC0669>

varlık yatırımları üzerinden ölçülen kamu yatırımları üçte bir oranında düşmüştür.²⁵⁰ Raporda Uyum Politikası olmasaydı krizden en çok etkilenen Üye Devletlere yapılan yatırımlarda %50 oranında ek bir düşüş yaşanacağı sonucuna varmıştır. Kriz işsizliği, sosyal eşitsizliği ve yoksulluğu getirdiğinden, Birlik bu noktada kararlı bir duruş sergilemektedir. Avrupa Birliği'nin bu noktada aldığı önlemler arasında şunlar sayılabilir: “2007-2012 döneminde Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF) yaklaşık 600.000 kişiye iş imkânı yaratmıştır. Bu ise finansal krizin başlangıcından bu yana yaşandığı tahmin edilen iş kayıplarının neredeyse %20'sine eşdeğerdir. 200.000 küçük ve orta ölçekli işletme (KOBİ) projesine ve 80.000 start-up projesine kaynak sağlanmıştır. Araştırma ve iş sektörü işbirliğine dayalı 22.000 projeye finansman, 5 milyon kişiye ise geniş bant internet bağlantısı sağlanmıştır. Ayrıca 5,5 milyon kişi de atık su arıtma sistemlerine kavuşmuştur. Buna ek olarak, Uyum Politikası kapsamındaki AB yatırımları 3.000 km'lik önemli Avrupa ulaşım ağlarının (genel TEN-T ağının %15'i) inşa edilmesini sağlamış ve daha az gelişmiş Üye Devletlerde Ar-Ge için devlet finansmanı hacmini iki katına çıkarmıştır.”²⁵¹

²⁵⁰ European Commission, **Sixth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion Investments for jobs and growth**, Brüksel, 2014, p.11

²⁵¹ a.g.e ss. 12 – 13

Harita No. 3 - AB'de İstihdam Oranı (20-64)

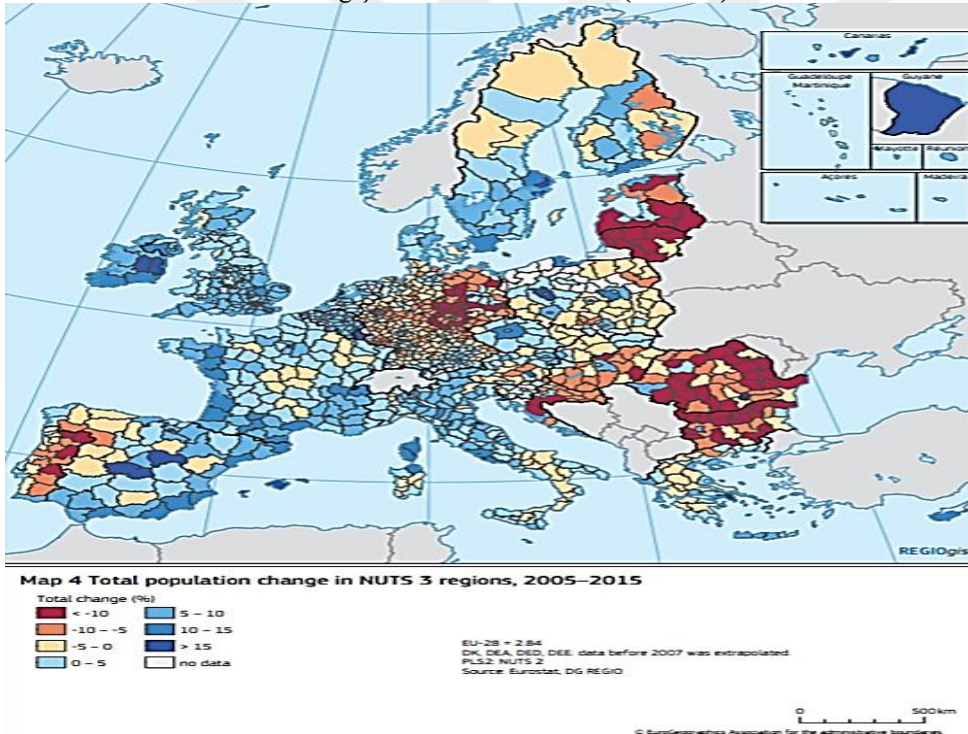
Kaynak: "Eurostat - Ekonomik, sosyal ve bölgesel uyum üzerine Altıncı Rapor", (2018)

Uyum konusundaki Altıncı Rapora göre idari kapasite geliştirmeye destek; araştırma kurumları, üniversiteler ve iş dünyası arasında bağlantılar; ve küçük ve orta ölçekli işletmelere hizmet vermek daha fazla yatırım için fırsat sağlamıştır.²⁵² Krizin etkisini yitirmesinin ardından Birlik uyum politikası kapsamında yatırımlara aynı kararlılıkla devam etmiştir. Ekonomik, Sosyal ve Bölgesel Uyum Hakkında Yedinci Rapora göre uyum politikası AB'nin ana yatırım politikasıdır ve AB'de devlet eliyle yapılan sermaye yatırımlarının %8,5'ine eşdeğer finansman sağlar. Bu rakam AB-13 için %41'e kadar yükselir ve bazı ülkeler için

²⁵² European Commission, **Sixth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion Investments for jobs and growth**, Brüksel, 2014, s. 14

%50'nin üzerine çıkmıştır.²⁵³ Ancak kriz, Birlik için beklenmedik bir durum oluşturmuştur. 2015'te ilk kez AB'de ölüm sayısı doğumları geçmiştir. Uyumla ilgili Yedinci Raporla göre, göçler ağırlıklı olarak AB-13'ten AB-15'e ve AB-13 içinde kırsal bölgelerden başkentlere ve diğer büyük şehirlere doğru olmuştur. Birçok bölgede bu nüfusta hızlı değişikliklere yol açmış ve dolayısıyla kamu altyapısı ve hizmetleri üzerinde ölçeklerini büyütme veya küçültme yönünde baskı oluşturmuştur.²⁵⁴ Yaşlanan nüfus Birliğin işlevselliği için giderek büyüyen bir sorun haline gelmiştir. Bu çalışmanın yazarının tahminlerine göre AB'ye Üye Devletler doğum oranını etkileyen politikalarında değişikliğe gitmezlerse, Birlik 'teki birçok kırsal alan 20 yıl içerisinde zayıf kalacaktır.

Harita No. 4 – AB'de Nüfus değişiklikleri 2005 – 2015 – (NUTS 3) İBBS 3

Kaynak: “Eurostat - Ekonomik, sosyal ve bölgesel uyum üzerine Yedinci Rapor”, (2018)

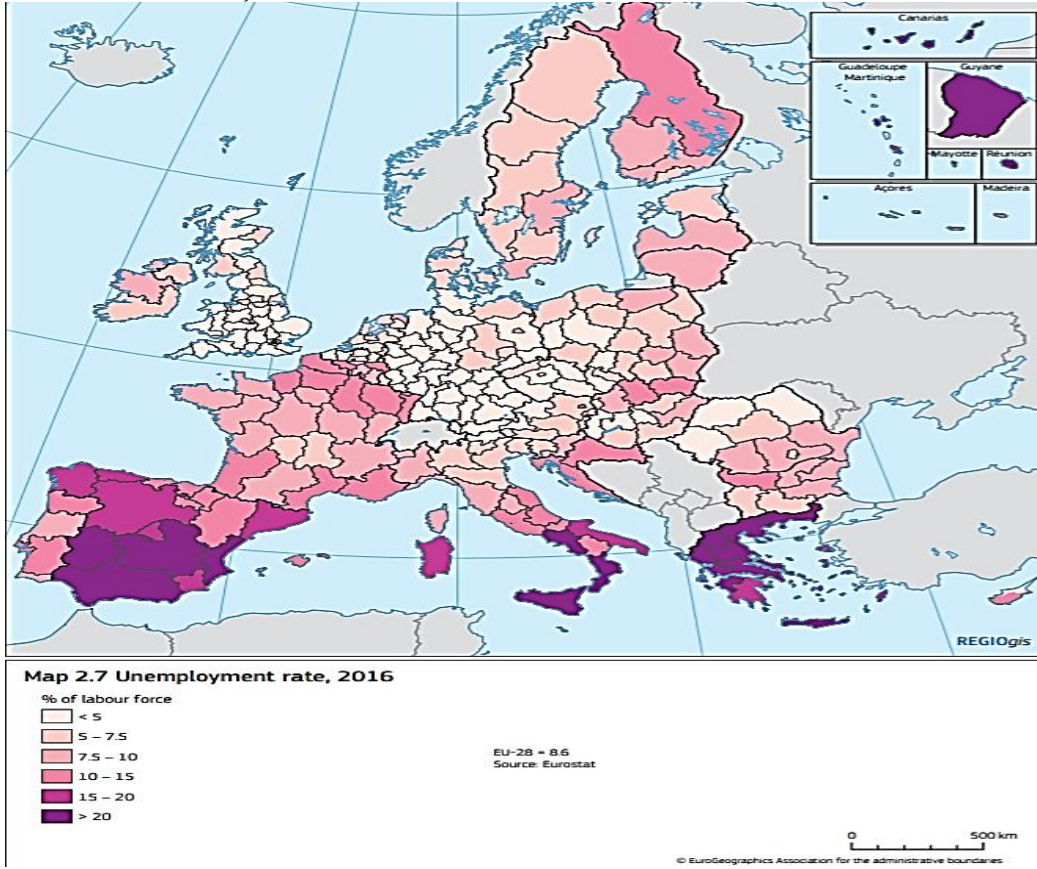
Harita Doğu Avrupa ülkelerinin nüfussuz kalma tehdidi altında olduğunu göstermektedir. Bu nüfus azalmasının altında çeşitli faktörler yatmaktadır. Bunlar arasında sosyal altyapının erişilebilirliği, ekonomik refah ve doğum oranı politikaları başı çekmektedir. Bölgelerde

²⁵³ Lewis Dijkstra (Ed.), European Commission, Directorate-General for Regional and Urban Policy, **Seventh Report on Economic, Social and Territorial Cohesion – My Region, My Europe, Our Future**, Brüksel, 2017, s. xiv

²⁵⁴ a.g.e s. vii

nüfusun azalmasının ana nedenlerinden biri de işsizliktir. 2020 stratejisinde özellikle ele alınan bu sorun karşısında Birlik nüfus kaybını önlemek için Üye Devletlere mali ve maddi destek vermektedir. Ancak bunun başarılabilmesi kolay değildir. Zira çoğunlukla Batı Avrupa'daki ekonomik merkezler Doğu ve Güney Avrupa'dan gelen işgücü için çok çekicidir. Ayrıca Batılı ülkelerin gelişmiş sosyal politikalarının işgücü açısından Doğu ve Güney Avrupa ülkelerinin nispeten zayıf sosyal politikalarına göre daha cazip oluşu da bir faktördür.

Harita No. 5 - AB'de işsizlik oranı, 2016

Kaynak: “Ekonomik, sosyal ve bölgesel uyum üzerine Yedinci Rapor”, (2018)

İddialı 2020 stratejisi, Birliğin istihdam yaratmada zorluk çeken bölgelere yardım etme kararlılığını göstermektedir. Uyumla ilgili Yedinci Rapor, 2014-2020 döneminde uygulanan programların 1,1 milyon KOBİ'yi desteklemeyi planladığını ve doğrudan 420.000 yeni işin yaratılmasına yol açtığını ifade etmektedir. Ayrıca bu programlar 8,9 milyondan fazla kişinin yeni nitelikler kazanmasına da yardımcı olacaktır. Yaklaşık 6,8 milyon çocuk yeni veya modernize edilmiş okullara ve çocuk bakım tesislerine kavuşurken 42 milyon kişi

iyileştirilmiş sağlık hizmetlerine erişebilecektir.²⁵⁵ Yatırımların odak noktası, uzak ve kırsal bölgeler ile daha az gelişmiş üye ülkelerdeki diğer tüm bölgelerdir. Avrupa Birliği'nin yatırım yaptığı birçok alan olduğu açıktır. Birliğin tam olarak nereye yatırım yapacağına ve önceliklere karar verirken dikkate aldığı hususlar nelerdir sorusuna Avrupa'nın Geleceğine İlişkin Beyaz Kitap'ta ifade edilen üç noktaya atıfla yanıt verilebilir:

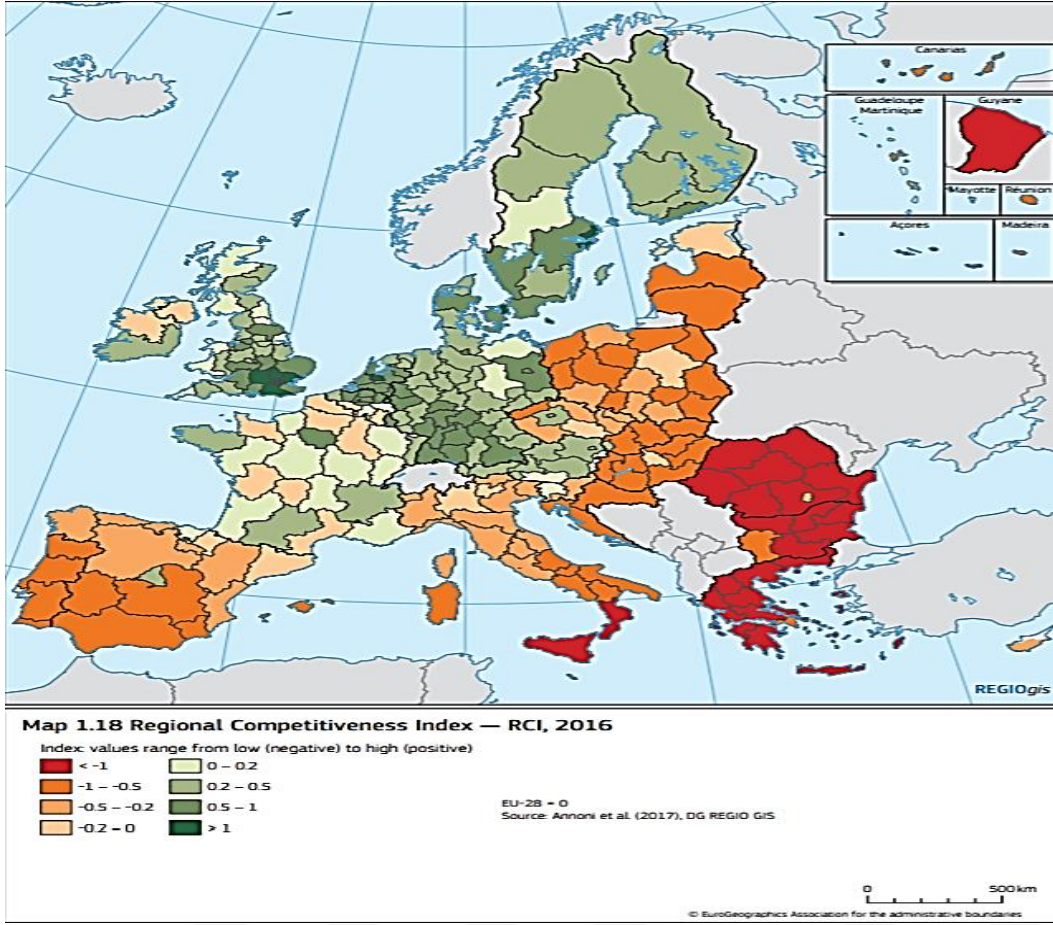
1. Nereye yatırım yapılmalıdır?
2. Yatırım öncelikleri neler olmalıdır?
3. Politika nasıl uygulanmalıdır?²⁵⁶

Birlik daha önce de bahsi geçen 7 yıllık dönemleri kapsayan stratejiler belirlemektedir. Ancak, değişmez odak daha az gelişmiş bölgeler ve bölgeler arası işbirliğidir. Sanayide dönüşüm sürecinden geçmekte olan alanlar, kırsal alanlar ve uzak bölgeler gibi Antlaşmada belirtilen başka odak alanları da mevcuttur. Uyum politikasının tüm bölgeleri kapsadığı, ancak az gelişmiş bölgelere aktarılan mali kaynak miktarının daha yüksek olduğu son iki program dönemi ise bir nevi dönüm noktası niteliğindedir.

²⁵⁵ a.g.e ss. xv – xvi

²⁵⁶ European Commission (1 Mart 2017) **White paper on the Future of Europe - Reflections and scenarios for the EU-27 by 2025**, COM (2017) 2025

Harita No. 6 - Bölgesel rekabet edebilirlik endeksi 2016

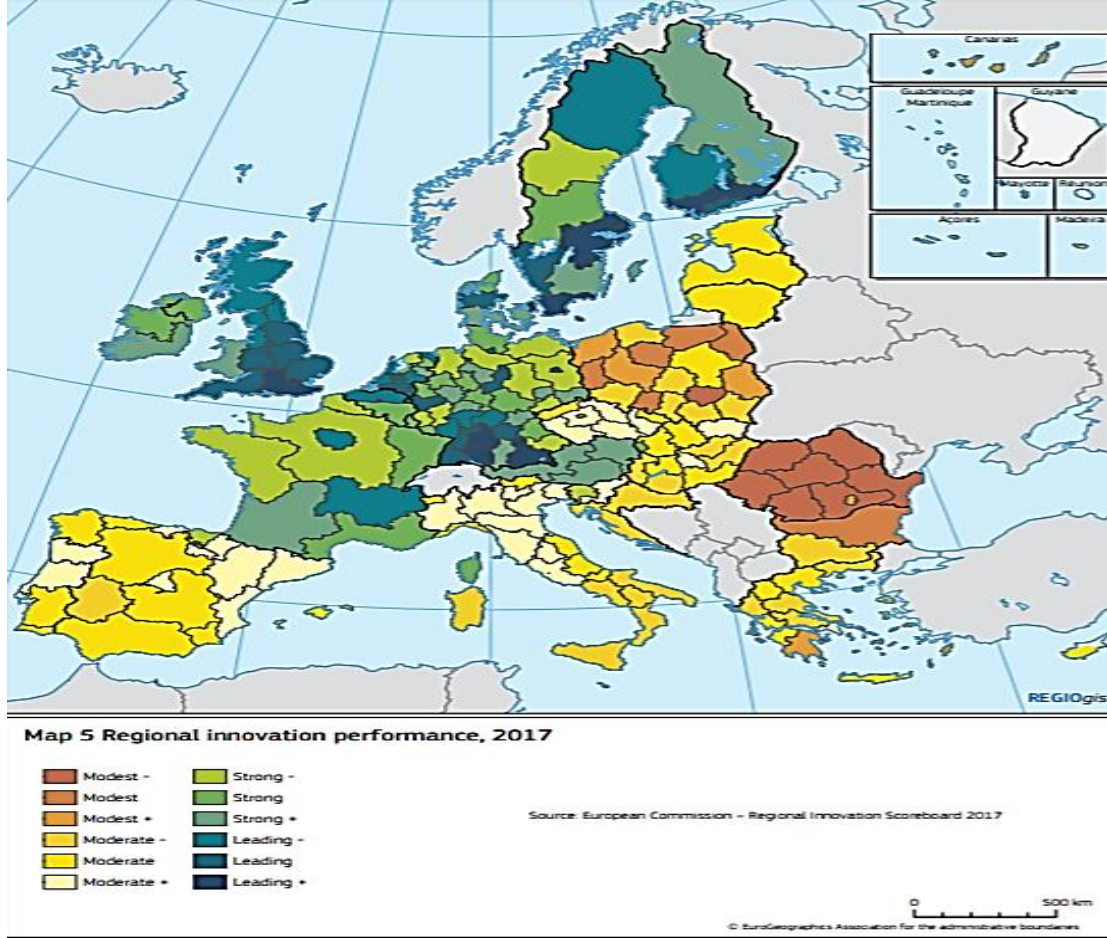

Kaynak: “Ekonomik, sosyal ve bölgesel uyum üzerine Yedinci Rapor”, (2018)

Daha önce eğitimin uyum alanında Birliğin önceliklerinden biri olduğundan bahsetmiştik. Uyum Politikası eğitim alanında AB bölgeleri arasındaki farklılıkların azaltılmasına büyük katkı yapmıştır. Bununla birlikte ekonomik eşitsizlikler halen devam etmektedir. Uyum konusundaki Yedinci Raporda, Birliğin yenilik, eğitim, dijital ağlar ve ulaşım ağlarına yatırımı finanse ettiği ve böylece tüm bölgelerde görece avantaj sağlayan alanlarda büyümeyi, üretkenliği ve uzmanlaşmayı artıran tek bir pazar oluşturmaya yardımcı olduğu teyit edilmiştir.²⁵⁷ Ancak eğitim alanında bölgesel performans farklılıkları çok büyüktür.

²⁵⁷ Lewis Dijkstra (Ed.) European Commission, Directorate-General for Regional and Urban Policy, **Seventh report on economic, social and territorial cohesion - My Region, My Europe, Our Future**, Brüksel, 2017, s. 1

Harita No. 7 – AB’de Bölgesel yenilik performansı

Kaynak: “Ekonomik, sosyal ve bölgesel uyum üzerine Yedinci Rapor”, (2019)

Avrupa’yı oluşturan bölgelerin yenilik (inovasyon) alanındaki performansının farklılık gösterdiği görülmektedir. Batı’daki Üye Devletlerde daha yüksek, Doğu ve Güney’de ise daha düşük inovasyon oranları görülmektedir. Altıncı ve yedinci raporda sunulan bu haritalar sayesinde aslında bölgeler arasındaki farklılıkları görebilmek mümkün olmuştur. Farklı parametreler kullansak bile, Birliğin Batı ve Doğu bölgeleri arasındaki farklar açıktır.

3.8.1 Avrupa Birliği'nin Genişlemesi ve 21. Yüzyılda Sosyal Uyum Bekleyen Zorluklar

Avrupa Birliği'nin genişlemesi siyasi ve ekonomik nedenlere dayanan bir süreçtir. Siyasi nedenler Avrupa'daki demokratik değerlerin korunması ve ekseriyetle Doğu ve Güney sınırında Avrupa’nın demokratik değerlerini yabancı gören başka siyasi güçlerin etkilerini önleme ihtiyakıyla bağlantılıdır. Ekonomik nedenler ise pazarların genişlemesi ve güçlü Batı Avrupa devletlerinin ihtiyaçları için taze işgücü sağlanmasıyla ilintilidir. Her iki durumda da

Batı Avrupa'nın değer ve yaklaşımları Avrupa'da uluslarüstü bir yapının inşa edilmesinde belirleyici parametre olarak alınmaktadır. Bu uluslarüstü yapının gelecek nesiller için barışın hâkim olduğu bir kıta idealini gerçekleştirmeye öncülük etmesi beklenmektedir. Ancak uluslarüstü bir siyasi örgütlenme kurma yolunda karşılaşılan birçok engel vardır. Daha önce de bahsi geçen bölgeler arası eşitsizlikler ve ülkelerin ekonomik güçleri arasındaki dengesizlikler bunlardan bazılarıdır.

Avrupa Birliği'nin Durumuna İlişkin Rapora göre Birliğin 2004 ve 2007 yıllarındaki genişlemelerle 27 Üyeye ulaşması tamamen yeni bir ilişkiler sistemini de beraberinde getirmiştir. Bu genişleme dalgalarıyla Avrupa Birliği'nin alanı %25, nüfusu ise %20'den fazla artarken Birliğin zenginliği sadece %5 artmıştır.²⁵⁸ Bu tespit, Birlik sınırları içindeki uyumu birkaç parametre üzerinden ölçme olanağı sağlaması açısından önemlidir. Gelir, üretkenlik veya zenginlik boyutunda bölgeler arasındaki farklılıklar ile bölgeler içindeki ve bölgeler arasındaki altyapının kapasitesinin ölçülmesi bu noktada başvurulacak araç olmuştur. Her iki genişleme dalgasında entegrasyon, kalkınmaya değil, çoğunlukla finansal boyutu olan yeniden dağıtımcı etkilere dayanıyordu. Aradan on yıldan fazla bir süre geçmiş olmasına karşın hala bu yeni üye devletlerin birçok bölgesi uyum fonlarının en büyük alıcıları konumundadır ve bu devletlerin Avrupa Birliği ortalamasına ulaşmasının daha uzun yıllar süreceği anlaşılmaktadır. Öte yandan, Sosyal uyum açısından bu durum ülkelerin eşitliği, sürdürülebilir kalkınmayı ve daha hızlı ilerlemeyi teşvik etmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Hızlı küreselleşme karşısında sosyal uyumun nasıl teşvik edileceği ve korunacağı ve toplumların karşılaşacağı başlıca güçlükler konusunda ise çeşitli görüşler mevcuttur. Bazı yazarlar kısmen küreselleşmenin bir sonucu olarak gelişmiş ülkelerde artan sosyal çoğulculuk ve yaşam tarzı çeşitliliğinin, geçmiş dönemlerde sosyal uyumun kaynağı olan olguları sorgulanır hale getirdiğini ve kimlik ve katılım açısından yeni odaklar ürettiğini

²⁵⁸ Jean-Paul Fitoussi, Jacques Le Cacheux, **Report on the State of the European Union**, Londra, 2007, s. 128

söyleyerek dünya düzeninin zorluklarından bahsetmektedir. Partiler, sendikalar ve ulusal ölçekte seçimlere dayanan geleneksel siyasi katılım biçimleri birçok ülkede devam eden bir gerileme süreci içindeyken kimlik politikalarının yeni ve daha çeşitli biçimleri ve sorunsallaştırılmasına dayalı toplumsal hareketler yükseliştir.²⁵⁹

Teknolojik gelişmelerden dolayı toplumsal değişimin kaçınılmaz olduğu söylenebilir. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için kullanıldığında teknolojik gelişme toplumların iyiliği için işleyen bir güç sunar. İşbirliğinin hem kalkınma, hem de Avrupa Birliği bünyesinde için Üye Devletler arasında ulusal sosyal güvenlik sistemlerinin çatışma yaratacak şekilde gelişmemesini sağlayacak koordinasyon açısından önemli olduğunu gördük. Diğer tüm ülkeler gibi Avrupa toplumları da ticaretin ve üretimin küreselleşmesiyle gelen bazı ortak sorunlarla karşı karşıyadır. AB'ye Üye Devletler AB bölgesinde daha düşük işsizlik düzeyi sağlamaya devam ederken yaşlanmakta olan nüfusun bu yüzyılda bir sorun olması da kaçınılmaz. Avrupa Parlamentosuna göre, 21. yüzyılda Avrupa Birliği politikaları üç hedef ekseninde inşa edilmiştir: Lizbon Stratejisiyle (2000) desteklenen ekonomik rekabet gücü ile Göteborg Stratejisiyle (2001) desteklenen sürdürülebilir kalkınma ve bölgesel uyum.²⁶⁰ Her iki strateji de geleceğe yöneliktir ve Avrupa'nın küresel sorunlarla başarılı bir şekilde yüzleşmesine yardımcı olmayı amaçlar.

AB politikalarında küreselleşmeyle çelişen önemli bir unsur vardır. Bu da ben-merkezli bir Avrupa hedefi olarak algılanan bölgesel uyumdur. Bu durumu ortaya çıkaransa büyük ölçüde Avrupa Birliği'nin küresel perspektifteki konumundan ziyade Birliğin iç yapısı ve işlevselliğiyle ilgilenilmesidir. Birçok Avrupalı siyasetçinin bu durumun farkında olmasına karşın bölgesel uyumun nedenlerinin Birliğin bir bütün olarak çok daha derin konsolidasyonu

²⁵⁹ Andy Green, John Preston, Jan Germen Janmaat, **Education, Equality and Social Cohesion - A Comparative Analysis**, New York, 2006, s. 1

²⁶⁰ European Parliament - Directorate-General for Internal Policies of the Union, **Regional Disparities and Cohesion: what strategies for the future**, Brüksel, 2007, s. 1

ve korunması sürecinde öne çıktığını ifade etmek gerekir. Robert, bölgesel uyumun ihtiyacını ve geçen yüzyılın sonundaki gelişmeleri şu şekilde açıklamaktadır: 1990'larda bölgesel uyumun temel bir Avrupa hedefi olarak ortaya çıkması, küreselleşme, liberalleşme ve artan rekabet gibi dış faktörlerin beslediği korkulara dayanmaktadır. Zira bu gelişmelerin yansıması niteliğindeki bölgesel etkiler Avrupa'nın bölgesel yapısını tehdit edebilme potansiyeline sahiptir.²⁶¹ Bu nedenle, sosyal uyum ile birlikte bölgesel uyum, Birliğin daha da gelişmesi için önemini korumaya devam edecektir.

3.9 Eğitim ve Sosyal Uyum Arasındaki Bağlar ve Amacı

Toplumların gelişmesinde ve işleyişinde önemli bir rol oynayan eğitim toplumun amaçlarını gerçekleştirmede bir araç olarak kullanılmaktadır. Eğitimin temel amacı bireysel ve toplumsal gelişmeyi sürdürmektir. Toplumun ve devletin ekonomik kalkınması açısından da faydaları aşikardır. 20. ve 21. yüzyıllarda eğitim kurumları önemli ölçüde yatırım gerektirdikleri için devletin eğitim sisteminin birer parçası haline gelmişlerdir. Türkkahraman eğitim programları ve politikalarının toplumsal ve bireysel ilerlemedeki önemli rolüne işaret ederek toplumsal, ekonomik, sosyal ve kültürel ilerleme açıdan toplumda genel bir gelişmeyle bağlantılarını açıkça gösterir.²⁶² Eğitim süreci kişinin kapasitesini etkilediği gibi ailesinden başlayarak tüm toplumu da etkilemektedir. Sosyolojik açısından, eğitim çok önemli bir kurumdur. Aile, din, ekonomi, siyaset ve eğitim gibi sosyal kurumlar birbirleriyle ilişkilidir ve sosyalleşme, beslenme, güvenlik ve barınma gibi temel insan ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynarlar.

Eğitim sürecinin bütünleştirici gücü tüm dünyada ulusal birli ve kalkınma açısından önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu yaklaşım parasız milli eğitim yolunda önemli adımlar atmış

²⁶¹ Jacques Robert, **The Origins of Territorial Cohesion and the Vagaries of Its Trajectory**, Cambridge Massachusetts, 2007, s. 23

²⁶² Mimar Türkkahraman, **The Role of Education in the Societal Development**, Akdeniz Üniversitesi Antalya - Türkiye, 2012, s. 38

olan eski Avrupa sömürgelerinde açıkça görülmektedir. Eski sömürgeler kendi ekonomik sistemlerini, kültürlerini ve hatta dinlerini değiştiren güçlü batı ekonomilerine uyum sağlamada önemli adımlar atmışlardır. Sri Lanka'nın eski bir batı sömürgesi olduğuna dikkat çeken Sedere, eğitimin değişimin en güçlü aracı olduğunu ve eğitimin bireye değişime uyum sağlama imkânı verdiğini ifade eder. Sedere'ye göre eğitim ilerleme ve gelişmeyi başlatmanın, başarmanın ve sürdürmenin en iyi yoludur. Kısacası eğitim başarmamız gerekeni başarmanın en güçlü aracıdır.²⁶³ Bu doğrultuda eğitimin insanları değişime hazırlayabildiğini, eğitimin değişimi başlatabildiğini ve eğitimin değişimin daha kolay kabullenilmesi için koşullar yaratabildiğini ifade etmek mübalağa olmaz.

Teorileri Batıda Rönesans sonrası eğitimde oldukça etkili olan isimlerden biri de İngiliz filozof John Locke'tur. "Yeni doğan çocuğun zihni boş bir tablettir (tabula rasa)" görüşüyle hatırlanan John Locke'la aynı dönemde Fransa'da ise Jean-Jacques Rousseau'nun çocuğa yetişkinden farklı yaklaşım gerektiğini savunması şok dalgaları yaratmıştı. Her ikisi düşünür de 18. yüzyıldan beri Avrupa'da eğitimi etkilemiştir. Green ve Preston ulusal eğitim sisteminin ilk olarak devlet oluşumunun bir aracı olarak ortaya çıktığını, devlet görevlilerinin eğitimi için etkili bir araç sağladığını, halk arasında sadakati ve sosyal düzeni teşvik ettiğini, baskın ulusal ideolojileri ve dilleri yaydığını ve nüfusu yeni düzenleyici sisteme alıştırdığını belirtir. Eğitimin bu amacı özellikle ulus devletlerde çok fazla değişmemiştir.

Emile Durkheim, kitlesel eğitimin toplumsal entegrasyon açısından tarihsel önemi ve uyumlu bir toplum yaratmadaki rolü hakkında görüşlerini dile getirmiştir. Ayrıca çeşitliksizlik veya sınırlı çeşitlilik yoluyla uyumun önemi hakkında da şunları söyleyecekti: "Toplum ancak üyeleri arasında yeterli derecede homojenlik varsa var olabilir. Eğitim devam ettikçe, çocukta kolektif yaşamın gerektirdiği temel benzerlikleri sabitleyerek bu homojenliği sürdürür ve

²⁶³ Mohottige Upali Sedere, **Context of Educational Reforms Then and Now**, Maharagama Sri Lanka, 2005, ss. 4 - 7

pekiştirir.”. 19. yüzyıldaki eğitim düşünürlerinin görüşleri, 20. yüzyılda dünyadaki devletlerin hepsini olmasa da çoğunu, kompakt ve işlevsel toplumlar yaratma sürecine kitlesel eğitimi dâhil etme konusunda etkilemiştir. Bazı yazarlar bu süreci ulusal hükümetlerin eğitim ve öğretimi giderek artan bir şekilde toplumsal uyumu hızlandırmanın bir aracı olarak ya da “toplumdaki çatlakları onarmak için bir sosyal yapıştırıcı” olarak görmeleri şeklinde tasvir ederler. Yirminci yüzyılda eğitim sınıfsal veya etnik dayanışmayı, milliyetçiliği ve demokratik vatandaşlığı desteklemek için çeşitli şekillerde kullanılmıştır.

Spring’in gözünde bu ayrılmış çocuk toplulukları modern ulus devletin kuluçkasıdır.²⁶⁴ Batı tarzı eğitim evrensel hale gelmiştir ve toplumlar alternatif bir modeli pek hayal edememektedir.

18. yüzyılın önemli siyaset teorisyenlerinden Jean Jacques Rousseau’nun kitlesel eğitimi ulus devletin gelişimi için çok önemli bir unsur olarak gördüğü analizi öne çıkmaktadır. Polonya’nın Yönetimi Üzerine Düşünceler adlı eserinde Rousseau “Ulusal bir oluşuma ruhunu vermesi gereken ve ortaya çıkan yapının fikir ve beğenilerini eğilim, tutku ve zorunluluk yardımıyla vatanseverliğe yönlendirecek şekilde şekillendirmesi gereken şey eğitimidir” der.²⁶⁵ ABD, Almanya ve SSCB gibi yükselen güçlerin eğitim kapsamındaki değişim programları aracılığıyla aidiyet ve yakınlık yaratma çabalarında çok belirgin yansımaları beraberinde getirmiştir.

21. yüzyıl ise yeni yaklaşımları sahneye çıkarmıştır. İnsan hakları eğitimcileri insan yaşamında belirleyici olacak etik ve tutumsal standartları yayan yeni küresel misyonerlerdir. Küresel toplum ve kültürü ve bunların bayraktarlığını yapan grupları tanımlamaya çalışan Spring eğitim kurumlarının önemini ve toplumun ideolojik dönüşümü için nasıl kullanıldığını

²⁶⁴ Joel Spring, **How Educational Ideologies Are Shaping Global Society**, New York, 2004, s. 1

²⁶⁵ International Relations and Security Network (2018, 9 Dec.) **Considerations on the Government of Poland and on its Proposed Reformation; Jean-Jacques Rousseau; April 1772 (completed but not finished)**, ETH Zürih, s. 9
https://www.files.ethz.ch/isn/125482/5016_Rousseau_Considerations_on_the_Government_of_Poland.pdf

anlatır. Arnavutluk'ta insan hakları eğitiminin Marksizm-Leninizm derslerinin yerini alışı bu bağlamda verdiği önemli bir örnektir. Filipinler'de de devlet okullarında insan hakları eğitimi Anayasa ile zorunlu tutulmuştur.²⁶⁶

Ulus devletin yaratılmasında ve sürdürülebilirliğinde milli eğitiminin önemi büyüktür. Çünkü ulus devletler ideolojik yapılardır ve bu yapıların işleyebilmesi için halkın büyük çoğunluğunun konseptin varlığına ikna olması gerekir. Okullaşma ulus devletin siyasi ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olur. Spring de devlet okullarından oluşan sistemlerinin öğrencilere ortak bir deneyim vererek ulus devlete hizmet ettiğini belirtir. Nitekim milli bir tarih ve edebiyat öğretmek bir millet olma duygusu ve ortak bir kültür geliştirmek, vatanseverlik duygusunu pekiştirmeye yönelik tatbikatlar, bayrak törenleri ve milliyetçi söylem ve şarkılar yoluyla ulus devlete duygusal bağlılık aşılama ve hükümetin meşruiyetini ve sistem içindeki kendi siyasi rolünü kabul eden bir vatandaş yetiştirmek bu kurumların temel işlevleridir.²⁶⁷

Batı modeli eğitim bir yandan ulus devletin işleyişine, diğer yandan küresel ekonomiye sıkı sıkıya bağlıdır. Bu iki bağlılık çoğunlukla ulusal ekonomilerin ulusal kapasiteleri kullanmaya, küresel ekonomininse küresel kapasiteleri kullanmaya odaklanmasından dolayı birbiriyle çelişmektedir. Bu hiç bitmeyen çekişme içinde birçok devlet yerli işgücünü yabancı işçilere tercih etmektedir. Ancak küresel ekonomi modeli kapasitelerin küresel rekabet edebilirlik için önemli olduğu daha zengin bölgelerde daha işlevseldir. Eğitim Eşitsizliklerine ilişkin kısımda da belirtildiği üzere AB genelinde eğitim sonuçları daha zengin mahallelerde, şehirlerde, ilçelerde ve bölgelerdeki gençlerin eğitime daha uzun süre katılma ve daha yoksul bölgelerdekilere göre daha yüksek nitelikler kazanma eğiliminde olduğu mekânsal bir yapı arz

²⁶⁶ Joel Spring, **How Educational Ideologies Are Shaping Global Society**, New York, 2004, s. 78

²⁶⁷ a.g.e s. 2

eder.²⁶⁸ Bu, zengin bölgelerin neden daha zengin ve fakir bölgelerin daha fakir hale geldiğini açıklayan bir tespittir. Küresel ekonomi modeli, farklı ülkelerden iki zengin bölge arasındaki eğitim modellerinin aynı ülkedeki zengin ve fakir bölgeler arasındaki eğitim modellerine kıyasla daha fazla benzerlik içermesinin de nedeni olarak gösterilebilir. Daha önce yazılanlara ek olarak, daha yüksek eğitim seviyelerinin genellikle daha yüksek istihdam şansı getirdiği de ifade edilmelidir. Bu durum AB21 ülkelerinde ortaokul mezunu kişiler arasında ortalama istihdam oranının erkeklerde %65,3, kadınlarda ise %46,9 olduğu 2010 tarihli OECD raporunda da görülmektedir. Bu rakamlara kıyasla lisans derecesi veya eşdeğeri bir eğitim almış bireyler için ortalama istihdam oranı erkeklerde %88,0, kadınlarda ise %81,1 olarak bulunmuştur.²⁶⁹ Bu tablo 20. yüzyılda dünyadaki çoğu ülke için de geçerliydi.

White toplumun tüm alanlarını siyasi sınırlara bağlar ve belirli işler, eğitim fırsatları ve yaşam tarzlarının sadece toplumda tam üye statüsüne sahip kişilere açık olduğunu, kısmi statüye sahip olanlarınsa yasal ve siyasi haklara sahip olmalarına rağmen, toplum hayatı ve sunulan olanakların tümüne erişim şansları olmadığını belirtir.²⁷⁰

İnsan kaynaklarına yapılan yatırımın kârlı olabileceğini, ekonominin büyümesi ve üretkenlik artışının yanı sıra teknolojik değişim ve yayılımı teşvik ettiğini ve sosyal uyumu artırdığını bir kez daha teyit eden De la Fuente'nin hazırladığı bir raporda eğitimle insan sermayesine yapılan yatırımın kazançlı olacağı gösterilmiştir. De la Fuente Moreno, İspanya'daki bölgesel kalkınmayla ilgili bir başka raporunda da, eğitimin bölgesel gelir eşitsizliklerinin kaynakları arasında ön sıralarda yer aldığını ve yatırım modellerindeki değişikliklerin iç eşitsizlikleri azaltarak bir bütün olarak ülkenin büyümesini hızlandırabileceği sonucuna varmıştır.²⁷¹ Tarih boyunca pek çok devletin ortaya çıkması ve varlığını sürdürmesinde önemli bir rol oynamış

²⁶⁸ Dimitris Ballas, Ruth Lupton, Dimitris Kavroudakakis, Benjamin Hennig, Vassiliki Yiagopoulou, Roger Dale, Danny Dorling, **Education Inequality Across EU Regions European Union**, 2012, s. 61

²⁶⁹ OECD, **Education at a Glance Indicators**, 2012, s. 1

²⁷⁰ Patricia White, **Political philosophy of education**, Londra ve New York, 2010, s. 59

²⁷¹ Gudrun Kochendorfer-Lucius, Boris Pleskovic (edit.), **Spatial Disparities and Development Policies**, Washington, 2009, ss. 109 – 119

olan devlet okulları ulus devletlerin doğuşunda da kilit bir bileşendir. Belirli bir gruba aidiyet hissinin yaratılmasında büyük rol oynarlar. Ayrıca bireylere, halka ve ulusa üyelik statüsü kazandıran deneyimlerin paylaşılmasında da önemlidirler. Tam da bu bağlamda Joel “okul kurallarına itaat devletin kurallarına uymaya hazırlıktır” demiş ve milli tarih ve edebiyatın öğretiminin, öğrenciyi devletin coğrafi sınırlarının halkın gerçek coğrafi sınırları olduğuna ikna ettiğini eklemiştir.²⁷²

3.10 Avrupa Birliği’nde Uyumun Önemli Bir Unsuru Olarak Eğitim Süreci

20. yüzyılda Sosyal Uyum konusundaki tartışmalar ekseriyetle kültürel çeşitlilikle ilgiliydi. Her toplumun çok kültürlü oluşu karşısında eğitim ve onun yöntemleri olmadan uyum yaratmanın imkânsız olduğunu söyleyebiliriz. Eğitim kurumları, sosyal uyumu birkaç şekilde, müfredat, okuldaki ortam, adil muamele ve topluluktaki farklılıkları etkileme becerisi üzerinden şekillendirebilir:

- (Merkezi hükûmetin eğitim yapılarıncı belirlenen) Müfredatlar ile okullar normları ve değerleri destekler;
- Öğrencinin deneyimi okuldaki ortama bağlıdır. Örneğin ülke ırkçılıkla mücadele ederken okuldaki öğretmenlerin ırkçılığı uyguluyor olması da mümkündür. Okul servisi, kafeterya, ve hatta oyun alanı, eğitim sürecini ve çocuğun topluma karşı algısını etkileyebilecek faktörlerdir. Dünyanın her yerinde okul sistemi gerçek hayatla güçlü bir şekilde bağlantılıdır;
- Çocuklarına Adil Muamele Algısı. Aileler için okul sisteminin çocuklarına adil davranması önemlidir. Azınlıkların okul sisteminin çocuklarına karşı adil olmadığını düşündüğü durumlar sorun teşkil eder. Adil bir okul sistemi öğrencilerin neden bazı yargılara vardıklarını, neden bazı kriterleri benimsediklerini, kaynakları neden (eşit değil ama) adil bir şekilde paylaştıklarını anlamalarını sağlar.

²⁷² Joel Spring, **How Educational Ideologies are Shaping Global Society**, New York, 2004, s. 9

- Topluluktaki farklılıkları karara bağlayacak mekanizmalar, eğitimin genel trendine ve kalitesine bağlıdır. Kaliteyi mümkün olan en üst düzeyde tutmak zor olduğu için dünyada tüm vatandaşlarının eğitim sisteminden memnun kalacağı bir ülke yoktur.

Durkheim, eğitim, din ve toplumun ideal insan görüşü arasındaki ilişkiyi yorumlarken bu eğilime dikkat çeker: "Hedef anlayışımız sekülerleşti; sonuç olarak kullanılan araçlar da değişmelidir."²⁷³ Ayrıca, farklı sosyal grupların farklı kültür ve inançları olabilir. Eğitim sisteminin belirli bir gruba odaklanan bölümleri, sosyal grubun değerlerinin diğer gruplardan daha iyi olduğu intibamı uyandıracaktır. Öte yandan, farklılıkları ve kültürel etkileşimi kabul etmek, belirli bir topluluğa ait olma duygusu yaratabilir. Bu, okullarda öğrenilebilir, çünkü sosyal hizmetlere erişilebilirlik, birleşik bir topluluğun parçası olma duygusu yaratır ve devletin tüm tebaasına tam bir özen gösterdiğinin bir resmini gösterir. Farklılıkların kabul edilmemesi, belirli nüfus gruplarının ayrımcılığa neden olabilir ve toplumdaki uyumu bozabilir.

Sosyal uyumu modern toplumların ayrılmaz bir parçası olarak kabul edersek, sınırlar da önem kazanacaktır. Uyum, belirli bir topluluğun üyeleri ile, söz konusu topluluğun dini, etnik, kültürel veya dilsel açılardan parçası olmayan üyeler tarafından oluşturulan sınırlara bağlıdır. Devlet toplumun her üyesi için eşit fırsatlar yaratırsa bu sınırlar genişletilebilir veya yok edilebilir. Devletin iyi niyetleri, resmi kurumlara erişilebilirlik yoluyla gösterilmekte ve devletin niyetlerini ortaya koyabilmektedir.

Eğitimin önemi, Avrupa Birliği ve dünyadaki diğer tüm büyük siyasi aktörler tarafından devletin işlevselliği için çok önemli bir unsur olarak görülmektedir. Bununla birlikte, uluslarüstü bir oluşum olarak Avrupa Birliği, Üye Devletlerin ulusal eğitim sistemlerine ve müfredatlarına müdahale etmez. Ancak Birlik ortak hedefler belirlemelerine ve iyi

²⁷³ Anthony Giddens (Ed.), **Emile Durkheim, Selected Writings**, Cambridge England, 1972, s. 208

uygulamaları paylaşımlarına yardımcı olur. Ayrıca Bologna sürecinin ve Avrupa Yüksek Öğrenim Alanının amacının, eğitim sürelerinin, karşılaştırılabilir niteliklerin ve tek tip kalite standartlarının karşılıklı olarak tanınmasını teşvik ederek Avrupa'daki eğitim sistemleri arasında geçişi kolaylaştırmak olduğunu da sürdürmektedir.²⁷⁴

Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşmada şu hususlara açıklık getirilmiştir: Birlik, Üye Devletlerin öğretim içeriği, eğitim sistemlerinin organizasyonu ve kültürel ve dilsel çeşitlilik konusundaki sorumluluklarına tam olarak saygı gösterirken bir yandan da Üye Devletler arasında işbirliğini teşvik ederek kaliteli eğitimin geliştirilmesine gerekirse destek vererek ve tamamlayıcı eylemlerle katkıda bulunur.²⁷⁵ Aynı zamanda Avrupa Birliği Konseyi de Birliğin eğitim, gençlik, kültür ve spor alanlarındaki rolünü tanımlar ve üye devletler arasında işbirliği, ortak ilgi alanlarında bilgi ve deneyim alışverişi için bir çerçeve sağlar.²⁷⁶ Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın 166. Maddesi, Avrupa Birliği ülkelerinin ulusal mesleki eğitim ve öğretimin (VET) içeriğinden ve organizasyonundan sorumlu olduğunu ve AB'nin rolünün onların eylemlerini tamamlamak olduğunu kabul eder. Bu nedenle AB politikası, istihdam edilebilirliği ve becerileri geliştirmek amacıyla yaşlanma, beceri açıkları ve küresel rekabet gibi ortak zorlukları ele almayı amaçlamaktadır.²⁷⁷ Avrupa Birliği Konseyi, herkes için istihdam olanakları sağlayan politikaların yanı sıra daha geniş sivil katılımı mümkün kılan insani ve sosyal hakları teşvik etmeye çalışan hükümetler arası bir organ olan Avrupa Sosyal Uyum Komitesi'ni kurmuştur.

²⁷⁴ **Education, Training & Youth** (26 Şubat 2018.) Avrupa Birliğinin resmi internet sitesi URL = < https://europa.eu/european-union/topics/education-training-youth_en

²⁷⁵ **Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union - PART THREE: UNION POLICIES AND INTERNAL ACTIONS - TITLE XII: EDUCATION, VOCATIONAL TRAINING, YOUTH AND SPORT**, Official Journal 115, 09/05/2008 s. 0120 – 0121 (2008) - Article 165 (ex-Article 149 TEC) - 12008E165

²⁷⁶ **European Council** (26 Şubat 2018.) Avrupa Birliği Konseyinin resmi internet sitesi URL = < <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/configurations/eycs/>

²⁷⁷ **Vocational training** (26 Şubat 2018.) Avrupa Birliğinin resmi internet sitesi URL = < <http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/training.html>

Avrupa Birliği gibi Birleşmiş Milletler de sosyal uyum, demokrasi ve barış için kapsamlı bir eğitim sisteminin geliştirilmesini ve herkesin erişebileceği, formel olsun olmasın, tüm örgün ve yaygın eğitim seviyelerini uzun vadeli hedefleri arasında sayar. Nisa Khan'a göre eğitimcilerin, ailelerin, kitle ve hükümetler arası ve hükümetler arası kuruluşların ortak çabalarıyla bir sosyal uyum ve demokrasi kültürü geliştirilecektir. Bu konuda da aşağıdaki ilkelere dayalı bir yaklaşım benimsenmelidir.²⁷⁸

- Eğitim, çocuklara ve gençlere yönelik tek seferlik bir iş olarak görülmemelidir.
- Eğitim ve çalışma, bireyin tüm yaşamı boyunca birlikte işleyen tamamlayıcı güçler olarak görülmelidir.
- Eğitimin üç kanalı da (tam zamanlı, yarı zamanlı ve kişinin kendi ayırdığı zamana dayalı) her devlette ve eğitimin her sektöründe geliştirilmeli ve eşit statü verilmelidir.
- Eğitim bir okul süreci olarak görülmekten vazgeçilmelidir: okul içinde veya dışında gerçekleşen tüm öğrenmeleri kapsayan sosyal bir süreç olmalıdır.
- Eğitim, bir mesleğe devredilen sorumluluk olmaktan çıkmalı ve hem öğretmen hem de öğrenci olarak her bireyin dahil olduğu bir doğrudan sosyal sorumluluk süreci haline gelmelidir.
- Ayrım gözetilmeksizin ve tam fırsat eşitliği ile her bireyin öğrenme hakkı güvence altına alınmalı ve bu hakkın yaşamı boyunca etkin bir şekilde kullanılması için gerekli tüm destek ve kolaylıklar sağlanmalıdır.
- Geçmişte ihmal edilen resmi olmayan eğitim sektörü geliştirilmeli ve örgün eğitim sektörüyle bütünleşik bir şekilde harmanlanarak yeni bir eğitim sistemi oluşturulmalıdır. Bu

²⁷⁸ Zebun Nisa Khan, **Role of Education in Building Social Cohesion**, International Journal of Secondary Education. Vol. 4, No. 2, 2016, doi: 10.11648/j.ijsedu.20160402.12, 2016, ss. 23-26

sistem hem sektörler açısından avantajlara sahip olacak hem de bu sektörlerin birbirinden bağımsız olarak geliştirilmesinde ortaya çıkan zayıflığı ortadan kaldıracaktır.

Dünyada birçok ülke eğitim ve ulusal değerler ya da vatandaşlık eğitimi konusunda yeni müfredat politikaları geliştirmektedir. Birçok ülke, mahallelerin yenilenmesini teşvik etmek veya istihdam edilebilirliği ve sosyal içermeyi geliştirmek için eğitim politikalarını kullanmaya çalışmaktadır.

3.11 Avrupa Birliği'nde Eğitim Gelişimi

Başlangıçta, Avrupa Birliği'ni kuranlar Avrupa'da eğitime, hatta genel olarak eğitime çok az ilgi göstermişlerdir. 1957 tarihli Antlaşma, ulusal eğitim politikaları üzerinde sınırlı bir etki sağlamıştır. O dönemde ekonomik uyum, işbirliği ve kalkınma siyasi gündemde ilk sırayı alırken ve eğitim önceliklerden biri değildi. Ancak eğitimin toplumsal inşa ve uyumdaki gücü nedeniyle bu alan Avrupa politikalarının dışında bırakılamazdı. 1992'deki Maastricht Antlaşmasına kadar, eylem programları temel ortak eğitim politikalarını tanımlamakla yetinmiştir. Maastricht Antlaşması ise 149 ve 150. Maddeleriyle eğitim politikalarının çerçevesini çizmiş ve böylece genel ve mesleki eğitim için yasal bir temel sağlamıştır.

1995'te 'Öğretme ve Öğrenme: Öğrenen Topluma Doğru' konulu Ayrıntılı Rapor ile Komisyon, yetişkin eğitimindeki yönergeleri özetlemiştir. Bir yıl sonra da Komisyon 'Avrupa Hayat Boyu Öğrenme Yılı' kapsamında birçok projeyi hayata geçirmiştir. Birlik, Avrupa'daki birçok ulus-devletin yaratılması sürecinde olduğu gibi eski nesillerin ölmesi veya sahneyi terk etmesini bekleyemezdi. Böylece Avrupa'nın dönüşüm sürecine herkesi dâhil etmek için “Yaşam Boyu Öğrenme” eğitim programı uygulamaya konulmuştur. 1999'da Bologna Deklarasyonu'nun imzalanması, özellikle eğitim alanındaki Avrupa politikaları için önemlidir. Bildirgenin amacı standartlaştırılmış bir Avrupa yaratmaktır. Deklarasyon iki seviyeli üniversite derecesi sistemini (Lisans/Yüksek Lisans) ve bir Avrupa Kredi Transfer Sistemini

(AKTS modeli) tanıtın kapsamlı ve karşılaştırılabilir bir sertifika sistemi geliştirmeyi amaçlamaktadır.

2002'de üye devletlerin Eğitim Bakanları ve Komisyon, 'Açık Koordinasyon Yöntemi - OMC' aracıyla uygulanacak 10 yıllık bir çalışma planı üzerinde anlaştılar. Çalışma planı, özellikle Avrupa politikaları için herhangi bir yetkisi olmayan alanlarda, Üye Devletler arasında işbirliği için yeni bir çerçeve sağladı. Aslında Üye Devletler arasında yakınsama ve deneyim paylaşımı yoluyla bir reformdu. Ancak, OMC açıkça kabul görmedi. Dehousse bu noktada bazı ülkelerin yeni yaklaşımlar ve araçlar konusunda bilinçli davranmaya zorlanabileceğini vurgulamaktadır.²⁷⁹ Bunun nedeni, birçok Avrupa ülkesinin farklı sosyal koşullara ve sosyal yapılara sahip olmasıdır. 2007 yılında kabul edilen Lizbon Süreci, Avrupa'da eğitime büyük önem vermiştir. Lizbon Antlaşması, Birliği 2010 yılına kadar daha fazla ve daha iyi işler ve daha fazla sosyal uyum ile sürdürülebilir ekonomik büyüme kapasitesine sahip, rekabetçi ve dinamik, bilgiye dayalı bir dünya ekonomisi olarak geliştirme hedefini sürdürmektedir.²⁸⁰ 2009'da Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa'da işbirliği ve eğitime yönelik yeni bir stratejik çerçeve benimseyen birleşik bir eğitim sistemi yaratma yönünde bir adım daha ileri gitmiştir. Söz konusu çerçeve dört hedefe dayanmaktadır.²⁸¹

1. Hayat boyu öğrenmeyi ve hareketliliği gerçeğe dönüştürmek;
2. Eğitim ve öğretimin kalitesini ve verimliliğini artırmak;
3. Eşitliği, sosyal uyumu ve aktif vatandaşlığı teşvik etmek ve
4. Girişimcilik dâhil olmak üzere yaratıcılığı ve yeniliği geliştirmek;

²⁷⁹ Renaud Dehousse, **The Open Method of Coordination: a New Policy or Paradigm?**, Bordeaux, 2002, ss. 8-10

²⁸⁰ **The Lisbon Treaty English edition**, Official Journal of the European Union (2007/C 306/01), 2007, Madde 165 ve 166

²⁸¹ **Strategic framework for European Cooperation in Education and Training**, Official Journal of the European Union - Council conclusions of 12 May 2009; (2009/C 119/02); C 119/3-C 119/6

Bu çerçevede, Birliğin özellikle küresel anlamda daha rekabetçi Üye Devletler yaratma kararlılığını görebiliriz. Çerçeve, eğitimin sosyo-ekonomik kalkınma için önemine işaret etmekte ve eğitim ve öğretimin bugün Avrupa'nın ve vatandaşlarının karşı karşıya olduğu birçok sosyo-ekonomik, demografik, çevresel ve teknolojik zorlukların üstesinden gelmede çok önemli bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır.²⁸²

2001 yılında Hayat Boyu Öğrenme Programı'nın (LLP) oluşturulmasındaki çabalara ve kararlılığa dikkat çekmek özellikle önemlidir. Bu program, bu bin yılda, eğitim alanındaki Avrupa politikalarının temel fikrini ortaya koymaktadır. Komisyona göre, Hayat Boyu Öğrenme, okul öncesinden emeklilik sonrasına kadar tüm öğrenme aşamalarını ve biçimlerini içermelidir. Ayrıca dört geniş ve birbirini destekleyen hedefi takip etmelidir: kişisel tatmin, aktif vatandaşlık, sosyal içermeye ve istihdam edilebilirlik/uyumluluk.²⁸³ Hayat Boyu Öğrenme Programı birkaç alt program aracılığıyla geliştirilmiştir:

- Comenius programı: okul öncesi eğitim ve okul eğitiminden lise eğitimine kadarki dönem ve bu dönemde rol alan kurum ve kuruluşlar;
- Erasmus programı: Örgün üniversite eğitimin ile yüksek seviye mesleki eğitimden ve buna bağlı kurumlardan öğretme ve öğrenme ihtiyaçları;
- Leonardo da Vinci programı: mesleki eğitim ve bu alandaki kurum ve kuruluşlar;
- Grundtvig programı: yetişkin eğitime yönelik destek;
- Jean Monnet programı: Avrupa entegrasyonu ile ilgili kurumlar ve faaliyetler;

²⁸² **Strategic framework for European Cooperation in Education and Training**, Official Journal of the European Union - Council conclusions of 12 May 2009; (2009/C 119/02); C 119/3-C 119/6

²⁸³ European Commission, **Making a European Area of Lifelong Learning a Reality**, Brüksel, 2001, s. 9

Bu programlar, “milliyetçi” zihniyetten farklı bir Avrupalı zihniyeti yaratma planının bir parçasıdır. Amaç ‘Avrupalılar’ yaratmaktır ve bunun en iyi yolu da eğitim, öğrenci ve diğer insanların değişimi ve deneyim ve fırsatların paylaşımıdır.

3.12 Eğitimin Gelecekteki Gelişimi ve Avrupalılaşıma

Eğitimin kapasitelerin geliştirilmesi için çok önemli olduğu tespitinden hareketle, eğitime yatırım yapmak gelecekteki Avrupa politikalarının kaçınılmaz bir parçası olmalıdır. Gençlere ve yetişkinlere yatırım da birlikte yürütülmelidir. Avrupa Birliği birçok ulus devletin faaliyet gösterdiği ve hemen hemen hepsinin farklı dil kullandığı bir yerdir. Bu nedenle Birlik halkının bunlardan birkaçına aşina olması hayati önem taşımaktadır. Farklı kültürler sadece artan hoşgörü düzeyi ile bir araya gelebilir, bu nedenle Birliğin okulda hoşgörü geliştirmeye de dikkat etmesi gerekir. Ancak göç konusunda duyulan endişeler ve bazı milliyetçi siyasi aktörler üye devletleri bu tür politikaları teşvik etmekten caydırmaktadır. Öte yandan birçok siyasi aktör ülkelerinin tam potansiyeline ancak devletler arasında artan işbirliği ve güçlü eğitim ve öğretim sistemi aracılığıyla ulaşılabilceğinin farkındadır. Dolayısıyla devletler kendi iyilikleri için Avrupa eğitim programlarına katılmaya zorlanmaktadır. Avrupa Birliği, Üye Devletleri eğitime ve eğitim yoluyla kaynaşmaya yatırım yapmaya teşvik etmektedir. Avrupa Komisyonu'na göre eğitim ve öğretime akıllıca yatırım yapan bir ülke iş, bilim ve sanatta başarılı olacaktır. Ayrıca, herkes için eğitim fırsatlarının sağlanması, sosyal adaletin ve sosyal uyumun sağlanmasına yardımcı olacaktır.²⁸⁴

Yeni milenyumda Avrupa Birliği'nin eğitim sürecine bağlı faaliyetlere yatırım yaptığını gördük. Birlik bu nedenle, okul hayatı ve işbirliği ile bağlantılı faaliyetlere yatırım yapmakta ya da farklı alanlardan çeşitli okulları birbirine bağlayan projeleri desteklemektedir. Bu

²⁸⁴ European Union, **The European Union Explained, Education and training — The key to your future, Investment in education and training is crucial for boosting young people's personal development and job prospects**, European Commission Directorate-General for Communication Citizens information, Brüksel, 2014, s. 3

yaklaşım ve bakış açısı sayesinde birçok genç daha iyi eğitim alabilmek için başka bölgelere gitmek yerine kapasitelerini yaşadıkları yerlere odaklayacaktır. Sonuç olarak, Avrupa'da birleşik eğitimi desteklemeyen milliyetçi perspektiften bakıldığında, bu yaklaşımın daha güçlü eğitim merkezlerine göçü büyük ölçüde önleyeceği ve birçok insan için daha müreffeh bir yaşam yaratacağı kabul edilebilir.

Yeni milenyum, Avrupa Birliği'ni bir de finans krizinin getirdiği zorluklarla karşı karşıya bıraktı. Kriz, yükseköğretimi siyasi tartışmalarda merkeze alan daha yetenekli ve üretken işgücü ihtiyacını gün yüzüne çıkardı. Tıpkı geçen yüzyıldaki mali krizde olduğu gibi, yükseköğretim çözüm olarak görülmekte ve Lizbon stratejisinde kilit bir faktör olarak gösterilmektedir. Antlaşmayı yorumlarken Garben yükseköğrenimin krizden bir çıkış yolu bulmada ve gelecekteki olası ekonomik gerilemeleri daha iyi absorbe edebilecek istikrarlı ve rekabetçi bir bilgi ekonomisi yaratmada kilit bir faktör olduğunu ifade etmektedir. Ancak, mali kesintilerden etkilenen Avrupa ülkelerinin yükseköğretim yatırımları alanında gerekli adımları atmadığı da tespitler arasındadır.²⁸⁵ Uluslarüstü bir devletin yaratılmasının özü ulus-üstü kurumlarsa, birleşik eğitim Avrupa Ulusu gibi bir ulus-üstü yapının yaratılmasının özüdür. Ancak bu noktada akla gelen soru Avrupa'nın aslında bir ulus üstü bir ulusa ihtiyacı olup olmadığıdır. Avrupa Birliği'nin kuruluşunda ekonomik etkenlerin ne denli önemli olduğu yukarıda da açıklanmıştı. Ancak Birliğin son 200 yılda kıtada ulus devletleri yaratan milliyetçi ruhun ötesine geçip geçemeyeceği sorusunun yanıtı eğitimde ve müfredatta yatmaktadır. Eğitim süreci, yeni nesillerin oluşturulduğu bir süreçtir. Birleştirilmiş bir eğitim, ulusal eğitim müfredatlarından tüm kültürel veya milliyetçi özellikleri kaldırdığında Avrupalılaşıma gerçekleştirilebilir. Bu, bir üst ulusun yaratılmasının yolunun belirlendiği anlamına gelir. Ancak Avrupa, ABD gibi diğer bazı devletler kadar açık bir ülke değildir ve eğitim sürecinden milliyetçi özelliklerin çıkarılması, zaman içinde çeşitli üye ülkeler arasında

²⁸⁵ Sacha Garben, **The Future of Higher Education in Europe: The Case for a Stronger Base in EU Law**, Londra, 2012, s. 1

hoşnutsuzluk yaratmıştır ve yaratacaktır. Garben, bazı üye ülkelerdeki durumu şöyle açıklıyor: Son on yıldaki eğitim reformlarının demokratik olmayan doğası, tüm Avrupa'daki protesto ve gösterilerde yansıma buluyor. Avrupa içi hareketlilikteki artıştan yararlanmasından öngörülen öğrenciler ve öğretmenlerin, eğitimin son zamanlardaki Avrupalılaşmasına karşı “kitlesele” bir itiraz geliştirdiği görölüyor.²⁸⁶ Avrupa'nın bazı halkları kimliklerini kaybetmekten endişe duymaktadır. Yine de 'Eğitim alanının' uluslararası ölçekte rekabet edebilirliğe odaklanması ışığında çoğunluğun Bologna Sürecini desteklediği söylenebilir. Çoğu ülke, ekonomik rekabet gücünü artıracak ve yaşam standartlarını yükseltecek bilgi temelli ekonomi yaratma niyeti nedeniyle Açık Koordinasyon Yöntemini de desteklemektedir.

3.13 Sonuç:

Sosyal uyum, asla durmayan bir süreçtir. Bu süreç daha iyiye ya da daha kötüye gidebilir. Süreçteki hareketler, yetkililer veya belirli gruplar tarafından alınan önemlere bağlıdır. En önemli önlemler her zaman kurumsal düzeyde alınır ve bunların uygulanması, bir toplumdaki farklı gruplar arasında daha yüksek veya daha düşük düzeyde uyum yaratabilir. Ancak sosyal uyumun hemen etki gösterebilecek bir süreç olmadığını belirtmekte fayda var. Kurumsal önlemlerin uygulanması, toplumun amaç ve kapasitelerine bağlıdır. Modern toplumlarda bir toplumun kapasiteleri tesadüfe bırakılamaz. Toplumlar da kurumsal bağlantılara ve işlevsellığe yatırım yapmalıdır. Tüm bu süreçler ancak deneyim paylaşımı ve kuşaklar arası iletişim yoluyla bir bütün haline getirilebilir. Aksi takdirde ilerleme yerine kapasitelerin azalmasına neden olabilecek bir kuşak farkı doğacaktır. Nesiller arası iletişim ve bilgi ve deneyim aktarımının en sağlıklı yolu ise eğitim kurumlarından ve planlı müfredattan geçer.

²⁸⁶ a.g.e s. 20

Avrupa Birliği, Birleşik Avrupa ve Avrupa ulusu yaratma sürecinde eğitimin önemini görmüştür. Bununla birlikte, Birliğin başlangıçta daha ziyade ekonomik kalkınmaya odaklandığını, eğitim ve deneyim paylaşımını ikinci plana yerleştirdiğini de not etmek gerekir. Ancak küreselleşme süreci ve endüstride daha yüksek becerilere ve teknoloji ve sürdürülebilirlik bilgisine daha fazla yatırıma duyulan ihtiyaç ile bu odak değişmiştir.

Ayrıca, Birliğin doğruya doğru genişlemesi ve daha az gelişmiş Avrupa ülkelerinin ve uzak bölgelerin dâhil edilmesi, eğitime duyulan ihtiyacı yüzeye çıkarmıştır. Bugün Birliğin eşit kalkınma, yaşam standardının artması ve uyum üzerine odaklanan eğitim programlarının sayısı ve kapsamı giderek artmaktadır. Her yeni 7 yıllık programla Birlik bu alana daha fazla ilgi göstermekte ve eğitim ve uyuma daha fazla yatırım yapmaktadır. Birliğin gelecekteki gelişimine yönelik programlar aynı amaca odaklanmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE NÜFUS DEĞİŞİMİ VE EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİLER

4.1 Giriş

Tezin dördüncü ve son kısmı, nicel bir araştırma ve istatistiksel veri karşılaştırmasına odaklanmaktadır. Araştırma, 2017/2018 eğitim yılına ait koşulları karakterize eden yıllık kapsamlı istatistiksel araştırmalardan elde edilen genel verileri içermektedir. Bilgiler bölgesel inceleme bölümünde sistematik hale getirilmiştir. İdari-bölgesel birimler, İstatistik için Bölgesel Birimler Sınıflandırmasına (NUTS 2) göre Avrupa Birliği'nin Bölgesel Organizasyonuna göre sunulmaktadır. Mevcut NUTS 2 sınıflandırması 2016 tarihlidir ve 281 bölgeyi listeler (Birleşik Krallık dâhil). Ankette göreceğimiz gibi, bazı NUTS 2 sınıflandırmaları, belirli Üye Devletlerdeki bölgesel sınıflandırmalara karşılık gelmekte ancak, bazı sınıflandırmalar bunlara karşılık gelmemektedir. Biz mevcut verileri ve sınıflandırmayı kullanacağız. Bu istisnalar çoğunlukla bazı bölgelerin tarihsel sınıflandırmasından ve devlet siyasetinden kaynaklanmaktadır.

Araştırma için alınan değişkenler, eğitim ve nüfus değişimleri arasındaki bağı ve birbirlerini nasıl etkilediklerini gösterecek şekilde seçilmiştir. Belirli değişkenler tüm nesillere bağlıdır ve önemleri gösterilmelidir. Eğitim ve nüfus değişimlerinin temel değişkenler olarak alınmasının nedeni, toplumsal uyumun ve eşit kalkınmanın göstergelerinden biri olmalarıdır. Bu tezin temel araştırma sorusu olan sosyal uyum, birçok yolla ve farklı değişkenlerle kanıtlanabilir. Eşitlik, araştırmanın ana yönüdür. Sosyal uyum açısından eşitlik, sosyal kurumlara erişilebilirlik ve kullanım anlamına gelir. Ancak eğitim ve nüfus değişiklikleri en önemli segmentlerdir ve sürdürülebilir kalkınmayı, ekonomiyi, kültürleri, dilleri vb. etkiler.

4.1.1 Metodoloji

İstatistiksel çalışma eğitim kurumlarını, eğitim kurumlarına kayıtları, eğitim kurumlarından erken ayrılanları ve AB üye devletleri NUTS 2 bölgelerindeki nüfus hareketlerini kapsar.

- Her tür okuldaki ilk ve orta öğretim ile Üniversitelere odaklanan yüksek öğretimi kapsar. Her tür Üniversiteyi (kamu ve özel) içerir, ancak merkezi farklı bir ülkede bulunan üniversiteleri kapsamamaz.

- Araştırma, 15 ila 24 yaşları arasındaki orta ve yüksek öğrenim kurumlarına katılan tüm katılımcı sayısını kapsamaktadır;

- Araştırma, 18-24 yaş arası, çoğunlukla yüksek öğretim olmak üzere eğitim kurumlarından erken ayrılanların sayısını kapsamaktadır;

- Araştırma, toplam sayılarda ortalama nüfus yoğunluğunu kapsamaktadır;

- Araştırma, 1.000 kişi başına doğan çocuk doğurganlık oranını;

- Araştırma, belirli bir bölge veya devletteki tüm nüfustan yüzde olarak Göç Oranlarını kapsar;

Bir NUTS 2 bölgesi, 800.000 ila 3 milyon nüfusu içerir. Araştırma ihtiyacı ve verilerin daha iyi istatistiksel sunumu için Avrupa Birliği 9 bölgeye ayrılmıştır. Ayrıca, eklenen dış alanlar ve bölgelerden farklı olarak değerlendirilen nüfus yoğunluğu yüksek bir grup kentsel alan vardır. Bu araştırmada sunulan tüm istatistikler, aksi belirtilmedikçe resmi kurumlar tarafından yıllık olarak işlenmektedir. Toplanan tüm istatistikler diğer AB bölgeleriyle ve bazen ülkelerle karşılaştırılabilir. Ayrıca, ulusal ihtiyaçları ele almak ve güvenilir bir genel resim oluşturmak için, istatistikler bazen yalnızca diğer istatistiksel bilgiler mevcut olmadığı için ulusal düzeyde kullanılmaktadır.

Toplanan veriler, seçilen alandan diğer bölgelerle eş zamanlı olarak karşılaştırılır. Sonunda tüm bölgeler değerlendirildiğinde, alt hipotez için tüm bölgeleri içeren bir sonuç sunulmaktadır. Araştırmanın sonunda bir sonuç, alt hipotezlerden çıkan tüm sonuçları toplayacak ve Avrupa Birliği'ndeki koşullar hakkında bir resim sunacak ve Genel Hipotez'i (GH) oluşturacaktır.

Araştırma aksi belirtilmedikçe 2017/2018 eğitim öğretim yılı hakkında bilgi vermektedir. Bu, AB Üye Devletleri tarafından kabul edildiği şekliyle tüm akademik yılı kapsar.

4.2 Alt hipotez 1 - H1

H 1: ‘Nüfus yoğunluğu daha yüksek olan bölgeler, nüfus yoğunluğu daha düşük olan bölgelere göre daha fazla sayıda örgün eğitim kurumu (okul) ile temsil edilmektedir ve bu AB’de sosyal uyumun düşük olduğunu gösterir’.

İlk alt hipotez veya H1 bağlamında bu araştırmanın ana hipotezini kanıtlar yönde verilere ulaşılmıştır. İlk alt hipotez, “nüfus yoğunluğunun daha yüksek olduğu bölgelerin, nüfus yoğunluğunun daha düşük olduğu bölgelere göre daha fazla sayıda örgün eğitim kurumu (okul) ile temsil edildiğini” iddia eder. Toplumsal gelişme, kültür ve ekonominin ana unsurları arasında yer alan eğitim kurumları, sosyal uyumu etkileyen yaşam koşullarının standartlarını gösterir. H1 zayıf olan (bölgeler arasında büyük farkı) bütünlük yaratan eğitim kurumlarına erişilebilirlikteki farklılıkların resmini gösterir. Zayıf olan uyum (bölgeler arasında büyük farkı) nüfus hareketlerini etkiler ve bu hareketler ekonomiyi ve toplumsal kalkınmanın diğer birçok boyutunu etkiler. İki nicel değişken, yani NUTS2 bölgesi başına toplam okul sayısı ve aynı bölge birimlerindeki nüfus yoğunluğu incelenmiştir. Bu iki değişkenin seçilmesinin temel nedeni, bölgeler arasındaki farklılıklar ve bölgeler arasındaki eşit olmayan gelişme şansları üzerindeki etkilerini göstermektir.

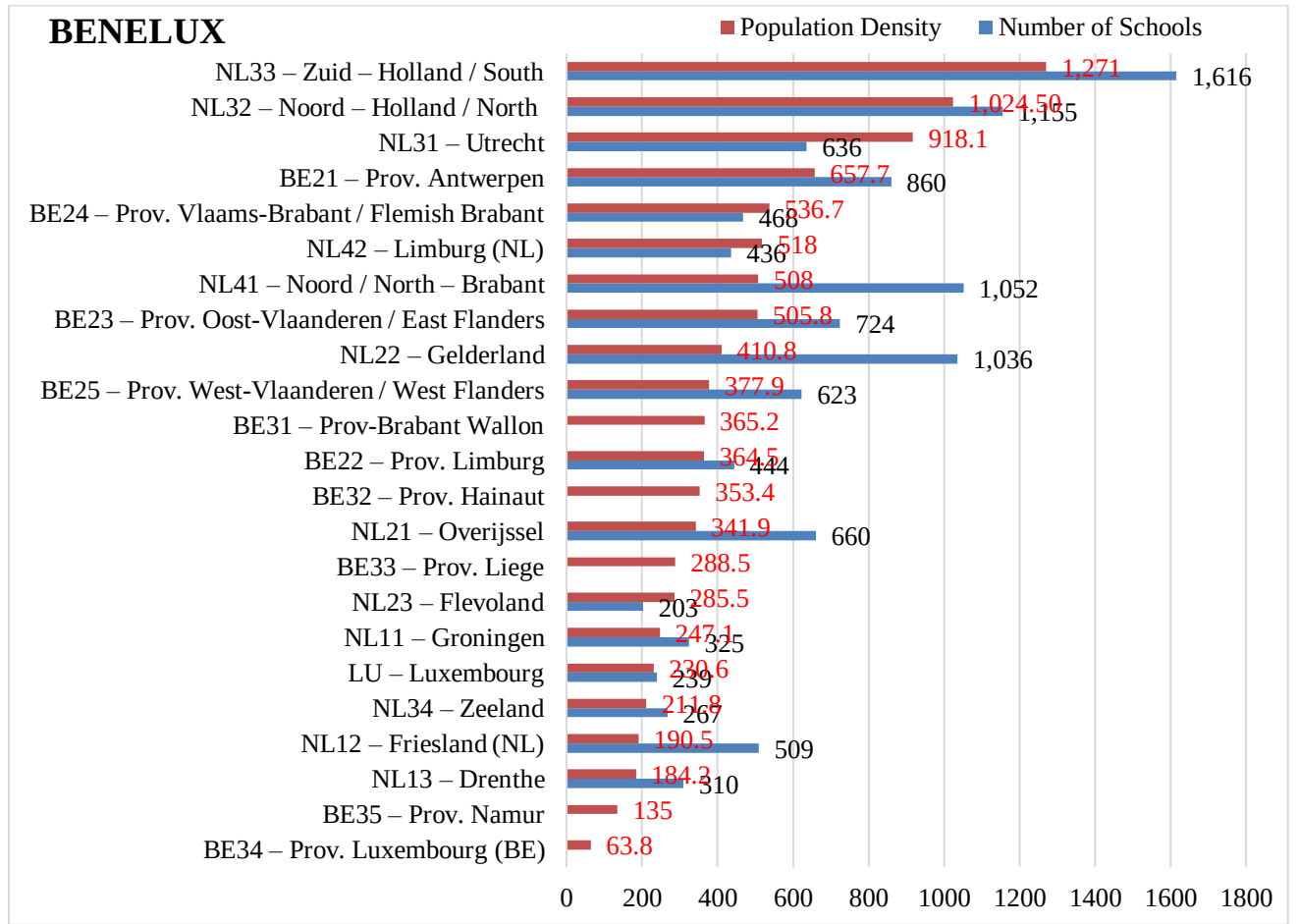

1. Okul Sayısı ve Nüfus Yoğunluğu: NUTS 2 bölgesel incelemesi – 2017/2018

- NUTS2 Bölgesine Göre Toplam Okul Sayısı
- Nüfus Yoğunluğu Ölçü Birimi: Kilometre Kareye Kişi Sayısı (km2 başına)

2017/2018 eğitim yılında Benelüks bölgesinde 11.563 aktif okul vardı (Belçika Valon Bölgesi hariç ve Avrupa Birliği'nin yüksek yoğunluklu kentsel alanlarında değerlendirilen Brüksel hariç). Belçika'daki en yüksek aktif okul sayısı (sadece Flaman bölgesi, Wallonia bölgesi ve Brüksel hariç) Antwerp, Doğu Flandre ve Batı Flandre bölgelerinde kayıtlıdır. Belçika'daki en düşük aktif okul sayısı (Valon bölgesi ve Brüksel hariç) Flaman Brabant ve Limburg bölgelerinde kayıtlıdır. Belçika'da (Walonia bölgesi hariç ve Brüksel hariç) en aktif okulların bulunduğu ilin, Antwerp'in aslında nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölge olduğunu rahatlıkla görebiliyoruz. Bunun nedeni, Antwerp şehrinin yüksek oranda kentleşmiş ve nüfusun daha küçük bir alanda yoğunlaşmış olmasıdır. Belçika'da okul sayısının en az olduğu il olan Limburg, en seyrek nüfuslu bölgeler arasında yer alıyor. Bunun ana nedeni, tüm bölgeye yayılmış, kentleşmiş bir bütünde yoğunlaşmamış küçük kasabaların sayısıdır. Hollanda'da en fazla aktif okul Güney Hollanda, Kuzey Hollanda ve Kuzey Brabant bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgelerin nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgeler olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Bunun nedeni, Amsterdam'ın başkenti ve Rotterdam ve Lahey gibi büyük şehir merkezlerinin bu bölgelerde yer almasıdır. Hollanda'daki en düşük aktif okul sayısı Flevoland, Zeeland ve Drenthe bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgelerin büyük şehirleri veya kentsel alanları yoktur ve birçok küçük kasaba ve köyü içerir. Drenthe, Hollanda'nın en seyrek nüfuslu bölgesidir. Lüksemburg'da kayıtlı 239 aktif okul bulunmaktadır. Lüksemburg birkaç küçük köyden oluşur ve bölge, Benelüks bölgesindeki en seyrek nüfuslu bölgelerden biridir. (daha fazla ayrıntı için eke 1 bakınız)

Grafik No. 1 – H1 / Benelüks NUTS2

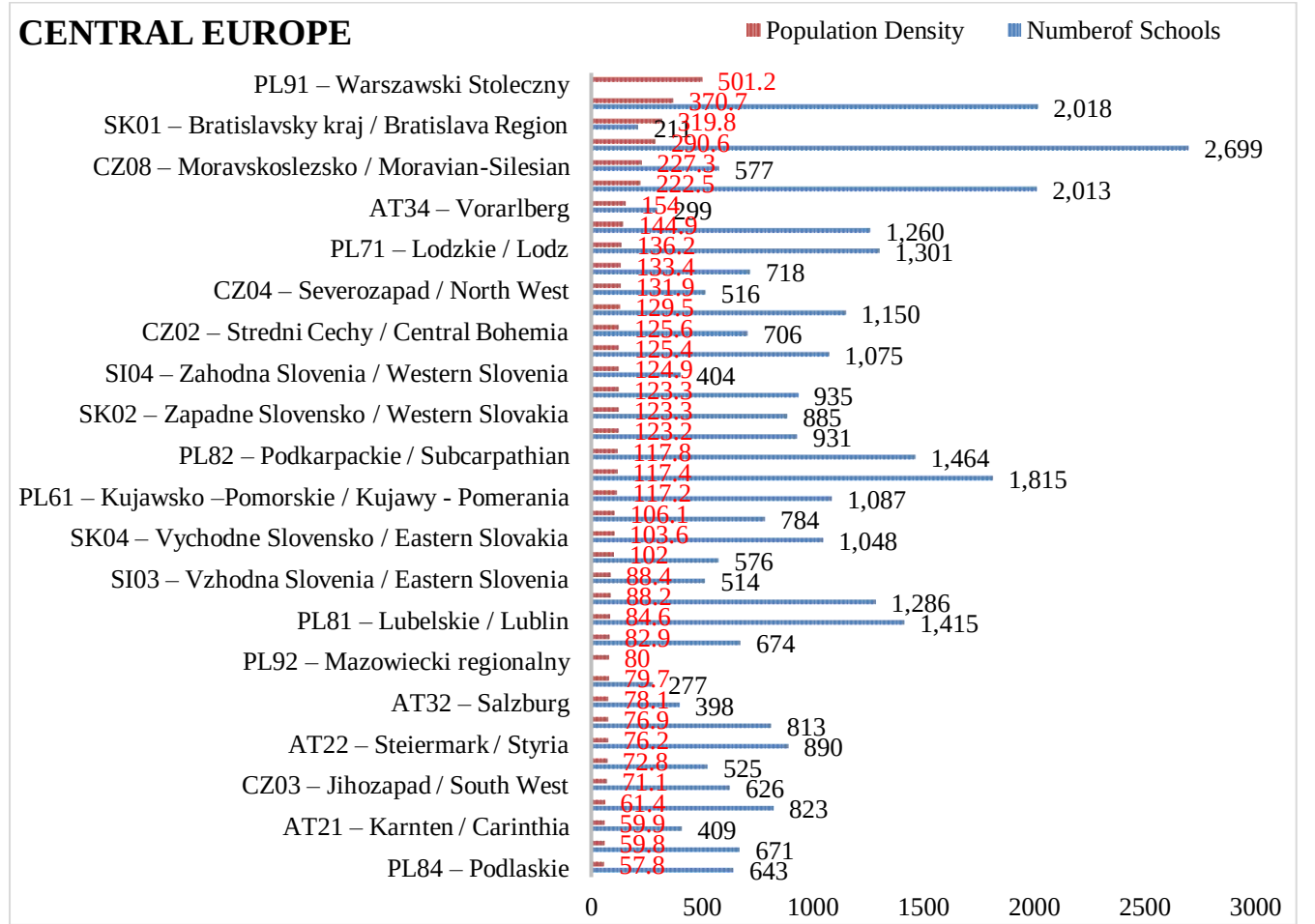
Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Avrupa Kıtası'nın orta bölgesindeki ülkeler, Avrupa Birliği'nin doğu sınırlarını kısmen kaplamaktadır. Viyana ve Prag dışında büyük nüfus merkezleri yoktur. Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Avusturya'nın bölgesel bölümüyle örtüşmektedir, ancak Polonya, Slovakya, Çekya ve Slovenya'nın bölgesel bölümlerine uymamaktadır. 2017/2018 eğitim yılında Avrupa Birliği'nin bu bölümünde 34.436 aktif okul vardı (Avrupa Birliği'nin yüksek yoğunluklu kentsel alanlarında değerlendirilen Viyana ve Prag şehirleri hariç). Avusturya'daki en yüksek aktif okul sayısı (Viyana şehri hariç) Aşağı ve Yukarı Avusturya'da kayıtlıdır. Bu bölgeler Avusturya'da (Viyana hariç) nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgelerdir. Aşağı Avusturya, Dış Viyana'yı çevreleyen ve çok yüksek düzeyde kentleşmiş merkezler içeren bölgedir. Yukarı Avusturya'da Linz ve Wels gibi birkaç küçük ama oldukça kentleşmiş merkez vardır. Avusturya'daki en düşük aktif okul sayısı Burgenland bölgesinde kayıtlıdır. Bu

bölge, birçok kırsal merkezi olan ve bir şehir merkezi olmayan bir sınır bölgesidir. Avusturya'nın Karintiya ve Tirol gibi dağlık bölgeleri ile Burgenland, Avusturya'nın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Polonya'daki en fazla aktif okul, Mazovya Voyvodahğı, Küçük Polonya ve Silezya bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler Polonya'da en yüksek nüfus yoğunluğu oranına sahiptir. Oldukça şehirleşmiş bu bölgede başkent Varşova ve eski Polonya başkenti Krakow yer alıyor. Bu bölgeler Polonya'nın geleneksel ekonomik, nüfus ve eğitim merkezleridir. Polonya'daki en düşük aktif okul sayısı Lubusz, Opole ve Podlaskie bölgelerinde kayıtlıdır. Podlaskie, Polonya'nın en seyrek nüfuslu bölgesidir. Aynı zamanda Polonya'nın Belarus sınırındaki en doğu bölgesidir, daha büyük bir şehir merkezi yoktur ve birçok kırsal ve sınır bölgesi vardır. Lubusz ve Opole sınır bölgeleridir ve daha büyük bir kentsel merkeze sahip değildir. Slovenya, Doğu ve Batı Slovenya olmak üzere 2 bölgeye ayrılmıştır. Her iki bölge de benzer şekilde bölünmüştür, her ikisi de tek bir kentsel merkeze sahiptir, Batı'da başkent Ljubljana ve Doğu'da Maribor vardır. Batı daha yoğun nüfusa sahip olsa da, Doğu'da daha fazla sayıda okul vardır, bunun nedeni çoğunlukla daha büyük topraklara sahip olması ve Novo Mesto ve Celje gibi daha fazla şehirleşmiş merkezlere sahip olmasıdır. Slovakya'daki en yüksek aktif okul sayısı Doğu Slovakya bölgesinde kayıtlıdır; ancak, bu bölge en yoğun nüfuslu bölge değildir. Okul sayısının fazla olmasının nedeni, Kosice'nin kentsel merkezinde ve bu bölgede yer alan daha küçük ancak yüksek oranda kentleşmiş kasabalarda bulunabilir. Slovakya'daki en düşük aktif okul sayısı Bratislava bölgesinde kayıtlıdır. Ancak burası en yoğun nüfuslu bölgedir ve başkent Bratislava burada yer alır. Çok küçük alanı, daha yüksek okul yoğunluğuna izin vermez. Çekya'daki en yüksek aktif okul sayısı (Prag şehri hariç) Güneydoğu ve Kuzey Doğu bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Brno, Liberec, Hradec Kralove gibi geleneksel olarak yüksek oranda kentleşmiş, ancak nispeten küçük kasabaları içerir. Daha büyük bir kentsel merkezin olmaması, bu bölgeleri Çekya'nın yoğun nüfuslu bölgeleri arasında listelemez. En düşük aktif okul sayısı

Kuzey Batı bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölgede geleneksel olarak kentleşmiş, ancak nispeten küçük Karlovy Vary ve Teplice kasabaları ile birçok kırsal ve sınır bölgesi vardır. Kırsal kesimlerde geleneksel olarak daha az okul merkezi vardır ve bu bölgedeki okul sayısının az olmasının en büyük nedeni budur. (daha fazla ayrıntı için eke 2 bakınız)

Grafik No. 2 – H1 / Orta Avrupa NUTS 2

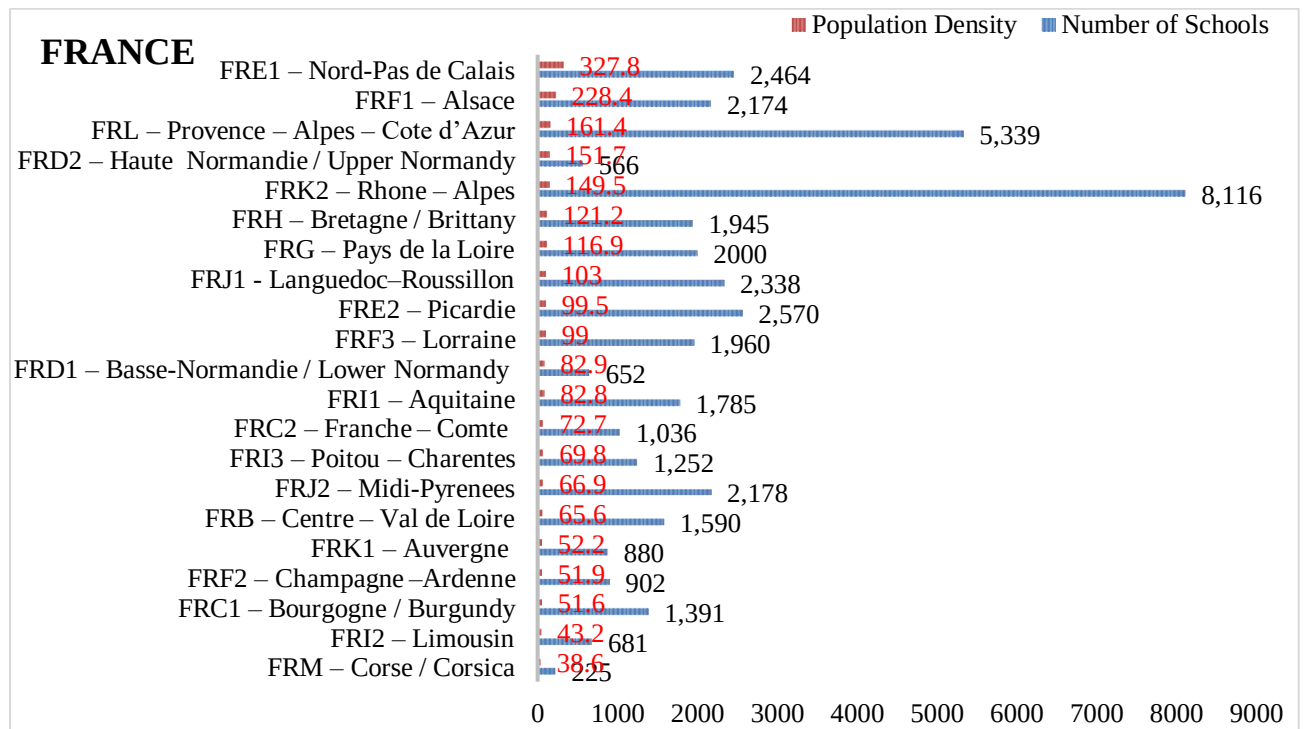

Kaynak: Yazar

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Fransa'nın bölgesel bölümü ile kısmen eşleşiyor. 2017/2018 eğitim yılında Fransa'da 42.044 aktif okul vardı (Avrupa Birliği'nin yüksek yoğunluklu kentsel alanlarında değerlendirilen Ile de France/Paris şehri hariç). Fransa'daki en yüksek aktif okul sayısı (Paris şehri hariç) Rhone-Alpes ve Provence-Alpes-Cote d'Azur bölgelerinde kayıtlıdır. Bu yoğunlukla, geleneksel olarak bölgesel ekonomik, kültürel ve eğitim merkezleri olan Lyon, Marsilya, Nice, Cannes gibi büyük şehir merkezlerinin

yoğunlaşmasından kaynaklanmaktadır. Fransa'nın en fazla okul bulunan bölgeleri arasında yer alan Nord-Pas de Calais bölgesinden, çok kentleşmiş iki şehir olan Lille ve Calais'in başını çektiği bölgeden söz edebiliriz. Bu bölgeler Fransa'da nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgeler arasındadır. Fransa'daki en düşük aktif okul sayısı Korsika bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge aynı zamanda Fransa'nın en seyrek nüfuslu bölgesidir. Limousin ve Auvergne gibi diğer bölgeler seyrek nüfuslu ve daha az sayıda okul vardır. (daha fazla ayrıntı için eke 3 bakınız)

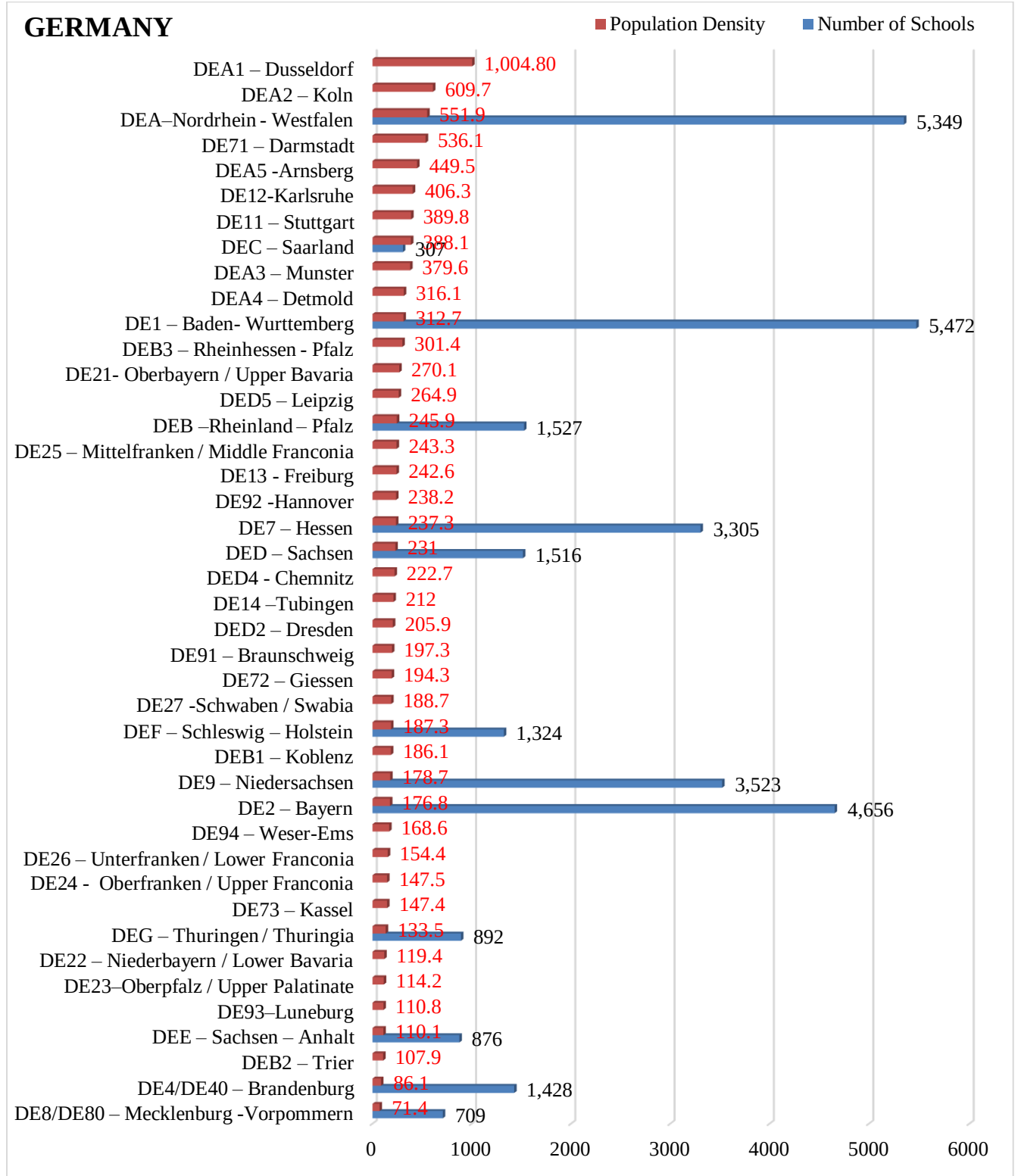
Grafik No. 3 – H1 / Fransa NUTS 2

Kaynak: Yazar

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Almanya'nın bölgesel bölümü ile eşleşmez. Nordrhein-Westfalen, Niedersachsen, Hessen, Bayern, Baden-Württemberg gibi Alman bölgelerinin çoğu, NUTS2 sınıflandırmasına göre 3 milyon nüfus sınırından çok daha büyüktür. Bu nedenle, bazı istatistiksel alanlarda Avrupa İstatistik Ofisi tarafından NUTS2 bölgesel bölümüne göre yapılmış herhangi bir istatistiksel kanıt bulunmamaktadır. Böyle bir durumda, Almanya Cumhuriyeti'nin resmi bölgesel bölümüne göre istatistiksel veriler bu ankette sunulacaktır. 2017/2018 eğitim yılında Almanya topraklarında 30.884 aktif okul vardı (Avrupa Birliği'nin yüksek yoğunluklu kentsel alanlarında değerlendirilen Berlin, Bremen ve Hamburg şehirleri hariç). Almanya'da en fazla aktif okul (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) Baden-Württemberg ve Nordrhein-Westfalen bölgelerinde kayıtlıdır. Bu tür koşullar, Düsseldorf, Köln, Dortmund, Duisburg, Leverkusen, Wuppertal, Stuttgart, Freiburg, Baden vb. gibi yüksek düzeyde kentleşmiş birçok şehrin varlığı tarafından yaratılmaktadır. Bu merkezler, bölgesel ve Alman ekonomik, kültürel ve eğitim merkezleridir. Aynı zamanda bu bölgeler Almanya'nın en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Münih ve Nürnberg gibi çok sayıda okulu ve birçok şehir merkezi olan Bayern'den de söz edebiliriz, ancak toprakları çok büyük olduğu için, tüm Alman devletlerinin en büyük devleti olduğu için nüfus yoğunluğu daha düşüktür. Almanya'daki en düşük aktif okul sayısı (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) Saarland devletinde kayıtlıdır. Ancak Saarland ili nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu il değildir. Mecklenburg-Vorpommern bölgesi Almanya'nın en az nüfuslu bölgesi ve aynı zamanda en az aktif okul sayısına sahip bölgelerinden biridir. (daha fazla ayrıntı için eke 4 bakınız)

Grafik No. 4 – H1 / Almanya NUTS 2

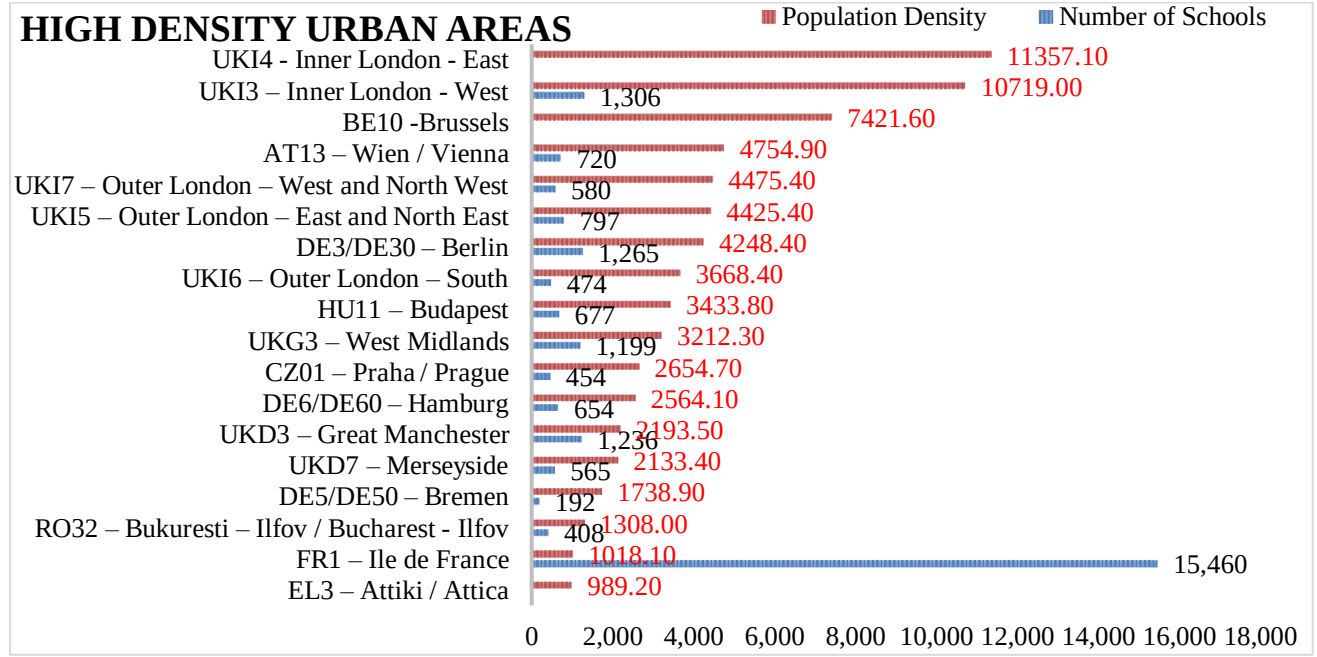
Kaynak: Yazar

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlarla örtüşmektedir. Bu bölgelerin tamamı kendi ülkelerinde nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu

bölgelerdir ve birçoğu aynı ülkelerin başkentleridir. Bu kentsel merkezler kendi bölgelerinde, kendi ülkelerinde ve hatta Kıta ve dünya bağlamında daha geniş ekonomik, kültürel ve politik merkezlerdir. Bunları kendi ülkelerindeki diğer bölgelerle eşleştirdiğimizde büyük farklar olduğunu görüyoruz. Brüksel, Benelüks bölgesindeki açık ara en yoğun nüfuslu bölgedir. Bunu Güney (Rotterdam) ve Kuzey Hollanda (Amsterdam) bölgeleri takip ediyor. Ancak, Brüksel'deki aktif okulların sayısı hakkında resmi bir veri bulunmamaktadır. Viyana (Avusturya'nın başkenti) ve Prag (Çekya'nın başkenti) şehirleri, Orta Avrupa'nın en yoğun nüfuslu bölgeleridir. Bu iki şehir, Avrupa'nın simge yapılarından bazılarıdır ve yalnızca Avrupa standartlarına göre değil, dünya çapında oldukça şehirleşmiştir. Ancak her iki şehir de Orta Avrupa'daki diğer bölgelere kıyasla çok küçük bir alanda yer alır. Bu nedenle, örneğin Prag, Çekya'da en az sayıda aktif okula sahip bölgedir. Viyana'da okul sayısı fazla değildir, çünkü Viyana'nın dış sınırları aşağı Avusturya bölgesine yayılır. Ile de France/Paris şehri, Fransa'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir ve açık arayla Fransa ve Avrupa Birliği'nde en fazla okulun bulunduğu bölgedir. Berlin, Hamburg ve Bremen şehirleri Almanya'da nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgelerdir. Küçük alanı nedeniyle Bremen şehri, aktif okul sayısının en az olduğu bölgedir. Hamburg ve Berlin şehirleri aynı sebepten dolayı çok sayıda aktif okula sahip değildirler, bu durum küçük alanlarından kaynaklanmaktadır. Atina şehri, Yunanistan'ın en yoğun nüfuslu bölgesidir. Ancak, şehirdeki aktif okulların sayısı hakkında herhangi bir veri bulunmamaktadır. Budapeşte şehri, Macaristan'da nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölge olmakla birlikte, ortalama aktif okul sayısına sahip bölgeler arasında yer almaktadır. Bükreş şehri, Romanya'da nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgedir, ancak diğer birçok başkentin aksine Bükreş, ülkedeki aktif okul sayısının en az olduğu bölgedir. Londra şehri Birleşik Krallık'ta nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgedir ve Brüksel şehri ile Avrupa Birliği'nin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Aynı zamanda Londra, Birleşik Krallık'ta en fazla aktif okulun bulunduğu bölgedir. Londra şehri ile birlikte West Midlands,

Great Manchester ve Merseyside bölgeleri geleneksel olarak Birleşik Krallık'ın kültürel, ekonomik ve eğitim gelişim merkezleridir. Bu bölgeler, Birmingham, Manchester ve Liverpool gibi yüksek oranda kentleşmiş alanları içerir ve Birleşik Krallık'taki en yoğun nüfuslu bölgeler arasındadır. (daha fazla ayrıntı için eke 5 bakınız)

Grafik No. 5 – H1 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar NUTS2

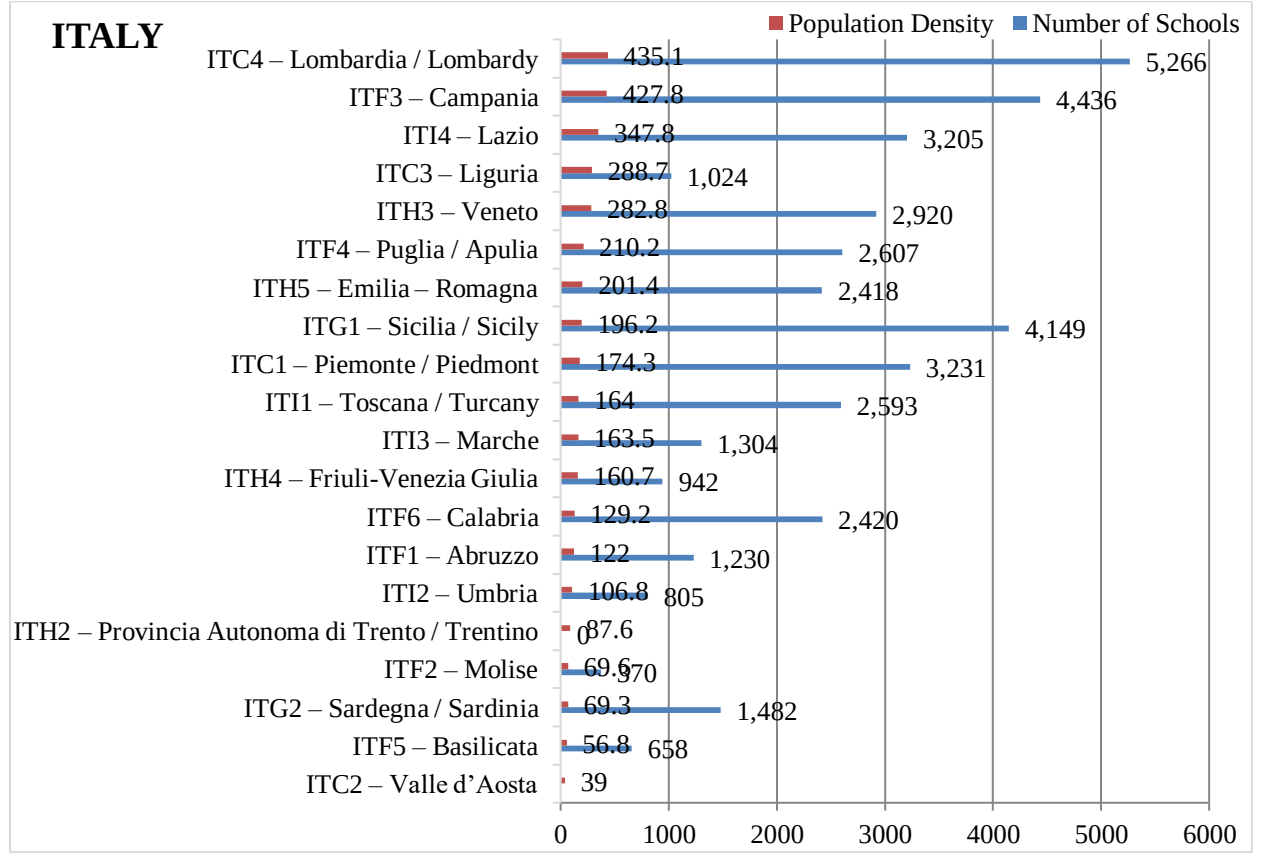

Kaynak: Yazar

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, İtalya'nın bölgesel bölümü ile örtüşmektedir. 2017/2018 eğitim yılında İtalya topraklarında 41.060 aktif okul vardı (Valle d'Aosta, Güney Tirol ve Trentino bölgeleri hariç). İtalya'nın mevcut Anayasasına göre bu bölgeler özel yetkiye sahip olduğundan, bu üç bölge hakkında güvenilir bir bilgi bulunmamaktadır. İtalya'daki en yüksek aktif okul sayısı Lombardiya ve Campania bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, İtalya'nın geleneksel ekonomik ve kültürel merkezlerinden bazıları olan Milano, Bergamo, Brescia, Napoli gibi oldukça kentleşmiş merkezler içerir. Aynı zamanda, bu bölgeler tüm İtalyan bölgeleri arasında en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip bölgelerdir. İtalya'daki en düşük aktif okul sayısı Basilika ve Molise bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Sardunya adasıyla birlikte ülkenin en seyrek nüfuslu bölgeleridir. Bunun nedeni, Molise ve

Bazilikanın daha büyük bir şehir merkezi olmaksızın çoğunlukla kırsal olmasıdır. (daha fazla ayrıntı için eke 6 bakınız)

Grafik No. 6 – H1 / İtalya NUTS 2

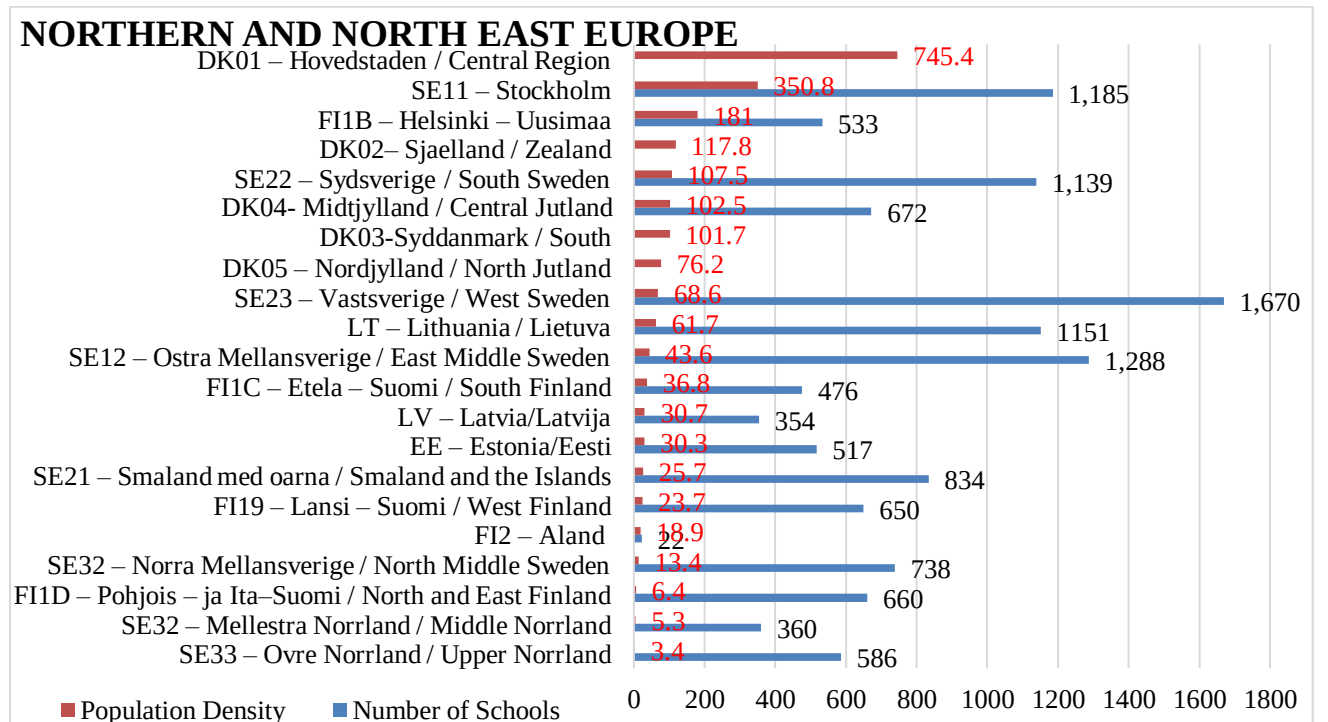

Kaynak: Yazar

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, bazı Kuzey ve Kuzey Doğu ülkelerinin bölgesel bölümü ile eşleşmemektedir. Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Danimarka'nın bölgesel bölümü ile örtüşmektedir. NUTS2 standartlarına göre küçük alanları ve nüfusları nedeniyle Baltık bölgesindeki ülkeler, Estonya, Letonya ve Litvanya, her biri bir NUTS2 bölgesini temsil etmektedir. 2017/2018 eğitim yılı boyunca Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa topraklarında 12.138 aktif okul vardı. Ancak, bu araştırma açısından Danimarka'daki resmi aktif okul sayısı bilinmemektedir. Finlandiya'daki en yüksek sayıda aktif okul, çoğunlukla diğer Fin bölgelerine kıyasla alan olarak çok büyük oldukları için Kuzey ve Doğu Finlandiya ve Batı Finlandiya bölgelerinde kayıtlıdır. Ancak, bu bölgeler çok seyrek nüfusludur ve Avrupa'nın en kuzey bölgelerindedir. Finlandiya'daki en düşük aktif okul sayısı, aslında bir

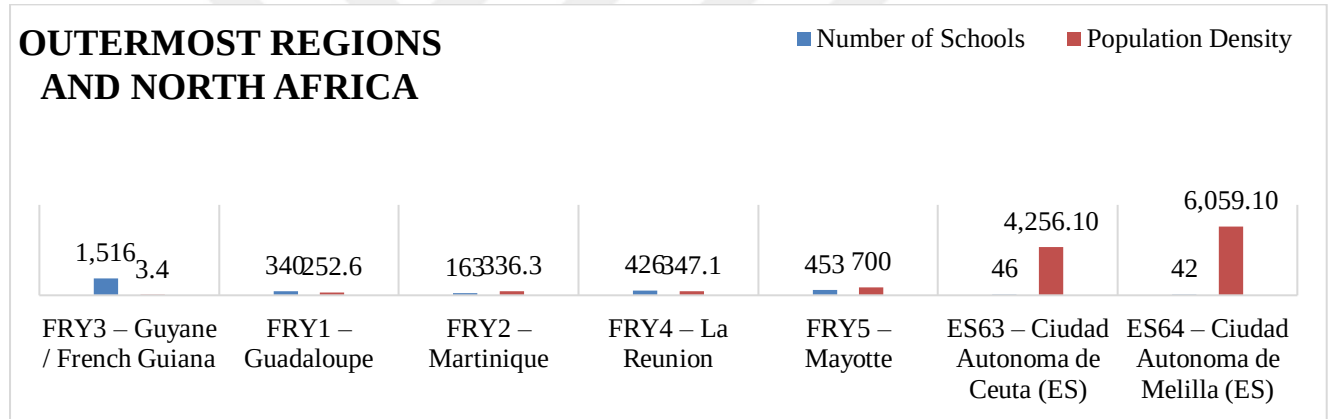
ada olan Alan bölgesinde kayıtlıdır. Alan aynı zamanda Finlandiya'da nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. İsveç'teki en yüksek aktif okul sayısı Batı ve Doğu Orta İsveç bölgelerinde kayıtlıdır. Bu daha çok Göteborg ve Uppsala'nın yüksek oranda kentleşmiş merkezleri nedeniyle. Ancak bu bölgeler nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgeler arasında değildir. İsveç'teki en düşük aktif okul sayısı Orta ve Yukarı Norland bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler İsveç'in ve Avrupa Birliği'nin en kuzey bölgeleridir, dolayısıyla İsveç'in en seyrek nüfuslu bölgeleri ve Avrupa Birliği'nin en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Letonya'daki aktif okulların sayısı tüm bölgedeki en düşükler arasındadır. Sadece Alan bölgesinde daha az aktif okullar vardır. Letonya'daki nüfus yoğunluğu, Avrupa Birliği'nin bu bölgesindeki bölgelerin çoğundan daha düşüktür. Avrupa Birliği'nin bu bölümündeki standartlara göre Estonya'daki okul sayısı çok yüksek veya çok düşük değildir. Bununla birlikte, nüfus yoğunluğu bölgedeki en düşük seviyededir. Litvanya'daki aktif okulların sayısı ve nüfus yoğunluğu, Avrupa Birliği'nin bu bölümü için ortalama rakamlara yakındır. (daha fazla ayrıntı için eke 7 bakınız)

Grafik No. 7 – H1/ Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS2

Kaynak: Yazar

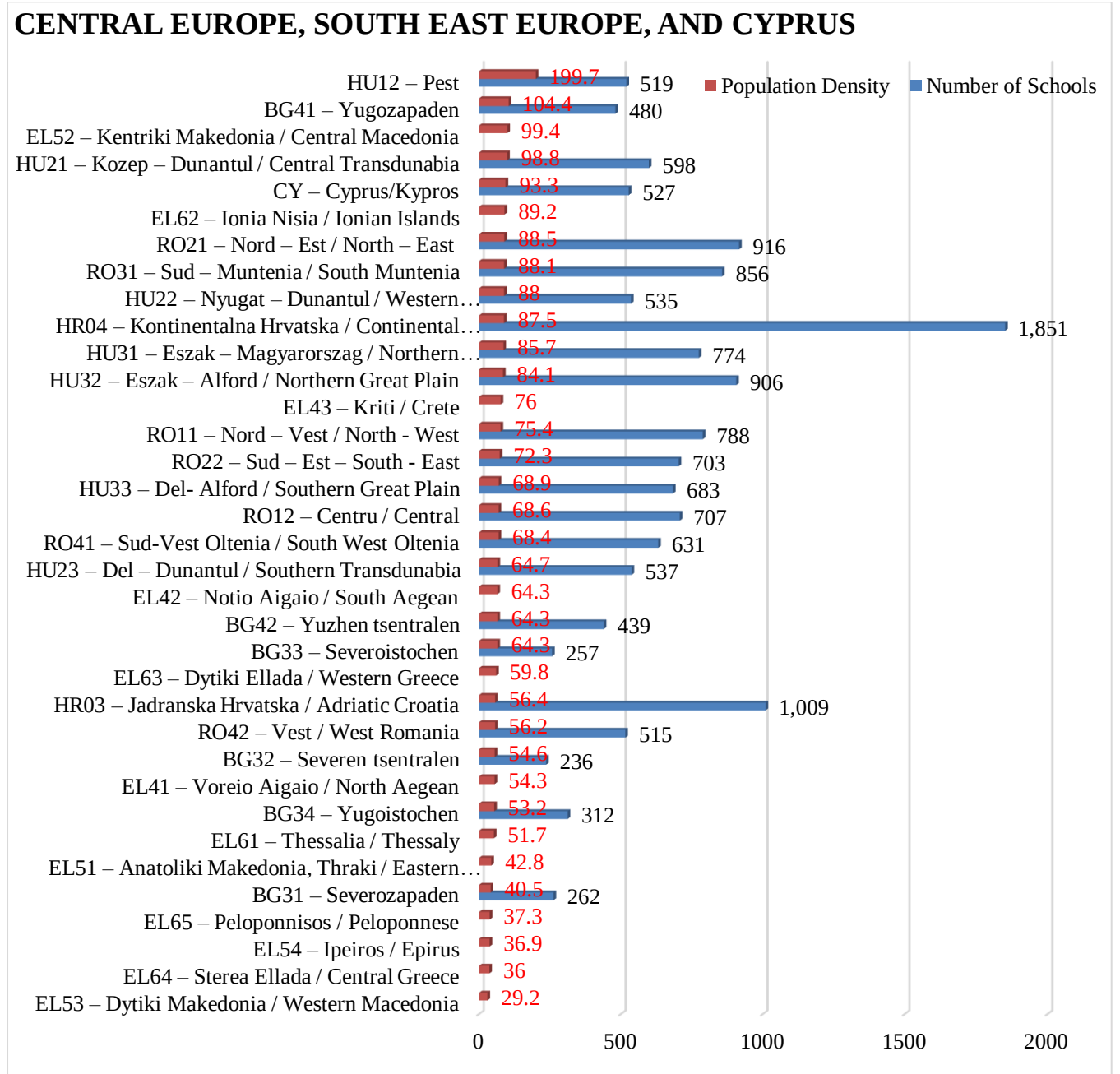
Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, İspanya ve Fransa bölümlerindeki En Dış bölgelerin bölünmesiyle örtüşmektedir. 2017/2018 eğitim yılı boyunca, Avrupa Birliği'nin en dış bölgelerindeki bölgelerinde 2.986 aktif okul vardı. En dış bölgelerdeki en yüksek aktif okul sayısı Fransız Guyanası'nda kayıtlıdır, ancak bu bölge nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu bölgedir. Bunun nedeni bölgenin coğrafi olarak çok büyük olmasıdır. En dış bölgelerdeki en düşük aktif okul sayısı, Kuzey Afrika, Ceuta ve Melilla'daki İspanyol özerk şehirlerinde kayıtlıdır. Bu iki özerk şehir alan olarak çok küçüktür, ancak çok yoğun nüfusludur. (daha fazla ayrıntı için eke 8 bakınız)

Grafik No. 8 – H1 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS 2**Kaynak: Yazar**

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Avrupa Birliği'nin bu bölgesinden ülkelerin bölgesel bölümü ile eşleşmemektedir. 2017/2018 eğitim yılında Avrupa Birliği'nin bu bölgesinde 15.046 aktif okul vardı (Yunanistan hariç: bu anket için mevcut bilgi yok; Bükreş ve Budapeşte hariç). Bulgaristan'da en fazla aktif okul güney batı bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge aynı zamanda en yoğun nüfuslu bölgedir. Bunun başlıca nedeni, Başkent Sofya'nın bu bölgede bulunmasıdır. Ülkenin ekonomik, kültürel ve eğitim merkezidir. Bulgaristan'daki en düşük aktif okul sayısı Kuzey Merkez bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkedeki nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu bölgeler arasındadır. Hırvatistan iki NUTS2 bölgesine ayrılmıştır. Kıta Hırvatistan'da daha fazla sayıda aktif okul vardır ve çoğunlukla başkent

Zagreb'in burada yer alması nedeniyle daha yoğun nüfusa sahiptir. Adriyatik Hırvatistan'da Dubrovnik, Split, Rijeka, Pula, Zadar gibi birçok geleneksel kentleşmiş yerleşim yeri vardır, ancak nüfusları küçüktür ve kırsal alan Kıta Hırvatistan'a kıyasla daha az yoğun nüfusludur. Kıbrıs bir NUTS2 bölgesel birimini temsil eder. Bölgedeki diğer bölgelere kıyasla ortalama okul sayısına sahiptir, ancak Avrupa Birliği'nin bu bölümünün en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Macaristan'da (Budapeşte hariç) en fazla aktif okul Kuzey Büyük Ovası ve Kuzey Macaristan bölgelerinde kayıtlıdır. Ancak bu bölgeler nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelere ait değildir. Macaristan'daki en düşük aktif okul sayısı, Başkent Budapeşte'yi çevreleyen Pest bölgesinde kayıtlıdır. Ancak, Peşte bölgesi Macaristan'ın en yoğun nüfuslu bölgesidir (Budapeşte hariç). Romanya'da en fazla aktif okul Kuzey Doğu ve Güney Muntenia bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler ülkede nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgelerdir (Bükreş hariç). Geleneksel olarak kentleşmiş Iasi ve Bacau şehirleri bu bölgelerde yer alır. Romanya'daki en düşük aktif okul sayısı Batı Romanya ve Güney Batı Oltenia bölgelerinde kayıtlıdır. Aynı zamanda bu bölgeler Romanya'nın en seyrek nüfuslu bölgeleridir. (daha fazla ayrıntı için eke 9 bakınız)

Grafik No. 9 – H1 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS2 bölgeleri

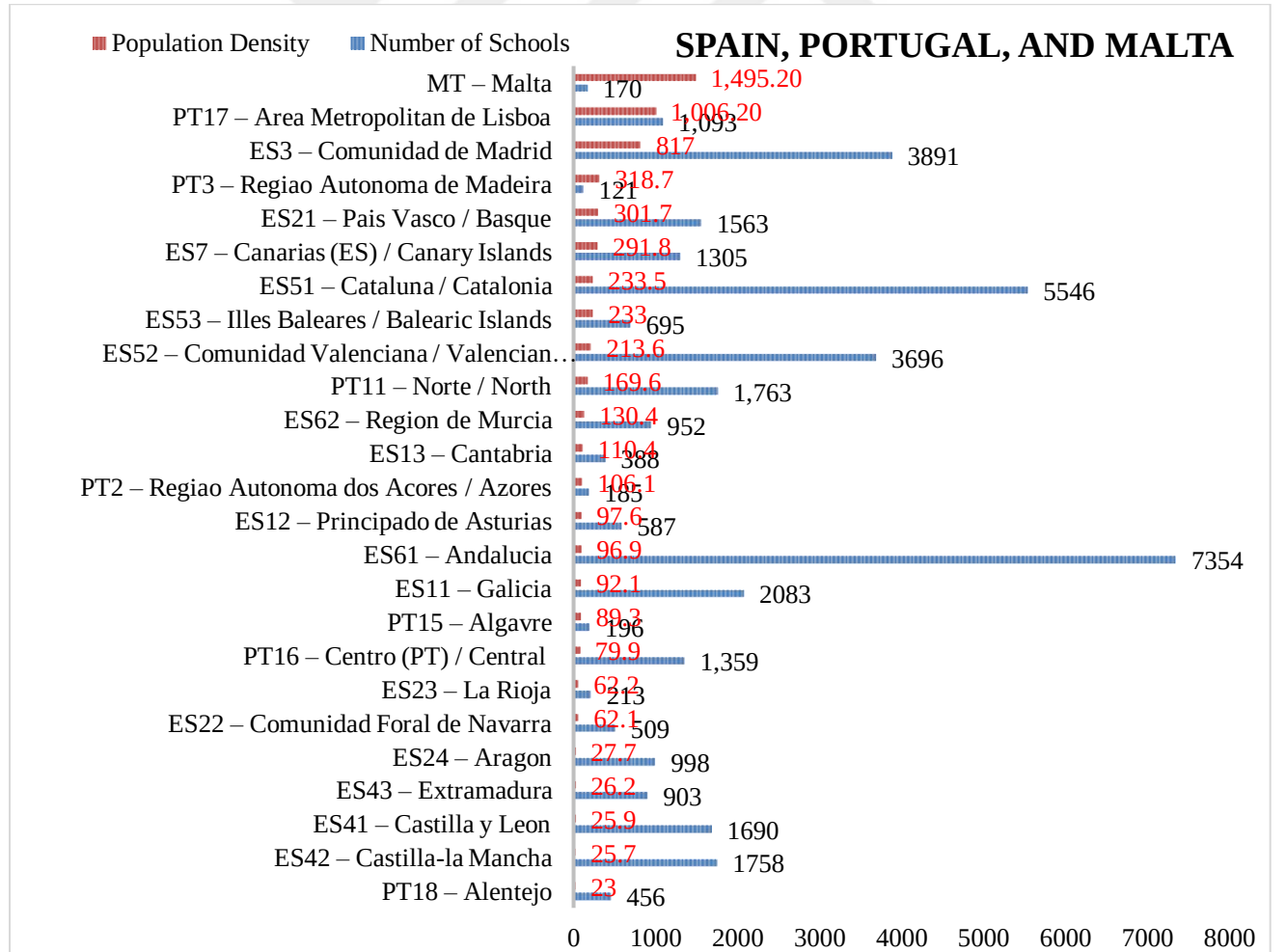

Kaynak: Yazar

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Portekiz, İspanya ve Malta'nın bölgesel bölümü ile örtüşmektedir. 2017/2018 eğitim yılı boyunca, Avrupa Birliği'nin bu bölümünde 39.474 aktif okul vardı. İspanya'da en fazla aktif okul Endülüs, Katalonya ve Comunidad de Madrid bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Sevilla, Cordoba, Malaga, Madrid ve Barselona gibi geleneksel olarak yüksek oranda kentleşmiş merkezler içerir. Bu bölgeler İspanya'nın ekonomik, kültürel ve eğitim merkezleridir ve oldukça geniştirler. Madrid ve Katalonya,

İspanya'nın en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır, ancak Endülüs seyrek nüfusludur. İspanya'daki en düşük aktif okul sayısı La Rioja ve Cantabria bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler İspanya'nın seyrek nüfuslu bölgeleri arasında değildir. Malta, küçük alanı nedeniyle bir NUTS2 bölgesel birimini temsil etmektedir. Çok az sayıda aktif okulu vardır. Ancak, Avrupa Birliği'nin bu bölümündeki tüm bölgelerden en yoğun nüfuslu olanıdır. Malta aynı zamanda Avrupa Birliği'nin en yoğun nüfuslu bölgeleri arasında yer almaktadır. Portekiz'de en fazla aktif okul kuzey bölgesinde kayıtlıdır. Oldukça kentleşmiş Porto şehri bu bölgede yer almaktadır. Kuzey bölgesi, Portekiz'in en kalabalık bölgeleri arasındadır. En düşük aktif okul sayısı Madeira bölgesinde kayıtlıdır. Atlantik okyanusunda küçük ama seyrek nüfuslu bir adadır. (daha fazla ayrıntı için eke 10 bakınız)

Grafik No. 10 – H1 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS2

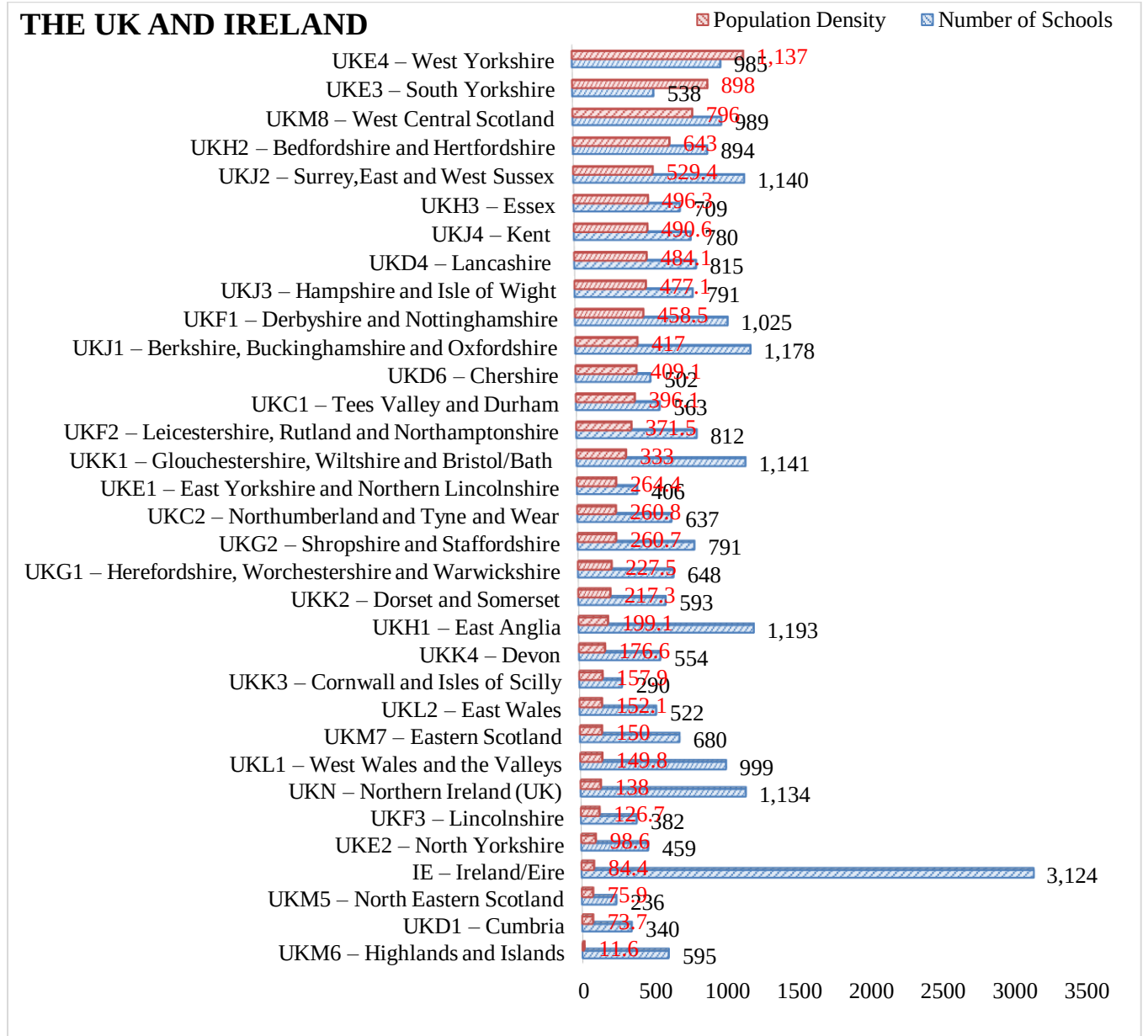

Kaynak: Yazar

Bu araştırma 2017/2018 eğitim öğretim yılına ait verilerle ilgilidir. Araştırmanın yapıldığı tarihte Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'nin bir parçasıydı ve bu nedenle veriler diğer AB üyesi ülkelerle birlikte değerlendirilmektedir. Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Birleşik Krallık ve İrlanda'nın bölgesel bölümü ile eşleşmemektedir. 2017/2018 eğitim yılı boyunca, Avrupa Birliği'nin Britanya Adaları olarak bilinen bu bölgesinde (Londra, Greater Manchester, Merseyside ve West Midlands hariç) 26.451 aktif okul vardı. İrlanda iki NUTS2 bölgesinden oluşmasına rağmen tek bölge olarak değerlendirilmektedir. Bunun nedeni, İrlanda'nın bölgesel olarak bölünmesi hakkında bilgi olmamasıdır. İrlanda'da çok sayıda aktif okul vardır, ancak çok seyrek nüfusludur.

Birleşik Krallık'taki en yüksek aktif okul sayısı (Londra, Greater Manchester, Merseyside ve West Midlands hariç) East Anglia bölgelerinde kayıtlıdır. Berkshire, Buckinghamshire ve Oxfordshire; ve Gloucestershire, Wiltshire ve Bristol/Bath kentlerini içerir. Bununla birlikte, Doğu Anglia, Birleşik Krallık'ın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Kuzey İrlanda, Batı Galler ve Vadiler ve Batı Orta İskoçya bölgeleri çok sayıda aktif okula sahiptir. Birleşik Krallık'taki en düşük aktif okul sayısı Cornwall ve Scilly Adaları, Cumbria ve Kuzey Doğu İskoçya bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Birleşik Krallık'ın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. (daha fazla ayrıntı için eke 11 bakınız)

Grafik No. 11 – H1 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS 2

Kaynak: Yazar

4.2.1 Değerlendirme

Oder'in söylediği gibi, okullar uzun zamandır sosyal uyumu etkileyen kilit kurumlar olarak kabul edilmektelerdir. Aynı zamanda, hoşgörüyü, çeşitliliğe saygıyı ve ortak kimliği duygusunu beslerler.²⁸⁷ Bundan dolayı okullar bir terich olarak değil bir zorunluk olarak bilinmektelerdir. Okulda yaratılmış uyumun etkisi okulun dışında da aktarılır. Bu noktadan

²⁸⁷ Elizabeth Oder, *The Social Cohesion Role of Educational Organizations*, Peabody Journal of Education 80(4) 78-88, 2005, s. 78

yola çıkarak, iki yazar Veerman ve Denessen, araştırmalarını tamamladıktan sonra okullarda sosyal uyumu ölçmek için beş aracı birleştirdiler. Bu araçlara baktığımızda, aşağıdaki tabloda, okulların önemini ve prestijini neden yüksek olduğunu görebilmekteyiz.²⁸⁸

Tablo No 3: Sosyal uyumu ölçmek aracı

Algılanan Uyum Ölçeği	“Aidiyet” bileşenindeki farklı unsurların ayrımı, ahlaki duygular ile gerçek aidiyet duyguları arasında bir ayrım yapılmasını sağladığını göstermektedir.
Arnhem Okul Çalışması	Etnik olarak çeşitli okullardaki öğrenciler arasındaki sosyal uyumu ölçmek için bir araç olarak kabul edilir.
Göçmenlerin Çocukları	Üç sosyal bütünlük boyutundan ikisi dahildir: sosyal ilişkiler ve aidiyet. Kendi bildirdiği etnik dış grup teması ile etnik dış gruplara yönelik tutumlar arasındaki ilişki hakkında bilgi sağlar.
Sosyal Sermaye ve Uyum Ölçeği	Ölçek, okuldaki sosyal uyumu dört sosyal varlıkta inceler: aile, arkadaşlar, mahalle ve okul.
Uluslararası Yurttaşlık ve Vatandaşlık	Sosyal uyumun üç boyutunun ölçümünü sağlar: sosyal ilişkiler, aidiyet ve ortak iyiye yönelim.

Kaynak: Yazarın çalışmaları

Aynı zamanda, AB’ye baktığımızda onun nüfus bileşimi, eğitim düzeyi ve yaş yapısı gibi birçok değişiklik yaşamaya devam ettiğini görebilmekteyiz. Genel soru şudur ki belediyeden AB düzeyine kadar karar vericiler bu değişiklikleri nasıl algılıyor ve artan nüfus değişimi karşısında sosyal uyumu nasıl inşa edebiliyorlar? Aslında cevap sosyal erişimin ve kamu kurumların kullanımında bulunabilmekte ve bu alt hipotez onların yolu ne kadar uzun olduğunu göstermektedir. Türkkahraman, eğitim programları ve politikalarının toplumsal ve bireysel ilerlemedeki önemli rolüne işaret edip toplumsal, ekonomik, sosyal ve kültürel ilerleme açıdan toplumda genel bir gelişmeyle bağlantılarını açıkça gösterir.²⁸⁹

Bu alt hipotezdeki grafiklere ve istatistiklere baktığımızda Avrupa Birliği’nde düşük düzeyde uyum yaratan NUTS2 bölgeleri arasında büyük farklılıklar olduğu sonucuna varabiliriz. Bu

²⁸⁸ Gert-Jan Veerman ve Eddie Denessen, **Social cohesion in schools: A non-systematic review of its conceptualization and instruments**, Nijmegen Netherlands, 2021, s. 6-8

²⁸⁹ Mimar Türkkahraman, **The Role of Education in the Societal Development**, Akdeniz Üniversitesi Antalya - Türkiye, 2012, s. 38

tezin ihtiyaçları açısından Avrupa Birliği, koşulların daha iyi görselleştirilmesi ve anlaşılması için birkaç bölgeye ayrılmıştır. Bölgeler arasındaki farklılıklar/benzerlikler ve karşılaştırmalar ulusal ve bölgesel düzeyde yapılmaktadır.

Tezin bu bölümünde H1, nüfus yoğunluğu ile toplam resmi okul sayısı (ilkokul, ortaokul, lise ve meslek yüksekokulu) arasındaki ilişkiler gösterilmiş ve alt hipotez H1 olarak sunulmuştur. Bu alt hipoteze göre, “ulusal ve bölgesel düzeyde, nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde, nüfus yoğunluğunun daha düşük olduğu bölgelere göre daha fazla sayıda okul bulunmaktadır ve bu bize AB’de sosyal uyumun düşük olduğunu göstermektedir”. Bunu birkaç örneğe vurgu yaparak gösterebiliriz: Belçika’daki en yüksek okul sayısı (Brüksel hariç) Antwerp Eyaletidir, Hollanda’da okul sayısının en fazla olduğu bölge Güney Hollandadır, Avusturya’da en yüksek okul sayısı Aşağı Avusturya bölgesindedir, Polonya’da en yüksek okul sayısı Mazovya Voyvodalığın’dadır, Fransa’da (Paris hariç) en yüksek okul sayısı Rhone-Alpes illerinde ve Provence-Alpes-Cote d’Azur bölgelerdedir, Almanya’da en yüksek okul sayısı (Berlin, Hamburg ve Bremen hariç) Baden-Württemberg devletinde ve Nordrhein – Westfalen, çoğu ülkelerinin en yüksek okul sayısı başkentlerindedir, İtalya’da en yüksek okul sayısı Lombardiya ve Campania bölgelerindedir, Bulgaristan’da en yüksek okul sayısı Güney Batı bölgesindedir, Romanya’da Kuzey-Doğu bölgesidir. Fakat Slovenya’da daha seyrek nüfuslu Doğu bölgesinde daha fazla okul vardır. Slovakya’da, en fazla okul sayısı Doğu Slovakya bölgesinde kayıtlıdır ancak bu bölge ülkenin seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Çekya’daki en yüksek okul sayısı (Prag hariç) Güney Doğu bölgesinde kayıtlıdır ve bu bölge yoğun nüfuslu bölgeler arasında değildir. Danimarka’nın en yoğun nüfuslu bölgesi Merkez Bölgesidir. Finlandiya’da en fazla okul bulunan bölgeler Kuzey ve Doğu bölgesidir. Ancak bu bölge, ülkedeki en seyrek nüfuslu bölgedir ve Avrupa Birliği’nin en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Batı İsveç, İsveç’te en fazla okula sahip bölgedir. Bu bölge nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgeler arasında yer almamaktadır. Kuzey Büyük

Ovası Macaristan'nın en fazla aktif okula sahip bölgesidir. Ancak, bu bölge daha düşük nüfus yoğunluğuna sahiptir.

İstatistiklere baktığımızda, daha yüksek nüfus yoğunluğu olan bölgelerin çoğu daha fazla sayıda aktif okula sahip olduğunu gösterilmiştir (Üye Devletlerin yarısından fazlası) ve buda bize sosyal uyum düşük olduğunu gösteriyor. Bunun nedeni, yoğun nüfuslu bölgelerin çoğunlukla kentleşmiş bölgeler olması ve eğitim merkezlerinin yüksek oranda kentleşmiş merkezlerin özellikleri olmasıdır. Paris, Londra, Berlin, Madrid, Brüksel ve diğerleri gibi şehir merkezleri, çoğunlukla siyasi önemleri ve ekonomik potansiyelleri nedeniyle, ekonomik ve kültürel gelişme fırsatlarını genişletecek çok sayıda çeşitli okulları cezbetmektedir. Bu verilere göre, nüfusu az olan bölgelerin nüfus azalması ve az gelişmişlik tehlikesi altında olabileceği sonucuna varabiliriz.

Hipotez 1'e göre (H1) araştırma, okulların erişim ve mevcudiyetinde büyük farklılıklar olduğunu göstermiştir. Sosyal kurumlara farklı erişim, nüfus üzerinde baskı yaratır ve belirli bir ülkenin genel ekonomik kalkınmasını etkiler. Avrupa Birliği Antlaşması'nın Konsolide versiyonunda belirtildiği gibi Üye Devletler arasında ekonomik, sosyal ve bölgesel uyum ve dayanışma teşvik edilecektir.²⁹⁰ Avrupa ülkeleri, yurttaşları eğitim konusunda eşit haklara sahip ülkeler olarak yaygın bir şekilde tanınmaktadır, ancak çalışmada farklılıkların çok fazla oldukları gösterilmişti. Zayıf sosyal kaynaşmaya ve daha düşük devlet potansiyeline yol açan bu koşulların bazen tarihsel nedenleri ve bazen de sadece ekonomik nedenleri vardır.

²⁹⁰ *Official Journal* 115, 09/05/2008 P. 0017 – 0017 (30.07.2022) **Consolidated version of the Treaty on European Union - TITLE I: COMMON PROVISIONS - Article 3**

4.3 Alt Hipotez 2 - H2:

H 2: “Nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgeler, nüfus yoğunluğunun düşük olduğu bölgelere göre daha fazla üniversite ile temsil edilmektedir ve bu bize AB’de sosyal uyum düşük olduğunu gösteriyor”.

Bu çalışmanın ikinci alt hipotezi veya H2 bağlamında ulaşılan veriler bu araştırmanın ana hipotezini kanıtlar mahiyettedir. İkinci alt hipotez, nüfus yoğunluğunun daha yüksek olduğu bölgelerin nüfus yoğunluğunun daha düşük olduğu bölgelere göre daha fazla sayıda üniversite ile temsil edildiğini iddia etmektedir.

Toplumsal gelişme, kültür ve ekonomide önemli bir rol oynayan yükseköğretim kurumları, sosyal uyumu etkileyen yaşam standardı koşullarını gösterir. H2, zayıf uyum yaratan yükseköğretim kurumlarına erişilebilirlikteki farklılıkların resmini ortaya koyar. Daha önce de söylediğimiz gibi, zayıf uyum nüfus hareketlerini, bu hareketler de ekonomiyi ve toplumsal kalkınmanın diğer birçok boyutunu etkiler.

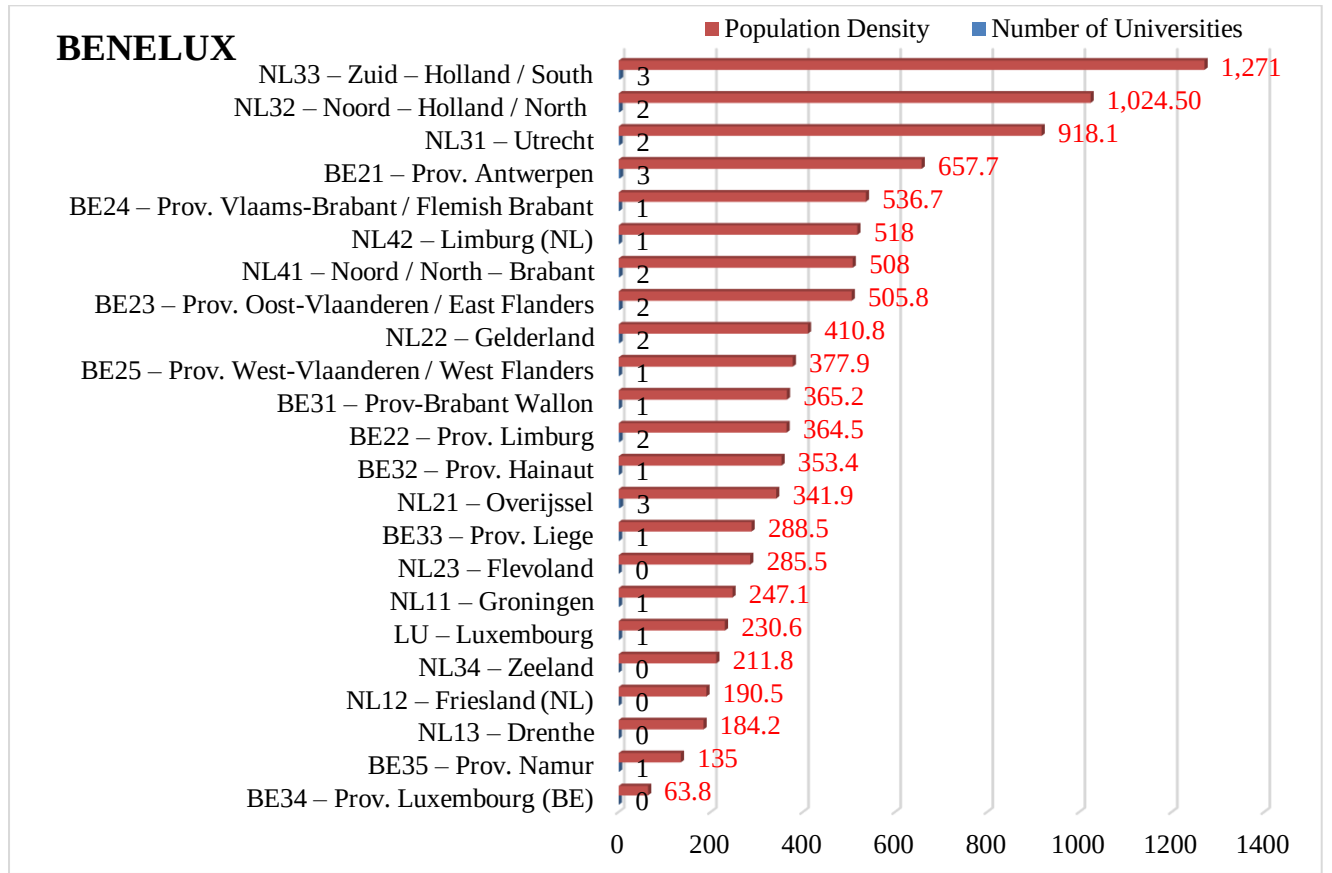
İki nicel değişken, yani NUTS2 bölgesi başına toplam üniversite sayısı ve aynı bölge birimlerindeki nüfus yoğunluğu incelenmiştir. Bu iki değişkenin seçilmesinin temel nedeni, bölgeler arasındaki farklılıkları ve bölgeler arasındaki eşit olmayan gelişme şansları üzerindeki etkilerini göstermektir.

2. Üniversite Sayısı ve Nüfus Yoğunluğu: NUTS2 bölgesel incelemesi 2017/2018

- NUTS2 Bölgesine Göre Toplam Üniversite Sayısı
- Nüfus Yoğunluğu Ölçü Birimi: Kilometre Kareye Kişi Sayısı (km2 başına)

2017/2018 Eğitim yılı boyunca Benelüks bölgesinde 30 aktif Üniversite vardı (Avrupa Birliği'nin yüksek yoğunluklu kentsel alanlarında değerlendirilen Brüksel hariç). Belçika'da (Brüksel hariç) en fazla aktif Üniversite Anvers bölgesinde kayıtlıdır. Bunun nedeni, büyük ölçüde şehirleşmiş olan Antwerp şehridir. Aynı zamanda, Antwerp bölgesi Belçika'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir (Brüksel hariç). Lüksemburg (BE) devletinde aktif üniversite bulunmamaktadır. Bu bölge, Belçika'nın en seyrek nüfuslu bölgesidir. Hollanda'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı Güney Hollanda ve Overijssel bölgelerinde kayıtlıdır. Güney Hollanda bölgesi en yoğun nüfuslu bölgedir, çünkü çoğunlukla kentleşmiş Rotterdam ve Lahey şehirleri burada yer almaktadır. Bununla birlikte, Overijssel, diğer birçok Hollanda bölgesinden daha seyrek nüfusludur. Friesland, Drenthe, Flevoland ve Zeeland bölgelerinde kayıtlı Üniversite bulunmamaktadır. Bu bölgeler Hollanda'daki en seyrek nüfuslu bölgelerdir. Lüksemburg'da kayıtlı sadece bir aktif Üniversite vardır. Lüksemburg birkaç küçük köyden oluşur ve bölge, Benelüks bölgesindeki en seyrek nüfuslu bölgelerden biridir. (daha fazla ayrıntı için eke 12 bakınız)

Grafik No. 12 – H2 / Benelüks NUTS2 bölgeleri

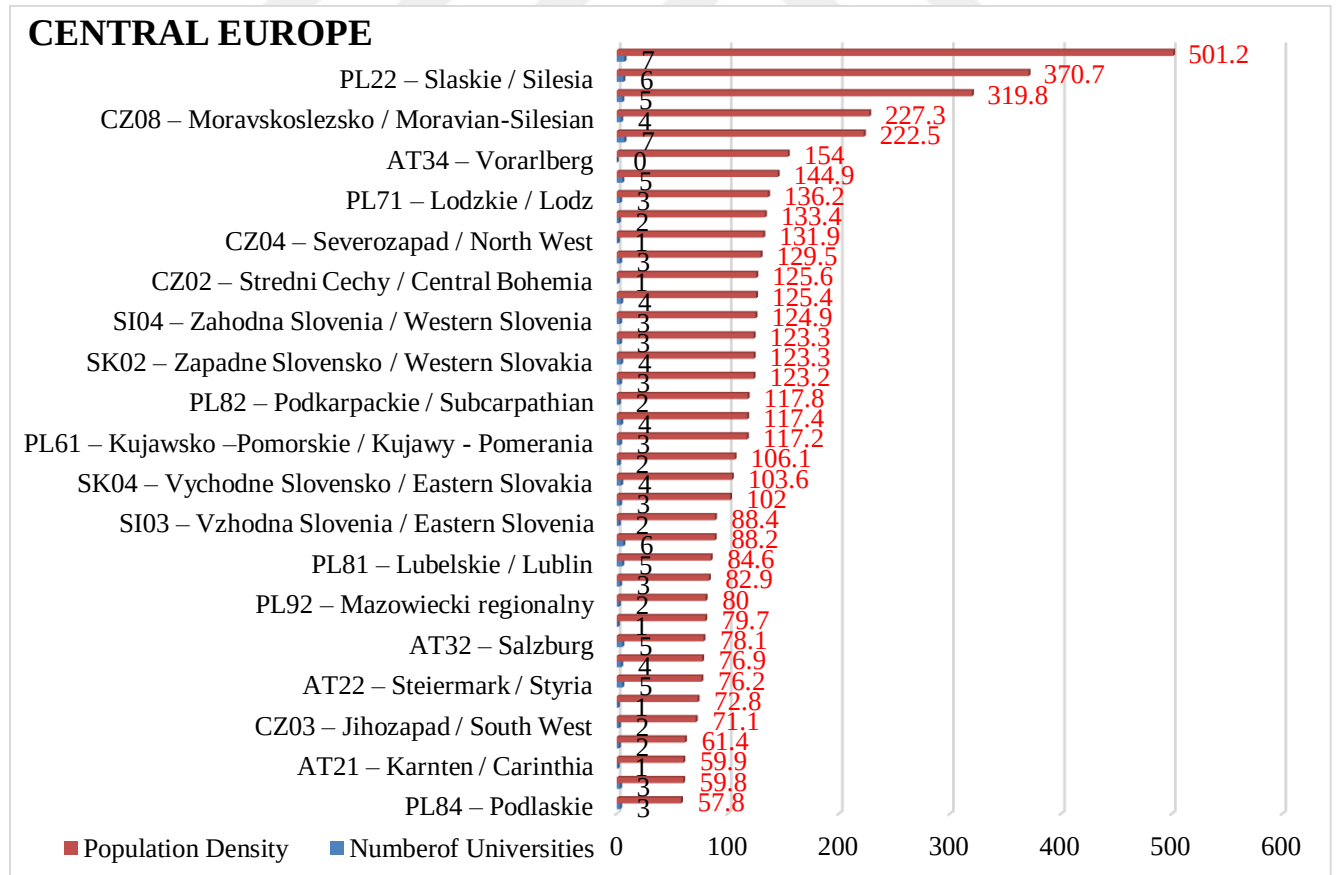

Kaynak: Yazar

2017/2018 eğitim yılı boyunca Avrupa Birliği'nin bu bölümünde 124 aktif Üniversite vardı (Avrupa Birliği'nin yüksek yoğunluklu kentsel alanlarında değerlendirilen Viyana şehirleri ve Prag şehri hariç). Avusturya'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı (Viyana şehri hariç) Aşağı Avusturya, Steiermark ve Salzburg bölgelerinde kayıtlıdır. Aşağı Avusturya, Dış Viyana'yı çevreleyen ve çok yüksek düzeyde kentleşmiş merkezler içeren bölgedir. Aynı zamanda Avusturya'nın en yoğun nüfuslu bölgelerinden biridir. Ancak, Styria ve Salzburg çok yoğun nüfuslu değildir. Vorarlberg bölgesi, Avusturya'nın aktif bir üniversitesi olmayan tek bölgesidir, ancak Avusturya'nın tüm bölgelerinin (Viyana hariç) en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip bölgesidir. Polonya'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı Warszawski Stoleczny, Küçük Polonya ve Silezya bölgelerinde kayıtlıdır. Polonya'daki en düşük aktif Üniversite sayısı Lubusz bölgesinde kayıtlıdır. Lubusz en seyrek nüfuslu bölgelerden biridir. Slovenya, Doğu ve Batı Slovenya olmak üzere 2 bölgeye ayrılmıştır. Batı Slovenya daha fazla

sayıda aktif Üniversiteye sahiptir ve Doğu Slovenya'dan daha yoğun nüfusa sahiptir. Slovakya'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı Bratislava bölgesinde kayıtlıdır. Bratislava aynı zamanda Slovakya'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir. Slovakya'daki en düşük aktif Üniversite sayısı, en seyrek nüfuslu bölge olan Orta Slovakya bölgesinde kayıtlıdır. Çekya'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı (Prag şehri hariç) Moravya-Silezya bölgesinde kayıtlıdır. Son derece kentleşmiş Ostrava şehri burada gerçekleşir. Aynı zamanda Çekya'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir (Prag şehri hariç). Çekya'daki en düşük aktif Üniversite sayısı Kuzey Batı bölgesinde kayıtlıdır. Bununla birlikte, Kuzey Batı bölgesi, Çekya'nın en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Yoğunluk, Teplice ve Karlovy Vary kasabalarının bu bölgede bulunmasından, üniversite sayısının az olması ise Başkent Prag'a yakınlığından kaynaklanmaktadır. (daha fazla ayrıntı için eke 13 bakınız)

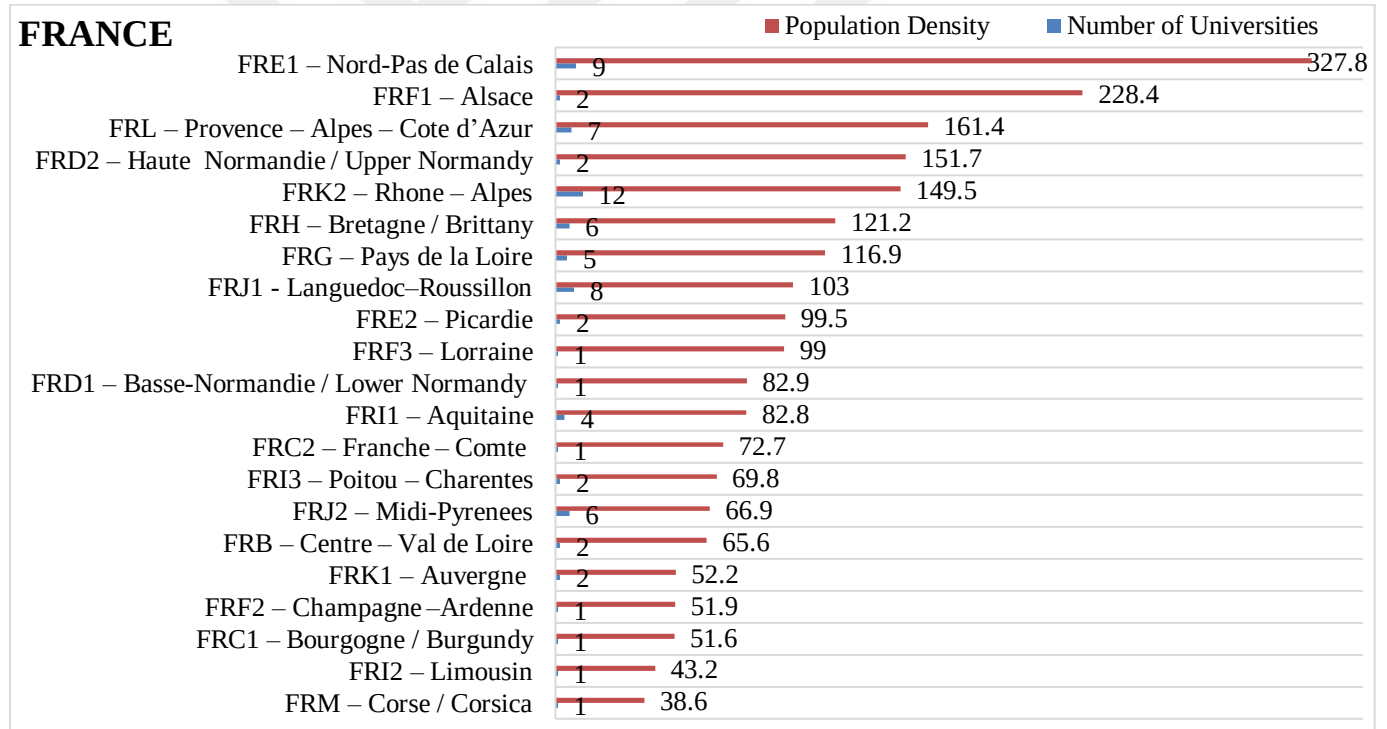
Grafik No. 13 – H2 / Orta Avrupa NUTS 2

Kaynak: Yazar

2017/2018 eğitim yılında Fransa'da 76 aktif Üniversite vardı (Avrupa Birliği'nin yüksek yoğunluklu kentsel alanlarında değerlendirilen Ill de France/Paris şehri hariç). Fransa'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı (Ill de France hariç) Rhone-Alpes ve Nord-Pas de Calais bölgelerinde kayıtlıdır. Bunun nedeni çoğunlukla Lyon, Grenoble, Lille gibi büyük şehir merkezlerinin yoğunluğudur. Bu bölgeler Fransa'nın en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Fransa'daki en düşük aktif Üniversite sayısı (Ill de France hariç) Burgundy, Franche-Comte, Aşağı Normandiya, Champagne-Ardenne, Lorraine, Limousin ve Korsika bölgelerinde kayıtlıdır. Aynı zamanda, bu bölgeler Fransa'nın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. (daha fazla ayrıntı için eke 14 bakınız)

Şekil No. 14 – H2 / Fransa NUTS 2

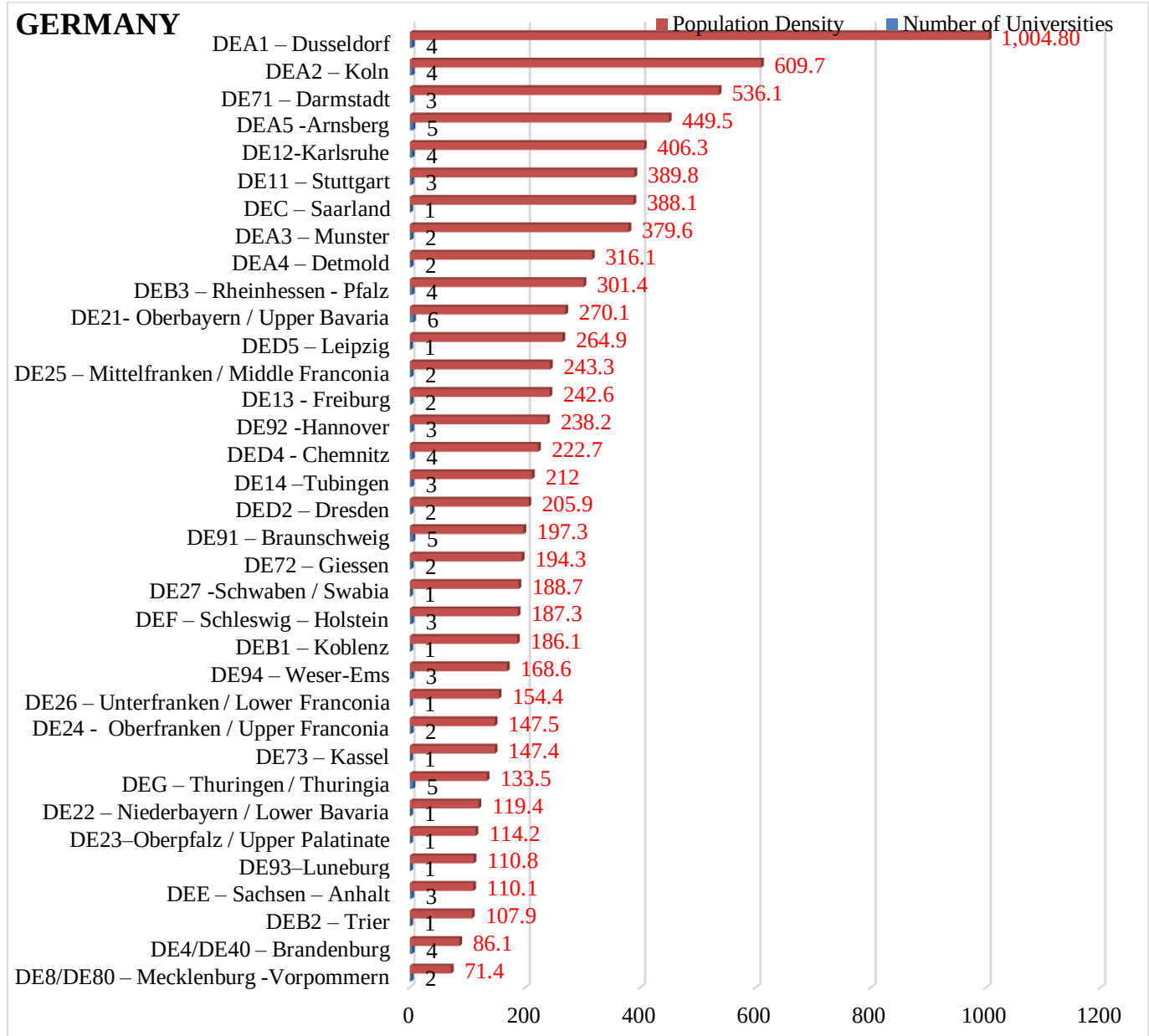

Kaynak: Yazar

2017/2018 eğitim yılında Almanya topraklarında 92 aktif Üniversite bulunmaktadır (Avrupa Birliği'nin yüksek yoğunluklu kentsel alanlarında değerlendirilen Berlin, Bremen ve Hamburg şehirleri hariç). Almanya'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) Yukarı Bavyera, Braunschweig, Düsseldorf, Köln ve Arnsberg bölgelerinde kayıtlıdır.

Oldukça kentleşmiş Münih şehri, Yukarı Bavyera'da yer almaktadır. Münih, Almanya ve Avrupa'nın ekonomik, kültürel ve eğitim merkezlerinden biridir. Ayrıca Köln, Düsseldorf, Braunschweig, Dortmund ve Bochum şehirleri geleneksel olarak oldukça şehirleşmiş şehirlerdir. Bu bölgeler Almanya'nın en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Almanya'daki en düşük aktif Üniversite sayısı Aşağı Bavyera, Yukarı Pfalz, Aşağı Frankonya, Swabia, Kassel, Lüneburg, Koblenz, Trier, Saarland ve Leipzig'de kayıtlıdır. Tüm bu bölgelerin bir veya birkaç küçük kentleşmiş kasabası ve çok sayıda kırsal alanı vardır. Bu bölgelerin bazıları daha seyrek nüfuslu, bazıları ise ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. (daha fazla ayrıntı için eke 15 bakınız)

Grafik No. 15 – H2 / Almanya NUTS 2

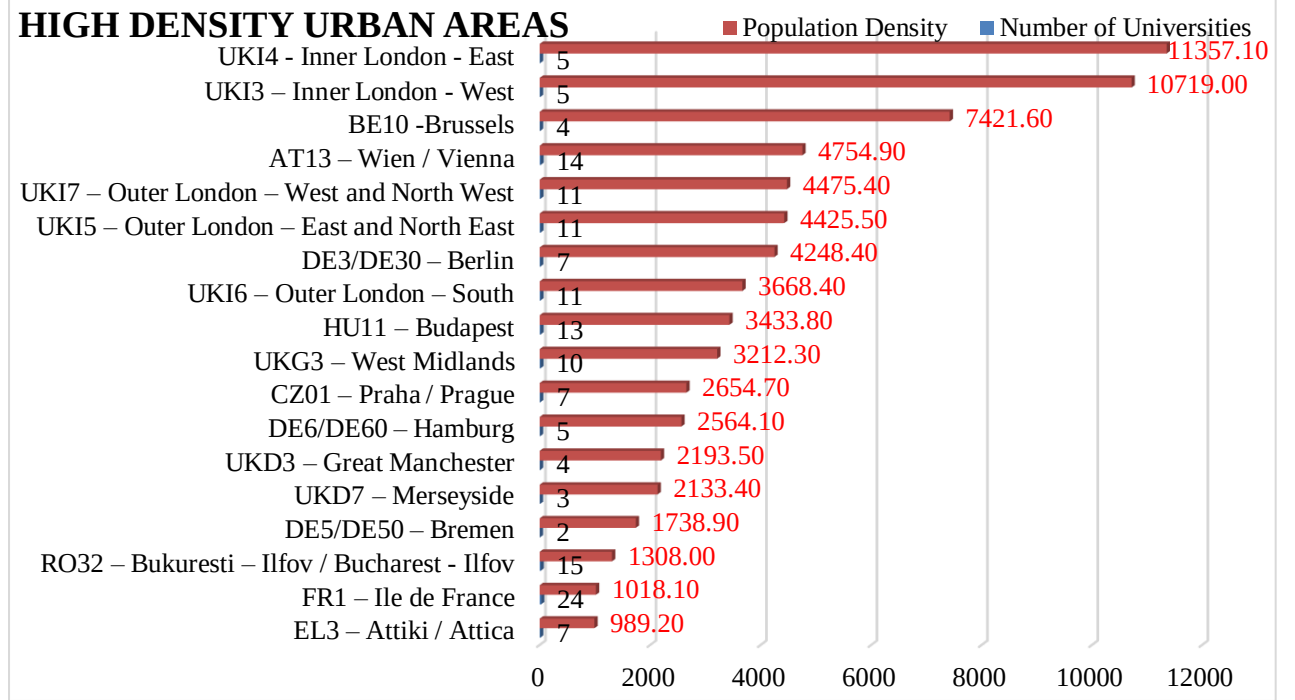

Kaynak: Yazar

Brüksel, Belçika'nın en yoğun nüfuslu bölgesi ve Benelüks bölgesidir. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin bu bölümünde en fazla aktif üniversiteye sahip bölgedir. Viyana (Avusturya'nın başkenti) ve Prag (Çekya'nın başkenti) şehirleri, Orta Avrupa'nın en yoğun nüfuslu bölgeleridir. Bu iki şehir, Küçük Polonya (Krakow) ve Warszawsky Stoleszny (Varşova) ile birlikte, Avrupa Birliği'nin bu bölümünde en fazla aktif üniversiteye sahip şehirlerdir. Viyana, Prag, Varşova, Krakow, geleneksel olarak Orta Avrupa'nın en kentleşmiş şehirleridir. Geleneksel olarak Avrupa'nın ve dünyanın ekonomik, kültürel, politik ve eğitim

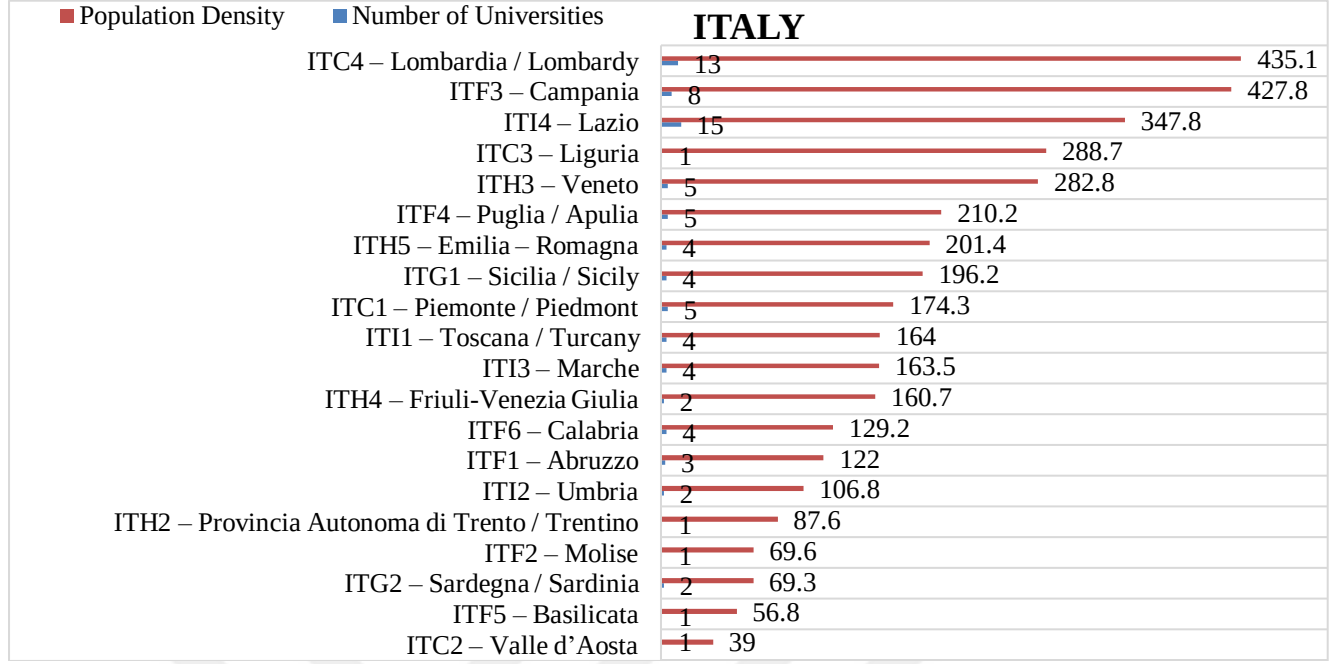
merkezleridir. Ill de France/Paris şehri, Fransa'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir ve açık ara en yüksek sayıda aktif üniversiteye sahip bölgedir. Berlin, Hamburg ve Bremen şehirleri Almanya'da nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgelerdir. Berlin şehri, Almanya'da en fazla aktif üniversiteye sahip bölgedir. Ayrıca Hamburg şehri, en fazla aktif üniversiteye sahip Alman bölgeleri arasındadır. Ancak Bremen şehri aktif üniversite sayısının az olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Yunanistan'ın başkenti olan Atina şehri, en yoğun nüfuslu bölgesidir. Aynı zamanda ülkedeki en fazla aktif üniversiteye sahip bölgedir. Atina, Yunanistan'ın ekonomik, kültürel ve eğitim merkezidir. Budapeşte şehri, Macaristan'ın en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip bölgesidir. Ülkedeki en fazla aktif üniversiteye sahip bölgedir. Budapeşte, Macaristan'ın kültürel, ekonomik ve eğitim merkezidir. Bükreş şehri, Romanya'nın nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgedir ve ülkedeki en fazla aktif üniversiteye sahip bölgedir. Bükreş, Romanya'nın ekonomik, kültürel ve eğitim merkezidir. Londra şehri Birleşik Krallık'ta nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgedir ve Brüksel şehri ile Avrupa Birliği'nin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Aynı zamanda Londra, Birleşik Krallık'ta en fazla aktif üniversiteye sahip bölgedir. West Midlands bölgesi, Londra şehri ile birlikte Birleşik Krallık'ta en fazla aktif üniversiteye sahip bölgedir. Ancak, Merseyside ve Great Manchester bölgeleri daha az aktif Üniversitelere sahiptir. (daha fazla ayrıntı için eke 16 bakınız)

Grafik No. 16 – H2 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar NUTS2

Kaynak: Yazar

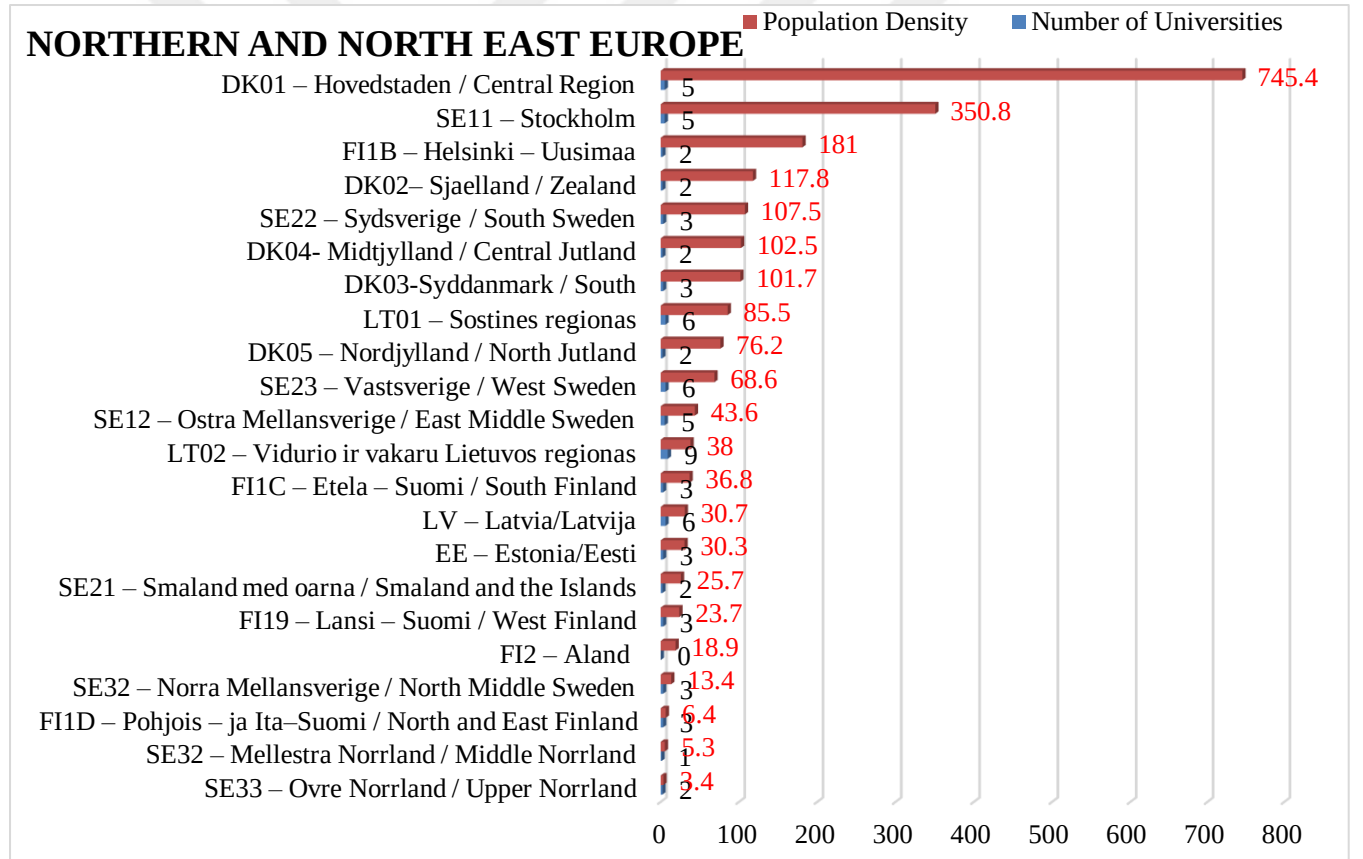
Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, İtalya'nın bölgesel bölümü ile örtüşmektedir. 2017/2018 eğitim yılında İtalya'da 86 aktif Üniversite vardı. İtalya'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı Lazio, Lombardiya ve Campania bölgelerinde kayıtlıdır. Roma, Milano, Napoli, Bergamo ve Brescia gibi geleneksel olarak yüksek oranda kentleşmiş şehirler bu bölgelerde yer alır. Bu şehirler, İtalya ve daha geniş çapta ekonomik, kültürel ve eğitim merkezleridir. Bu bölgeler İtalya'da nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgelerdir. İtalya'daki en düşük aktif Üniversite sayısı Valle d'Aosta, Liguria, Güney Tirol, Trentino, Molise ve Basilicata bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, İtalya'nın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. (daha fazla ayrıntı için eke 17 bakınız)

Grafik No. 17 – H2 / İtalya NUTS 2**Kaynak: Yazar**

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, bazı Kuzey ve Kuzey Doğu ülkelerinin bölgesel bölümü ile eşleşmemektedir. Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Danimarka'nın bölgesel bölümü ile örtüşmektedir. NUTS2 standartlarına göre küçük alanları ve nüfusları nedeniyle Baltık bölgesindeki ülkeler, Estonya, Letonya ve Litvanya, her biri bir NUTS2 bölgesini temsil etmektedir. 2017/2018 eğitim yılında Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa topraklarında 76 aktif Üniversite vardı. Danimarka'daki en yüksek sayıda aktif Üniversite, Orta bölgede kayıtlıdır. Çünkü Danimarka'nın ekonomik, kültürel ve eğitim merkezi olan başkenti Kopenhag burada yer almaktadır. Orta bölgeler, ülkedeki açık ara en yoğun nüfuslu bölgedir. En düşük aktif Üniversite sayısı Kuzey Jutland, Orta Jutland ve Zelanda bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler nüfus yoğunluğunun daha düşük olduğu bölgeler arasındadır. Finlandiya'daki en yüksek sayıda aktif Üniversite Kuzey ve Doğu Finlandiya, Güney Finlandiya ve Batı Finlandiya bölgelerinde kayıtlıdır. Ancak bu bölgeler yoğun nüfuslu değildir. Finlandiya'da aktif üniversite sayısının en az olduğu bölge Aland'dır. Bu bölgeler ülkenin seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. İsveç'teki en yüksek aktif üniversite sayısı Batı İsveç bölgesinde kayıtlıdır. Oldukça kentleşmiş Gottenburg şehri burada

gerçekleşir. Bununla birlikte, Batı İsveç, ülkenin en yoğun nüfuslu bölgesi arasında değildir. İsveç'teki en düşük aktif Üniversite sayısı Orta Norrland bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge en seyrek nüfuslu bölgeler arasındadır. Letonya'daki aktif üniversitelerin sayısı, Avrupa Birliği'nin bu bölümü için ortalamaya yakındır. Ancak nüfus yoğunluğu çok düşüktür. Estonya'daki aktif Üniversitelerin sayısı bölgedeki en düşük üniversiteler arasındadır. Estonya seyrek nüfuslu bir ülkedir. Litvanya'daki aktif Üniversitelerin sayısı, tüm bölgedeki en yüksek sayısı arasındadır. Ancak, nüfus yoğunluğu en düşük arasındadır. (daha fazla ayrıntı için eke 18 bakınız)

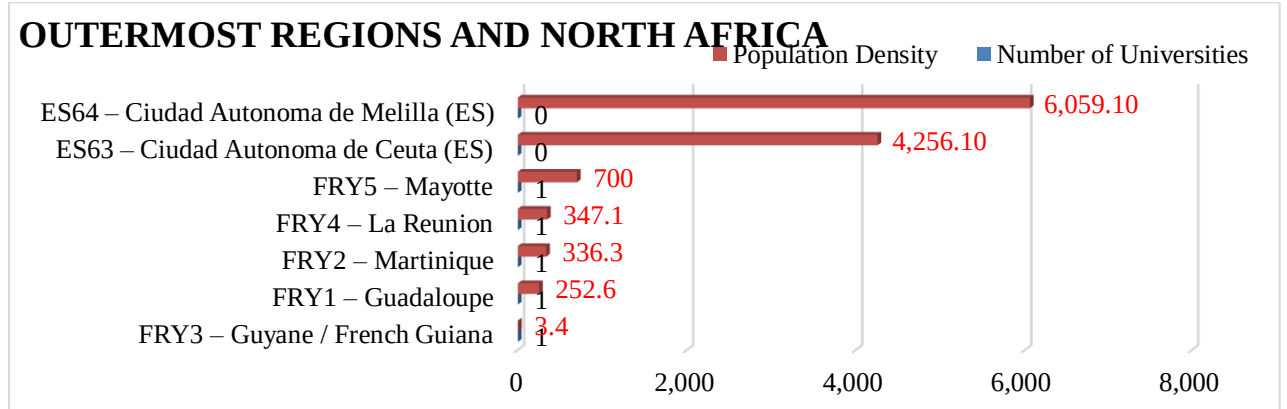
Grafik No. 18 – H2 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS2

Kaynak: Yazar

2017/2018 eğitim yılında İspanya'nın En Dışındaki Bölgelerde Üniversite bulunmamaktadır. Tüm En Dıştaki Fransız bölgelerinde birer Üniversite vardı. (daha fazla ayrıntı için eke 19 bakınız)

Grafik No. 19 – H2 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS 2

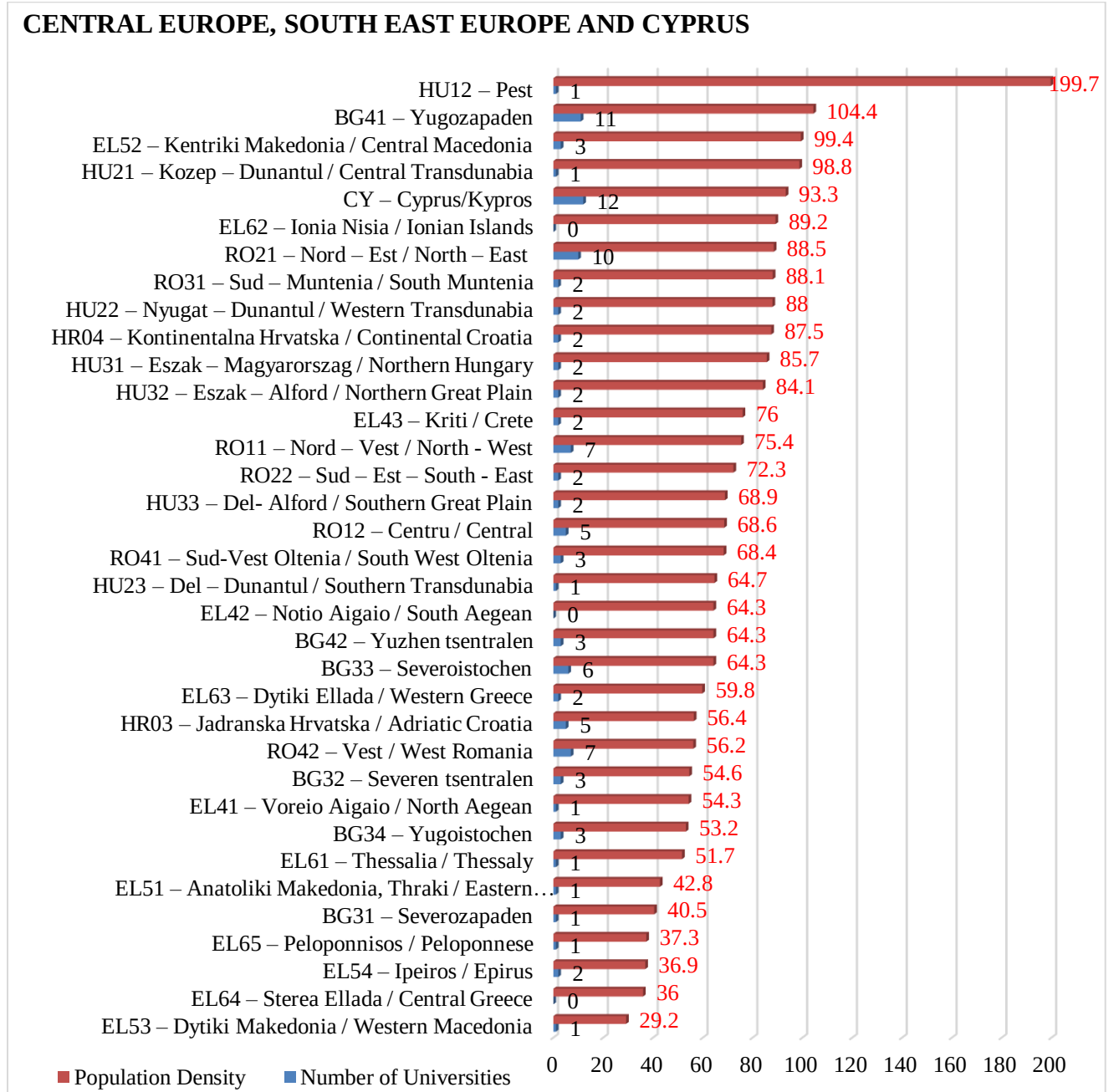

Kaynak: Yazar

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Avrupa Birliği'nin bu bölgesinden ülkelerin bölgesel bölümü ile eşleşmemektedir. 2017/2018 eğitim yılında Avrupa Birliği'nin bu alanında 107 aktif Üniversite vardı (Budapeşte, Bükreş ve Atina hariç). Bulgaristan'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı Güney Batı Bölgesi'nde kayıtlıdır. Bu bölge aynı zamanda ülkenin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Bunun başlıca nedeni, Başkent Sofya'nın bu bölgede bulunmasıdır. Sofya, ülkenin ekonomik, kültürel ve eğitim merkezidir. Bulgaristan'daki en düşük Üniversite sayısı Kuzey Batı bölgesinde kayıtlıdır. Ülkenin en seyrek nüfuslu bölgesidir. Kıbrıs bir NUTS2 bölgesel birimini temsil eder. Kıbrıs, Birliğin bu bölümünde nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu ve aktif üniversite sayısının yüksek olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Hırvatistan iki NUTS2 bölgesine ayrılmıştır. Kıta Hırvatistan daha yoğun nüfuslu olmasına rağmen, daha az sayıda aktif Üniversiteye sahiptir. Adriyatik Hırvatistan daha seyrek nüfusludur, ancak çoğunlukla Dubrovnik, Split, Rijeka, Pula, Zadar gibi çok sayıda geleneksel kentsel yerleşim nedeniyle daha fazla sayıda aktif Üniversiteye sahiptir. Yunanistan'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı (Atina şehri hariç) Orta Makedonya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge Yunanistan'ın (Atina hariç) en yoğun nüfuslu bölgesidir ve asıl nedeni, Başkent Atina'dan sonra Yunanistan'ın en şehirleşmiş ve gelişmiş ikinci şehri olan Selanik şehridir. Yunanistan'daki en düşük aktif Üniversite sayısı Güney Ege, İyon Adaları ve Orta Yunanistan bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Yunanistan'ın diğer

bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. Macaristan'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı (Budapeşte hariç) Kuzey Macaristan, Kuzey Büyük Ovası, Güney Büyük Ovası ve Batı Transdunabia bölgelerinde kayıtlıdır. Ancak bu bölgeler ülkenin en yoğun nüfuslu bölgeleri arasında değildir. En düşük aktif Üniversite sayısı Pest, Central Transdunabia, Southern Transdunabia bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler Macaristan'ın en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Romanya'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı (Bükreş hariç) Kuzey Doğu bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge Romanya'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir (Bükreş hariç). Romanya'daki en düşük aktif Üniversite sayısı, Güney Doğu ve Güney Muntenia bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Romanya'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. (daha fazla ayrıntı için eke 20 bakınız)

Grafik No. 20 – H2 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS 2

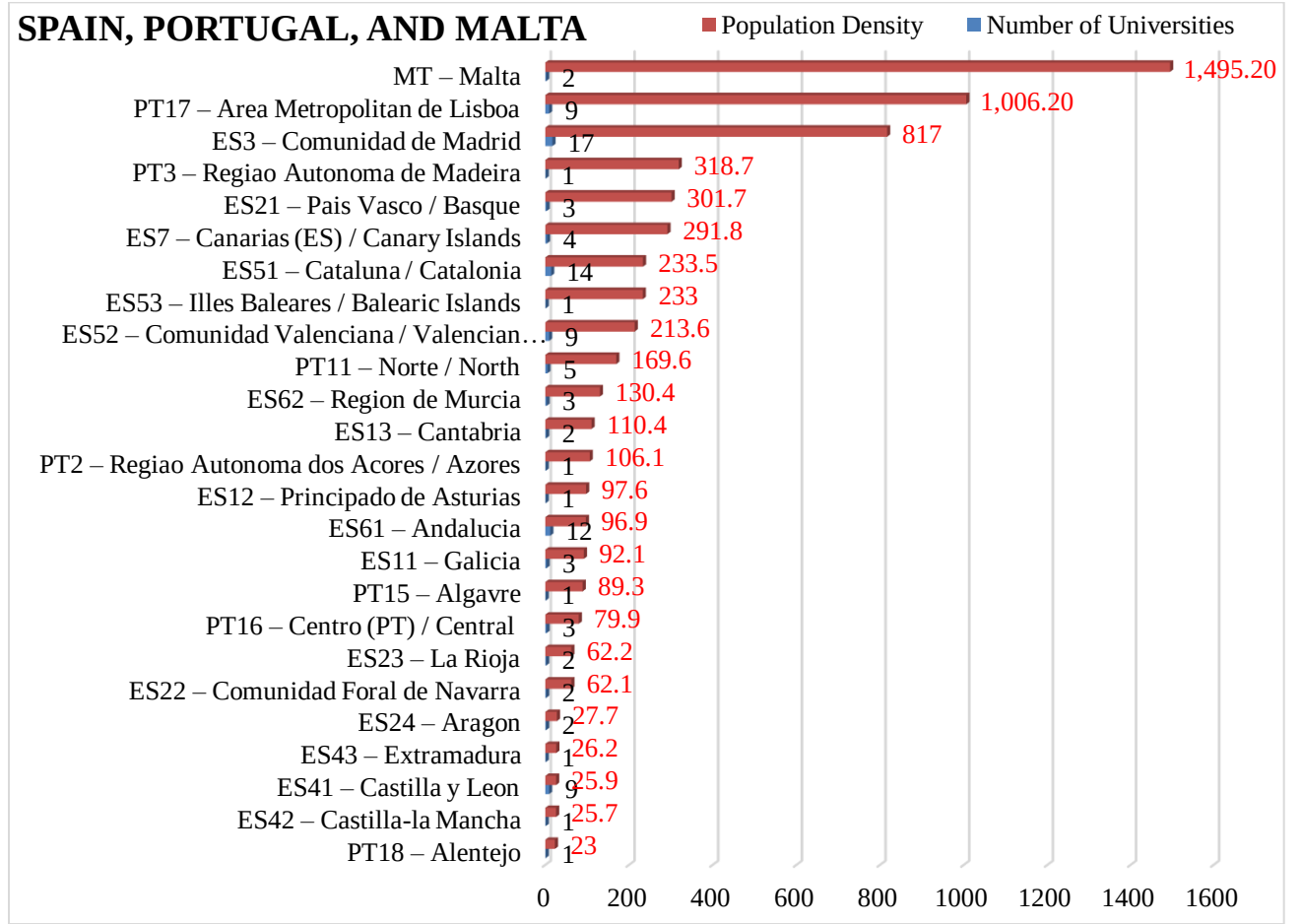

Kaynak: Yazar

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Portekiz, İspanya ve Malta'nın bölgesel bölümü ile örtüşmektedir. 2017/2018 eğitim yılında Avrupa Birliği'nin bu bölümünde 109 aktif Üniversite vardı. İspanya'daki en yüksek aktif Üniversite sayısı Madrid, Katalonya ve Endülüs bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Sevilla, Cordoba, Malaga, Madrid, Barselona gibi geleneksel olarak yüksek oranda kentleşmiş merkezler içerir. Bu bölgeler, İspanya'nın ekonomik, kültürel ve eğitim merkezleridir ve daha geniştir. Madrid ve Katalonya,

İspanya'nın en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır, ancak Endülüs nadiren nüfusludur. İspanya'daki en düşük aktif Üniversite sayısı La Mancha, Extramadura, Balear Adaları ve Asturyalılar bölgelerinde kayıtlıdır. La Mancha ve Extramadura ülkenin en seyrek nüfuslu bölgeleri arasında yer alırken, Balear Adaları ve Asturyalılar İspanya'nın diğer bölgelerine göre ortalama nüfus yoğunluğuna sahip bölgeler arasında yer alıyor. Malta, küçük alanı nedeniyle bir NUTS2 bölgesel birimini temsil etmektedir. Az sayıda aktif üniversiteye sahiptir. Ancak, Avrupa Birliği'nin bu bölümündeki tüm bölgelerden en yoğun nüfuslu olanıdır. Malta aynı zamanda Avrupa Birliği'nin en yoğun nüfuslu bölgeleri arasında yer almaktadır. Portekiz'deki en yüksek aktif Üniversite sayısı Lizbon ve Kuzey bölgelerinde kayıtlıdır. Bunun nedeni Lizbon ve Porto şehir merkezlerinin buraya yerleştirilmiş olmasıdır. Bu iki şehir, Portekiz'in ekonomik, kültürel ve eğitim merkezleridir. Bu iki bölge, Portekiz'in en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Portekiz'deki en düşük aktif Üniversite sayısı Algavre, Alantejo, Azorlar ve Madeira bölgelerinde kayıtlıdır. Alantejo, ülkenin en seyrek nüfuslu bölgesidir, ancak diğer bölgeler Portekiz'in diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. (daha fazla ayrıntı için eke 21 bakınız)

Grafik No. 21 – H2 / İspanya, Portekiz ve Malta

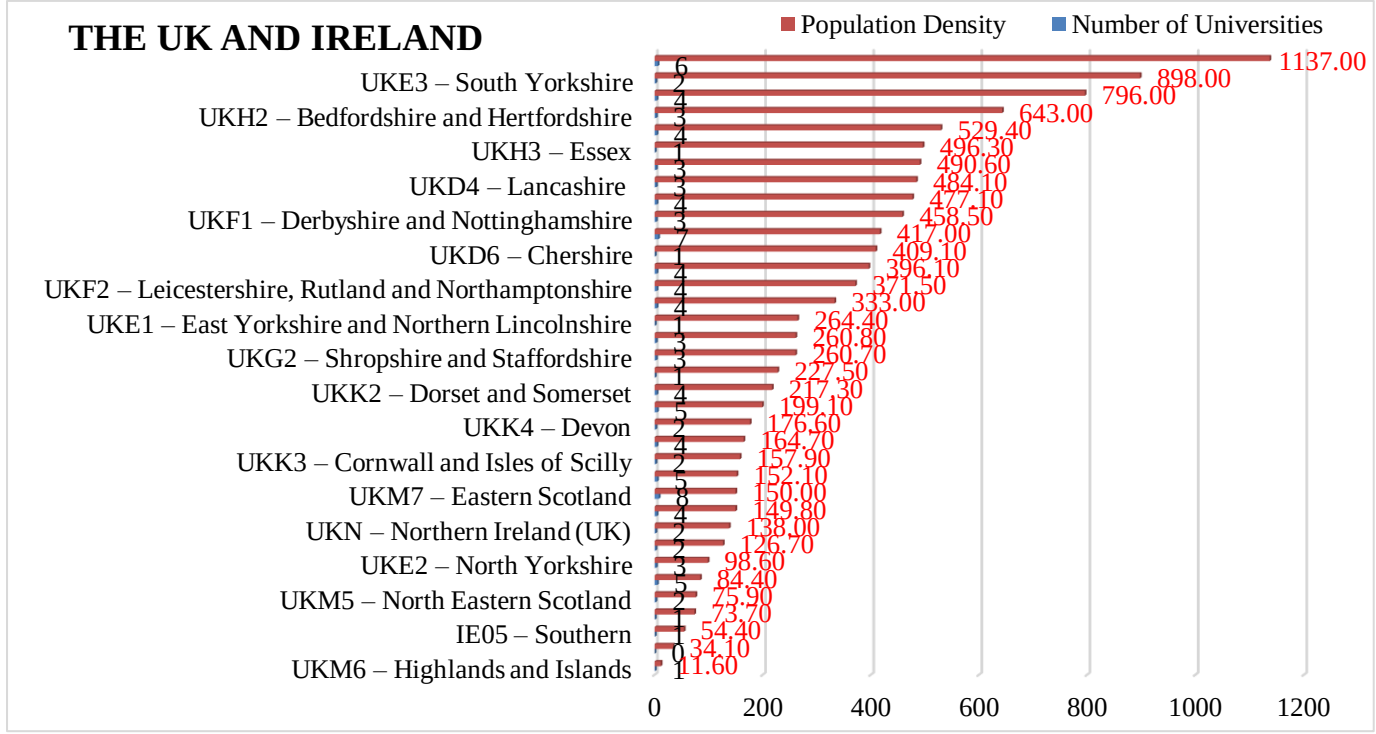

Kaynak: Yazar

Avrupa Birliği'nin NUTS2 bölgesel bölümü, Birleşik Krallık ve İrlanda'nın bölgesel bölümü ile eşleşmemektedir. 2017/2018 eğitim yılında Avrupa Birliği'nin bu bölümünde kayıtlı 127 aktif Üniversite vardı (Londra, Greater Manchester, Merseyside ve West Midlands hariç). İrlanda iki NUTS2 bölgesinden oluşmasına rağmen tek bölge olarak değerlendirilmektedir. Bunun nedeni, İrlanda'nın bölgesel olarak bölünmesi hakkında bilgi olmamasıdır. İrlanda, bölgedeki diğer bölgelere kıyasla ortalama aktif Üniversite sayısına sahiptir, ancak çok seyrek nüfusludur. Birleşik Krallık'taki en yüksek aktif Üniversite sayısı (Londra, Greater Manchester, Merseyside ve West Midlands hariç) Berkshire, Buckinghamshire ve Oxfordshire bölgelerinde kayıtlıdır. Dünyanın en iyi üniversitelerinden bazıları, Oxford Üniversitesi ve Cambridge Üniversitesi bu bölgelere yerleştirilmiştir. Birleşik Krallık'taki en düşük aktif Üniversite sayısı (Londra, Greater Manchester, Merseyside ve West Midlands

hariç) Cumbria, Cheshire, Essex, East Yorkshire ve Northern Lincolnshire, Herefordshire Worcestershire ve Warwickshire ve Highlands bölgelerinde kayıtlıdır. (daha fazla ayrıntı için eke 22 bakınız)

Grafik No. 22 – H2 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS 2

Kaynak: Yazar

4.3.1 Değerlendirme

Yükseköğretim, geçtiğimiz yüzyılda dünyanın tüm ülkelerinde siyasi, ekonomik ve kültürel kalkınma için çok önemlidir. Olena Moiseyenko'nun açıkladığı gibi konumu alırsak, sosyal uyum, sosyal ağlar ve bireyler arasındaki bağlantılardan kaynaklanan karşılıklılık ve güvenilirlik normları olarak anlaşılır.²⁹¹ Üniversitelerin önemi, ekonomik işlevsellik, kültürel çeşitlilik ve politik yaklaşım kompleksinin bir sonucu olarak artmaya devam etmiştir. Öğrenciler yüksek öğretim kurumlarına gittiklerinde bir uygarlık ve belli müfredat sürecinden geçerler. Bu süreç sosyal uyumu destekleyen temel değerleri taşımaktadır. Üniversite ve

²⁹¹ Olena Moiseyenko, **Education and Social Cohesion: Higher Education**, Peabody Journal of Education, 2005, s. 89

eğitim kurumlarında oluşturulan meslekler, bugün her toplumun bel kemiğidir. Yükseköğretim kurumlarının sunduğu beceriler, deneyim ve diploma, başarının koşulu ve her ülkenin ekonomik yaşamına dahil olmanın koşulu haline gelmiştir. Diğer taraftan, nüfusun erişilebilirlik nedeniyle üniversite hayatında aktif rol alamayan kısmı, diğerleriyle aynı gelişmişlik düzeyine ulaşamamaktadır. Nüfus değişikliği ve üniversiteler arasında bağlantıyı kurmaya çalışan birkaç sosyal uyum modeli vardır. Bunlardan yaygın bir şekilde kabul edilen model Bertelsmann modelidir. Bu model, aşağıdaki tabloda sunulan üç sosyal uyum alanından ve bunların ilgili boyutlarından oluşur.²⁹²

Tablo No: Bertelsmann modeli

Alan adı	Boyut	Yönerge
Sosyal ilişkiler	Sosyal ağlar İnsanlara Güvenin Çeşitliliğin kabulü	İnsanlar güçlü, esnek bir sosyal ağa sahiptir. İnsanların başkalarına karşı yüksek düzeyde güveni vardır. İnsanlar farklı yaşam tarzları ve değerleri olan başkalarını kabul eder
Bağlılık	Kimlik Kurumlara güven Adalet algısı	İnsanlar ülkelerine ve kimliklerine güçlü bir şekilde bağlı hissederler. İnsanlar sosyal ve politik kurumlara güvenirlir. İnsanlar kendilerine adil davranıldığını hisseder ve inanırlar.
Ortak iyiye odaklama	Dayanışma ve yardımseverlik Sosyal kurallara saygı Sivil katılımı	İnsanlar başkaları için sorumluluk hissederler İnsanlar toplumun temel kurallarına uyarlar İnsanlar topluma ve siyasi hayata katılırlar

Kaynak: Yazarın çalışmaları

Yukarıdaki tabloya baktığımızda hepsinin gerçekte geçerli olup olmadığını tartışabiliriz. Birçok üniversite bu boyutları vizyonlarının bir parçası olarak belirtir, ancak bazıları daha çok sosyal ilişkilere, bazıları bağlantılara ve bazıları da ortak yarara yönelime odaklanırlar. Aynı zamanda bazı programlar ve öğrenci grupları kamu katılımını amaçlar, ancak bu toplumun gelişimi ile bağlantılıdır. Görüldüğü gibi, üniversiteye katılımın eğitim amaçlarını ve

²⁹² Marja Nesterova, Maryana Dielini, Andrii Zamozhenski, **Social Cohesion in Education: Cognitive Cesearch in the University Community**, International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE), 7(2), 19-27, 2019

toplumsal başarısını etkileyen birçok nedeni vardır. Bu alt hipotez, eşitlik ve hakkaniyetin nedenlerinden biri olarak eğitim sürecine katılım üzerine odaklanmaktadır. Ancak, çoğunlukla fiziksel mesafe ve altyapı nedeniyle, her vatandaşın üniversitelere aynı erişilebilirliğe sahip olmadığını kanıtlamaktadır. Tezin bu bölümünde, H2, nüfus yoğunluğu ile üniversite sayısı arasındaki ilişkiler gösterilmiş ve alt hipotez H2 olarak sunulmuştur. **Bu alt hipoteze göre, nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde, nüfus yoğunluğunun düşük olduğu bölgelerden daha fazla üniversite vardır ve bu bize AB’de sosyal uyumun düşük olduğunu göstermektedir.** Bunu birkaç örneğe vurgu yaparak gösterebiliriz: Belçika’da Bruksel ve Antwerp bölgeleri, Hollanda’da South Holland ve Overijssel bölgeleri, Avusturya’da Viyana ve Aşağı Avusturya, Polonya’da, Warszawski Stoleczny, Lesser Poland ve Silesia, Slovenya’da Batı Slovenya, Slovakya’da Bratislava, Çekya’da Moravya-Silezya, Fransa’da Île de France ve Rhone-Alpes, Almanya’da Yukarı Bavyera, İtalya’da Lazio ve Lombardiya, Danimarka’da Orta bölgesi, İsveç’te Batı İsveç, Bulgaristanda Güney Batı bölgesi, Yunanistanda Atika ve Orta Makedonya bölgesi, Macaristanda Kuzey Macaristan ve Budapeşte, Romanya’da Bukreş, İspanya’da Madrid ve Katalunya, Portekiz’de Lizbon, İngiltere’de Londra en fazla üniversite sayısına sahiplerdir. Aynı zamanda bu bölgeler ülkelerinin en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır.

İstatistiklere göre, daha yüksek nüfus yoğunluğuna sahip bölgelerin çoğunun daha fazla sayıda üniversiteye sahip olduğu kanıtlanmıştır (Üye Devletlerin yarısından fazlası). Bunun nedeni, üniversitelerin kentleşmiş merkezlerin özellikleri olmasıdır. Paris, Londra, Berlin, Madrid, Brüksel ve diğerleri gibi yüksek oranda kentleşmiş merkezler, çoğunlukla ekonomik ve politik önemleri ve potansiyelleri nedeniyle, ülkelerinin genel olarak ekonomik ve kültürel kalkınma fırsatlarını genişletecek daha fazla sayıda insanı cezbetmektedir. Geçmişte üniversite eğitimi kamu sektörü, sanayi ve devletin işlevselliği ile bağlantılıydı ve bu, tüm hükümetlerin üniversiteleri yüksek oranda kentleşmiş merkezlere yerleştirmesinin ana

nedenlerinden biridir. Ancak zamanla, yüksek oranda kentleşmiş merkezler daha yüksek yaşam standartları ve koşulları yarattı ve insanları daha az nüfuslu bölgelerden, özellikle kırsal alanlardan çekti. Bu, çoğunlukla nüfuslarının azalması ve az gelişmişlik tehlikesi nedeniyle bir zorluk haline gelmiştir. İstatistiksel değerlendirmede, yoğunluğun daha düşük olduğu bölgelerin daha az veya hiç sayıda üniversiteye sahip olduğunu görülebilmektedir. Bu bölgelerin bir kısmı kırsal bölgeler ve bir kısmı da sınır bölgeleridir. Kırsal bölgeler, çoğunlukla daha düşük endüstriyel, teknolojik ve kamu hizmeti yatırımları nedeniyle daha düşük ekonomik potansiyele sahiptir. Sonuç olarak, daha düşük düzeydeki finansal yatırımlar, nüfus yoğunluğu düzeyinde düşüşe yol açmaktadır. H2 alt hipoteze göre bu araştırma, sosyal hizmetlere ve üniversitelere erişim ve kullanılabilirlik konusunda büyük farklılıklar olduğunu göstermiştir. Sosyal kurumlara farklı erişim, nüfus üzerinde baskı yaratır ve belirli bir ülkenin genel ekonomik kalkınmasını etkiler.

3. Okuldan Erken Ayrılanlar ve Nüfus Yoğunluğu: NUTS 2 bölgesel incelemesi 2017/2018

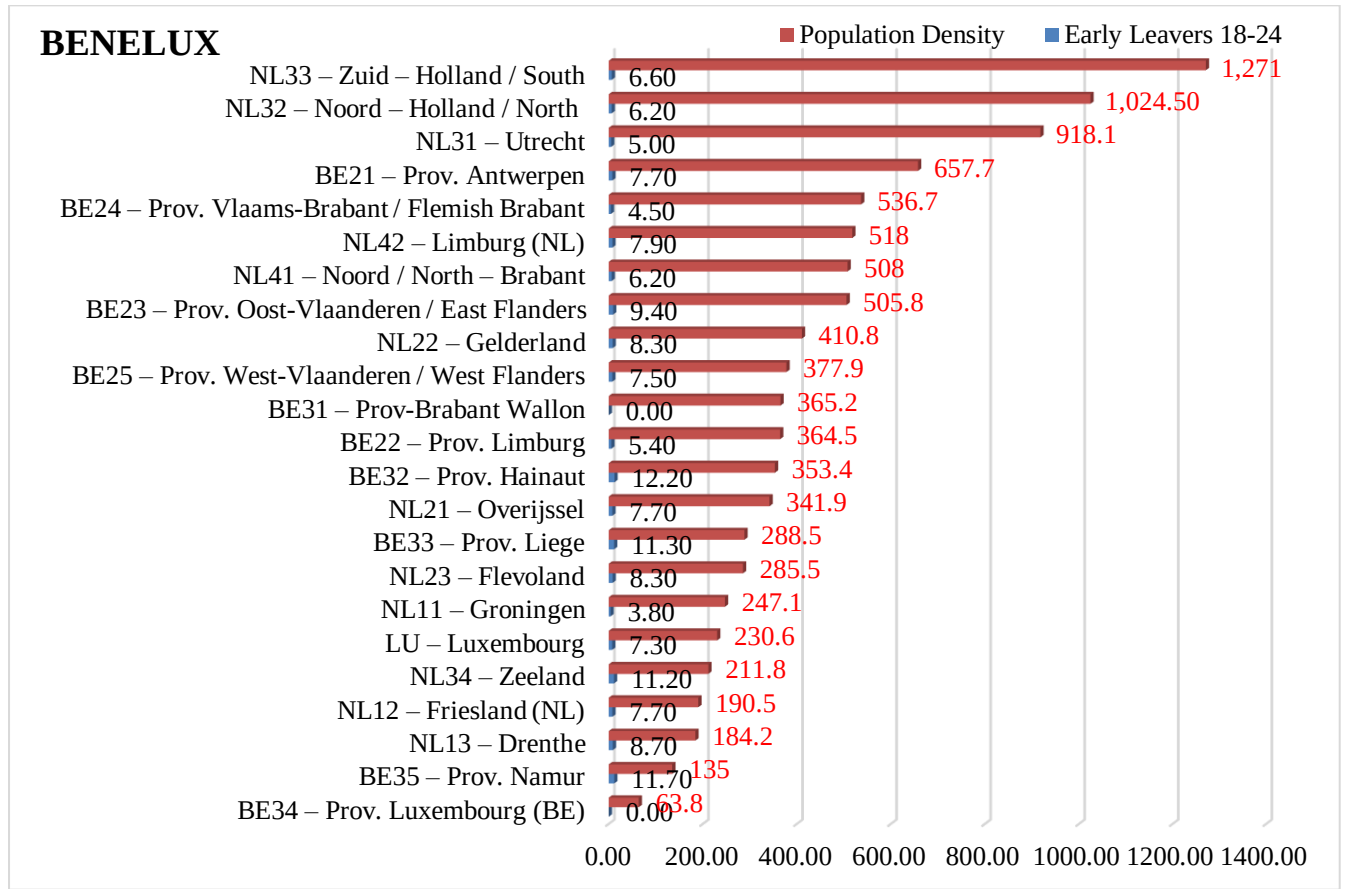
- NUTS 2 bölgesine göre 18-24 yaş arası Erken Okulu Bırakanlar: Bu yaştaki eğitim sürecine katılan tüm katılımcılardan % olarak
- Nüfus Yoğunluğu Ölçü Birimi: Kilometre Kareye Kişi Sayısı (km2 başına)

4.4 Alt Hipotez 3 - H3:

H 3: ‘Nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde, 18-24 yaş arası öğrencilerin okulu erken terk etme oranları daha düşüktür ve bu AB’de sosyal uyumun düşük olduğunu gösterir’. Üçüncü alt hipotez veya H3 bağlamında elde edilen veriler araştırmanın ana hipotezini kanıtlar mahiyettedir. Üçüncü hipotez, nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde 18-24 yaş arası öğrencilerin okulu erken terk etme düzeylerinin daha düşük olduğunu iddia eder. Daha fazla üniversite mezunu, daha yüksek toplumsal potansiyel anlamına gelir. Bazı Üye Devletlerde yüksek öğrenim ücretsizdir. Bazılarında ise ücretlidir. Bu ön koşullar, mesafe, erişilebilirlik ve ekonomik koşullarla birlikte uyum ve herkes için eşit fırsatlar açısından çok önemlidir. Üçüncü alt hipotezde iki nicel değişken, yani nüfus yoğunluğu ve NUTS2 bölgelerine göre 18-24 yaş arası okulu erken bırakanlar incelenmiştir. Bu iki değişkenin seçilmesinin temel nedeni, bölgeler arasındaki farklılıkları ve bölgeler arasındaki eşitsiz gelişme şansları üzerindeki etkilerini göstermektir.

Belçika'da (Brüksel hariç) okulu erken bırakanların en yüksek yüzdesi Hainaut, Liege ve Namur bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler Belçika'nın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Belçika'da okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Flaman Brabant bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Belçika'nın (Brüksel hariç) tüm bölgelerinin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Hollanda'da okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi Zeeland bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Hollanda'nın en seyrek nüfuslu bölgesidir. Hollanda'da okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Güney Hollanda, Kuzey Hollanda, Utrecht ve Groningen bölgelerinde kayıtlıdır. Groningen hariç, diğer bölgeler Hollanda'nın en yoğun nüfuslu bölgeleridir. Lüksemburg'da okulu erken terk edenlerin yüzdesi ortalamadır (Benelüks bölgesindeki diğer bölgelere kıyasla). Lüksemburg, bölgedeki en seyrek nüfuslu bölgeler arasındadır. (daha fazla ayrıntı için eke 23 bakınız)

Grafik No. 23 – H3 / Benelüks NUTS 2

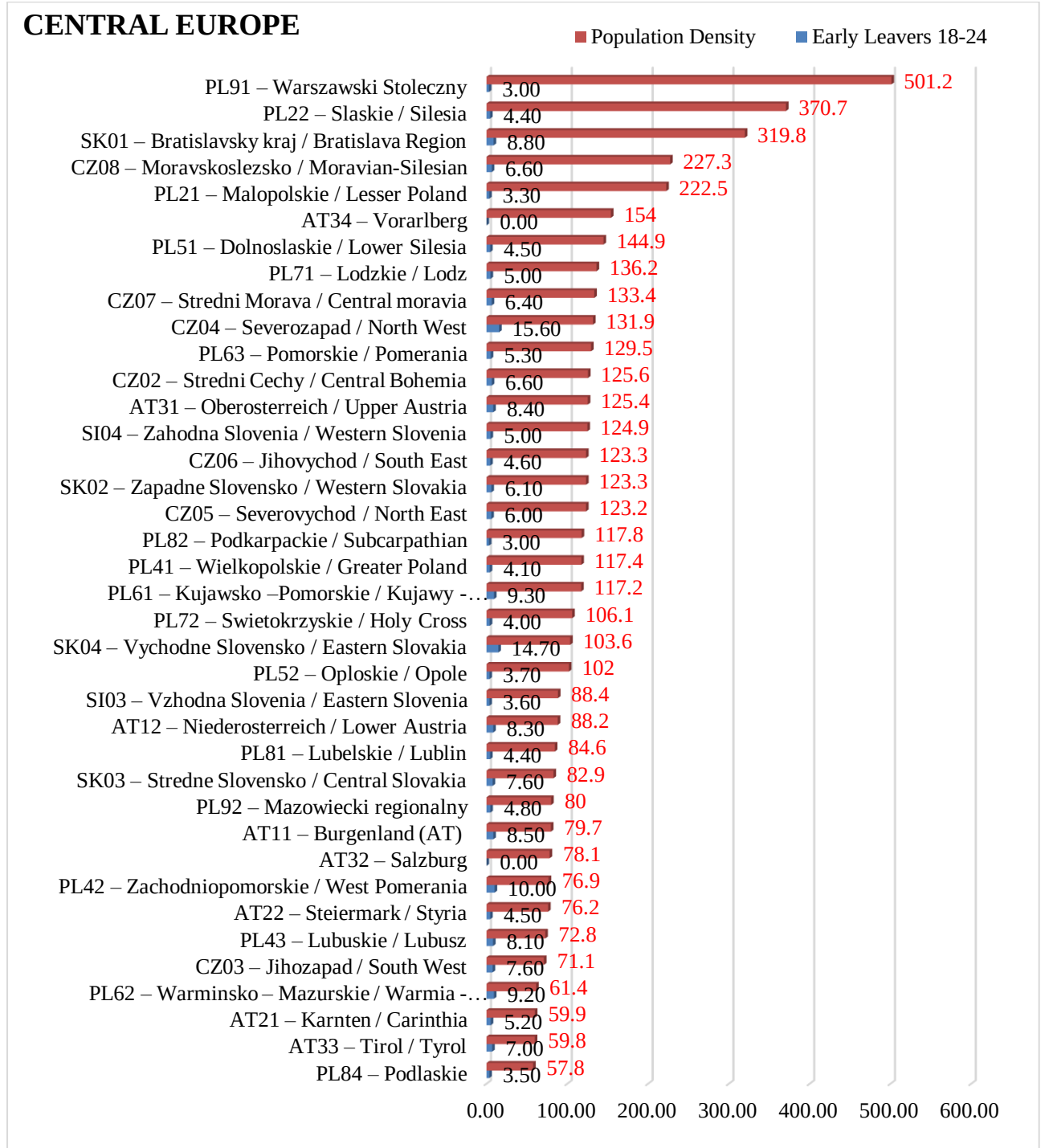

Kaynak: Yazar

Avusturya’da Okulu erken bırakanların en yüksek yüzdesi (Viyana şehri hariç) Burgenland, Yukarı Avusturya ve Aşağı Avusturya bölgelerinde kayıtlıdır. Ancak bu bölgeler ülkenin en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Steiermark ve Carinthia bölgelerinde kayıtlıdır, ancak bu bölgeler Avusturya’nın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Polonya’da Okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi Batı Pomeranya, Kujawy Pomerania ve Warmia-Masuria bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler Polonya’nın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Polonya’da Okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Warszawsky Stoleczny bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Polonya’nın tüm bölgelerinin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Slovenya, Doğu ve Batı Slovenya olmak üzere 2 bölgeye ayrılmıştır. Her iki bölge de benzer şekilde bölünmüştür, her ikisi de tek bir kentsel merkeze sahiptir, Batı’da başkent Ljubljana ve Doğu’da Maribor vardır. Batı Slovenya’da

Okulu erken bırakanların yüzdesi daha yüksektir, ancak nüfus yoğunluğu da daha yüksektir. Slovakya’da Okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi Doğu Slovakya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge ülkenin seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Slovakya’da Okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Batı Slovakya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkenin yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Çekya’da (Prag şehri hariç) okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi Kuzey Batı bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge ülkenin yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Çekya’da okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Güney Doğu bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge seyrek nüfuslu bölgeler arasındadır. (daha fazla ayrıntı için eke 24 bakınız)

Grafik No. 24 – H3 / Orta Avrupa NUTS 2

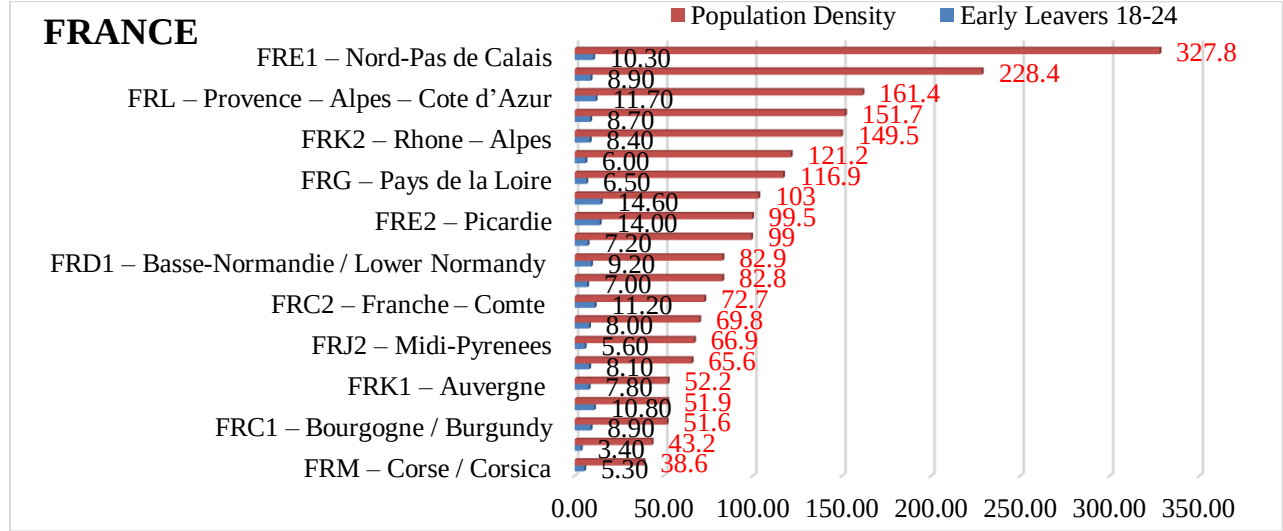

Kaynak: Yazar

Fransa’da okuldan erken ayrılanların en yüksek yüzdesi (Ill de France/Paris şehri hariç) Languedoc-Roussillon ve Picardie arazilerindedir. Picardie, Paris'in gidişi yer ve başkente yakınlığı nedeniyle çok seyrek nüfusludur. Languedoc-Roussillon bölgesi, Fransa'nın diğer bölgelerine göre ortalama olarak nüfusludur. Fransa’da Okulu erken terk edenlerin en fazla

yüzdesi Limuzin ve Korsika olayıdır. Ancak bu yerleşim Fransa'nın en seyrek nüfuslu bölgeleridir. (daha fazla ayrıntı için ek 25'e bakınız)

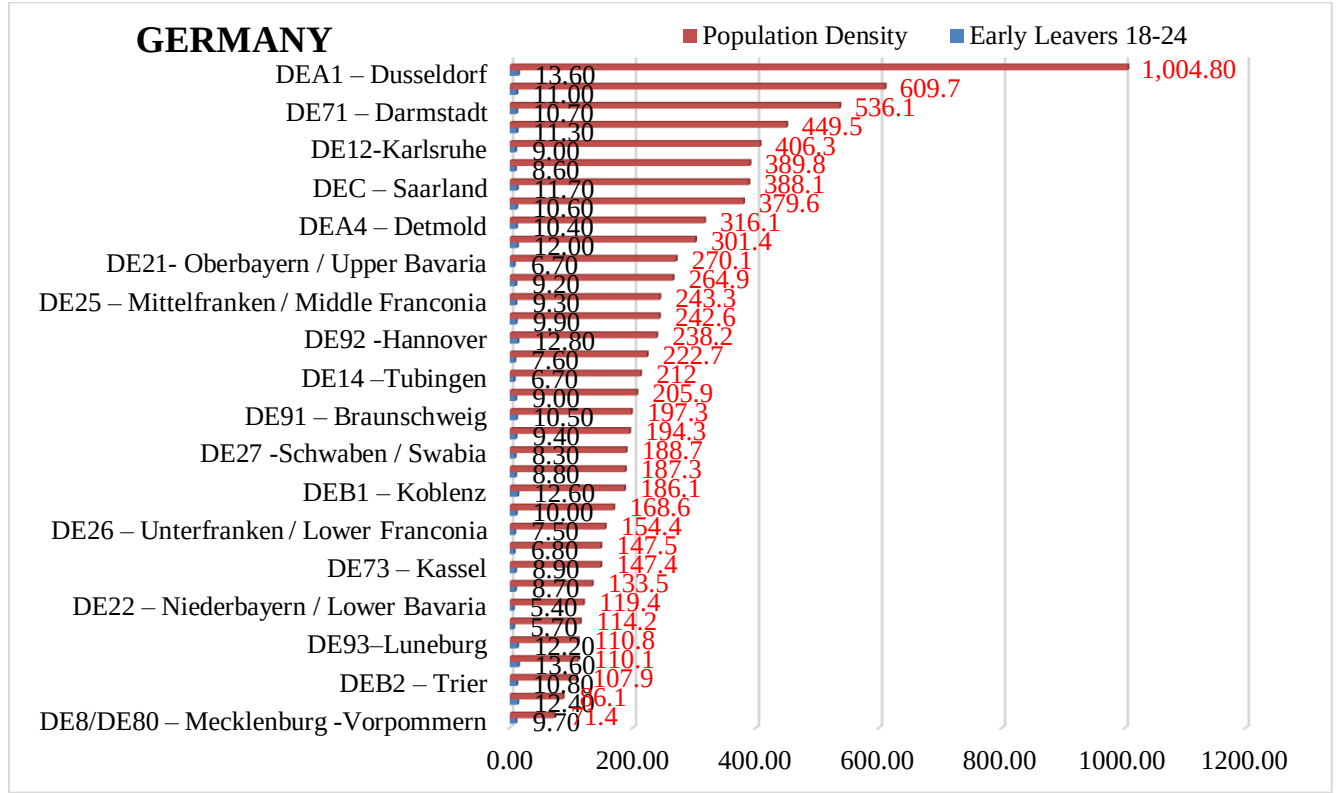
Grafik No. 25 – H3 / Fransa NUTS 2

Kaynak: Yazar

Almanya'da okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) Sachsen-Anhalt, Düsseldorf ve Hannover bölgelerinde kayıtlıdır. Sachsen-Anhalt en seyrek nüfuslu bölgeler arasındadır. Hannover, Almanya'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. Düsseldorf, Almanya'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç). Almanya'da okulu erken bırakanların en düşük yüzdesi Aşağı Bavyera, Yukarı Bavyera ve Tübingen bölgelerinde kayıtlıdır. Aşağı Bavyera, Almanya'nın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır, ancak Yukarı Bavyera ve Tübingen, Almanya'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. (daha fazla ayrıntı için eke 26 bakınız)

Grafik No. 26 – H3 / Almanya NUTS 2

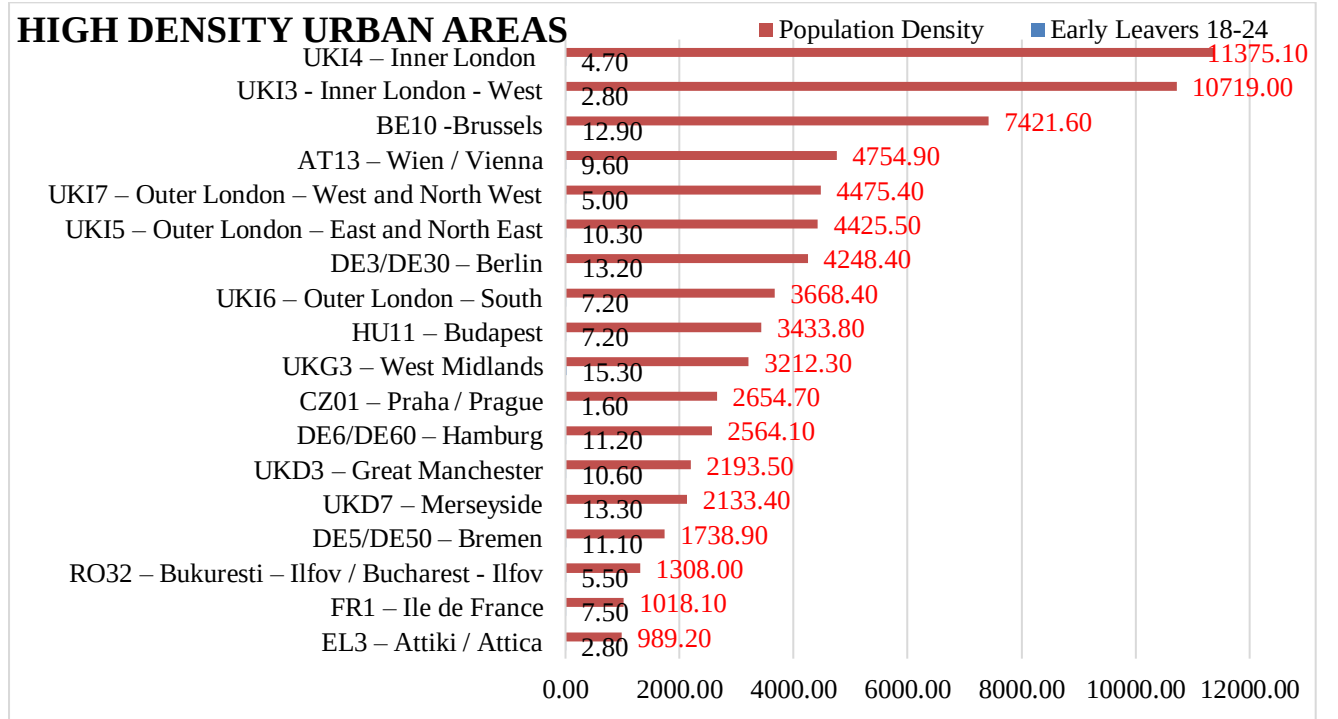

Kaynak: Yazar

Brüksel, Benelüks bölgesindeki en yoğun nüfuslu bölgedir. Ancak, Belçika ve Benelüks'te okuldan erken ayrılanların yüzdesinin en yüksek olduğu bölgedir. Viyana (Avusturya'nın başkenti) ve Prag (Çekya'nın başkenti) şehirleri, Orta Avrupa'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir. Bu şehirler ülkelerinin, Avrupa'nın ve dünyanın geleneksel ekonomik, kentsel ve eğitim merkezleridir. Viyana, Avusturya'da okulu erken terk edenlerin yüzdesinin en yüksek olduğu ve Avrupa Birliği'nin bu bölümünde en yüksek olan bölgedir. Aksine Prag, Çekya'da ve Avrupa Birliği'nin bu bölümünde, açık ara okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdeye sahip olduğu bölgedir. Paris şehri, Fransa'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir ve ülkede okulu erken terk edenlerin oranının daha düşük olduğu bölgeler arasındadır. Berlin, Hamburg ve Bremen şehirleri Almanya'da nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgelerdir. Her üç şehir de ülkede okulu erken terk edenlerin oranının yüksek olduğu bölgeler arasında yer alır.

Yunanistan'ın başkenti olan Atina şehri, ülkenin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Aynı zamanda Yunanistan'da okulu erken terk edenlerin oranının en düşük olduğu bölgedir ve bölgedeki en düşükler arasındadır. Macaristan'ın başkenti Budapeşte şehri, ülkedeki nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgedir. Aynı zamanda ülkedeki okulu erken terk edenlerin oranının en düşük olduğu bölgedir. Romanya'nın başkenti olan Bükreş şehri, ülkenin nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgedir. Budapeşte, Romanya'da okulu erken terk edenlerin oranının en düşük olduğu bölgedir. Birleşik Krallık'ın başkenti Londra şehri, ülkedeki nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgedir ve Brüksel şehri ile Avrupa Birliği'nin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Inner London West gibi şehrin bazı bölgeleri, Birleşik Krallık'ta okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesine sahipken, şehrin diğer bölgeleri okulu erken terk edenlerin ortalama yüzdesi olan bölgeler arasındadır. West Midlands, Great Manchester ve Merseyside bölgeleri, Birleşik Krallık'ın en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. West Midlands, okulu erken terk edenlerin yüzdesinin yüksek olduğu bölgeler arasında yer alıyor. Merseyside ve Great Manchester, bölgenin diğer bölgelerine kıyasla ortalama okulu erken bırakan yüzdeye sahip bölgeler arasındadır. (daha fazla ayrıntı için ek 27'e bakınız)

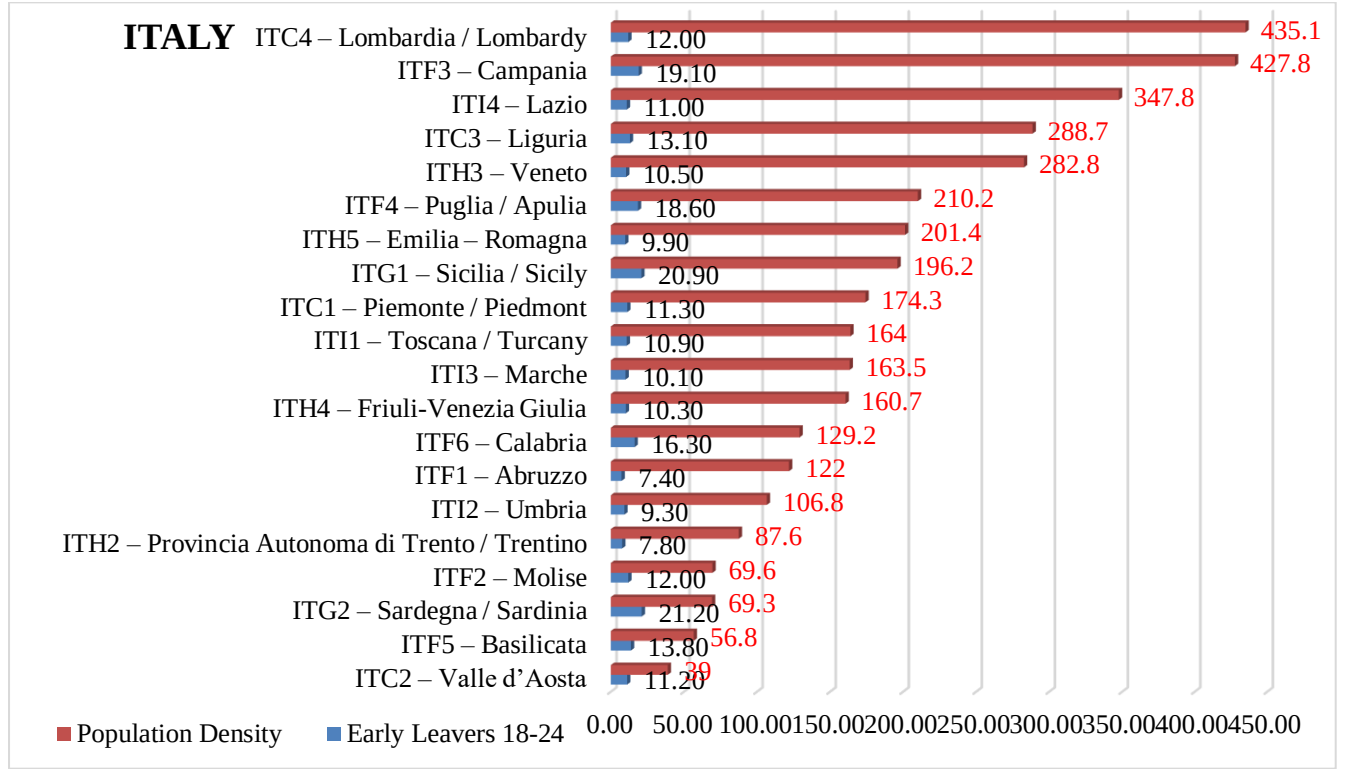
Grafik No. 27 – H3 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar NUTS2

Kaynak: Yazar

İtalya'da okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi Sardunya, Sicilya ve Campania bölgelerinde kayıtlıdır. Sardunya bölgesi, İtalya'nın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır, ancak Campania, İtalya'nın tüm bölgelerinin en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Sicilya bölgesi, İtalya'da ortalama nüfus yoğunluğuna sahip bölgeler arasında yer almaktadır. İtalya'da okulu erken terk edenlerin oranının en düşük olduğu bölgeler Abruzzo ve Trentino'dur. Bu bölgeler birçok küçük yerleşim yeri ile ve daha büyük bir şehir merkezi olmadan. Bu bölgeler, ülkede nüfus yoğunluğunun daha düşük olduğu bölgeler arasındadır. (daha fazla ayrıntı için ek 28'e bakınız)

Grafik No. 28 – H3 / İtalya NUTS 2

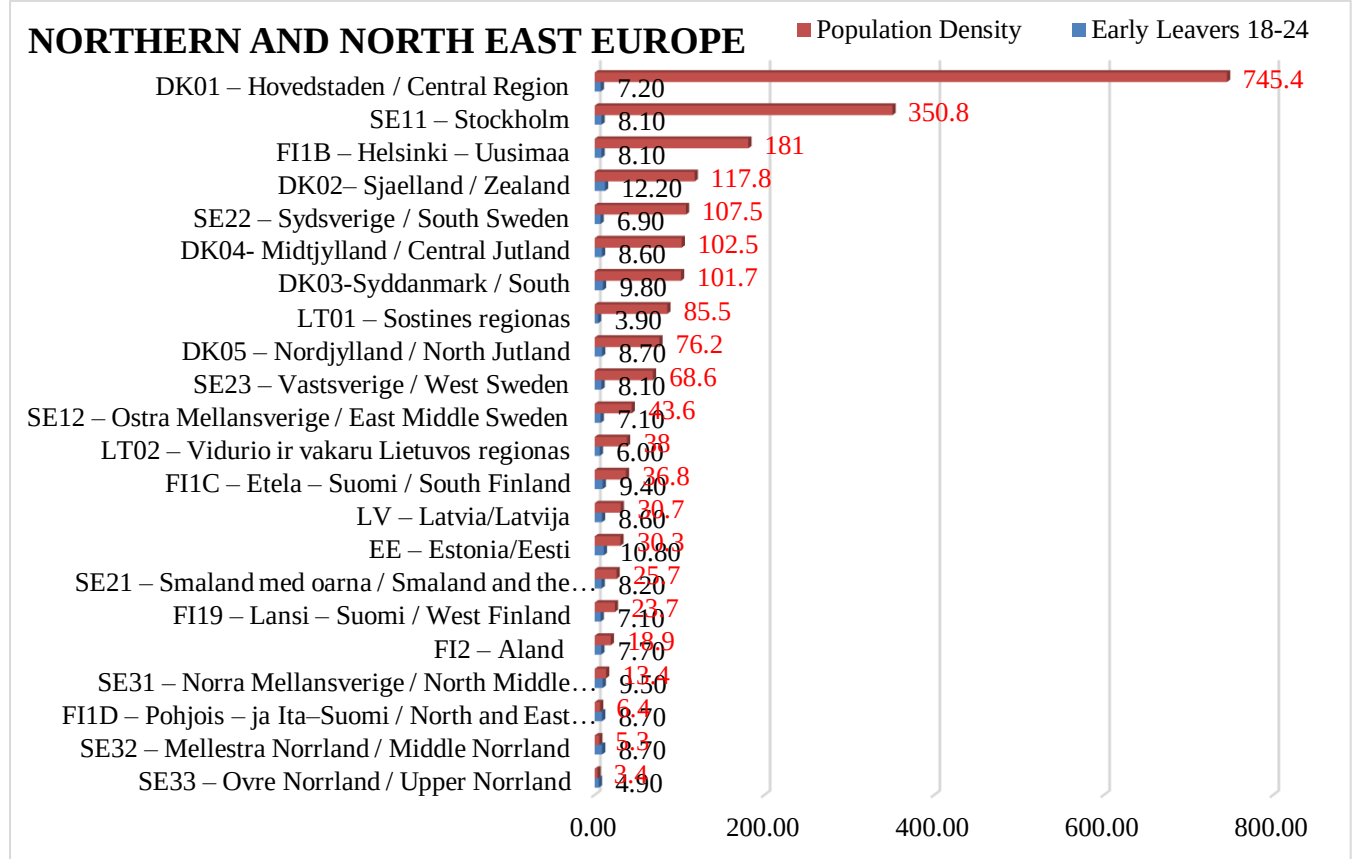

Kaynak: Yazar

Danimarka'da okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi Zelanda bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge Danimarka'nın yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Merkez Bölge'de kayıtlıdır. Bu bölge ülkenin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Finlandiya'da okulu erken bırakanların en yüksek yüzdesi Güney Finlandiya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkenin en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Finlandiya'da okulu erken bırakanların en düşük yüzdesi Batı Finlandiya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Finlandiya'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama olarak nüfusludur. İsveç'te okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi Kuzey Orta İsveç bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge ülkenin seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. İsveç'te okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Yukarı Norrland bölgesinde kayıtlıdır. Ancak, bu bölge İsveç'in tüm bölgelerinin en seyrek nüfuslu bölgesidir. Letonya, Avrupa Birliği'nin bu bölgesindeki diğer bölgelere kıyasla okulu erken terk edenlerin ortalama yüzdesine yakındır. Aynı zamanda seyrek nüfuslu bölgeler arasındadır. Estonya, okulu erken terk edenlerin oranının yüksek olduğu bölgeler arasında yer

alıyor. Bölgedeki seyrek nüfuslu bölgeler arasındadır. Litvanya, okulu erken terk edenlerin yüzdesinin daha düşük olduğu bölgeler arasında yer alıyor. Bununla birlikte, nüfus yoğunluğu bölgedeki en düşük arasındadır. (daha fazla ayrıntı için ek 29’a bakınız)

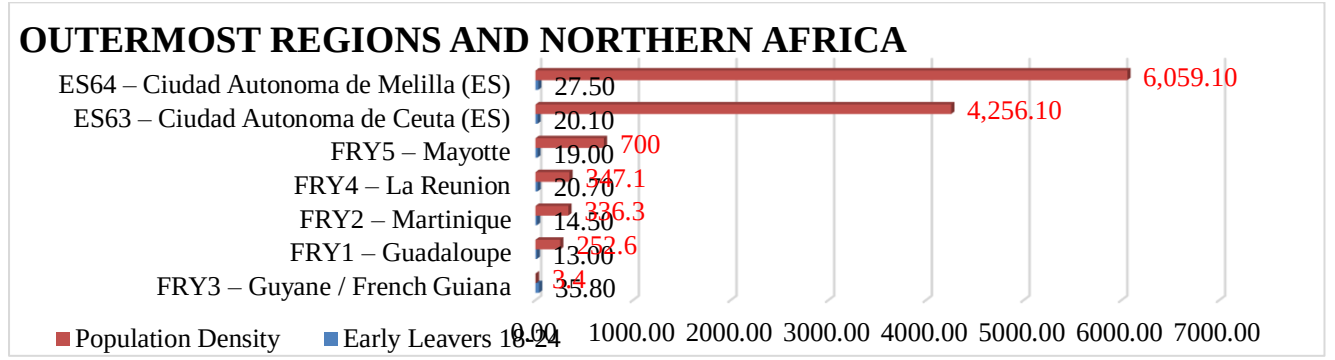
Grafik No. 29 – H3 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS2

Kaynak: Yazar

En dış bölgelerde okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Guadalupe bölgesinde kayıtlıdır ve bu bölge, Avrupa Birliği'nin bu bölgesindeki en seyrek nüfuslu bölgeler arasındadır. (daha fazla ayrıntı için ek 30'a bakınız)

Grafik No. 30 – H3 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS 2

Kaynak: Yazar

Bulgaristan'da okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi Güneydoğu bölgesinde kayıtlıdır.

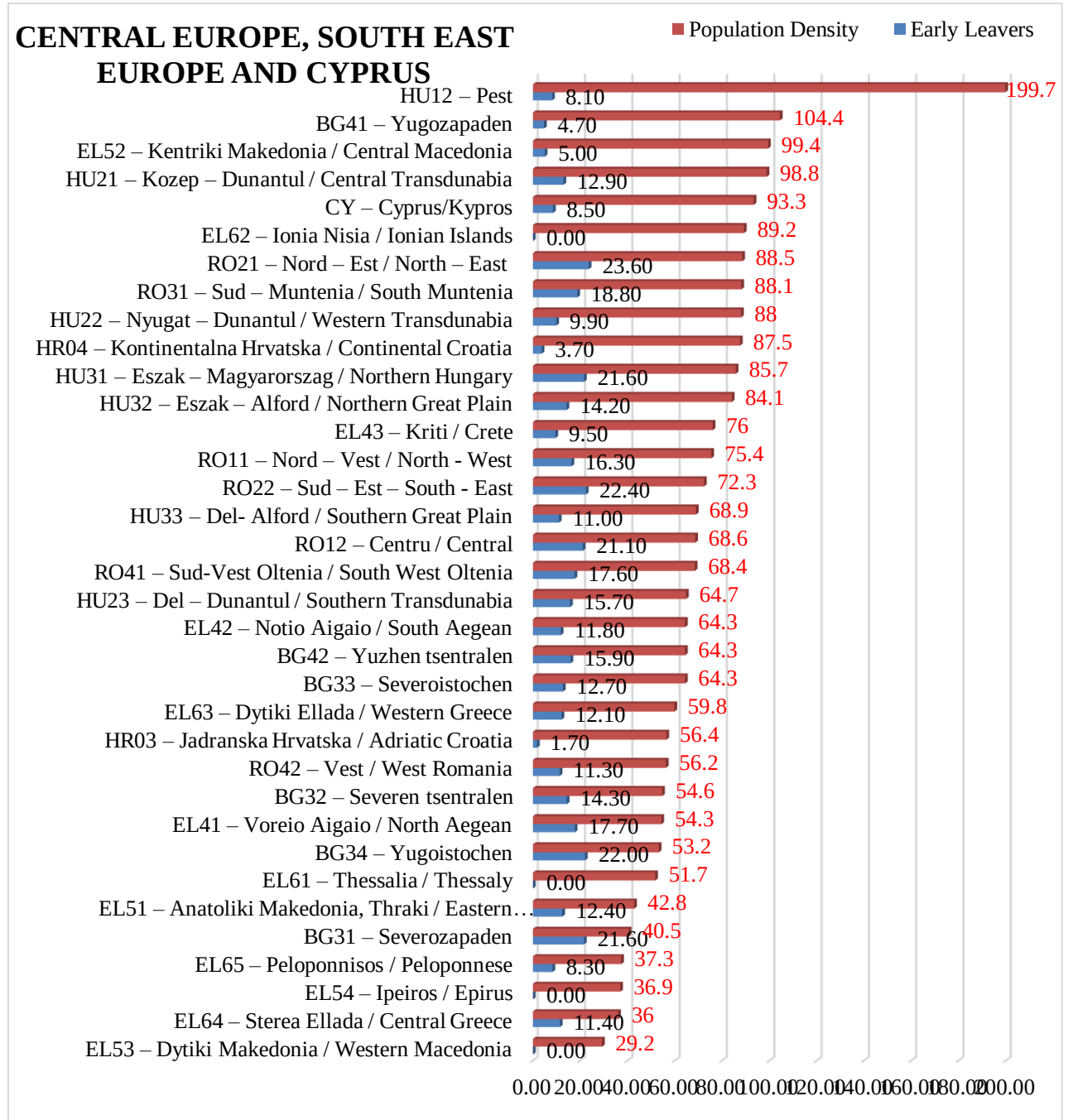
Bu bölge, Bulgaristan'ın tüm bölgelerinin en seyrek nüfuslu bölgesidir. Bulgaristan'da okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Güney Batı bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, açık ara ülkenin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Ülkenin ekonomik, kültürel ve eğitim merkezi olan başkent Sofya bu bölgede yer almaktadır. Kıbrıs bir NUTS2 bölgesel birimini temsil eder. Okulu erken terk edenlerin yüzdesi ortalama yüzdeye sahip bölgeler arasında yer alırken, nüfus yoğunluğuna göre bu bölgede yoğun nüfuslu bölgeler arasında yer almaktadır.

Hırvatistan iki NUTS2 bölgesine ayrılmıştır. Adriyatik Hırvatistan, sadece Hırvatistan'da değil, genel olarak Avrupa Birliği'nde okulu erken terk edenlerin yüzdesine sahiptir. Ancak, Kıta Hırvatistan'dan daha seyrek nüfusludur. Yunanistan'da (Atina hariç) okulu erken bırakanların en yüksek yüzdesi Kuzey Ege, Doğu Makedonya ve Trakya ve Batı Yunanistan bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Yunanistan'ın diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. Yunanistan'da (Atina hariç) okulu erken bırakanların en düşük yüzdesi Orta Makedonya bölgesinde kayıtlıdır. Bunun nedeni çoğunlukla burada yer alan Selanik şehridir. Orta Makedonya, Yunanistan'ın en yoğun nüfuslu bölgesidir (Atina hariç).

Macaristan'da (Budapeşte hariç) okulu erken bırakanların en yüksek yüzdesi Kuzey Macaristan bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ortalama nüfus yoğunluğuna sahip bölgeler arasındadır. Macaristan'da (Budapeşte hariç) okulu erken terk edenlerin en düşük yüzdesi Pest bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Macaristan'ın en yoğun nüfuslu bölgesidir (Budapeşte hariç).

Romanya'da (Bükreş hariç) okulu erken bırakanların en yüksek yüzdesi Kuzey-Doğu bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge Romanya'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir (Bükreş hariç). Romanya'da (Bükreş hariç) okulu erken bırakanların en düşük yüzdesi Batı Romanya bölgesinde kayıtlıdır. Ancak bu bölge ülkenin en seyrek nüfuslu bölgesidir. (daha fazla ayrıntı için ek 31'e bakınız)

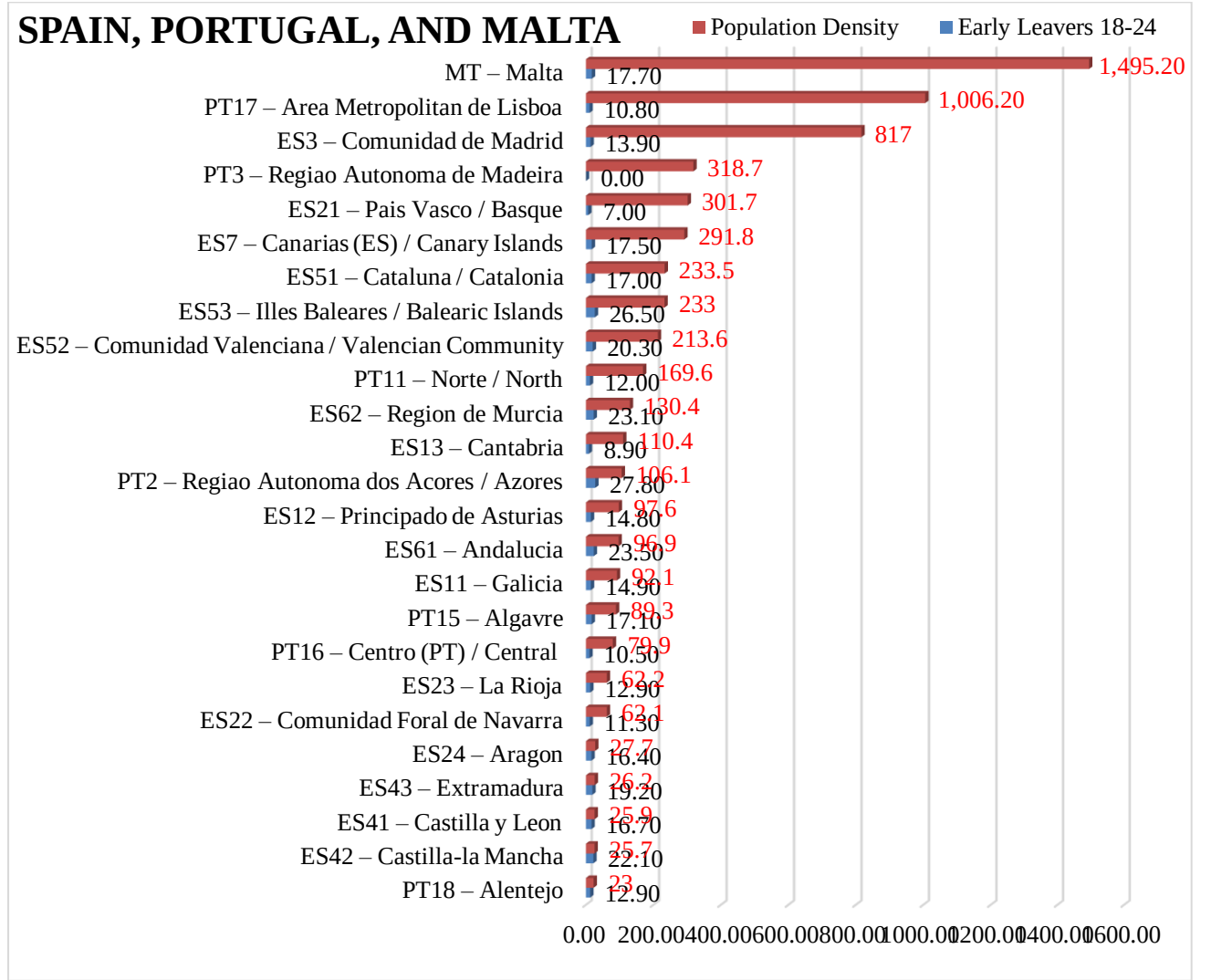
Grafik No. 31 – H3 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS 2

Kaynak: Yazar

İspanya'da okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi Balear Adaları, Endülüs, Murcia ve Castilla-la Mancha bölgelerinde kayıtlıdır. Castilla-la Mancha, ülkenin en seyrek nüfuslu bölgesidir, ancak diğer bölgeler ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. İspanya'da okulu erken bırakanların en düşük yüzdesi Bask bölgesinde kayıtlıdır. Bask bölgesi, Madrid bölgesinden (İspanya'nın başkenti) sonra İspanya'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir. Malta, Avrupa Birliği'nin bu bölümündeki tüm bölgelerin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Bölgedeki diğer bölgelere kıyasla, okulu erken terk edenlerin ortalama yüzdesine sahiptir. Portekiz'de okulu erken terk edenlerin en yüksek yüzdesi Azor bölgesinde (Atlantik Okyanusu'ndaki bir grup ada) kayıtlıdır. Azorlar, Portekiz'in diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. Portekiz'de okulu erken bırakanların en düşük yüzdesi Lizbon ve Merkez bölgelerinde kayıtlıdır. Lizbon bölgesi, Portekiz'in en yoğun nüfuslu bölgesidir (Portekiz'in başkentidir). Orta bölge, Portekiz'in diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. (daha fazla ayrıntı için ek 32'ye bakınız)

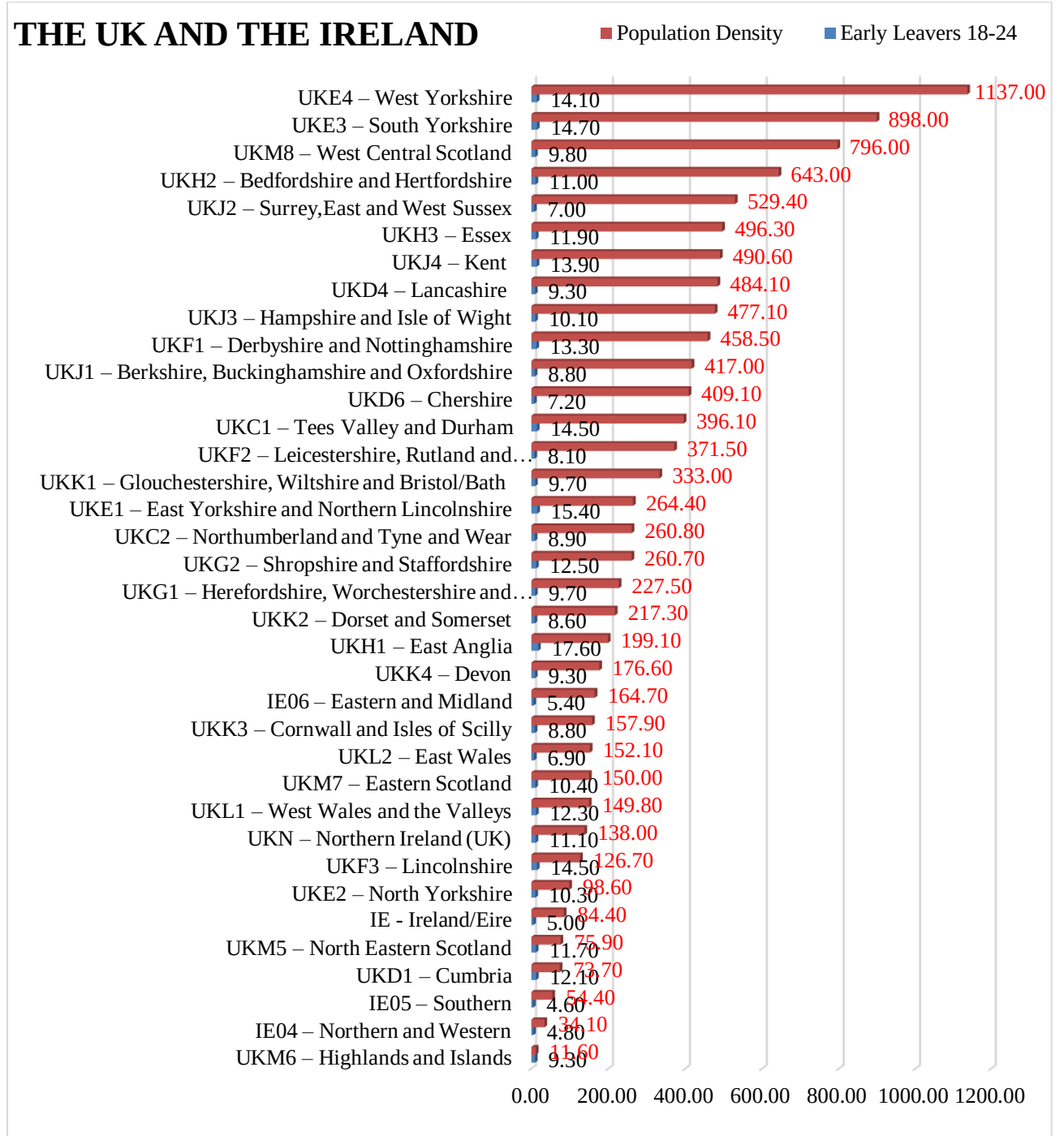
Grafik No. 32 – H3 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS2

Kaynak: Yazar

Birleşik Krallık'ta okulu erken bırakanların en yüksek sayısı Doğu Anglia ve Doğu Yorkshire ve Kuzey Lincolnshire bölgelerinde kayıtlıdır. Bu iki bölge ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. Birleşik Krallık'ta okulu erken bırakanların en düşük sayısı Doğu Galler, Surrey, Doğu ve Batı Sussex ve Cheshire bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Birleşik Krallık'ın diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. (daha fazla ayrıntı için ek 33'e bakınız)

Grafik No. 33 – H3 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS2

Kaynak: Yazar

4.4.1 Değerlendirme

Araştırmanın bu bölümünde, alt hipotez 3 – H3'te, NUTS2 bölgelerine göre nüfus yoğunluğu ile 18-24 yaş arasındaki okulu erken bırakanlar arasındaki ilişki gösterilmektedir. Bu alt hipoteze göre, **daha düşük nüfus yoğunluğuna sahip bölgelerde, 18-24 yaşları arasında**

okulu erken terk edenlerin oranı daha yüksektir ve bu AB’de sosyal uyumun düşük olduğunu göstermektedir.

Bir toplumun neredeyse tüm üyeleri gönüllü olarak "oyunun kurallarına uyduğunda" sosyal uyumun yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Bu aynı zamanda, toplumdaki sosyal gruplar arasındaki günlük etkileşimlerde farklılıklara toleransı da içerir. Heyneman, özellikle Batı toplumlarında sosyal uyumun, sosyal kaynaşmaya ana katkıda bulunan unsurlardan biri olarak halk eğitimi üzerinde önemli ekonomik faydaları olduğunu savunur.²⁹³ Ekonomik kalkınma, insanların işbirliği ile gerçekleştirilebilir. İşbirliği, bireylere ve uluslara ekonomik kazançlar elde etme imkanı da sunar. Bu nedenle, eğitim kurumlarına daha iyi erişimi olmayan bölgelerin daha yüksek kalkınma şansı zayıftır. Aynı zamanda Gradstein ve Justman, eğitimin ekonomik büyümeyi artırmaya nasıl katkıda bulunduğunu açıklarken beşeri sermayenin merkezi rolünü vurgularlar.²⁹⁴ Beşeri sermayenin eğitim sürecinde yaratıldığını bilirsek, eğitim sürecini erken terk eden kişilerin belirli meslekler için gerekli olan belirli becerileri geliştirme şansları daha düşük olduğunu anlarız. Diğer taraftan, Gradstein ve Justman, tek tip eğitimin farklı sosyal gruplar arasındaki yeniden dağıtım çatışmasını azalttığını da bildirmiştir.²⁹⁵ Tek tip eğitim insanlar arasında aynı konularda aynı görüşler yaratabilir ve bazen bu görüşler devlet kurumlarına karşı anlayışı da etkileyebilir. Aslında ülkeler için eğitim kurumlarına erişilebilirlik eğitim müfredatından daha önemlidir, elbette müfredatın benzer veya aynı görüşler içermesi şartıyla. Özellikle nüfusu az olan bölgeler, ekonomik şartlardan dolayı eğitim kurumlarına erişilebilirlik eşitliğini olumsuz bir şekilde tecrübe ederler. AB de aynı stratejiye sahiptir ve bu alt hipotez, AB'deki erişilebilirlik koşullarının

²⁹³ Stephen Heyneman, **From the party/state to multi-ethnic democracy: Education and social cohesion in Europe and Central Asia**, Educational Evaluation and Policy Analysis, Vol. 22, Nashville Tennessee, 2000, pp. 173–191.

²⁹⁴ Mark Gradstein. And Moshe Justman, **Human capital, social capital, and public schooling**, European Economic Review, Vol. 44, 2000, s.s. 879–890

²⁹⁵ Mark Gradstein. And Moshe Justman, **Human capital, social capital, and public schooling**, European Economic Review, Vol. 44, 2000, s.s. 879–890

eşit olmadığını ve bunun insan sermayesine yansıdığını ortaya koymaktadır. Eğitim kurumlarına erişilebilirlik zor olduğunda öğrencilerin okulu terk etme oranı da yüksektir.

Bu alt hipotezdeki grafiklere baktığımızda, Avrupa Birliği'nde uyumu olumsuz etkileyen NUTS2 bölgeleri arasında büyük farklılıklar olduğu sonucuna varabiliriz. Bunu birkaç örneğe vurgu yaparak gösterebiliriz: Belçika'da (Brüksel hariç) Hainaut, Liege, ve Namur bölgeleri, Hollanda'da Zeeland bölgesi, Polonya'da Batı Pomeranya, Kujawy Pomerania ve Warmia-Masuria bölgeleri, Slovakya'da Doğu Slovakya bölgesi, Fransa'da (Ill de France/Paris şehri hariç) Languedoc-Roussillon ve Picardie bölgeler, Almanya'da (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) Sachsen-Anhalt ve Hannover bölgeleri, İtalya'da Sardunya adası, Estonya, Bulgaristan'da Güneydoğu bölgesi okulu erken bırakanların en yüksek oranına sahip ve aynı zamanda en seyrek nüfuslü bölgelerdir. Ancak, diğer taraftan Avusturya'da Burgenland, Yukarı Avusturya ve Aşağı Avusturya bölgeleri, Slovenya'da, Batı Slovenya, Çekya'da (Prag şehri hariç) Kuzey Batı, Danimarka'da Zelanda bölgesi okulu erken bırakanların en yüksek oranına sahip bölgelerdir. Ancak bu bölgeler, ülkelerin en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır.

İstatistiklere göre, nüfus yoğunluğunun düşük olduğu bölgelerin çoğunda 18-24 yaşları arasında okulu erken terk edenlerin oranının daha yüksek olduğunu kanıtladık (toplam bölgelerin yarısından fazlasında). Bununla sosyal uyumun buralarda görece daha düşük olduğunu da gösterdik. Bunun nedeni, daha az nüfuslu bölgelerin çoğunlukla kırsal veya çalışma pozisyonu gereksinimlerinin daha düşük olduğu sınır bölgeleri olmasıdır. Daha yüksek kentleşmiş merkezlerde yaşamının itibarı ve artan göç, nüfus azalmasını; nüfus azalması da ekonomiyi ve genel kalkınmayı olumsuz etkiler. Dahası en yoğun nüfuslu bölgeler, çoğunlukla yüksek rekabet nedeniyle çalışma pozisyonları için gereksinimlerin daha yüksek olduğu, yüksek oranda kentleşmiş bölgelerdir. Ayrıca yüksek öğrenim gerektiren iş

yerleri daha yüksek ücretli ve prestijli iş yerleridir. Bu nedenle, daha kentleşmiş bölgelerden gelen insanlar, örgün eğitim süreci tamamlanıncaya kadar kalmaya karar verirler.

H3 alt hipotezine göre, araştırma olgunluktan sonra eğitim kurumlarına katılımı büyük farklılıklar olduğunu göstermiştir. Bu farklılıklar, yukarıda bahsettiğimiz gibi ekonomik koşullar, göçler ve genel kalkınma ile bağlantılıdır. Ancak, bu farklılıklar bölgesel ve ulusal kalkınmayı olumsuz yönde etkilemektedir.

4. Nüfus Yoğunluğu ve Eğitime Katılım: NUTS 2 bölgesel incelemesi 2017/2018

- NUTS 2 bölgesine göre 15-24 yaş arası öğrencilerin Eğitime Katılımı: bu yaştaki tüm nüfustan % olarak
- Nüfus Yoğunluğu Ölçü Birimi: Kilometre Kareye Kişi Sayısı (km2 başına)

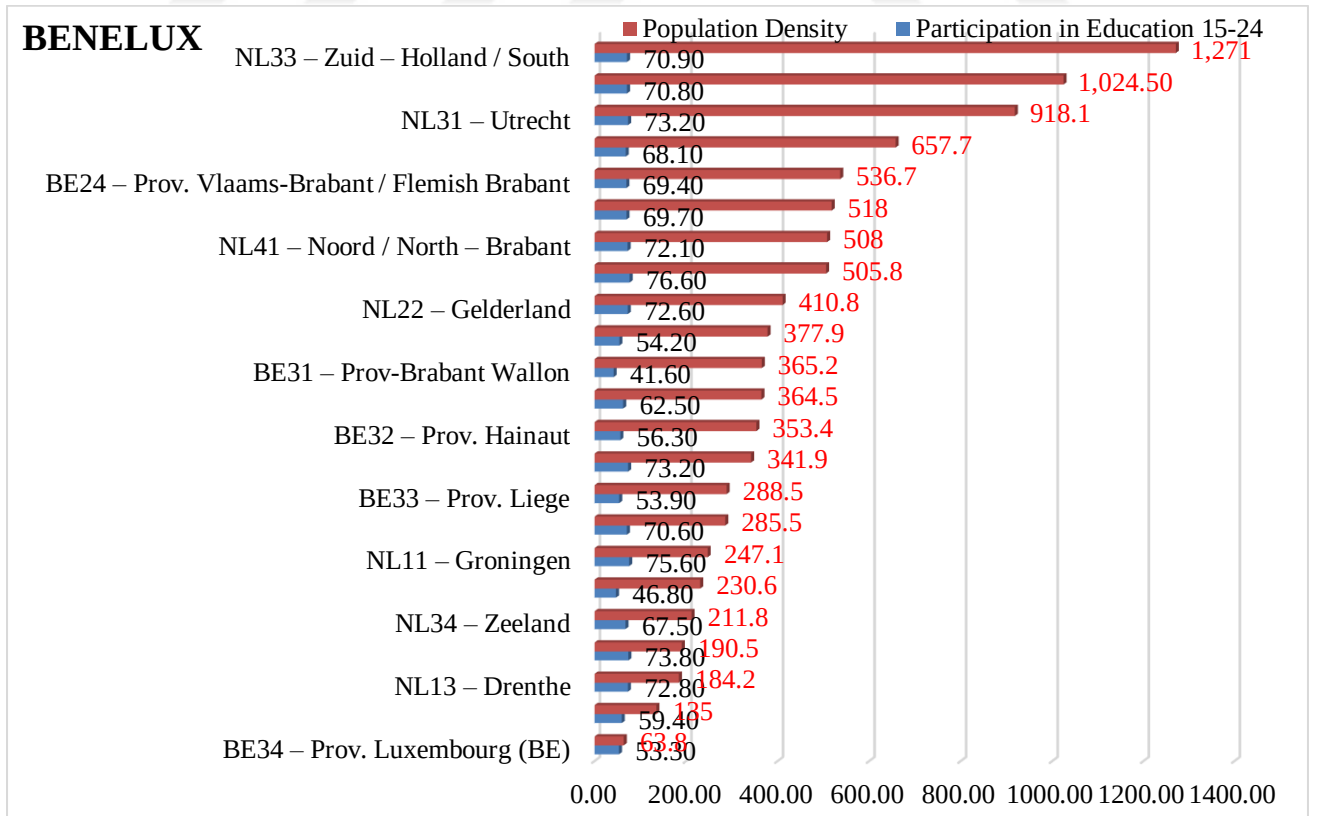
4.5 Alt Hipotez 4 - H4

H 4: Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerde 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımı daha yüksektir ve bu AB’de sosyal uyumun her bölgede aynı olmadığını gösterir.

Dördüncü alt hipotez veya H4 bağlamında ulaşılan veriler araştırmanın ana hipotezini kanıtlar mahiyettedir. Bu alt hipotez, nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerde 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımının daha yüksek olduğunu iddia etmektedir. Eğitime katılım, özellikle küresel rekabet için önemli olan nitelikli bireylerin daha fazla olduğunu göstermektedir. Ayrıca, eğitime daha yüksek katılım, insanların niteliklerine bağlı olarak ortalama gelirden de artışa işaret eder. H4, daha yüksek göç ve zayıf sosyal uyum yaratan eğitim sürecine katılımdaki farklılıkların resmini gösterecektir.

Nüfus yoğunluğu ve 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımı olmak üzere iki nicel değişken incelenmiştir. Bu değişkenlerin seçilmesinin temel nedeni, sosyal işlevsellik veya işlevsellik, göç ve yeterlilik düzeylerindeki farklılığın nedenlerini göstermektir.

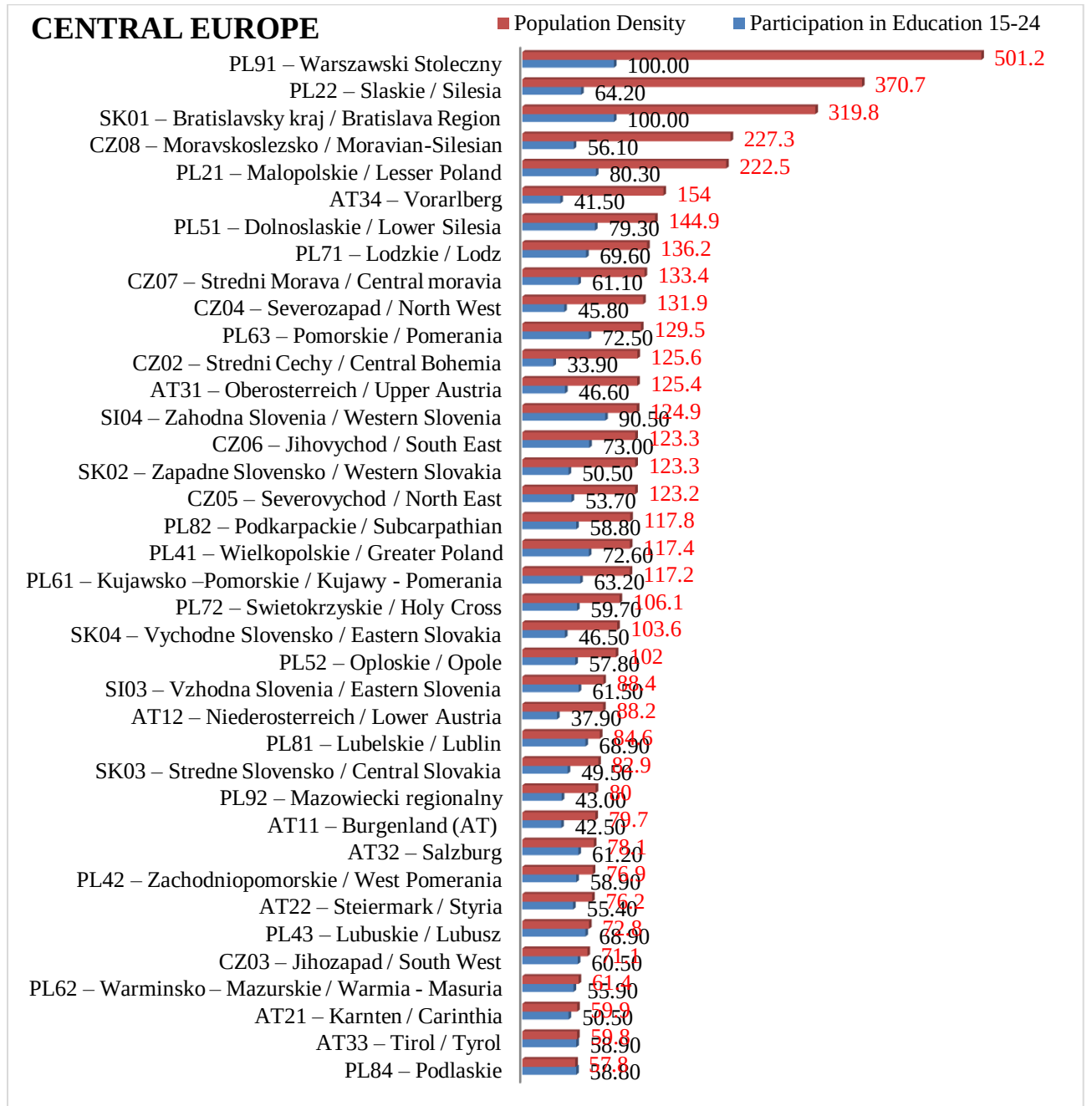
Belçika'da (Brüksel hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Doğu Flandre, Flaman Brabant ve Antwerp bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Belçika'nın tüm bölgeleri arasında en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip bölgelerdir. Belçika'da (Brüksel hariç) eğitime öğrenci katılımının en düşük yüzdesi Brabant Wallonia ve Lüksemburg (BE) bölgelerinde kayıtlıdır. Brabant Wallonia bölgesi, Belçika'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir, ancak Lüksemburg (BE) bölgesi, tüm Benelüks bölgesindeki en seyrek nüfuslu bölgedir. Hollanda'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Groningen ve Friesland bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler seyrek nüfusludur. Hollanda'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Zeeland ve Limburg bölgelerinde kayıtlıdır. Limburg, Hollanda'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfuslu bir bölgedir, ancak Zeeland bölgesi ülkenin en az nüfuslu bölgeleri arasındadır. Lüksemburg, nüfusun seyrek olduğu ve öğrencilerin eğitime katılımının çok düşük olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. (daha fazla ayrıntı için eke 34 bakınız) - **Grafik No. 34 – H4 / Benelüks NUTS 2**

Kaynak: Yazar

Avusturya'da (Viyana hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Salzburg bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkenin ortalama nüfuslu bölgeleri arasındadır. Avusturya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Aşağı Avusturya ve Vorarlberg bölgelerinde kayıtlıdır. Aşağı Avusturya, Avusturya'nın en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır ve Vorarlberg, ülkenin en yoğun nüfuslu bölgesidir (Viyana hariç). Polonya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Warszawski Stoleczny bölgesinde kayıtlıdır. Bu, başkent Varşova'nın bulunduğu bölgedir. Aynı zamanda Polonya'nın en yoğun nüfuslu bölgesidir. Polonya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Mazowiecki Regionalny, Lubusz ve Warmia –Masuria bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler Polonya'nın en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Slovenya, Doğu ve Batı Slovenya olmak üzere 2 bölgeye ayrılmıştır. Her iki bölge de benzer şekilde bölünmüştür, her ikisi de tek bir kentsel merkeze sahiptir, Batı'da başkent Ljubljana ve Doğu'da Maribor vardır. Batı Slovenya daha yoğun nüfusludur ve öğrencilerin eğitime katılım yüzdesi daha yüksektir. Slovakya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Bratislava bölgesinde kayıtlıdır. Aynı zamanda ülkenin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Slovakya'da eğitime öğrenci katılımının en düşük yüzdesi Doğu ve Orta Slovakya bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler ülkenin en seyrek nüfuslu bölgeleridir. Çekya'da (Prag hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Güney Doğu ve Orta Moravya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Çekya'daki en yoğun nüfuslu bölgeler arasındadır. Çekya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Orta Bohemya bölgesinde kayıtlıdır. Aynı zamanda, Avrupa Birliği'nin tüm bu alanında öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesine sahiptir. Bu bölge, Çekya'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama olarak nüfusludur. (daha fazla ayrıntı için ek 35'e bakınız)

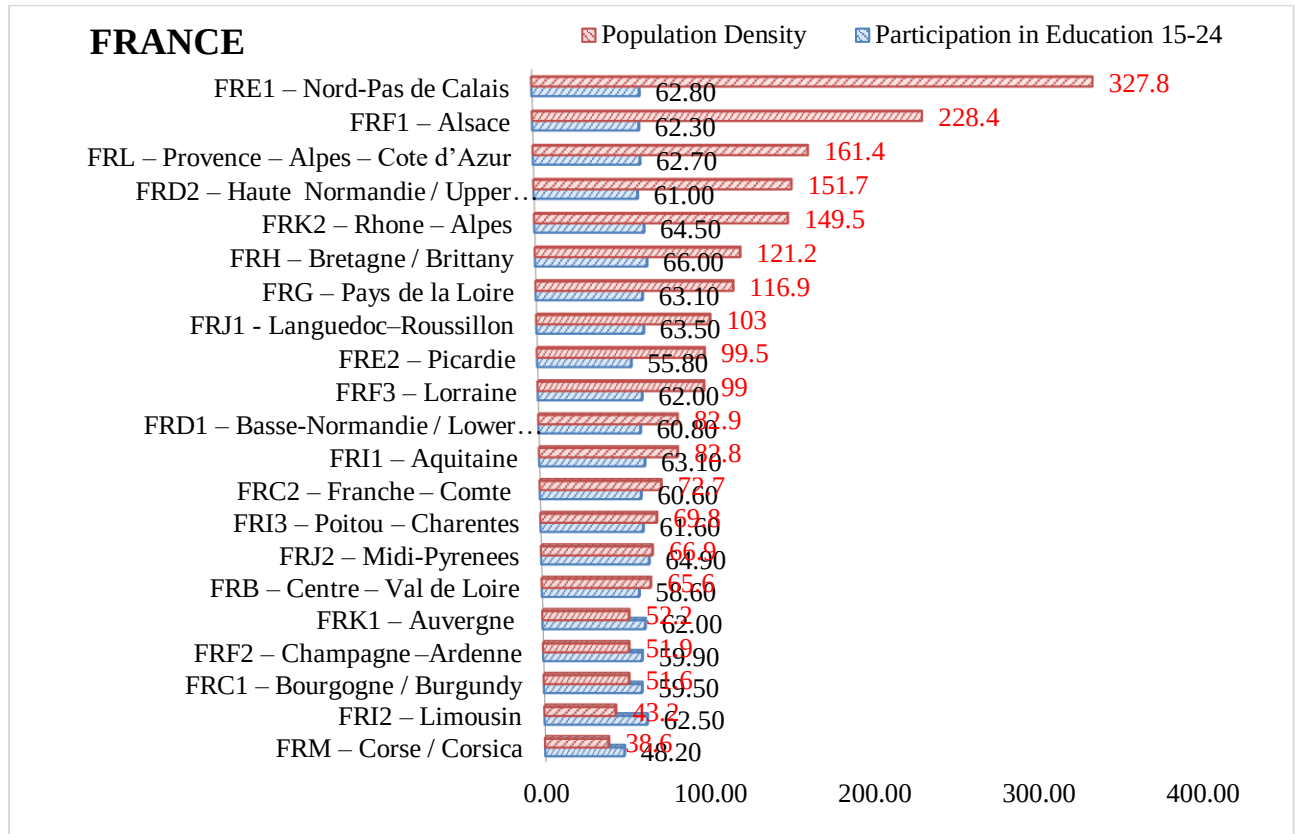
Grafik No. 35 – H4 / Orta Avrupa NUTS 2

Kaynak: Yazar

Fransa'da eğitime en yüksek öğrenci katılım yüzdesi (Ill de France/Paris şehri hariç) Brittany, Midi-Pyrenees ve Rhone-Alpes bölgelerinde kayıtlıdır. Midi-Pyrenees, seyrek nüfuslu bölgeler arasındadır, ancak Brettany ve Rhone-Alpes, Fransa'nın yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Fransa'da eğitime katılan öğrencilerin en düşük yüzdesi (Ill de France/Paris şehri hariç) Korsika bölgesinde kayıtlıdır. Korsika, Fransa'nın en seyrek nüfuslu bölgesidir. (daha fazla ayrıntı için eke 36 bakınız)

Grafik No. 36 – H4 / Fransa NUTS 2

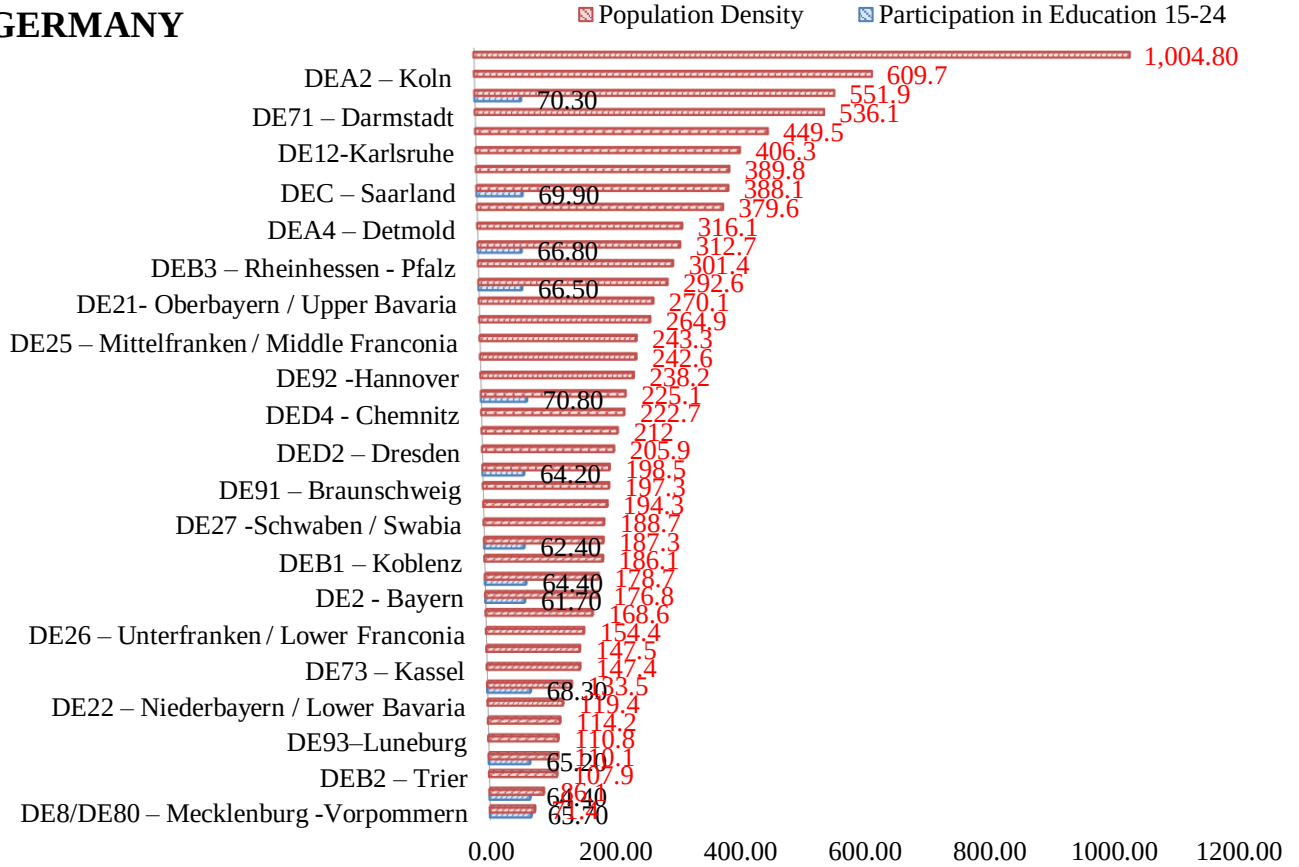

Kaynak: Yazar

Almanya'da (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Nordrhein-Westfalen ve Sachsen bölgelerinde kayıtlıdır. Nordrhein-Westfalen, Almanya'nın en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır ve Sachsen, Almanya'nın ortalama nüfuslu bölgeleri arasındadır. Almanya'da (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) eğitime katılan öğrencilerin en düşük yüzdesi Bayern ve Schleswig-Holstein bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler Almanya'nın seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. (daha fazla ayrıntı için eke 37 bakınız)

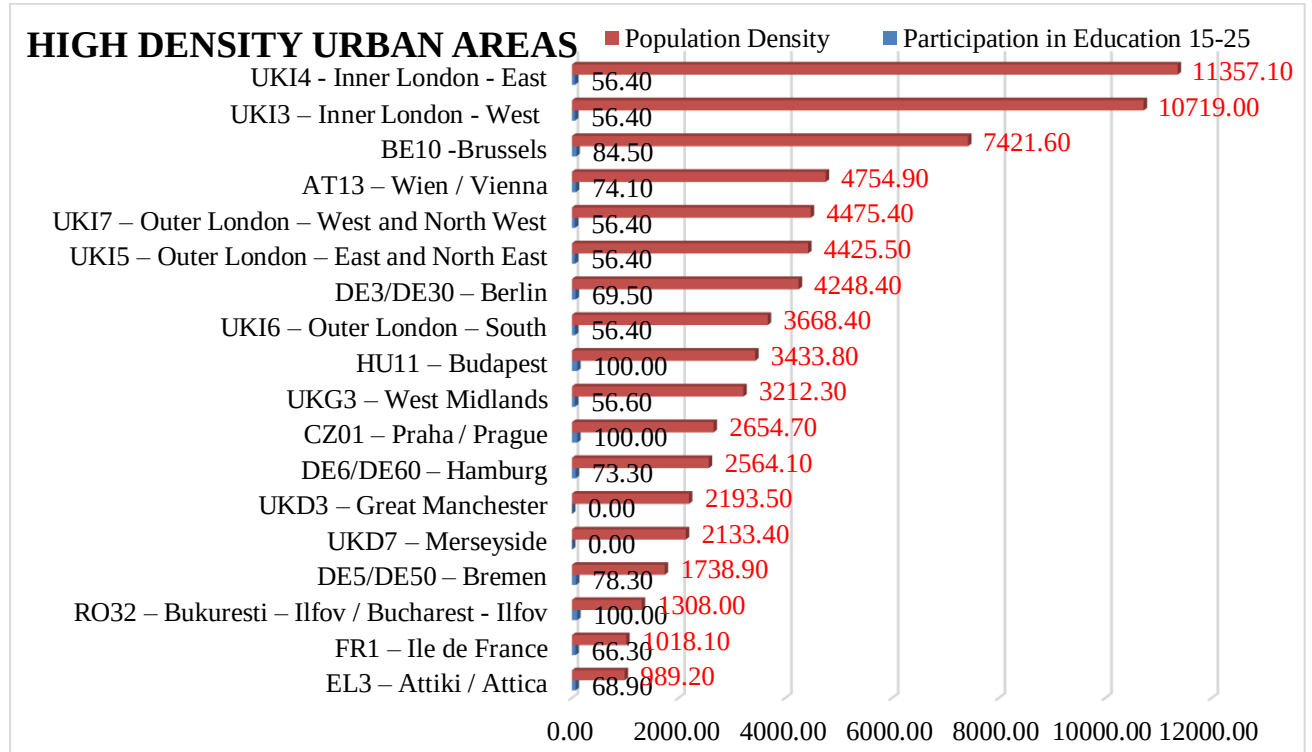
Grafik No. 37 – H4 / Almanya NUTS 2

GERMANY

Kaynak: Yazar

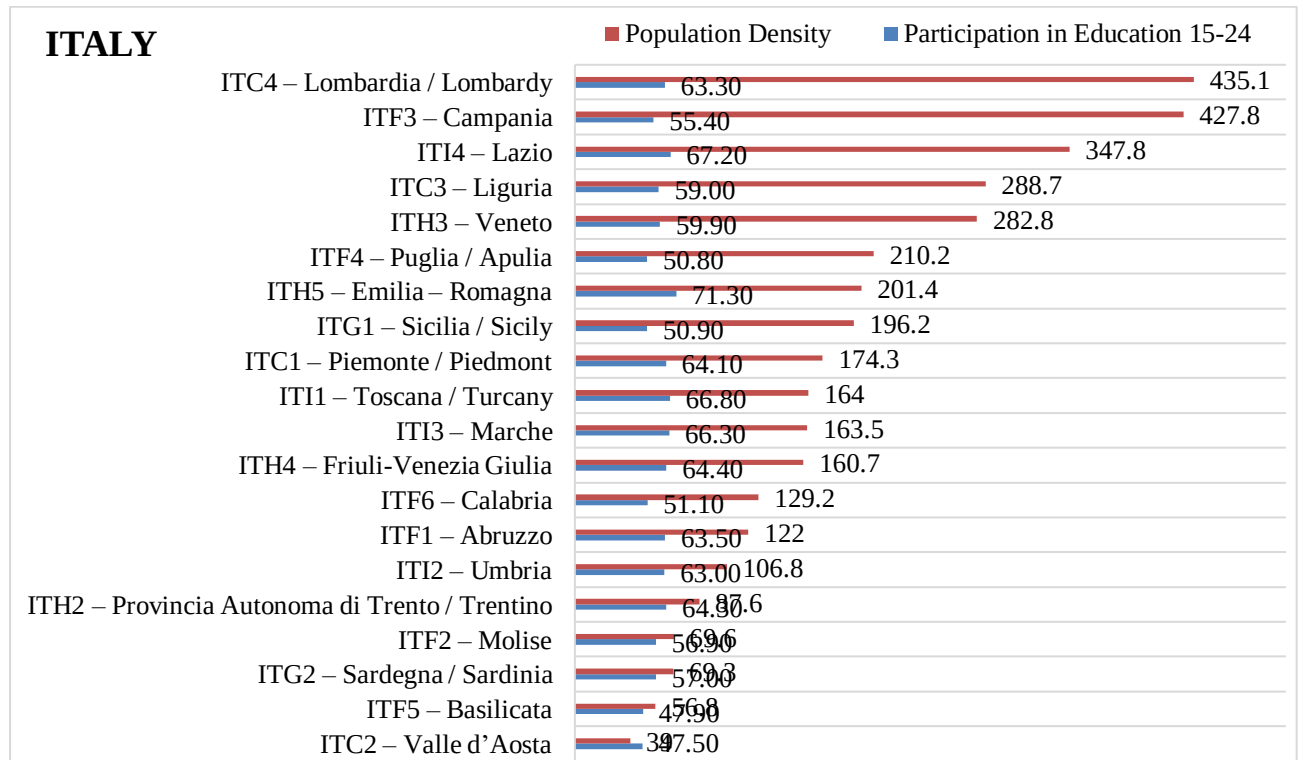
Grafik No. 38 - H4 / Yüksek yoğunluklu kentsel alanlar NUTS2

Kaynak: Yazar

Öğrencilerin İtalya'daki eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Emilia-Romagna, Lazio, Toskana ve Marche bölgelerinde kayıtlıdır. Emilia-Romagna, Marche ve Toskana ortalama nüfus yoğunluğu ile, ancak Lazio, nüfus yoğunluğuna sahip bölgeler arasında. Öğrencilerin İtalya'daki eğitime katılımının en düşük yüzdesi Güney Tirol, Basilicata ve Valle d'Aosta bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, İtalya'nın tüm bölgelerinin en seyrek nüfusludur. (daha fazla ayrıntı için ek 39 bakınız)

Grafik No. 39 – H4 / İtalya NUTS 2

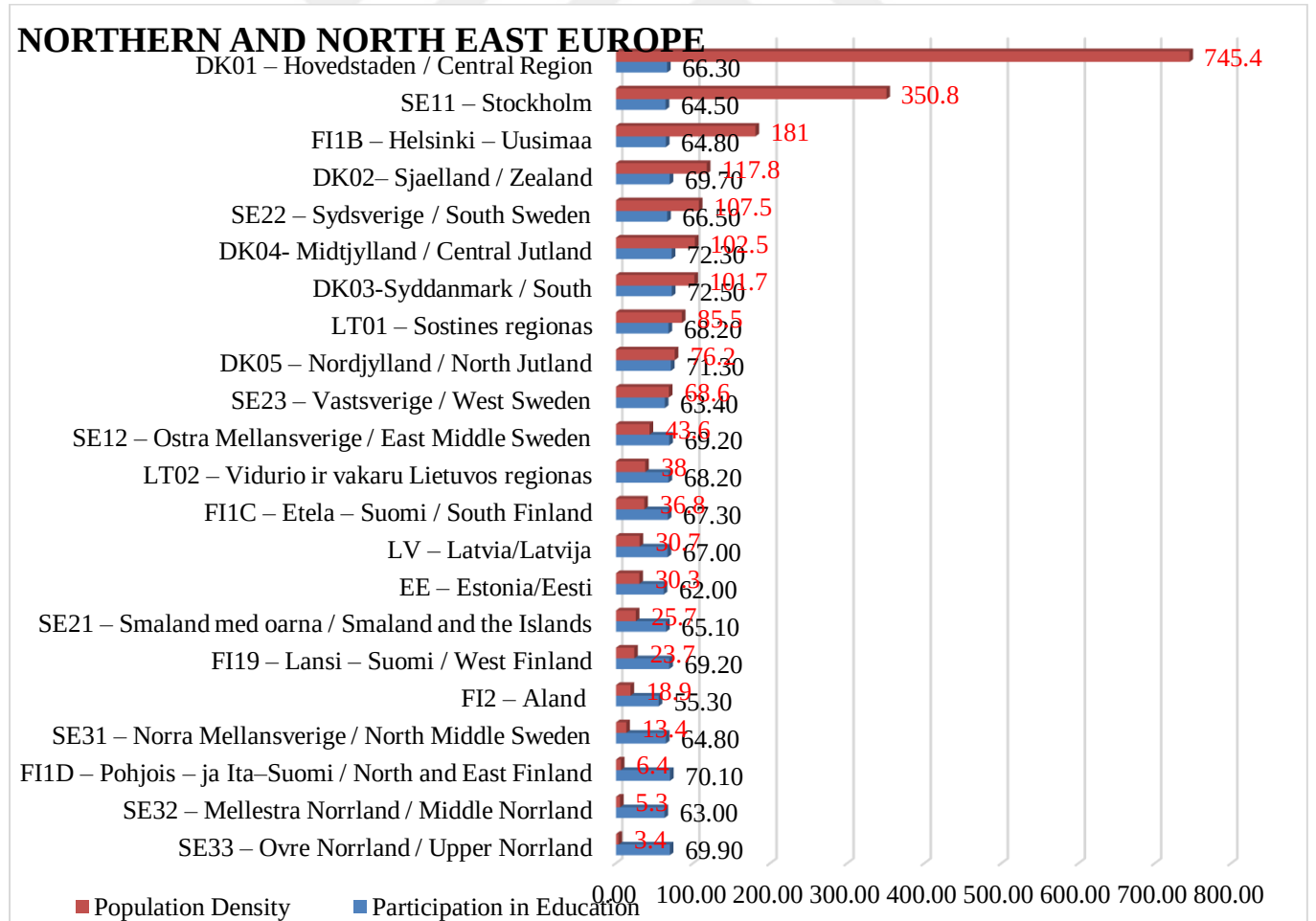

Kaynak: Yazar

Danimarka'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Güney Danimarka ve Orta Yutland bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler ülkenin yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. Danimarka'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Orta Bölge'de kayıtlıdır. Ancak bu bölge, Danimarka'nın tüm bölgeleri arasında en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip bölgedir. Finlandiya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Kuzey ve Doğu Finlandiya bölgesinde kayıtlıdır. Ancak bu bölge Finlandiya'nın en seyrek nüfuslu bölgesidir. Finlandiya'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Alan bölgesinde kayıtlıdır.

Bu bölge, ülkenin en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. İsveç'te öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Yukarı Norrland bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, İsveç'in en seyrek nüfuslu bölgesi ve Avrupa Birliği'nin en seyrek nüfuslu bölgelerinden biridir. İsveç'te öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Orta Norrland bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge İsveç'in en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Letonya, bölgedeki diğer bölgelere kıyasla, öğrencilerin eğitime katılımında ortalama yüzdeye yakındır. Bölgenin en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. Estonya, Alan bölgesi ile bölgedeki tüm bölgeler arasında öğrencilerin eğitime katılım oranının en düşük olduğu bölgedir. Aynı zamanda, en seyrek nüfuslu bölgeler arasındadır. Litvanya, bölgedeki diğer bölgelere kıyasla, öğrencinin eğitime katılımında ortalama yüzdeye sahiptir. Letonya'nın nüfus yoğunluğu çok düşüktür. (daha fazla ayrıntı için eke 40 bakınız)

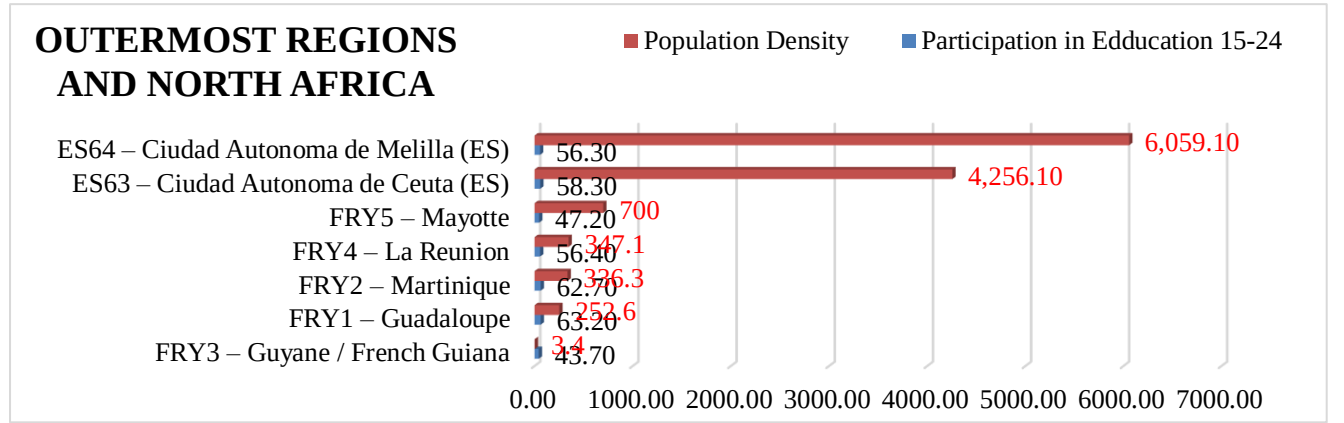
Grafik No. 40 – H4 Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS2

Kaynak: Yazar

En Dış bölgelerdeki öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Gaudaloupe bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, bölgenin en seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır. En Dış bölgelerdeki öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Fransız Guyanası bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, bölgenin açık ara en seyrek nüfuslu bölgesidir. (daha fazla ayrıntı için ek 41 bakınız)

Grafik No. 41 – H4 / En Dış Bölgeler ve Afrika

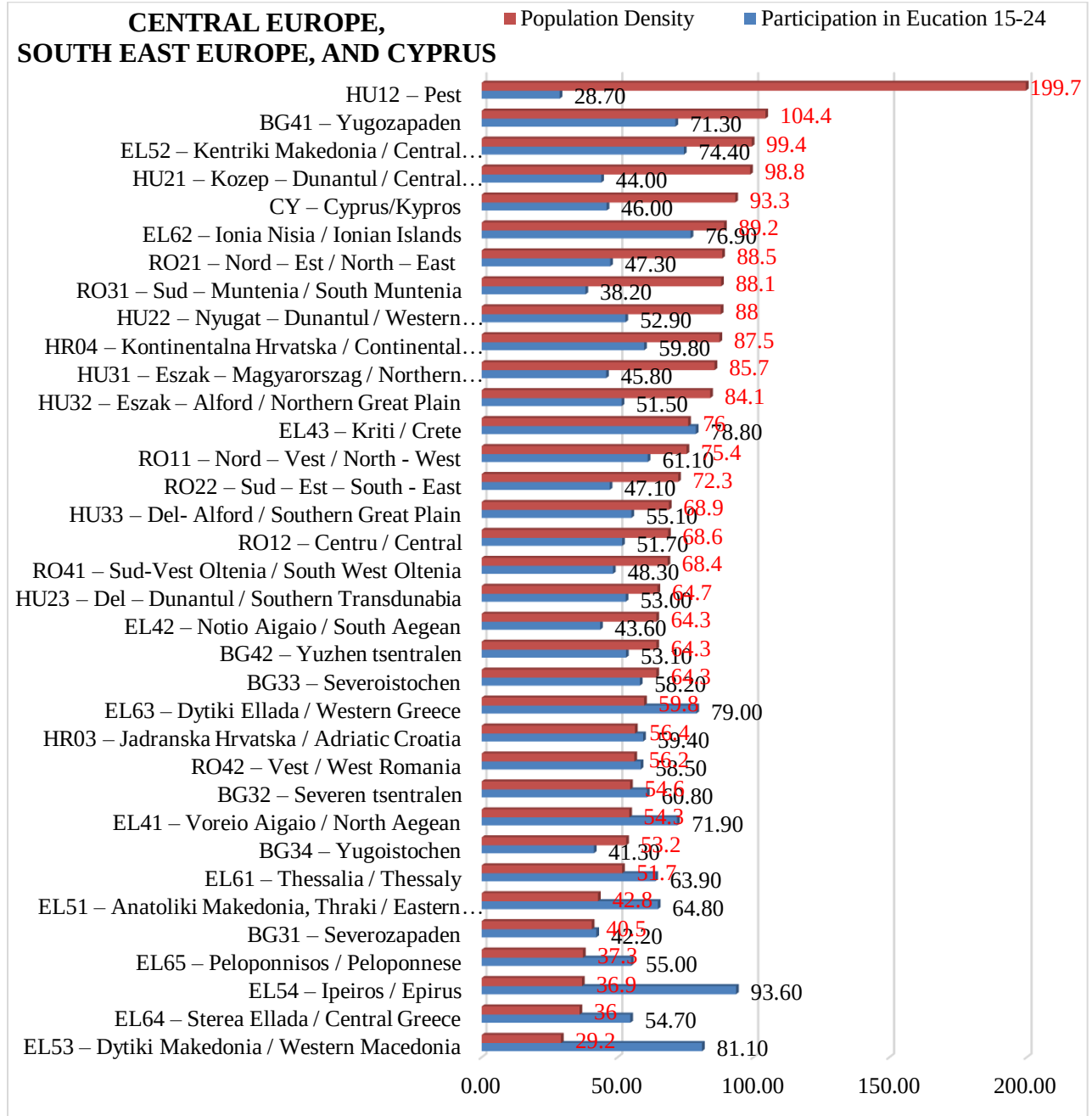
Kaynak: Yazar

Bulgaristan'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Güney Batı bölgesinde kayıtlıdır. Aynı zamanda ülkenin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Bulgaristan'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Kuzey Batı bölgesinde kayıtlıdır. Ülkenin en seyrek nüfuslu bölgesidir. Kıbrıs bir NUTS2 bölgesel birimini temsil eder. Öğrencilerin eğitime katılım yüzdesi olarak yüzdesi daha düşük olan bölgeler arasında yer alırken, nüfus yoğunluğuna göre bu bölgede yoğun nüfuslu bölgeler arasında yer almaktadır. Hırvatistan iki NUTS2 bölgesine ayrılmıştır. Kıta Hırvatistan, Adriyatik Hırvatistan'dan daha yüksek öğrenci katılımı yüzdesine sahiptir. Kıta Hırvatistan, aynı zamanda Adriyatik Hırvatistan'dan daha yoğun bir nüfusa sahiptir. Yunanistan'da (Atina hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Epirus bölgesinde kayıtlıdır. Epirus, tüm bölgede eğitime en yüksek öğrenci katılımı yüzdesine sahiptir. Ancak, Yunanistan'ın seyrek nüfuslu bölgeleri arasındadır.

Yunanistan'da (Atina hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Güney Ege bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge ortalama nüfus yoğunluğuna sahip bölgeler arasındadır.

Macaristan'da (Budapeşte hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en yüksek yüzdesi Güney Büyük Ovası bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Macaristan'ın tüm bölgeleri arasında nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu bölgeler arasındadır. Macaristan'da eğitime katılan öğrencilerin en düşük yüzdesi Pest bölgesinde kayıtlıdır. Ancak bu bölge ülkenin en yoğun nüfuslu bölgesidir (Budapeşte hariç). Romanya'da (Bükreş hariç) eğitime öğrenci katılımının en yüksek yüzdesi Kuzey Batı bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Romanya'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. Romanya'da (Bükreş hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Güney Muntenia bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkenin en yoğun nüfuslu bölgeleri arasındadır. (daha fazla ayrıntı için eke 42 bakınız)

Grafik No. 42 – H4 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS 2

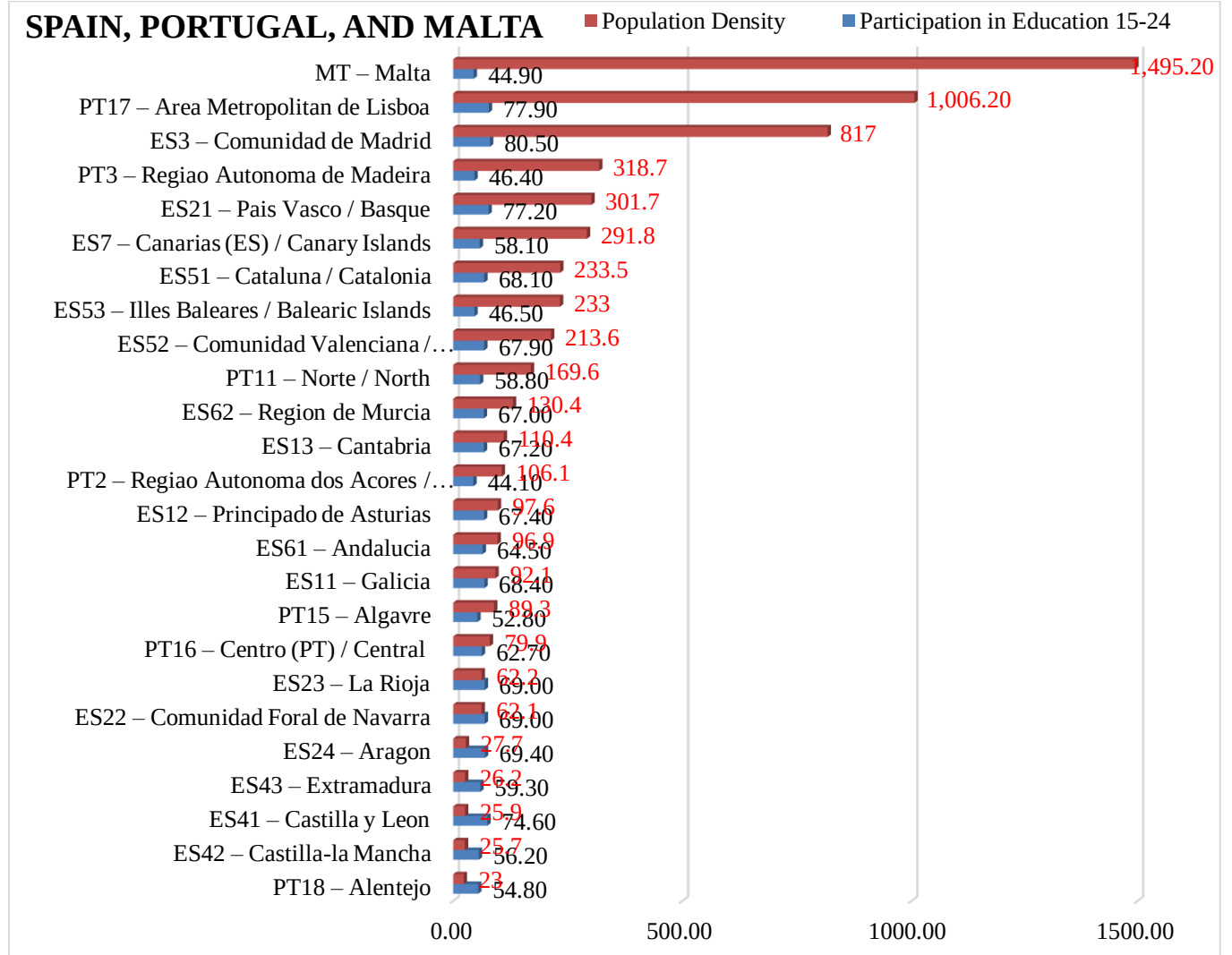

Kaynak: Yazar

İspanya'da Öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Balear Adaları, Castilla-la Mancha ve Kanarya Adaları bölgelerinde kayıtlıdır. Balear ve Kanarya Adaları, İspanya'nın yoğun nüfuslu bölgeler arasındadır, ancak Castilla-la Mancha, İspanya'nın en seyrek nüfuslu bölgesidir. Malta, bölgedeki diğer bölgelere göre eğitime çok düşük düzeyde öğrenci katılımına sahiptir. Portekiz'de öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Azorlar ve Madeira bölgelerinde kayıtlıdır. Bu iki bölge, Atlantik Okyanusu'nda ada gruplarıdır.

Madeira, Lizbon ile birlikte Portekiz'in en yoğun nüfuslu bölgesidir ve Azorlar diğer bölgelere göre ortalama nüfus yoğunluğuna sahiptir. (daha fazla ayrıntı için eke 43 bakınız)

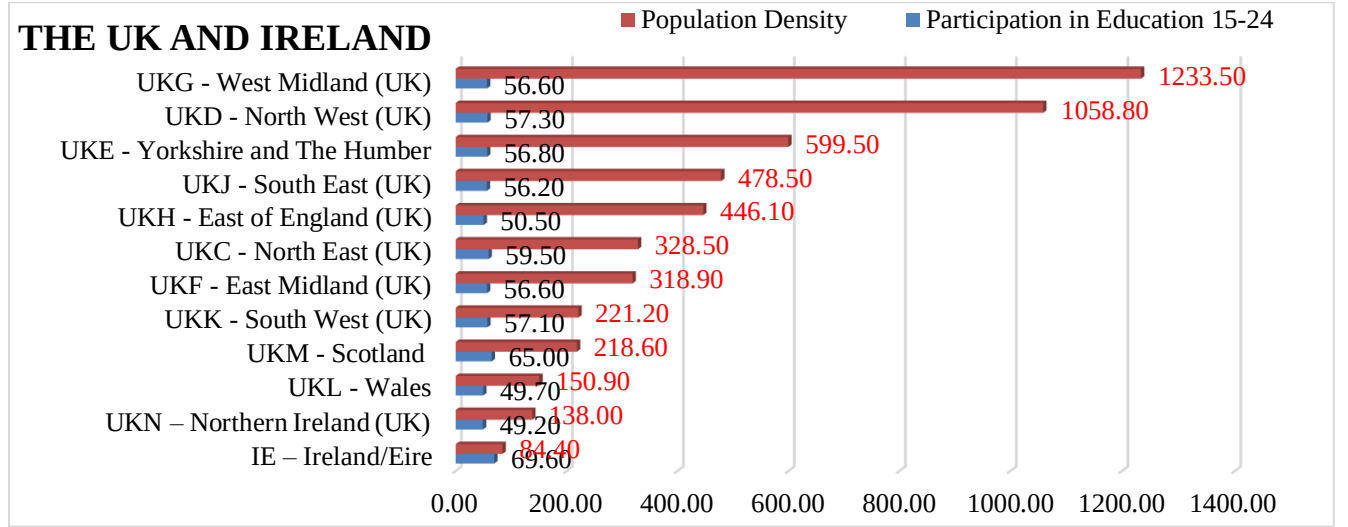
Grafik No. 43 – H4 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS2

Kaynak: Yazar

Birleşik Krallık'ta öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Kuzey İrlanda ve Galler bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, Birleşik Krallık'ın tüm bölgelerinin en seyrek nüfuslu bölgeleridir. (daha fazla ayrıntı için eke 44 bakınız)

Grafik No. 44 – H4 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS 2

Kaynak: Yazar

4.5.1 Değerlendirme

Eğitime eşit erişim, sosyal sınıfları, ırkları, cinsiyetleri, etnik kökenleri veya yaşadıkları yerler ne olursa olsun, insanların eğitimde eşit fırsatlara sahip olma olasılığıdır. Fakat önemli sayıda insan ayrımcılık nedeniyle eğitimden mahrum kalabilmektedir. Aslında, ayrımcılık, eğitim sistemlerinde belirli gruplar diğerlerine kıyasla daha düşük kalitede eğitim aldığı ortaya çıkar, örneğin, kentsel okullardaki eğitim kalitesi kırsal alanlara göre daha yüksektir.²⁹⁶ AB bu problemi farklı şekilde çözmeye çalışmaktadır ve en önemli programlardan bir tanesi dijital eğitimidir. Erişilebilirlik bazen engelliler için aynı fırsatları içerebilir, ancak bu araştırmanın odak noktası uzaklık nedeniyle eşitsiz erişilebilirliği içermektedir.

Araştırmada daha önce gördüğümüz gibi, sosyal uyum, insanları ve/veya yapıları bir arada tutan 'tutkal' olarak tanımlanmaktadır. Buna ek olarak, bir filozof olan Dewey, mekanik bir metaforu kullanarak okulun “toplumsal yapıda bir çimento gibi” işlediğini ileri sürmüştür.²⁹⁷ Bu koşullardan yola çıkarak eğitim sürecinin uygarlık ve ekonomik etkilerinin en iyi düzeye

²⁹⁶ Designed by Aurélie Mazoyer and UNESCO, **Right to Education**, France, 2019, s. 26

²⁹⁷ John Dewey, **The School as a Means of Developing a Social Consciousness and Social Ideals in Children**, Journal of Social Forces, 1923, s.s. 513-517

ulaşması için uzun yıllar sürdüğünü biliyoruz. Bu nedenle eğitime katılımı sağlamak devletin sorumluluğudur. Fakat bazı zamanda, farklı nedenlerden dolayı, eğitim kurumlarını ulaşmak eğitime katılmaktan daha zordur. Örnek olarak kırsal bölgeler, sınır bölgeler, dağ bölgeler gibi.

Tezin bu bölümünde alt hipotez 4 veya H4, nüfus yoğunluğu ile öğrencilerin 15-24 yaş arası eğitime katılımı arasındaki ilişkiler gösterilmektedir. Bu alt hipoteze veya H4'e göre, **nüfus yoğunluğunun daha yüksek olduğu bölgelerde, öğrencilerin 15 ila 24 yaşları arasında eğitime katılım düzeyi daha yüksektir** Yukarıdaki grafiklere ve istatistiklere baktığımızda NUTS2 bölgeleri arasında büyük farklar olduğu sonucuna varabiliriz. Bu farklılıklar Avrupa Birliği'nde düşük düzeyde uyum yaratmaktadır. Bunu birkaç örnekle gösterebiliriz:

Sunulan istatistiklere göre, nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerin çoğunda, öğrencilerin 15 ila 24 yaşları arasında (bölgelerin yarısından fazlası) eğitime katılımının daha yüksek olduğunu kanıtladık. Ayrıca, daha yüksek rekabet gücüne sahiptirler ve daha uzun eğitim gerekmektedir. Diğer yandan olan bölgelerin bir kısmı kırsal bölgeler ve bazı sınır bölgeleridir. Kırsal bölgeler, çoğunlukla daha düşük endüstriyel, teknolojik ve kamu hizmeti yatırımları nedeniyle daha düşük ekonomik potansiyele sahiptir ve bu nedenle yüksek sayıda yüksek vasıflı veya eğitilmiş kişiye daha az ihtiyaç duyarlar.

Alt Hipotez 4 veya H4'e göre araştırma, bölgeler arasında büyük farklılıklar olduğunu göstermiştir.

4.6 Alt Hipotez 5 – H5

H 5: Göç oranlarının daha yüksek olduğu bölgelerde 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımı daha yüksektir ve bu AB’de sosyal uyumun düşük olduğunu gösterir.

Bu araştırmanın beşinci alt hipotezi veya H5 bağlamında elde edilen veriler, araştırmanın ana hipotezini kanıtlar mahiyettedir. Beşinci alt hipotez, göç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımının daha yüksek olduğunu iddia etmektedir. Artan göçü etkileyen çeşitli nedenler vardır ve bunların çoğu yaşam standartları ve eğitim olanaklarıyla bağlantılıdır. Eğitim olanakları çoğunlukla yükseköğretime bağlıdır. Yaşam standardı ise ekonomik potansiyele bağlıdır. Eğitim nedeniyle yer değiştirenlerin çoğu 18 ila 30 yaşları arasındadır, çünkü çoğunlukla yüksek öğrenim hayatın bu döneminde gerçekleşir. Aynı zamanda, ekonomik olarak daha güçlü bölgelerin daha iyi fırsatlar sunması nedeniyle, ekonomik sebeplerle yaşam ortamlarını değiştiren insanların çoğu 20 ila 40 yaş arasındadır.

İki nicel değişken, yani göç oranları ve 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılım düzeyi incelenmiştir. Bu iki değişkenin seçilmesinin temel nedeni, bölgeler arasındaki farklılıkları ve eşitsiz kalkınma üzerindeki etkilerini göstermektir.

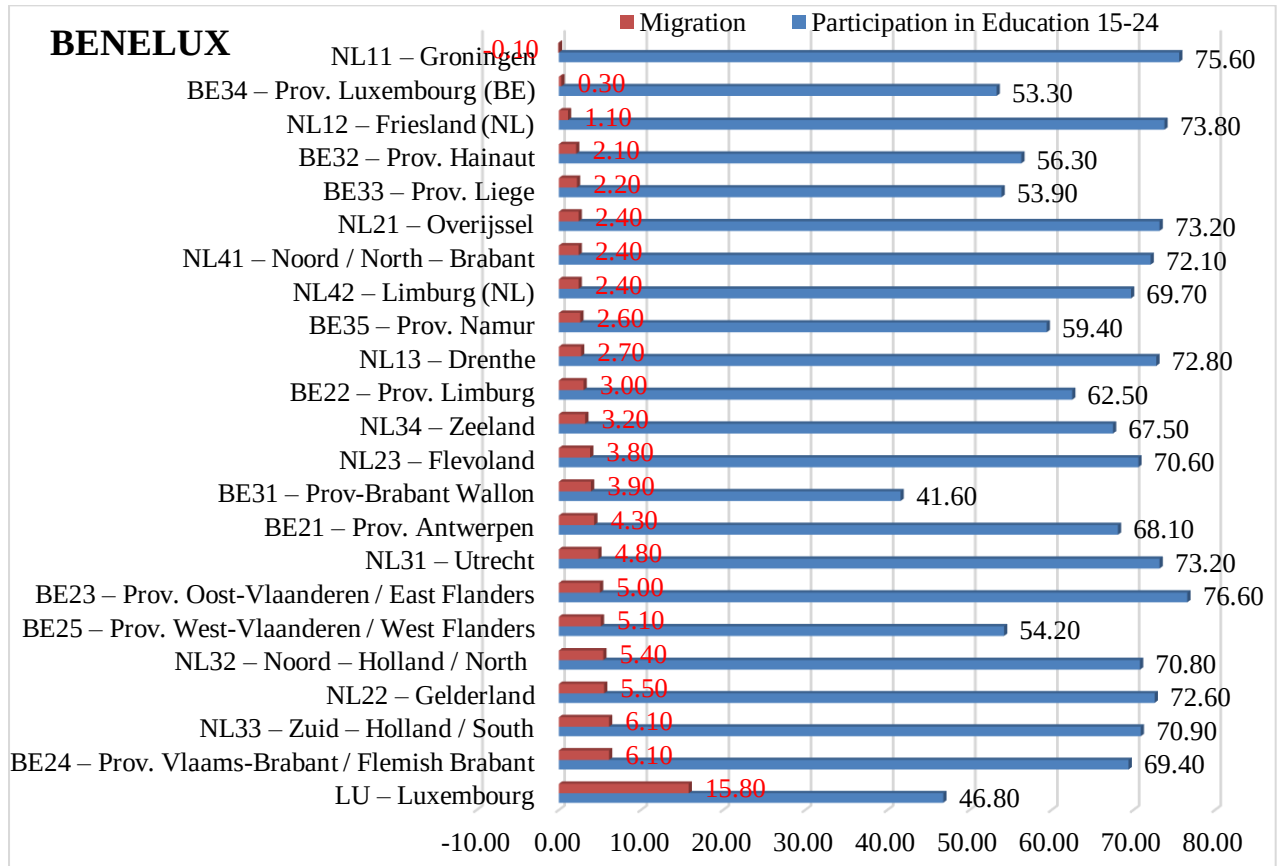
5. Eğitime Katılım ve Net Göç: NUTS 2 bölgesel incelemesi 2017/2018

- NUTS 2 bölgesine göre 15-24 yaş arası öğrencilerin Eğitime Katılımı: bu yaştaki tüm nüfustan % olarak;
- Net Göç – NUTS2 bölgelerine göre Nüfus Değişimi, değer 1000 kişi başına ifade edilmektedir;

*pozitif net göç, bölgeye daha fazla insanın geldiği ve negatif net göç, daha fazla insanın bölgeden ayrıldığı anlamına gelir.

Belçika'da (Brüksel hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi kayıtlı Doğu Flandre, Flaman Brabant ve Anvers'tir. Bu bölgeler ülkenin diğer bölgelerine göre pozitif ve yüksek düzeyde net göçe sahiptir. Belçika'da (Brüksel hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Brabant Wallonia bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge ülkenin diğer bölgelerine göre pozitif ve ortalama net göçe sahiptir. Hollanda'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Groningen bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, negatif net göçün olduğu ve Hollanda'nın tüm bölgeleri ile Benelüks bölgesinin en düşük net göç seviyesine sahip olduğu bölgedir. Hollanda'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Zeeland ve Limburg (NL) bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler Hollanda'da net göçün en düşük olduğu bölgeler arasındadır. Lüksemburg'da öğrencilerin eğitime katılım yüzdesi, Benelüks bölgesindeki en düşük oranlardan biridir. Bununla birlikte, Lüksemburg bölgedeki tüm bölgeler arasında (Brüksel hariç) en yüksek net göç seviyesine sahiptir. (daha fazla ayrıntı için eke 56 bakınız)

Grafik No. 45 – H5 / Benelüks NUTS2

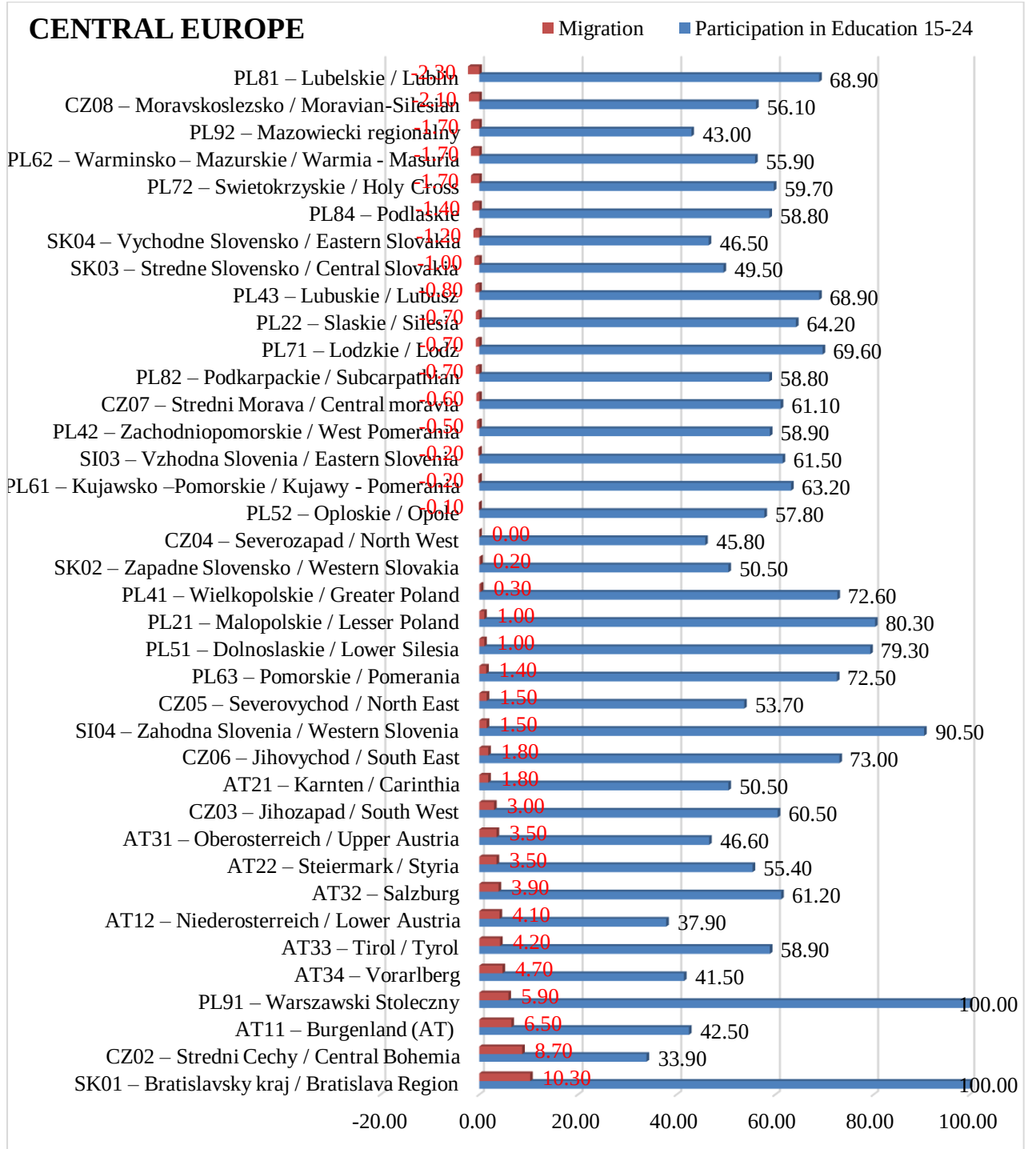

Kaynak: Yazar

Avusturya'da (Viyana hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Salzburg ve Tirol bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler ülkenin diğer bölgelerine göre pozitif ve ortalama net göçe sahiptir. Avusturya'da (Viyana hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Aşağı Avusturya ve Vorarlberg bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler pozitif göç veren ve Avusturya'nın daha yüksek net göç alan bölgeleri arasındadır. Polonya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Varşova, Küçük Polonya ve Aşağı Silezya bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler pozitif göçün olduğu ve Polonya'nın diğer bölgelerine göre en yüksek net göçün olduğu bölgelerdir. Polonya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Mazowiecky ve Lubusz bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler negatif göçün olduğu bölgelerdir ve Polonya'nın tüm bölgeleri ile Avrupa Birliği'nin bu kısmı arasında en düşük net göçün olduğu bölgeler arasındadır. Batı Slovenya, Doğu Slovenya'dan daha yüksek öğrenci katılımı yüzdesine ve daha yüksek net göç seviyesine sahiptir. Slovakya'da öğrencilerin eğitime

katılımının en yüksek yüzdesi başkent Bratislava bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkenin tüm bölgelerinin ve Avrupa Birliği'nin bu bölümünün (Viyana ve Prag hariç) pozitif ve en yüksek net göç seviyesine sahiptir. Slovakya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Doğu Slovakya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Slovakya'nın tüm bölgeleri arasında negatif ve en düşük net göç seviyesine sahip bölgedir. Çekya'da (Prag hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Güney Doğu bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge pozitif göç veren ve ülkenin tüm bölgeleri arasında en yüksek net göç veren bölgeler arasında yer almaktadır. Çekya'da (Prag hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Orta Bohemya bölgesinde kayıtlıdır. Ancak bu bölge, pozitif göç ve ülkedeki (Prag hariç) en yüksek net göç seviyesine sahip ve Avrupa Birliği'nin bu bölgesindeki en yüksek bölgeler arasındadır. (daha fazla ayrıntı için ek 57 bakınız)

Grafik No. 46 – H5 / Orta Avrupa NUTS2

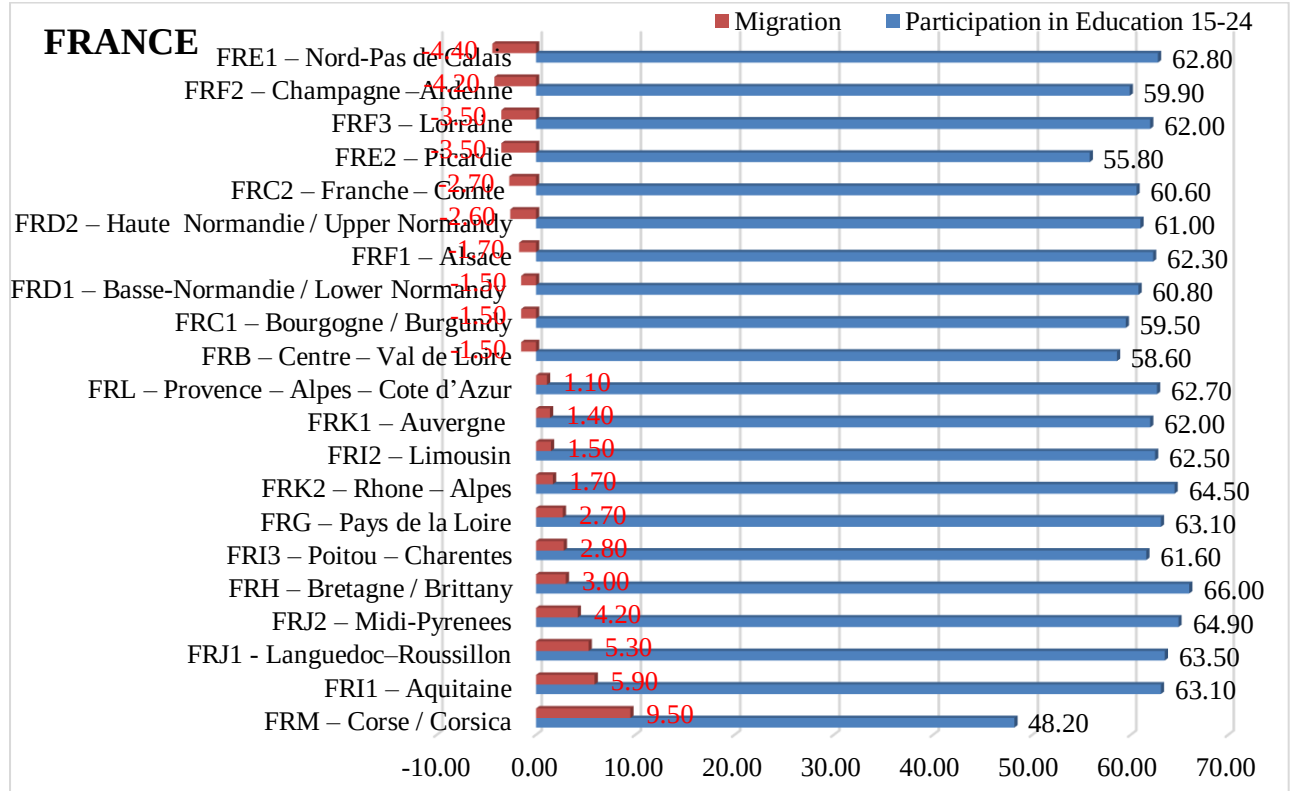

Kaynak: Yazar

Fransa'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en yüksek yüzdesi (Ill de France/Paris şehri hariç) Brittany ve Midi-Pyrenees bölgelerinde kayıtlıdır. Bu iki bölge pozitif göçe sahiptir ve Fransa'nın yüksek net göç alan bölgeleri arasındadır. Fransa'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi (Ill de France/Paris şehri hariç) Korsika, Picardie ve Centre-

Val de Loire bölgelerinde kayıtlıdır. Korsika, Fransa'nın tüm bölgeleri arasında (Ill de France/Paris şehri hariç) pozitif ve en yüksek net göçe sahiptir. Bununla birlikte, Picardie ve Centre-Val de Loire negatiftir ve Fransa'nın en düşük net göç seviyesine sahip bölgeleri arasındadır. (daha fazla ayrıntı için ek 58 bakınız)

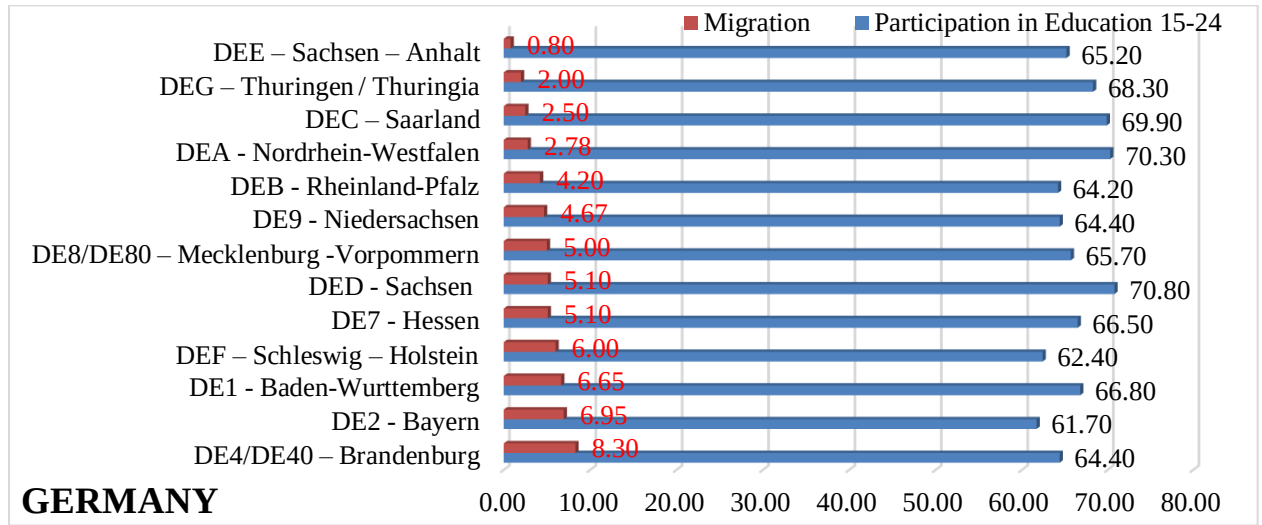
Grafik No. 47 – H5 / Fransa NUTS2

Kaynak: Yazar

Almanya'da (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Sachsen ve Nordrhein-Westfalen bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler pozitif göç veren ve ülkenin tüm bölgelerinin ortalama net göç aldığı bölgeler arasında yer almaktadır. Almanya'da (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Bayern ve Schleswig-Holstein bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler pozitif göç alan ve ülkenin diğer bölgelerine göre daha yüksek net göç alan bölgeler arasında yer almaktadır. (daha fazla ayrıntı için eke 59 bakınız)

Grafik No. 48 – H5 / Almanya NUTS 2

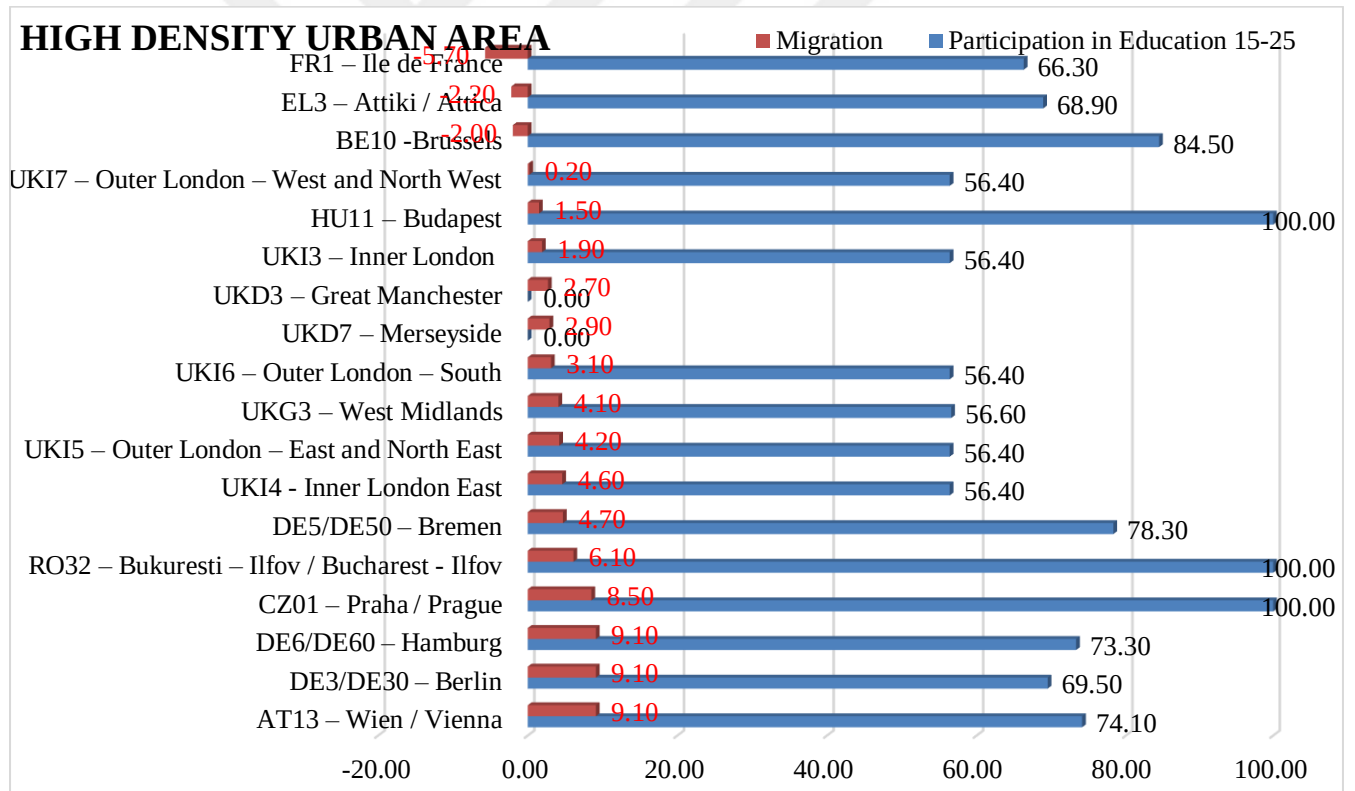

Kaynak: Yazar

Brüksel, Belçika'nın tüm bölgelerinde ve Benelüks bölgesinde eğitime öğrenci katılımının en yüksek olduğu bölgedir. Aynı zamanda Belçika'nın tüm bölgeleri ve Benelüks bölgesi içinde negatif göç alan ve net göçün en düşük düzeyde olduğu bölgedir. Viyana şehri, Avusturya'nın tüm bölgeleri arasında eğitime öğrenci katılımının en yüksek olduğu bölgedir. Ayrıca, Prag şehri, Çekya'nın tüm bölgelerinde ve Avrupa Birliği'nin bu bölümünde eğitime öğrenci katılımının en yüksek yüzdesine sahiptir. Bu iki bölge pozitif göç veren ve tüm alan içinde en yüksek net göç alan bölgeler arasındadır. Paris şehri, Fransa'nın tüm bölgeleri arasında eğitime öğrenci katılımının en yüksek yüzdesine sahiptir. Ancak, negatif göçe ve ülkeden tüm bölgelerin en düşük net göçüne sahiptir. Berlin, Hamburg ve Bremen şehirleri Almanya'nın tüm bölgeleri arasında eğitime öğrenci katılımının en yüksek olduğu bölgeler arasındadır. Bu bölgeler pozitif göçe sahiptir. Bremen bölgesi Almanya'nın diğer bölgelerine göre ortalama net göçe sahip ancak Berlin ve Hamburg yüksek net göç alan bölgeler arasında yer alıyor. Yunanistan'ın başkenti olan Atina şehri, Yunanistan'ın diğer bölgelerine kıyasla, öğrencilerin eğitime katılım oranlarının ortalama yüzdesine sahiptir. Atina negatif göçe sahiptir ve Yunanistan'ın en düşük net göç alan bölgeleri arasındadır. Macaristan'ın başkenti olan Budapeşte şehri, Macaristan'ın tüm bölgeleri ve Avrupa Birliği'nin eğitime katılım oranının en

yüksek olduğu şehirdir. Pozitif göçe sahip olup, Macaristan'ın ortalama net göç alan bölgeleri arasında yer almaktadır. Romanya'nın başkenti olan Bükreş şehri, Romanların ve Avrupa Birliği'nin tüm bölgelerinin eğitime katılım oranının en yüksek olduğu şehirdir. Pozitif göçe sahiptir ve ülkenin tüm bölgelerinin en yüksek net göç alan bölgesidir. Birleşik Krallık'ın başkenti olan Londra şehri, Avrupa Birliği'nin bu bölgesindeki diğer bölgelere kıyasla, öğrencilerin eğitime katılım oranlarının ortalama yüzdesine sahiptir. Pozitif göçe sahiptir ve ortalama net göç alan bölgeler arasındadır. West Midlands, Great Manchester ve Merseyside bölgeleri pozitif göç alan ve Birleşik Krallık'ın ortalama net göç alan bölgeleri arasında yer almaktadır. (daha fazla ayrıntı için eke 60 bakınız)

Grafik No. 49 – H5 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alan NUTS2

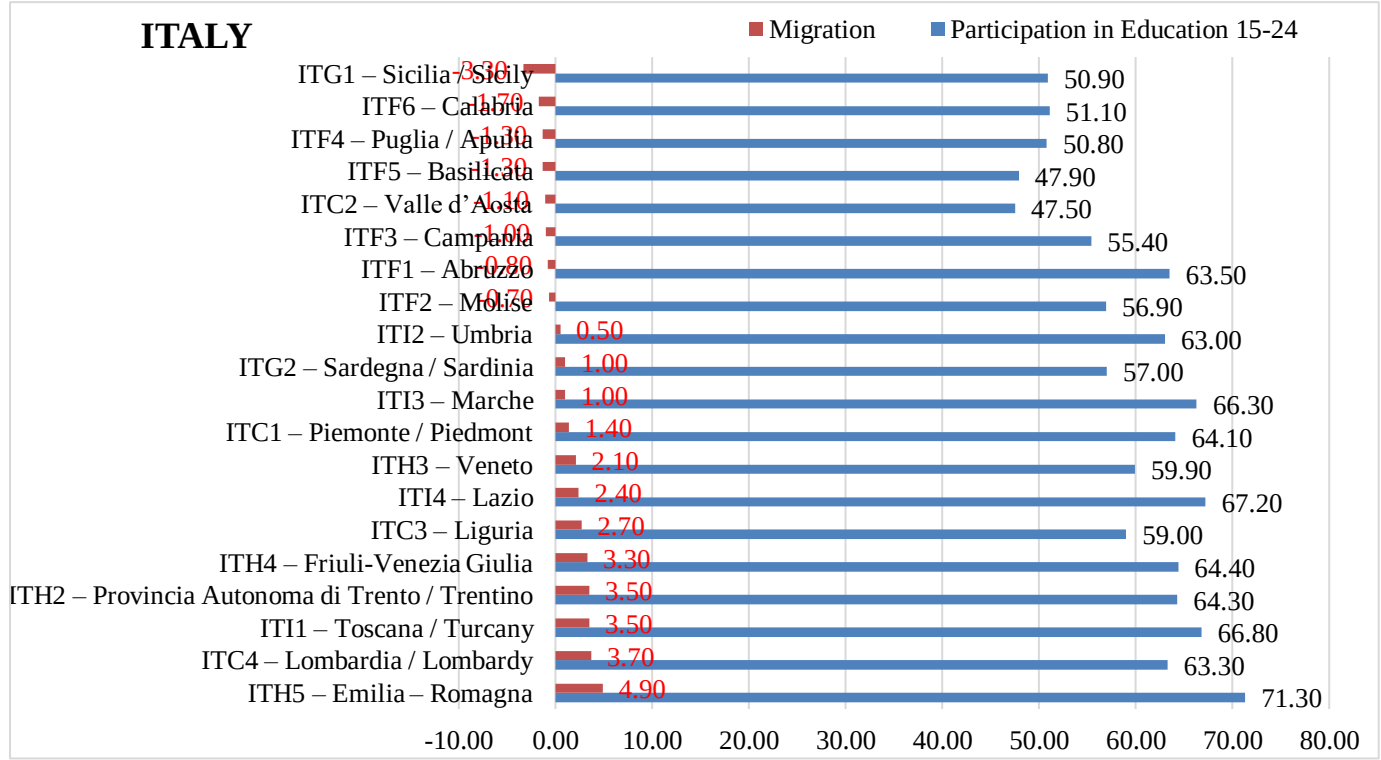

Kaynak: Yazar

İtalya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Emilia-Romagna ve Lazio bölgelerinde kayıtlıdır. Bu iki bölgenin her ikisi de pozitif göçe sahiptir. Emilia-Romagna, İtalya'nın tüm bölgeleri arasında en yüksek net göç seviyesine sahipken, Lazio net göçün en

yüksek olduğu bölgeler arasında yer alır. İtalya'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Güney Tirol, Valle d'Aosta ve Basilicata bölgelerinde kayıtlıdır. Güney Tirol, pozitif göç ile ülkenin tüm bölgeleri arasında en yüksek net göç alan bölgeler arasında yer almaktadır. Valle d'Aosta ve Basilicata negatif göç ile İtalya'nın tüm bölgeleri arasında en düşük net göçün olduğu bölgeler arasında yer alıyor. (daha fazla ayrıntı için ek 61 bakınız)

Grafik No. 50 – H5 / İtalya NUTS2

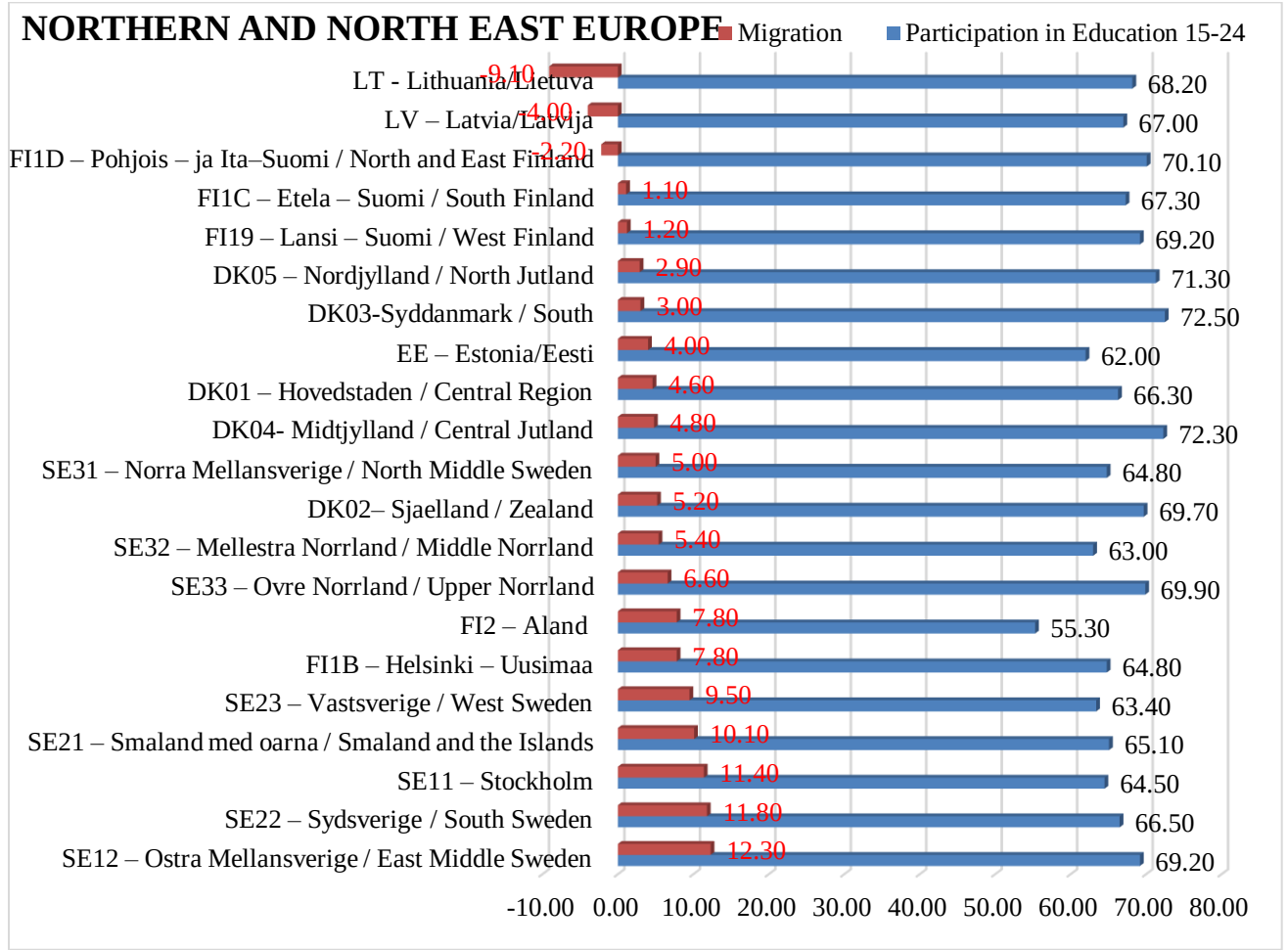

Kaynak: Yazar

Danimarka'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Güney Danimarka ve Orta Jutland bölgesinde kayıtlıdır. Danimarka'nın tüm bölgeleri pozitif göçe sahiptir. Bu iki bölge ülkenin diğer bölgelerine göre ortalama net göçe sahiptir. Danimarka'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Orta bölgede kayıtlıdır. Bu bölge ortalama net göçe sahiptir. Finlandiya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Kuzey ve Doğu Finlandiya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge negatif göçe sahiptir ve Finlandiya'nın tüm bölgeleri arasında en düşük net göçe sahiptir. Finlandiya'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Aland bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge pozitif göçe sahiptir ve ülkenin tüm bölgeleri arasında

en yüksek net göçe sahiptir. İsveç'te öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Yukarı Norrland ve Doğu Orta İsveç bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler pozitif göçe sahiptir. Yukarı Norrland'ın net göçü düşüktür, ancak Doğu Orta İsveç ülkenin diğer bölgelerine kıyasla en yüksek net göçe sahiptir. İsveç'te öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Orta Norrland bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge pozitif göçe sahip olmakla birlikte İsveç'in net göçün düşük olduğu bölgeleri arasında yer almaktadır. Letonya, öğrencilerin eğitime katılımının ortalama yüzdesi ile Avrupa Birliği'nin bu bölümünün bölgeleri arasındadır. Letonya negatif göçe sahiptir ve negatif net göç alan birkaç bölgeden biridir. Estonya, öğrencilerin eğitime katılım yüzdesinin çok düşük olduğu Avrupa Birliği'nin bu bölümünün bölgeleri arasındadır. Pozitif göçe sahiptir ve Avrupa Birliği'nin bu bölümünden daha düşük net göç alan bölgeler arasındadır. Litvanya, Avrupa Birliği'nin bu bölümünden öğrencilerin eğitime katılım yüzdesinin ortalama olduğu bölgeler arasındadır. Negatif göçü vardır ve Avrupa Birliği'nin bu bölümünden tüm bölgelerin en kötü net göçü ile birlikte dir. (daha fazla ayrıntı için ek 62 bakınız)

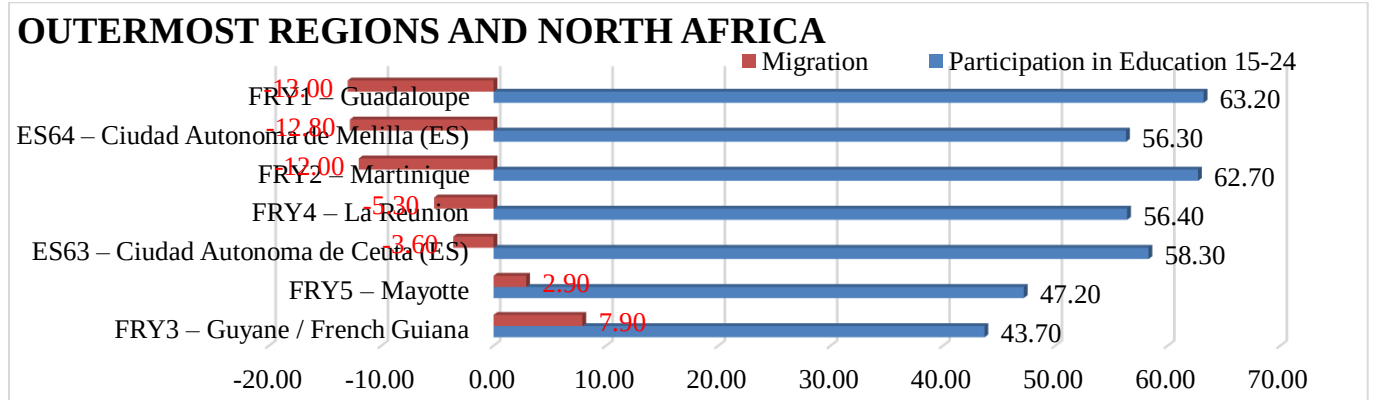
Grafik No. 51 – H5 / Kuzey ve Kuzey Avrupa NUTS2

Kaynak: Yazar

En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika bölgelerinde öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Guadeloupe bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, negatif göç ve Avrupa Birliği'nin bu bölümünden tüm bölgelerin en düşük net göçü olan bölgedir. En Dış bölgeler ve Kuzey Afrika'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Fransız Guyanası bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, pozitif göç ve Avrupa Birliği'nin bu bölümünden tüm bölgelerin en yüksek net göçü olan bölgedir. (daha fazla ayrıntı için ek 63 bakınız)

Grafik No. 52 – H5 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS 2

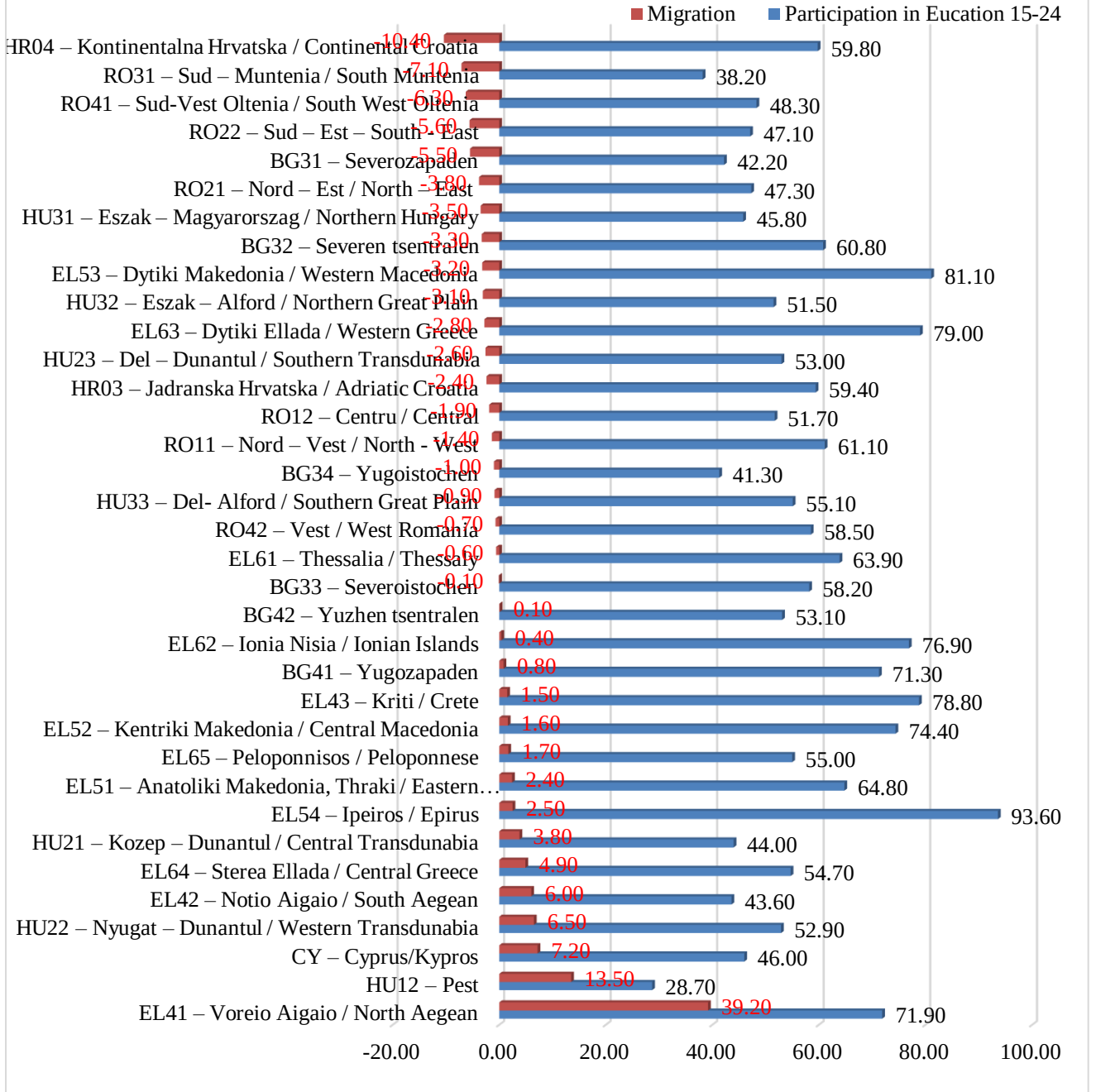
Kaynak: Yazar

Bulgaristan'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Güney Batı bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, pozitif göçün ve ülkenin tüm bölgelerinin en yüksek net göçün olduğu bölgedir. Bulgaristan'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Güneydoğu bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge negatif göç alan ve net göçün düşük olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Kıbrıs bir NUTS2 bölgesel birimini temsil eder. Avrupa Birliği'nin bu bölümündeki diğer bölgelere kıyasla, öğrencilerin eğitime katılım yüzdesi daha düşüktür. Pozitif göçü vardır ve Avrupa Birliği'nin bu bölümünden en yüksek net göç alan bölgeler arasındadır. Hırvatistan iki NUTS2 bölgesine ayrılmıştır. Kıta Hırvatistan, Adriyatik Hırvatistan'dan daha yüksek öğrenci katılımı yüzdesine sahiptir. Her iki bölge de negatif göçe sahiptir, Kıta Hırvatistan, Avrupa Birliği'nin bu bölümünden tüm bölgelerin en düşük net göçüne sahiptir. Yunanistan'da (Atina hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Epirus ve Batı Makedonya bölgelerinde kayıtlıdır. Epirus pozitif göçe sahiptir ve Yunanistan'ın ortalama net göç alan bölgeleri arasındadır, ancak Batı Makedonya negatif göçe sahiptir ve Yunanistan'ın tüm bölgeleri arasında en düşük net göçün olduğu bölgelerdir. Yunanistan'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Güney Ege ve Orta Yunanistan bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler pozitif göç alan ve Yunanistan'ın yüksek net göç alan bölgeleri arasında yer almaktadır. Macaristan'da (Budapeşte hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Güney Büyük Ovası bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge

negatif göç alan ve Macaristan'ın düşük net göç alan bölgeleri arasında yer almaktadır. Macaristan'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Pest bölgesinde kayıtlıdır. Ancak, bu bölge Macaristan'ın tüm bölgeleri (Budapeşte hariç) arasında en yüksek net göçe sahip bölgedir. Romanya'da (Bükreş hariç) eğitime öğrenci katılımının en yüksek yüzdesi Kuzey Batı ve Batı Romanya bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler negatif göçe sahip olmakla birlikte, Romanya'nın tüm bölgeleri arasında en iyi net göçün olduğu bölgedir. Romanya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Güney Muntenia bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge negatif göçün olduğu ve Romanya'nın tüm bölgeleri arasında en düşük net göçün olduğu bölgedir. (daha fazla ayrıntı için eke 64 bakınız)

Grafik No. 53 – H5 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS 2

CENTRAL EUROPE, SOUTH EAST EUROPE, AND CYPRUS

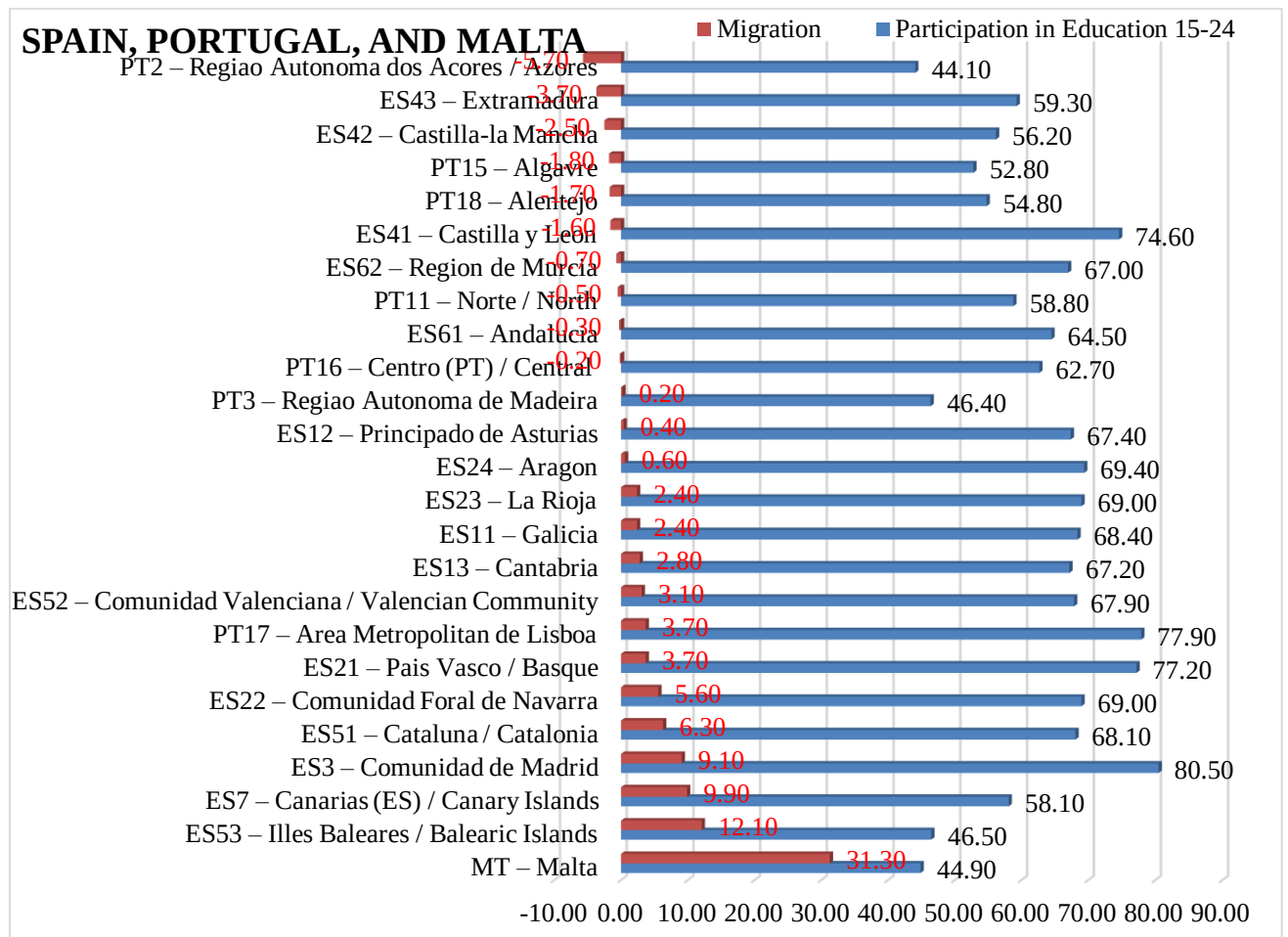

Kaynak: Yazar

İspanya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Madrid ve Bask bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler pozitif göçe sahiptir ve İspanya'nın yüksek net göç alan bölgeleri arasındadır. İspanya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Balear Adaları'nda kayıtlıdır. Bu bölge pozitif göçe sahiptir ve İspanya'nın tüm bölgeleri arasında en yüksek net göçün olduğu bölgedir. Malta, Avrupa Birliği'nin bu bölümünün, öğrencilerin eğitime katılım yüzdesinin düşük olduğu bölgeler arasındadır. Malta aynı zamanda bu bölgenin tüm bölgeleri

arasında en yüksek net göç alan ve Avrupa Birliği içinde en yüksek net göç alan bölgedir. Portekiz'de öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Lizbon bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge pozitif göçe sahiptir ve Portekiz'in tüm bölgeleri arasında en yüksek net göçe sahiptir. Portekiz'de öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Azor bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge negatif göçün olduğu ve Portekiz'in tüm bölgeleri arasında en düşük net göçün olduğu bölgedir. (daha fazla ayrıntı için eke 65 bakınız)

Grafik No. 54 – H5 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS2

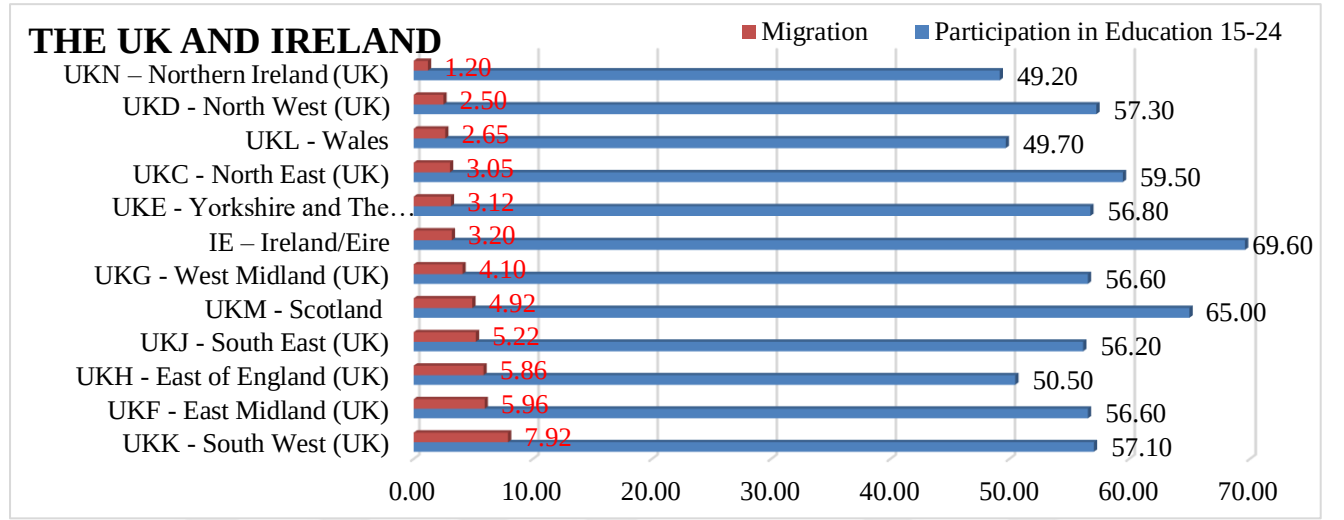

Kaynak: Yazar

İrlanda, Avrupa Birliği'nin bu bölgesindeki tüm bölgelerden eğitime en yüksek öğrenci katılımı yüzdesine sahip ülkedir. Pozitif göç veren ve ortalama net göç alan bölgeler arasında yer almaktadır. Birleşik Krallık'ta öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Kuzey Doğu bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge pozitif göç alan ve ortalama net göç alan bölgeler

arasında yer almaktadır. Birleşik Krallık'ta öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Kuzey İrlanda ve Galler bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölgeler pozitif göçe sahiptir. Kuzey İrlanda en düşük net göçe sahip ve Galler, Avrupa Birliği'nin bu bölümünden tüm bölgeler arasında en düşük net göçün olduğu bölgeler arasında yer alıyor. (daha fazla ayrıntı için eke 66 bakınız)

Grafik No. 55 – H5 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS 2

Kaynak: Yazar

4.6.1 Değerlendirme

Göç, insanlık tarihi boyunca durdurulamaz bir süreç olmuştur ve insanlık için yeni bir kavram değildir. Başta savaş çatışmaları, doğal afetler, hastalıklar, açlıklar olmak üzere birçok nedenden dolayı olmuştur. Ancak, göçle ilgili toplumsal sorunlar zaman içinde değişebilir ve 20. ve 21. yüzyılda göçün temel nedenleri ekonomi ve eğitim olmuştur. Özellikle, son yıllarda göçmen sayısının artmasıyla birlikte karmaşık sosyal sorunlar ortaya çıkmıştır. Göç eden insanlar çoğunlukla gençtir ve göç eden toplumu farklı şekillerde etkilemektedir. Göçmenler yeni toplumlara entegre olmalı ve bazen bu amaçla eğitim kurumlarına katılmaları gerekmektedir. Entegrasyon, farklı ama kapsayıcı ve uyumlu toplumlar için değer katan çeşitli gruplar arasında sosyal içermeyi ve iyi ilişkileri teşvik etmek için etkili ve kapsamlı göç yönetiminin önemli bir parçasıdır. Entegrasyon ülkeler arasında farklılık gösterse de, birçok

araştırmacı başarılı entegrasyonun dinamik ve çok yönlü bir süreç olduğunu kabul etmektedirler. Bu süreç, temel hakların korunması, saygı, hoşgörü ve ayrımcılık yapmama ilkelerine dayalı olarak göçmenlerin ve vatandaşların karşılıklı uyumunu içerir. Birçok uluslararası kuruluş, sosyal uyumun önemini görmüş ve standartlar ve tanımlar belirlemiştir. Göç ve sosyal uyum sorunu, Avrupa Konseyi'nin önceliklerinden biridir. Konsey, sosyal uyumu "bir toplumun tüm üyelerinin refahını sağlama, eşitsizlikleri en aza indirme ve kutuplaşmadan kaçınma kapasitesi" olarak tanımlar. ²⁹⁸ Aynı zamanda Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi, "Tüm vatandaşların dahil edilmesi ve katılımına yönelik politikalar, sosyal uyumun, sivil toplumun canlılığının ve barışın garantisidir. ²⁹⁹ Entegrasyon politikası için gerekli ve uygun temeli sağlayan sağlam Avrupa Birliği normları vardır. Hem Avrupa Konseyi hem de Avrupa Birliği, ayrımcılık yapmama konusunda kılavuz ilkeler geliştirmiştir. Bu yasal normlar ve iyi uygulamalar, göç ve sosyal uyum konusunda ulusal politikanın inşası için parametreleri sağlar. Daha yüksek bir eğitim seviyesini tamamlama niyetiyle başka bölgelere veya ülkelere taşınan birçok genç vardır ve onlar bazen orada yerleşmeye karar verirler. Bu da bölgenin uyumunu etkiler, Valtonen'nin dediği gibi, sosyal uyumun kültürel ve yapısal boyutları vardır. Kültürel boyut, kültürlerarası etkileşimi, yapısal boyut ise ekonomik ve politik yapıları ifade eder. ³⁰⁰ Ramos araştırmasında, göçmenler yüksek eğitimliyse ve sosyal ağlara iyi uyuyorsa, ulusötesi katılımın özellikle güçlü olduğunu gösterir. Öte yandan göçmenlere yönelik sosyal hizmetlerin yetersiz olması, göçmen karşıtı politikalar, barınma sorunları ve medyanın düşmanca söylemleri konuyla ilgili tartışmaları artırmaktadır. Aslında göçmenlerin yeni toplumlara entegre olmaları için en kolay ve en kabul gören yöntem okullardır, çünkü okullar devlet sistemlerinin taşıyıcısı olarak bilinmektedirler. Göçmenlerin

²⁹⁸ Council of Europe, **A New Strategy for Social Cohesion**, Revised strategy for Social Cohesion, approved by the Council of Europe Committee of Ministers on 31 March 2004, s.3.

²⁹⁹ UNESCO: **Universal Declaration on Cultural Diversity**, 2001, Madde 2

³⁰⁰ Kathleen Valtonen, **Social Work and Migration: Immigrant and Refugee Settlement and Integration**. London. 2008, s. 12

okulları modern toplumların giriş noktası olarak gördüklerini bilinmektedir. Dolayısıyla eğitim sürecine katılım oranları yüksek olmuştur ve bu araştırma bunu kanıtlamaktadır.

Bu bölümünde, H5, göç oranları ile öğrencilerin eğitime katılımı arasındaki ilişkiler gösterilmiş ve alt hipotez H5 olarak sunulmuştur. Bu alt hipoteze göre, **göç (pozitif) oranlarının daha yüksek olduğu bölgelerde, 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımı daha yüksektir ve bu AB’de sosyal uyumun düşük olduğunu göstermektedir.** Grafıklara ve istatistiklere baktığımızda Avrupa Birliği’nde düşük düzeyde uyum yaratan NUTS2 bölgeleri arasında büyük farklılıklar olduğu sonucuna varabiliriz. Bunu da örneklerle gösterebiliriz: Belçika’nın Brüksel, Doğu Flanders ve Flaman Brabant bölgeleri, Avusturya’nın Viyana ve Salzburg bölgeleri, Polonya’da Varşova, Küçük Polonya ve Aşağı Silezya bölgeleri, Slovakya’da Bratislava bölgesi, Çehya’da Prag ve Güney Doğu bölgeleri, Fransa’da Ill de France, Brittany ve Midi-Pyrenees bölgeleri, Almanya’da Berlin, Bremen ve Hamburg bölgeleri, İtalya’da Lazio ve Emilia-Romagna bölgelerinde öğrencilerin eğitime katılımının yüksek olduğu kaydedilmiştir. Aynı zamanda bu bölgelerde diğer bölgelere göre pozitif ve yüksek düzeyde net göç kaydedilmiştir. Öte yandan Hollanda’nın Groningen bölgesi, Finlandiya’da Kuzey ve Doğu Finlandiya, Yunanistan’da Makedonya bölgesi gibi bazı bölgeler öğrencilerin eğitime katılımının yüksek olmasına rağmen net göçün negatif olduğu görülebilmektedir. Yukarıdaki istatistiklere göre, göç oranlarının yüksek olduğu bölgelerin çoğunda 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımının daha yüksek olduğu kanıtlanmıştır. Göçün düşük veya olumsuz olduğu bölgeler ekonomik potansiyeli düşük olan bölgelerdir. Düşük ekonomik potansiyel, kamu ve finansal yatırımları etkilemekte ve bu da çekicilik seviyesinin düşmesine neden olmaktadır. Bu aynı zamanda göçün artmasının en büyük nedenlerinden biri olan yaşam standartlarını da etkiler.

Hipotez 5 veya H5’e göre araştırma, AB’deki bölgeler arasında büyük farklılıklar olduğunu göstermiştir.

4.7 Alt Hipotez 6 – H6

H 6: 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımının yüksek olduğu bölgelerde doğurganlık oranları daha düşüktür ve bu AB’de sosyal uyumun düşük olduğunu gösterir.

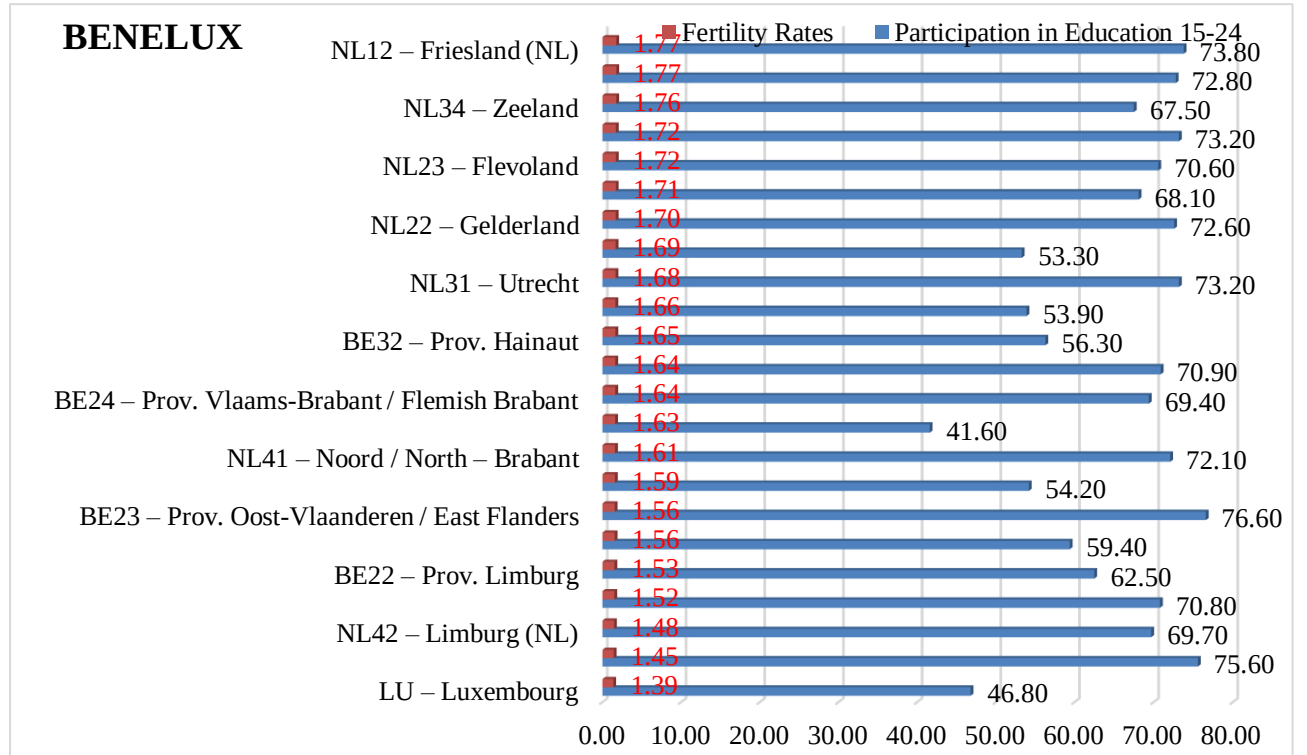
Altıncı alt hipotez veya H6 bağlamında ulaşılan veriler bu araştırmanın ana hipotezini kanıtlar mahiyettedir. Altıncı alt hipotez veya H6, öğrencilerin 15 ila 24 yaşları arasında eğitime katılımının daha yüksek olduğu bölgelerin doğurganlık oranlarının daha düşük olduğunu iddia etmektedir. Bu durum genel gelişimi etkiler. Bu durumun nedenleri artan göç ve geciken evliliklerde bulunabilir. Daha düşük doğurganlık oranları ise uzun vadede daha az sayıda vasıflı işçi olması sonucunu doğuracak, bu da genel gelişmeyi ve ilerlemeyi etkileyecektir. İki nicel değişken, yani doğurganlık hızı ve 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılım düzeyi incelenmiştir. Bu değişkenlerin seçilmesinin nedeni, bölgeler arasındaki farklılıkları ve yarattıkları etkileri göstermektir.

6. Eğitime Katılım ve Doğurganlık Oranları: NUTS 2 bölgesel incelemesi 2017/2018

- NUTS 2 bölgesine göre 15-24 yaş arası öğrencilerin Eğitime Katılımı: bu yaştaki tüm nüfustan % olarak
- Doğurganlık oranları / Nüfus Değişimi - NUTS 2 bölgelerine göre Demografik Denge ve Kaba Oranlar (bir kadının yaşamı boyunca dünyaya getirdiği ortalama çocuk sayısı)

Belçika'da (Brüksel hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Doğu Flandre bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkedeki doğurganlık oranının en düşük olduğu bölgeler arasındadır. Belçika'da (Brüksel hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Brabant Valon Bölgesi'nde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkedeki diğer bölgelere kıyasla ortalama doğurganlık hızına sahiptir. Hollanda'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Groningen ve Friesland bölgelerinde kayıtlıdır. Groningen, Hollanda'da en düşük doğurganlık oranına sahiptir, ancak Friesland, ülkedeki tüm bölgeler arasında en yüksek doğurganlık oranına sahiptir. Hollanda'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Limburg ve Zeeland bölgelerinde kayıtlıdır. Limburg, doğurganlık oranının en düşük olduğu bölgeler arasında yer alıyor. Ancak Zeeland, ülkedeki doğurganlık oranının en yüksek olduğu bölgeler arasında yer alır. Lüksemburg'da öğrencilerin eğitime katılım yüzdesi, tüm bölgedeki en düşük oranlardan biridir. Lüksemburg, Avrupa Birliği'nin bu bölgesindeki tüm bölgeler arasında en düşük doğurganlık oranına sahiptir. (daha fazla ayrıntı için ek 45 bakınız)

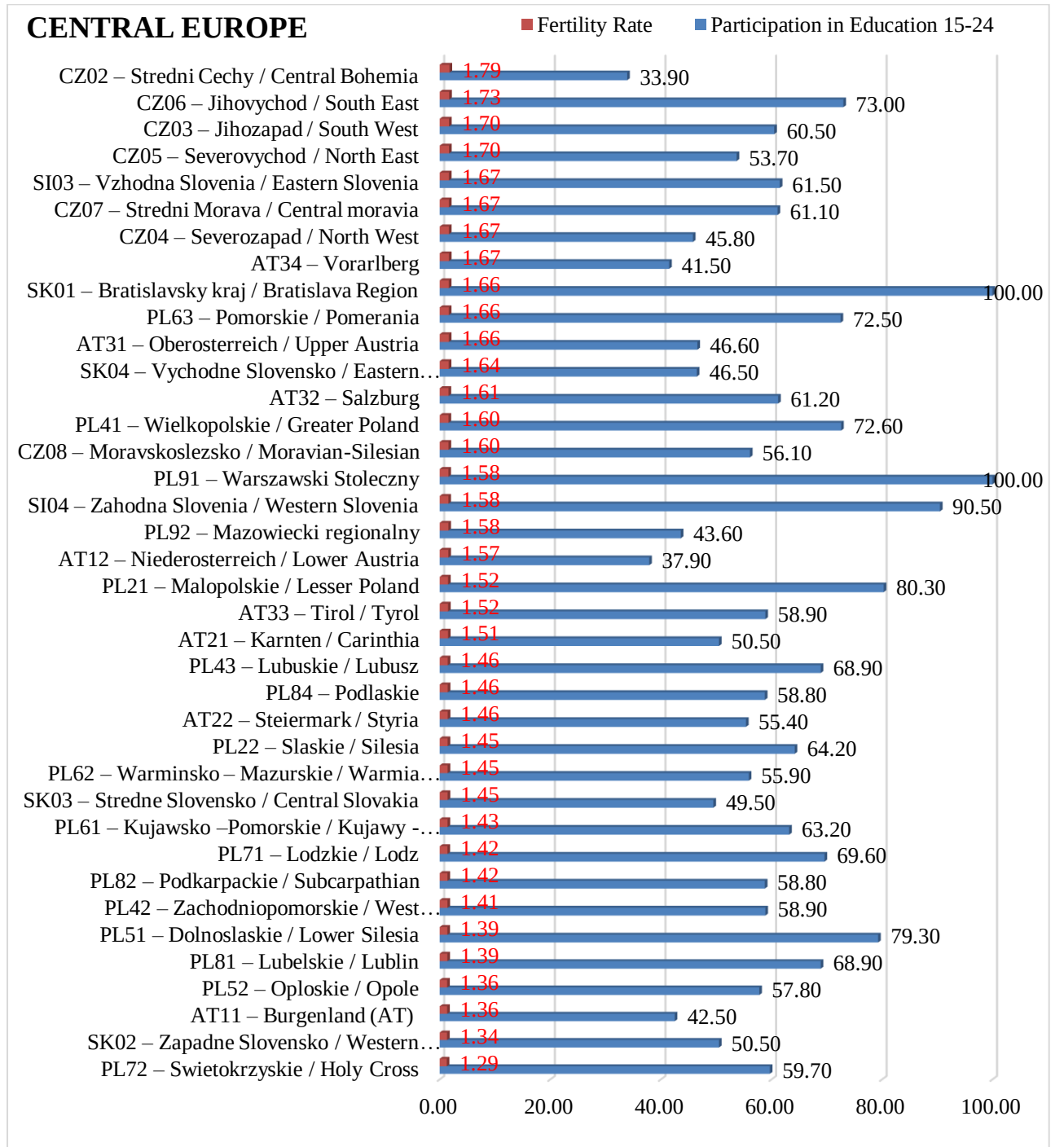
Grafik No. 56 – H6 / Benelüks NUTS2

Kaynak: Yazar

Avusturya'da (Viyana hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Salzburg ve Tirol bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler ülkenin diğer bölgelerine göre ortalama doğurganlık hızına sahiptir. Avusturya'da (Viyana hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Aşağı Avusturya ve Vorarlberg bölgelerinde kayıtlıdır. Vorarlberg, ülkedeki (Viyana hariç) en yüksek doğurganlık oranına sahip bölgedir ve Aşağı Avusturya, diğer bölgelere göre ortalama doğurganlık hızına sahip bölgeler arasında yer almaktadır. Polonya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Varşova ve Küçük Polonya bölgelerinde kayıtlıdır. Her iki bölge de doğurganlık oranının yüksek olduğu bölgeler arasındadır. Polonya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Mazowiecky ve Lubusz bölgelerinde kayıtlıdır. Ülkenin diğer bölgelerine göre doğurganlık hızının yüksek olduğu bölgeler arasında Mazowiecky, ortalama doğurganlık hızının olduğu bölgeler arasında ise Lubusz yer almaktadır. Batı Slovenya'da öğrencilerin eğitime katılım yüzdesi daha yüksektir, ancak Doğu Slovenya'ya kıyasla daha düşük doğurganlık oranına sahiptir. Slovakya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi başkent Bratislava'da kayıtlıdır. Bu bölge, ülkenin tüm bölgelerinin en yüksek doğurganlık oranına sahiptir. Slovakya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Doğu Slovakya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge doğurganlık hızının yüksek olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Çekya'da (Prag hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Güney Doğu bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge doğurganlık oranının yüksek olduğu bölgeler arasındadır. Çekya'da (Prag hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Orta Bohemya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkenin tüm bölgeleri (Prag hariç) arasında en yüksek doğurganlık oranına sahip bölgedir. (daha fazla ayrıntı için ek 46 bakınız)

Grafik No. 57 – H6 / Orta Avrupa NUTS 2

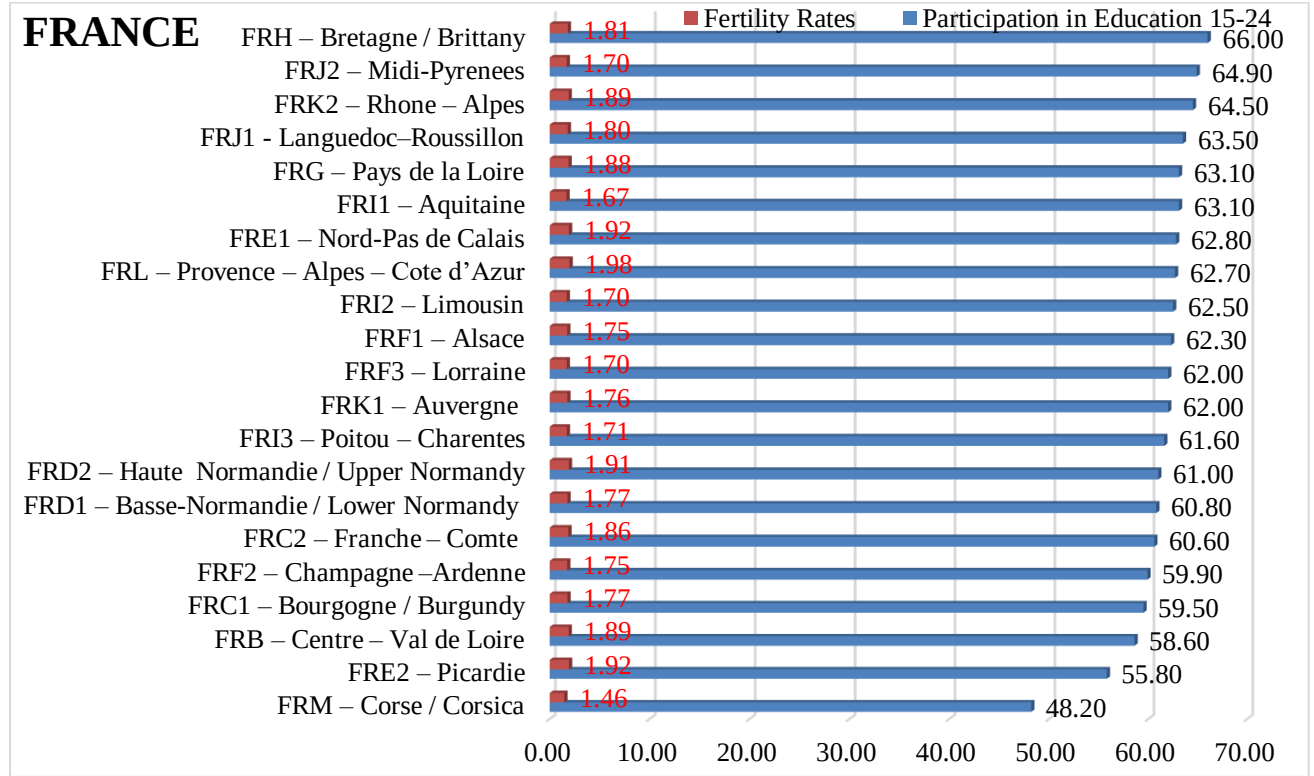

Kaynak: Yazar

Fransa'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi (Il de France/Paris şehri hariç) Brittany, Midi-Pyrenees ve Rhone-Alpes bölgelerinde kayıtlıdır. Brittany ortalama doğurganlık hızına sahip, Midi Pireneler daha düşük doğurganlık oranına sahip ancak Rhone-Alpes bölgesi ülkenin doğurganlık hızının daha yüksek olduğu bölgeler arasında yer alıyor.

Fransa'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi (Ill de France/Paris şehri hariç) Korsika ve Picardie bölgelerinde kayıtlıdır. Korsika, ülkenin tüm bölgeleri arasında en düşük doğurganlık oranına sahipken, Picardie en yüksek doğurganlık oranına sahip bölgeler arasında yer alıyor. (daha fazla ayrıntı için ek 47 bakınız)

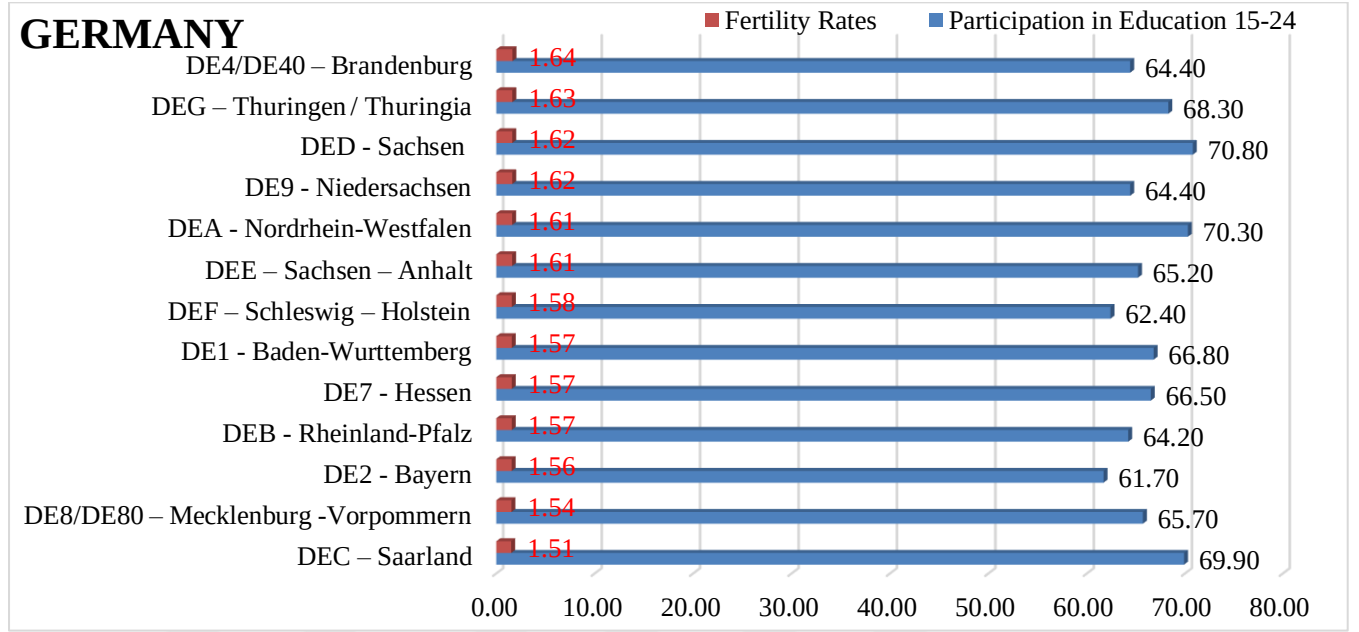
Grafik No. 58 – H6 / Fransa NUTS 2

Kaynak: Yazar

Almanya'da (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Nordrhein-Westfalen ve Sachsen bölgelerinde kayıtlıdır. Her iki bölge de ülkedeki diğer bölgelere göre ortalama doğurganlık hızına sahiptir. Almanya'da (Berlin, Bremen ve Hamburg hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Bayern ve Schleswig-Holstein bölgelerinde kayıtlıdır. Bayern doğurganlık hızının düşük olduğu bölgeler arasında, Schleswig-Holstein ise ortalama doğurganlık hızının olduğu bölgeler arasında yer alıyor. (daha fazla ayrıntı için eke 48 bakınız)

Grafik No. 59 – H6 / Almanya NUTS 2

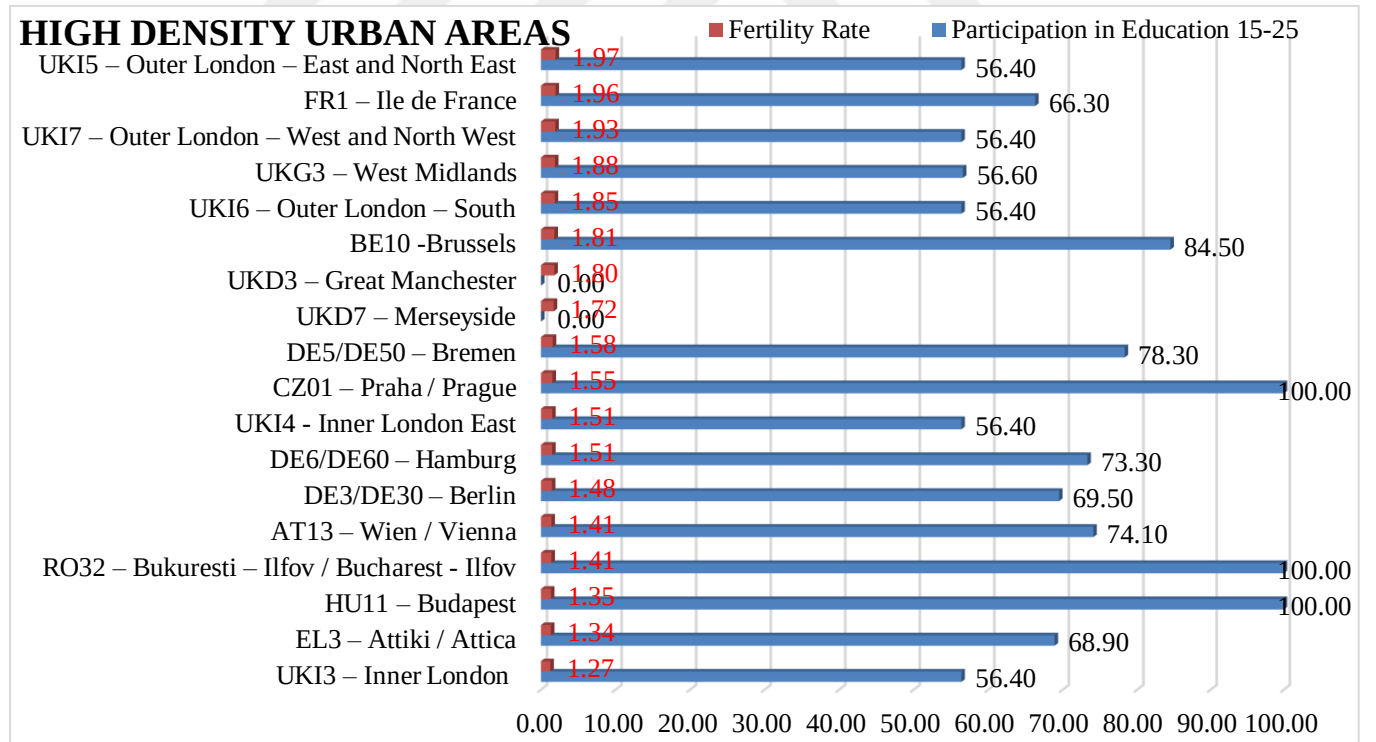

Kaynak:Yazar

Brüksel, Belçika'nın tüm bölgelerinde ve Benelüks bölgesinde eğitime öğrenci katılımının en yüksek yüzdesine sahiptir. Aynı zamanda hem Belçika hem de Benelüks bölgesinde en yüksek doğurganlık oranına sahip bölgedir. Prag şehri, Varşova ve Bratislava ile birlikte Orta Avrupa'da öğrencilerin eğitime katılım oranının en yüksek olduğu ve Avrupa Birliği'nin en yüksek şehirleri arasındadır. Viyana, öğrencilerin eğitime katılımının yüksek olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Prag, Çekya'da doğurganlık oranının en düşük olduğu bölgedir. Viyana, Avusturya'da doğurganlık oranının daha düşük olduğu bölgeler arasında yer alıyor. Paris şehri, Fransa'nın tüm bölgelerinin eğitime katılım oranının en yüksek olduğu şehirdir. Aynı zamanda Fransa'da ve Avrupa Birliği'nde en yüksek doğurganlık oranına sahip bölgeler arasında yer almaktadır. Berlin, Hamburg ve Bremen şehirleri Almanya'nın tüm bölgelerinde eğitime öğrenci katılımının yüksek olduğu bölgeler arasındadır. Almanya'da doğurganlık hızının en düşük olduğu bölgeler Berlin ve Hamburg'dur ve Bremen ortalama doğurganlık hızına sahiptir. Atina şehri, öğrencilerin eğitime katılımının ortalama yüzdesine ve ortalama doğurganlık oranına sahiptir. Budapeşte bölgesi, Macaristan'ın tüm bölgeleri arasında eğitime öğrenci katılım oranının en yüksek olduğu bölgedir ve Avrupa Birliği'ndeki en yüksek

bölgeler arasındadır. Aynı zamanda ülkedeki doğurganlık oranının en düşük olduğu bölgedir. Bükreş şehri, Romanya'nın tüm bölgelerinin eğitime katılım oranının en yüksek olduğu şehirdir ve Avrupa Birliği'ndeki en yüksek şehirler arasındadır. Aynı zamanda ülkenin tüm bölgeleri arasında doğurganlık hızının en düşük olduğu bölgedir. Londra şehri, Birleşik Krallık'ta öğrencilerin eğitime katılımının ortalama yüzdesine sahiptir. Şehrin bazı kısımları en yüksek doğurganlık oranına sahipken, bazı kısımları ortalama doğurganlık hızına sahiptir. Great Manchester ve Merseyside bölgeleri ortalama doğurganlık hızına sahip bölgeler arasındadır, ancak West Midlands, Londra şehri ile birlikte Avrupa Birliği'nin bu bölümünde en yüksek doğurganlık oranına sahiptir. West Midlands, Birleşik Krallık'ın diğer bölgelerine kıyasla, öğrencilerin eğitime katılım yüzdesinin ortalama yüzdesine sahiptir. (daha fazla ayrıntı için eke 49 bakınız)

Grafik No. 60 – H6 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar NUTS2

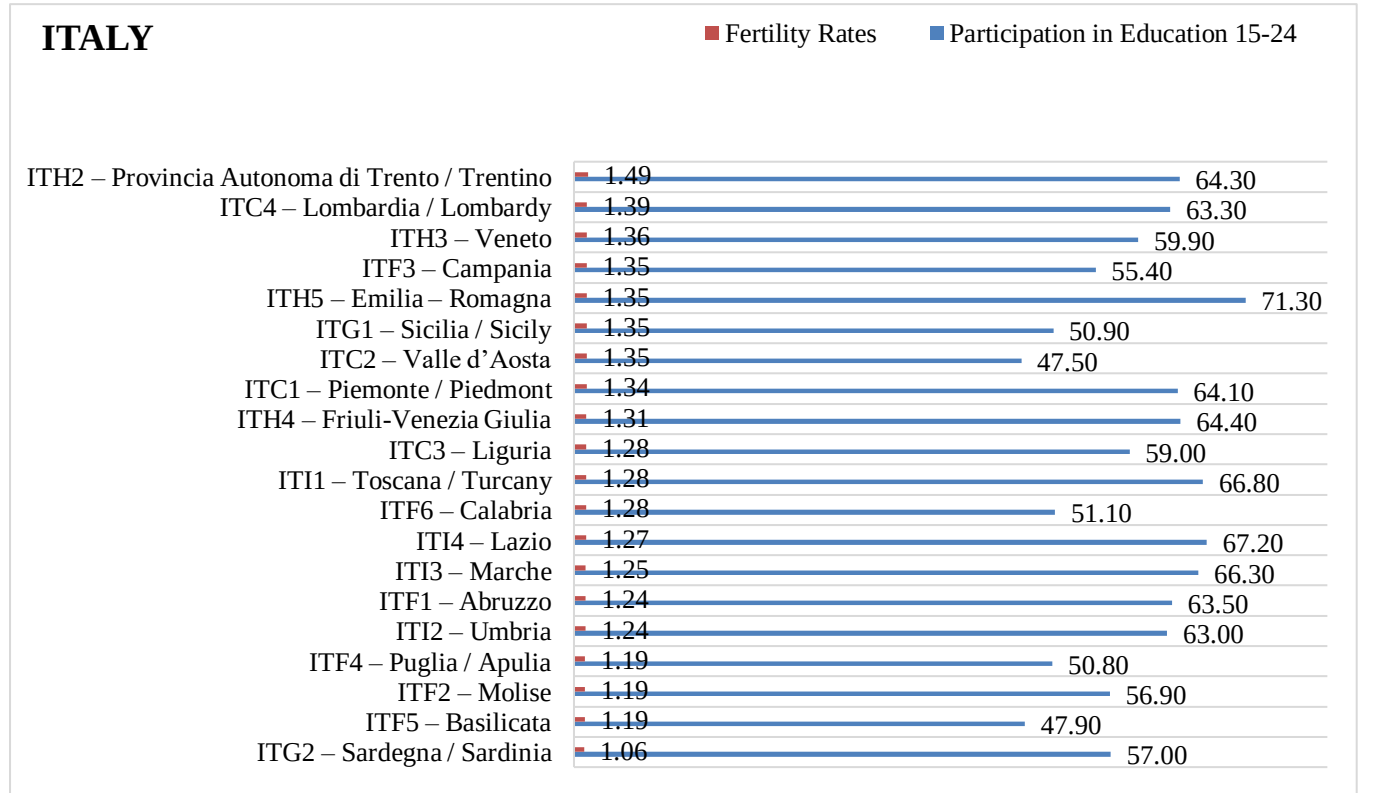

Kaynak: Yazar

İtalya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Emilia-Romagna ve Lazio bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, İtalya'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama doğurganlık

oranına sahiptir. İtalya'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Güney Tirol, Basilicata ve Valle d'Aosta bölgelerinde kayıtlıdır. Güney Tirol, İtalya'nın tüm bölgelerinin en yüksek doğurganlık oranına sahiptir. Valle d'Aosta, diğer bölgelere kıyasla ortalama doğurganlık oranına sahip ve Basilicata bölgesi, İtalya'da doğurganlık oranının en düşük olduğu bölgeler arasında yer alıyor. (daha fazla ayrıntı için ek 50 bakınız)

Grafik No. 61 – H6 İtalya NUTS2

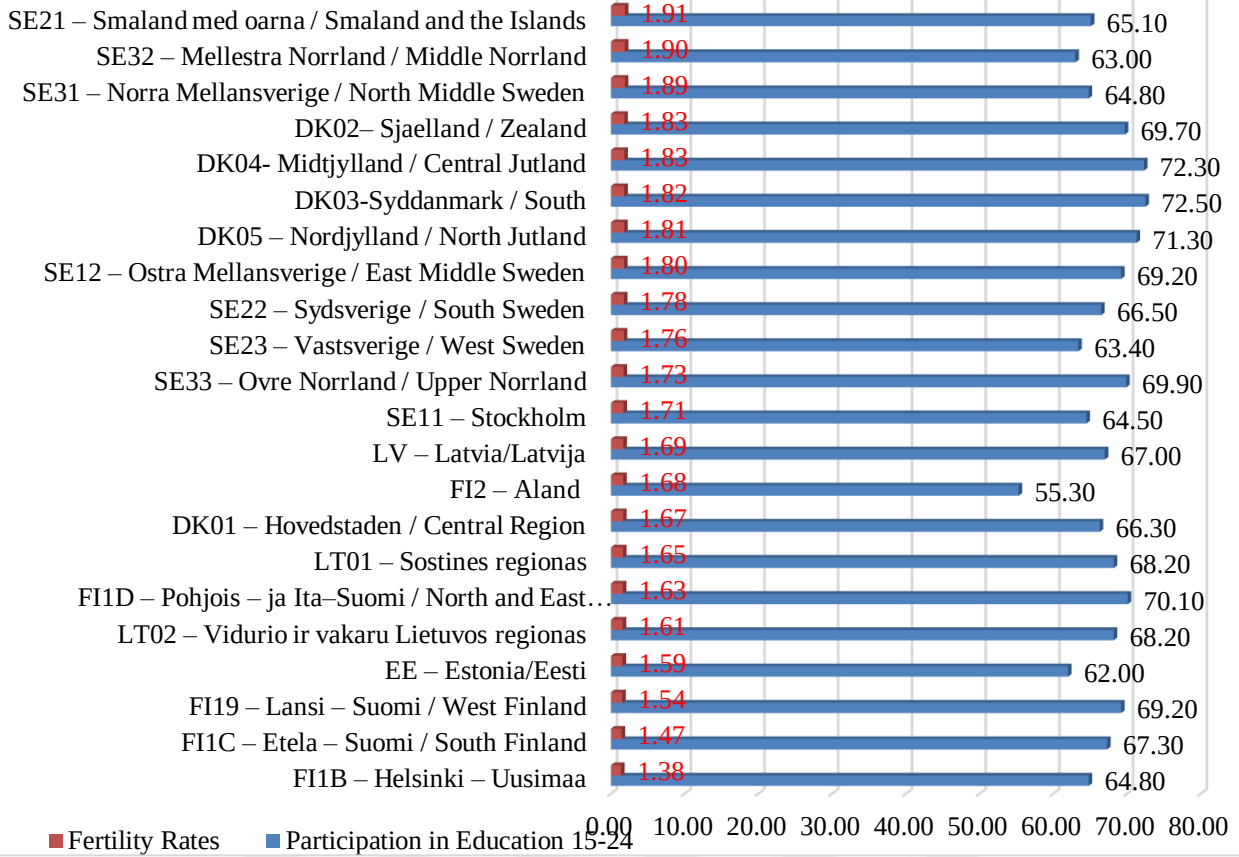

Kaynak: Yazar

Danimarka'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Güney Danimarka bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Danimarka'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama doğurganlık oranına sahiptir. Danimarka'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Orta bölgede kayıtlıdır. Bu bölge, Danimarka'nın tüm bölgeleri arasında en düşük doğurganlık oranına sahiptir. Finlandiya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Kuzey ve Doğu Finlandiya bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge ülkenin diğer bölgelerine göre ortalama doğurganlık hızına sahiptir. Finlandiya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi

Aland bölgesinde kayıtlıdır, ancak bu bölge en yüksek doğurganlık oranına sahiptir. İsveç'te öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Yukarı Norrland bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkede doğurganlık oranının düşük olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. İsveç'te öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Orta Norrland bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge doğurganlık oranının yüksek olduğu bölgeler arasındadır. Letonya, Avrupa Birliği'nin bu bölgesindeki tüm bölgelerden öğrencilerin eğitime katılımlarının ortalama yüzdesine yakındır. Ayrıca bölgedeki diğer bölgelere göre ortalama doğurganlık hızına sahiptir. Estonya, tüm alanda eğitime öğrenci katılımının en düşük yüzdeye sahip olduğu bölgeler arasındadır. Aynı zamanda Avrupa Birliği'nin bu bölümünde doğurganlık oranının en düşük olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Litvanya, öğrencilerin eğitime katılım yüzdesinin ortalama olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Avrupa Birliği'nin bu bölümünde doğurganlık oranının düşük olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. (daha fazla ayrıntı için eke 51 bakınız)

NORTHERN AND NORTH EAST EUROPE

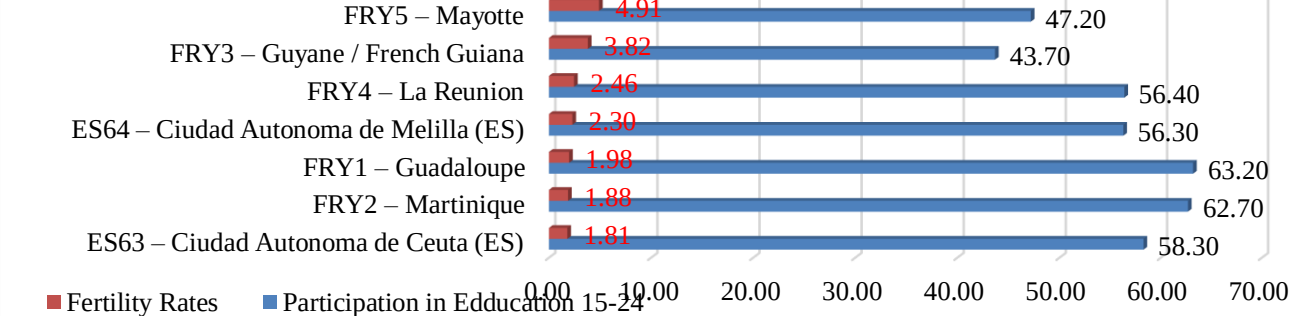

Kaynak: Yazar

En Dış bölgelerdeki öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Guadeloupe bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge doğurganlık oranının düşük olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. En Dış bölgede öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Fransız Guyanası ve Mayotte bölgelerinde kayıtlıdır. Bölgedeki tüm bölgeler arasında en yüksek doğurganlık oranına sahip bölgelerdir. (daha fazla ayrıntı için eke 52 bakınız)

Grafik No. 63 – H6 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS 2

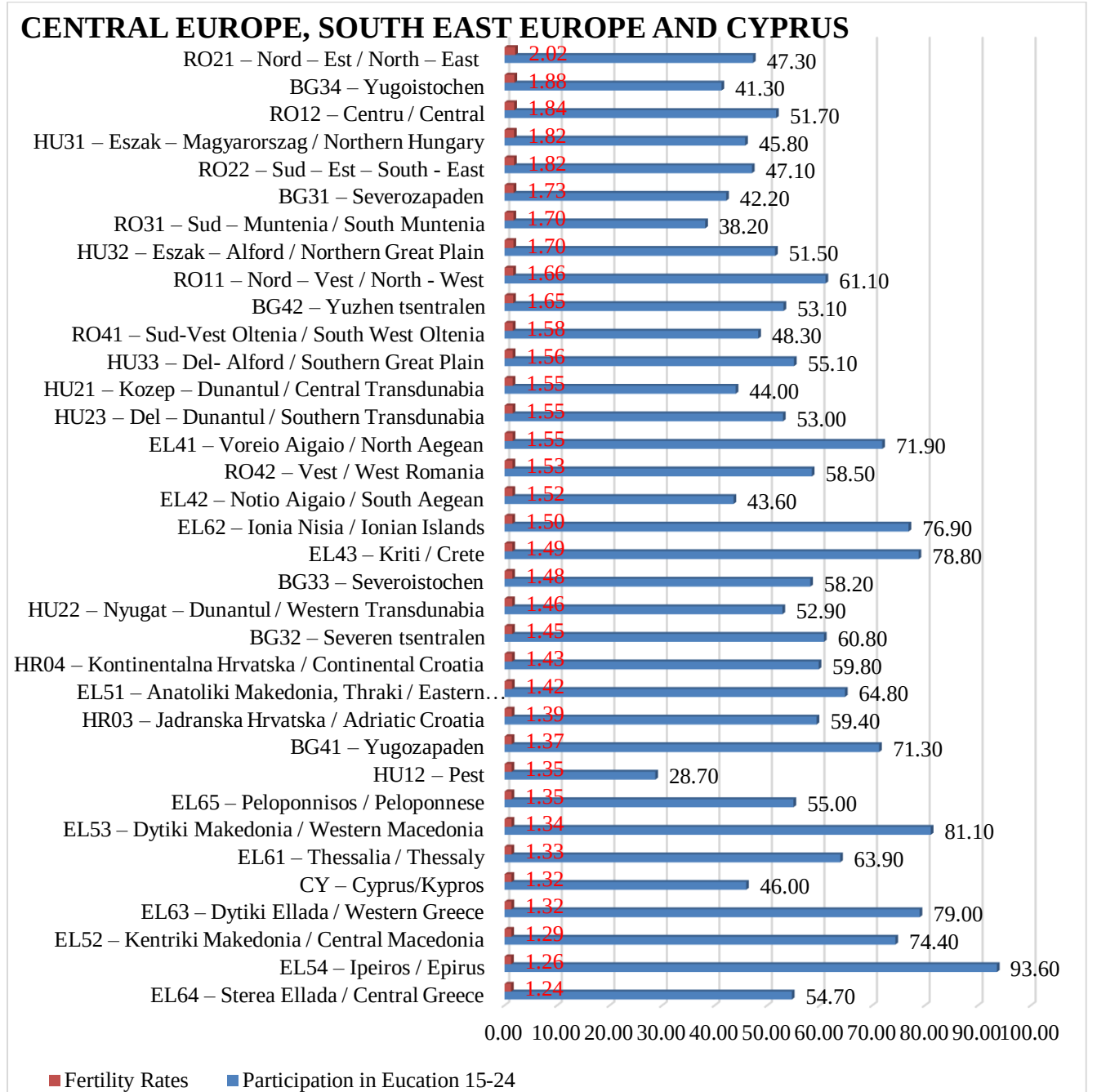
OUTERMOST REGIONS AND NORTH AFRICA

Kaynak: Yazar

Bulgaristan'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Güney Batı bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkenin tüm bölgelerinin en düşük doğurganlık oranına sahip. Bulgaristan'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Güneydoğu bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge doğurganlık oranının en yüksek olduğu bölgedir. Bölgedeki diğer bölgelere göre öğrencilerin eğitime katılım yüzdelерinin ortalama olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Kıbrıs, Avrupa Birliği'nin bu bölümünden doğurganlık oranının çok düşük olduğu bölgeler arasındadır. Hırvatistan, Adriyatik ve Kıta Hırvatistan olmak üzere iki NUTS2 bölgesine ayrılmıştır. Adriyatik Hırvatistan, Kıta Hırvatistan'ından daha düşük öğrenci katılımı yüzdesine ve daha düşük doğurganlık oranına sahiptir. Yunanistan'da (Atina hariç) öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Epirus bölgesinde kayıtlıdır. Ülke ve bölge genelinde doğurganlık hızının en düşük olduğu bölgeler arasındadır. Yunanistan'da (Atina hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Güney Ege ve Orta Yunanistan bölgelerinde kayıtlıdır. Orta Yunanistan bölgesi, Yunanistan'da ve Avrupa Birliği'nin tüm bu bölgesinde doğurganlık oranının en düşük olduğu bölgedir. Güney Ege bölgesi, Yunanistan'da (Atina hariç) doğurganlık oranının en yüksek olduğu bölgeler arasındadır. Macaristan'da (Budapeşte hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en yüksek yüzdesi Güney Büyük Ovası bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, ülkedeki diğer bölgelere kıyasla ortalama doğurganlık hızına sahiptir. Macaristan'da (Budapeşte hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Pest bölgesinde kayıtlıdır. Haşere, tüm alanda öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesine sahip. Aynı zamanda Macaristan'ın tüm bölgeleri arasında en düşük doğurganlık oranına sahip bölgedir. Romanya'da (Bükreş hariç) eğitime öğrenci katılımının en yüksek yüzdesi Kuzey Batı bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge Romanya'nın diğer bölgelerine göre daha düşük doğurganlık oranına sahiptir. Romanya'da öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Güney Muntenia bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge ortalama doğurganlık hızına sahiptir. (daha fazla ayrıntı için ek 53 bakınız)

Grafik No. 64 – H6 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs

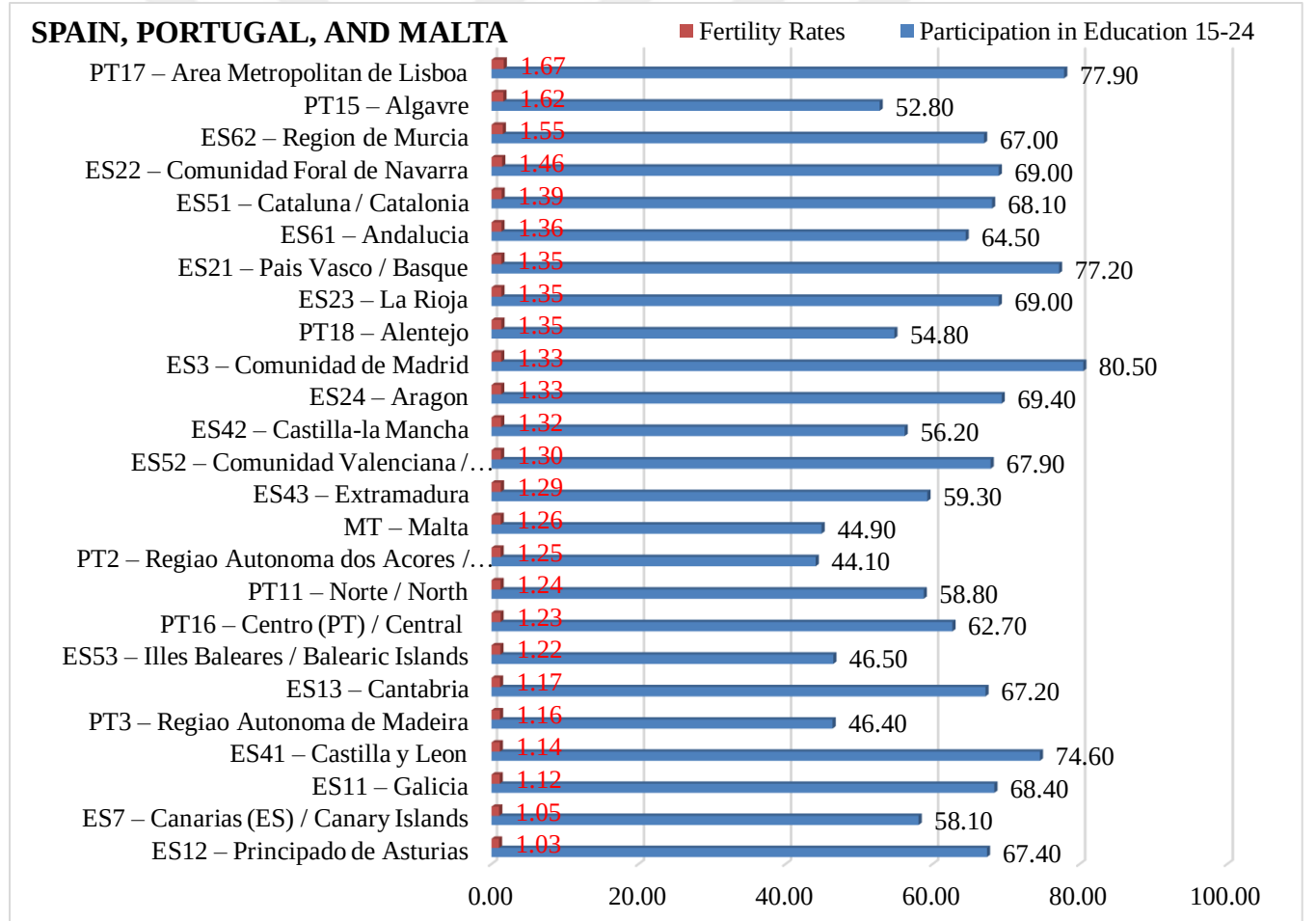

Kaynak: Yazar

İspanya'da öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Madrid ve Bask bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, İspanya'nın diğer bölgelerine kıyasla daha yüksek doğurganlık oranına sahiptir. İspanya'da öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Balear Adaları ve Castilla-la Mancha bölgelerinde kayıtlıdır. Bu bölgeler, İspanya'nın diğer bölgelerine kıyasla ortalama doğurganlık hızına sahiptir. Malta, öğrencilerin eğitime katılım yüzdesinin en düşük

olduğu bölgeler arasındadır. Avrupa Birliği'nin bu bölümündeki diğer bölgelere kıyasla ortalama doğurganlık hızındadır. Portekiz'de öğrencilerin eğitime katılımının en yüksek yüzdesi Lizbon bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Portekiz'in tüm bölgeleri arasında en yüksek doğurganlık oranına sahiptir. Portekiz'de öğrencilerin eğitime katılımının en düşük yüzdesi Madeira ve Azor bölgelerinde kayıtlıdır. Bu iki bölge, Atlantik Okyanusu'ndaki ada gruplarıdır. Azorlar, doğurganlık hızının çok düşük olduğu bölgeler arasında yer alıyor ancak Madeira, Portekiz'in tüm bölgeleri arasında en düşük doğurganlık hızına sahip bölge. (daha fazla ayrıntı için eke 54 bakınız)

Grafik No. 65 – H6 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS2

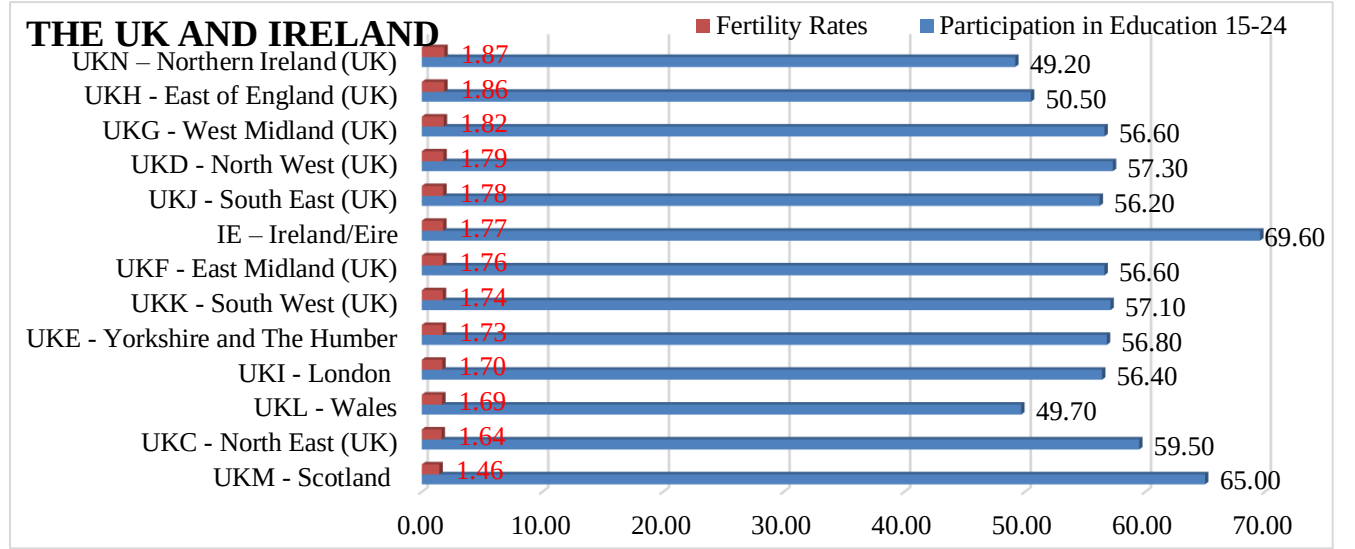

Kaynak: Yazar

Birleşik Krallık'ta (Londra, Merseyside ve Greater Manchester hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en yüksek yüzdesi İskoçya bölgesinde kayıtlıdır. İskoçya, Avrupa Birliği'nin bu

bölümündeki tüm bölgeler arasında en düşük doğurganlık oranına sahip. Birleşik Krallık'ta (Londra, Merseyside ve Great Manchester hariç) öğrencilerin eğitime katılımlarının en düşük yüzdesi Kuzey İrlanda bölgesinde kayıtlıdır. Bu bölge, Avrupa Birliği'nin bu bölümündeki tüm bölgeler arasında en yüksek doğurganlık oranına sahiptir. (daha fazla ayrıntı için eke 55 bakınız)

Grafik No. 66 – H6 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS 2

Kaynak: Yazar

4.7.1 Değerlendirme

281 Nuts2 bölgesinin geniş analizi, sunulan her iki değişkenle birlikte bölgeler arasında büyük eşitsizlikler ve farklılıklar göstermektedir. Bölgeler arasındaki farklılıklar, ilişkilerin gerçek olduğunu ve sosyal uyumu olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Bu araştırmada eğitimin modern dünyadaki insanlar için büyük önem taşıdığını gördük. Bu önem, yaşam standardını ve topluma aidiyeti ve onun normlarını önemser. Ancak eğitim süreci, toplumun geleceğini güvence altına almak için önemli olan diğer doğal süreçlerin sınırlarını da etkiler. Doğal süreçlerden biri doğurganlık oranıdır ve araştırmanın odaklandığı değişkenlerden biri de o dur. Doğum oranı, birçok ekonomik kolla bağlantılıdır ve takip edilmediği takdirde kuşak farkı yaratabilir. Dünya Doğurganlık Araştırmalarının İlk Ülke Raporlarına atıfta

bulunan Abigail Cornett'e göre, az eğitimli kadınlar doğurganlık oranlarında daha yüksek bir değişkenliğe sahipken, daha yüksek eğitim düzeyine sahip kadınlar daha az bir doğurganlık hızı aralığına sahiptir.³⁰¹ Başka bir yazar Jungho Kim, okula giden kadınların aile büyüklüğü konusunda okula gitmeyenlerden farklı fikirlere sahip olduğu sonucuna varmıştır.³⁰² Eğitim ve doğurganlık oranı birbirini etkilediği için sosyal uyumu da etkilemektedir ve bu araştırma bunu da göstermektedir.

Tezin bu bölümünde, H6, doğurganlık oranları ile 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkiler gösterilmiş ve alt hipotez H6 olarak sunulmuştur. **Bu alt hipoteze göre, 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımının yüksek olduğu bölgelerde doğurganlık oranları daha düşüktür ve bu AB'de sosyal uyumun düşük olduğunu göstermektedir.** Grafiklere baktığımızda bunu görebiliriz: Belçika'da Doğu Flanders bölgesi, Hollanda'da Groningen bölgesi, Avusturya'da Salzburg bölgesi, Polonya'da Varşova bölesi, Slovakya'da Bratislava bölgesi, Çekya'da Güneydoğu bölgesi, Fransa'da Rhone-Alpes bölgesi, Almanya'da Berlin şehri, Macaristan'da Budapeşte bölgesi, Romanya'da Bukreş bölgesi, Bulgaristan'da Güney Batı bölgesi, Yunanistan'da Epirus bölgesi gibi çoğu bölgelerde öğrencilerin eğitime katılım oranları yüksek olmasına rağmen doğurganlık oranları çok düşüktür.

Öte yandan Hollanda'da Friesland bölgesi, Fransa'da Midi Pyrenee bölgesi, Belçika'da Bruksel bölgesi, Prag şehri, Varşova şehri, Viyana şehri, Paris şehri, Londra şehri, Madrid bölgesi, Lizbon bölgesi gibi yerlerde öğrencilerin eğitime katılımları çok yüksek oranlı olmasına rağmen; doğurganlık oranları da çok yüksektir.

³⁰¹ Abigail Cornett, **Analyzing the Relationship Between Female Education and Fertility Rate**, Drake Undergraduate Social Science Journal, 2020, s. 4

³⁰² Jungho Kim, **Female education and its impact on fertility**, Ajou University, Republic of Korea, and IZA, Germany, 2016, s. 2

Yukarıdaki istatistikleri analize ettiğimizde, 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımının daha yüksek olduğu bölgelerin çoğunun (yarısından fazlasının) doğurganlık oranının daha düşük olduğunu gördük. Daha önce gördüğümüz gibi, kentleşmiş alanlar kırsal alanlara göre daha yoğun nüfusludur ve rekabet düzeyi daha yüksektir. Bölgeler arasındaki orantısızlık aynı zamanda eğitim sürecinin uzun ömürlülüğü ile de bağlantılıdır. Buna ek olarak, eğitim sürecine daha uzun süre devam eden birçok insan, toplumda daha fazla deneyim ve nitelik gerektiren daha yüksek görevler için rekabet etmektedir. Daha yüksek görevler daha yüksek sorumluluklar gerektirir ve bu yüzden birçok kişi daha sonra evlenmeye karar verir. Geç evlilikler doğurganlık oranını olumsuz şekilde etkiler. Kırsal bölgeler ve sınır bölgelerde yoğunluklar düşüktür. İşler için daha az sayıda yönetim veya rekabete sahiptirler, bu nedenle gereksinimler daha yüksek yoğunluklu bölgelere göre daha küçüktür. Daha düşük yeterlilikler ve daha düşük düzeyde gereksinimler nedeniyle insanlar genellikle eğitimlerini daha erken bitirmeye veya daha yüksek düzeydeki eğitim kurumlarına gitmemeye karar verirler. Bu, doğurganlık oranını etkileyen ailelerin daha erken yaratılması için kapıları açmaktadır.

Alt hipotez 6'ya veya H6'ya göre, araştırma bölgeler arasında doğurganlık oranlarında önemli farklılıklar olduğunu göstermiştir. Bu farklılıklar birçok faktöre bağlıdır, ancak en önemli faktörlerden biri olarak eğitim sürecinde geçirilen yıllar ve diğer faktörlerdir. Düşük seviyeli doğurganlık oranı, belirli bir toplumun işlevselliği için büyük bir zorluk olarak görünmeyebilir; Ancak nesiller arası uçurum yaratmakta ve Avrupa Birliği için büyük önem taşıyan küresel rekabet gücünü etkilemektedir.

5. Tezin sonucu

Bir toplum için sosyal uyum ve genel olarak uyum, yerel, bölgesel, ulusal veya uluslararası düzeyde işlevsellik için bir meydan okumadır. Sosyal uyum mücadelesi siyasi ve yapısal değer taşır ve belirli bir siyasi varlığın siyasetini ve politikalarını gösterir. Devlet aygıtının yaratılma ve kullanılma biçimini ve bir sistemin fikirleri arasındaki bağlantıyı ifade eder. Sosyal uyumun gövdesi, aslında belirli bir sistem tarafından bir toplum içindeki fikirler arasında anlamlı bağlantılar kurmak için kullanılan ve net bir resim gösteren stratejiler ve hareketler olan uyumlu araçlardan yaratılmıştır. Sosyal uyum, netliği ve eşitliği teşvik ettiği için iyi bir sistematik gelişimin ve işlevselliğin hayati derecede önemli bir özelliğidir. Bu doğrultuda yerel topluluklar, bölgeler ve daha geniş alanların birbiriyle ilişkili olması gerekir çünkü toplum akışa ve bağlantıya ihtiyaç duyan canlı bir organizma gibidir. Siyaset nüfusa duyarlı bir meslek olduğu için, yerel ve bölgesel kesimler arasında bağlantıyı kurmak aslında siyasi aktörlerin işidir.

Ayrıca, bir toplumun işlevselliği, kişilerin ihtiyaçları ile siyasi bir örgütün ya da devletin temsili kurumlar arasında bir bağlantı olup olmadığı ile ölçülür.

Bir toplumun sosyal uyum konularında daha uyumlu olup olmadığını gösteren açık tutarlı araçlar vardır. Bir numaralı uyumlu araç, sosyal kurumlara erişilebilirliktir. Bir toplumda sosyal uyumu teşvik etmenin bir yolu, daha fazla sayıda kullanıcıya daha yakın işlevsel kurumlar yaratmaktır. Bu önemlidir, çünkü insanları devlete veya hizmetleri sunan siyasi örgüte bağlı hissetmeye yönlendirir. İkinci birleştirici araç, siyasi örgüt veya devleti temsil eden belirli bir sosyal kurum tarafından verilen hizmetlerin kalitesidir. Kalite aslında konunun insanların gerçek yaşamda karşıladıkları güvenlik, eğitim, sağlık, ekonomi vb. ihtiyaçlarına etkisi ile ölçülür. Hizmet kalitesi devletin geleneğini ve odaklandığı alanı gösterir ve devlet kararları ve ideolojisi tarafından belirlenir. İnsanların ihtiyaçları ile örtüşebilir veya onlara uygun olmayabilir. Bunun yanı sıra örtüşüyorsa siyasi aktörler ile halk arasında ilişki var, örtüşmüyorsa siyasi aktörler ile halk arasında ilişki yok demektir. Üçüncü birleştirici araç, belirli bir sosyal kurumda sosyal hizmetlerin kullanımına bağlıdır. Sosyal hizmetlerden yararlanma oranı, toplam oranın sayısına göre belirlenebilir ve onu etkileyen birçok faktör olabilir. Hizmetlerin erişilebilirliği ve kalitesinin yanı sıra, sosyal hizmetlerin kullanımı gelenekler, siyasi ideoloji, kültür, din vb. faktörlerden etkilenebilmektedir.

Ayrıca insanların ihtiyaçlarının eğitim kurumlarında şekillenmesi, sosyal kurumların kullanımının artabileceği ve bunun tersinin de söz konusu olabileceği anlamına gelmektedir. Bu, bir toplumdaki sosyal kurumlar arasında derin bir bağlantı olduğunu göstermektedir.

Karmaşık bir uluslarüstü birlik olarak Avrupa Birliği, tüm vatandaşları için eşit gelişme ve fırsatlarla ilgili birçok zorlukla karşı karşıyadır. Yukarıdaki metinde birçok kez bahsedildiği gibi bu zorlukların arka planı farklıdır. Kökleri tarihsel gelişmelere, kültürel uygulamalara veya ekonomik ve politik koşullara sahip olabilir.

Bu tez, bir toplumdaki sosyal kurumlar arasındaki bağlantıların işlevselliği için çok önemli olduğu bilincini oluşturur. Ya da tezin aksini gösterdiği gibi, bir toplumun işlevsizliği, düşük düzeydeki sosyal uyuma bağlıdır.

Bu tezde Genel Hipotez üzerinden Avrupa Birliği'ne Üye Devletler bölgelerindeki nüfus değişimi ve resmi eğitim kurumlarının temsil ve erişilebilirliği üzerinden sosyal uyumun nasıl etkilendiğini irdelemektedir. Dengesizliğin ve düşük düzeydeki uyumun ölçüsünü göstermek için altı özel hipotez incelenmiştir. Bütün bu hipotezler bağlantıyı en iyi şekilde göstermek için oluşturulmuştur.

Avrupa Birliği daha rekabetçi Üye Devletleri oluşturmak ve daha çekici alanları yaratmak amacıyla, ekonomik olarak daha zayıf Üye Devletlerde uyum politikalarına yatırım yapmaktadır. Ancak koşullara genel bir bakış, Avrupa Birliği'nde hiçbir zaman ideal bir sosyal uyum düzeyine ulaşılamayacağını gösterilmektedir. Belirli Üye Devletlerdeki bölgeler arasındaki farklılıklar o kadar belirgindir ki, tüm Üye Devletlerde tüm bölgelerin tam kapasitelerine ulaşp ulaşamayacakları sorusu akıllara gelmektedir. Aynı bölgedeki Üye Devletlerarasında birçok benzerlik bulunurken ve farklı coğrafi bölgelerde yer alan Üye Devletlerarasında ise birçok farklılık gözlemlenmektedir. Tüm haritalarda, tablolarda ve grafiklerde Doğu Avrupa ve Güney Avrupa'daki Üye Devletlerin Batı ve Kuzey Avrupa'daki Üye Devletlere kıyasla kalkınma endekslerinde farklı bir konumda olduğu açıktır. Doğu ve Güney'deki Üye Devletlerde daha yüksek düzeyde negatif göç bulunmaktadır. Özellikle Batı ve İskandinav ülkelerle kıyaslama yaptığımızda yükseköğretim kurumların sayısı daha az olduğunu görebilmekteyiz. Birçok istatistikte, aynı Üye Devlete ait bölgelere kıyasla, farklı Üye Devletlerin bölgeleri arasında daha büyük benzerlikler görülebilmektedir. Bunun birçok nedeni vardır. Ancak ekonomik faktörler ve sosyal kurumlara erişilebilirlik bunlar arasında başı çekmektedir.

İlk alt hipotezde, bu araştırma, nüfus yoğunluğunun daha yüksek olduğu bölgelerin daha fazla sayıda örgün eğitim kurumuna (okula) sahip olduğu kanıtlanmıştır. Veriler, Genel hipotezi kanıtlayacak yönde ilerlemektedir. Araştırmanın önceki bölümlerinde detaylandırılan sebeplere dayanarak nüfus yoğunluğunun daha yüksek olduğu bölgelerin daha çok şehirleşmiş bölgeler olduğu ve daha köklü okul gelenekleriyle Paris, Brüksel, Londra, Manchester, Amsterdam, Roma, Madrid, Viyana, Prag gibi merkezlerin öne çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Toplum mimarisindeki rolleriyle okullar, kitlesel eğitimin yaygınlaşmasından önce bile kentleşmiş merkezlerin bir parçasıydı. Bu yüzden buralardaki çoğu okul kapasite ve kalite boyutunda daha yüksek bir konumdadır. Okullar açısından süreçteki katılımcı sayısı önemlidir. Bu nedenle nüfus yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerde okul sayısının fazla olması doğaldır. Ancak her iki değişkende de bölgeler arasında büyük farklılıklar olduğunu ve genel hipotezle örtüşmeyen bölgelerin bulunduğunu belirtmekte fayda var.

İkinci alt hipotez daha yüksek nüfus yoğunluğuna sahip bölgelerin daha fazla sayıda aktif üniversiteye sahip olduğunu da kanıtlamıştır. Nüfus yoğunluğu, yeni bir üniversite veya yükseköğretim kurumu oluşturma kararında da önemli rol oynamaktadır. Paris, Londra, Madrid, Roma, Amsterdam, Brüksel, Stockholm, Atina gibi şehirler üniversite eğitimi ile eşanlamlıdır ve tüm dünyada köklü üniversite gelenekleri ile tanınmaktadır. 20. Yüzyılın sonunda üniversite eğitimi çoğunlukla küresel rekabet edebilirlik ve daha yüksek genel kalkınma ihtiyacı nedeniyle Avrupa Birliği'nde bir genişleme sürecine girmiştir. Bir yandan da üniversitelerin bulunmadığı birçok bölge de vardır. Bunların çoğu Lüksemburg (BL), Vorarlberg, Zeeland, Burgundy, İyonya adaları gibi kırsal veya merkezden uzak bölgelerdir.

Üçüncü alt hipotez, nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde, 18-24 yaş arası öğrencilerin okulu erken terk etme oranlarının daha düşük olduğunu kanıtlamıştır. Bölgeler arasında, özellikle kentsel ve kırsal bölgeler arasında önemli farklılıklar olmasına rağmen, bu alt hipotez genel hipotezi kanıtlamaktadır. Bu araştırmanın önceki bölümlerinde bölgeler arasındaki orantısızlığın bazı nedenlerine yer verilmiştir. Bunlar arasında ihtiyaçların yüksekliği ve rekabet gücü ve daha yoğun nüfuslu bölgelerdeki gereksinimler başı çekmektedir.

Dördüncü alt hipotez de nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılım düzeylerinin daha yüksek olduğunu kanıtlamıştır. Bu durumun nedenleri, tersine işlemleri dışında önceki alt hipotezle hemen hemen aynıdır. Bu alt hipoteze ilişkin bulgular da genel hipotezi desteklemektedir.

Beşinci alt hipotez 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımının yüksek olduğu bölgelerin doğurganlık oranının daha düşük olduğunu kanıtlamıştır. Bu alt hipotez kendisinden önceki tüm alt hipotezler gibi genel hipotezi desteklemektedir. Önceki tüm alt hipotezlerde olduğu gibi, orantısız gelişme ve sosyal uyum eksikliği gösteren bölgeler arasında büyük farklılıklar vardır.

Son alt hipotez veya H6 bağlamında elde edilen bulgular da genel hipotezi destekler niteliktedir. Bu alt hipotez göç oranlarının daha yüksek olduğu bölgelerde 15-24 yaş arası öğrencilerin eğitime katılımının daha yüksek olduğunu kanıtlamıştır. En büyük özelliği göç oranlarının doğrudan kentsel gelişim ve ekonomik potansiyel ile bağlantılı olmasıdır. Bazı ülkelerde bu göç oranları o kadar yüksektir ki eğitim sürecindeki öğrenci sayısı aynı bölgeden gelen öğrenci sayısından fazladır. Bunun nedeni, diğer bölgelerden gelen öğrenci sayısının aynı bölgeden eğitim sürecine dahil olmayan öğrenci sayısından fazla olmasıdır. Ancak pek çok istisna ve bu uygulamaya uymayan pek çok bölge ve tabii ki bölgeler arasında pek çok farklılık vardır.

Genel hipotez, bu araştırmada irdelenen tüm alt hipotezler tarafından desteklenmektedir. Tüm alt hipotezler genel hipotez ile uyumluluk göstermiştir. Ancak aynı zamanda bölgeler arasında bazı farklılıkların da Birliğin gelecekteki eşit gelişimi açısından bir sorun teşkil edeceği gösterilmiştir.

Alt hipotezler ana hipotezi desteklediğine göre ve AB bölgelerine daha büyük resme bakacak olursak, Birlik 'te birçok farklılık olduğunu açıkça görebiliriz. Dolayısıyla, sosyal uyumun Birliğin eşit gelişimi ve işleyişi için bir zorluk olduğunu sonuca varabiliriz. Kısa ve uzun vadede, AB üye ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklar azalmakla birlikte, nüfus değişimleri artmaya devam edecek ve bunun temel nedeni sosyal kurumlara düşük erişilebilirliktir.

Sosyal uyum alanında yapılmış birçok bilimsel araştırma olmakla birlikte bunların tamamına yakını bölgesel ve ulusal düzeyde odaklanmıştır. Uluslararası düzeyde, Avrupa Birliği düzeyinde yapılmış sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Ulus üstü düzeyde yapılan bu araştırmalar çoğunlukla eğitim, demografik değişiklikler, kurumlara erişim vb. gibi belirli sosyal uyum bölümlerine odaklanmaktadır. Bölgesel düzeyde farklılıkları veya bu tür farklılıkların nedenlerini gösterilmemekte ve uluslararası düzeyde bu şekilde sunulmamaktadırlar. Bu, Üye devletler ile bölgesel yaklaşımları ve politikaları arasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır.

Bu tezin ele aldığı sorun, işlevselliği etkileyen Avrupa Birliği'ndeki bölgeler ile bir bütün olarak Birlik arasındaki farklılıklardır. Bölgeler arasındaki farklılıklar, eğitim kurumlarına erişilebilirlikten etkilenen demografik değişiklikleri etkiler ve bunun tersi de geçerlidir. Sosyal kurumlara erişilebilirlik, bölgeleri daha az veya daha çekici hale getirir, daha düşük veya daha yüksek bir sosyal gelişmişlik hissi yaratır ve bu genel kalkınmayı etkiler. Toplumsal bütünleşmenin toplumsal ve kurumsal gelişmeyle bağlantılı olduğu gerçeğini netleştirerek, devlet ve uluslararası politikaların odaklanması gereken boşluğu açıkça görebiliriz.

Bu araştırma, AB üye devletlerindeki farklı bölge türleri arasındaki bölgesel gelişme farklılıklarını açıkça göstermektedir. Bu çalışmada gördüğümüz gibi, uzak bölgeler, sınır bölgeleri, kırsal bölgeler gibi birçok faktör daha düşük düzeyde kurumsal gelişme ve insanlar tarafından kurumsal kullanıma sahiptir. Öte yandan, geleneksel olarak kentleşmiş bölgeler ve daha büyük ekonomik ve kültürel merkezler, daha yüksek düzeyde kurumsal gelişme ve insanlar tarafından daha yüksek düzeyde kurumsal kullanıma sahiptir. Bu farklılıkların yarattığı etkiler, genel gelişmeyi etkileyen demografik değişiklikler ve uzun vadeli bir kapasite düşüşü yaratan çekiciliğin azalmasıdır.

Bu araştırmanın sonucunu takiben, gelecekteki çalışmalar, sağlık, devlet kurumları, din, ekonomi ve aile gibi sosyal uyumun diğer bölümlerinin resmini göstermeye odaklanmalıdır. Tüm bu kesimler, belirli bir siyasi örgütün, bu araştırma örneğinde AB'nin eşit gelişme ve refah düzeyini göstermektedir. Bu, demografik değişikliklerin köklerini anlamak ve genel gelişme düzeyini ve belirli bir bölgenin veya bir bütün olarak siyasi organizasyonun çekiciliğini artırmak istiyorsak önemlidir.

KAYNAKÇA:

- Abbott, Wilbur, Cortez:
Angelo, Metzidakis: **The Expansion of Europe**, New York, 1924
Victor Hugo and the Idea of the United States of Europe,
University of Nebraska, 1994
European Union Enlargement, Brussels, 2014
- Archick, Kristin.
Morelli, Vincent L:
Austrian Bureau of
Statistics: **Schulbesuch Im Schuljahr 2018/19** =
<http://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bildung/schulen/schulbesuch/index.html, (link used
in 2019)
Education Inequality Across EU Regions, European Union,
2012
- Ballas, Dimitris.
Lupton, Ruth.
Kavroudakis, Dimitris.
Hennig, Benjamin.
Yiagopoulou, Vassiliki.
Dale, Roger.
Dorling, Danny:
Bereday, G.Z.F. **The changing Soviet school**, Boston, 1960
Brickman, William, H.
Read, Gerald, H.:
Berger-Schmitt, Regina: **Social Cohesion as an Aspect of the Quality of Societies:
Concept of Measurement**, Mannheim, 2000
Berkson, Isaac, Baer: **Education faces the future**, New York/London, 1943
Bernard, Jessie: **American Family Behaviour**, New York, 1942
Best, Edward: **Supranational Institutions and Regional Integration**,
Maastricht EIPA, 2006
- Bonde, Jens-Peter (Ed.): **Treaty on European Union – The Lisbon Treaty**, Denmark,
2009
- Boyd, William.
Black, C.: **The History of Education**, London, 1932
- Brimer, M.A. Pauli, L.: **Wastage in education - a word problem**, Paris/Geneva, 1971
Brown and Hiskett: **Conflict and Harmony in Education in Tropical Africa**, New
Jersey, 1975
- Bureau of Statistics of
Slovenia / Statisticni
Urad RS: **Basic Schools / Osnovno Školsko Obrazovanje** = <
[https://www.stat.si/obcine/sl/2015/Theme/Index/
IzobrazevanjeOsnovnosolsko](https://www.stat.si/obcine/sl/2015/Theme/Index/IzobrazevanjeOsnovnosolsko), (link used in 2019)
Bury, J.B.: **The idea of progress: an inquiry into its origin and growth**,
London: Mac Millan, 1924
- Carballo-Cruz Francisco: **Cohesional Policy in the European Union**, Sao Paolo, 2015
Carron, Albert V.: **Cohesion and Performance in Sports**, Ontario, 2002
Carron, Albert. **Cohesion: Conceptual and measurement issues**, Ontario
Canada, 2000
Brawley, Lawrence: **Statistical Yearbook of Latvia 2018**, Riga, 2019
Central Statistical
Bureau of Latvia:
Central Statistics Office
Ireland: **Education and skills** =<
[https://www.cso.ie/px/pxeirestat/Statire/SelectVarVal/Define.asp?
maintable=EDA41&PLanguage=0](https://www.cso.ie/px/pxeirestat/Statire/SelectVarVal/Define.asp?maintable=EDA41&PLanguage=0) (link used in 2019)
Centro Studi **Indice Delle Universita** = <

- Orientamento: <http://www.cestor.it/atenei/indice.htm> (link used in 2019)
- Chinnammai, S.: **Effects of Globalisation on Education and Culture**, University of Madras – Chennai India, 2005
- Ciurea, Ion: **Economic Disparities Between EU States and Regions**, University of Pitesti – Romania, 2015
- Cobban, A.A.: **The Medieval Universities: development and organization**, London, 1975
- Coleman, James, S.: **Education and political development**, Princeton University - New Jersey, 1968
- Commission of the European Communities: **A Regional Policy for the Community**, Brussels, 1969
- Committee on Regional Development in the European Parliament: **European Union Cohesion Policy 2014 – 2020: A Comparative Presentation of the Legislative Package and the Role of the European Parliament**, 2009 – 2014
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Social policy agenda **/*COM/2000/0379 final */**
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the Regions: **Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes**, COM/2012/0669
- Conant, James, Bryant: **Education in a Divided World**, Cambridge Massachusetts-USA, 1949
- Conzelmann, Thomas: **Towards a new concept of multi-level governance**, University of Maastricht, 2008
- Council conclusions: **Strategic framework for European Cooperation in Education and Training**, 2009 May 12
- Council of Europe: **Report of High-Level Task Force on Social Cohesion – Towards an Active, Fair and Socially Cohesive Europe**, 2008
- Cox, Harvey: **The secular city: secularization and urbanization in theological perspective**, Macmillan – New York, 1966
- Cranston, Maurice (trans.): **The Social Contract** Jean Jacques Rousseau, London, 1968
- Croatian Bureau of Statistics / Državni Zavod za Statistiku: **Upper Secondary Schools / Srednje Škole** = < https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-03_01_2018.htm (link used in 2019)
- Croatian Bureau of Statistics / Državni Zavod za Statistiku: **Basic Schools / Osnovne Škole** = < https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-02_01_2018.htm (link used in 2019)
- Croatian Bureau of Statistics / Državni Zavod za Statistiku: **General Statistics** = < <https://www.dzs.hr/Hrv/links/statistics/Statistics.asp> (link used in 2019)
- Cyprus Ministry of Education, Culture, Sport, and Youth: **Schools** = < http://www.moec.gov.cy/en/schools_info.html (link used in 2019)
- Czech Statistical Office / **Statistical Yearbook of the Czech Republic 2018** = <

- Český statistický úřad: <https://www.czso.cz/documents/10180/61431878/32019818.pdf/f7a76822-fe74-4caa-8031-6cf5963e125f?version=1.4> , 2018
- Czech Statistical Office / Český statistický úřad: <https://www.czso.cz/csu/czso/regional-yearbooks> , 2018
- Dale, Roger. Robertson, Susan: **Globalization and Europeanization of Education**, Cambridge University, 2009
- Dale, Roger. Robertson, Susan: **Regional Organizations on Education Policy**, University of Bristol - UK, 2002
- Dale, Roger: **Different Roles, Purposes and Outcomes of National and Regional Models of Education**, University of Bristol - UK, 2009
- Daun, Holger: **The New Mode of Governance in European Education – In the Context of Globalization and EU-IFICATION**, Stockholm University, 2010
- Daw, Caitlin M: **Cohesion policy of the European Union: Facilitated by supranational institutions and regional autonomy or Hindered by national sovereignty?** The George Washington University, 2013
- Dehousse, Renaud: **The Open Method of Coordination: a New Policy or Paradigm?** Bordeaux, 2002
- Department of Education and Skills of Ireland: **Key Statistics 2017/2018** = < <https://www.education.ie/en/Publications/Statistics/Key-Statistics/key-statistics-2017-2018.pdf> , (link used in 2019)
- Department of Education of Ireland: **Providers of Higher Education** = < <https://www.education.ie/en/Learners/Information/Providers-of-Higher-Education/List.html> , (link used in 2019)
- Department of statistics and analysis Grand Duchy of Luxembourg – Ministère de l'Education nationale et de la Formation professionnelle: **The key figures of National Education - Statistics and indicators** = < <https://statistiques.public.lu/en/publications/theme/social-conditions/key-figures-education/index.html> , (used in 2019)
- Department of Statistics of Lithuania: **Statistical Yearbook of Lithuania 2018** – 73rd edition, Vilnius, 2018
- Dewey, John: **Democracy and Education**, New York, 1924
- Dijkstra, Lewis (Ed.): **Seventh Report on Economic, Social and Territorial Cohesion-My Region, My Europe, Our Future**, European Commission- Directorate-General for Regional and Urban Policy Brussels, 2017
- Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities: **Equal Opportunities for All – Delivering the Lisbon Strategy Through Social Innovations and Transnational Cooperation**, Belgium, 2008
- Directorate-General for Internal Policies of the Union: **Regional Disparities and Cohesion: what strategies for the future**, European Parliament, Brussels, 2007
- Directorate-General for Regional and Urban Policy: **Territorial Agenda 2020 put in practice**, Brussels, 2015
- Donner, Wendy: **Mill**, Oxford – United Kingdom, 2009

Fumerton, Richard: Dutch Organisation for Internationalisation of Education: Dutch Organisation for Internationalisation of Education: El Portal de los Estudiantes:	Primary Schools = < https://www.nuffic.nl/en/subjects/dutch-primary-schools-nuffic-networks/ (link used in 2019)
Ertugal, Ebru: Ertugal, Ebru:	Secondary Schools = < https://www.nuffic.nl/en/subjects/dutch-secondary-schools-nuffic-networks/ (link used in 2019)
ESPON:	Universidades de España = < https://www.aitillo.com/universidades/universidades_esp.asp (link used in 2019)
Estonian Statistical Bureau - Statistics Estonia:	Enlargement and Cohesion , Ankara – Turkey, 2005
European Commission Directorate-General for Communication Citizens information:	Enlargement and Cohesion: Implications for Economic and Social Development in Turkey , Ankara – Turkey, 2005
European Commission, Directorate General for Regional Policy:	Territorial Impact of Globalization for Europe and its Regions - Final Report
European Commission:	Statistical database = < https://andmed.stat.ee/en/stat (link used in 2019)
European Commission:	The European Union Explained, Education and training — The key to your future, Investment in education and training is crucial for boosting young people's personal development and job prospects , European Union Brussels Belgium, 2014
European Commission:	Cohesion Policy 2014-2020, Investing in Growth and Jobs , Brussels, 2011
European Commission:	Green Paper on Territorial Cohesion-Turning Territorial Diversity into Strength , Brussels, 2008
European Commission:	Making a European Area of Lifelong Learning a Reality , Brussels, 2001
European Commission:	Sixth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion-Investments for jobs and Growth , Brussels, 2014
European Commission:	Social statistics Unit F-5: Education, health and social protection, Methodological manual on learning mobility in tertiary education , Eurostat - European Statistical Office, 2015
European Commission:	White paper on the Future of Europe - Reflections and scenarios for the EU-27 by 2025, COM (2017) 2025 , 2017
European Committee for Social Cohesion (CDCS)- approved by the Committee of Ministers of the Council of Europe:	A new strategy for Social Cohesion , 2004
European Parliament- Directorate-General for Internal Policies of the Union:	Regional Disparities and Cohesion: what strategies for the future , Brussels, 2007
Eurostat:	Early leavers from education and training by sex and NUTS 2 regions = < https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfse_16&lang=en (link used in 2019)
Eurostat:	Fertility rates by age and NUTS 2 region = <

- http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_r_frate2&lang=en (link used in 2019)
- Eurostat: **Participation rates of selected age groups in education at regional level** = <
- https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_uoe_enra14&lang=en (link used in 2019)
- Eurostat: **Demography: Population by age, sex and NUTS 2 region** = <
- http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_r_d2jan&lang=en (link used in 2019)
- Eurostat: **Population changes by NUTS 2 region - Crude rates of total change, natural change and net migration plus adjustment Per 1 000 persons** = <
- <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00099/default/table?lang=en> (used in 2019)
- Eurostat: **Students enrolled in tertiary education by education level, programme orientation, sex and NUTS2 regions** = <
- http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_uoe_enrt06&lang=en (link used in 2019)
- Eurostat: **Unemployment rates by sex, age and NUTS 2 regions (%) = AGE from 15 to 74 years** = <
- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (link used in 2019)
- Farole, Thomas.
Rodríguez-Pose, Andrés.
Storper, Michael:
Faure, E.
Herrera, F.
Kaddoura, A.R.
Lopez, H.
Petrovsky, A.V.
Rahnema, M.
Ward, F.C.:
Fitoussi, Jean-Paul.
Le Cacheux, Jacques:
Flecha, García,
Consuelo:
Flemish Government - official website:
- Cohesion Policy in the European Union: Growth, Geography, Institutions**, London, 2009
- Learning to Be - The World of Education, today and tomorrow**, UNESCO – Paris, 1972
- Report on the State of the European Union**, London, 2007
- Education in Spain: Close-up of Its History in the 20th Century**, University of Seville, Spain, 2011
- Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2018/2019 - Statistical Yearbook of Flanders 2018/2019** = <
- <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/statistisch-jaarboek-van-het-vlaams-onderwijs-2018-2019> , (link used in 2019)
- Comparative education**, London and Toronto, 1918
- Foght, H.W.
Hope, A.H.
Candel, I.L.
Russell, W.
Ford, Peter, Sandi:
Freire, Paulo:
Fullan, Michael, G.
Steigelbauer, Suzanne:
Fullan, Michael:
Garben, Sacha:
- Pedagogy of the Oppresses**, New York, 1982
- The Meaning of Educational Changing**, New York, 1991
- The New Meaning of Educational Change**, New York, 2007
- The Future of Higher Education in Europe: The Case for a**

- Gellert, Claudius: **Stronger Base in EU Law**, London, 2012
- Giddens, Anthony (Ed. and Trans.): **Alternatives to Universities**, OECD – Paris, 1991
- Giddens, Anthony: **Emile Durkheim, Selected Writings**, Cambridge England, 1972
- Glass, David: **The Constitution of Society**, University of California, 1984
- Good, H.G.: **Social Mobility in Britain**, London: Routledge, 1954
- Government of the United Kingdom: **A history of Western Education**, New York, 1961
- Graves, Frank, Pierrepont: **Universities and Higher Education** = <
<https://www.gov.uk/check-a-university-is-officially-recognised/listed-bodies> , (link used in 2019)
- Green, Andy. Janmaat, Jan Germen. Han, Christine: **A history of education - during the middle ages and the transition to modern times**, New York, 1931
- Green, Andy. Preston, John. Janmaat Jan Germen: **Regimes of Social Cohesion**, London, 2009
- Green, Andy. Preston, John. Sabates, Ricardo: **Education, Equality and Social Cohesion A Comparative Analysis**, New York, 2006
- Green, Andy. Preston, John: **Education, Equality and Social Cohesion**, London, 2003
- Halman, Loek. Sieben, Inge. Van Zundert, Marga: **Education and Social Cohesion**, Peabody Journal of Education, 2001
- Hannequart, Achille: **Atlas of European Values: Trends and Traditions at the Turn of the Century – Extract from Schuman’s Strasbourg speech 1949**, Amsterdam, 2011
- Hans, Nicholas: **Economic and social cohesion in Europe: A new objective for integration**, London and New York, 1992
- Harre, Rom: **Comparative education - a story of educational factors and traditions**, London, 1949
- Heckscher, August: **Social Being: A Theory for Social Psychology**, Oxford University, 1979
- Herold, Christopher, J.: **Education in the Nation's Service**, New York, 1960
- Hofman, R. Hofman, A. Gray, J. Daly, P.: **The mind of Napoleon, a selection of his written and spoken words - ed. and trans.**, New York: Colombia University press, 1955
- Hofman, R.H. Hofman, W.H.A. Gray, J.M. Daly, P.: **Institutional context and effectiveness of schooling**, Boston / London, 2004
- Hofman, R.H. Hofman, W.H.A. Gray, J.M. Daly, P.: **Institutional Context of Education Systems in Europe**, Boston/London, 2004
- Hooghe, Liesbet. Marks, Gary. Schakel, Arjan H: **The Rise of Regional Authority - A comparative study of 42 democracies (1950- 2006)**, Amsterdam, 2009
- Hoselitz, Bert, F: **Investment in education and its political impact**, Princeton-New Jersey, 1965
- Hungarian Central Statistical Office: **Number of school-sites in primary and secondary educational institutions (2000–)** = <
http://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_annual/i_zoi009b.html (link used in 2019)
- Informal Ministerial Meeting of Ministers: **Territorial Agenda of the European Union 2020 – Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse**

responsible for Spatial
Planning and Territorial
Development:

Institutions of Higher
Education of France:
International Relations
and Security Network:

Jensen, Jane:
Kantzara, Vasiliki:
Katsarova, Ivana:
Kellermann, Fritz:

Kerr, Anthony:
Khan, Zebun Nisa:

Kochendorfer-Lucius,
Gudrun. Pleskovic,
Boris:

Lecarte, Jacques:

Lima, Francisco:

Lukes, Steve:
Manhattan, Avro:

Manzella, Gian Paolo:
Marks, Gary. McAdam,
Daug:

Marks, Gary. Nielsen,
Francois. Ray, Leonard.
Salk, Jane:

Marks, Gary. Scharpf,
Fritz W. Schmitter,
Philippe C. Streeck,
Wolfgang:

Marks, Gary:

Marrou, H.I.:

Marx, Karl. Engels,
Frederick:

Mastrostefano, Marina.
Dijkstra, Lewis.

Poelman, Hugo:

Maxwell, Judith:
McCracken, Mike:

McCulloch, Gary.
Richardson, William:

Regions, Gödöllő – Hungary, 2011

List of Universities in France = <

<https://www.orientation.com/etablisements/> (link used in 2019)

**Considerations on the Government of Poland and on its
Proposed Reformation; Jean-Jacques Rousseau; April 1772
(completed but not finished)**, ETH Zurich Switzerland

Mapping Social Cohesion, Ottawa, 1998

The Relation of Education to Social Cohesion, Athens, 2017

The (low) absorption of EU Structural Funds, Brussels, 2013

The Effect of the World War on European Education,
Cambridge, 1928

Universities of Europe, Maryland - Great Britain, 1962

Role of Education in Building Social Cohesion, International
Journal of Secondary Education. Vol. 4, No. 2, 2016

Spatial Disparities and Development Policies, Washington,
2009

Economic, Social and Territorial Cohesion, European
Parliament- Brussels, 2017

Statistical Yearbook of Portugal 2018, Statistics Portugal,
Lisbon, 2019

Emile Durkheim: His Life and Work, New York, 1972

The Catholic Church against the twentieth century, London,
1947

The turning points of EU Cohesion policy, Glasgow, 2009

**Social Movements and the Changing Structure of Political
Opportunity in the European Union**, Thousand Oaks
California, 1996

**Competencies, Cracks and Conflicts: Regional Mobilization in
the European Union**, London, 1996

Governance in the European Union, London/Thousand
Oaks/New Delhi, 1996

Europe and Its Empires: From Rome to the European Union,
Amsterdam, 2012

A history of education in antiquity, London, 1956

Manifesto of the Communist Party, London, 1848

Globalisation Challenges for European Regions, Brussels,
2009

Social Dimensions of Economic Growth, Ottawa, 1996

Social Cohesion and Macroeconomic Performance, Ottawa,
1998

**Historical research in educational settings (Education and
social change)**, Philadelphia, 2000

Medeiros, Eduardo:	Territorial Cohesion: a conceptual analysis , Lisbon University Portugal, 2015
Meyer, Adolph, E.:	Grand masters of educational thought , New York University, 1975
Ministarstvo za Obraževanje, znanost i šport Slovenija:	Number of Schools = < https://paka3.mss.edus.si/registriweb/Seznam1.aspx?Seznam=2010 (link used in 2019)
Ministero dell'Istruzione dell'Università e della Ricerca -Italia:	L'istruzione Superiore = < http://ustat.miur.it/link-utili/ (link used in 2019)
Ministero dell'istruzione dell'università e della ricerca – Italia:	Focus “Principali dati della scuola – Avvio Anno Scolastico 2018/2019” = < https://www.miur.gov.it/documents/20182/0/Principali+dati+della+scuola+-+avvio+anno+scolastico+2018-2019.pdf/fb3e7b10-e2bc-49aa-a114-c41ef53cac9?version=1.0 (link used in 2019)
Ministero dell'istruzione dell'università e della ricerca – Italia:	Sedi scolastiche e Alunni (Scuole statali) Anno scolastico 2016/2017 = < https://www.istruzione.it/allegati/2016/alunni_e_scuole_a.s.2016_2017.pdf (link used in 2019)
Ministero dell'istruzione dell'università e della ricerca – Italia:	Focus “Anticipazione sui principali dati della scuola statale” = < https://www.miur.gov.it/documents/20182/0/Dati+Avvio+anno+scolastico+2017-2018/a4826bd1-c9d4-4c8c-a662-f133d79c9e0f?version=1.1 (link used in 2019)
Ministry of Education of Austria:	Schools = < https://www.bmbwf.gv.at/en/Topics/school.html (link used in 2019)
Ministry of education, knowledge and sport of Croatia:	Ustanove iz Sustava Visokog Obrazovanja/Institutions of Higher Education = < http://pregledi.mzos.hr/ustanove_VU.aspx (link used in 2019)
Ministry of Education, Knowledge and Sport of Slovakia - Slovak Centre of Scientific and Technical Information:	Štatistická ročenka - súhrnné tabuľky / Statistical Yearbook - Summary Tables = < https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-suhrnne-tabulky.html?page_id=9603 (link used in 2019)
Ministry of education, knowledge and sport of Slovenia:	Higher Education / Visoko Šolstvo = < http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_visoko_solstvo/ (link used in 2019)
Monroe, Paul:	Source book of the history of education - for the Greek and Roman period , London, 1928
Moussis, Nicholas:	Access to European Union: law, economics, policies , Rixensart, 2011
Nacional Statistics Office of Malta:	Statistics on Pre-Primary, Primary and Secondary Formal Education , Valletta Malta = < https://nso.gov.mt/en/publicatons/Publications_by_Unit/Documents/C4_Education_and_Information_Society_Statistics/Statistics_on_Pre-primary,%20primary%20and%20Secondary%20Formal%20Education.pdf (link used in 2019)
National bureau of statistics of Germany:	Statistisches Bundesamt (used in 2019) Bildung und Kultur Allgemeinbildende Schulen = < https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-

National Institute of Statistics Portugal:	Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Schulen/ inhalt . (link used in 2019) Statistical Yearbook of Portugal 2016 = < https://www.ine.pt/xportal/xmain?xpid=INE&xpgid=ine_publicacoes&PUBLICACOESpub_boui=313752316&PUBLICACOESmodo=2 (link used in 2019)
National Statistical Bureau of Germany:	Hochschulen nach Hochschularten/Institutions of Higher Education = < https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Hochschulen/Tabellen/hochschulen-hochschularten.html (link used in 2019)
National Statistical Institute of Bulgaria:	Education in the Republic of Bulgaria in 2018 , Sofia, 2018 = < http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/publications/education2018.pdf (link used in 2019)
National Statistics England - <u>Department for Education</u> : Nowakowsky, Jeri. Bunda, Mary, Anne. Working, Russel. Bernacki, Gerald. Harrington, Phillip: A O'Hear, Anthony:	Statistics on pupils in schools in England = < https://www.gov.uk/government/statistics/schools-pupils-and-their-characteristics-january-2019 (link used in 2019) Handbook of Educational Varieties , Western Michigan University – USA, 1985
OECD:	Education, society, and human nature - an introduction of philosophy of education , London and New York, 1981
OECD:	Education at a Glance – Indicators , 2012
Official Journal of the European Union:	Improving Health and Social Cohesion Through Education , 2010
Official Journal of the European Union:	The Lisbon Treaty- English edition , (2007/C 306/01), 2007
Official Journal of the European Union:	Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union , 2012
Official Journal of the European Union:	Consolidated Versions of the Treaty on the European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union , 2008/C 115/01
Official Journal of the European Union:	Preamble of the Consolidated Versions of the Treaty on the European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union , 2008/C 115/01
Official Journal of the European Union:	Treaty Establishing a Constitution for Europe , Rome, 2004
Official Journal:	Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union - PART THREE: UNION POLICIES AND INTERNAL ACTIONS - TITLE XII: EDUCATION, VOCATIONAL TRAINING, YOUTH AND SPORT - Article 165 (ex Article 149 TEC) - 12008E165; 115, 09/05/2008 P. 0120 – 0121 , 2008
Official Journal:	Treaty establishing the European Community - Part Three: Community policies - Title XVII: Economic and social cohesion - Article 158 - EC Treaty (Maastricht consolidated version) - C 325, 24/12/2002 P. 0103 – 0103 , 2012

- OIC - Research Centre for Islamic History, Art and Culture:
 Otoiu, Adrian. Titan, Emilia:
 Palispis, Epitacio:
 Panizza, Roberta:
- Perruchoud, Richard.
 Redpath-Cross, Jillyanne:
 Phillips, David:
- Piaget, Jean:
 Platt, William, J.:
 Population Statistics:
- Preston, John. Green, Andy:
 Published by the European Commission:
- Ramirez and Boli:
- Raymundo and Panopio:
 Reisner, Edward, Hartman:
 Robert, Jacques:
- Robinson, James, Harvey:
 Rosamond, Ben:
- Rosenwald, Fabienne:
- Rosenwald, Fabienne:
- Rozkrut, Dominik:
- Rubio, Eulalia:
- Scharpf, Fritz W:
- Schissler, Hanna:
- Globalization and The Images of The Other - Challenges and new perspectives for history teaching in Europe**, Istanbul, 2009
- Socio-Economic Convergence in the EU at National and Regional Level**, Bucharest, 2014
- Sociology and Anthropology**, Manila, 1977
- The Treaty of Lisbon - Fact Sheets on the European Union**, European Parliament Brussels, 2018
- International Migration Law Glossary on Migration 2nd edition**, International Organization for Migration - Geneva Switzerland, 2011
- Aspects of Education and the European Union**, Cambridge University, 1995
- To Understand is to Invent**, New York, 1976
- Conflict in educational planning**, Princeton - New Jersey, 1965
- City Population of Denmark** = < <https://www.citypopulation.de/> (used in 2019)
- The Macro-Social Benefits of Education, Training and Skills in Comparative Perspective**, London, 2003
- European Spatial Development Perspective – Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union**, Potsdam, 1999
- Political Construction of Mass Schooling**, San Francisco State university/University of Lund, 1987
- Sociology**, Manila; 2004
- Historical Foundations of Modern Education**, University of California, 1927
- The Origins of Territorial Cohesion and the Vagaries of Its Trajectory**, Cambridge Massachusetts, 2007
- Reading in European History**, Boston, 1904
- Globalization, European integration and the discursive construction of economic imperatives**, University of Warwick, 2001
- Key Data on National Education 2018**, Direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance - ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche scientifique France, 2018
- Reperes & References Statistiques sur les Enseignements, la formation et la Recherche**, Direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance - Ministère de l'enseignement supérieur et de la recherche scientifique France, 2018
- Główny Urząd Statystyczny/Statistics Poland, **Statistical Yearbook of the Regions – Poland 2018**, Warsaw, 2018
- Regional Integration and Social Cohesion: the European Experience**, Paris, 2015
- Negative and Positive Integration in the Political Economy of European Welfare States**, London, 1996
- Navigating a globalized world**, Georg Eckert Institute-Braunschweig, 2009

Schmitter, Philippe C:	Imagining the Future of the Euro-Polity with the Help of New Concepts , London, 1996
Scottish Bureau of Statistics:	School Estates 2018 = < https://www2.gov.scot/Topics/Statistics/Browse/School-Education/schoolestatestats/schestate2018 (link used in 2019)
Secretaría de estado de educación formación profesional y universidades – Espana:	Registro Estatal de Centros Docentes no Universitarios = < https://www.educacion.gob.es/centros/home.do (link used in 2019)
Sedere, Mohottige Upali:	Context of Educational Reforms Then and Now , Maharagama Sri Lanka, 2005
Seetharamu, A.S.:	Philosophies of Education , New Delhi, 2004
Seppänen, Tarja:	Statistics Finland, Providers of Education and Educational Institutions 2018 , 2019
Servicio de Informacion y Orientacion de Fad:	Educacion Espana-Lo que dicen los numeros = < http://www.accionmagistral.org/images/PDF/investigaciones/Educacion-Espana_Lo_que_dicen_los_numeros_investigacion_completa.PDF (link used in 2019)
Shils, Edward, A:	Toward a modern intellectual community in the new states , New Jersey – Princeton University, 1965 Single European Act – Final Act , Luxembourg - The Hague, 1986
Smith, Lester, E.O.:	Education , New York, 1976
Spring, Joel:	How Educational Ideologies Are Shaping Global Society , New York, 2004
Statista:	Anzahl der Hochschulen in Deutschland in den Wintersemestern 2015/2016 bis 2019/2020 nach Hochschulart = < https://de.statista.com/statistik/daten/studie/247238/umfrage/hochschulen-in-deutschland-nach-hochschulart/ (link used in 2019)
Statistical Bureau of Czechia:	Regional Yearbook of Czechia 2018 = < https://www.czso.cz/csu/czso/regional-yearbooks , 2018
Statistical Bureau of Czechia:	Statistical Yearbook of Czechia 2018 , 2018
Statistical Office of Estonia:	Formal Education Institutions = < http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=ESG01&ti=FORMAL+EDUCATION+INSTITUTIONS+BY+TYPE+OF+INSTITUTION&path=../Databas/Social_life/02Education/04General_data_of_education/&lang=1 (link used in 2019)
Statistical Office of Slovenia:	Statistical Overview of Slovenia 2017 = < https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/9750/statobook_2017.pdf (used in 2019)
Statistics and Research Agency of Northern Ireland:	Number of Schools in Northern Ireland = < https://www.ninis2.nisra.gov.uk/public/PivotGrid.aspx?ds=9481&lh=42&yn=2006-2018&sk=-3&sn=Neighbourhood%20Renewal&yearfilter= (link used in 2019)
Statistics Finland:	Comprehensive schools = < http://www.stat.fi/til/pop/2018/pop_2018_2018-11-

- Statistics Lithuania: [14_tie_001_en.html](#) (link used in 2019)
Statistical Yearbook of Lithuania 2018 - 73rd edition, Vilnius, 2018
- Statistics Portugal - Instituto Nacional de Estatística:
Statistical Yearbook Portugal 2016 / Anuario Estatístico Portugal, Lisbon, 2016
- Statistics Portugal - Instituto Nacional de Estatística:
Statistical Yearbook Portugal 2018 / Anuario Estatístico Portugal 2018, Lisbon, 2018
- Statistics Sweden: **Statistical Database on Education** = <
<https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/en/ssd/> (link used in 2019)
- Stavros Karagiorgis: **Statistics of Education 2017/2018**, Statistical Service of Cyprus = <
[https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/204AA86C4060D499C22577E4002CA3E3/\\$file/EDUCATION-17_18-EN-300330.pdf?OpenElement](https://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/204AA86C4060D499C22577E4002CA3E3/$file/EDUCATION-17_18-EN-300330.pdf?OpenElement) (link used in 2020)
- Stoera, Stephen, R. Magalhaes, Antonio, M.: **Education, Knowledge, and the Network Society**, University of Oporto – Portugal, 2004
- Streeck, Wolfgang: **Neo-Voluntarism: A New European Social Policy Regime**, London, 1996
- Study in Denmark, internet portal: **Higher Education Institutions in Denmark** = <
<https://studyindenmark.dk/study-options/danish-higher-education-institutions> (link used in 2019)
- Sutton, Francis: **Education and the making of modern nations**, New Jersey, 1965
- SWECO INTERNATIONAL: **Regional governance in the context of globalisation: reviewing governance mechanisms & administrative costs**, Stockholm - Sweden, 2010
- Swedish Higher Education Authority: Sadurskis, Aija. Edit., **Higher Education in Sweden 2018 Status report**, Stockholm, 2018
- Sweet, Alec Stone. Sandholtz, Wayne: **European Integration and Supranational Governance**, New Haven Yale University, 1997
- Thurston, H.T. Colby, F.M.: **Comenius Johannes Amos**, New York, 1905
- Treaty establishing the European Economic Community**, Rome, 1957
- Treaty on European Union**, Brussels - Luxembourg, 1992
- Trnski, Marko: **Multi-level governance in the EU**, Oxford University press, 2004
- Tudorel, Andrei: **Romanian Statistical Yearbook 2018**, National Institute of Statistics, 2019
- Tugwell, Rexford, G. Keyserling, Leon, H.: **Redirecting education**, New York, 1934
- Türkkahraman, Mimar: **The Role of Education in the Societal Development**, Akdeniz University Antalya- Turkey, 2012
- Turner, Jonathan, H.: **The institutional order: economy, kinship, religion, polity, law, and education in evolutionary and comparative perspective**, New York, 1997
- Ulich, Robert: **Memories of the life and writings of M.T. Sadler - London 1842 / The education of Nations**, Harvard University press, 1961

- Ulich, Robert:
UNDP:
United Nations
Department of Economic
and Social Affairs-
Population Division:
Vaizey, John:
Van Patten, James, J.:

Verger, Antoni. Novelli,
Mario. Altinyelken,
Hülya Kosar:
Ware, Caroline, F.
Panikkar, K.M. Romein,
J.M.:
Weiler, Hans, N.:

Welsh Statistical Bureau:

White, Patricia:
Whitehead, Alfred,
North:
Wilkins, A.S.:
Wooley, Frances:

Woolf, Beverly, Park.
Lane, Chad, H.
Chaudhri, Vinay, K.
Kolodner, Janet, L.:
Wulf, Christoph:
- The education of Nations**, Harvard University press, 1961
Social Cohesion Framework, 2015
Population Distribution, Urbanization, Internal Migration and Development, United Nations New York, 2011

Education in the Modern World, New York, 1967
Challenges and Opportunities for Education in the 21st century, New York, 1999
Global Education Policy and International Development, London, 2012

History of Mankind - Cultural and scientific development, London, 1966

Educational planning and social change, UNESCO: International Institute for Educational Planning – Paris, 1980
Schools by local authority, region and type of school = <
<https://statswales.gov.wales/Catalogue/Education-and-Skills/Schools-and-Teachers/Schools-Census/Pupil-Level-Annual-School-Census/Schools/schools-by-localauthorityregion-type> (link used in 2019)
Political philosophy of education, London and New York, 2010
The aims of education, New York, 1949

Roman Education, Cambridge University Press, 1914
Social Cohesion and Voluntary Activity: Making Connections, Ottawa, 1998
Grand Challenges for Education, University of Massachusetts/University of Illinois, 2013

Globalisation and History Teaching: The Need to develop Historical Anthropology, Berlin, 2009

EKLER – APPENDIX

Ek 1 / Appendix 1: Tablo No. 2 – H1 / Benelüks NUTS2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
BE -Belçika	3.119 (Valon bölgesi dahil değil, Brüksel hariç)	
BE21 – Prov. Anvers	860	657,7
BE22 – Prov. Limburg	444	364,5
BE23 – Prov. Oost-Vlaanderen / Doğu Flandre	724	505,8
BE24 – Prov. Vlaams-Brabant / Flemish Brabant	468	536,7
BE25 – Prov. Batı Vlaanderen / Batı Flandre	623	377,9
BE31 – Prov.-Brabant Wallon		365,2
BE32 – Prov. Hainaut		353,4
BE33 – Prov. Liege		288,5
BE34 – Prov. Luxembourg (BE)		63,8
BE35 – Prov. Namur		135
LU – Luxembourg	239	230,6
NL – Hollanda	8.205	
NL11 – Groningen	325	247,1
NL12 – Friesland (NL)	509	190,5
NL13 – Drenthe	310	184,2
NL21 – Overijssel	660	341,9
NL22 – Gelderland	1.036	410,8
NL23 – Flevoland	203	285,5
NL31 – Utrecht	636	918,1
NL32 – Kuzey – Hollanda / Kuzey	1.155	1.024,5
NL33 – Zuid – Hollanda / Güney	1.616	1.271
NL34 – Zelanda	267	211,8
NL41 – Kuzey / Kuzey – Brabant	1.052	508
NL42 – Limburg (NL)	436	518

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 2 / Appendix 2: Tablo No. 3 – H1 / Orta Avrupa NUTS2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
AT – Avusturya	5.305	
AT11 – Burgenland (AT)	277	79,7
AT12 – Niederösterreich / Aşağı Avusturya	1.286	88,2
AT21 – Karnten / Karintiya	409	59,9
AT22 – Steiermark / Styria	890	76,2
AT31 – Oberösterreich / Yukarı Avusturya	1.075	125,4
AT32 – Salzburg	398	78,1
AT33 – Tirol / Tyrol	671	59,8
AT34 – Vorarlberg	299	154
PL – Polonya	20.386	
PL21 – Malopolskie / Küçük Polonya	2.013	222,5
PL22 – Slaskie / Silezya	2.018	370,7
PL41 – Wielkopolskie / Büyük Polonya	1.815	117,4
PL42 – Zachodniopomorskie / Batı Pomeranya	813	76,9
PL43 – Lubuskie / Lubusz	525	72,8
PL51 – Dolnoslaskie / Aşağı Silezya	1.260	144,9
PL52 – Opolskie / Opole	576	102
PL61 – Kujawsko – Pomorskie / Kujawy -Pomerania	1.087	117,2
PL62 – Warminsko – Mazurskie / Warmia -Masuria	823	61,4
PL63 – Pomorskie / Pomerania	1.150	129,5
PL71 – Lodzkie / Lodz	1.301	136,2
PL72 – Swietokrzyskie / Kutsal Haç	784	106,1
PL81 – Lubelskie / Lublin	1.415	84,6
PL82 – Podkarpackie / Subcarpathian	1.464	117,8
PL84 – Podlaskie	643	57,8
PL9 – Makroregion Wojewodztwo Mazowieckie / Mazovya Voyvodahğı	2.699	
PL91 – Warszawski Stoleczny		501,2
PL92 – Mazowiecki bölgesi		80

SI – Slovenya	918	
SI03 – Vzhodna Slovenya / Doğu Slovenya	514	88,4
SI04 – Zahodna Slovenya / Batı Slovenya	404	124,9
SK – Slovakya/Slovensko	2.818	
SK01 – Bratislavsky kraj / Bratislava Bölgesi	211	319,8
SK02 – Západne Slovensko / Batı Slovakya	885	123,3
SK03 – Stredne Slovensko / Orta Slovakya	674	82,9
SK04 – Východne Slovensko / Doğu Slovakya	1.048	103,6
CZ – Çekya	5.009	
CZ02 – Střední Čechy / Orta Bohemya	706	125,6
CZ03 – Jihozápad / Güney Batı	626	71,1
CZ04 – Severozápad / Kuzey Batı	516	131,9
CZ05 – Severovýchod / Kuzey Doğu	931	123,2
CZ06 – Jihovýchod / Güney Doğu	935	123,3
CZ07 – Střední Morava / Orta Moravya	718	133,4
CZ08 – Moravskoslezsko / Moravya-Silezya	577	227,3

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek3 / Appendix 3: Tablo No. 4 – H1 / Fransa NUTS2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
FR – Fransa	42.044	
FRB – Merkez – Val de Loire	1.590	65,6
FRC1 – Burgonya / Bordo	1.391	51,6
FRC2 – Franche – Kont	1.036	72,7
FRD1 – Bas-Normandie / Aşağı Normandiya	652	82,9
FRD2 – Haute Normandie / Yukarı Normandiya	566	151,7
FRE1 – Nord-Pas de Calais	2.464	327,8
FRE2 – Picardie	2.570	99,5
FRF1 – Alsace	2.174	228,4
FRF2 – Şampanya – Ardenne	902	51,9
FRF3 – Lorraine	1.960	99
FRG – Loire	2000	116,9
FRH – Bretagne / Brittany	1.945	121,2
FRI1 – Akitanya	1.785	82,8
FRI2 – Limuzin	681	43,2
FRI3 – Poitou – Charentes	1.252	69,8
FRJ1 – Languedoc-Roussillon	2.338	103
FRJ2 – Midi-Pyrenees	2.178	66,9
FRK1 – Auvergne	880	52,2
FRK2 – Rhone – Alpler	8.116	149,5
FRL – Provence – Alpler – Cote d'Azur	5.339	161,4
FRM – Korsika / Korsika	225	38,6

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 4 / Appendix 4: Tablo No. 5 - H1 / Almanya NUTS2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
DE – Almanya	30.884	
DE1 – Baden- Württemberg	5.472	312,7
DE11 – Stuttgart		389,8
DE12-Karlsruhe		406,3
DE13 – Freiburg		242,6
DE14 –Tubingen		212
DE2 – Bayern	4.656	176,8
DE21- Oberbayern / Yukarı Bavyera		270,1
DE22 – Niederbayern / Aşağı Bavyera		119,4
DE23-Oberpfalz / Yukarı Pfalz		114,2
DE24 -Oberfranken / Yukarı Frankonya		147,5
DE25 – Mittelfranken / Orta Frankonya		243,3
DE26 – Unterfranken / Aşağı Frankonya		154,4
DE27 -Schwaben / Swabia		188,7
DE4/DE40 – Brandenburg	1.428	86,1
DE7 – Hessen	3.305	292,6
DE71 – Darmstadt		536,1
DE72 – Giessen		194,3
DE73 – Kassel		147,4
DE8/DE80 – Mecklenburg -Vorpommern	709	71,4
DE9 – Niedersachsen	3.523	178,7
DE91 – Braunschweig		197,3

DE92 -Hannover		238,2
DE93-Lüneburg		110,8
DE94 – Weser-Ems		168,6
DEA-Nordrhein -Westfalen	5.349	551,9
DEA1 – Dusseldorf		1.004,8
DEA2 – Koln		609,7
DEA3 – Münster		379,6
DEA4 – Detmold		316,1
DEA5 -Arnsberg		449,5
DEB –Rheinland – Pfalz	1.527	198,5
DEB1 – Koblenz		186,1
DEB2 – Trier		107,9
DEB3 – Rheinhessen -Pfalz		301,4
DEC – Saarland	307	388,1
DED – Sachsen	1.516	225,1
DED2 – Dresden		205,9
DED4 -Chemnitz		222,7
DED5 – Leipzig		264,9
DEE – Sachsen – Anhalt	876	110,1
DEF – Schleswig – Holstein	1.324	187,3
DEG – Thüringen / Thüringen	892	133,5

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 5 / Appendix 5: Tablo No. 6 – H1 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar NUTS2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
UKI – Londra		
UKI3 – İç Londra – Batı	1.306	10.719
UKI4 – İç Londra – Doğu		11.357,1
UKI5 – Dış Londra – Doğu ve Kuzey Doğu	797	4.425,5
UKI6 – Dış Londra – Güney	474	3.668,4
UKI7 – Dış Londra – Batı ve Kuzey Batı	580	4.475,4
UKG3 – Batı Midlands	1.199	3.212,3
UKD3 – Büyük Manchester	1.236	2.193,5
UKD7 – Merseyside	565	2.133,4
BE10 -Brüksel		7.421,6
CZ01 – Praha / Prag	454	2.654,7
DE3/DE30 – Berlin	1.265	4.248,4
DE5/DE50 – Bremen	192	1.738,9
DE6/DE60 – Hamburg	654	2.564,1
EL3 – Attiki / Attika		989,2
FR1 – Ile de France	15.460	1.018,1
HU11 – Budapeşte	664	3.433,8
AT13 – Wien / Viyana	720	4.754,9
RO32 – Bükreş – İlfov / Bükreş -Ilfov	408	1.308

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 6 / Appendix 6: Tablo No. 7 – H1 / İtalya NUTS2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
IT – İtalya	41.060	
ITC1 – Piemonte / Piedmont	3.231	174,3
ITC2 – Valled’Aosta		39
ITC3 – Liguria	1.024	288,7
ITC4 – Lombardia / Lombardiya	5.266	435,1
ITH1 – Provincia Autonoma di Bolzano / Güney Tirol		71,4
ITH2 – Provincia Autonoma di Trento / Trentino		87,6
ITH3 – Veneto	2.920	282,8
ITH4 – Friuli-Venezia Giulia	942	160,7
ITH5 – Emilia – Romagna	2.418	201,4
ITI1 – Toscana / Toskana	2.593	164
ITI2 – Umbria	805	106,8
ITI3 – Marche	1.304	163,5
ITI4 – Lazio	3.205	347,8
ITF1 – Abruzzo	1.230	122
ITF2 – Molise	370	69,6
ITF3 – Campania	4.436	427,8
ITF4 – Puglia / Apulia	2.607	210,2
ITF5 – Basilika	658	56,8

ITF6 – Calabria	2.420	129,2
ITG1 – Sicilya / Sicilya	4.149	196,2
ITG2 – Sardegna / Sardunya	1.482	69,3

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 7 / Appendix 7: Tablo No. 8 – H1 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
	12.138	
DK – Danimarka		
DK01 – Hovedstaden / Merkez Bölge		745,4
DK02– Sjaelland / Zealand		117,8
DK03-Syddanmark / Güney		101,7
DK04- Midtjylland / Merkez Jutland		102,5
DK05 – Nordjylland / Kuzey Jutland		76,2
EE – Estonya/Eesti	518	30,3
LV – Letonya/Latvija	354	30,7
LT – Litvanya / Lietuva	1125	61,75
FI – Finlandiya		
FI19 – Lansi – Suomi / Batı Finlandiya	650	23,7
FI1B – Helsinki – Uusimaa	533	181
FI1C – Etela – Suomi / Güney Finlandiya	476	36,8
FI1D – Pohjois – Jalta–Suomi / Kuzey ve Doğu Finlandiya	660	6,4
FI2 – Alan	22	18,9
SE – İsveç		
SE11 – Stockholm	1.185	350,8
SE12 – Östra Mellansverige / Doğu Orta İsveç	1.288	43,6
SE21 – Smaland med oarna / Smaland ve Adalar	834	25,7
SE22 – Sydsverige / Güney İsveç	1.139	107,5
SE23 – Vastsverige / Batı İsveç	1.670	68,6
SE31 – Norra Mellansverige / Kuzey Orta İsveç	738	13,4
SE32 – Mellestra Norrland / Orta Norrland	360	5,3
SE33 – Övre Norrland / Yukarı Norrland	586	3,4

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 8 / Appendix 8: Tablo No. 9 – H1 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS 2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
Toplam	2.986	
ES63 – Ciudad Autonoma de Ceuta (ES)	46	4.256,1
ES64 – Ciudad Autonoma de Melilla (ES)	42	6.059,1
FRY1 – Guadaloupe	340	252,6
FRY2 – Martinik	163	336,3
FRY3 – Guyane / Fransız Guyanası	1.516	3,4
FRY4 – La Reunion	426	347,1
FRY5 – Mayotte	453	700

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 9 / Appendix 9: Tablo No. 10 – H1 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
BG – Bulgaristan	2.040	
BG31 – Severozapaden / Kuzey Batı bölgeleri	262	40,5
BG32 – Severentsentralen / Kuzey Orta bölge	236	54,6
BG33 – Severoistochen / Kuzey Doğu bölgesi	257	64,3
BG34 – Yugoistochen / Güneydoğu bölgesi	312	53,2
BG41 – Yugozapaden / Güney Batı bölgesi	480	104,4
BG42 – Yuzhentsentralen / Güney Orta bölge	439	64,3
EL – Yunanistan		
EL51 – Anatoliki Makedonia, Thraki / Doğu Makedonya ve Trakya		42,8
EL52 – Kentriki Makedonia / Orta Makedonya		99,4
EL53 – Dytiki Makedonia / Batı Makedonya		29,2
EL54 – Ipeiros / Epirus		36,9
EL61 – Thessalia / Teselya		51,7
EL62 – Ionia Nisia / İyon Adaları		89,2
EL63 – Dytiki Ellada / Batı Yunanistan		59,8
EL64 – Sterea Ellada / Orta Yunanistan		36
EL65 – Peloponnisos / Peloponnese		37,3

EL41 – Voreio Aigaio / Kuzey Ege		54,3
EL42 – Notio Aigaio / Güney Ege		64,3
EL43 – Kriti / Girit		76
HR – Hırvatistan / Hrvatska	2,860	
HR03 – Jadranska Hrvatska / Adriyatik Hırvatistan	1.009	56,4
HR04 – Kontinentalna Hrvatska / Kıta Hırvatistan	1.851	87,5
CY – Kıbrıs / Kypros	527	93,3
HU – Macaristan	4.503 (Budapeşte hariç)	
HU12 – Pest	525	199,7
HU21 – Kozep – Dunantul / Orta Transdunabia	600	98,8
HU22 – Nyugat – Dunantul / Batı Transdunabia	531	88
HU23 – Del – Dunantul / Güney Transdunabia	529	64,7
HU31 – Eszak – Magyarorszag / Kuzey Macaristan	765	85,7
HU32 – Eszak – Alford / Büyük Kuzey Ovası	876	84,1
HU33 – Del- Alford / Güney Büyük Ovası	677	68,9
RO – Romanya	5.116 (Bükreş hariç)	
RO11 – Nord – Vest / Kuzey – Batı	788	75,4
RO12 – Centru / Merkez	707	68,6
RO21 – Nord – Est / Kuzey – Doğu	916	88,5
RO22 – Sud – Est – Güney – Doğu	703	72,3
RO31 – Sud – Muntenia / Güney Muntenia	856	88,1
RO41 – Sud-Vest Oltenia / Güney Batı Oltenia	631	68,4
RO42 – Vest / Batı Romanya	515	56,2

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 10 / Appendix 10: Tablo No. 11 – H1 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
ES – İspanya	34.131	
ES11 – Galiçya	2083	92,1
ES12 – Principado de Asturias	587	97,6
ES13 – Kantabria	388	110,4
ES21 – País Vasco / Bask	1563	301,7
ES22 – Comunidad Foral de Navarra	509	62,1
ES23 – La Rioja	213	62,2
ES24 – Aragon	998	27,7
ES3 – Comunidad de Madrid	3891	817
ES41 – Castilla ve Leon	1690	25,9
ES42 – Castilla-la Mancha	1758	25,7
ES43 – Extramadura	903	26,2
ES51 – Cataluna / Katalonya	5546	233,5
ES52 – Comunidad Valenciana / Valensiya	3696	213,6
ES53 – Illes Baleares / Balear Adaları	695	233
ES61 – Endülüs	7354	96,9
ES62 – Murcia Bölgesi	952	130,4
ES7 – Canarias (ES) / Kanarya Adaları	1305	291,8
MT – Malta	170	1.495,2
PT – Portekiz	5.173	
PT11 – Norte / Kuzey	1.763	169,6
PT15 – Algavre	196	89,3
PT16 – Centro (PT) / Merkez	1.359	79,9
PT17 – Lisboa Metropolitan Bölgesi	1.093	1.006,2
PT18 – Alentejo	456	23
PT2 – Regiao Autonoma dos Acores / Azores	185	106,1
PT3 – Regiao Autonoma de Madeira	121	318,7

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 11 / Appendix 11: Tablo No. 12 – H1 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS2 bölgeleri

	Toplam Okul Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
IE – İrlanda/Eire	3.124	84,4
UK – Birleşik Krallık	23.330	
UKC1 – Tees Vadisi ve Durham	563	396,1
UKC2 – Northumberland and Tyne and Wear	637	260,8
UKD1 – Cumbria	340	73,7
UKD4 – Lancashire	815	484,1
UKD6 – Cheshire	502	409,1
UKE1 – Doğu Yorkshire ve Kuzey Lincolnshire	406	264,4
UKE2 – Kuzey Yorkshire	459	98,6
UKE3 – Güney Yorkshire	538	898

UKE4 – Batı Yorkshire	985	1.137
UKF1 – Derbyshire and Nottinghamshire	1.025	458,5
UKF2 – Leicestershire, Rutland and Northamptonshire	812	371,5
UKF3 – Lincolnshire	382	126,7
UKG1 – Herefordshire, Worcestershire and Warwickshire	648	227,5
UKG2 – Shropshire and Staffordshire	791	260,7
UKH1 – Doğu Anglia	1.193	199,1
UKH2 – Bedfordshire and Hertfordshire	894	643
UKH3 – Essex	709	496,3
UKJ1 – Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire	1.178	417
UKJ2 – Surrey, Doğu ve Batı Sussex	1.140	529,4
UKJ3 – Hampshire ve Wight Adası	791	477,1
UKJ4 – Kent	780	490,6
UKK1 – Gloucestershire, Wiltshire and Bristol/Bath	1.141	333
UKK2 – Dorset and Somerset	593	217,3
UKK3 – Cornwall ve Scilly Adaları	290	157,9
UKK4 – Devon	554	176,6
UKL1 – Batı Galler ve Vadiler	999	149,8
UKL2 – Doğu Galler	522	152,1
UKM5 – Kuzey Doğu İskoçya	236	75,9
UKM6 – Yaylalar ve Adalar	595	11,6
UKM7 – Doğu İskoçya	680	150
UKM8 – Batı Orta İskoçya	989	796
UKN – Kuzey İrlanda (UK)	1.143	138

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 12 / Appendix 12: Tablo No. 13 – H2 / Benelüks NUTS2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
BE -Belçika	13	
BE21 – Prov. Anvers	3	657,7
BE22 – Prov. Limburg	2	364,5
BE23 – Prov. Oost-Vlaanderen / Doğu Flandre	2	505,8
BE24 – Prov. Vlaams-Brabant / Flemish Brabant	1	536,7
BE25 – Prov. West-Vlaanderen / Batı Flandre	1	377,9
BE31 – Prov-Brabant Wallon	1	365,2
BE32 – Prov. Hainaut	1	353,4
BE33 – Prov. Liege	1	288,5
BE34 – Prov. Luxembourg (BE)	/	63,8
BE35 – Prov. Namur	1	135
LU – Luxembourg	1	230,6
NL – Hollanda	16	
NL11 – Groningen	1	247,1
NL12 – Friesland (NL)	/	190,5
NL13 – Drenthe	/	184,2
NL21 – Overijssel	3	341,9
NL22 – Gelderland	2	410,8
NL23 – Flevoland	/	285,5
NL31 – Utrecht	2	918,1
NL32 – Noord – Holland / Kuzey	2	1.024,5
NL33 – Zuid – Holland / Güney	3	1.271
NL34 – Zeeland	/	211,8
NL41 – Noord / Kuzey – Brabant	2	508
NL42 – Limburg (NL)	1	518

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 13 / Appendix 13: Tablo No. 14 – H2 / Orta Avrupa NUTS2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
AT – Avusturya	25	
AT11 – Burgenland (AT)	1	79,7
AT12 – Niederösterreich / Aşağı Avusturya	6	88,2
AT21 – Karnten / Karintiya	1	59,9
AT22 – Steiermark / Styria	5	76,2
AT31 – Oberösterreich / Yukarı Avusturya	4	125,4
AT32 – Salzburg	5	78,1
AT33 – Tirol / Tyrol	3	59,8
AT34 – Vorarlberg	/	154
PL – Polonya	62	
PL21 – Małopolskie / Küçük Polonya	7	222,5

PL22 – Slaskie / Silezya	6	370,7
PL41 – Wielkopolskie / Büyük Polonya	4	117,4
PL42 – Zachodniopomorskie / Batı Pomerania	4	76,9
PL43 – Lubuskie / Lubusz	1	72,8
PL51 – Dolnoslaskie / Aşağı Silezya	5	144,9
PL52 – Opolskie / Opole	3	102
PL61 – Kujawsko –Pomorskie / Kujawy -Pomeranya	3	117,2
PL62 – Warminsko – Mazurskie / Warmia -Masuria	2	61,4
PL63 – Pomorskie / Pomerania	3	129,5
PL71 – Lodzkie / Lodz	3	136,2
PL72 – Swietokrzyskie / Kutsal Haç	2	106,1
PL81 – Lubelskie / Lublin	5	84,6
PL82 – Podkarpackie / Subcarpathian	2	117,8
PL84 – Podlaskie	3	57,8
PL91 – Warszawski Stoleczny	7	501,2
PL92 – Mazowiecki bölgesi	2	80
SI – Slovenya	5	
SI03 – Vzhodna Slovenia / Doğu Slovenya	2	88,4
SI04 – Zahodna Slovenia / Batı Slovenya	3	124,9
SK – Slovakya/Slovensko	16	
SK01 – Bratislavsky kraj / Bratislava Bölgesi	5	319,8
SK02 – Zapadne Slovensko / Batı Slovakya	4	123,3
SK03 – Stredne Slovensko / Orta Slovakya	3	82,9
SK04 – Vychodne Slovensko / Doğu Slovakya	4	103,6
CZ – Çekya	16	
CZ02 – Stredni Cechy / Orta Bohemya	1	125,6
CZ03 – Jihozapad / Güney Batı	2	71,1
CZ04 – Severozapad / Kuzey Batı	1	131,9
CZ05 – Severovychod / Kuzey Doğu	3	123,2
CZ06 – Jihovychod / Güney Doğu	3	123,3
CZ07 – Stredni Morava / Orta Moravya	2	133,4
CZ08 – Moravskoslezsko / Moravya-Silezya	4	227,3

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 14 / Appendix 14: Tablo No. 15 – H2 / Fransa NUTS2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
FR – Fransa	76	
FRB – Merkez – Val de Loire	2	65,6
FRC1 – Bourgogne / Bordo	1	51,6
FRC2 – Franche – Kont	1	72,7
FRD1 – Basse-Normandie / Aşağı Normandiya	1	82,9
FRD2 – Haute Normandie / Yukarı Normandiya	2	151,7
FRE1 – Nord-Pas de Calais	9	327,8
FRE2 – Picardie	2	99,5
FRF1 – Alsace	2	228,4
FRF2 – Champagne –Ardenne	1	51,9
FRF3 – Lorraine	1	99
FRG – Pays de la Loire	5	116,9
FRH – Bretagne / Brittany	6	121,2
FRI1 – Akitanya	4	82,8
FRI2 – Limuzin	1	43,2
FRI3 – Poitou – Charentes	2	69,8
FRJ1 –Languedoc–Roussillon	8	103
FRJ2 – Midi-Pyrenees	6	66,9
FRK1 – Auvergne	2	52,2
FRK2 – Rhone – Alpler	12	149,5
FRL – Provence – Alpler– Cote d’Azur	7	161,4
FRM – Corse / Korsika	1	38,6

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 15 / Appendix 15: Tablo No. 16 – H2 / Almanya NUTS2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
DE – Almanya	92	
DE11 – Stuttgart	3	389,8
DE12-Karlsruhe	4	406,3
DE13 – Freiburg	2	242,6
DE14 –Tubingen	3	212
DE21- Oberbayern / Yukarı Bavyera	6	270,1

DE22 – Niederbayern / Aşağı Bavyera	1	119,4
DE23 – Oberpfalz / Yukarı Pfalz	1	114,2
DE24 – Oberfranken / Yukarı Frankonya	2	147,5
DE25 – Mittelfranken / Orta Frankonya	2	243,3
DE26 – Unterfranken / Aşağı Frankonya	1	154,4
DE27 – Schwaben / Svabya	1	188,7
DE4/DE40 – Brandenburg	4	86,1
DE71 – Darmstadt	3	536,1
DE72 – Giessen	2	194,3
DE73 – Kassel	1	147,4
DE8/DE80 – Mecklenburg -Vorpommern	2	71,4
DE91 – Braunschweig	5	197,3
DE92 – Hannover	3	238,2
DE93 – Lüneburg	1	110,8
DE94 – Weser-Ems	3	168,6
DEA1 – Dusseldorf	4	1.004,8
DEA2 – Köln	4	609,7
DEA3 – Münster	2	379,6
DEA4 – Detmold	2	316,1
DEA5 – Arnsberg	5	449,5
DEB1 – Koblenz	1	186,1
DEB2 – Trier	1	107,9
DEB3 – Rheinhessen -Pfalz	4	301,4
DEC – Saarland	1	388,1
DED2 – Dresden	2	205,9
DED4 – Chemnitz	4	222,7
DED5 – Leipzig	1	264,9
DEE – Sachsen – Anhalt	3	110,1
DEF – Schleswig – Holstein	3	187,3
DEG – Thüringen / Thüringen	5	133,5

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 16 / Appendix 16: Tablo No. 17 – H2 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar NUTS2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
UKI – Londra		
UKI3 – İç Londra – Batı	5	10.719
UKI4 – İç Londra – Doğu	5	11.357,1
UKI5 – Dış Londra – Doğu ve Kuzey Doğu	11	4.425,5
UKI6 – Dış Londra – Güney	11	3.668,4
UKI7 – Dış Londra – Batı ve Kuzey Batı	11	4.475,4
UKG3 – Batı Midlands	10	3.212,3
UKD3 – Büyük Manchester	4	2.193,5
UKD7 – Merseyside	3	2.133,4
BE10 – Brüksel	4	7.421,6
CZ01 – Praha / Prag	7	2.654,7
DE3/DE30 – Berlin	7	4.248,4
DE5/DE50 – Bremen	2	1.738,9
DE6/DE60 – Hamburg	5	2.564,1
EL3 – Attiki / Attika	7	989,2
FR1 – Île de France	24	1.018,1
HU11 – Budapeşte	13	3.433,8
AT13 – Wien / Viyana	14	4.754,9
RO32 – Bukuresti – Ilfov / Bükreş -Ilfov	15	1.308

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 17 / Appendix 17: Tablo No. 18 – H2 / İtalya NUTS 2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
IT – Italia / İtalya	86	
ITC1 – Piemonte / Piedmont	5	174,3
ITC2 – Valle d'Aosta	1	39
ITC3 – Liguria	1	288,7
ITC4 – Lombardia / Lombardiya	13	435,1
ITH1 – Provincia Autonoma di Bolzano / Güney Tirol	1	71,4
ITH2 – Provincia Autonoma di Trento / Trentino	1	87,6
ITH3 – Veneto	5	282,8
ITH4 – Friuli-Venezia Giulia	2	160,7
ITH5 – Emilia – Romagna	4	201,4

ITI1 – Toscana / Toskana	4	164
ITI2 – Umbria	2	106,8
ITI3 – Marche	4	163,5
ITI4 – Lazio	15	347,8
ITF1 – Abruzzo	3	122
ITF2 – Molise	1	69,6
ITF3 – Campania	8	427,8
ITF4 – Puglia / Apulia	5	210,2
ITF5 – Basilika	1	56,8
ITF6 – Calabria	4	129,2
ITG1 – Sicilia / Sicilya	4	196,2
ITG2 – Sardegna / Sardinya	2	69,3

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 18 / Appendix 18: Tablo No. 19 – H2 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
DK – Danimarka	14	
DK01 – Hovedstaden / Merkez Bölge	5	745,4
DK02 – Sjælland / Zealand	2	117,8
DK03 – Syddanmark / Güney	3	101,7
DK04 – Midtjylland / Jutland Merkez	2	102,5
DK05 – Nordjylland / Kuzey Jutland	2	76,2
EE – Estonya / Eesti	3	30,3
LV – Letonya / Latvija	6	30,7
LT – Litvanya / Lietuva	15	61,75
FI – Finlandiya	11	
FI19 – Lansi – Suomi / Batı Finlandiya	3	23,7
FI1B – Helsinki – Uusimaa	2	181
FI1C – Etela – Suomi / Güney Finlandiya	3	36,8
FI1D – Pohjois – Jämsä – Suomi / Kuzey ve Doğu Finlandiya	3	6,4
FI2 – Alan	/	18,9
SE – İsveç	27	
SE11 – Stockholm	5	350,8
SE12 – Östra Mellansverige / Doğu Orta İsveç	5	43,6
SE21 – Småland med öarna / Småland ve Adalar	2	25,7
SE22 – Sydsvenske / Güney İsveç	3	107,5
SE23 – Västsvenske / Batı İsveç	6	68,6
SE31 – Norra Mellansverige / Kuzey Orta İsveç	3	13,4
SE32 – Mellersta Norrland / Orta Norrland	1	5,3
SE33 – Övre Norrland / Yukarı Norrland	2	3,4

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 19 / Appendix 19: Tablo No. 20 – H2 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
ES63 – Ciudad Autonoma de Ceuta (ES)	/	4.256,1
ES64 – Ciudad Autonoma de Melilla (ES)	/	6.059,1
FRY1 – Guadeloupe	1	252,6
FRY2 – Martinik	1	336,3
FRY3 – Guyane / Fransız Guyanası	1	3,4
FRY4 – La Reunion	1	347,1
FRY5 – Mayotte	1	700

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 20 / Appendix 20: Tablo No. 21 – H2 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
BG – Bulgaristan	27	
BG31 – Severozapaden – Kuzey Batı	1	40,5
BG32 – Severentsentralen – Kuzey Merkez	3	54,6
BG33 – Severoistochen – Kuzey Doğu	6	64,3
BG34 – Yugoistochen – Güney Doğu	3	53,2
BG41 – Yugozapaden – Güney Batı	11	104,4
BG42 – Yuzhentsentralen – Güney Merkez	3	64,3
EL – Yunanistan	14	
EL51 – Anatoliki Makedonia, Thraki / Doğu Makedonya ve Trakya	1	42,8
EL52 – Kentriki Makedonia / Orta Makedonya	3	99,4

EL53 – Dytiki Makedonia / Batı Makedonya	1	29,2
EL54 – Ipeiros / Epirus	2	36,9
EL61 – Thessalia / Teselya	1	51,7
EL62 – Ionia Nisia / İyon Adaları	/	89,2
EL63 – Dytiki Ellada / Batı Yunanistan	2	59,8
EL64 – Sterea Ellada / Orta Yunanistan	/	36
EL65 – Peloponnisos / Mora	1	37,3
EL41 – Voreio Aigaio / Kuzey Ege	1	54,3
EL42 – Notio Aigaio / Güney Ege	/	64,3
EL43 – Kriti / Girit	2	76
HR – Hırvatistan / Hrvatska	7	
HR03 – Jadranska Hrvatska / Adriyatik Hırvatistan	5	56,4
HR04 – Kontinentalna Hrvatska / Kıta Hırvatistan	2	87,5
CY – Kıbrıs / Kypros	12	93,3
HU – Macaristan	11	
HU12 – Pest	1	199,7
HU21 – Kozep – Dunantul / Orta Transdunabia	1	98,8
HU22 – Nyugat – Dunantul / Batı Transdunabia	2	88
HU23 – Del – Dunantul / Güney Transdunabia	1	64,7
HU31 – Eszak – Magyarország / Kuzey Macaristan	2	85,7
HU32 – Eszak – Alford / Büyük Kuzey Ovası	2	84,1
HU33 – Del- Alford / Büyük Güney Ovası	2	68,9
RO – Romanya	36	
RO11 – Nord – Vest / Kuzey – Batı	7	75,4
RO12 – Centru / Merkez	5	68,6
RO21 – Nord – Est / Kuzey – Doğu	10	88,5
RO22 – Sud – Est – Güney – Doğu	2	72,3
RO31 – Sud – Muntenia / Güney Muntenia	2	88,1
RO41 – Sud-Vest Oltenia / Güney Batı Oltenia	3	68,4
RO42 – Vest / Batı Romanya	7	56,2

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 21 / Appendix 21: Tablo No. 22 – H2 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
ES – İspanya	86	
ES11 – Galicia	3	92,1
ES12 – Principado de Asturias	1	97,6
ES13 – Kantabria	2	110,4
ES21 – Pais Vasco / Bask	3	301,7
ES22 – Comunidad Foral de Navarra	2	62,1
ES23 – La Rioja	2	62,2
ES24 – Aragon	2	27,7
ES3 – Comunidad de Madrid	17	817
ES41 – Castilla ve Leon	9	25,9
ES42 – Castilla-la Mancha	1	25,7
ES43 – Ekstramadura	1	26,2
ES51 – Cataluna / Katalonya	14	233,5
ES52 – Comunidad Valenciana / Valensiya	9	213,6
ES53 – Illes Balears / Balear Adaları	1	233
ES61 – Endülüs	12	96,9
ES62 – Murcia Bölgesi	3	130,4
ES7 – Canarias (ES) / Kanarya Adaları	4	291,8
MT – Malta	2	1.495,2
PT – Portekiz	21	
PT11 – Norte / Kuzey	5	169,6
PT15 – Alentejo	1	89,3
PT16 – Centro (PT) / Merkez	3	79,9
PT17 – Área Metropolitana de Lisboa -Lizbon	9	1.006,2
PT18 – Alentejo	1	23
PT2 – Região Autónoma dos Açores / Azores	1	106,1
PT3 – Região Autónoma da Madeira	1	318,7

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 22 / Appendix 22: Tablo No. 23 – H2 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS2 bölgeleri

	Üniversite Sayısı	Nüfus Yoğunluğu
IE – İrlanda /Eire	5	84,4
UK – Birleşik Krallık	122	
UKC1 – Tees Valley and Durham	4	396,1

UKC2 – Northumberland and Tyne and Wear	3	260,8
UKD1 – Cumbria	1	73,7
UKD4 – Lancashire	3	484,1
UKD6 – Cheshire	1	409,1
UKE1 – Doğu Yorkshire ve Kuzey Lincolnshire	1	264,4
UKE2 – Kuzey Yorkshire	3	98,6
UKE3 – Güney Yorkshire	2	898
UKE4 – Batı Yorkshire	6	1.137
UKF1 – Derbyshire and Nottinghamshire	3	458,5
UKF2 – Leicestershire, Rutland and Northamptonshire	4	371,5
UKF3 – Lincolnshire	2	126,7
UKG1 – Herefordshire, Worchestershire and Warwickshire	1	227,5
UKG2 – Shropshire and Staffordshire	3	260,7
UKH1 – Doğu Anglia	5	199,1
UKH2 – Bedfordshire and Hertfordshire	3	643
UKH3 – Essex	1	496,3
UKJ1 – Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire	7	417
UKJ2 – Surrey, Doğu ve Batı Sussex	4	529,4
UKJ3 – Hampshire ve Wight Adası	4	477,1
UKJ4 – Kent	3	490,6
UKK1 – Gloucestershire, Wiltshireand Bristol/Bath	4	333
UKK2 – Dorset and Somerset	4	217,3
UKK3 – Cornwall ve Scilly Adaları	2	157,9
UKK4 – Devon	2	176,6
UKL1 – Batı Galler ve Vadiler	4	149,8
UKL2 – Doğu Galler	5	152,1
UKM5 – Kuzey Doğu İskoçya	2	75,9
UKM6 – Highlands / Yaylalar ve Adalar Islands	1	11,6
UKM7 – Doğu İskoçya	8	150
UKM8 – Batı Orta İskoçya	4	796
UKN – Kuzey İrlanda (UK)	2	138

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 23 / Appendix 23: Tablo No. 24 – H3 / Benelüks NUTS 2 bölgeleri

	Okulu Erken Birakanlar 18 – 24 Yaş	Nüfus Yoğunluğu
BE -Belçika		
BE21 – Prov. Anvers	7.7	657,7
BE22 – Prov. Limburg	5.4	364,5
BE23 – Prov. Oost-Vlaanderen / Doğu Flandre	9.4	505,8
BE24 – Prov. Vlaams-Brabant / Flaman Brabant	4.5	536,7
BE25 – Prov. West-Vlaanderen / Batı Flandre	7.5	377,9
BE31 – Prov-Brabant Valon	/	365,2
BE32 – Prov. Hainaut	12.2	353,4
BE33 – Prov. Liege	11.3	288,5
BE34 – Prov. Luxembourg (BE)	/	63,8
BE35 – Prov. Namur	11.7	135
LU – Luxembourg	7.3	230,6
NL – Hollanda		
NL11 – Groningen	3.8	247,1
NL12 – Friesland (NL)	7.7	190,5
NL13 – Drenthe	8.7	184,2
NL21 – Overijssel	7.7	341,9
NL22 – Gelderland	8.3	410,8
NL23 – Flevoland	8.3	285,5
NL31 – Utrecht	5.0	918,1
NL32 – Noord – Holland / Kuzey	6.2	1.024,5
NL33 – Zuid – Holland / Güney	6.6	1.271
NL34 – Zeeland	11.2	211,8
NL41 – Noord / Kuzey – Brabant	7.9	508
NL42 – Limburg (NL)	7.9	518

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 24 / Appendix 24: Tablo No. 25 – H3 / Orta Avrupa NUTS 2 bölgeleri

	Okulları Erken Birakanlar 18–24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
AT – Avusturya		

AT11 – Burgenland (AT)	8.5	79,7
AT12 – Niederösterreich / Aşağı Avusturya	8.3	88,2
AT21 – Karnten / Karintiya	5.1	59,9
AT22 – Steiermark / Styria	4.5	76,2
AT31 – Oberösterreich / Yukarı Avusturya	8.4	125,4
AT32 – Salzburg	/	78,1
AT33 – Tirol / Tyrol	7.0	59,8
AT34 – Vorarlberg	/	154
PL – Polonya		
PL21 – Malopolskie / Küçük Polonya	3.3	222,5
PL22 – Slaskie / Silezya	4.4	370,7
PL41 – Wielkopolskie / Büyük Polonya	4.1	117,4
PL42 – Zachodniopomorskie / Batı Pomeranya	10.0	76,9
PL43 – Lubuskie / Lubusz	8.1	72,8
PL51 – Dolnoslaskie / Aşağı Silezya	4.5	144,9
PL52 – Opolskie / Opole	3.7	102
PL61 – Kujawsko – Pomorskie / Kujawy -Pomeranya	9.3	117,2
PL62 – Warminsko – Mazurskie / Warmia -Masuria	9.2	61,4
PL63 – Pomorskie / Pomeranya	5.3	129,5
PL71 – Lodzkie / Lodz	5.0	136,2
PL72 – Swietokrzyskie / Kutsal Haç	4.0	106,1
PL81 – Lubelskie / Lublin	4.4	84,6
PL82 – Podkarpackie / Subcarpathian	3.0	117,8
PL84 – Podlaskie	3.5	57,8
PL91 – Warszawski Stoleczny	3.0	501,2
PL92 – Mazowiecki bölgesi	4.8	80
SI – Slovenya		
SI03 – VzhodnaSlovenia / Doğu Slovenya	3.6	88,4
SI04 – ZahodnaSlovenia / Batı Slovenya	5.0	124,9
SK – Slovakya/Slovensko		
SK01 – Bratislavskykraj / Bratislava Bölgesi	8.8	319,8
SK02 – Zapadne Slovensko / Batı Slovakya	6.1	123,3
SK03 – Stredne Slovensko / Orta Slovakya	7.6	82,9
SK04 – Vychodne Slovensko / Doğu Slovakya	14.7	103,6
CZ – Çekya		
CZ02 – Stredni Cechy / Orta Bohemya	6.6	125,6
CZ03 – Jihozapad / Güney Batı	7.6	71,1
CZ04 – Severozapad / Kuzey Batı	15.6	131,9
CZ05 – Severovychod / Kuzey Doğu	6.0	123,2
CZ06 – Jihovychod / Güney Doğu	4.6	123,3
CZ07 – Stredni Morava / Orta Moravya	6.4	133,4
CZ08 – Moravskoslezsko / Moravya-Silezya	6.6	227,3

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 25 / Appendix 25: Tablo No. 26 – H3 / Fransa NUTS 2 bölgeleri

	Okuldan Erken Ayrılanlar 18 – 24 Yaşında	Nüfus Yoğunluğu
FR – Fransa		
FRB – Merkez – Val de Loire	8.1	65,6
FRC1 – Bourgogne / Bordo	8.9	51,6
FRC2 – Franche – Cont	11.2	72,7
FRD1 – Basse-Normandie / Aşağı Normandiya	9.2	82,9
FRD2 – Haute Normandie / Yukarı Normandiya	8.7	151,7
FRE1 – Nord-Pas de Calais	10.3	327,8
FRE2 – Picardie	14.0	99,5
FRF1 – Alsas	8.9	228,4
FRF2 – Champagne –Ardenne	10.8	51,9
FRF3 – Lorraine	7.2	99
FRG – Pays de la Loire	6.5	116,9
FRH – Bretagne / Brittany	6.0	121,2
FRI1 – Akitanya	7.0	82,8
FRI2 – Limuzin	3.4	43,2
FRI3 – Poitou – Charentes	8.0	69,8
FRJ1 –Languedoc–Roussillon	14.6	103
FRJ2 – Midi-Pyrenees	5.6	66,9
FRK1 – Auvergne	7.8	52,2
FRK2 – Rhone – Alpler	8.4	149,5
FRL – Provence – Alpler – Cote d’Azur	11.7	161,4
FRM – Corse / Korsika	5.3	38,6

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 26 / Appendix 26: Tablo No. 27 – H3 / Almanya NUTS 2 bölgeleri

	Okulu Erken Bırakanlar 18 – 24 Yaş	Nüfus Yoğunluğu
DE – Almanya		
DE11 – Stuttgart	8.6	389,8
DE12-Karlsruhe	9.0	406,3
DE13 – Freiburg	9.9	242,6
DE14 –Tubingen	6.7	212
DE21- Oberbayern / Yukarı Bavyera	6.7	270,1
DE22 – Niederbayern / Aşağı Bavyera	5.4	119,4
DE23-Oberpfalz / Yukarı Pfalz	9.9	114,2
DE24 -Oberfranken / Yukarı Frankonya	6.8	147,5
DE25 – Mittelfranken / Orta Frankonya	9.3	243,3
DE26 – Unterfranken / Aşağı Frankonya	7.5	154,4
DE27 -Schwaben / Svabya	8.3	188,7
DE4/DE40 – Brandenburg	12.4	86,1
DE71 – Darmstadt	10.7	536,1
DE72 – Giessen	9.4	194,3
DE73 – Kassel	8.9	147,4
DE8/DE80 – Mecklenburg -Vorpommern	9.7	71,4
DE91 – Braunschweig	10.5	197,3
DE92 -Hannover	12.8	238,2
DE93-Lüneburg	12.2	110,8
DE94 – Weser-Ems	10.0	168,6
DEA1 – Dusseldorf	13.6	1.004,8
DEA2 – Koln	11.0	609,7
DEA3 – Munster	10.6	379,6
DEA4 – Detmold	10.4	316,1
DEA5 -Arnsberg	11.3	449,5
DEB1 – Koblenz	12.6	186,1
DEB2 – Trier	10.8	107,9
DEB3 – Rheinhessen -Pfalz	12.0	301,4
DEC – Saarland	11.7	388,1
DED2 – Dresden	9.0	205,9
DED4 -Chemnitz	7.6	222,7
DED5 – Leipzig	9.2	264,9
DEE – Sachsen – Anhalt	13.6	110,1
DEF – Schleswig – Holstein	8.8	187,3
DEG – Thuringen / Thuringia	8.7	133,5

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 27 / Appendix 27: Tablo No. 28 – H3 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar NUTS 2 bölgesi

	Okulu Erken Bırakanlar 18 – 24 Yaş	Nüfus Yoğunluğu
UKI – Londra	6.0	
UKI3 – İç Londra – Batı	2.8	10.719
UKI4 – İç Londra – Doğu	4.7	11.357,1
UKI5 – Dış Londra – Doğu ve Kuzey Doğu	10.3	4.425,5
UKI6 – Dış Londra – Güney	7.2	3.668,4
UKI7 – Dış Londra – Batı ve Kuzey Batı	5.0	4.475,4
UKG3 – Batı Midlands	15.3	3.212,3
UKD3 – Büyük Manchester	10.6	2.193,5
UKD7 – Merseyside	13.3	2.133,4
BE10 – Brüksel	12.9	7.421,6
CZ01 – Praha / Prag	1.6	2.654,7
DE3/DE30 – Berlin	13.2	4.248,4
DE5/DE50 – Bremen	11.1	1.738,9
DE6/DE60 – Hamburg	11.2	2.564,1
EL3 – Attiki / Attika	2.8	989,2
FR1 – Ile de France	7.5	1.018,1
HU11 – Budapeşte	7.2	3.433,8
AT13 – Wien / Viyana	9.6	4.754,9
RO32 – Bukuresti – Ilfov / Bükreş -Ilfov	5.5	1.308

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 28 / Appendix 28: Tablo No. 29 – H3 / İtalya NUTS 2 bölgeleri

	Okulu Erken Bırakanlar 18 – 24 Yaş	Nüfus Yoğunluğu
IT – İtalya		
ITC1 – Piemonte / Piedmont	11,3	174,3
ITC2 – Valle d’Aosta	11,2	39
ITC3 – Liguria	13,1	288,7
ITC4 – Lombardia / Lombardiya	12,0	435,1
ITH1 – Provincia Autonoma di Bolzano / South Tyrol	13,8	71,4
ITH2 – Provincia Autonoma di Trento / Trentino	7,8	87,6
ITH3 – Veneto	10,5	282,8
ITH4 – Friuli-Venezia Giulia	10,3	160,7
ITH5 – Emilia – Romagna	9,9	201,4
ITI1 – Toscana / Toskana	10,9	164
ITI2 – Umbria	9,3	106,8
ITI3 – Marche	10,1	163,5
ITI4 – Lazio	11,0	347,8
ITF1 – Abruzzo	7,4	122
ITF2 – Molise	12,0	69,6
ITF3 – Campania	19,1	427,8
ITF4 – Puglia / Apulia	18,6	210,2
ITF5 – Basilika	13,8	56,8
ITF6 – Calabria	16,3	129,2
ITG1 – Sicilia / Sicilya	20,9	196,2
ITG2 – Sardegna / Sardiniya	21,2	69,3

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 29 / Appendix 29: Tablo No. 30 – H3 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS 2 bölgeleri

	Okulu Erken Bırakanlar 18 – 24 Yaş	Nüfus Yoğunluğu
DK – Danimarka		
DK01 – Hovedstaden / Merkez Bölge	7,2	745,4
DK02 – Sjaelland / Zealand	12,2	117,8
DK03 – Syddanmark / Güney	9,8	101,7
DK04 – Midtjylland / Merkez Jutland	8,6	102,5
DK05 – Nordjylland / Kuzey Jutland	8,7	76,2
EE – Estonya / Eesti	10,8	30,3
LV – Letonya / Latvija	8,6	30,7
LT – Litvanya / Lietuva	5,4	61,75
FI – Finlandiya		
FI19 – Lansi – Suomi / Batı Finlandiya	7,1	23,7
FI1B – Helsinki – Uusimaa	8,1	181
FI1C – Etela – Suomi / Güney Finlandiya	9,4	36,8
FI1D – Pohjois – Jalta – Suomi / Kuzey ve Doğu Finlandiya	8,7	6,4
FI2 – Alan	7,7	18,9
SE – İsveç		
SE11 – Stockholm	8,1	350,8
SE12 – Östra Mellansverige / Doğu Orta İsveç	7,1	43,6
SE21 – Smålandmedöarna / Småland ve Adalar	8,2	25,7
SE22 – Sydsvrige / Güney İsveç	6,9	107,5
SE23 – Västsvrige / Batı İsveç	8,1	68,6
SE31 – Norra Mellansverige / Kuzey Orta İsveç	9,5	13,4
SE32 – Mellestra Norrland / Orta Norrland	8,7	5,3
SE33 – Övre Norrland / Yukarı Norrland	4,9	3,4

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 30 / Appendix 30: Tablo No. 31 – H3 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS 2 bölgeleri

	Okulu Erken Bırakanlar 18 – 24 Yaş	Nüfus Yoğunluğu
ES63 – Ciudad Autonoma de Ceuta (ES)	20,1	4.256,1
ES64 – Ciudad Autonoma de Melilla (ES)	27,5	6.059,1
FRY1 – Guadeloupe	13,0	252,6
FRY2 – Martinik	14,5	336,3
FRY3 – Guyane / Fransız Guyanası	35,8	3,4
FRY4 – La Reunion	20,7	347,1
FRY5 – Mayotte	19,0	700

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 31 / Appendix 31: Tablo No. 32 – H3 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS 2 bölgeleri

	Okulu Erken Bırakanlar 18 – 24 Yaş	Nüfus Yoğunluğu
BG – Bulgaristan		
BG31 – Severozapaden – Kuzey Batı	21.6	40,5
BG32 – Severentsentralen – Kuzey Merkez	14.3	54,6
BG33 – Severoistochen – Kuzey Doğu	12.7	64,3
BG34 – Yugoistochen – Güney Doğu	22.0	53,2
BG41 – Yugozapaden – Güney Batı	4.7	104,4
BG42 – Yuzhentsentralen – Güney Merkez	15.9	64,3
EL – Yunanistan		
EL51 – Anatoliki Makedonia, Thraki / Doğu Makedonya ve Trakya	12.4	42,8
EL52 – Kentriki Makedonia / Merkez Macedonia	5.0	99,4
EL53 – Dytiki Makedonia / Batı Macedonia	/	29,2
EL54 – Ipeiros / Epirus	/	36,9
EL61 – Thessalia / Tesalya	/	51,7
EL62 – Ionia Nisia / İyon Adaları	/	89,2
EL63 – Dytiki Ellada / Batı Yunanistan	12.1	59,8
EL64 – Sterea Ellada / Orta Yunanistan	11.4	36
EL65 – Peloponnisos / Mora	8.3	37,3
EL41 – Voreio Aigaio / Kuzey Ege	17.7	54,3
EL42 – Notio Aigaio / Güney Ege	11.8	64,3
EL43 – Kriti / Girit	9.5	76
HR – Croatia / Hırvatistan		
HR03 – Jadranska Hrvatska / Adriyatik Hırvatistan	1.7	56,4
HR04 – Kontinentalna Hrvatska / Kıta Hırvatistan	3.7	87,5
CY – Kıbrıs / Kıpros	8.5	93,3
HU – Macaristan		
HU12 – Peşt	8.1	199,7
HU21 – Kozep – Dunantul / Orta Transdunabia	12.9	98,8
HU22 – Nyugat – Dunantul / Batı Transdunabia	9.9	88
HU23 – Del – Dunantul / Güney Transdunabia	15.7	64,7
HU31 – Eszak – Magyarorszag / Kuzey Hungary	21.6	85,7
HU32 – Eszak – Alford / Büyük Kuzey Ovası	14.2	84,1
HU33 – Del- Alford / Güney Büyük Ovası	11.0	68,9
RO – Romanya		
RO11 – Nord – Vest / Kuzey - Batı	16.3	75,4
RO12 – Centru / Merkez	21.1	68,6
RO21 – Nord – Est / Kuzey – Doğu	23.6	88,5
RO22 – Sud – Est – Güney - Batı	22.4	72,3
RO31 – Sud – Muntenia / Güney Muntenia	18.8	88,1
RO41 – Sud-Vest Oltenia / Güney Batı Oltenia	17.6	68,4
RO42 – Vest / Batı Romanya	11.3	56,2

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 32 / Appendix 32: Tablo No. 33 – H3 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS2 bölgeleri

	Okulu Erken Bırakanlar 18 – 24 Yaş	Nüfus Yoğunluğu
ES – İspanya		
ES11 – Galicia	14.9	92,1
ES12 – Principado de Asturias	14.8	97,6
ES13 – Kantabria	8.9	110,4
ES21 – Pais Vasco / Bask	7.0	301,7
ES22 – Comunidad Foral de Navarra	11.3	62,1
ES23 – La Rioja	12.9	62,2
ES24 – Aragon	16.4	27,7
ES3 – Comunidad de Madrid	13.9	817
ES41 – Castilla ve Leon	16.7	25,9
ES42 – Castilla-la Mancha	22.1	25,7
ES43 – Extramadura	19.2	26,2
ES51 – Cataluna / Katalonya	17.0	233,5
ES52 – Comunidad Valenciana / Valensiya	20.3	213,6
ES53 – Illes Balears / Balear Adaları	26.5	233
ES61 – Endülüs	23.5	96,9
ES62 – Murcia Bölgesi	23.1	130,4
ES7 – Canarias (ES) / Kanarya Adaları	17.5	291,8
MT – Malta	17.7	1.495,2
PT – Portekiz		
PT11 – Norte / Kuzey	12.8	169,6
PT15 – Algarve	17.1	89,3
PT16 – Centro (PT) / Merkez	10.5	79,9
PT17 – Area Metropolitana de Lisboa - Lizbon	10.8	1.006,2

PT18 – Alentejo	12.9	23
PT2 – Regiao Autonoma dos Acores / Azorlar	27.8	106,1
PT3 – Regiao Autonoma de Madeira	/	318,7

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 33 / Appendix 33: Tablo No. 34 – H3 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS 2 bölgeleri

	Okulu Erken Bırakanlar 18 – 24 Yaş	Nüfus Yoğunluğu
IE – İrlanda/Eire	5.0	84,4
UK – Birleşik Krallık		
UKC1 – Tees Valley and Durham	14.5	396,1
UKC2 – Northumberland and Tyne and Wear	8.9	260,8
UKD1 – Cumbria	12.1	73,7
UKD4 – Lancashire	9.3	484,1
UKD6 – Cheshire	7.2	409,1
UKE1 – Doğu Yorkshire ve Kuzey Lincolnshire	15.4	264,4
UKE2 – Kuzey Yorkshire	10.3	98,6
UKE3 – Güney Yorkshire	14.7	898
UKE4 – Batı Yorkshire	14.1	1.137
UKF1 – Derbyshire and Nottinghamshire	13.3	458,5
UKF2 – Leicestershire, Rutland and Northamptonshire	8.1	371,5
UKF3 – Lincolnshire	14.5	126,7
UKG1 – Herefordshire, Worcestershire and Warwickshire	9.7	227,5
UKG2 – Shropshire and Staffordshire	12.5	260,7
UKH1 – Doğu Anglia	17.6	199,1
UKH2 – Bedford shire and Hertfordshire	11.0	643
UKH3 – Essex	11.8	496,3
UKJ1 – Berkshire, Buckinghamshire and Oxfordshire	8.8	417
UKJ2 – Surrey, Doğu ve Batı Sussex	7.0	529,4
UKJ3 – Hampshire ve Wight Adası	10.1	477,1
UKJ4 – Kent	13.9	490,6
UKK1 – Gloucestershire, Wiltshire and Bristol/Bath	9.7	333
UKK2 – Dorset and Somerset	8.6	217,3
UKK3 – Cornwall ve Scilly Adaları	8.8	157,9
UKK4 – Devon	9.3	176,6
UKL1 – Batı Galler ve Vadiler	12.3	149,8
UKL2 – Doğu Galler	6.9	152,1
UKM5 – Kuzey Doğu İskoçya	11.7	75,9
UKM6 – Highlands ve Adalar	9.3	11,6
UKM7 – Doğu İskoçya	10.4	150
UKM8 – Batı Orta İskoçya	9.8	796
UKN – Kuzey İrlanda (UK)	11.1	138

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 34 / Appendix 34: Tablo No. 35 – H4 / Benelüks NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
BE -Belçika		
BE21 – Prov. Anvers	68.1	657,7
BE22 – Prov. Limburg	62.5	364,5
BE23 – Prov. Oost-Vlaanderen / Doğu Flandre	76.6	505,8
BE24 – Prov. Vlaams-Brabant / Flaman Brabant	69.4	536,7
BE25 – Prov. West-Vlaanderen / Batı Flandre	54.2	377,9
BE31 – Prov.-Brabant Wallon	41.6	365,2
BE32 – Prov. Hainaut	56.3	353,4
BE33 – Prov. Liege	53.9	288,5
BE34 – Prov. Luxembourg (BE)	53.3	63,8
BE35 – Prov. Namur	59.4	135
LU – Luxembourg	46.8	230,6
NL – Hollanda		
NL11 – Groningen	75.6	247,1
NL12 – Friesland (NL)	73.8	190,5
NL13 – Drenthe	72.8	184,2
NL21 – Overijssel	73.2	341,9
NL22 – Gelderland	72.6	410,8
NL23 – Flevoland	70.6	285,5
NL31 – Utrecht	73.3	918,1
NL32 – Noord – Holland / Kuzey	70.8	1.024,5
NL33 – Zuid – Holland / Güney	70.9	1.271
NL34 – Zeeland	67.5	211,8

NL41 – Noord / Kuzey - Brabant	72.1	508
NL42 – Limburg (NL)	69.7	518

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 35 / Appendix 35: Tablo No. 36 – H4 / Orta Avrupa NUTS2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
AT – Avusturya		
AT11 – Burgenland (AT)	42.5	79,7
AT12 – Niederösterreich / Aşağı Avusturya	37.9	88,2
AT21 – Karnten / Karintiya	50.5	59,9
AT22 – Steiermark / Styria	55.4	76,2
AT31 – Oberösterreich / Yukarı Avusturya	46.6	125,4
AT32 – Salzburg	61.2	78,1
AT33 – Tirol / Tyrol	58.9	59,8
AT34 – Vorarlberg	41.5	154
PL – Polanya		
PL21 – Malopolskie / Küçük Polonya	80.3	222,5
PL22 – Slaskie / Silezya	64.2	370,7
PL41 – Wielkopolskie / Büyük Polonya	72.6	117,4
PL42 – Zachodniopomorskie / Batı Pomeranya	58.9	76,9
PL43 – Lubuskie / Lubusz	50.6	72,8
PL51 – Dolnoslaskie / Aşağı Silezya	79.3	144,9
PL52 – Oploskie / Opole	57.8	102
PL61 – Kujawsko – Pomorskie / Kujawy -Pomeranya	63.2	117,2
PL62 – Warminsko – Mazurskie / Warmia -Masuria	55.9	61,4
PL63 – Pomorskie / Pomeranya	72.5	129,5
PL71 – Lodzkie / Lodz	69.6	136,2
PL72 – Swietokrzyskie / Kutsal Haç	59.7	106,1
PL81 – Lubelskie / Lublin	68.9	84,6
PL82 – Podkarpackie / Subcarpathian	58.8	117,8
PL84 – Podlaskie	62.4	57,8
PL91 – Warszawski Stoleczny	100.0	501,2
PL92 – Mazowiecki Bölgesi	43.6	80
SI – Slovenya		
SI03 – Vzhodna Slovenia / Doğu SLOvenya	61.5	88,4
SI04 – Zahodna Slovenia / Batı Slovenya	90.5	124,9
SK – Slovakya/Slovensko		
SK01 – Bratislavsky kraj / Bratislava Bölgesi	100.0	319,8
SK02 – Zapadne Slovensko / Batı Slovakya	50.5	123,3
SK03 – Stredne Slovensko / Orta Slovakya	49.5	82,9
SK04 – Vychodne Slovensko / Doğu Slovakya	46.5	103,6
CZ – Çekya		
CZ02 – Stredni Cechy / OrtaBohemia	33.9	125,6
CZ03 – Jihozapad / Güney Batı	60.5	71,1
CZ04 – Severozapad / Kuzey Batı	45.8	131,9
CZ05 – Severovýchod / Kuzey Doğu	53.7	123,2
CZ06 – Jihovýchod / Güney Doğu	73.0	123,3
CZ07 – Stredni Morava / Orta Moravya	61.1	133,4
CZ08 – Moravskoslezsko / Moravyan-Silezyan	56.1	227,3

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 36 / Appendix 36: Tablo No. 37 – H4 / Fransa NUTS2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
FR – Fransa		
FRB – Merkez – Val de Loire	58.6	65,6
FRC1 – Bourgogne / Bordo	59.5	51,6
FRC2 – Franche – Comte	60.6	72,7
FRD1 – Basse-Normandie / Aşağı Normandiya	60.8	82,9
FRD2 – Haute Normandie / Yukarı Normandiya	61.0	151,7
FRE1 – Nord-Pas de Calais	62.8	327,8
FRE2 – Picardie	55.8	99,5
FRF1 – Alsace	62.3	228,4
FRF2 – Şampanya –Ardenne	59.9	51,9
FRF3 – Lorraine	62.0	99
FRG – Pays de la Loire	63.1	116,9
FRH – Bretagne / Brittany	66.0	121,2
FRI1 – Akitanya	63.1	82,8
FRI2 – Limuzin	62.5	43,2

FRI3 – Poitou – Charentes	61.6	69,8
FRJ1 –Languedoc–Roussillon	63.5	103
FRJ2 – Midi-Pyrenees	64.9	66,9
FRK1 – Auvergne	62.0	52,2
FRK2 – Rhone – Alpler	64.5	149,5
FRL – Provence – Alpler – Cote d’Azur	62.7	161,4
FRM – Corse / Korsika	48.2	38,6

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 37 / Appendix 37: Tablo No. 38 – H4 / Almanya NUTS2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
DE – Almanya		
DE1 – Baden- Württemberg	66.8	312,7
DE11 – Stuttgart		389,8
DE12-Karlsruhe		406,3
DE13 – Freiburg		242,6
DE14 –Tubingen		212
DE2 – Bayern / Bavyera	61.7	176,8
DE21- Oberbayern / Yukarı Bavyera		270,1
DE22 –Niederbayern / Aşağı Bavyera		119,4
DE23–Oberpfalz / Yukarı Pfalz		114,2
DE24 -Oberfranken / Yukarı Frankonya		147,5
DE25 – Mittelfranken / Orta Frankonya		243,3
DE26 – Unterfranken / Aşağı Frankonya		154,4
DE27 -Schwaben / Svabya		188,7
DE4/DE40 – Brandenburg	64.4	86,1
DE7 – Hessen	66.5	292,6
DE71 – Darmstadt		536,1
DE72 – Giessen		194,3
DE73 –Kassel		147,4
DE8/DE80 – Mecklenburg -Vorpommern	65.7	71,4
DE9 – Niedersachsen	64.4	178,7
DE91 – Braunschweig		197,3
DE92 -Hannover		238,2
DE93–Lüneburg		110,8
DE94 – Weser-Ems		168,6
DEA–Nordrhein -Westfalen	70.3	551,9
DEA1 – Dusseldorf		1.004,8
DEA2 – Köln		609,7
DEA3 – Munster		379,6
DEA4 – Detmold		316,1
DEA5 -Arnsberg		449,5
DEB –Rheinland – Pfalz	64.2	198,5
DEB1 – Koblenz		186,1
DEB2 – Trier		107,9
DEB3 – Rheinhessen -Pfalz		301,4
DEC – Saarland	69.9	388,1
DED – Sachsen	70.8	225,1
DED2 – Dresden		205,9
DED4 -Chemnitz		222,7
DED5 – Leipzig		264,9
DEE – Sachsen – Anhalt	65.2	110,1
DEF – Schleswig – Holstein	62.4	187,3
DEG – Thuringen / Thuringia	68.3	133,5

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 38 / Appendix 38: Tablo No. 39 - H4 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar Nuts2 Bölgeleri

	Eğitime katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
UKI – Londra		
UKI3 – İç Londra - Batı	56,40	10.719
UKI4 – İç Londra - Doğu	56,40	11.357,1
UKI5 – Dış Londra - Doğu ve Kuzey Doğu	56,40	4.425,5
UKI6 – Dış Londra - Güney	56,40	3.668,4
UKI7 – Dış Londra - Batı ve Kuzey Batı	56,40	4.475,4
UKG3 – Batı Midlands	00,00	3.212,3
UKD3 – Büyük Manchester	00,00	2.193,5
UKD7 – Merseyside	00,00	2.133,4
BE10 –Brüksel	84,50	7.421,6

CZ01 – Praha / Prag	100,00	2.654,7
DE3/DE30 – Berlin	69,50	4.248,4
DE5/DE50 – Bremen	78,30	1.738,9
DE6/DE60 – Hamburg	73,30	2.564,1
EL3 – Attiki / Attica	68,90	989,2
FR1 – Ile de France	66,30	1.018,1
HU11 – Budapeşte	100,00	3.433,8
AT13 – Wien / Viyana	74,10	4.754,9
RO32 – Bukuresti – Ilfov / Bukreş-Ilfov	100,00	1.308

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 39 / Appendix 39: Tablo No. 40 - H4 / İTALYA NUTS2 Bölgeleri

	Eğitime katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
IT – İtalya		
ITC1 – Piemonte / Piedmont	64.10	174,3
ITC2 – Valle d’Aosta	47.50	39
ITC3 – Liguria	59.00	288,7
ITC4 – Lombardia / Lombardiya	63.30	435,1
ITH1 – Provincia Autonoma di Bolzano / South Tyrol	41.50	71,4
ITH2 – Provincia Autonoma di Trento / Trentino	64.30	87,6
ITH3 – Veneto	59.90	282,8
ITH4 – Friuli-Venezia Giulia	64.40	160,7
ITH5 – Emilia – Romagna	71.30	201,4
ITI1 – Toscana / Toskana	66.80	164
ITI2 – Umbria	63.00	106,8
ITI3 – Marche	66.30	163,5
ITI4 – Lazio	67.20	347,8
ITF1 – Abruzzo	63.50	122
ITF2 – Molise	56.90	69,6
ITF3 – Campania	55.40	427,8
ITF4 – Puglia / Apulia	50.80	210,2
ITF5 – Basilicata	47.90	56,8
ITF6 – Calabria	51.10	129,2
ITG1 – Sicilia / Sicilya	50.90	196,2
ITG2 – Sardegna / Sardinia	57.00	69,3

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 40 / Appendix 40: Tablo No. 41 – H4 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
DK – Danimarka		
DK01 – Hovedstaden / Merkez Bölge	66.30	745,4
DK02 – Sjaelland / Zealand	69.70	117,8
DK03 – Syddanmark / Güney Danimarka	72.50	101,7
DK04 – Midtjylland / Orta Yutland	72.30	102,5
DK05 – Nordjylland / Kuzey Jutland	71.30	76,2
EE – Estonya / Eesti	62.00	30,3
LV – Letonya / Latvija	67.00	30,7
LT – Litvanya / Lietuva	68.20	61,75
FI – Finlandiya		
FI19 – Lansi – Suomi / Batı Finlandiya	69.20	23,7
FI1B – Helsinki – Uusimaa	64.80	181
FI1C – Etela – Suomi / Güney Finlandiya	67.30	36,8
FI1D – Pohjois – ja Lansi – Suomi / Kuzey ve Doğu Finlandiya	70.30	6,4
FI2 – Alan	55.30	18,9
SE – İsveç		
SE11 – Stockholm	64.50	350,8
SE12 – Östra Mellansverige / Doğu Orta İsveç	69.20	43,6
SE21 – Småland med Öarna / Småland ve Adalar	65.10	25,7
SE22 – Sydsvenska / Güney İsveç	66.50	107,5
SE23 – Västsvenska / Batı İsveç	63.40	68,6
SE31 – Norra Mellansverige / Kuzey Orta İsveç	64.80	13,4
SE32 – Mellersta Norrland / Orta Norrland	63.00	5,3
SE33 – Övre Norrland / Yukarı Norrland	69.90	3,4

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 41 / Appendix 41: Tablo No. 42 – H4 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
ES63 – Ciudad Autonoma de Ceuta (ES)	58.30	4.256,1
ES64 – Ciudad Autonoma de Melilla (ES)	56.30	6.059,1
FRY1 – Guadeloupe	63.20	252,6
FRY2 – Martinik	62.70	336,3
FRY3 – Guyane / Fransız Guyanası	43.70	3,4
FRY4 – La Reunion	56.40	347,1
FRY5 – Mayotte	47.20	700

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 42 / Appendix 42: Tablo No. 43 – H4 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
BG – Bulgaristan		
BG31 – Severozapaden – Kuzey batı	42.20	40,5
BG32 – Severentsentralen – Kuzey Merkez	60.80	54,6
BG33 – Severoistochen – Kuzey Doğu	58.20	64,3
BG34 – Yugoistochen – Güney Doğu	41.30	53,2
BG41 – Yugozapaden – Güney Batı	71.30	104,4
BG42 – Yuzhentsentralen – Güney Merkez	53.10	64,3
EL – Yunanistan		
EL51 – Anatoliki Makedonia, Thraki / Doğu Makedonya ve Trakya	64.80	42,8
EL52 – Kentriki Makedonia / Orta Makedonia	74.40	99,4
EL53 – Dytiki Makedonia / Batı Makedonia	81.10	29,2
EL54 – Ipeiros / Epirus	93.60	36,9
EL61 – Thessalia / Teselya	63.90	51,7
EL62 – Ionia Nisia / İyon Adaları	76.90	89,2
EL63 – Dytiki Ellada / Batı Yunanistan	79.00	59,8
EL64 – Sterea Ellada / Orta Yunanistan	54.70	36
EL65 – Peloponnisos / Mora Yarımadası	55.00	37,3
EL41 – Voreio Aigaio / Kuzey Ege	71.90	54,3
EL42 – Notio Aigaio / Güney Ege	43.60	64,3
EL43 – Kriti / Girit	78.80	76
HR – Hırvatistan / Hrvatska		
HR03 – Jadranska Hrvatska / Adriyatik Hırvatistan	59.40	56,4
HR04 – Kontinentalna Hrvatska / Kıta Hırvatistan	59.80	87,5
CY – Kıbrıs / Kypros	46.00	93,3
HU – Macaristan		
HU12 – Peşte	28.70	199,7
HU21 – Kozep – Dunantul / Orta Transdunabia	44.00	98,8
HU22 – Nyugat – Dunantul / Batı Transdunabia	52.90	88
HU23 – Del – Dunantul / Güney Transdunabia	53.00	64,7
HU31 – Eszak – Magyarorszag / Kuzey Hungary	45.80	85,7
HU32 – Eszak – Alford / Büyük Kuzey Ovası	51.50	84,1
HU33 – Del- Alford / Güney Büyük Ovası	55.10	68,9
RO – Romanya		
RO11 – Nord – Vest / Kuzey Batı	58.60	75,4
RO12 – Centru / Merkez	49.30	68,6
RO21 – Nord – Est / Kuzey Doğu	45.80	88,5
RO22 – Sud – Est – Güney Doğu	43.60	72,3
RO31 – Sud – Muntenia / Güney Muntenia	36.20	88,1
RO41 – Sud-Vest Oltenia / Güney Batı Oltenia	44.20	68,4
RO42 – Vest / Batı Romanya	54.40	56,2

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 43 / Appendix 43: Tablo No. 44 – H3 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
ES – İspanya		
ES11 – Galiçya	68.40	92,1
ES12 – Principado de Asturias / Asturias Prensliği	67.40	97,6
ES13 – Kantabria	67.20	110,4
ES21 – Pais Vasco / Bask	77.20	301,7
ES22 – Comunidad Foral de Navarra	69.00	62,1
ES23 – La Rioja	69.00	62,2
ES24 – Aragon	69.40	27,7
ES3 – Comunidad de Madrid	80.50	817
ES41 – Castilla ve Leon	74.60	25,9
ES42 – Castilla-la Mancha	56.20	25,7

ES43 – Ekstramadura	59.30	26,2
ES51 – Cataluna / Katalonya	68.10	233,5
ES52 – Comunidad Valenciana / Valensiya	67.90	213,6
ES53 – Illes Balears / Balear Adaları	46.50	233
ES61 – Endülüs	64.50	96,9
ES62 – Murcia Bölgesi	67.00	130,4
ES7 – Canarias (ES) / Kanarya Adaları	58.10	291,8
MT – Malta	44.90	1.495,2
PT – Portekiz		
PT11 – Norte / Kuzey	58.80	169,6
PT15 – Algarve	52.80	89,3
PT16 – Centro (PT) / Merkez	62.70	79,9
PT17 – Area Metropolitana de Lisboa - Lizbon	77.90	1.006,2
PT18 – Alentejo	54.80	23
PT2 – Regiao Autonoma dos Acores / Azor	44.10	106,1
PT3 – Regiao Autonoma de Madeira	46.40	318,7

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 44 / Appendix 44: Tablo No. 45 – H4 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Nüfus Yoğunluğu
IE – İrlanda / Eire	69.60	84,4
UK – Birleşik Krallık		
UKC – Kuzey Doğu (UK)	59.50	328,5
UKD – Kuzey Batı (UK)	57.30	1.058,8
UKE – Yorkshire and The Humber	56.80	599,5
UKF – East Midlands (UK)	56.60	318,9
UKG – West Midlands (UK)	56.60	1.233,5
UKH – Doğu İngiltere	50.50	446,1
UKJ – Güney Doğu (UK)	56.20	478,5
UKK – Güney Batı (UK)	57.10	221,2
UKL – Galler	49.70	150,9
UKM – İskoçya	65.00	218,6
UKN – Kuzey İrlanda (UK)	49.20	138

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 45 / Appendix 45: Tablo No. 46 – H5 / Benelüks NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Fertility Rates
BE -Belçika		
BE21 – Prov. Anvers	68.1	1,71
BE22 – Prov. Limburg	62.5	1,53
BE23 – Prov. Oost-Vlaanderen / Doğu Flandre	76.6	1,56
BE24 – Prov. Vlaams-Brabant / Flaman Brabant	69.4	1,64
BE25 – Prov. West-Vlaanderen / Batı Flandre	54.2	1,59
BE31 – Prov-Brabant Valon	41.6	1,63
BE32 – Prov. Hainaut	56.3	1,65
BE33 – Prov. Liege	53.9	1,66
BE34 – Prov. Lüksembourg (BE)	53.3	1,69
BE35 – Prov. Namur	59.4	1,56
LU – Lüksembourg	46.8	1,39
NL – Hollanda		
NL11 – Groningen	75.6	1,45
NL12 – Friesland (NL)	73.8	1,77
NL13 – Drenthe	72.8	1,77
NL21 – Overijssel	73.2	1,72
NL22 – Gelderland	72.6	1,70
NL23 – Flevoland	70.6	1,72
NL31 – Utrecht	73.3	1,68
NL32 – Noord – Holland / Kuzey	70.8	1,52
NL33 – Zuid – Holland / Güney	70.9	1,64
NL34 – Zeeland	67.5	1,76
NL41 – Noord / Kuzey – Brabant	72.1	1,61
NL42 – Limburg (NL)	69.7	1,48

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 46 / Appendix 46: Tablo No. 47 – H5 / Orta Avrupa NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Doğurganlık Oranı
AT – Avusturya		
AT11 – Burgenland (AT)	42.5	1,36
AT12 – Niederösterreich / Aşağı Avusturya	37.9	1,57
AT21 – Karnten / Karintiya	50.5	1,51
AT22 – Steiermark / Styria	55.4	1,46
AT31 – Oberösterreich / Yukarı Avusturya	46.6	1,66
AT32 – Salzburg	61.2	1,61
AT33 – Tirol / Tyrol	58.9	1,52
AT34 – Vorarlberg	41.5	1,67
PL – Polonya		
PL21 – Malopolskie / Küçük Polonya	80.3	1,52
PL22 – Slaskie / Silezya	64.2	1,45
PL41 – Wielkopolskie / Büyük polonya	72.6	1,60
PL42 – Zachodnio pomorskie / Batı pomeranya	58.9	1,41
PL43 – Lubuskie / Lubusz	50.6	1,46
PL51 – Dolnoslaskie / Aşağı Silezya	79.3	1,39
PL52 – Opolskie / Opole	57.8	1,36
PL61 – Kujawsko –Pomorskie / Kujawy -Pomeranya	63.2	1,43
PL62 – Warminsko – Mazurskie / Warmia -Masuria	55.9	1,45
PL63 – Pomorskie / Pomeranya	72.5	1,66
PL71 – Lodzkie / Lodz	69.6	1,42
PL72 – Swietokrzyskie / Kutsal Haç	59.7	1,29
PL81 – Lubelskie / Lublin	68.9	1,39
PL82 – Podkarpackie / Subcarpathian	58.8	1,42
PL84 – Podlaskie	62.4	1,46
PL91 – Warszawski Stoleczny	100.0	1,58
PL92 – Mazowiecki bölgesi	43.6	1,58
SI – Slovenya		
SI03 – Vzhodna Slovenia / Doğu Slovenya	61.5	1,67
SI04 – Zahodna Slovenia / Batı Slovenya	90.5	1,58
SK – Slovakya / Slovensko		
SK01 – Bratislavsky kraj / Bratislava Bölgesi	100.0	1,66
SK02 – Západne Slovensko / Batı Slovakya	50.5	1,34
SK03 – Stredne Slovensko / Slovakya Merkez	49.5	1,45
SK04 – Vychodne Slovensko / Doğu Slovakya	46.5	1,65
CZ – Çekya		
CZ02 – Stredni Cechy / Orta Bohemya	33.9	1,79
CZ03 – Jihozapad / Güney Batı	60.5	1,70
CZ04 – Severozapad / Kuzey Batı	45.8	1,67
CZ05 – Severovýchod / Kuzey Doğu	53.7	1,70
CZ06 – Jihovýchod / Güney Doğu	73.0	1,73
CZ07 – Stredni Morava / Orta Moravya	61.1	1,67
CZ08 – Moravskoslezsko / Moravyan-Silezya	56.1	1,60

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 47 / Appendix 47: Tablo No. 48 – H5 / Fransa NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Doğurganlık Oranı
FR – Fransa		
FRB – Merkez – Val de Loire	58.6	1,89
FRC1 – Bourgogne / Bordo	59.5	1,77
FRC2 – Franche – Comte	60.6	1,86
FRD1 – Basse-Normandie / Aşağı Normandiya	60.8	1,77
FRD2 – HauteNormandie / Yukarı Normandiya	61.0	1,91
FRE1 – Nord-Pas de Calais	62.8	1,92
FRE2 – Picardie	55.8	1,92
FRF1 – Alsace	62.3	1,75
FRF2 – Şampanya –Ardenne	59.9	1,75
FRF3 – Lorraine	62.0	1,70
FRG – Pays de la Loire	63.1	1,88
FRH – Bretagne / Brittany	66.0	1,81
FRI1 – Akitanya	63.1	1,67
FRI2 – Limuzin	62.5	1,70
FRI3 – Poitou – Charentes	61.6	1,71
FRJ1 –Languedoc–Roussillon	63.5	1,80
FRJ2 – Midi-Pyrenees	64.9	1,70
FRK1 – Auvergne	62.0	1,76
FRK2 – Rhone – Alpler	64.5	1,89
FRL – Provence – Alpler – Cote d’Azur	62.7	1,98

Ek 48 / Appendix 48: Tablo No. 49 – H5 / Almanya NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Doğurganlık Oranı
DE – Almanya		
DE1 – Baden- Württemberg	66.8	1,57
DE11 – Stuttgart		1,58
DE12-Karlsruhe		1,51
DE13 – Freiburg		1,58
DE14 –Tubingen		1,63
DE2 – Bavyera	61.7	1,56
DE21- Oberbayern / Yukarı Bavyera		1,54
DE22 – Niederbayern / Aşağı Bavyera		1,55
DE23-Oberpfalz / Yukarı Pfalz		1,50
DE24 -Oberfranken / Yukarı Frankonya		1,51
DE25 – Mittelfranken / Orta Frankonya		1,56
DE26 – Unterfranken / Aşağı Frankonya		1,56
DE27 -Schwaben / Svabya		1,63
DE4/DE40 – Brandenburg	64.4	1,64
DE7 – Hessen	66.5	1,57
DE71 – Darmstadt		1,59
DE72 – Giessen		1,49
DE73 – Kassel		1,64
DE8/DE80 – Mecklenburg -Vorpommern	65.7	1,54
DE9 – Niedersachsen	64.4	1,62
DE91 – Braunschweig		1,55
DE92 -Hannover		1,55
DE93-Lüneburg		1,70
DE94 – Weser-Ems		1,68
DEA-Nordrhein -Westfalen	70.3	1,61
DEA1 – Dusseldorf		1,60
DEA2 – Köln		1,53
DEA3 – Münster		1,63
DEA4 – Detmold		1,67
DEA5 -Arnsberg		1,62
DEB –Rheinland – Pfalz	64.2	1,57
DEB1 – Koblenz		1,62
DEB2 – Trier		1,52
DEB3 – Rheinhessen -Pfalz		1,59
DEC – Saarland	69.9	1,51
DED – Sachsen	70.8	1,62
DED2 – Dresden		1,65
DED4 -Chemnitz		1,73
DED5 – Leipzig		1,49
DEE – Sachsen – Anhalt	65.2	1,61
DEF – Schleswig – Holstein	62.4	1,58
DEG – Thuringen / Thuringia	68.3	1,63

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 49 / Appendix 49: Tablo No. 50 – H5 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar NUTS 2 bölgesi

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Doğurganlık Oranı
UKI – Londra		
UKI3 – İç Londra – Batı	56,40	1,27
UKI4 – İç Londra – Doğu	56,40	1,51
UKI5 – Dış Londra – Doğu ve Kuzey Doğu	56,40	1,97
UKI6 – Dış Londra – Güney	56,40	1,85
UKI7 – Dış Londra – Batı ve Kuzey Batı	56,40	1,93
UKG3 – Batı Midlands	56,60	1,88
UKD3 – Büyük Manchester	00,00	1,80
UKD7 – Merseyside	00,00	1,72
BE10 – Brüksel	84,50	1,81
CZ01 – Praha / Prag	100,00	1,55
DE3/DE30 – Berlin	69,50	1,48
DE5/DE50 – Bremen	78,30	1,58
DE6/DE60 – Hamburg	73,30	1,51
EL3 – Attiki / Atika	68,90	1,34
FR1 – Ile de France	66,30	1,96

HU11 – Budapeşte	100,00	1,35
AT13 – Wien / Viyana	74,10	1,41
RO32 – Bukuresti – Ilfov / Bukreş -Ilfov	100,00	1,41

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 50 / Appendix 50: Tablo No. 51 – H5 / İtalya NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Doğurganlık Oranı
IT – İtalya		
ITC1 – Piemonte / Piedmont	64.10	1,34
ITC2 – Valle d’Aosta	47.50	1,35
ITC3 – Liguria	59.00	1,28
ITC4 – Lombardia / Lombardiya	63.30	1,39
ITH1 – Provincia Autonoma di Bolzano / Güney Tirol	41.50	1,74
ITH2 – Provincia Autonoma di Trento / Trentino	64.30	1,49
ITH3 – Veneto	59.90	1,36
ITH4 – Friuli-Venezia Giulia	64.40	1,31
ITH5 – Emilia – Romagna	71.30	1,35
ITI1 – Toscana / Toskana	66.80	1,28
ITI2 – Umbria	63.00	1,24
ITI3 – Marche	66.30	1,25
ITI4 – Lazio	67.20	1,27
ITF1 – Abruzzo	63.50	1,24
ITF2 – Molise	56.90	1,19
ITF3 – Campania	55.40	1,35
ITF4 – Puglia / Apulia	50.80	1,24
ITF5 – Basilika	47.90	1,19
ITF6 – Calabria	51.10	1,28
ITG1 – Sicilia / Sicilya	50.90	1,35
ITG2 – Sardegna / Sardinya	57.00	1,06

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 51 / Appendix 51: Tablo No. 52 – H5 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Doğurganlık Oranı
DK – Danimarka		
DK01 – Hovedstaden / Merkez Bölge	66.30	1,67
DK02 – Sjaelland / Zealand	69.70	1,83
DK03-Syddanmark / Güney	72.50	1,82
DK04- Midtjylland / Orta Jutland	72.30	1,83
DK05 – Nordjylland / Kuzey Jutland	71.30	1,81
EE – Estonya / Eesti	62.00	1,59
LV – Latonya / Latvija	67.00	1,69
LT – Livanya / Lietuva	68.20	1,63
FI – Finlandiya		
FI19 – Lansi – Suomi / Batı Finlandiya	69.20	1,54
FI1B – Helsinki – Uusimaa	64.80	1,38
FI1C – Etela – Suomi / Güney Finlandiya	67.30	1,47
FI1D – Pohjois – ja Ita-Suomi / Kuzey ve Doğu Finlandiya	70.30	1,63
FI2 – Alan	55.30	1,68
SE – İsveç		
SE11 – Stockholm	64.50	1,71
SE12 – Ostra Mellansverige / Doğu Orta İsveç	69.20	1,80
SE21 – Smaland med oarna / Smaland ve Adalar	65.10	1,91
SE22 – Sydsverige / Güney İsveç	66.50	1,78
SE23 – Vastsverige / Batı İsveç	63.40	1,76
SE31 – Norra Mellansverige / Kuzey Orta İsveç	64.80	1,89
SE32 – Mellestra Norrland / Orta Norrland	63.00	1,90
SE33 – Övre Norrland / Yukarı Norrland	69.90	1,73

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 52 / Appendix 52: Tablo No. 53 – H5 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS2

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Doğurganlık Oranı
ES63 – Ciudad Autonoma de Ceuta (ES)	58.30	1,81
ES64 – Ciudad Autonoma de Melilla (ES)	56.30	2,30
FRY1 – Guadaloupe	63.20	1,98
FRY2 – Martinik	62.70	1,88
FRY3 – Guyane / Fransız Guyanası	43.70	3,82
FRY4 – La Reunion	56.40	2,46

Ek 53 / Appendix 53: Tablo No. 54 – H5 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Doğurganlık Oranı
BG – Bulgaristan		
BG31 – Severozapaden – Kuzey Batı	42.20	1,73
BG32 – Severentsentralen – Kuzey Merkez	60.80	1,45
BG33 – Severoistochen – Kuzey Doğu	58.20	1,48
BG34 – Yugoistochen – Güney Doğu	41.30	1,88
BG41 – Yugozapaden – Güney Batı	71.30	1,37
BG42 – Yuzhentsentralen – Güney Merkez	53.10	1,65
EL – Yunanistan		
EL51 – Anatoliki Makedonia, Thraki / Doğu Makedonya ve Trakya	64.80	1,42
EL52 – Kentriki Makedonia / Orta Makedonya	74.40	1,29
EL53 – Dytiki Makedonia / Batı Makedonya	81.10	1,34
EL54 – Ipeiros / Epirus	93.60	1,26
EL61 – Thessalia / Teselya	63.90	1,33
EL62 – Ionia Nisia / İyon Adaları	76.90	1,50
EL63 – Dytiki Ellada / Batı Yunanistan	79.00	1,32
EL64 – Sterea Ellada / Merkez Yunanistan	54.70	1,24
EL65 – Peloponnisos / Mora	55.00	1,35
EL41 – Voreio Aigaio / Kuzey Ege	71.90	1,55
EL42 – Notio Aigaio / Güney Ege	43.60	1,52
EL43 – Kriti / Girit	78.80	1,49
HR – Hırvatistan / Hrvatska		
HR03 – Jadranska Hrvatska / Adriyatik Hırvatistan	59.40	1,39
HR04 – Kontinentalna Hrvatska / Kıta Hırvatistan	59.80	1,43
CY – Kıbrıs / Kypros	46.00	1,32
HU – Macaristan		
HU12 – Peşte	28.70	1,35
HU21 – Kozep – Dunantul / Orta Transdunabia	44.00	1,55
HU22 – Nyugat – Dunantul / Batı Transdunabia	52.90	1,46
HU23 – Dél – Dunantul / Güney Transdunabia	53.00	1,55
HU31 – Észak – Magyarorszag / Kuzey Macaristan	45.80	1,82
HU32 – Észak – Alford / Büyük Kuzey Ovası	51.50	1,70
HU33 – Dél- Alford / Güney Büyük Ovası	55.10	1,56
RO – Romanya		
RO11 – Nord – Vest / Kuzey Batı	58.60	1,66
RO12 – Centru / Merkez	49.30	1,84
RO21 – Nord – Est / Kuzey Doğu	45.80	2,02
RO22 – Sud – Est – Güney Doğu	43.60	1,82
RO31 – Sud – Muntenia / Güney Muntenia	36.20	1,70
RO41 – Sud-Vest Oltenia / Güney Batı Oltenia	44.20	1,58
RO42 – Vest / Batı Romanya	54.40	1,53

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 54 / Appendix 54: Tablo No. 55 – H5 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Doğurganlık Oranı
ES – İspanya		
ES11 – Galiciya	68.40	1,12
ES12 – Principado de Asturias / Asturias Prensliği	67.40	1,03
ES13 – Kantabria	67.20	1,17
ES21 – PaisVasco / Bask	77.20	1,35
ES22 – Comunidad Foral de Navarra	69.00	1,46
ES23 – La Rioja	69.00	1,35
ES24 – Aragon	69.40	1,33
ES3 – Comunidad de Madrid	80.50	1,33
ES41 – Castilla ve Leon	74.60	1,14
ES42 – Castilla-la Mancha	56.20	1,32
ES43 – Extremadura	59.30	1,29
ES51 – Cataluna / Katalonya	68.10	1,39
ES52 – Comunidad Valenciana / Valensiya	67.90	1,30
ES53 – Illes Baleares / Balear Adaları	46.50	1,22
ES61 – Endülüs	64.50	1,36
ES62 – Mursia Bölgesi	67.00	1,55
ES7 – Canarias (ES) / Kanarya Adaları	58.10	1,05
MT – Malta	44.90	1,26
PT – Portekiz		

PT11 – Norte / Kuzey	58.80	1,24
PT15 – Algarve	52.80	1,62
PT16 – Centro (PT) / Merkez	62.70	1,23
PT17 – Area Metropolitana de Lisboa / Lizbon	77.90	1,67
PT18 – Alentejo	54.80	1,35
PT2 – Região Autónoma dos Açores / Azorlar	44.10	1,25
PT3 – Região Autónoma de Madeira	46.40	1,16

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 55 / Appendix 55: Tablo No. 56 – H5 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Doğurganlık Oranı
IE – İrlanda / Eire	69.60	1,77
UK – Birleşik Krallık		
UKC – Kuzey Doğu (UK)	59.50	1,64
UKD – Kuzey Batı (UK)	57.30	1,79
UKE – Yorkshire and The Humber	56.80	1,73
UKF – Doğu Midlands (UK)	56,60	1,76
UKG – Batı Midlands (UK)	56.60	1,82
UKH – Doğu İngiltere	50.50	1,86
UKJ – Güney Doğu (UK)	56.20	1,78
UKK – Güney Batı (UK)	57.10	1,74
UKL – Galler	49.70	1,69
UKM – İskoçya	65.00	1,46
UKN – Kuzey İrlanda (UK)	49.20	1,87

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 56 / Appendix 56: Tablo No. 57 – H6 / Benelüks NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
BE -Belçika		
BE21 – Prov. Anvers	68.1	4.3
BE22 – Prov. Limburg	62.5	3
BE23 – Prov. Oost-Vlaanderen / Doğu Flandre	76.6	5
BE24 – Prov. Vlaams-Brabant / Flaman Brabant	69.4	6.1
BE25 – Prov. West-Vlaanderen / Batı Flandre	54.2	5.1
BE31 – Prov-Brabant Valon	41.6	3.9
BE32 – Prov. Hainaut	56.3	2.1
BE33 – Prov. Liege	53.9	2.2
BE34 – Prov. Lüksembourg (BE)	53.3	0.3
BE35 – Prov. Namur	59.4	2.6
LU – Lüksembourg	46.8	15.8
NL – Hollanda		
NL11 – Groningen	75.6	-0.1
NL12 – Friesland (NL)	73.8	1.1
NL13 – Drenthe	72.8	2.7
NL21 – Overijssel	73.2	2.4
NL22 – Gelderland	72.6	5.5
NL23 – Flevoland	70.6	3.8
NL31 – Utrecht	73.3	4.8
NL32 – Noord – Holland / Kuzey	70.8	5.4
NL33 – Zuid – Holland / Güney	70.9	6.1
NL34 – Zeeland	67.5	3.2
NL41 – Noord / Kuzey – Brabant	72.1	2.4
NL42 – Limburg (NL)	69.7	2.4

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 57 / Appendix 57: Tablo No. 58 – H6 / Orta Avrupa NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
AT – Avusturya		
AT11 – Burgenland (AT)	42.5	6.5
AT12 – Niederösterreich / Aşağı Avusturya	37.9	4.1
AT21 – Karnten / Karintiya	50.5	1.8
AT22 – Steiermark / Styria	55.4	3.5
AT31 – Oberösterreich / Yukarı Avusturya	46.6	3.5
AT32 – Salzburg	61.2	3.9
AT33 – Tirol / Tyrol	58.9	4.2
AT34 – Vorarlberg	41.5	4.7

PL – Polonya		
PL21 – Malopolskie / Küçük Polonya	80.3	1
PL22 – Slaskie / Silezya	64.2	-0.7
PL41 – Wielkopolskie / Büyük Polonya	72.6	0.3
PL42 – Zachodnopomorskie / Batı Pomeranya	58.9	-0.5
PL43 – Lubuskie / Lubusz	50.6	-0.8
PL51 – Dolnoslaskie / Aşağı Silezya	79.3	1
PL52 – Opolskie / Opole	57.8	-0.1
PL61 – Kujawsko – Pomorskie / Kujawy -Pomeranya	63.2	-0.2
PL62 – Warminsko – Mazurskie / Warmia -Masuria	55.9	-1.7
PL63 – Pomorskie / Pomeranya	72.5	1.4
PL71 – Lodzkie / Lodz	69.6	-0.7
PL72 – Swietokrzyskie / Kutsal Haç	59.7	-1.7
PL81 – Lubelskie / Lublin	68.9	-2.3
PL82 – Podkarpackie / Subcarpathian	58.8	-0.7
PL84 – Podlaskie	62.4	-1.4
PL91 – Warszawski Stołeczny	100.0	5.9
PL92 – Mazowiecki bölgesi	43.6	-1.7
SI – Slovenya		
SI03 – Vzhodna Slovenia / Doğu Slovenya	61.5	-0.2
SI04 – Zahodna Slovenia / Batı Slovenya	90.5	1.5
SK – Slovakya / Slovensko		
SK01 – Bratislavsky kraj / Bratislava Bölgesi	100.0	10.3
SK02 – Zapadne Slovensko / Batı Slovakya	50.5	0.2
SK03 – Stredne Slovensko / Merkez Slovakya	49.5	-1
SK04 – Vychodne Slovensko / batı Slovakya	46.5	-1.2
CZ – Çekya		
CZ02 – Stredni Cechy / Orta bohemya	33.9	8.7
CZ03 – Jihozapad / Güney Batı	60.5	3
CZ04 – Severozapad / Kuzey batı	45.8	0
CZ05 – Severovychod / Kuzey Doğu	53.7	1.5
CZ06 – Jihovychod / Güney Doğu	73.0	1.8
CZ07 – Stredni Morava / Orta Moravya	61.1	-0.6
CZ08 – Moravskoslezsko / Moravya-Silezya	56.1	-2.1

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 58 / Appendix 58: Tablo No. 59 – H6 / Fransa NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
FR – Fransa		
FRB – Merkez – Val de Loire	58.6	-1.5
FRC1 – Bourgogne / Bordo	59.5	-1.5
FRC2 – Franche – Cont	60.6	-2.7
FRD1 – Basse-Normandie / Aşağı Normandiya	60.8	-1.5
FRD2 – HauteNormandie / Yukarı Normandiya	61.0	-2.6
FRE1 – Nord-Pas de Calais	62.8	-4.4
FRE2 – Picardie	55.8	-3.5
FRF1 – Alsace	62.3	-1.7
FRF2 – Champagne –Ardenne	59.9	-4.2
FRF3 – Lorraine	62.0	-3.5
FRG – Pays de la Loire	63.1	2.7
FRH – Bretagne / Brittany	66.0	3
FRI1 – Akitanya	63.1	5.9
FRI2 – Limuzin	62.5	1.5
FRI3 – Poitou – Charentes	61.6	2.8
FRJ1 –Languedoc–Roussillon	63.5	5.3
FRJ2 – Midi-Pyrenees	64.9	4.2
FRK1 – Auvergne	62.0	1.4
FRK2 – Rhone – Alpler	64.5	1.7
FRL – Provence – Alpler – Cote d’Azur	62.7	1.1
FRM – Corse / Korsika	48.2	9.5

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 59 / Appendix 59: Tablo No. 60 – H6 / Almanya NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
DE - Almanya		
DE1 – Baden- Württemberg	66.8	6,65
DE11 – Stuttgart		6.6
DE12-Karlsruhe		6.9
DE13 - Freiburg		7.1

DE14 –Tubingen		6
DE2 – Bavyera	61.7	6,95
DE21- Oberbayern / Yukarı Bavyera		2.1
DE22 – Niederbayern / Aşağı Bavyera		10.7
DE23–Oberpfalz / Yukarı Pfalz		7.3
DE24 -Oberfranken / Yukarı Frankonya		8.2
DE25 – Mittelfranken / Orta Frankonya		6.6
DE26 – Unterfranken / Aşağı Frankonya		5.2
DE27 -Schwaben / Svabya		8.6
DE4/DE40 – Brandenburg	64.4	8.3
DE7 – Hessen	66.5	5,1
DE71 – Darmstadt		6.5
DE72 – Giessen		4.6
DE73 – Kassel		4.2
DE8/DE80 – Mecklenburg -Vorpommern	65.7	5
DE9 – Niedersachsen	64.4	4,67
DE91 – Braunschweig		3.8
DE92 -Hannover		5
DE93–Lüneburg		4.5
DE94 – Weser-Ems		5.4
DEA–Nordrhein -Westfalen	70.3	2,78
DEA1 – Düsseldorf		3.8
DEA2 – Köln		4.1
DEA3 – Münster		2.3
DEA4 – Detmold		1.5
DEA5 -Arnsberg		2.2
DEB –Rheinland – Pfalz	64.2	4,2
DEB1 – Koblenz		4.1
DEB2 – Trier		3.9
DEB3 – Rheinhessen -Pfalz		4.6
DEC – Saarland	69.9	2.5
DED – Sachsen	70.8	5,1
DED2 – Dresden		2.5
DED4 -Chemnitz		0.6
DED5 – Leipzig		12,2
DEE – Sachsen – Anhalt	65.2	0.8
DEF – Schleswig – Holstein	62.4	6
DEG – Thuringen / Thüringen	68.3	2

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 60 / Appendix 60: Tablo No. 61 – H6 / Yüksek Yoğunluklu Kentsel Alanlar NUTS 2 bölgesi

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
UKI – Londra		
UKI3 – İç Londra – Batı	56,40	1,9
UKI4 – İç Londra – Doğu	56,40	4,6
UKI5 – Dış Londra – Doğu ve Kuzey Doğu	56,40	4,2
UKI6 – Dış Londra – Güney	56,40	3,1
UKI7 – Dış Londra – Batı ve Kuzey Batı	56,40	0,2
UKG3 – Batı Midlands	56,60	3,8
UKD3 – Büyük Manchester	00,00	2,7
UKD7 – Merseyside	00,00	2,9
BE10 -Brüksel	84,50	-2,0
CZ01 – Praha / Prag	100,00	8,5
DE3/DE30 – Berlin	69,50	9,1
DE5/DE50 – Bremen	78,30	4,7
DE6/DE60 – Hamburg	73,30	9,1
EL3 – Attiki / Attika	68,90	-2,2
FR1 – Ile de France	66,30	-5,7
HU11 – Budapeşte	100,00	1,5
AT13 – Wien / Viyana	74,10	9,1
RO32 – Bukuresti – Ilfov / Bukreş -Ilfov	100,00	6,1

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 61 / Appendix 61: Tablo No. 62 – H6 / İtalya NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
IT – Italia / İtalya		
ITC1 – Piemonte / Piedmont	64.10	1.4
ITC2 – Valle d’Aosta	47.50	-1.1
ITC3 – Liguria	59.00	2.7
ITC4 – Lombardia / Lombardiya	63.30	3.7

ITH1 – Provincia Autonoma di Bolzano / Güney Tirol	41.50	4.8
ITH2 – Provincia Autonoma di Trento / Trentino	64.30	3.5
ITH3 – Veneto	59.90	2.1
ITH4 – Friuli-Venezia Giulia	64.40	3.3
ITH5 – Emilia – Romagna	71.30	4.9
ITI1 – Toscana / Toskana	66.80	3.5
ITI2 – Umbria	63.00	0.5
ITI3 – Marche	66.30	1
ITI4 – Lazio	67.20	2.4
ITF1 – Abruzzo	63.50	-0.8
ITF2 – Molise	56.90	-0.7
ITF3 – Campania	55.40	-1
ITF4 – Puglia / Apulia	50.80	-1.3
ITF5 – Basilika	47.90	-1.3
ITF6 – Calabria	51.10	-1.7
ITG1 – Sicilia / Sicilya	50.90	-3.3
ITG2 – Sardegna / Sardinya	57.00	1

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 62 / Appendix 62: Tablo No. 63 – H6 / Kuzey ve Kuzey Doğu Avrupa NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
DK – Danimarka		
DK01 – Hovedstaden / Merkez Bölge	66.30	4.6
DK02 – Sjaelland / Zealand	69.70	5.2
DK03-Syddanmark / Güney	72.50	3
DK04- Midtjylland / Merkez Jutland	72.30	4.8
DK05 – Nordjylland / Kuzey Jutland	71.30	2.9
EE – Estonya / Eesti	62.00	4
LV – Letonya / Latvija	67.00	-4
LT – Litvanya / Lietuva	68.20	-9,1
FI – Finlandiya		
FI19 – Lansi – Suomi / Batı Finlandiya	69.20	1.2
FI1B – Helsinki – Uusimaa	64.80	7.8
FI1C – Etela – Suomi / Güney Finlandiya	67.30	1.1
FI1D – Pohjois – Jälta – Suomi / Kuzey ve Doğu Finlandiya	70.30	-2.2
FI2 – Alan	55.30	7.9
SE – İsveç		
SE11 – Stockholm	64.50	11.4
SE12 – Östra Mellansverige / Doğu Orta İsveç	69.20	12.3
SE21 – Smaland med oarna / Smaland ve Adalar	65.10	10.1
SE22 – Sydsvrige / Güney İsveç	66.50	11.8
SE23 – Vastsvrige / Batı İsveç	63.40	9.5
SE31 – Norra Mellansverige / Kuzey Orta İsveç	64.80	5
SE32 – Mellestra Norrland / Orta Norrland	63.00	5.4
SE33 – Övre Norrland / Yukarı Norrland	69.90	6.6

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 63 / Appendix 63: Tablo No. 64 – H6 / En Dış Bölgeler ve Kuzey Afrika NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
ES63 – Ciudad Autonoma de Ceuta (ES)	58.30	-3.6
ES64 – Ciudad Autonoma de Melilla (ES)	56.30	-12.8
FRY1 – Guadeloupe	63.20	-13
FRY2 – Martinik	62.70	-12
FRY3 – Guyane / Fransız Guyanası	43.70	7.9
FRY4 – La Reunion	56.40	-5.3
FRY5 – Mayotte	47.20	2.9

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 64 / Appendix 64: Tablo No. 65 – H6 / Orta Avrupa, Güney Doğu Avrupa ve Kıbrıs NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
BG – Bulgaristan		
BG31 – Severozapaden – Kuzey Batı	42.20	-5.5
BG32 – Severentsentralen – Kuzey Merkez	60.80	-3.3
BG33 – Severoistochen – Kuzey Doğu	58.20	-0.1
BG34 – Yugoistochen – Güney Doğu	41.30	-1
BG41 – Yugozapaden – Güney Batı	71.30	0.8
BG42 – Yuzhentsentralen – Güney Merkez	53.10	0.1

EL – Yunanistan		
EL51 – Anatoliki Makedonia, Thraki / Doğu Makedonya ve Trakya	64.80	2.4
EL52 – Kentriki Makedonia / Orta Makedonya	74.40	1.6
EL53 – Dytiki Makedonia / Batı Makedonya	81.10	-3.2
EL54 – Ipeiros / Epirus	93.60	2.5
EL61 – Thessalia / Teselya	63.90	-0.6
EL62 – Ionia Nisia / İyon Adaları	76.90	0.4
EL63 – Dytiki Ellada / Batı Yunanistan	79.00	-2.8
EL64 – Sterea Ellada / Orta Yunanistan	54.70	4.9
EL65 – Peloponnisos / Mora Yarımadası	55.00	1.7
EL41 – Voreio Aigaio / Kuzey Ege	71.90	39.2
EL42 – Notio Aigaio / Güney Ege	43.60	6
EL43 – Kriti / Girit	78.80	1.5
HR – Hırvatistan / Hrvatska		
HR03 – Jadranska Hrvatska / Adriyatik Hırvatistan	59.40	-2.4
HR04 – Kontinentalna Hrvatska / Kıta Hırvatistan	59.80	-10.4
CY – Kıbrıs / Kypros	46.00	7.2
HU – Macaristan		
HU12 – Peşte	28.70	13.5
HU21 – Kozep – Dunantul / Orta Transdunabia	44.00	3.8
HU22 – Nyugat – Dunantul / Batı Transdunabia	52.90	6.5
HU23 – Dél – Dunantul / Güney Transdunabia	53.00	-2.6
HU31 – Észak – Magyarorszag / Kuzey Macaristan	45.80	-3.5
HU32 – Észak – Alford / Büyük Kuzey Ovası	51.50	-3.1
HU33 – Dél- Alford / Güney Büyük Ovası	55.10	-0.9
RO – Romanya		
RO11 – Nord – Vest / Kuzey – Batı	58.60	-1.4
RO12 – Centru / Merkez	49.30	-1.9
RO21 – Nord – Est / Kuzey - Doğu	45.80	-3.8
RO22 – Sud – Est – Güney - Doğu	43.60	-5.6
RO31 – Sud – Muntenia / Güney Muntenia	36.20	-7.1
RO41 – Sud-VestOltenia / Güney Batı Oltenia	44.20	-6.3
RO42 – Vest / Batı Romanya	54.40	-0.7

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 65 / Appendix 65: Tablo No. 66 – H6 / İspanya, Portekiz ve Malta NUTS2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
ES – İspanya		
ES11 – Galiciya	68.40	2.4
ES12 – Principado de Asturias	67.40	0.4
ES13 – Kantabria	67.20	2.8
ES21 – País Vasco / Bask	77.20	3.7
ES22 – Comunidad Foral de Navarra	69.00	5.6
ES23 – La Rioja	69.00	2.4
ES24 – Aragon	69.40	0.6
ES3 – Comunidad de Madrid	80.50	9.1
ES41 – Castilla ve Leon	74.60	-1.6
ES42 – Castilla-la Mancha	56.20	-2.5
ES43 – Extremadura	59.30	-3.7
ES51 – Cataluna / Katalonya	68.10	6.3
ES52 – Comunidad Valenciana / Valensiya	67.90	3.1
ES53 – Illes Balears / Balear Adaları	46.50	12.1
ES61 – Endülüs	64.50	-0.3
ES62 – Murcia Bölgesi	67.00	-0.7
ES7 – Canarias (ES) / Kanarya Adaları	58.10	9.9
MT – Malta	44.90	31.3
PT – Portekiz		
PT11 – Norte / Kuzey	58.80	-0.5
PT15 – Algavre	52.80	-1.8
PT16 – Centro (PT) / Merkez	62.70	-0.2
PT17 – Metropolitan Bölgesi de Lizbon	77.90	3.7
PT18 – Alentejo	54.80	-1.7
PT2 – Região Autónoma dos Açores / Azor	44.10	-5.7
PT3 – Madeira Otonom Bölgesi	46.40	0.2

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Ek 66 / Appendix 66: Tablo No. 67 – H6 / Birleşik Krallık ve İrlanda NUTS 2 bölgeleri

	Eğitime Katılım 15-24 yaş	Net Göç
IE – İrlanda / Eire	69.60	3,2
UK – Birleşik Krallık		
UKC – Kuzey Doğu (UK)	59.50	3,1
UKD – Kuzey Batı (UK)	57.30	2,5
UKE – Yorkshire and The Humber	56.80	3,1
UKF – Doğu Midlands (UK)	56,60	5,9
UKG – Batı Midlands (UK)	56.60	4,1
UKH – Doğu İngiltere	50.50	5,9
UKJ – Güney Doğu (UK)	56.20	5,2
UKK – Güney Batı (UK)	57.10	7,9
UKL – Galler	49.70	2,6
UKM – İskoçya	65.00	4,9
UKN – Kuzey İrlanda (UK)	49.20	1.2

Kaynak: Yazarın Hesaplaması

Özgeçmiş

Mithad ALOMEROVİÇ

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Araştırma Alanları

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Sosyal Politika, Sosyal Uyum, Avrupa Birliği Çalışmaları, Sosyal Gelişim,

Eğitim

- 2014 – 2023, Doktora, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, İstanbul Üniversitesi, Türkiye;
- 2008 – 2011, Yüksek Lisans, Social Politika, Az. Kiril ve Metodiy, Üsküp, Makedonya;
- 2001 – 2006, B.A. Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet, Az. Kiril ve Metodiy, Üsküp, Makedonya;

Diller

- Boşnakça, Sırpça-Hırvatça – Ana dil
- Makedonca – Ana dil
- İngilizce – İleri seviye
- Türkçe - İleri seviye
- İtalyanca - İleri Seviye
- Bulgarca – İleri Seviye
- İspanyolca - Orta Seviye

Referanslar

Prof. Dr. Sadik Unay, Doktora Tez Danışmanı

Istanbul University, Department of Political Science and International Relations

